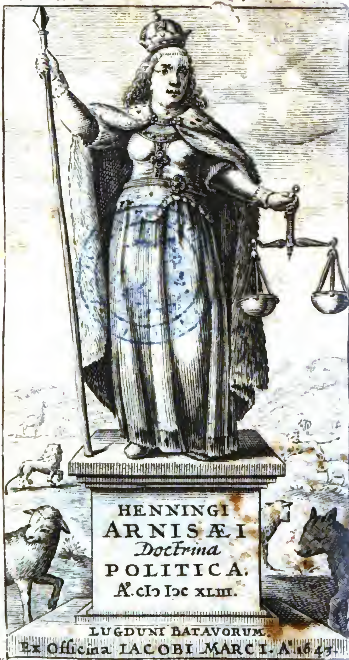
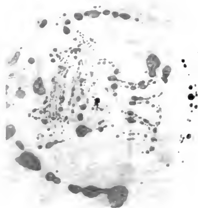

HENNINGI
ARNISÆI
Doctrina
POLITICA.
A°. cIↃ IↃc XLIII.
LUGDUNI BATAVORUM.
Ex Officina IACOBI MARCI. A. 1643.

DOCTRINA POLITICA
in Genuinam Methodum,

Quæ est

ARISTOTELIS,

Reducta, & ex Probatissimis quibusque Philosophis, Oratoribus, Iurisconsultis, Historicis, &c. breviter comportata & explicata,

A B

HENNINGO ARNISAEO, Halberstad.

Cum succincto Quæstionum & Materiarum Indice.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officinâ, Iacobi Marci, ANNO
CIↃ IↃ CXLIII.

AD LECTOREM,

An Iuvenis possit esse

POLITICUS?

Ocratem laudavit olim antiquitas, quod Philosophiam ex astris in terram detraheret, cum à rerum nuda contemplatione paulùm sevocatum animum ad Reipubl. *curam abduceret, ratus parùm satisfacere suo nomini Philosophum, si speculationibus solis ita immoriatur, ut nunquam, quid patriæ, quid amicis, quid propriæ denique beatitati debeat, recogitet, nec iis tangatur rebus, quas inde dixére publicas, quod earum cura ad omnes pertineat. Illud cum rectè cogitatum à Socrate de communi opinione mortalium scirem, non putavi Philosophiam, quam* θεωρητικὴν *vocant, tàm efflictìm mihi depereundam, ut alteram ejus partem practicam interim oderim, sed ita mea divisi studia,*

dia,

ctia, ut & illam excolerem, neque hanc negligerem. Quod dum facio, & in his ipsis Politicis hæreo, videor mihi jam non neminem videre, qui vel Aristotelem mihi opponat, ex Ethicorum ἀκροατηρίῳ adolescentes abesse jubentem: vel Hannibalis sibilo me excipiat, qui Phormionem senem delirum vocabat, quod de instruenda acie dicere auderet, cujus ne pictam quidem imaginem oculis usurpasset, quasi illud Pyrrhi ipsi insusurratum voluisset: Ne mihi de militia judicet, cujus aures tubarum clangor non circumsonuit. Atqui si vel Marius, qui sibi parum curæ fuisse ait Græcas literas, ex quibus nihilo ad res gerendas fieri possit aptior, vel Licinius, qui industriam forensem publicam pestem, ac virus nominavit, vel alius quispiam ex indocta barbarie loqueretur, facilè esset, eius judicium contemnere. Hic verò is est, quem scribit Probus etiam inter arma literis operam dedisse, quod unicum in Alexandro mirabatur Mandanis Indus: qui ipse libros conscripsit, qui Philenium & Sosi-

Sosilum Philosophos suorum factorum perpetuos comites, an non etiam directores habuit? At quem ille ridet? hominem quippe matura ætate, &, ut ait Apulejus, senectutis prolixæ beneficio multis experimentis instructum. Si iam Iocastes rectè admonet filium Eteoclem:
τὸ γῆρας ὦ παῖ, τῶν νεωτέρων φρενῶν Σοφώτερον πέφυκε, κ' ἀσφαλέστερον, *multò justius tanget hæc reprehensio juvenes, quibus nec animus rebus gerendis, ut ait* Cicero, *concalluit, nec ætas usum dedit benè suadendi.*

Et absque Hannibale esset, Aristotelis telum clypeo illo Quintiliani exciperemus: Non id *esse æstimandum, cuius quisque sit ætatis, sed quantum in studiis jam effecerit.* Nec *enim ætatè, sed ingenio adipiscitur sapientia, ut ait* Plautus; *quo argumento* Cicero *disputabat contra patres, qui Augusto antè annos, curules honores denegabant.* C. *inquit, Cæsar ineunte ætate docuit, ab excellenti eximiaque virtute progressum ætatis expectari non oportere. Difficilius autem est, quod in foro re-*

rum emeriti Politici cum Hannibale objicere possent : Non esse sutori ultra crus, aut fabro ultra malleum, homini de schola ultra ferulas judicandum. Nec ego nullus timeo , quin illud Euripideum sim auditurus : Tractasti, cum faber esses, non fabrilia : aut Horatianum : Quod medicorum est promittunt medici, tractant fabrilia fabri. Inficiari quippe non possum, verum esse, quod Plato , Isocrates & Plutarchus non uno in loco docent : Aliam longè esse rationem altercationum in scholis, aliam rerum gerendarum : quam ob causam Marius id sibi putat palmarium, non quod in scholis palluisset, & magistri ferulas timuisset, sed, quod quæ verbis ibi ornantur, ipse reipsa doctus fuerit, hostem ferire, præsidia agitare, nihil metuere, nisi turpem famam, hyemem & æstatem juxta pati, eodem tempore famem tolerare & laborem, &c Atque hoc est, quod Guilielmi regis Siciliæ legatus Isaacio Angelo exprobrabat ; ipsum videlicet fumo lucubrationum sordere, nec sub clypeo unquam ausum

dormire,

dormire, & Mithridates usu se acquisivisse prudentiam significabat, cum diceret: Mihi fortuna, multis rebus ereptis, usum dedit benè suadendi.

Quid igitur tandem hinc conficietur? An nemini quicquam consulere licebit, cujus ipse periculum in se non fecerit? An medicus parturienti mulieri consilio adesse non potest, nisi ipse pepererit? nec luem Veneream curare, nisi eius mala ex se dedicerit? An de Musica, de carminum geniis judicare nemo potest, nisi ipse fides tangere sciat, aut multa priùs ut ille ait, fregerit subsellia versu? Fieri certè nunquam potest, ut tam benè subducta ad vitam ratione quisquam siet, Quin res, ætas, usus semper aliquid apportet novi, aliquid moneat, ut, quæ te scire credas, nescias, & quæ putaris prima, in experiundo repudies. Usque adeò præmeditata oportet esse futuro Politico, quibus, si usus exegerit, licet antea à se non usurpatis, cum commodo Reipub. uti possit. Hoc nimirum est, alieno periculo sapere, quidque ab aliis vel benè

vel malè gestum sit, vel imitari, vel fugere, quem fructum historiæ maximum vocabat Livius, quod scilicet in ea omnis exempli documenta in illustri posita monumento intuearis, unde tibi tuæque Reipub. quod imitere, capias, unde fœdum inceptu, fœdum exitu, quod vites. Quid enim interesse putes, in te experiaris, an in alio? Imo Polybius periculum ex alio factum propriæ præfert experientiæ, quod ut Diodorus Siculus ait, διδασκαλίαν ἔχῃ ἀπειρον.

Et hoc certe confert historia, cum sit testis temporum, lux veritatis, vitæ memoria, magistra vitæ, nuncia vetustatis, ut suum lectorem sæpe expertiorem dimittat, quam quem aliquot lustra, in medio rerum agendarum defatigarunt. Hæc Alexandrum M. hæc Scipionem, hæc Selymum I. magnum bellatorem effecit, quorum primus Homerum ita non dimisit è manibus, ut ipsi etiam indormiret: alter Xenophontem nocturna versavit manu simul & diurna, quo Cyrum in rebus gerendis exprimeret: Hic verò Alexandri & Cæ-

saris

ſaris vitas edidicit, quaſi quos ſibi duces ſequendos deſtinaſſet. Quid ni mihi quoque, aut cuivis hiſtoriis dedito, liceat in res ante ſecula geſtas retrogredi, περιφράσεις eventuum, & maxime αἴτια ipſa annotare, exemplo Socratis, qui, licet ultra. V. minas in re non haberet, Critobulum tamen artem ditеſcendi docebat. Si, inquit, me poſceres aquam vel ignem, quem non haberem, non improbares, ſi ad alios, quibus iſtarum rerum copia fuerit, te deducerem.

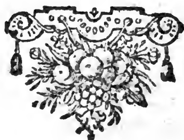
Ita, inquam, ego non ex meo Rempublicam fingam cerebro, quam nullibi exprimi res humanæ patiantur, in quo Platonem deridet Athenæus, ſed, qui ab omni ævo Rerumpublicarum hiſtorias continuata ſeriè & intemerata fide ſcripſerunt: nec id tantum, ſed ſæpè in ipſa narratione, aut extra eam in concionibus dedita opera ſaluberrima monita & conſilia miſcuerunt ad omnem rem gerendam, hi mihi erunt omnes, quorum ductu ad mare deveniam, ab his petam, quod ad Ariſtotelis Methodum pertinere videbitur, & ita. quod Mercuriales ſta-

statuæ olim faciebant, aliis ostendam iter, quod nunquam emensus fui. Potuit & Antipater, licet vires haberet agrestes atque horridas, sine nitore ac palæstra, tamen admonere reliquos, quò accuratiùs scriberent. Quis neget posse idem in politicis fieri, ubi laus est, ex sententia sapere illorum, qui non tantum rebus maximis interfuerunt, sed & eas sua vel prudentia vel ope, tàm in bello, quàm pace, probè expediverunt. Sed ne, dum nimis morosè me excuso, videar singulare quippiam in hac disciplina mihi arrogare, lineam hic figo, & te, Benevole Lector, quisquis es, rogo, æquum velis ad hos meos conatus judicium afferre.

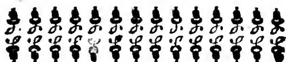
Nam cum ante quatuor annos, quæ ad Methodum Aristotelis, suo quodque loco, ex autorum, qui tum mihi ad manus erant, lectione annotâram, in ordinem cogerem, feci hoc consilio certè non alio, nisi ut, postquam in cæteris Philosophiæ partibus me satis defatigâram, satisfacerem mihi quoque in illa, quam à plerisque, etiamsi nomen Philoso-

phorum

phorum gerere velint, contemtim haberi cernerem: Tùm verò morem etiam gerere, volui iis, qui privatim mea utebantur opera. Sed ubi ea non paucis placuisse video, & nuuc à pluribus expetuntur, incudi, quæ jam sepòsueram, reddidi, & publici juris fieri passus sum. Planè autem alius hic sum, quam in aliis opusculis esse soleo, ubi meis ut plurimum verbis loquor, hic vero alienis, quod sciam mea hic verba parum habitura ponderis, nisi autoritate armentur eorum, qui ipsi in rebus gerendis consenuerunt. Sed tu, Lector, vale, & si studiis tuis quicquam profuero, gratias mihi habe, & meis officiis, quocunque loco & tempore, utere.

LIBER

LIBER PRIMUS
DE
REPUBLICA CONSTITUENDA.

CAPUT I.

De Constitutione Politices.

SVmmus Aristotelis interpres *Averr. in præf. Anal. post.* duplicem facit Logicam, communem & contractam, non ad eum quidem sensum, quo *Thom. 4. Metaph. lect. 4. Tartaret. q. 1. proœm. Log.* Logicam dividunt in docentem & utentem: aut quo *Græci* in rebus abstractam & immersam, quam distinctionem tradit idem *Aver. 2. Metaph. com. 15.* Sed per communem intelligit actum signatum, *ut loquuntur Scholastici*, seu ipsa præcepta Logica in generali sua amplitudine: per contractam verò accommodata ad certam disciplinam. Ac si Logicus doceat à principiis in scientiis initium esse sumendum, Physicus po-

stea id ad suam trahat scientiam, & dicat, sibi quoque à principiis sumendum initium, *sicut Arist. fecit* 1. *Phys. t.* 1. universalia Logici præcepta Physicus determinat, & ad suum institutum accommodat, quæ Logica contracta *Averroi* meritò dicitur.

Ita in vestibulo Politices, procemii loco, per contractam Logicam ordinandæ sunt nobis partes universæ Politices, ne sparsim mox hoc, mox illud, nihil suo loco tradamus, quod plerisque, qui post *Arist.* huic rei manus admoverunt, accidisse, facile aduertet, qui quâ Methodo *Aristot.* suam tradiderit politicam, notare voluerit Illud enim à quovis mediocriter in Philosophia versato obtinebimus, Politicam reponi in classe istarum disciplinarum quas *Aristot.* 6, *Polit. t.* 1. Practieas vocat: Praxeos quidem multas significationes recenset *Scotus q.* 4. *prol.* & ipse *Aristot.* 1. *Eth. c.* 1. praxin tam latè iuterpretatur, ut quamvis operationem complectatur: Tum definitur in genere à *Francisc. Maron.* 1. *Sent. dist.* 48. *q.* 2. operatio regulata à ratione, id est, si latinius loqui velis: operatio, cui regulam & directionem præscribit intellectus. Ex usu vero Philosophiæ Peripateticæ praxis proprie accipitur pro ista operatione quæ ad honestatem destinatur 6. *Metaph. t.* 1. *Eth.* ita ut praxis & honestas æquè latè pateant:

ant: Tum definitur à *Scoto in pr. 4. q. prol.* operatio alterius potentiæ ab intellectu, naturaliter posterior intellectione, nata conformiter elici rationi rectæ adhoc, quod sit recta. Multa disputavimus alibi, *in Metaph. & Logicis*, pro dilucidatione hujus definitionis, quam & *Zimara* probat, *in solut. contradict.* & *Soncin. 6. Metaph. q.* 2, qui eandem totidem verbis ex *Thoma* elicit. Solum illud, quod in principio dicitur, praxin esse operationem facultatis distinctæ ab intellctu in dubium jure revocari posse videtur impugnaturque à *Gregor. Arim. q. 5. prol. a.* 1. *Ocham. q.* 4. *a.* 1. *Gabr. q.* 10. *Fonsec.* 2. *Met. c. 3. q.* 2. *Soar. disp.* 41. *sect.* 13. Nam ut omittam argumenta illorum, ipsa intellectus speculatio vocatur. *Aristot.* praxis 7. *Polit. c.* 3. ex fine, ad quem dirigitur, adeo, ut hic praxis sit in ipso intellectu, quando refertur ad objectum operabile, quatenus tale. Hoc enim est, quod *Scotus ex 3. de an. t.* 50. elicit: intellectum extensione fieri practicum. Illud enin intelligendum est, non quod extendatur ad facultatem inferiorem externam, sed quod ad externum objectum: Hinc etiam non tantum phantasia, sed & ipse intellectus vocatur Practicus, 3. *de an. & 6. Metaph. t. l.*

Cum autem Politicæ operatio, à ratione

dirigatur ad honestatem, seu ut loquitur *Scotus*, ad hoc ut sit recta, inficiari nemo potest, eam inter practicas disciplinas reponi debere. Id quod in hunc ostendo finem, ut ordinem inveniam, quo Politica doctrina tradi debet. Certum enim est in doctrina *Aristotel.* non posse disciplinas Practicas aliter, quam ordine resolutivo tradi, quippe cum in Ethicis, ut planum est, in Politicis, ut ostendemus, adeoque in Logica, quæ licet ars non sit, arti tamen affinis est, non alium observaverit: quod ita fieri debere proculdubio quoque docuisset, si de Method. in Logicis tractasset. Extat tamen. 7. *Met.t.*23. apertus locus, ubi vult in artibus finem præcognoscendum esse, adeoque resolutivam Method. observandam, quod & ibi notav. *Aver. in com.* & in Medicina pertractanda, in actum deduxit. Nam quoad Methodum, accuratius artem observavit *Aver.* quam quisquam alius, excepto *Galen*: qui *in pr. Const. art. Med.* artes, ait, omnium consensu ordine resolutivo tradendas, quod & in suis *de tuend. san. & de Meth. Med.* libris eleganter præstitit. Nam *in lib.* 1. *de san. tuend.* ex præsupposita & explicata sanitate tanquam fine, educit media omnia ad sanitatem tuendam: In *lib.* 1. *Method.* generaliter ostendit, quomodo à morbi depulsione prima indicatio desumatur & quomodo cæteræ omnes, ad hunc colludant finem,

ut morbus abigatur, & sanitas restituatur, qui Medici finis est. Vnde patet per universos libros Method. tantum resolutivum ordinem observari, quem & in tota Medicina observari æquum est, cum unius morbi curatio proportionem habeat universæ Medicinæ, ut *Galen.* demonstravit 1. *Meth.* Quod vero *Galen. de art. Med. c.* 1. definitiva quoque Methodo velit Medicinam tradere, in eo tertium ordinem non invenit, sed accidentale tantum discrimen effingit, quippe, cum definitio talis, quæ partes omnes artis complectatur, præposita, naturam Methodi non immutet, ut ostendit *Zabarell. lib. de Method.* Putarunt *Capivac. in lib. de diff. doct. Fernel. in præfat. Medic. Piccol. in com. polit. part. ult.* & non pauci alii, artis Medicæ systema, quod à Physiologicis per Pathologica ad Therapeuticam progreditur, ordine compositivo traditum esse, eo quod primum de elementis, humoribus, spiritibus, functionibus &c. tractetur, deinde de morbis, morborum differentiis, causis, signis, & symptomatibus: denique de Methodo medendi, quam *Celsus l. 1. c. 1.* in trib. collocat, Diæta, Chirurgia, & Pharmaceutica. Verum his accidit, quod antiquis Philosophis apud *Arist. 1. phys. cap. 4.* qui inviti etiam & nescientes veritati testimonium perhibuerunt. Nam dũ illi compositivo ordine progredi se putãt, Analy-

ticum præcise observant: quod *Averr.* 1. *collig.* c 2. iterum præmonuit, dum ait: Quia artes practicæ in quantum sunt artes, continent tria: Primum est, scire loca suorum subjectorum: Alterum scire finem quæsitum ad inducendum ipsum in subjectum: Tertium scire instrumenta, cum quibus valeamus ducere finem in subjectum. Ideoque ars Medicinæ primò divisa est in tres partes, quarum prima explicat subjectum, id est, corpus humanum, per Anatomiam dissectum in sua membra: altera de fine, qui duplex est, conservatio sanitatis & remotio morbi, unde Physiologia nascitur & Pathologia, hæc de morbis, illa de sanitate. Tandem tertia pars cõquirit remedia ad finem obtinendum. Hunc ordinem resolutivũ esse nemo negare potest, cum à fine procedatur ad explicãda media, quæ ad finem ducunt. Sed eum ordinem observat *Fernel.* præcisè, ad imitationem *Averr.* quanquã *Avicen.* & eum imitatus *Bertinus* paululũ deflectunt, dum non ab Anatomia corporis, quod fieri debebat, sed ab elementis & temperamentis incipiunt, & postea partiũ dissectioné subjiciunt. Hunc auté ordiné compositivũ non esse, quis tam hospes est in doctrina Methodi, qui nõ advertat? In artibus resolutivus ordo est à fine ad media, id quod *Galen.* docuit 9. *Method.* c.7. dum ait: Est enim totius artis summa, invenire auxilia, quib. æger sanatur. Iã ordo reso-

resolutivus debet compositivo contrarius esse. Proinde à mediis procedet ad finem. Iam elementa, temperamenta, functiones, partes corporis, & cætera, quæ in Physiologicis traduntur, non sunt media, quibus Medicus in sanitate restauranda utitur, nec si sint, in Physiologicis, ut media considerantur, sed in sua natura, sine respectu. Multò minus verò morbi & symptomata & causæ morborum, sunt media curandi: Proinde dicere non possumus, per compositionen ascendi hîc ad finẽ, in quo acquiescimus, sicut *Piccol.* qui voluit nova Methodo Ethicam tradere, in summo bono tandem desinit. Non ita, inquã, hi autores in fine acquiescũt, sed in medicamentis, quæ finis medici non sunt, sed sanitas, cum nec ipsum operari Medici finis sit, ut *Quintil. sentit lib. 2. Instit. cap. 12. 14. Seidelius in lib. de morb. incur. Augen. lib. 8. Epist 1. & 3.* Verum sanitas ipsa, quippe, cujus gratia aliquid fit illud, est finis. Quod si dicere quisquã voluerit, ordinem compositivum esse, quia proceditur à principiis ad totum: Iam talis ordo artificalis non est, & proinde nec ordo, quia nec scientiam parit, nec artem. Ideoque mirum est, cum *Gilken. in com. de hac re,* ostenderit, jurisprudentiam esse scientiam, etiam propriè dictam: (quod examinabimus in progressu) tamen eam ordine resolutivo traditam contenderit. Scientia enim, præsupposito toto, seu

subjecto, cujus principia quærit, non progreditur ad totum, sed ad affectiones per principia demonstrandas: ars à fine, tanquam principio incipit, & progreditur ad media. Sed esto talis ordo concedatur: Elementa sanè sunt principia corporis mixti Mixtum igitur totum erit, quod hîc cognoscitur, aut si mavis, ut remote petita principia putemus, corpus animatum. Ostendas mihi, quomodo temperamenta, functiones, morbi, morborum causæ, signa, symptomata, ipsa deniq; medicamenta, sint principia totius animati. Usque adeò nulla est cohærentia in partibus medicinæ, si quis eam compositivo ordine traditam asserere velit. Verùm, in ordine resolutivo, *ut Zab. ostendit lib. 2. Meth.* optimè omnia cohærent. In Anatomia enim explicatur subjectum Medicinæ quod est corpus humanum. Rudis enim illa partium cognitio sufficit, cum subjectum secundum omnes minutias dissecari non debeat, *sicut in prædicamentis Arist. & cap.* 13. 2. *Eth.* patet. In Physiologia explicatur finis τῆς ὑγιεινῆς, qui est sanitas, quippe, quæ ex jis conflatur, quæ in Physiologia traduntur: In Pathologia explicatur finis τῆς θεραπευτικῆς, qui est morbi abolitio. Morbus igitur cognoscendus est, cùm ab eo prima indicatio, in inveniendis remediis desumatur. Cognoscitur morbus ex symptomatis & signis, curari

non potest, quamdiu causa fovens manet: propterea ex his conflatur Pathologia. Superest igitur Methodus, quæ continet media, Chrirurgica, Pharmaceutica & Dietetica, & ita aptè cohærent omnia membra, à primo fine, ad ultima media.

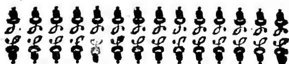
Sed nos ad Politicam redimus, ostensuri eam, quod sit practica, non alio, quam resolutivo ordine tradi debere, cum omnis disciplina practica eo tractari debeat. Præsupponendun autem est, quod *Zab. contra Picc. in Introd. in gr. Moral.* demonstravit, ordinem à nostra cognitione desumendum esse, hoc est, ita instituendum, prout nos facilius discimus. Nam ordo est instrumentum discendi. Instrumenta vero discendi ad id excogitata sunt, ut faciliorem reddant disciplinam. Alioquin quovis modo sine ordine discere possumus, sed difficilius, & majori cum tædio, Quod si jam ordo naturæ repugnet cognitioni nostræ, ita ut ejus ductu difficilius cognoscamus, instrumentum hoc inventum est, quo obscuritati lumen, difficultati facilitatem addat. Vnde *Arist. 6. Polit. c. 1. Phys. t. 1. 1. de histor. animal. c 6. 2 part. an. c. 10. 5. Metaph. t. 1. 7. Met. t. 10.* non à natura, sed à nostra cognitione Methodi regulam desumit, quod & *Aver.* facit 7. *Met. com.* 10. *& in Epit. Metaph. tr. 2. de definit.* ubi ait: Procedimus semper à notiori apud nos, ad notius apud naturam. *Gale. 9. Met. insi.* propterea prius

de diariis febribus sibi agendum sumit, quod simplicem, & cognitu facilimam primam curandi indicationem habeant. *Thom. de Ente & Eff. c. 2.* Quia inquit, substantiarum simplicium essentiæ sunt magis occultæ, ideo ab essentiis compositorum incipiendum est, ut à facilioribus convenientior fiat disciplina. Et quid fortius, *contra Piccolomineum* urgeret, quam quod Aristot. sæpissimè ordinem naturæ deseruit, ut ordinem cognitionis observaret. Ex multis unum alterum sufficiat. Licet Aristot. 2. *de an. t. 27.* tactû dicat sensuum communissimum, tamen à communi non incipit, sed à visu, in quo, quæ de sensibus sibi demonstranda proposuerat, clarius perspiciebantur. In libris de partibus, hominis partes primo loco plerumque proponit, quod *ut 2. de part. c. 10. dicebat*, nobis sint notiores. In Topicis 2. *li. Top.* quæstionem accidentis præponit quæstionibus definitionis & generis, non alia de causa, nisi quod notior. Libros de anima, quanquam libris de partibus universaliores, his tamen postposuit, *ut constat ex ult. c. lib. de Incess. animal.* Idque notavit *Alex. Aphrod.* 1. *de an. c. 2. & Aver. in. 1. Meteor*, quanquam *Avicen. in pr. tractat. de an Thomas in proœm. 1. de an. Flandr. in proœm. explicat*: *Albert. M. in compend. Physic. part. 4. cap. 1.* & alii dissentiunt. Notavit *Faber. Stapul.* quoque propter ea *Porphy-*

rium

rium cap.2.Isag. primo loco explicasse genus, quod notius sit,& reliquorum prædicablium notitiam ad sui cognitionem non requirat.

Cum igitur ordo ita sit instituendus, prout nos facilus discere possumus,manifestum fiet, non posse practicam disciplinam,nisi resolutiuè tradi. Nam practicæ disciplinæ intentio & scopus est, instrumenta seu media docere, quorum opera finem attingas, seu producas, quod *Gal. 9.Meth.cap.*7.totidem fere verbis docuit, *& 1.Meth.*exemplo oculi declaravit. Sutoriam considera:nihil docet discipulum sutor, nisi qua arte, quibus mediis consuere possit calceum quàm commodissimè. Quid Ethicus? nisi ut doceat, quomodo per virtutes, & iis annexa, summum bonum assequaris. Totius Philosophiæ moralis *ait Apul.in pr.lib.de philos.* caput est, ut scias,quibus ad beatam vitam pervenias rationibus. Quid Logicus docet, præter instrumenta attingendi veritatem?Iam vero media excogitare nemo potest, nisi cui fini ea adhibere velit, prænoverit: Quia finis est quasi meta & terminus, ad quem omnia media collineant, tum demum pro veris habenda, si ad finem obtinendum idonea fuerint Disputent exempli causa Chrysippus, Epicurus, & Aristoteles de assequendæ feiicitatis mediis, Chrysippus perturbatenum vacultatem, Epicurus

LIBER PRIMUS DE REPUBLICA CONSTITUENDA.

CAPUT I.

De Constitutione Politices.

Summus Aristotelis interpres *Averr. in praef. Anal. post.* duplicem facit Logicam, communem & contractam, non ad eum quidem sensum, quo *Thom. 4. Metaph. lect. 4. Tartaret. q. 1. proam. Log.* Logicam dividunt in docentem & utentem: aut quo *Graeci* in rebus abstractam & immersam, quam distinctionem tradit idem *Aver. 2. Metaph. com. 15.* Sed per communem intelligit actum signatum, *ut loquuntur Scholastici*, seu ipsa praecepta Logica in generali sua amplitudine: per contractam verò accommodata ad certam disciplinam. Ac si Logicus doceat à principiis in scientiis initium esse sumendum, Physicus po-

stea id ad suam trahat scientiam, & dicat, sibi quoque à principiis sumendum initium, *sicut Arist. fecit* 1. *Phys. t.* 1. universalia Logici præcepta. Physicus determinat, & ad suum institutum accommodat, quæ Logica contracta *Averroi* meritò dicitur.

Ita in vestibulo Politices, procemii loco, per contractam Logicam ordinandæ sunt nobis partes universæ Politices, ne sparsim mox hoc, mox illud, nihil suo loco tradamus, quod plerisque, qui post *Arist.* huic rei manus admoverunt, accidisse, facilè aduertet, qui quâ Methodo *Aristot.* suam tradiderit politicam, notare voluerit Illud enim à quovis mediocriter in Philosophia versato obtinebimus, Politicam reponi in classe istarum disciplinarum quas *Aristot.* 6, *Polit. t.* 1. Practicas vocat: Praxeos quidem multas significationes recenset *Scotus q.* 4. *prol.* & ipse *Aristot.* 1. *Eth. c.* 1. praxin tam latè iuterpretatur, ut quamvis operationem complectatur: Tum definitur in genere à *Francisc. Maron.* 1. *Sent. dist.* 48. *q.* 2. operatio regulata à ratione, id est, si latinius loqui velis: operatio, cui regulam & directionem præscribit intellectus. Ex usu vero Philosophiæ Peripateticæ praxis proprie accipitur pro ista operatione quæ ad honestatem destinatur 6. *Metaph. t.* 1. *Eth.* ita ut praxis & honestas æquè latè pate-

ant:

ant: Tum definitur à *Scoto in pr. 4. q. prol.* operatio alterius potentiæ ab intellectu, naturaliter posterior intellectione, nata conformiter elici rationi rectæ adhoc, quod sit recta. Multa disputavimus alibi, *in Metaph. & Logicis*, pro dilucidatione hujus definitionis, quam & *Zimara* probat, *in solut. contradict.* & *Soncin. 6. Metaph. q.* 2, qui eandem totidem verbis ex *Thoma* elicit. Solum illud, quod in principio dicitur, praxin esse operationem facultatis distinctæ ab intellectu in dubium jure revocari posse videtur impugnaturque à *Gregor. Arim. q. 5. prol. a.* 1. *Ocham. q.* 4. *a.* 1. *Gabr. q.* 10. *Fonsec.* 2. *Met. c. 3. q.* 2. *Soar. disp.* 41. *sect.* 13. Nam ut omittam argumenta illorum, ipsa intellectus speculatio vocatur. *Aristot.* praxis 7. *Polit. c.* 3. ex fine, ad quem dirigitur, adeo, ut hic praxis sit in ipso intellectu, quando refertur ad objectum operabile, quatenus tale. Hoc enim est, quod *Scotus ex 3. de an. t.* 50. elicit: intellectum extensione fieri practicum. Illud enim intelligendum est, non quod extendatur ad facultatem inferiorem externam, sed quod ad externum objectum: Hinc etiam non tantum phantasia, sed & ipse intellectus vocatur Practicus, 3. *de an. & 6. Metaph. t. l.*

Cum autem Politicæ operatio, à ratione

dirigatur ad honestatem, seu ut loquitur *Scotus*, ad hoc ut sit recta, inficiari nemo potest, eam inter practicas disciplinas reponi debere. Id quod in hunc ostendo finem, ut ordinem inveniam, quo Politica doctrina tradi debet. Certum enim est in doctrina *Aristotel.* non posse disciplinas Practicas aliter, quam ordine resolutivo tradi, quippe cum in Ethicis, ut planum est, in Politicis, ut ostendemus, adeoque in Logica, quæ licet ars non sit, arti tamen affinis est, non alium observaverit: quod ita fieri debere proculdubio quoque docuisset, si de Method. in Logicis tractasset. Extat tamen. 7. *Met.t.*23. apertus locus, ubi vult in artibus finem præcognoscendum esse, adeoque resolutivam Method. observandam, quod & ibi notav. *Aver. in com.* & in Medicina pertractanda, in actum deduxit. Nam quoad Methodum, accuratius artem observavit *Aver.* quam quisquam alius, excepto *Galen.* qui *in pr. Const. art. Med.* artes, ait, omnium consensu ordine resolutivo tradendas, quod & in suis *de tuend. san. & de Meth. Med.* libris eleganter præstitit. Nam *in lib.* 1. *de san. tuend.* ex præsupposita & explicata sanitate tanquam fine, educit media omnia ad sanitatem tuendam: In *lib.* 1. *Method.* generaliter ostendit, quomodo à morbi depulsione prima indicatio desumatur & quomodo cæteræ omnes, ad hunc colludant finem,

ut

ut morbus abigatur, & sanitas restituatur, qui Medici finis est. Vnde patet per universos libros Method. tantum resolutivum ordinem observari, quem & in tota Medicina observari æquum est, cum unius morbi curatio proportionem habeat universæ Medicinæ, ut *Galen.* demonstravit 1. *Meth.* Quod vero *Galen. de art. Med. c.* 1. definitiva quoque Methodo velit Medicinam tradere, in eo tertium ordinem non invenit, sed accidentale tantum discrimen effingit, quippe, cum definitio talis, quæ partes omnes artis complectatur, præposita, naturam Methodi non immutet, ut ostendit *Zabarell. lib. de Method.* Putarunt *Capivac. in lib. de diff. doct. Fernel. in præfat. Medic. Piccol. in com. polit. part. ult.* & non pauci alii, artis Medicæ systema, quod à Physiologicis per Pathologica ad Therapeuticam progreditur, ordine compositivo traditum esse, eo quod primum de elementis, humoribus, spiritibus, functionibus &c. tractetur, deinde de morbis, morborum differentiis, causis, signis, & symptomatibus: denique de Methodo medendi, quam *Celsus l. 1. c. 1.* in trib. collocat, Diæta, Chirurgia, & Pharmaceutica. Verum his accidit, quod antiquis Philosophis apud *Arist.* 1. *phys. cap.* 4. qui inviti etiam & nescientes veritati testimonium perhibuerunt. Nam dũ illi compositivo ordine progredi se putãt, Analy-

 ticum

ticum præcisè observant: quod *Averr. 1. collig. c. 2.* iterum præmonuit, dum ait: Quia artes practicæ in quantum sunt artes, continent tria: Primum est, scire loca suorum subjectorum: Alterum scire finem quæsitum ad inducendum ipsum in subjectum: Tertium scire instrumenta, cum quibus valeamus ducere finem in subjectum. Ideoque ars Medicinæ primò divisa est in tres partes, quarum prima explicat subjectum, id est, corpus humanum, per Anatomiam dissectum in sua membra: altera de fine, qui duplex est, conservatio sanitatis & remotio morbi, unde Physiologia nascitur & Pathologia, hæc de morbis, illa de sanitate. Tandem tertia pars cõquirit remedia ad finem obtinendum. Hunc ordinem resolutivũ esse nemo negare potest, cum à fine procedatur ad explicãda media, quæ ad finem ducunt. Sed eum ordinem observat *Fernel.* præcisè, ad imitationem *Averr.* quanquã *Avicen.* & eum imitatus *Bertinus* paululũ deflectunt, dum non ab Anatomia corporis, quod fieri debebat, sed ab elementis & temperamentis incipiunt, & postea partiũ dissectioné subjiciunt. Hunc auté ordiné compositivũ non esse, quis tam hospes est in doctrina Methodi, qui nõ advertat? In artibus resolutivus ordo est à fine ad media, id quod *Galen.* docuit 9. *Method. c. 7.* dum ait: Est enim totius artis summa, invenire auxilia, quib. æger sanatur. Iã ordo reso-

resolutivus debet compositivo contrarius esse. Proinde à mediis procedet ad finem. Iam elementa, temperamenta, functiones, partes corporis, & cætera, quæ in Physiologicis traduntur, non sunt media, quibus Medicus in sanitate restauranda utitur, nec si sint, in Physiologicis, ut media considerantur, sed in sua natura, sine respectu, Multò minus verò morbi & symptomata & causæ morborum, sunt media curandi: Proinde dicere non possumus, per compositionen ascendi hîc ad finẽ, in quo acquiescimus, sicut *Piccol.* qui voluit nova Methodo Ethicam tradere, in summo bono tandem desinit. Non ita, inquã, hi autores in fine acquiescũt, sed in medicamentis, quæ finis medici non sunt, sed sanitas, cum nec ipsum operari Medici finis sit, ut *Quintil. sentit lib. 2. Instit. cap.* 12. 14. *Seidelius in lib. de morb: incur. Augen. lib. 8. Epist* 1. & 3. Verum sanitas ipsa, quippe, cujus gratia aliquid fit illud, est finis. Quod si dicere quisquã voluerit, ordinem compositivum esse, quia proceditur à principiis ad totum: Iam talis ordo artificalis non est, & proinde nec ordo, quia nec scientiam parit, nec artem. Ideoque mirum est, cum *Gilken. in com. de hac re,* ostenderit, jurisprudentiam esse scientiam, etiam propriè dictam: (quod examinabimus in progressu) tamen eam ordine resolutivo traditam contenderit. Scientia enim, præsupposito toto, seu

subjecto, cujus principia quærit, non progreditur ad totum, sed ad affectiones per principia demonstrandas: ars à fine, tanquam principio incipit, & progreditur ad media. Sed esto talis ordo concedatur: Elementa sanè sunt principia corporis mixti. Mixtum igitur totum erit, quod hîc cognoscitur, aut si mavis, ut remote petita principia putemus, corpus animatum. Ostendas mihi, quomodo temperamenta, functiones, morbi, morborum causæ, signa, symptomata, ipsa deniq; medicamenta, sint principia totius animati. Vsque adeò nulla est cohærentia in partibus medicinæ, si quis eam compositivo ordine traditam asserere velit. Verùm, in ordine resolutivo, *ut Zab. ostendit lib. 2. Meth.* optimè omnia cohærent. In Anatomia enim explicatur subjectum Medicinæ quod est corpus humanum. Rudis enim illa partium cognitio sufficit, cum subjectum secundum omnes minutias dissecari non debeat, *sicut in prædicamentis Arist. & cap.* 13. 2. *Eth.* patet. In Physiologia explicatur finis τῆς ὑγιεινῆς, qui est sanitas, quippe, quæ ex jis conflatur, quæ in Physiologia traduntur: In Pathologia explicatur finis τῆς θεραπευτικῆς, qui est morbi abolitio. Morbus igitur cognoscendus est, cum ab eo prima indicatio, in inveniendis remediis desumatur. Cognoscitur morbus ex symptomatis & signis, curari

non potest,quamdiu causa fovens manet: propterea, ex his conflatur Pathologia. Superest igitur Methodus, quæ continet media, Chrirurgica, Pharmaceutica&Dietetica, & ita aptè cohærent omnia membra, à primo fine, ad ultima media.

Sed nos ad Politicam redimus, ostensuri eam, quod sit practica, non alio, quam resolutivo ordine tradi debere, cum omnis disciplina practica eo tractari debeat. Præsupponendun autem est, quod *Zab. contra Picc. in Introd. in gr. Moral.* demonstravit, ordinem à nostra cognitione desumendum esse, hoc est, ita instituendum, prout nos facilius discimus. Nam ordo est instrumentum discendi. Instrumenta vero discendi ad id excogitata sunt, ut faciliorem reddant disciplinam. Alioquin quovis modo sine ordine discere possumus, sed difficilius, & majori cum tædio, Quod si jam ordo naturæ repugnet cognitioni nostræ, ita ut ejus ductu difficilius cognoscamus, instrumentum hoc inventum est, quo obscuritati lumen, difficultati facilitatem addat. Vnde *Arist. 6. Polit. c. 1. Phys. t. 1. 1. de histor. animal. c 6. 2 part. an. c. 10. 5. Metaph. t. 1. 7. Met. t. 10.* non à natura, sed à nostra cognitione Methodi regulam desumit, quod & *Aver.* facit 7. *Met. com.* 10. *& in Epit. Metaph. tr. 2. de definit.* ubi ait: Procedimus semper à notiori apud nos, ad notius apud naturam. *Gale. 9. Met. insi.* propterea prius

de diariis febribus sibi agendum sumit, quod simplicem, & cognitu facilimam primam curandi indicationem habeant. *Thom. de Ente & Ess. c. 2.* Quia inquit, substantiarum simplicium essentiæ sunt magis occultæ, ideo ab essentiis compositorum incipiendum est, ut à facilioribus convenientior fiat disciplina. Et quid fortius *contra Piccolomineum* urgeret, quam quod Aristot. sæpissimè ordinem naturæ deseruit, ut ordinem cognitionis observaret. Ex multis unum alterum sufficiat. Licet Aristot. 2. *de an. t. 27.* tactū dicat sensuum communissimum, tamen à communi non incipit, sed à visu, in quo, quæ de sensibus sibi demonstranda proposuerat, clarius perspiciebantur. In libris de partibus, hominis partes primo loco plerumque proponit, quod *ut 2. de part. c. 10. dicebat*, nobis sint notiores. In Topicis 2. *li. Top.* quæstionem accidentis præponit quæstionibus definitionis & generis, non alia de causa, nisi quod notior. Libros de anima, quanquam libris de partibus universaliores, his tamen postposuit, *ut constat ex ult. c. lib. de Incess. animal.* Idque notavit *Alex. Aphrod.* 1. *de an. c.* 2. & *Aver. in.* 1. *Meteor*, quanquam *Avicen. in pr. tractat. de an Thomas in proœm.* 1. *de an. Flandr. in proœm. explicat*: *Albert. M. in compend. Physic. part.* 4. *cap.* 1. & alii dissentiunt. Notavit *Faber. Stapul.* quoque propter ea *Porphyrium*

rium cap.2.Isag. primo loco explicasse genus, quod notius sit,& reliquorum prædicablium notitiam ad sui cognitionem non requirat.

Cum igitur ordo ita sit instituendus, prout nos facilus discere possumus,manifestum fiet, non posse practicam disciplinam,nisi resolutiuè tradi. Nam practicæ disciplinæ intentio & scopus est, instrumenta seu media docere, quorum opera finem attingas, seu producas, quod *Gal. 9.Meth.cap.7.*totidem fere verbis docuit, *& 1.Meth.*exemplo oculi declaravit. Sutoriam considera:nihil docet discipulum sutor, nisi qua arte, quibus mediis consuere possit calceum quàm commodissimè. Quid Ethicus? nisi ut doceat, quomodo per virtutes, & iis annexa, summum bonum assequaris. Totius Philosophiæ moralis *ait Apul.in pr.lib.de philos.* caput est, ut scias,quibus ad beatam vitam pervenias rationibus. Quid Logicus docet, præter instrumenta attingendi veritatem?Iam vero media excogitare nemo potest, nisi cui fini ea adhibere velit, prænoverit: Quia finis est quasi meta & terminus, ad quem omnia media collineant, tum demum pro veris habenda, si ad finem obtinendum idonea fuerint Disputent exempli causa Chrysippus, Epicurus, & Aristoteles de assequendæ felicitatis mediis, Chrysippus perturbatenum vacuitatem, Epicurus

curus tranquillam & moderatam vitam, Aristoteles virtutum actiones pro mediis vendicet: Nunquam iis conveniet, nisi prius in uno fine consentiant, eò, quod media ex fine, tanquam ex principio deducantur. Epicurus enim talia media conquiret, quæ ad voluptatem ducunt: Aristoteles, quæ ad actionem secundum virtutem. Vnde *Aristot.* 3. *Eth. c.* 3. rectè dixit: Consultationem omnem fieri ob finem propositum, & 7. *Eth. c.* 8 finem in artibus esse principium. Docuit idem *Seneca* Stoicus *Ep.* 71. Nemo, inquit, quamvis paratos habeat colores, similitudinem reddet, nisi jam constet, quid velit pingere. Ideò peccamus quia de partibus vitæ omnes deliberamus, de tota nemo deliberat. Scire debet, quid petat ille, qui sagittam vult mittere, & tunc dirigere & moderari manu telum. Errant consilia nostra, quia non habent, quò dirigantur. Ignoranti, quem portum petat, nullus suus ventus est. Nimirũ perinde est de mediis disputare sine præsupposito fine atque ventis vela dare, ad nullum directa portum.

Proinde in Politicis quoque initium faciendum est à fine, quod iterum oculatissimus Arabs *tractat.* 1. *polit.* licet Aristotelis doctrina Politica ut ipse confitetur destitutus, animadvertit. Sicut, ait, qui valetudinem curare intendit, eam prius cognoscat, oportet: ita, qui vult

Resp.

Resp. rectè instituere, eum oportet primum id considerare, in quo beatitas vera consistat. Quam diu enim ignoratur finis vel terminus, tam diu nequit inquiri via quæ ducat ad illum. Hoc idem, sed generalius dixit *Cicer. 1. de finib.* Constituto scilicet bonorum fine in Philosophia, constituta esse omnia, & inventam jam viam esse ad reliquas omnes partes rectè cōstituendas. Non produco *Æg. in com. libri Thom. de regim. princ. Iason. de Not. in tract. de constit. Polit.* & alios, cum res plana sit.

Duplex autem ut in Logica & plerisq; artibus, ita in Politicis quoq, finis est: Externus & Internus. Externũ intelligit *Arist. 7. polit. c. 1. 2. & 3.* ubi benè & beatè vivere Reip. summum bonum vocat, illique finem internum subjicit, quando Rempub. & civitatem propter benè vivere institutam docet. *1. polit. c. 2: 3. polit. c. 6. 4. polit. ca. 4.* Sicut autem veritatem præsupponit Logicus tacitè: ita Politicus hunc externum finem, quippe, qui jam in generali Ethica explicatus est, *libris Nicomach. & Magn. Moral* Non enim, ut *Thom:* & plerique alii credunt, privatus ibi homo tantum instituitur, quia generalis finis, generalesque virtutes proponuntur, quæ non tantum privato homini, sed & in publica hominum corona, victuro necessaria sunt: imò nonnullæ in privatam vitam prorsus

non cadunt. Ac tantum abest, ut *Aristot.* ad privatam vitam quenquam instituere velit, ut *1. polit. c. 2.* prorsus privatum hominem, aut Deum esse velit, aut extremè pessimum. Vniversalis igitur is finis est, qui omnem felicitatem complectitur, non solum Moralem, ut *sentit Acciajol. 1. Eth. c. 6 & Philopon. 2. post t. 202.* sed & intellectualem. Nam nisi Ethicus doceat, quomodo habitus mentis beatum faciant hominem, nulla disciplina id docet, quod tamen scitu necessarium erat, cum *Arist. 10. Eth.* bonum intellectuale præferat morali. Nec aliud quicquam ex ordine Ethicorum *Aristot.* colligere possumus. Nam post summum bonum, confusius in 1. *Eth.* declaratum *cap. ult. ejusd.* progressurus ad virtutes, quarum operationem dixerat esse summum bonum, statim dividit eas, in Morales & Dianoëticas, nõ ut has amoveat, quod facere debuisset, si media ad summum bonum non fuissent, sed ut *lib. 6.* perinde, ut 4. & 5. *Ethic.* morales explicârat, ita intellectuales pertractet. Vnde in 10. *lib.* denique duplex colligit summum bonum, ex duplici serie virtutum, adeò ut *Piccolom. in gr. Ethic.* rectè ostenderit, habitus mentis non tractari in Ethicis tantum incidenter, sed per se, quia sunt virtutes. Nisi enim ad summum bonum per se conferrent, virtutes dici non deberent. Et quid opus est longiori probatione, cum *Aristot. 6. Eth. c 12.*

con-

conceptis verbis doceat, se propterea de sapientia egisse, quod summum bonum suo concursu compleat. Quando verò summum finem Rerump, in benè vivendo consistere dico, non tollo discrimen boni viri & boni civis, quod ponit *Arist. 5.Eth.c.2.*

Nec enim eò dementiæ cum *Ramistis* deueniendum est, ut velimus finem semper obiner debere, ut sit verus finis, qua opinione negaverint, illi, verbum Dei prædicari propter salutem hominum: Sed hunc dico finem esse externum, quem tamen omnes Respub.non assequuntur, si in iis vel pravi mores dominentur vel malæ leges, vel si omninò prolebantur. Qualis erat Sybaritarum Respub. cum lex eorum esset: Nemo nostrum frugi esto; aut quam πονηρόπολιν inde vocat *Suid.in voce* πονηρόπ. quod Philippus illuc congregaret omnis generis maleficos, aut Ephesiorum denique, quorum legem refert *cicer. 5.Tusc.* ut vir virtute excellens è Rep.ejiceretur. Hic certè aliud est vir bonus, aliud civis bonus, quorum hic legum, ille virtutum jussis obsequitur. In sola enim benè constituta Rep: ubi leges sunt virtutes armatæ. &c, *ut Imper. ait de concept. & confirm. ff.* cum æquitate & justitia consentiunt, verum est illud *Aristot. 7. Polit. c.3.* Idem esse bonum privati hominis & civitatis.

Cæterum finis ille externus, ac generalem

ralem Ethicam rejiciendus est; ubi eum ex Arist: doctrina satis explicavimus. Hic internus primo loco explicandus venit, qui respondeat Syllogis. in Logicis, calceo in sutoria, vestimento in sartoria. Is verò, ne longum faciamus, est ipsa Resp. quippe per quam rectè institutam multitudo beatè vivit. Vnde *Speusippo in defin. Platon.* mens & *Aristoteli* 4. *politic. c.* 11. vocatur vita civitatis, & *Isocrati in Panath. & Areop.* ψυχὴ multitudinis. Nam in Repub. continentur omnia bona, quæ, qui in multitudine vivit, expectare queat, & sine ea vivere nemo potest, nisi extremè malus, aut Deus, qui nulla re indigeat. 1. *polit. cap.* 2. Cætera, quibus in communi vita indigemus, à Rep. suppeditantur.

Aristoteles igitur. 3. *polit. cap.* 4. initium fecit à Repub. sicut 1. *prior. Analyt. cap.* 1. à Syllogismo 1. *post. cap.* 2. de scientia & demonstratione, 1. *Topic. cap.* 1. de Syllogismo Topico, & 1. *Eth.* de summo bono. Hæc enim omnia primo loco traduntur, quia rationem finium, & in practicis disciplinis locum principiorum obtinent. Respublica verò in genere primum consideratur, quod facit *Aristot.* 3. *polit. a cap.* 4. *usque ad* 10. mox dividitur in tres species, quia ut *Tacit.* scribit 4. *An.* cunctas nationes & urbes populus, aut primores aut singuli regũt. Debemus enim virtutes & vitia Rerump. à speciebus earundem

rundem distinguere, quod cum *Plato* 3. *de ll.* 8. *de Rep.* & *in polit.* *Aver. tract.* 3. *polit.* *Polyb. lib.* 6. *Patrit.* 1. *de Rep. tit.* 4. non observarent, confusissimas reip. divisiones tradiderunt. Tyrannis enim vitium quidem regni est, sed speciem diversam ab eo non constituit magis, quam homo improbus diversus specie est à probo. Simplices igitur primæ tres species sunt, Monarchia cujus diversitates exequitur *Aristot.* 3. *polit. usque ad fin.* excepta tyrannide, quam, utpote omnium pessimam, quippe quæ optimam Remp. *ut ait. Alc. de doct. Plat. cap.* 33. & *Aristot.* 4. *pol. ca.* 2. vitiat, reservat ad finem cæterarum Rerum. 4. *pol. cap.* 10. Deinde imperium paucorum & Democratia, quæ regno statim *lib.* 4. subjiciuntur, & 11. capitibus prioribus explicantur. Ex harum Rerum. mixtione, oritur quarta quædam composita, de qua controversum est, an inveniri queat, cum non contemnendi Politici eam impossiblem, aut certè seditionum plenam, futuram contendant quam tamē, si benè temperetur, *Plato in* 3. *de ll.* stabilissimam futuram demonstrat. *Arist.* examinat eam 4. *pol. ca.* 9. & pro exemplo addit Remp. Lace. in qua idem notant *Isocr. in Are.* & *Pan. Polyb. lib.* 6. *Plat.* 3. *de ll. Iustin. li.* 2. Addemus nos exempla Reip. Romanæ, post ejectos reges proximis annis, Imperii Germanorum, Polonorū, Danorū, &c. de quibus historici diversa sentiūt.

Hactenus

Hactenus immoratus est Aristot. in explicando fine, qui est Respub. cum suis speciebus. Quid Methodus porrò præcipiat, ex doctrina ordinis Analytici facilè patet. Repetamus enim illud *Galeni*: Artis summam esse, invenire præcepta ad finem sive producendum, sive assequendum. Nam duplex finis est, unus, qui jam existens præsupponitur, tantum ut te illi applices, qua ratione Deus est finis universi: alter, qui à caussa efficiente adhuc producitur, qualis est finis internus, Logicæ, Ethicæ, & hujus nostræ quoque Politicæ. Imprimis igitur docendum est, ex quibus essentia Reip. constituatur. Frustra enim de virtutibus vel vitio alicujus sollicitus sis, nisi hominem existere præscias. Constituitur autem Respub. ex duabus partibus, scilicet ex Imperantibus & obedientibus, id quod ex definitione Reipub. patet. Definitur enim *3. polit. c. 6. 4. polit. c. 1.* quod, sit τάξις, id est, ordo, ut *Sepulveda* vertit, aut, ut *Thomas*, ordinatio civitatis, imprimis circa τὸ κύριον, & reliquas civitatis κυριωνίας: ita, ut accommodatiorem partium, ex quibus Respub. constituitur, divisionem habere non queamus, quam qua dividitur, in summam potestatem, & eos qui huic subjiciuntur. Ac *Bodinus* quidem *de Repub. lib. 1. c. 10.* pauca ait, *Aristotelē* de majestate attigisse, quod ita

esse,

esse, inficiari non possumus. Quæcunque enim ad majestatem pertinent, *Arist. in fin. 3. polit. & pr. lib. 4.* cum universæ Reip. tractatione permiscuit. Nec enim, quod de cæteris disciplinis fortasse alicui concederemus, in Politicis *Arist.* omnia tradere potuit, quæ hodiè consuetudo in usum posuit.

Pauca sunt de compositis propositionibus, Syllogismo Hypothetico, consequentiis Syllogismorum Modalium, item de Methodo in Logicis *Aristotelis*: pauca in Physicis de æternitate mundi, ad cujus probationem unum atque alterum falsum argumentum adhibet 8. *phys. cap.* 1. 1. *de cal.* de numera & divisione orbium, de via lactea, & generatione fontium, deinde in partibus animalium, & earum usu describendo: pauciora in Metaphysicis, de quarta scientia, de simplici actualitate intelligentiarum, de accidentium doctrina neglecta, &c. Pauca inquam sunt, quæ tempus nos post *Aristotelem* accuratius docuit: In Ethicis nihil ferè notaveris, in quo *Aristot.* possit videri Suffenus, *ut proverbio Catulli utar.* Hæc enim, excepta Anatomica corporum dissectione, ratione investigari potuerunt: Verùm politicorum longè alia est ratio, quippe quæ in arbitrio hominum consistunt, & in dies, ne dicam in horas mutantur. Quot enim

σοφίσματα, ut *Aristot. verbo utar*, nostra ætate inventa sunt, quorum ne suspicio quidem *Aristoteli* subire potuit, ita ut *Busbeq. in consil. de bell. Turc. Francis. Patrit. lib. 1. parellel. milit. & Sturm. serm. 2. & 3. de bell. contra Turc. admini.* prorsus novum dicant esse modum hodiè ducendi belli, quam olim fuerit.

Quod verò de una parte Politices dico, de cæteris quoque intellectum volo: Nec id propterea dico, quasi *Aristotelem* falsá in Politicis docuisse, demonstrare velim, licet alicubi quoque Bonus dormitet Homerus, sed quod Nestor Diomedi objicit apud *Hom. 1. Iliad. Plut. in pr. de geren. Rep.* Non omnia dixti: hic quoque usurpare possemus. Quid enim de fiduciariis regibus & principibus, quid de feudis à Longobardis, si plerisque Feudistarum credimus, introduci ceptis, & nunc per totam ferè Europam & Asiam dispersis, quid de pluribus aliis *Aristot.* tradere potuit, quæ tum nondum in usu fuerunt. Nec enim, ut 4. *polit. c.* 1. protestatur, fingere sibi Remp. voluit, quod *Plato in lib. de Rep.* fecerat, ut *Polyb. lib. 6.* confitetur, sed præcepta sua Politiis, jam à se observatis accommodare, ideoque, quæ in usum nondum posita erant, ea nec ipse fingere ex suo cerebro voluit. Proinde mirum non est, si in majestate quoque explicanda concisus sit *Aristot.* Vt autem, quæ à Politicis & Historicis inde

usque

usque à tempore Aristot. observata fuerunt, de autoritate summæ potestatis, utrum sit legibus soluta, & quibus, quæ sint majestatis jura: quæ ICti, ex usu feudorum specialiori nomine vocant Regalia, quantum obligata sit majestas subditis, & quid hi debeant majestati &c. ut inquam hæc in unum compendium comportemus, operam dabimus sedulo. Mox, qui proximus labor est, ad subditos pergemus, seu eos, qui majestatem comiter observare tenentur. Subditi sunt in triplici differentia, aut Peregrini, aut Incolæ, aut Veri Subditi. Peregrini olim vocabantur hostes: *Fest. 8. de V. S. Pomp. l. 118. de V. S. Cic. 1. cont. Rull. & 1. de off.* De quibus accipimus illud: Erga hostes perpetua autoritas esto: aut illud: Hostis murum ne ascendat. Cum enim sæpius à peregrinis hospitibus malum crearetur, *ut ostendit Aristot. 5. polit. c. 3.* hinc cepit peregrini nomen, perinde, ut Tyranni, fieri odiosum, adeò ut nunc in malam partem tantum accipiatur. Vnde non immerito disputatur, utrum, quod Muscovitæ *Sigism. Baro in. Muscov.* & Chinenses, *Bernhardin. Scharlant: in descript. Chin.* faciunt, peregrini prorsus repelli debeant, & postquam, ut recipiantur, statutum est, quid iuris in Rep. aliena possidere debeant. De incolis eadem disputatio est: De veris autem subditis diligentius considerandum est, cum

in his requiescat fundamentum Reip. de quibus *Aristot. 4. cap.12,* nonnihil egit. Non tantum hic, quales esse subditi, quibus rebus studere deceant, &c. edocendum est, sed & quot ordines illorum sint, & quantum inter se discrepent. Antiquo more Gallorum, *ut Cæsar refert. 6. bell. Gall.* omnes subditi erant divisio in duo genera: Sacerdotum & equitum, quæ divisio hodie quoque observatur. *Nov. 6. in pr. cap. Duo sunt dist. 96.* Cæterum Bulla Bonifacii & rescripta quam plurima Pontificum, à potestate Majestatis eximunt Clericos, & imprimis, de Pontifice ipso enunciat *gl. c. per venerabil. Qui fil. legit. in verbo Superiorem,* quod sit super omnes, & *Boer. in tr. de sedit.* quod ejus potestas sit major, quàm Imperatoris: Imò *Bald.* ait *in cap. Cum super. de caus. prop. & pos.* Papa est supra, contra, & extra jus, omnia potest. Propterea de Iurisdictione Ecclesiasticorum & eorum ordinibus disputandum est, utrum, quoad politica, (Nam de judicio Ecclesiæ hoc loco non curat Politicus) subjiciantur majestati, & quantum de jurisdictione sibi indultum habeant. Secularium iterum alii sunt nobiles, ut Duces, Marchiones, Comites &c. alii plebei ut mercatores, opifices, agricolæ, &c. de quibus diligenter *Plato, Xenophō, Dion, Arist.* & reliqui Philosophi vetustiores præcipiunt.

Quia verò magnus est subditorum numerus:

merus: (Nec enim certam multitudinem definire possumus, quanquam *Aristot.* quantus sufficere posset numerus ad felicius degendum, præscripserit, qua in re injuria reprehenditur à *Bodino*, quasi cuivis Reipub. certum numerum præscribere voluit) multitudo verò sine ordine est confusio, ut ait *Thom.* 1, *p*ᵃ *q.* 40. *a.* 4. *Scot.* 2. *d.* 11. *q.* 1. *a.* 2. Politici inierunt rationem, quo in certas classes cives digererent. Ad id enim exercitus Lacedæmoniorum exactè divisos fuisse *Thucid.* docet *lib.* 5. ut jussa Imperatoris brevi spacio ad singulos milites deferri possent, & *Flor.* 1. *de histor. Rom. cap.* 6. autor est Servium suo consensu effecisse, ut magna civitas, quasi minima domus regeretur. Diviserunt igitur Athenienses & eos imitati Romani cives in tribus: item in classes, centurias, decurias &c. Item in collegia, corpora & Vniversitates, quæ omnia hoc uno cum suis juribus explicanda sunt. Duplex enim est collegiorum in politicis consideratio, altera hoc loco, ubi considerantur, ut certæ classes civium, altera in cap: de Instit. ubi considerantur, prout conducant juventutis institutioni.

Iam nunc quoque proximas partes, ex quibus Respub. constituitur, ὡς ἐν τύπῳ propofuimus, quarum non tantum definitio declarabitur, sed & singularum virtutes adjungentur. Proximum est,

Virgil. 6. Æneid. Regere imperio populos, quo sensu & definitur Respub. gubernatio subditorum à summa potestate, ut media explicentur, seu instrumenta, per quæ summa potestas gubernat subditos, in qua gubernatione consistit salus Reipub. Gubernatur autem Resp. per majestatis vicarios, & per leges, quæ sunt scita summæ potestatis, ad id latæ, ut & improbi à peccatis arceantur formidine pœnæ, & cæteris de voluntate principis constet.

Vicariis indiget majestas, tum quia non sufficit per seipsam ad omnium officiorum administrationem; tum, quia à nonnullis retrahitur, propter autoritatem, quæ non sinit principem cuivis negotio immisceri, ne nimia familiaritate faciat sibi imperium contemtible, sicut de Agricola testatur *Tacit. in Agric.* & Mammæa admonet filium Alexandrum Imperat. *Lamprid. in Alex.* in Aristocratia vero & Democratia tantò magis opus est vicariis, quod plures vel omnes cives, qui majestatem ibi obtinent, non possint simul munia Reipub. subire, si res quædam ardua sit expedienda, si legatio obeunda, si ducendum bellum. Sunt, qui etiam à rege bellum per legatos confici, exemplo Iustiniani, *Zonar. in Iust.* velint, *Stur. Ser. 2. de bel. Turc.* & *Agam. lib. 2. hist.* Gothorum Imperatorem vituperat, quod manibus ipse prælium iniverit. Impro-

probat. *Comin.* quoque *lib. 3. de bel. Gal.* præsentium principum congressus & pacta, quæ multò rectius per legatos expediri possint. Vsque adeo omnes Rerump. formæ indigent vicariis, quos *Arist. c. 13. 4. pol.* porro subnectit, sicut & leges capite proximo, sed generalius & confusius, cum paulo post *lib. 6. & 7.* distinctius & particularius explicentur. Nam cum *Arist. 5. polit. c* [illegible] indicat omnia ferè à se pertractata esse, hoc insinuat se: in genere, & quantum traditæ doctrinæ conveniat. Nam *6. polit. in pr.* resumit libri quarti doctrinam particularius percurrendam, quod & in progressu *lib. 6. & in pr. 7.* exequitur, ubi Rerump. naturas peculiaribus circumstantiis accommodat, & magistratuum officia minutius examinat. Vnde quæ ad omnes magistratus pertinent, excerpemus,

Officia igitur Reip. alia facit ordinaria, quibus Respub. ut salva sit, carere non potest: alia extra ordinem instituuntur, prout res incidunt expediendæ. Illa, quia ordinaria sunt, lege definiuntur: horum munus lege non est definitum, ut ait *Pompon. l. 2. §. Et hac 33. ff. de orig. jur.* qui vocat etiam curationes, quod curatorio tantum nomine administrentur. Talis erat olim dictator, quem *Orosius* propter metum belli Sabini, *Livius* tum hujus; tum accedentis Latini belli metu creatum tradit. *Halycarnassaus* ve-

rò quod plebs alieno ære gravata, ad Latinum bellum nomina dare nollet. Ad quamcunque autem causam dicebatur, re peracta cogebatur se abdicare. *Eutrop. lib.* 1. *cap.* 11. *Onuphr. in comm. Fastor.* Ideoque curator erat, & non magistratus, sicut nec decemviri, qui legum ferendarum causa tantum dicebantur, nec tribuni militum consulari potestate, qui tamen postea consuetudine & continuatione officii ex lege in magistratus abierunt. Ad hunc ordinem refert *Aristot.* 4. *polit. cap.* 13. legatos, de quorum officio & sanctitate, multa disputari solent.

Quibus verò munus suum lege præscriptum est, nec ii unius sunt generis. Liceat enim nobis *cum Lipsio* 3. *polit. c.* 2. & 3. adjutores Reip. dividere in eos, qui Consilio, & qui Auxilio prosunt. Illos Senatus nomine appellare solemus, hos magistratus. Magistro enim *apud Festum* idem quod impero. Hinc magistratus, quem majestas imperavit, vel cui imperat. Ab omnibus enim magistratibus ad majesta em datur provocatio, sicut & *Cicero* tulit. 3. *d. ll.*

Senatu carere nulla Respub. potest. Quemadmodum navis, ait *Plato* 6. *de ll.* in medio mari noctes diesque custodibus indiget, ita quoque civitas in mediis aliarum ciuitatum veluti fluctibus constituta, Variis insidiis obnoxia, in eo est statu, ut ne capiatur, maximum sibi impen-

impendeat periculum: idcirco & ex die in noctem, & ex nocte in diem, sibi succedere invicem custodes oportet, ut perpetuæ excubiæ indesinenter serventur. Quin etiam vulgus populare instar furentis sali est, in quo, nisi Senatus arte regat consiliorum navim, facilè naufragium facere potest. Et sanè omnes Politici rectè præsupponunt, armis ad defensionem Reipub. opus esse, quantò magis opus erit consilio, cùm *Eurip.* rectè dixerit: Vnicum rectum consilium magnam militum manum vincit, quod *Polyb. lib.* 1. exemplo Xantippi Lacedæmonii, qui Regulum vicit, demonstrat: & Darius Persa, dicere solitus est, malle se tot Megabyzos habere, quot sunt grana in malo punico, quam universam Græciam possidere. *Herod. lib.* 4. Nec Agamemnon, ad expugnandam Trojam, multos sibi Ajaces, sed Nestores optat. *Homerus 2. Iliad.* Senatus igitur diligenter ratio est habenda, de quo, quæ huc pertinent, considerabimus, quantæ in Repub. autoritatis esse debeat, quantus senatorum numerus, quod eorum officium, utrum principi obloqui, & quomodo debeant, &c. Atque de hoc egit *Aristot. 4. polit. ad fin.* diligenter, nec nulla *6. polit.* particularius repetiit.

Magistratuum ordo latius adhuc patet, quem Iurisconsultorum controversiæ intricatiorem nobis fecerunt. Eas circa ma-

gistratus in genere, quantum præsenti rei conducit, expediemus, mox ad divisiones procedemus, quarum nec una omninò à politicis & Iurisconsultis proponitur. Instituto nostro utile est, ex officiis distingui magistratus. Nam alii sunt apud Polonos, alii apud Germãos, apud Turcas eò pauciores, quo plures erant apud Imperatores Græcos olim, *ut patet ex C. Iustin.* Prolixum esset de omnium Rerump. peculiaribus magistratibus disserere, quod ad Iurisconsultos cujusque Reipub. pertinet. Politico satis est, si magistratus illos inter se conferat, indeque depromat officia, quæ omni Reipub. necessariò conveniunt. Inprimis in Democratia & Aristocratia opus est, generali quodam magistratu, cujus suprema lex sit. Salus Reipub. quam *Cic. 3. de ll.* Consulibus inprimis inculcat, quamque Dictatori, aut alterutri Consl. olim injungebant: Videat, ne quid Respub. detrimenti capiat. Evenit, ut talibus quoque in Monarchia opus esset magistratibus, qualis erat apud Imp. præfectus prætorio, apud Francos Major domus. Cæterum his ita indulgendum est, ne aliquando majestatem in se transferant, quod sæpissimè factum fuisse, omnes historiæ testantur, & *Aristoteles in 5. polit.* docet.

Alter magistratuum ordo versatur circa reditus publicos & ædificationes urbium, palatiorum, templorum, &c. Errat enim,

enim, qui putat citra ærarium Remp. consistere posse, inprimis ingruente bello. Nec abs re miratur *Scipio Ammirat. in discurs. supra Tac.* quid *Machiavel. lib. 2. disc. super Liv. cap. 10.* in mentem venerit, quod nervos belli neget esse ærarium; quod tamen Archidamus Laced. nolens volens, contra leges suæ Reipub. confitetur *apud Thucyd. lib. 1.* Huc igitur, quæ ad ærarium conficiendum, ad ædilium officium, & his annexa referuntur, pertinent, quæ *Aristot. lib. 6. & 7.* satis eleganter pertractat.

Denique ad exercendam justitiam novo opus est magistratu; quod Pirata Demetrius objecisset Alexandro M. cum ab eo rationem reddere cogeretur, quare Piraticam exercuisset: eadem, inquit, ratione, qua tu per totum orbem terrarum latrocinium agis. Vnde *Augustin. de civit. Dei cap. 9.* elicit, magna regna à magnis latrociniis nihil differre, nisi per justitiam. Iustitia igitur maximè in Repub. colenda est. Duæ verò sunt justitiæ partes, distributiva & commutativa, quarum altera honores, altera pœnas distribuit & commercia curat, hæc proportione Arithmetica, illa Geometrica. Vtrique parti oportet custodes proponi diligentes. Nam, qui solis suppliciis student, interim benè meritos nullo honore mactant; eos *Isoc. in Areop.* meritò ridet, quod licet nonnullos deterreant à scele-

ribus,

ribus, nullos tamen invitent ad virtutes.

Imò bonus segnior fit, si negligas, sicut malus improbior: *Saluſt. in Iug.* Qui præpositi sunt contractibus corrigendis & suppliciis irrogandis, judices vocantur, aut prætores, si judices accipiamus pro iis, qui mandatam gerunt jurisdictionem. Cæterum præter hos opus est Censoribus, qui moribus præfecti sint, & ea corrigant, quæ judicibus per leges corrigere non licet, sive quod legibus comprehendi non potuerint, sive quod supplicia aut pœnas non mereantur, sed ruborem tantum aut levem ignominiam. Ostendit *Liv. lib. 4. Plut. in Cat. Mai.* quam necessarium sit hoc officium, quantumque Romanorum incrementis profuerit, & *Cice. in Piſon. & alibi*, Clodium merito insectatur, quod censuram sustulerit. Nec verò in corrigendis moribus absumitur totum officium Censorum, sed *Aſcon. li. 1. in Ver.* addit aliam partem, quæ ad distinguendos cives, pro differentia ætatum, dignitatum, conditionum, patrimoniorum pertinet, cujus usus recenset *Flor. li. 1. hiſtor. Roman. cap. 6.* Ita ut duplex sit officium Censorum, de quorum utroque seorsim agendum est.

Posthac de legibus consideratio subnectitur. Sunt quidem in genere leges necessariæ, ut quos dicente *Iohan. XXII. cap. ut quos Ext. com. de offic. jud. ordin.* virtutis amor à vitiis non abigit, eos severi-

veritas disciplinæ cogat. Verùm hic de legibus considerandum, quod per eas tanquam instrumenta, gubernet majestas subditos. Nam lex est, quæ cogit, lex est, quæ punit, seu potius ipsa majestas, quæ legem armavit. Facti quidem quæstio, ait *Papini. l.1. §.4.ff ad Sc.Turpil:* in arbitrio est judicantis, pœnæ verò persecutio, non ejus voluntati mandatur, sed legis autoritati reservatur.

De curatoribus res planior est, cum legati Romanorum ad Larentinos missi, ne injuriam quidem sibi factam expostulare voluerint, ne ultra mandatum quicquam agerent, *Valer.lib.2.cap.2.* In omni igitur officialium genere opus est legibus, tùm verò ad hoc etiam, ut licet, qui ultrò officium faciunt, non cogant, iis tamen voluntatem summæ potestatis aperiant, quid sc: à subditis fieri velint. Alioquin ad ea, quæ scire non potes, non est obligatio.

Leges verò frustrà feruntur, nisi ita instituti sint animi ut legibus obtemperare sciant. Quem mali mores corruperunt, illi, ait *Seneca Ep. 94.* frustra præcipis, sic vives cum patre, sic cum uxore. Nihil enim proficient præcepta, quam diu menti error obfusus est. Si ille discutitur, apparet, quid cuique debeatur officio. Cū igitur legibus præparet animos subditorum Institutio, imò leges etiam antevertat, quandoquidem benè institutis

legibus

legibus opus esse negabat Lycurgus, merito cum legibus de Institutione præcipiendum fuit. *Arist.* reservavit sibi hunc tractatum *ad fin. polit.* quod sit ultimum instrumentum, quod resolvendo invenitur. Comprehendimus autem Institutionis nomine hominis curam, à primo conceptionis tempore, usque dum plenus fit Reipub. civis. Multum enim interest primordia vitæ rectè poni, quia, *dicente Cicer. ad Att.* ut malè posuimus initia, sic cætera sequuntur: & vitium in principiis parvum, maximum fit in progressu, ut *ait alibi Aristot. 1. de cæl. t. 33.* Educatio verò jam editi infantis aut publica est aut privata. Privatam remittit Politicus ad Oeconomiam, nisi quod eam patribus familias præcipiat; publicèque prospiciat, ne mendicorum & otiosorum hominum copia gravet Rempub. contra quos Amasis elegantem tulit legem, *Herod. lib.* 2. à Solone quoque usurpatam, & ex institutione Gymnosophistarum Chinensibus relictam. *Bernardin. Scharland. in desc. Chin.*

Publicam verò ordinat & præscribit Politicus, quò cives ita instituantur potissimum, prout Reipub. conducit, Nam aliter ait *Aristot.* in Aristocratia, aliter in Democratia, aliter in Monarchia convenit cives assuefieri: aliaque officia aliis Rebuspub. plus prosunt. Hinc certa instituì oportet collegia istarum artium,

quas

quas Respub. maximè florere cupit, non tantum illiberalium, sed & liberalium, quas Scholas vocant ab otio, tam particulares, quam universales, seu Academias. Quod enim de harum jure & studiis Politico disputandum est huc pertinet.

Denique hujus loci est Consuetudo, quæ perinde, ut Institutio, animas hominum occupat, cum sit tacita institutio: quod insinuavit *Horat. lib.* 1. *Sat.* 4. ubi postquam dixerat: denique teipsum concute, num qua tibi vitiorum inseverit olim Natura, addit: aut etiam consuetudo mala. Namque neglectis urenda filix innascitur agris: in quem locum notat *Bersman.* illud *Hippoc.* ἐπίκτητοι φύσεις τὰ ἤθη, imo vim quoque legis habet, ut ait *Iurisc. l. Sed & ea ff. de ll.* si satis longo tempore fuerit observata. Quin & Iacobus VI. Rex Britan. *lib.* 2. *Basil. dori.* filium admonet, ut ingenia, naturam, mores & affectus hominum accuratè indaget, priusquam ad salutaria descendere possit.

Completa jam sunt omnia quæ essentialiter ad constituendam Rempub. requiruntur. Sola restat Religio, de cujus introductione & conservatione nonnulla quoque Politico præcipienda sunt. Verùm, quia dum hæc scribo, longè adhuc à Iuventutis annis absum, nolo mihi de

re tam

re tam seriò judicium sumere, ne mihi objiciat quisquam, quod Photeæ Rhetori contra Alex. M. peroranti objectum fuit: Audesne juvenis de tam magnis rebus loqui? *Plut. de gerend. Repub.* Recognosco & illud Iudæorum, non esse ante 30. an. secreta scripturarum investiganda, nedum ante juventutem disputando. *Ioh. Pic. in Hepetapl.*

Hactenus quæ ad constituendam Rempub. faciunt, proposuimus. restat adhuc *lib. 5. polit.* in quo *Aristot.* postquam *cap. 1.* dixerat, expedita sibi ferè esse omnia, quæ proposuerat, pergit de corruptione Rerumpub. agere, in quo MethodumMedicorum imitatur. Cum enim *Galeno ad Thrasyb. c. 30. 1. de san. tuend. c. 1. 9. Method. post. med. & Averroi 1. Collig. c. 1* duæ sint Medicinæ partes: altera de tuenda sanitate, altera de abigendis morbis, eò quod duplex finis sit, diversis mediis procurandus, conservatio sanitatis & depulsio morbi: Ex eadem ratione duæ erunt Politices partes, altera, de construenda & servanda, altera de corrigenda Repub. ejusque corruptione antevertenda. Nam, qui subtiliter factum emendat, laudabilior est eo, qui primus invenit, *ait Imp. §. 4. de concept. ff. ex Arist. 4. polit. c. 1.* Diuersæ autem sunt hæ duæ partes, propter diversitatem tum finium, tum mediorum.

In hac parte *Arist.* iterum observat ordi-

ordinem Analyticum, sicut & Medici in Pathologia, primo loco explicant morbos & eorum differentias, quod inde finis cognoscatur: Ita Politicus primo loco explicat corruptiones Rerumpub. distinguitque naturaliter senescentes Respub. à violenter, seu per morbum pessum euntibus. Sicut enim, Tempus edax rerum, tuque invidiosa vetustas, paulatim lenta consumitis omnia morte: *Ovid. li. 15. Metam.* ita Reipub. ut *Polyb. ait lib. 6. est Agath. lib. 1. histor.* auxesis quædam est secundum naturam, deinde vigor, postea rursus diminutio.

Per morbum verò interit Respub. quando vitium contrahit ante diem, & per illud vel adulteratur, id est, ut eodem statu manente, degeneret in pejorem gubernationem, puta ex Regno in Tyrannidem: vel prorsus interit & à stirpe excinditur, intereunte civitate unà cum Rep. uel denique transmutatur in novum statum, manente civitate, novamque formam induente, quod 3. *polit. cap. 2. Aristot.* adumbravit. Hæc vocatur propriè Conversio, quod Respub. una mutetur in aliam.

Cum vero morbum tollere medicus non possit, quam diu causa durat, morbumque fovet, 10. *Meth. cap. 1.* unde in regulari cura, morbi cum causa conjuncta, prima, quoad operandum, indicatio desumitur à causa: nec Politicus

ſine cauſæ cognitione, morbos Rerumpub. curare poteſt. Vnde *Ariſt.* jure ſubjicit cauſas everſionum, quæ aut remotæ ſunt, aut propinquæ. Remotas intelligo, fatum aſtrorum inclinationem, numeros Platonicos, &c. quas *Ariſt.* præterit, quod non remotarum, ſed proximarum cauſarum ratio Politico ſit habenda, ſicut Caſſius innuit, cum à Chaldæo vetaretur Parthos laceſſere, priuſquam Sol Scorpii ſidus evaſiſſet: Non, inquit, Scorpiones metuo, ſed Sagittarios. Nec propterea voluntatem aut decretum Dei contemnit *Ariſt.* ſed ubique præſupponit, quod ſine ejus concurſu nihil fieri poſſe crediderit. Nec enim numen abeſt, ſi ſit prudentia, ut *ait Poëta.*

Proximarum cauſarum aliæ prorſus ſunt per accidens, quas cum omnes ſimul commemorare nequeat. *Ariſt.* uno atque altero ſimili exemplo innuit. Apri caput Ætolos & Arcadas contra ſe armavit: Pictos & Scotos ereptus canis. Cervus ſaucius Latinos & Trojanos *Macrob.* 5. *Sat. ca.* 17. Sed ſi vis cauſæ conſideretur, minor eſt, quam ut per ſe ad evertendas Reſ. ſufficiat. Proinde *Ariſt.* eas ordine proponit, quibus tanta vis eſt, ut per ſe queant Rei. ſtatum deſtruere. Duplices autem eas facit, Externas, ex quibus bellum, Internas, ex quibus oritur ſeditio. Has pertractat primum in genere, utpote κέρδος, τιμὴν, ὕβριν, φόβον, ὑπεροχὴν, καταφρόνησιν.

σιν, αὔξησιν, τὴν παρὰ τὸ ἀνάλογον, Item ἐρ.θείαν; ὀλιγωρίαν, μικρότητα ἀνομοιότητα. Mox de peculiaribus corruptionum caussis in specie considerat, & quia tres sunt primi status Rerumpub. de Democratia, & paucorum statu primum, deinde peculiariter de Monarchia agit, quæ privatim, quamque Remp. corrumpere maximè soleant, diligenter edisserens.

Tertium, idque potissimum, cujus gratia cætera hujus partis præmissa oportuit, est remediorum inventio, quibus vitia cadentium Rerumpub. curare possimus, aut etiam præservare. Nam, quæ curativa mixta est προφυλακτικῇ *Gall.* 11. *Me. cap.* 2. ad θεραπευτικὴν revocatur. Tradit autem *Arist.* primùm præcepta generalia, quæ caussis & corruptionibus universalibus respondeant, quale est: Principiis etiam levissimis obstare: nihil facilè nec citò immutare: δημαγωγῶν præstigiis fidem non habere: prudentes magistratus præficere, quod in iis salus Reipub. procumbat, &c. Deinde in specie subjicit remedia, quæ omnibus prosint vitiis, & quomodo caussæ vel sint præoccupandæ, vel si altius radices egerint, exscindendæ, ostendant.

Hactenus curatio internarum seditionum. Ita enim distinguit *Plato* 5. *de Rep.* Inimicitias, quæ inter familiares incidū̃s, sedi

seditiones esse, quæ inter extraneos bellum. Sequitur nunc corruptio à causa & vi externa, quæ propriè bellum est: Cujus tractationis omninò duo sunt capita, Alterum de jure belli: alterum de commodiori bellum ducendi modo. Ius belli continet jus feciale Romanorum, de denunciando bello; de feriendo fœdere, pactione aut sponsione, &c. Hæc enim distingui *Sigon.* docuit, 1. *de jur. antiq. Roman.* & *Bodin. libr. 4. polit. c. 6.* Imo ipse *Liv. lib. 9.* & *in ejus libri nanotat: Godeleva*: satis apertum inter fœdus & sponsionem discrimen ponit. Fœderis iterum tria sunt generarquæ, vide apud *Hottoman. in comment. ad 5. Verr.*

De modò ducendi bellum ea proponemus, quæ ex historicis observata sũt, quæque alii, qui partim ipsi bellis interfuerunt, tradiderunt, ut *Polyb. Leo. Vegetius, Mauritius, Ælianus, Xenophon, Machiavell. Franciscus Patrit. in Parall. milit. Frontin. Polyæn. Castellan: Onosander. Synesius.* Nec nihil observavit *Lipsius in lib. 6. Polyb.* Cætera bellatoribus relinquimus, ne Hannibal quispiam aurem Phormioni vellicet, veretque fabrum ultra incudẽ sape. Ex jis, quæ hucusque decurrimus, satis constare puto, non alium quam Analyticum ordinem observasse *Aristot.* in Politicis, quippe, cum nec alium observari potuisse rationibus demonstratum sit. Invenies tamen quamplurimos, *Casum. 1. polit.*

*polit.cap.*1.*Victor.in pr.comment.Zuinger. in praef.* imò plerosque alios, qui Synthetico ordine *Aristot.* usum contendunt, primo Polit. libro, & principio secundi decepti. Nam cum in primo libro de familiis, in tertio initiò de civitate agat; putant hæc ab *Aristot.*loco Principiorum præmitti, cum tamen res longè aliter se habeat, si ad regulas Logicas revocetur. Nam si ordinem Analyticum inchoavit *Aristot.* cum disciplina Politica uniformis sit, debuit eundem toto discursu continuare. Ostensum tamen fuit, quod à Repub. tanquam toto descendat ad partes & media explicanda, donec in primo medio acquiescat, videlicet educatione, quæ ultimum quidem est in inveniendo, sed primum in operando. Præterea civitas & familiæ non sunt principia, per quæ constituitur Respub. sed sunt materia, in quam Resp. tanquam forma inducitur. Respub. enim forma est & anima civitatis, sicut *Arist.*3.*Polit*,1. *&* 2.demonstravit. Materia vero non est principium formæ. Proinde; ubi illi Principia tractari putant, ibi subjectum explicari, ex doctrina Methodi cognoscimus. Omnium enim artium primum officium esse, suum subjectum explicare, optima ratione enunciavit *Aver.*1.*Coll.c.*2. Id quod fieri debere *Arist.*1.*Eth.c.*13. exemplo oculi docuit; quod *Gal.*1.*Meth.c.*6. latius examinat, & *Celsus* quoque *lib.*4.*c.*1.

num fuerit, ut in subjectis disciplinarum practicarum evenire necesse est, in Principio artis declarandum est, sicut *Aver.* 1. *lib. Collig. & Fernel.lib.* 1. *physiol.* corpus humanum in Medicina declarant. Anatomia enim non alio jure ad Medicinam pertinet, nisi quod subjectum ejus in partes dissectum ruditer, & ὡς ἐν τύπῳ explicet. Nam & hoc quoque sciendum: Subjectum debere rudi tantum Minerva, quantum præsenti conducit instituto, proponi, qua in re hallucinatur *Ramus in Schol. Log.* cum suis asseclis, dum *Arist.* reprehendit, quod prædicamenta exactius non tradiderit. Nam exactam eorum cognitionem Logica non exigebat: ideoque si quid præterea tradidisset, *Aristot.* peccasset, & supervacanea tradidisset. Subjectum enim eatenus debet explicari, quatenus, ut ait *Aver.in Epit.prædic.c.*4. artem adjuvat. Iam omnes minutiæ rei subjectæ, tantum abest, ut adjuvent artem, ut potius impediant, tantò quippe difficiliorem futuram, quantò pluribus supervacuis subtilitatibus gravatur.

Nec enim Ethicus de rationali & sensitiva anima, plura scire tenetur, quam quæ ad cognitionem virtutum conducunt. Cætera ad Physicam, & fortasse etiam ad divinam scientiam pertinent, κ᾽ οὐδὲν πρὸς τὸν νῦν λόγον. Nam, quæ nihil ad institutum faciunt, omninò abundare putanda sunt.

tantummodo familias considerat, quatenus sunt partes civitatis, & communi Reip. juri subjiciuntur. Quæ verò privatis Oeconomiæ terminis includuntur, ut pote, modi acquirendi, & conservandi familias, præcepta regendæ uxoris, & servorum, vel educandorum liberorum, cum privatim competant familiis, non quatenus illæ sunt partes totius civitatis, *Arist.* meritò *in libris Oecon-* separatim pertractavit, ut ita respectivè tantum Politica consideret familias, quatenus ad civitatem & Rempub. rediguntur.

Atque hæc jam est integra totius Politices delineatio, prout ab *Aristot.* primo Methodi artifice octo libris comprehensa est. Solus restat liber secundus, cui locum nondum assignavimus. Sed qui artificium *Arist. ex 1. phys. 1. de an.* 1. *Metaph. 1. Eth.* didicit, facilè intelligit, quid in hoc secundo lib. *Aristot.* sibi agendum proposuerit. Quia enim facilius, quid quidque non sit, quam quid sit, intelligimus, *Aristot.* cognitionis nostræ rationem habens, plerumq; solet ab impugnatione & refutatione falsarum opinionum initium facere, ut dum, quid res non sit, disputat, sensim deducat auditorem, ad id, quod res est. Ita in secundo quoque libro examinat varias legum latorum Respub. *Socratis, Solonis, Lycurgi, Min. Hippod. Phalcæ, &c.* & in singulis, quid probet, quid reprehēdat, annotat, ut

hac via planiorem sibi faciat aditum ad veram openionem explicandam. Vnde patet, secundum librum Interjectitium esse & continere tantum refutationes Rerumpub. ab aliis minus rectè fundatarum. Hoc igitur lib. omisso, materiam nostram persequemur, à familiis facto initio, quod eas primo loco tractari conveniat, quia sunt partes Subjecti.

CAPUT II.

De Familiis in genere.

DIsputat *Anton. Mirandul. in lib. de honor.* Politicam ex accidenti obortam fuisse, propter hominum malitiam. Si enim omnes probi essemus, non indigeremus Politia, legibus & magistratibus, sicut *Arist. 8. Eth.* 1. ratiocinatus est: Si omnes essemus amici, nullus esset locus justitiæ. Propter hoc enim conduntur statuta, ut humana coërceatur audacia, & inter improbos innocentia securitate lætetur *In stat. Polon. lib.* 1. *c.* 2. *a.* 3. *Isidor.* 5. *Etymol. c. Facta* 1. *dist.* 4. Verũ hæc opinio erronea est, quoniam imperantium & parentium gradus adhuc oporteret distinctos esse, licet omnes præsupponerétur probi, siquidem nõ possemus omnes simul imperare. Quin etiam in bonis Rebusp. non tantum pœnæ infliguntur maleficis, sed & præmiis mactatur virtus. Esto, sint omnes probi, adhuc

huc tamen Politia opus est, ut virtuti suus habeatur honor. Denique opus etiam est præceptis Politicis, ut inscia mens, quæ virtutum omnium rudis nascitur, quid agendū sit, quid fugiendum, inde discat. Alioquin non advertit *Mirandul.* se eo argumenta universam disciplinam moralem, omnia præcepta virtutum supervacanea asserere, & ex accidenti.

Sicut igitur universa moralis disciplina, ita & Politica per se instinctu & ductu naturæ constitit. *Plato* quidem 3. *de ll.* & ferè *Machiav. lib. 1. disc. ad 1. Dec. Liv. cap. 1. Iohan. Marian. lib. 1. de reg. instit. c. 1.* homines putat primùm egestate & necessitate compulsos societatem iniisse. Sed *Aristot. 4. polit. c. 4.* illam sententiam meritò improbat, quoniā, *ut in loci illius enarratione dicit Thomas*, civitas non est propter ipsum vivere, sed propter benè vivere. Possumus enim utcunque extra societatem vivere, sicut *Homerus* citatus *ab Aristot. 1. polit. cap. 2. Plat. 3. de ll. Cic. 2. de ll. Plut. in Thes. Thuc. lib.* 1. majores olim nostros habitasse scribunt, ita, ut præcisè ad conversationē aliorum necessitas nos minime compellat: sed tamen etiam in rerum omnium abundantia honestas & naturalis instinctus hortatur animos ad societatem appetendam. Id quod *Aristot. 1. polit. cap. 2.* non uno argumento planum facit, tùm imprimis ex eo, quod homo natura sit animal sociabile,

quod & Epicurus pro principio recte ponit, *apud Arrian. Epict li.1.c.23.* ideoque à natura, etiam cessante indigentia, ad societatem impellatur.

Probat etiam ex sermone, quo uno ferè *secundum Plutarch.* homo differt à brutis. Hunc enim propterea natura indidit homini, ut animi sensa aliis exprimere possit. Vnde voces vocantur *Boëtio* signa, animi conceptus aliis patefacientia. *Edit. 1.c.1.de interp.* Hoc autem oportet in societate fieri: Et quia natura, quippe quod sit sapientissima, *prout edisserit Scalig: ex. 6.* frustra sermonem non indidisse putanda est, nec ipsa voluit hominem in tenebris aut solitudine vivere, sed cum aliis in publica societate, ubi sermonis usus esset. Post hac, sicut apes, *dicente Cicerone*, congregantur, non ut favos faciunt, sed cum natura coëunt, tum favos faciunt: Ita postquam coierunt homines, duce natura, tum demum vertent studia sua ad vitæ necessaria comparanda. Atq;hic jam secundarius finis est, quem cum vulgus potissimnm respiciat quod honestatem susque deque habeat, hinc dixit *Aristot.* 1. *polit.*6.2. vivendi causa natam esse civitatem, non quod is sit finis, absolutus & primus Reip. sed quod homines eum sibi, cum primum societatem inierint, neglecto primario, proposuerint.

Si enim naturæ ductum sequi voluissent, ad

ad honestatem primum respicere debuissent, quam natura utilitati semper præponit. Honestè enim secundum virtutes, nisi cum aliis, in societate vivere non licet, quo argumento *Aristot.* 8. *Eth*, demonstrat etiam felicem indigere amicis, ut scilicet sint, erga quos virtutes exercere queat.

Vt autem ex fontibus naturæ societates deducamus, notum est rebus omnibus inditam esse se conservandi cupiditatem;& primæ causæ æternitatem assequendi. Quæ jam in individuo se conservare nequeunt, per propagationem in specie conservant: Vnde nascitur appetitus Veneris, non homini solum, sed & cæteris animantibus communis. Quia dicente *Justin.de jur.nat.instit.* á jure natuæ descendit maris & fœminæ conjunctio, quam nos matrimonium appellamus, & antè eum *Cicer.1.de offic.* Commune animantibus omnibus est, conjunctionis appetitus, procreandi causa, & cura eorum, quæ procreata sunt. Ante utrumque *Arist.1.polit.c.1.* Necesse est primum copulari eos, qui sejuncti esse non possunt, ceu fœminam & marem procreandi causa. Atque hoc non consilio aut voluntate, sed quemadmodum & in aliis animantibus & stirpibus, natura datum est appetere, quale ipsum est, tale relinquere alterum. Innuit *Aristot.* primis verbis, etiam aliam rationem istius

natu-

naturalis appetitus, quam 1. *physs. cap. ult.* exponit: Imperfectum scilicet, qualis fœmina est; naturaliter appetere sui perfectionem in mare.

Prima igitur societas, & ut *Cicero ait* 1. *de Offic.* seminarium Reipub. seu fundamentum societatum reliquarum est conjunctio maris & fœminæ, ex qua prodeunt liberi, & ad horum sustentationem necessarii servi, qui complent totam familiam, sicut mox dicemus, si prius familiæ significata varia distinxerimus.

Familia enim aliquando significat universam rem familiarem, quam *Xenop. in Oec.* οἶκον vocat. Domus, inquit, idem est quod universa possessionis. Nomine possessionis appellamus, quod ad vitam cuiqueest utile. Eo sensu *Terentius* ait: Decem dierum vix mihi erit familia, & *Plaut. in Pseudul.* Sustenta tu misericordia familiam. Lex 12. Tabb. refertur à *Cicer.* 1. *ad Herenn.* paterfamilias uti legassit super familia, pecuniaque sua, ita jus esto: in qua familiam pro tota possessione accipi, ex interpretatione Iurisconsultorum patet. His enim verbis eandem retulit *Pompon. l. verbis* 120. *de V. S.* Vti legassit suæ rei, ita jus esto. *Vlpianus* vero *tit.* 11. § *testam.* 14. uti legassit super pecunia, tutelave rei suæ, ita jus esto, sive, ut legit *Cujac. super Instit. ad l. Aquil.* super pecuniæ, tutelæve rei suæ: quæ lectio desumpta est à *Paulo l. Sæpe* 53. *de V. S.*

Eo

Eo sensu sumitur quoque *tot.t. de Famil. hercisc.& Instit.* §. 4. *de offic. jud.* Quid enim aliud est familiam herciscere, quam hæreditatem dividere. *Borchlt. Inst. d. loc.*

Deinde accipitur familia pro stemmate, seu gente, *l.* 195. *ff. de V, S.* & l. 196. *eod.* ubi liberi, negantur esse in familia fœminarum. Iure autem proprio definit *Vlpian* 195. §. *familiæ de V. S.* familiam plures personas, quæ sunt sub unius potestate, aut natura, aut jure subjectæ. Cæterũ, prætterquam quod hæc definitio collegiis quoque competit, quæ scilicet ab uno præside reguntur, non exprimit etiam veram familiæ essentiam. Familia enim licet pro persouis ipsis alicubi sumatur, tamen, ut *de Aristotele habemus 1. Occon. c. 2.* proprie nomen Iuris est, non personarum. Est enim familia, parva quædam Resp. ut 1. *Occon. c.* 1. dicitur & in proportion. 8. *Eth.* prolixè ostenditur. Sicut igitur Respub. non per civium personas, sed τάξιν seu administrationem definitur: ita oportet familiam quoque definiri, quod sit recta gubernatio eorum, quæ sub imperio unius patris familias continentur.

Quot verò personæ ad familiam requirantur, *nec Vlpian.* expressit, nec *Aristot.* In promptu tamen est ostendere, quod de collegiis ICtus enunciavit:

l. Ne-

l. Neratius de V. S. tres facere collegium, optimo jure de familiis quoque dici posse. Æstimandus enim est numerus personarum ex fine familiarum, cum familiæ tantum ad fines suos comparatæ sint. Quæ autem sic sunt, eorum natura ex fine æstimari solet. Duplex autem est finis familiarum, procreatio sobolis & sustentatio liberorum. Vnicuique enim debetur alimentum ex eo, unde natus fuit, & sic parentes de jure naturæ coguntur liberos alere. *l. unusquisque 2. C. de infant. expos.* Ad sobolem autem procreandam opus est viro & uxore, ad sustentationem familiæ servis. Ideoque tres minimum ad familiam complendam sufficiunt: id quod prisco seculo jam dudum docuit *Hesiod. 2. oper. & dier.*

Postquam enim jusserat *πρώτιστα μὲν ζητεῖν οἶκον*, id est, postquam sibi finem proposuerat, cui erant indaganda instrumenta, deinde subjicit, quærendam esse uxorem, & mox *βοῦν ἀροτῆρα, κτητὴν οὐ γαμετὴν*, illam ad procreandam sobolem: hanc ad sustentationem familiæ. Non inficior *Arist. 1. polit, cap. 3. 1. Oecon. cap. 2. & Vlpian. l. 40. §. 2. de V. S. l. 195. §. eod.* complecti in familiis quoque liberos.

Sed, sicut in Logicis conclusionem ostendimus accenseri Syllogismo, licet ejus non sit pars, sed finis, *ut docetur 1. prior.*

prior. cap. 26. ab Aver. 1. prior. cap. 1. & 25. ita liberi quoque, postquam à familiis producti sunt, iis annumerantur non tanquam partes, cum multæ familiæ constent sine liberis perfectè, quoad suam naturam: sed tanquam effectus, perinde ut possessiones. Nam & has familiis immiscet *Aristot.* quando familiam componit ex homine, & possessione, ubi *Aretinus* & *Casus* possessionem interpretantur pro re inanimata, seu pro quavis re ad familiam sustentandam, utili, quam divitas proprie vult nominari *Averr. tract. 3. de Repub.* Nec tamen possessiones in sua definitione, complexus est *Vlpianus.*

Dixi ad Familiam sufficere servum, quem tamen nolim in individuo, ut marem & fœminam intelligi, sed in specie. In usu enim juris, frequenter uti nos *Cassellius* ait, singulari appellatione, cum plura ejusdem generis significare vellemus. *l. 158. de V. S.* Vnde unius servi nominationem ad intelligendam familiam sufficere, ICtus docet, *l. §. 1. sed quæritur, 17. de vi & vi armat.* Marem verò & fœminam in individuo intelligere debet Politicus, siquidem rectas & honestas constituere velit familias: Licet olim, cum flagitium non esset plures ducere uxores. Salomonis familia 700. concubinas & uxores, 3. *Reg.* 11. Commodi 300. concubinas, *Lamprit. in comm.* Vlodime-

ri Muscovitæ 500. uxores habuerit. *Sigismundus Bar. in hist. Musc.* Nec nunc Turcarum Rex multò pauciores habere solet, quæ ratio tamen familias non multiplicavit, cum, ut nunc servum, ita tum uxorem in specie, non individuo intellectam oportuit. Multitudo enim servorum non facit diversitatem in familia, cujus naturam non ex multitudine, sed differentiis personarum metiri debemus. Crassus quidem 500. servos in censum retulit, & Milo unò die 300. servos manu misit, ne in Clodii cædem torquerentur. *Ascon. in Milonian.*

Sed familiæ illorum non magis familiæ censendæ sunt, quam Antonii consulatiriris, qui 8. solum servos domi habuit, aut carbonis, qui uno minus, aut Marcii Curii, tot adoreis longè inclyti, quippe, qui ter triumphum una porta egit. Huic enim duo soli in castris calones fuêre. Ita ille vir, de Sabinis, de Samnitibus, deque. Pyrrho trimphator, pauciores servos habuit, quam triumphos. *Apulei. lib.* 1. *Apolog.*

Hinc priusquam abeamus, eripiendus est error *Platonis in* 5. *de Repub.* qui non tantum sacris oraculis repugnat, *ut Serranus ipse confitetur in com.* 5. *de Repub.* sed familias & discrimina rerum prorsus tollit, dum uxores, liberos, & omnia facit communia. Delet enim storgas, quas omnium non tantum hominum, sed & bruto-

brutorum animalium animis, insculpsit natura. Nam & canis dominum occisum custodiit, occisorem prodidit, *Cedron. in Constant. Pagen.* quin etiam socium canem defendit. *Busbeq. in Epist.* Quid fecerit homo, quem innatæ storgæ tanto tangere fortius deberent, quantò earum rectitudinem per rationem melius edoctus fuit? Certè Timantes, cum in Iphigeniæ immolatione pinxisset tristem Chalcantem, tristiorem Vlyssem addidisset Menelao, quem summum poterat ars efficere mœrorem, consumtis affectibus, non reperiens, quo digno modo patris vultum exprimere posset, velavit ejus caput, & suo cujusque animo dedit æstimandum. *Quintel. 2. Instit. c. 12.* Adumbrare scilicet voluit storgas illas & affectiones, quas natura parentibus erga liberos, his erga se mutuò & cognatis invicem insevit. Eas tamen prorsus eradit sententia *Platonis*, quippe, ubi nec parentum nec liberorum, nec fratrum, nec cognatorum ulla differentia est, adeò, ut *Ficinus* Remp. Platonis quoque commendet ex eo, quod omnes ibi futuri sint fratres: atque utinam non etiam patres simul & fratres, & sororii Quanquam nec ipsa ratio quippiam momenti habet. Nam, quia dubii semper sunt, nec quisquam de fratre suo certus est, quis credat levissimam istam suspicionem, quæ non minus in hanc quam illam partem vacillat, ad

concordiam sufficere, cum plurimos re-vera. fratres vix amicitiam aluisse constet, sicut in Demetrio & Perseo, Geta & Caracalla, Caroli M. & Ludovvici Pii filiis, aliisque infinitis patet.

Est hoc quidem in Repub. *Platonis* satis magnum absurdum, quod naturæ jus oppugnet, cui nulla constitutio præjudicare debet, *distinct* 9. *in pr.* Sed alterum majori laborat absurditate, quod incestos introducat concubitus, tàm naturæ, quàm pietati inimicos, quos *Isichius Hieros. lib*, 5. *Com. in Lev*, *cap.* 11. propterea prohiberi scribit, ne idem fiat pater & filius, mater & uxor, &c. Myrrha quidem apud *Ovid.* 10. *Metamorph.* cum Cyniram patrem arderet: Gentes, ait, esse feruntur, in quibus & nato genetrix & nata parenti jungitur, & pietas geminato crescit amore: & *Arnob.* 8. *cont gen.* incestum pluribus gentibus in usu positum fuisse dicit, quarum Catologum texuit *Alex. ab Alex. lib.* 1. *gen. dier. cap.* 24. Cæterum, quæcunque gentes illæ fuerint, certum est & ex universa constat historia, maximo datum esse vitio, quicunque naturæ tantam vim inferre ausus fuerit. Cum Cambyses consiliarios suos rogaret, nunquid jure sororem in matrimonio habere posset, non ausi fuerunt, quantumvis magni adulatores, asserere, sed aliam legem invenerunt: Ius esse regi, quicquid placuerit: *Herodot. lib.* 3. quâ lege

lege audacter usi sunt postea Artaxerxes, qui Amestrim sororem. *Plutarch. in Artax.* & Darius, qui itidem sororem in matrimonio habuit. *Iustin. lib. 11.* Vnde Alex. M. & inter cætera correxisse apud Persas fertur, ne matrem cuiquam liceret uxorem ducere. *Plutarch. in lib. de fort. Alex.* Com etiam Ptolemæus Philadelphus rex Ægypti Arsinoen sororem duxisset, *ut Pausan. in Attic. scribit*, reprehensus fuité Sotade: In foramen minimè sanctum aculeum tradis. *Strab. lib. 10.* Quanto conatu Iohannes objurgarit Herodem quod fratris conjnge pro uxore uteretur, post sacras *ex Egesip. 2. de excid. Hiero. cap. 1.* notum est. Claudius Imp. fratris quidem filiam Agrippinam in matrimonio habebat, *Sueton. in Claud.* legemque addebat, ut id genus nuptiæ, essent legitimæ, *Tacit. 12. Annal.* quod Nerva postea abrogavit, *Dion. in Ner.* Sed tamen incestos concubitus prorsus à natura alienos judicabat. Cum enim fœmina quædam filium agnoscere nollet, jussit eos concumbere, sic cogitans, fœminam agnoscituram potius filium, quam tam detestandum quid scienter commissuram *Sueton. in Claud.* Nec Caracalla, quanquam frontem perdiderat, ausus fuit cum noverca consuescere, donec illa diceret: nunquid se Imperatorem esse meminerit, cujus non sit accipere, sed dare leges. *Ael Spart. in Carac.*

Vsque adeò naturaliter omnes gentes aversantur incestos concubitus, Vah, quid dico gentes, cum etiam animalia bruta ab iis abhorrere tendiderint, *Avic. 9. de hist. anim. c. 47. Iustin. Nov. 12.* unde *Halycarn. lib. 2.* homines inestuosos brutis deteriores meritò vocat. Qua de causa. *Paulus l. Adoptivus §. unde. l. ult. ff. de rit. nupt.* distinctionis graduum non aliam causam affert, quam jus gentium & naturam, & *Tiraq. l. 7. Connub. nu. 47. Beust. l. 2. de matrim. c. 58.* potissimam rationem vetiti incestus credunt jus naturale & gentium. *Thom.* quidem 2. 2. *q: 154. a: 9: Anton: 2. p: Sum: tit: 5: c: item 5: vers: quantum ad 3:* afferunt rationes alias, & præsertim *Plut: in probl: Rom: c: 108:* Quoniam, inquit, nuptiis necessitudines augere volebant, & ultrò citroque filias dando & accipiendo multos sibi propinquos adjungere, quam rationem adducit etiã *Aug: 15. deciu: Dei. c: 16: cit. c. cum igitur 35: q: 1:* Item *Chrysost: in 1: ad Cor. hom. 34.* reddens rationem de lege Mosis, *Levit. 18.* Ad alienos, inquit, traduxit nos, illos vicissim ad nos pellexit, quos naturali necessitudine copulari non licet, hos nuptiis conglutinavit, integras sæpè familias unius Nymphæ gratia conciliando. Et quod objecerit aliquis: per nuptias cognatorum firmiores effici amicitias, respondet idem *Chrysost.* Satis causæ sit, cur illas ames, ex eodem esse te utero

te vero prognatum: aliter tibi competent aliæ. Cur tu charitatis amplitudinem redigis in angustum? aut cur officium caritati non necessarium impendis? quo amicitiam conjuge aliunde ducta, & per hanc longissimam affinium seriem, parentes, fratres, & illorum necessarios omnes tibi conciliare potes, Adjungit & causam alteram, quod imbecillitas mulierum exposcat plures adjutores; & ut cognati uxoris, in maritalibus injuriis possint ipsi adjumento esse; Subjungit & tertiam, quam tamen una cum cæteris nunquam tantæ autoritatis esse putamus, quantæ est illa quam ex jure naturæ & gentium peti diximus, imprimis cum lege divina roboretur, *Lev.* 18. & 20 ubi non tantum personæ, ut nonnulli argutantur, sed potius gradus intelliguntur, ut ostendit *Osian: in lib: de vet: & incest: nupt: Anno* 1535: *Noriberg: edito*: Qua de causa & graviter puniti sunt, qui incestibus thorum suum macularunt, quod non tantum Iudæis, sed omnibus omninò populis minitatur Deus, *Levit:* 18:

Semiramis à filio interfecta fuit quod ejus concubitum apeteret, si *Iustino lib* 1: *August:* 18 *de civ: Dei c:* 2: credimus. quanquam *Orosius lib.* 1: *cap:* 4: eam filiò nupsisse confirmat: Iacob filium suum natu maiorem ita execratur *Gen.* 35. 49. Ruben, primogenitus meus, tu

tudo mea, & principium doloris mei, prior in domo, major in imperio, effusus es, sicut aqua, non crescas, quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum ejus. Absolon, pulso patre, manifestò jacuit cum ejus uxoribus. 2. *Reg.* 16. paulò post de quercu pependit, 2. *Reg.* 18. Nota est Oedipi & matris concubitus: Herodiani item incestus Tragica Catastrophe. Artaxerxes filio Dario, ob incestum commissum, novacula gulam præcidit, *Plutar. in Artax.* Sed Heraclium quis divinitus punitum negaverit, qui, postquam sororis filiam duxerat, non potuit urinam reddere, quin faciem sibi ea conspurcaret. *Egnat. in Heracl.* Ius quoque Imperatorium. § *Sed adversus. Inst. de nupt. Aut. incest. C. de Incest. nupt. Aut. de incest. nupt. collat.* 2. & Canonicũ, c. *Quid est* 35. *q.* 7. *c. consanguineor.* 3. *q.* 4. *c. infames.* 6. *q.* 1. *c. Incestuosi* 35. *q.* 8. *c. cum secundum. de Haret. &c.* graviter in incestuosos advertunt. *Landrecht* solutas personas cum cæsione virgarum relegat, sub tit. *Von peinlichen Straffen, und erstlich vom Ehebruch, in fin. juncta, ibi. sententia Lips. sub tit. Straff. vmb. incest. mit dem Ehebr.*

Cum igitur *Plato* in alio libro, *utpote* 4. *de Repub.* ipse confiteri cogatur, ascendentium & descendentium concubitus vetitos esse, & naturæ repugnare, qua fronte talem politiam propugnare ausit, in qua illa omnia licita sunt.

Quia

Quin etiam, si demus, posse vagos istos concubitus quodammodo excusari, status tamen Reipub. non admittit omnium rerum æqualitatem. Vbi enim omnia sunt æqualia; ibi periit distinctio Imperantium & parentium, sine quibus Respub, ne cogitari quidem potest.

Quapropter Anabaptistæ, qui confusam Platonis ἰσότητα imitari in VVestphalia voluerunt, ut esset, cui cæteri obedirent, nec tamen æqualitas violaretur, alternis reges fuerunt & lictores. *Sleidan. lib. 10. Munster. 3. Geogr.* Nec pro commendatione Reip. Platonicæ facit, quod concors & durabilior cæteris sit futura, siquidem Meo & Tuo non perturbetur, sicut de nonnullis Cubæ incolis scribit *Martyr. Dec. 1, lib. 3.* Nam ipse *Polyb. lib. 6.* qui hoc argumento usus fuerat, & *Isocr. & Panath.* nequaquam putant Lacedæmonios propter concordiam laudandam, sicut nec Piratas, aut eos, qui maleficio pascuntur. Nam hi quoque inter se consentientes interficiunt alios, quomodo Lacedæmonii suam concordiam in detrimentum aliorum aluerunt, dum, quod domi facere prohibentur, foras avidissimè quæcunque diripuerunt, &c. Nec magnam Reip. stabilitatem ex ista concordia sibi quisquam promittere potest, cum, *dicente Arist. 1. Oecon. cap. 6.* adeoque ipso *Platone 3. de Repub.* publica ferè quisque curemus propter privata, ut hæc

salva habere liceat. In Repub. verò Platonis, cum nemo quicquam privatim, possideat, nemo quoque magna contentione publica tuebitur, quod ex eorum jactura parum suis decessurum sciat.

Sed & Lacedæmoniorum Respub. & Essæorum vita, *apud Porphyr. lib. 4. de sacrifi.* longissime ab æqualitate Platonis abest, nec ullibi Respub. ad mentem Platonis efformata fuit, *ut ipse lib. 5. & 9. de Repub. confitetur.* Imò cum Cabades rex Persarum mulierum saltem communionem introducere vellet, à subditis in carcerem conjectus fuit. *Zedren. in. Zenon.* Obtinuerat *Plotinus* à Galieno Imperat. ut liceret sibi circa Neapolim Campaniæ in deserto quodam oppido Rempub, Platonis excitare: Sed aulici restiterunt, non ex invidia, ut *Porphyr. suspicatur in vita Plot.* sed quod Rempub. Platonis naturæ repugnare viderent, & in imaginatione consistere magis, quam in reipsa. Iam vero aureum est *Aristoteles. 4. polit. cap. 1.* præceptum: Non solum optimam Rempub. considerare oportet, sed eam, quam in usum ponere possumus: Et Solon rogatus: Ecquid optimas tulisset Atheniensibus leges: Optimas, inquit, quas illi accipere poterant, *Plutarch. in Solo.* quo responso innuit, non esse Ideam quandam Reipub. abstractam fingendam, cujus nulla civitas capax esse possit. Ita ut vel hoc nomine, & multis aliis de causis

Resp.

Resp. Platonis ab *Arist. in pr. 2. polit.* merito rejiciatur. Quid igitur laudat eam *Facinus*, quod in ea omnes victuri sint instar fratrum? Quid *Piccolom.* putat eam ex ordine universi deductam? Quid *Porphyr. in vit. Plotini* contendit eam in optimis civitatibus instituendam? Quid *Bessarion. 4. cont. calum. Platon.* ejus patrocinium suscipit, quam tamen sacris legibus repugnare confitetur. Nimirum nihil, *inquit Cicer.* tam absurdè cogitari potuit, quod non aliquis Philosophorum sibi defendendum sumserit.

CAPUT III.
De Marito & Vxore.

Ammonius *apud Plutarch. lib. 9. Sympt. c. 1.* Phænices refert Bovem non secundo vel tertio loco in familia requisivisse, sicut *Hesiodus 2. op. & dier.* πρῶτον μὲν οἶκον, mox γυναῖκα, & denique βοῦν ἀροτῆρα numeravit, cujus sententiam commendat *Aristot. 1. Oecon. cap. 2.* Sed primum Bovi locum tribvtum fuisse narrat; unde & iisdem Bos vocabatur ἄλφα. Cæterum, quia primarius familiarium finis est procreatio sobolis, unde multiplicantur primum pagi, mox etiam civitates: & ad hunc requiritur uxor, meritò prima in familia societas constituitur mariti & uxoris, quam *Cicer. 1. de offic.*

principium urbis vocat, & seminarum Reipub. De qua nos quoque primo loco agemus, quod sit caput & domina reliquarum in familiis societatum.

Ante omnia verò, utrum hæc societas sit ineũda, videndum, ne frustra de ea disputemus, quæ an concedi debeat, nondum planum sit. Si *Aristot.* adeamus. 1. *polit, cap.* 2. per naturalem appetitum ejus necessitatem demonstrat, cui honestè nisi in conjugio satis facere non possimus. Natura autem nullum appetitum innatum vult frustra esse. Ex fine aliter ejus necessitatem diducere licet. Instituta enim est ad propagationẽ generis humani, & ut vir & mulier mutua sint sibi adjutoria. Præter hos fines *D. Paul.* 1. *Corint.* 7. eam institutã docet ad restinguendum ignem libidinis. Fieri enim vix potest, ut naturæ impetus sustineatur, aut sine peccato restinguatur, nisi illigetur conjugio.

Vnde Episcopus Florentinus, cum Pontifices inciperent Clericis conjugia interdicere, Antichristũm dixit prodiisse, quia prævidebat, illud mandatum sine peccato minimè servatum iri. *Sigon. lib.* 9. *hist. Ital.*

Tacianus Cassius, *ut refert Clem. Alexandr.* 3. *Strom. & Tripart. lib.* 4. *cap.* 27. Item *D. Hieronymus in lib.* 2. *advers. Iovian.* & præcipuè *in primo* multis argumentis, ex 1. *Corint.* 7. deductis, cœlibatum pro-

propugnat, & conjugium vituperat, cujus verba arripuerunt Canones, abusi hac quoque in parte autoritate *D. Pauli*, qui conjugium non simpliciter condemnat, sed cœlibatum in isto genere vitæ, ista seculi, quæ tunc erat, conditione, præfert. Inde verò non sequitur, *ut Hieronymus arguit*, conjugium tantum esse minus malum, quam scortationem, concessum ad temperandum libidinem, quia honorabile est conjugium omnibus populis, *ad Hebr.13,v.4.* & *Paulus* ipse ait:non peccare, qui virginem elocet, monetque, ut cujus res ferunt, nubat in Domino, cum & in conjugio vivere per se bonum opus sit, *sicut ostendit Augustin.de bon.conjug.*

Primarium autem finem dissimulat *Hieronym.*imò modestè negat *1.contra. Iovian.* consistentem in procreatione sobolis & conservatione Ecclesiæ : absque quo foret, certum est, genus humanum & proinde Ecclesiam Dei brevi pessum ituram, nisi per scelera & libidines propagentur homines, *l.liberorum.220.§.ult.de V.S. l.12.C.de legit. hæred.* Vnde & in Paradiso, antequam remedio opus erat, conjugium instituebatur: Accedit alter conjugii finis.2.*cap. Gen.*expressius, ut mulier sit adjutoriũ viri, & contra, qui cum semper duret apud omnes homines, & bonus sit, bonum quoque erit conjugium & omnibus licitum : licet ad orandum, ad Apostola-

ſtolatu defungendum, imo ad pleraque officia Eccleſiaſtica & Politica expeditior ſit cœlebs, quam uxoratus.

Id quod intellectum vult Paulus dum ait: Bonum eſſe uxorem non tangere. Bonum enim pro commodo accipit, & utili ad vitam, unde addit ſe parcere Corinthiis, quod imbecilles ſint, & perferre moleſtias nequeant; quas ex conjugio expectare habent. Tum etiam bonitatem refert, non ad omnes cujuſcunque conditionis homines, ſed ad ſuam perſonam ſuique ſimiles, cui, cum dona continentiæ haberet, & in functione ſua cogeretur huc illuc circumerrare, profectò non conducebat uxorem & familiam alere. Denique vel ad preces peragendas cœlibatus idoneus eſt, ne intentio animi à curis corporis & laſcivia avocetur.

Nec negamus in conjugio plures eſſe moleſtias, quam in cœlibatu. Vnde Theodectes dicere ſolitus fuit: Vxor & ſenectus eadem res ſunt: Vtramque enim cōcupiſcimus, poſtquam adepti ſumus contriſtamur. *Stobæ, ſerm*, 66. Sed recogitandum eſt, nec extra conjugium ſine moleſtia vivi poſſe, ſicut Socrates reſpondit, interrogatus, an commodum ſit, uxorem ducere: Vtrum, inquit, facies, pœnitebit: *Euſeb. 5. præp. Evangel. cap.* 50. & qui vult vitet omnes moleſtias, vitet mundum, *ait Eraſmus in Miſoga.* Imò conjugii moleſtiæ propterea leviores ſunt,

quod

quod pluribus jucunditatibus condiantur & edulcentur. Quod reliquum est, in gratiam publicæ utilitatis libenter devorandum est, Pulchra est ad hanc rem admonitio *Metelli Numicidi apud Gel. lib. 1. c. 6.* Si, inquit, Quirites, sine uxore esse possemus, omnes ea molestia careremus. Sed quoniam natura ita tradidit, ut nec cum illis satis commodè, nec sine illis ullo modo vivi possit, saluti perpetuæ potius, quam brevi voluptate consulendũ. Consonant versus Susarionis Megarensis *ap. Suid.* quorum Latinus is sensus est: malum quidem uxores: tamen cives sine hoc Nulli licet parare familiam malo, ut ita fœminas jure necessarium malum vocare queamus, *cum Menandro ap. Stob. ser. 67.*

Reipub. quippe interest, ut conjugia sint frequentia, sine quibus illa nec stare quidem potest, multò minus vigere & accrescere. Vnde id inprimis propositum sibi habuerunt legumlatores antiqui, ut ad conjugia compellerentur cives, idque inter principalia præcepta recenset, *Arrian Epict. li: 3: c:* 7. Remp. tueri, uxorem ducere, procreare liberos, &c. Lycurgus instituit cœlibes cum ignominiosa cantilena per urbem duci *Plutarch. in Lycurg.* Athenienses quoque cœlibes, dederunt mulieribus in die festo circa aram trahendos & flagris cædendos, *Iul: Cas. de re poët.* eademque lege coactus

fuit

fuit Socrates, cum reliquis civibus, secundam uxorem superinducere primæ, ut civitas bellis exhausta citius restauraretur. *Laert.* quod & Euripides facere coactus fuit, quantumvis magnus mulierum osor. *Gell. lib.* 15. *c.* 20. quanquam *Moscopolus in vit. Eurip. scribit*, eum duxisse unam post alteram.

Apud Romanos censoria nota inurebatur iis, qui matrimonium abhorrebant, *Valer. Max. l.* 2. *cap.* 9. Idque inter officia censorum numerat, *Cic.* 3. *de ll.* Censores, inquit, populi ævitates, soboles familias, pecuniasque censento, & post pauca: cælibes esse prohibento. Idem innuit *Apul. in fin. Apol.* Vxorem duxisti: leges jubent. Quin etiam Augustus fertur non acceptasse testamentum cujusdam, qui conjugium detrectaverat: *Valer. lib.* 7. *ca.* 7. & ut incenderentur cives eò magis ad conjugia celebranda, multæ immunitates & vacationes concessæ sunt iis, qui plures genuerunt liberos. Numerus trium liberorum excusat à tutela & cura *Instit. de Excus. tut.* § 1. *l.* 1. C. *Qui num. lib.* item à legationibus *l.* 1. C. *de legatio.* A cæteris muneribus personalibus, numerum quinque: ab omnibus verò muneribus numerus sedecim, *l. semper ff. dd. jur. immun. ubi Calistratus* §. *demonstratur*, refert Pertinacis super ea immunitate rescriptum. *Iulianus l. si qui, C. de decur. &c.* quiete numerum donat:

donat patrem etiam 12. liberorum, ubi tamen suspicatur *Cujacius* 16. potius legendum. *Borch. in tract. de gradibus*. Semper, qui liberos habet plures, præfertur. *l. 9. C. de Decur. l. 6. §. fin. de Decur.* & ex consulibus prior fasces sumit, non qui senior, sed qui plures genuit liberos. *Gel. lib. 2. c. 15.* Apud Spartanos tres filii patrem ab excubiis, quinque ab omnibus officiis publicis liberabant: *Ælianus lib. 6. cap. 5.*

Vnde constat, benè à *Platone 6. ll.* constitutum esse, ut quicunque quocunque tempore & loco post annos ætatis 25. postquam rationem vivendi inivit, intra annum 35. uxorem ducat, aut damnas sit, & multa quotannis plectatur, si de maximo censu sit, drachmarum 100. si de secundo 70. si de tertio 60. si de quarto 30. ea verò pecunia fiat publica, & in templo Iunonis dedicetur. Non tantum uxorem ducere præcipit *Plato*, sed & tempus præfinivit, quò commodum sit, contrahere nuptias.

De hoc enim tenetur etiam Politicus solicitus esse, ne puerorum nuptiæ noceant Reipub. id quod Trœtzeniis quidem contigit, qui ab oraculo causam sciscitantes, quampropter apud eos tantopere condensarentur funera, audierunt id fieri propter immaturas nuptias, *Aristot. 7. pol. c. 16.* Quibus enim ætas nondum consistit, ab iis non potest non infirma &

 mor-

morbosa posteritas generari. E contrario *Tacitus de morib. German.* proceritatis Germanorum causam scribit esse, quod sera sit apud eos Venus. Nam & *Cæsar. l. 6. de bell. Gall.* in turpissimis habitum memorat apud Germanos, ante 20. annum, uxorem novisse.

Aristot. 7. polit. c. 6. plures affert alias rationes, quibus adolescentum præproperas nuptias reprobat, quod fœminæ nimium puerilesin partu plerumq; moriantur, sicut Stiliconis utraque filia, Honorio nuptum data, ob eam causam malum incurrit: *Diacoin. Arcadia Hon.* quod enerventur corpora virorum ad concubitum ante diem properantium, & inutilia ad res gerendas efficiantur: quod ex imbecillitate parentum imbecilles partus & crebrius fœminæ nascantur quam viri: quam rationem etiam de sua lege reddidit Lycurgus. *Plato in Apopht. &c.* Sed & hæc optima ratio est, quod in tali juvenum conjugio perire soleat reverentia liberorum erga parentes, quos juventus liberis contemtibiles facit. Quo enim ætate superior est parens, eò gravior quoque est & antoritaae maior.

Nec commodum est senium, *l. penult. C. de Nupt.* tum quod & hoc imbecillum sit. tũ quod illam incommoditatem habeat conjunctam, ut cogatur pater à vita abire, priusquam liberos educare, aut eorum vitæ satis prospicere possit. Proinde mediam

midiam ætatem legislatores potissimum probarunt. *Hesiodus* 30. annum in maribus, 15. in fœmini . *2.oper. & dier.* cui consentit *Ætius Tetrabi.4.serm.4.cap.26.* ex naturali ratione. Lacedæmonii post 25. Ægyptii post 30. *Xenoph. in Spart. Repub.* omnium optime *Arist.7.pol. 16.* cũ conjugium institutum sit suscipiendæ prolis gratia, ejusque defectus turbas pariat inter conjuges, iis ætatibus conjungendi sunt mas & fœmina, ut simul generare desinant. Mas autem generat ad annum 70. fœmina 50. *l. si sterilis 21. de actio. emp. & vend. ex 5. de hist. anim. 14.* Si igitur fœmina 15 annorum ferendo viro idonea fuerit, marem oportet, *secundum Plato. 6. de ll.* triginta quinque vel præter propter esse. Et hoc est, quod Solon. 5. septenarium conjugio aptum dixit. *Philo 2. de opif. Mundi ex elogia Solon. De 10. ætat.*

Legibus Romanis, duodecimus annus præfinitus est fœminis, quo nuptum dari possint. *l. Quæsitum ff de sponsal. l. minorem 4 de rit. nupt.* Vlpianus tamen *l. Falsus tutor § Iulianus, 3 ff. Quod falso tut. aut gest. dic* excusandum putat patrem, si maturius etiam ante 12. annum deducere filiã in sponsi familiam properaverit: affectu enim propensiore id fecisse videtur, Leo præcisè constituit *Novel. 109.* ne fœmina minor 12. mas 15, annis nuptias contrahat, nisi per rescriptum Imperatoris lege abrogetur. Sponsalibus

vero certum tempus præfinitum non est *l. in sponsalibus* 14. *ff. de sponsal.* dummodo ante 7. annum non fiant. *Suetonius* scribit, Augustum tempus sponsas habendi coarctasse. Constituit enim., ne minor 10. annis sponsa haberetur, ut *Dio & Zonaras referunt.* Sed Leo pristinam constitutionem revocavit *Novell.* 109. Quanquam verò reverentia patris non concedit filiæ licentiam dissentiendi, nisi indignis moribus sponsus aut turpis à patre eligatur. *l. sed quæ.* 12. *de sponsal.* tamen ad consensum personarum, liberiorem & ad pleniorem rei arduæ considerationem satius esset, ne in matrimoniis quicquam tentaretur, donec præ ætate utraque persona judicio polleret, aut ne nova res interveniret, ut inter Hedvvigin reginam Polon. & VVilhelmum Austrium. *Cromer. lib.* 14.

Conjugia enim debent libera esse *l. Titia de V. obl. nec fili. l. neq; ab initio C. de nupt.* scilicet, quoad jure non prohibentur §. 1. *Instit. de jur. pers.* nec quicquam essentialius requiritur, tum ad sponsalia, tum ad nuptias, quàm consensus *l. Nuptiæ* 2. *l. Filius famil. miles* 35. *ff. de rit. Nupt.* §. 1. *Instit. de nupt. l. Nec fili C. de nupt.* adeo ut Imperator solam γαμικὴν θέλησιν ad conjugium sufficere dixerit, *Nov.* 22. 74 *&* 117 *& alibi*, quod voluit etiam Vlpianus, cum concubitum negat facere connubia sed consensum *l. nupt.* 30. *de R. I.* seu-

seu destinationem, ut de concubinatu loquitur *Paulus, l.4 ff. de concubin.* 27. *q.*2. *cap.*1. *& c. Matrimonium.* Imò si pater voluerit ad inhonestas conditiones filiam cogere, non tenetur sequi, *l. sed quæ* 12. *de sponsal.* licetque ipsi confugere ad judices, *l. vidua. C. de nupt. vide* 31. *q.*2. inque eo conqueritur Pamphilus sibi injuriam fieri: Proh Deum, inquit, atque hominum fidem, quæ hæc contumelia est? Vxorem decrevit sese mihi dare hodiè, nonne oportuit præscisse me ante? nonne communicatum oportuit? *Ter. And.*1. *act.* 1. *sce.* 5.

Libertatem verò liberorum absolutam non intelligimus, qualis definitur *l. velle ff. de V. S.* cum etiam coactus à patre filius dicatur maluisse *à Celso l. si patre cogente ff. de ritu nupt.* Sed illam, quæ legitima est, seu legibus consonat. Leges verò divinæ, naturales & civiles exigunt consensum parentum. Vnde sine parentum consensu non licet liberis nuptias contrahere, *Deute.*7. *Hierem.* 29. *Ecclesiast.*7. *& Tobiæ* 6. ubi à patre petitur filia, nondum explorata voluntate filiæ. Lex naturæ illud suadet, propter cultum & reverentiam parentibus debitam, ut vult *Ambrosius C. Honorantur* 32. *q.*2. Lex verò civilis Romanorum, quia soboles est in potestate patris. Iam nemo potest jus suum ad alium transferre, qui ipse sui jus non habet. Hinc sequitur ex l. Romana

consensum matris non exigi, licet in nuptiis filia suadeatur, *l.2.& l.in conjunctione de nupt.* nisi mortuo patre fortasse quodammodo recidat filia in specié potestatis maternæ, *l.1.l.conjunctione C.de nupt.* Sed honestas, vel lex naturæ & divina, æqualiter præcipientes coli parentes *l. 4.ff.de curat: fur. & al. extr. min.dan.* consensum suadere & exigere videntur.

Hoc consensu contrahentium & parentum, ut explicatur *l.2.ff.de ritu nupt.* præsupposito, definitur conjugium à Modestino *l.1.ff. de ritu nupt.* conjunctio maris & fœminæ & consortium omnis vitæ, divini & humani juris communicatio. Nec objiciat *Antonius Guibertus in comment. de sponsal. & matrim :* quare nulla hic fiat mentio consensus, quoniam præsupponimus nuptiarum legitimarum, vel secundum leges inceptarum definitioné, in quibus consensus subintelligitur; ut statim subjicitur verbis *Pauli l. seq.* Nec conqueratur *Hottomannus 4.observ. 26. in quæst. illust.* 25. à quo non valdè abludit *Gothofred. l. nupt.* 30. *de R. I.* ad domum ductionem requiri in nuptiis, quò distinguatur uxor à sponsa : Nam ad domum deductio, externus tantú ritus fuit apud Romanos, cui apud nos successit deductio ad templum. Et ab hoc externo signo sæpe deduxerunt Iurisconsulti decisionem, an sponsalia fuerint tantum, an nuptiæ *l. 6. l. 66. in fin. de donat. int. vir. &*

uxor.

uxor.i. Mulierem l. denique de ritu nupt. l. cum in re. C. de donat. ante nup. Aliàs verò sola affectio maritalis facit conjugium. *Novell.15 in fin. Novel.22.74.117.& passim alibi.* licet ad prohibendas clandestinas nuptias Ecclesiasticæ Ceremoniæ sunt necessariæ. *l.uxor. 7. C.de Repud. l.sancimus, 24.C. de nupt.cap.4.ext. de Cland. desponſ. cap. aliter 30. quæſt.5.* qua de causa eas in Polonia & Bohem. tanquam rem necessariam instituendas putavit Capuanus. *Cromer. lib. 7. Rer. Polon,*

Quod mas & fœmina in singulari nominantur, indicat unius viri, itidemque unius fœminæ copulationem, excluditque errores multorum populorum, qui partim communes habuerũt uxores, partim proprias quidem, sed plures simul, partim alternas, partim vel semel vel sæpius aliis prostituerunt; partim adjunxerunt legitimo toro concubinas. Ac ne de primis, qui communes fecerunt uxores, quicquam dicam, præter illud, quod *Haytar. libro secundo* iis impingit, eos videlicet brutis deteriores ferè esse, quæ promiscuos parentum & liberorum concubitus aversari docent. *Ariſt.9. Animal. 47. Ælian. 5. de hiſtor. Animal.* exemplo Cameli *Avicenna libr. 9. de hiſtor. Animal,* exemplo equæ Scythicæ *Varro libr. Rei. ruſt. 2. cap. 7,* Equi &c. ad secundum ordinem pergimus, qui nostro quoque tempore propugnatores invenit.

Bernhardinus Ochinus in Dialogis à Sebastiano Castellione latinè conuersis sollicitus admodum est in defendenda multitudine uxorum eodem tempore, quam exemplis patrum probat, præcipique putat *Deut. 25. vers.* 5. quo loco credit *Gratianus 35. quæst. 1. cap. quod autem, Tiraquellus quoque 7. connub. glos. 7. num.* 50. probari, de jure divino licitum esse, fratris uxorem demortui in conjugium assumere, quasi aliter non posset legis sententia salvari, nisi incestus committeretur. *Levit. 18. vers. 16.* prohibitus, unde & *Iosephus scribit* 17. *Antiq. cap. 15.* contra leges Iudæorum fecisse Archelaum, quod Glaphyram olim Alexandri fratris uxorem in conjugio haberet. Sed licet fratrum Polygamiæ conniverit Deus, tamen nunquam eam vel præcepit, vel probavit: Imò Laban, ipse Polygamus rogat Iacobum, ne alteram uxorem superinducat, *Genes.* 31. *v.* 50. ratus polygamiam vitæ minimè & naturæ congruam esse. Quod verò ignoscitur & non præcipitur, non statim sine vitio est *ait textus in cap. Nervi 13. dist. & D. Marcus l. Et si quis §. Divus. ff. de reli. & sumpt. fun.* concedit aliquid, quod tamen fatetur sibi non probari. *& l. 2. C. de donat. int. vir. & uxor.* licet militibus scortari, quod tamen improbat *Ambros. 32. quæst. 4. cap. Nemo.*

Concessit etiam Deus fratrum & sororum conjugia, de quibus *Augustin. libr.*

lib. 15. cap. 16. de civ. Dei, Cum nulli-inquit, essent homines, nisi ex Adamo & Eva nati, viri sorores suas conjuges acceperunt. Quòd profectò quanto est antiquius, compellente necessitate, tanto postea factum est damnabilius, religione prohibente. Detestandum quoque nobis est, quod in novo testamento expressè improbatum est & prohibitum, cum ex institutione conjugii duo tantum jubeantur esse in carne una, cui consentiunt II. Romanorum *l. 2. C. de incestis & inut. nupt. l. ult. C. commun. de manu. §. Affinit. Instit. de nupt.* & jam prætor edicto infames pronunciarat polygamos *lib. 1. ff. de iis qui not. inf.* imo nec ipsi Iudæis ulterius polygamiam concesserunt. Arcadius & Honorius. *l. Nemo. C. de Iud. & cælic. Et Carolus V. Art.* 121. polygamiam capitali pœna afficit. Et licet Valentinianus geminam duxisset uxorem *Niceph. lib.* 11. *c.* 33. & super eadem re legem tulisset, ut idem liceret subditis, *Socrat. in Tripart. 8. c.* 11. *Diac. in Valen.* qualem indulsit suis quoque subditis, Evenus III. rex Scotorum, cum ipse centum duxisset, *Buchan. libr.* 4. tamen lex ipsa per se, propter iniquitatem, ætate diminuta est, & abolita.

Beza 1. parte tr. de polyg. polygamiam sic etiam improbat. Nemo potest, inquit, rem alienam invito Domino abalienare. At vir non habet sui universam

potestatem; sed partem bonam in contractu conjugali concessit uxori, sicuti, *Apostolus ait* 1. *Cor.* 7. *v.* 4. vir non habet sui potestatem sed uxor. Iniquum igitur est, si jus suum uxori eripere velit vir, suique potestatem & copiam etiam aliis facere. *Euripides* quantumvis Bigamus, bigamiam tamen improbat in *Androm.* his versibus: οὐδὲ γὰρ καλὸν Δυοῖν γυναικοῖν ἄνδρ' ἕν ἡνίας ἔχειν, Ἀλλ' εἰς μίαν βλέποντες εὐναίαν Κύπριν Στέργουσιν, ὅστις μὴ κακῶς οἰκεῖν θέλοι. Non enim est honestum, unum virum habere habenas duarum mulierum: sed intuens in unam lecti sociam Venerem, est contentus, quicunque non vult male habere: Non enim posse bene in polygamia vivi, verbis postremis docuit, & propter æmulationes mulierũ, & propter rixas plurimorũ hæredum, & propter unius viri insufficientiam. Legat, qui volet, *apud Busbeq. Epist.* 1. machinamenta primariæ Solymanni uxoris, quomodo reliquarum filios antevertere properaverit, Mustapham quoque primogenitum fraude interfecerit, ut vel Selymo vel Bajazethi regnare liceret. Legat quis Amestris, Xerxis uxoris, Zelotypiam & furorem contra Masistam, matrem Artayntæ, quam sibi rivalem in torum Xerxis inductam suspicabatur. *Herodotus* 9. Legat idem Olympiadis Alexandri M. matris in miratum iracundi-

am, quod Cleopatram in societate thori sibi conjunxerat. *Iustin. lib.9.* Addat etiam homicidia mulierum Zelotyparum ob pellicatus suspicionem : Polyxenæ in Helenam. *Pausan. lib. 3.* Lemniarum mulierum in maritos : *Apoll. 1. Argo.* Dirces in Antiopen. *Prop. li. 3. El.14. Iul. Hygin. Fab. cap.6.* Cleopatræ in Nicanorem, *Appian. in Syr.* Clytemnestræ in Agamemnonem. *Eurip. in Elect. Senec. in Agamem.* &c. adeò ut *Ovid. 2. Art.* Leonino furori jure Zelotypiam mulierum comparaverit.

Vnde antiquorum Germanorum severitudini & hoc respondet, quod de iis scribit *Tacitus de morib. German.* soli ferè Germani singuli singulis uxoribus contenti sunt, præter paucos, qui non libidine, sed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur. Ariovistum enim duas habuisse uxores *Cæsar refert. lib.5. in fine.* Cecrops Atheniensium incertas nuptias correxit, unum uni jungens, unde διφυὴς *Athenæo*: biformis *Iustino* dicitur.

Eædem rationes concubinas quoque dissuadent, imò omninò prohibent, imprimis vivis veris & legitimis uxoribus, *l. unica. C. de concub. Sozom. 1. hist. cap.8.* De Persis scribit *Strabo 15.* quod plures uxoribus jungant pellices. *Athenæus l.13. ex Dinonis Persicis* scribit, reginas pellicibus connivere, quod se tanquam numina colant. Apud Iudæos concubinarum docu-

cumentum præbet Salomon, quem 700. uxores & pellices habuisse legimus. 3. *Reg.* 11. Apud Romanos vocat *Iustinianus l. 5. C. SCtum Orfic*, probatam consuetudinem concubinis utendi. Nam quia concubinatus per leges nomen assumsit, extra legis pœnam est, *ut Marcellus l. 7. Digest.* *scripsit.* Augusto Imperatori Livia uxor undecunq; pulchras acquisiuit puellas, quibus pellicum loco in senio utebatur. *Suet. in Aug.* Stratonica uxor Deiotaro suasit, ut Electram proconcubina sibi jungeret. *Plut. de clar muli.* Quæ enim inferioris conditionis erat, ut liberta vel ingenua infimo loco nata vel quæ corpore quæstum fecerat; non poterat conjunx fieri, quia æqualis conjugi non erat, ideóq; in concubinatu vivebat tantum. *l. in concubin. 3. ff. de concub.* Concubina enim non differt à matrefamilias, nisi dignitate, *l. item legato 49. §. 4. de log. 3.* quia matremfamilias dignitas facit. *l. pronunc. 46. de V. S.* In cæteris imitatur conjugem. *Iulian Nov.* 18. & vocatur ἡμίγαμος *à Zonara*, quasi semiconjunx. *Cuiac. in part. de concub.*

Mirum est; cum Pontifices Clericis interdixerint uxoribus, ne impedirent eos à precibus: quare potuerit *Concilum Toletanum* hunc canonem sancire: Is qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam, à communione non repellatur: cumque *Pelagius Papa distinct. 34. cap. Fratr.* Digamum

mum, id est, secundam uxorem habentem ab officio removerit, quare admiserit, qui ex concubina Mycena post uxoris mortem liberos suscepisset: quasi concubinæ precibus non obessent, aut honestius essent concubinam habere, quàm matrem familis, ut *censuit vlpian. l. Quæ in concubin. 1. ff. de conc* Fortasse non venerat ipsis in mentem, quod *Gratianus citat. 32. quæst. 4. ex Ambrosii 1. lib. de Abrah. cap. 4.* Quidquid in ea, quæ non sit legitima uxor, commissum fuerit, adulterii crimine damnatur. Item *ex eod. in ser. 65. de S. Iohan.* Præsta concubinæ libertatem & nomen uxoris, ne adulter sis potius verus, quam maritus.

Subierat dicta ratio *Leoni*, qui *Novell. 90.* non passus est inæqualitatem personarum ulterius turbare jus conjugiorum naturale, & *Augustinus de bon. conj. citatus 31. q. 1. c. denique* ex personis illicitè conjunctis, ait, posse fieri matrimonium honesto placito, id est, maritali affectu, ut *explicat gl.* subsequente. Imò ipso jure cecidit concubinatus, postquam libertorum gradus sustulit *Iustinian.* & singulis manumissis jus ingenuitatis restituit. *§. ult. Inst. de Libert.* Sacræ enim literæ concubinatum non agnoscunt, sed duos jubent vivere in carne una: quam unitatem lacerari & distrahi necesse est, quoties vir se pluribus impendere cupit.

Nec ratio politica multitudinem pel-

licum

licum admittit. Nam ut taceam, quod *Claudianus de bello Gildo:* objicit: Connubia mille. Non illis generis nexus, non pignora curæ, sed numero languet pietas: adulteriis & scortationibus concubinatus manifestissimè patet. Apud Britannos plures viri unam uxorem olim duxerunt. *Bardesanes in lib. de fat. & Ortel. in descript. Britan.* Apud Lituanos matronæ nobiles solebant concubinos suis maritis asciscere, quos vocabant matrimonii adjutores, *Æneas in descript. Europ. c. 26.* quasi unus uni non sufficeret. Quid de tanta pellicum multitudine dicemus, quarum tercentum Commodus. Heliogabalus verò tantam copiam habuit, ut, sicut Nero, nunquam unam vestem bis induit, *Sueton. in Nero.* ita is unam pellicem nunquam reiterarit, excepta uxore. *Lamprid. in Heliogab.* Unde incusavit Ælium Verum uxor, quod alienum fundum araret, proprium incultum relinqueret, ut *Artemona conqueritur apud Plaut. in Asinar.* Sed Ælius respondit: patiatur se per alias, cupiditates suas exercere: Uxorem dignitatis esse, non voluptatis nomen.

Nec hoc tantum iniquum est, quod concubinæ præripiant legitimis uxoribus, quod ipsis debetur, sicut Thietberga Lotharii uxor conquesta est coram Pontifice, *Sigon. 5. Ital. Cario lib. 4.* sed ipsarum quoque filii in adeunda hæreditate

tur-

turbas creant, nec infrequenter legitimos hæredes antevertunt. Iugurtha certè hac occasione Adherbali & fratri regnum Numidarum eripuit. *Saluſt. in Iug.* Gyllus 13. rex Scotorum duos legitimos hæredes de regno dejecit, ut ipse spurius regnaret. *Buchan. 4. histor. Scot.* Friganus frater Canis Grandis Scaligeri ex concubina, absente Cane, Veronæ Tyrannidem occupavit: *Volater. lib. 4.* & nihil non egit Albertus Landgravius Thuringiæ, quò Thuringiam in spurium Apitzium transferret, exclusis legitimis hæredibus, Friderico & Dieterico, Marchionibus Misniæ. *Riv. in Chron. Thuringiæ.*

Constat ex his polygamiam probandam non esse. Sed à *Beza & Conrado Mauſero ad tit. de nupt. ex Novl. 2. c. 1.* notatur altera polygamiæ species, quando mortua uxore: secundæ, tertiæ & quartæ reiterantur nuptiæ, quas *Tertullianus, Montanum secutus, in li. de Monoga.* multis argumentis, lascivas & illegitimas vocat, improbatas ad *Augustino lib. 2. c. 9. contra adversarium ll. & prophet.* Fuisse in Græca religione secundas nuptias famosas, tertias & quartas damnatas, *ex Zonara in Rom. Diog. & Diacono* patet & *Chrysoſt: hom: 38: ad c: 19 Matth: 31: q: 1: c:* Hac ratione vocat iteratas nuptias honestam fornicationem. Eam imitati sunt Muscouitæ, apud quos, ad secunda vota transire utcunque licet, ad quarta verò mi-

minime. *Sigism. Baro in Relig. Muscovit.* Sed cum secundæ nuptiæ nunquam prohibitæ sint in sacris literis, ut laborat *Tertullianus* demonstrare, habeantque sibi eundẽ finem propositũ, quem primæ, omnesque nuptias honorandas vocet *Epist. ad Hebr.* frustrà & non sine malo improbantur. Nam & viduæ indigent remedio sæpissimè, easque *Paulus* jubet ad conjugia redire, *1. Corinth. 7. v. 39.* Quid, quod & David, & Abraham, uterque senex, nuptias puellæ inivit? Camillus tulit legem, ne quis abstineret viduas ducere eorum, qui bello interierant, *Plutarch. in Camil. Et Iust. l. 2. C. de indiv. vidu.* Iuliam Miscelsam tollit, quia iuvenculæ tori expertes, nisi ægrè esse non possunt, neq; satis gratus est illis cœlibatus: ut scribit *Theano in Ep. conf. ad Nicostrat.*

Supersunt castigandi illi, qui uxores mutant, tanquam merces, aut eas prostituunt, in proprium corpus injurii, dum carnem suam scortatione conscelerandam exponunt. Nec enim, licet consentiente uxore, vir sui copiam aliis facere potest, tum quia licet juri suo renunciet uxor, tamen ordinationi divinæ renunciare nequit, quæ ita voluit contractum conjugalem constitui, ut duo tantum sint in carne una: tum quia contractus conjugalis ea est natura ut includat individuam vitæ societatem, adeò, ut matrimonium jam solutum sit, si indi-

vidua

vidua fuerit dissoluta societas.

Quid enim est, nisi adulterium, quod Lacones petenti uxorem communicant: *Xenoph. de Spart. Rep.* quod Solon negavit denegandam uxorem viro strenuo ad similem prolem suscipiendam: *Plutar. in Sol.* quod Tapyri Parthorum populi: Medi item, exceptis regibus concedant uxores utendas aliis: *Strab. lib.* 11. quod Saraceni & Arabes usurarias olim habuerint fœminas. *Strab.* 16. *Marc. lib.* 14. Et nisi cum *Iust. lib.* 1. plus apud imperitum vulgus valere ignorantiam scelerum, quam præcepta virtutum putarem, nisique proficeret scelera ignorari, *ut dicit gl. cum secundum, de Hæret. in Sexto.* plures multarum gentium impietates producerem: Verum hæc pertinent ad illa, quæ *Clemens Alexandr.* 5. *Strom.* non tàm verbis, quam suppliciis refutanda putat.

Permutationem verò mulierum, quam apud Germanos quoque in usu fuisse *Cæsar testis est*, 4. *de bell. Gall.* & adhuc apud Calcutios observari *historia Indica* memorat, perpetuum vitæ consortium, in definitione supra positum refutat. Et Theodorus Longobard. Rex, propterea Brandilam puniri jubet, *apud Cassiod.* 5. *var. Ep.* 33. quia, inquit, omne matrimonium incertum relinquetur, si in tanta reverentia sine aliquo terrore peccetur. Quod enim Deus conjunxit, homo separare

rare non debet. Deus autẽ conjungi vult marem & fœminam, ut perpetuo in eodem thalamo maneant. Vnde *Hieron.* 2. *contr. Iovian. August. c.* 18. *de bono conj. & alibi* jure taxant Catonem Vticensem, quod Martiam uxorem Hortensio filiæ jam desponsatæ loco, elocarit, *ut refert. Appian.* 2. *bell. civ. Lucan. lib.* 2. quod ille fecerat ex autoritate & constitutione Numæ. *Plutar. in Numa.*

Antiquitus lanea & nodosissima Zona cingebatur sponsa, quam sponsus vix solvere poterat, ut perpetui vinculi, quo se obstrinxisset sponsæ, recordaretur, *Pancirol.* 1. *p. Memor.* ad cujus rei admonitionem Turcæ adhuc ocreis insolubilibus novas nuptas implicant. *Menav. in hist. Turc.* Bœoti axem, quo vecta erat sponsa in domum mariti, comburebant, ut sciret, abitum ex domo mariti sibi interceptum. *Plut. in probl. Rom. cap.* 28. Illud cum sciret Artemisia, viri mortui cinerem ebibit, ne & in morte à viro separaretur. *Gell. lib.* 10. *cap.* 18. Senecæ uxor curavit sibi venas unà cum marito incidi, ut etiam in morte, Philosophiæ exemplum daret. *Grunerus in vit. Senec.* Quid de Indicis referam mulieribus? Namque ubi mortifero jactà est fax ultima lecto, Vxorum fusis stat pia turba comis: Et certamen habent leti, quæ viva sequatur Conjugium, pudor est, non licuisse mori. Ardent victrices & flammæ pecto-

pectora præbent, Imponuntque suis ora perusta viris. *Propert. lib.* 3. *Ele.* 12. *Strabo tamen l.* 15. lege quadam, quam refert etiam *Diod. Sic. lib.* 17. injunctum id fuisse fœminis suspicatur, ad prævertenda veneficia, quibus mulieres solebant vitis maritorum insidiari.

Voluit antiquitas ostendere perpetua debere fœdera conjugalia esse, cum etiam aliæ amicitiarum species, nisi morte, non dirimantur: Nec enim divortia Mosen Iudæis concessisse, nisi ob duritiem cordis, Christus ipse docet *Matth.* 19. *v.* 8. Alioquin divortia per se licita non sunt, sed ad illarum rerum classem pertinent, de quibus dicitur *in c. Nervi.* 13. *d.* quod ignoscantur, sed non præcipiantur, & proinde vitio non careant. Quod enim ita permittimus, *ait Chrysost. Homil.* 73. *in cap.* 19. *Matth. in cap. hac ratione* 31. *q.* 1. nolentes præcipimus, quia malas voluntates hominum ad plenum prohibere non possumus.

Charondæ iniqua lex est, ut quacunque de causa liceret uxori à viro divertere, quam Thurii coacti fuerunt corrigere, cum mulieres illa licentia abusæ, præ libidine sua mutarent maritos. *Diod. Sicul. lib.* 12. *biblioth.* Legem quoque 12. tab. fuisse, ut divortium esset, si mutuo consensu suas res sibi habere juberent, colligere est ex 2. *Philip. Cicer. & l. pen. ad L. Iul. de adult. l.* 2. *&* 7. *de divort. ex Apul.*

& *Ambros.Epist.*65. Nihil enim tam naturale est, quàm eodem genere vinculorum dissolvi, quo colligatum est, *l.nihil tam nat.de R.I.* Et quæ consensu contrahuntur, contraria voluntate dissolvuntur §.*fin.Inst Quib.mod.toll.obl.* quia prout quodque contractum est, ita & solvi debet, *l.prout de solut.& liber.*

Tanta tamen apud priscos Romanos matrimonii reverentia fuit, ut dicente *Tertull.in lib.de Monog.* post annum 600. V.C. id genus duritiæ primum fuerit: aut, in *Apolog.*per annos ferè 600.nulla repudium domus senserit. Sp. enim Carbilius Ruga anno V. C. 523. M. Attilio. P. Valerio Coss. cum uxore primus divortium fecit, idq; jurando coactus, quo censoribus promiserat, se uxorem liberorum quærendorum gratia ducturum, *Gell.l.4. c.3. Dionys.l.2.* Vbi divortiis semel via patefacta, libido aliorum plenis velis secuta est. Sulpitius Gallus uxorem dimisit, quoniam eam capite aperto foris versatam cognoverat. *Plutar.in probl.13. Valer.l.6.c.3.* P. Sempronius Sophus uxorem repudiavit, quod se ignorante ludos spectarat. Q. Antistius, quod eam in publico cum quadam libertina vulgari locutam viderat, *Valer.ibid.* Æmilius Paullus, nequidem rationem reddere voluit, quare uxorem probam, castam, pulchram, domo ejiceret, *Plutarch. in Æmil.* tantùm calceum ostendit, dicens: se solum

lum scire, qua in parte pedem premat.

Propterea coacti fuerunt Imperatores immoderatam hanc licentiam certis legibus circumscribere: & jam facilitas dissolvendi matrimonia solo consensu, displicuerat Theodosio & Valent. *l. consensu 8. C. de Repub. & jud mor. subl.* Difficiliorem enim debere solutionem esse, favor imperat liberorũ. Vnde certas causas divortiorum *d. l.* enarrat, præter quas non liceat nuncium uxori remittere. Sed & ex illis, utpote adhuc minus sufficientibus, nonnullas mitigavit *Iustin. Nov.* 117. quò nihil præceps relinqueretur & temerarium in matrimonio propterea, quod homini non liceat ea solvere, quæ Deus ipse copulavit: *Paulus* notanter addit 1. *Cor. 7. v. 10.* iis, qui matrimonio juncti sunt, denuncio non ego, sed Dominus: Vxor à viro ne discedito. Quod si etiam discesserit, maneat innupta, aut viro reconciliator: & vir uxorem ne demittito.

Ambrosius in eum locum relatus c. uxor à viro 32. q. 7. limitando. Vxor, inquit, à viro non discedito, nisi fornicationis causa. Hanc enim exceptioné facit ipse Christus *Matt. 5. v. 23. Mat. 19. v. 9. August. l. 1. de adulter. conj. ad Pollent. c. 8. & 9. l. 1. de bon. conjug. c. 7. c. 1. & 2. & c. quemadm. 32. q.* 7. Fuitque lex omnium ferè gentium, quæ conjugia immaculatius coluerunt, communis, ut adulteria solvant conjugium, quia licet graviora sint peccata, quæ ma-

trimonii jura statim non tollunt, tamen adulterium peccat in fidem conjugalem, adeoque in ipsum conjugium, & proinde sine cõtroversia sufficit ad ejus solutioné.

Nec verò impunè cætera habet adulter vel adultera, si á toro excludatur, aut etiam conjugio reiterando prohibeatur: Verû optimi quiq; legum latores adulteris gravissimas destinarunt pœnas. Pœnam capitalem ipse Deus infligi voluit. *Levit.* 20. *Deut.* 22. eaq; apud multas gentes in usu retenta fuit: Parthi *ait Iustinus l.* 41. nulla delicta adulterio gravius vindicabant. Tenedi lex refertur *ab Heraclide in polit.* ut utriusq; adulteri corpus securi concidatur. Nonnulli verò pœnã mitigarunt, prout *Plato* infamiam pro pœna posuit, 8. *de ll.* quam Athenienses una cum interdictione sacrorum infligere solitos, *ex Demosth. orat. contra Neat.* colligitur. Cortynenses. *Ælian.* 12. *variar. hist.* Cumæi *Plut. in probl.* 115. foro expositas adulteras riserunt, postea infames dimiserunt. Zaleucus oculis mulctavit adulteros. *Val. l.* 6. *c.* 5. Ægyptii, nares fœminis, viris mentulas ferro demetebant, út huc alludés ait *Hor. Diod. Sicl.* 2. *c.* 3. Diogenes volebat ex testibus suspendendos mœchos. Cum enim Didymum quendam adulterum esse audierat, respondit hominem ex nomine suspendere *Tiraq.* 13. *l, con. n.* 12.

Nec possunt non mollitiei accusari primæ Roman. leges, quæ non ultra ducentesi-

centesimum lapidem adulteras, adulteros paulo longius relegabant, ut constat ex deprecatione Tiberii pro adultera *apud Tacit. 2. hist. Aug.* Sed & *Aug. l. 3. de civit. c. 5.* scribit, antiquos Romanos, quamvis aliqua damnatione, nunquam tamen morte fœminas adulteras punivisse, idque secundum jus ff. obtinere *Alciat. 5. parad. cap. 8.* putat *per l. si quis viduã, ff. de quæst.* ubi mulier ob duplex peccatum, incestum & adulterium, à *Marciano* deportari scribitur. Sed quid de jure Dig. sit, nos Iurisconsultis disputandum relinquimus: illud certum est l. Iuliam, pœnam sanguinis irrogare adulteris, tàm maribus, quàm fœminis: Constat etiam Macrinum *capitol. in Macr.* & Aurelianum gravissimis suppliciis adulteria puniisse. *Vop. in Aur.* item Constantinum l. tulisse, qua gladio puniuntur sacrilegi nuptiarum, ut loquitur in *l. 30. in fin. C. ad l. Iul. de adul.* Ideoque probanda non est indulgentia Iustiniani, qua passus est à Theodora eximi adulteras à pœna capitali. *Nov. 134. c. 10.* Quod si *Zonaras* nullus dixisset, Theodoram nomine Imperatoris multas tulisse ll. si Imperator non indicasset, se sæpius usum consilio conjugis, *Nov. 8. cap. 8.* nec coëgisset magistratus etiam in justa ejus jurare, *Nov. 8. t. 3.* ejusdemque alienationes valere jussisset, *l. 1. Bene à Zen. C. de quadr. præsc.* vel ex sola hac lege sagax conjectator id discere potuisset.

Exclamat *Iuven. Sat.2.* Vbi nunc lex
Iulia ? dormis ? imitabor, ubi nunc tua
lex est, Romule? dormit ? Is quippe legem
tulit talem: In adulterio uxorem tuam
si deprehendisses, sine judicio impunè ne-
cares: illa te, si adulterares, digito non
auderet tangere, neque jus est, *Gell. lib. 10.
cap. 23.* Et *Plut. in Rom.* autor est, Romu-
lum dedisse viris facultatem accusandi
adulteras, sed idem denegasse fœminis: id
quod à Severo Anton. decretum quoque
habemus, in *l. publico 1. ff. ad l. Iul. de A-
dult.* & à Constantino repetitum, *l. placet
in C. Th. de Repud.* ubi sancitur: viro li-
cere repudiare uxorem, sed non contra.
Mulier enim debet viro reverentiam,
*l. Rem. 1. §. 7. de rei ux. act. l. 14. §. ult. so-
lut. matrim. quemad.* ubi Vlpianus contra
bonos mores pactum ait, quod contra
reverentiam, maritis debitam, pactum
est. Personæ vero, quibus reverentia de-
betur, sine venia & jussu prætoris in jus
vocari non possunt, *l. Generaliter, ff. de in
jus voc. cap. Episcopus quæst. 2.*

Sed nos illud *Ambrosii ex 32. q. 4. c. Ne-
mo* probamus. Omne stuprum adulteri-
um est: nec viro licet, quod mulieri non
licet. Eadem enim à viro, quæ ab uxore
debetur castitas. Nec enim alterutri im-
punius licet scortari. Vnde nec alterutri-
us vel imbecillitas, vel licentia vacatio-
nem pœnæ meretur.

Illud tamen circa præsentem materi-
am ad-

am adhuc considerandum, an rectè Romulus privatæ mariti vindictæ mulieris adulterium commiserit, an verò rectius causa coram judice disceptari debeat. Æmilius nemini vel ex agnatis uxoris repudiatæ rationem reddidit. *Plut. in Æm.* De Germanis scribit *Tacitus de mor. Germ.* Adulterarum pœna præsens & maritis permissa erat. Accisis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verbere agit. Publicatæ enim pudicitiæ nulla est venia. *Bodin.* 1. *de Repub. cap.* 3. cupit privatam uxorum castigationem reductam, ne publica accusatio utramque personam diffamet.

Sed idipsum est, quare publicè secundum ll. accusari debeant, ut à facili delatione metu infamiæ deterreantur mariti. Alcibiades sanè humeris ex foro abripuit conjugem, ne secreta tori publicè panderet. *Philip. Melanch. in lib. de collatione actio. foren. Attica, & Rom. Accus.* 12. & Ant. Pius adulterium Faustinæ ignovit. *Capit. in Ant.* exemplum futurus reliquis maritis, ut peccata conjugis mussitare potius, & sciendo nescire velint, quam se in publicam ponere infamiam, quod Adrianum quoque fecisse *Ael. Spart. scribit*, qui uxorem, licet adulterii suspectam, tamen retinuit, remotis ex aula adulteris, Cabbas Romanus solebat Mecænati, cum uxore sua colludenti, dormire, *Plut. in*

Amat. Consulitur hac ratione quoque innocentiæ fœminarum, quarum multas sine causa domo exactum iri à maritis verisimile esset, nisi illi cogerentur magistratus inquisitionem revereri.

De cæteris divortiorum causis disputent Theologi cum Iurisconsultis. Quid de diversitate religionis sentire debeamus, à nemine rectius discere possumus, quam *D.* Paulo 1. *ad Corinth. cap.* 7. *v.* 12. si quis frater, ait, uxorem habet infidelem, quæ consentiat ad habitandum cum eo, ne eam dimittito, & *v.* 14. Maritus enim infidelis sanctificatus est in uxore, & uxor infidelis sanctificata est in viro, quod repetitur *in* 28. *q.* 1. *in Sum & in c. Iam nunc illud:* cui *consonat. text. in l. Eum qui in fin. C. de Episc. & Cler.* ubi dicitur mulier sua conversatione dignum sacerdotio virum effecisse.

Si verò infideli placuerit discedere, fidelis liberatur à nexu matrimonii, ut ait Apostolus, quia deseritur, Sed & Childebertus III. Rex Francorum, ab Amalrico Gothorum in Hispania rege, sororem suam Clotildin reduxit, quia frustra laboraverat, jam diu in convertendo marito ab Arrianismo. *Valer. l.* 3. *Geog.* Quanquam satius esset, ut antequam contraherentur matrimonia, consensioni religionis prospiceretur, sicut proceres Poloniæ Iagelloni Lituaniæ duci noluerunt Ludovici filiam elocare, antequam bapti-

sare-

fateretur & Christianus fieret: *Munst. in Geog.* & Vladislaus Locticus Gedemini, Lituan. ducis filiam prius sacris initiari curavit, quam eam filio Casimiro iungeret, *Cromer. lib.* 11. Iagello quoque postea l. tulit, ne essent inter Russos & Catholicos matrimonia, nisi illi converterentur, *Crom.* 15. quod cum non observaret Alexander M. Dux Lituan. Iohannem Moschum in se incitavit *Sigism. in Moscov.* Leves enim Theophili Iconomachi & Theodoræ uxoris, super imaginibus dissensiones, perpetuò virum erga uxorem exacerbarunt *Zonar. in Theoph.*

Solon ob sterilitatem quoque uxoris, & multò magis ob impotentiam viri dissolvit matrimonium. *Plutarch. in Solon.* Anaxandrides rex Spartanorum jussis fuit uxorem sterilem repudiare, quod cum recusaret, coactus est aliam superinducere. *Herod. lib.* 5. Spurium Carbilium Censores coëgerunt, primum divortium Romæ facere ob sterilitatem uxoris *Gell. lib.* 17. *c.* 21. Tartari ne quidem pro uxoribus habent, quæ non pepererunt. *Pant. in descr. Tart.* Basilius Muscovitarum princeps Salomen, quam ex 1500. virginibus unam elegerat, ob prætextam sterilitatem, in monasterium detrusit, *Sigis. Bar. in hist. Muscov.* Griffina Roscislai Russorũ, ut vult *Dlugossus*, ducis filia, accusata viri Lesci Siradiensis, frigiditate, ab ipso abiit *Crom. lib.* 9. Verum sterilitas ad dissolven-

dum

dum matrimonium non sufficit, quia, *ut ait Aug. de bon.conj.c.7. cit.c. tantum 32. q.8.c.matrim.27.q.2.* tantum valet vinculum sociale, ut licet causa procreandi colligetur tamen ob ejus defectum nequeat separari: Cessante enim primo fine, adhuc durat alter, videlicet, ut mulier sit adjutorium viro: Alioquin senum matrimonia impunè dissolvi possent. aut contrahi minimè deberent. Quin etiam Spadones in matrimonio patitur lex, quorum generandi potentia non est omninò desperata: In muliere verò difficillimè potest incurabilis sterilitas demonstrari. Imò *D. August. de bon.conjug. cap.15.* scientibus conjugibus se non habituros liberos, separare tamen se, atque aliis copulare non licet.

Hactenus ad intelligendam conjugalis societatis naturam multa disputavimus: nunc ad reliqua subjicienda pergemus, de officio viri & mulieris: Quando enim primum & præcipuum finem conjugii intuentur, facilè advertunt conjuges, quod non ad fovendam perpetuam virginitatem, sicut Cunigundis Belæ regis Vngar. filia, & Boleslaus Pudicus rex Polon. fecerunt, *Michov. lib.3.c.38.* aut etiam ut Henricus 8. qui Cunigundam reddidit fratribus virginem, *Sigon.8.Ita.* sed ad procreandam sobolem conveniant. Non est hic disceptandum, an concubitus suscipiendæ prolis gratia vacet

peccato;

peccato: an venialiter peccet, qui restinguendi ignis gratia remedio conjugii utitur, ut *disputat August. de bon. conj. & c. quidquid 32. q.* 1. Expressè enim vocat *Apostolus* conjugium remedium ustionis, tum videlicet adhibendum, quando incontinentia incipit luxuriare. Ne fraudate, ait, alius alium, nisi ad tempus, &c. Et *Salom. Prov.* 5. Lætare cum muliere adolescentiæ tuæ, & in amore ejus delecteris jugiter. Quin *Deuteron.* 42. præcipitur: Cum acceperit homo nuper uxorem, non procedet ad bellum, nec ei quicquam necessitatis injungetur publicè: sed vacabit absque culpa domi suæ, ut uno anno lætetur cum uxore sua.

Nihil est, quod Zopyrus Gordiensis Medicus, festiva Thaletis responsione eludere appetitum uxoris docuit. Thales enim à matre sollicitatus ad nuptias, subinde respondit: οὔπω καιρὸς ὦ μῆτερ: nondum tempestivum est, ô mater, *Stob. c.66. Laërt. in Thal.* Simili, inquit, modo ad venerea affici debemus, ut cubituri illud succinamus: Nondum accommodum est, itidem & à somno excitati: οὐκ ἔτι καιρὸς, jam effugit occasio, ut ita nunquam commodum sit. *Plut. in Symp.* Vehementer enim accusat *Isoc. ad Nicoc.* eos, qui in aliis contractibus æquitatem servant: in matrionialibus verò, quos sanctius observari decebat, pactis & conventis stare tergiversantur.

Sed hæc nobis inſpicienda ſunt iis oculis, quibus Livia contemplabatur nudos juvenes: ideoque non immoramur, nec diſputamus cum Thoma *in addit.* 3. *p.q.* 64.*a.*1. an alter conjugum teneatur alteri ad redditionem debiti ex neceſſitate præcepti, quod ipſe affirmat: Item an teneatur tempore feſtivo, quo jubet abſtinere ipſe *Paulus & Gregorius* 33. *quæſt.* 4. propterea quod voluptas ipſa ſine culpa nullatenus eſſe poteſt. Vnde conſtitutum eſt, ut quadrageſimali vel ſacro tempore nuptiæ non celebrentur, id quod *Concilium Laodicenſe* olim ſanxit *cap.* 25. ubi canon eſt: Non oportet in quadrageſima aut nuptias aut quælibet natalitia celebrare: & *Concilium* Iſerdenſe 33. *q.* 4, minitatur diſſolutionem conjugiis tali tempore contractis. Nec diſputamus, an vir ſine conſenſu uxoris poſſit continentiam fovere, & cætera, quibus plena ſunt *Decretalia Burchardi:* ſed pergimus ad verum officium, quo vir uxorem regere, & ipſa viro obedire debet.

Apud Sacas, ſi quis uxorem puellam ducere cuperet, pugnam cum ea ſuſcipiebat: & illa, ſi ſuperior eſſet, captivum abducebat, atque imperium in eum tenebat, ſin inferior, ab eo regebatur. *Ælian. de var.hiſtor.*12. Non tam ancipiti duello depugnandũ eſt viro, pro imperio, quod ipſi jura divina, naturæ, & poſitiva plenè offerunt. Ipſe, inquit autor conjugii, domina-

minabitur tibi, *Gen.3.& Petrus 1. Epist. 3.* mulieres jubet esse subditas viris, quòd hi sint illarum capita, ut ad *Ephes.5.* scribitur. Propterea ad omnia natura fecit mulieres imbecilliores, quò à natura suæ subjectionis admonerentur. Ius enim naturę est ut dignior imperet. Vnde Megistona Timoleontis uxor reprehendebat Aristotimum Eliensium tyrannum quod ipsam juberet imperatorias ad virum scribere literas: Si inquit, jus naturæ scires, non utique juberes viris suis mulieres quidquam præscribere, sed nos ad ipsos, tanquam dominos nostros, permitteres proficisci. *Plut. de clar. mulier.*

Isidorus recolit *2. de off. eccl. c. 15.* quod repetitur *c. fœm. 30. quæst. 5. cap. mulier. 33. q. 5.* fœminas, dum maritabantur, olim velari solitas, ut sui servitii se admonerent, & *in c. quæcunque 30. distinct.* scribitur: Quæcunq; mulier sibi comam amputaverit, quam Deus ad memoriam subjectionis illi dedit, tanquam resolvens jus subjectionis, anathema sit. Ad quod caput duo non contemnendi ICti festiviter notarunt, idcircò relictos esse fœminis crines, ut viri invenirent in illis quo trahi possent & ligari. Hanc consuetudinem consideravit Olorus rex Dacorum, cum Dacos, quod contra Bastarnas infeliciter pugnassent summa ignominia adfecturus, sub imperium mulierum damnavit, quasi majorem

nesci-

nesciviſſet contumeliam. *Iuſtin.lib.* 32.

Revera enim maxima eſt infamia viro, ſi mulieris utpote indignioris imperio ſe ſubjiciat, ſicut Hercules ſervivit Omphalæ, & Ninus imperium dedit Semiramidi, Antonius Cleopatræ. Rectè *Plinius in Paneg.Traja.* Multos foris claros domeſtica deſtruxit infamia, & ne maximi cives haberentur, hoc effecit, quod mariti minores eſſent. *Priluſius in com.ſtat. Polon.lib.3. 6.a.3.* refert Ciceronis dictum: an ille mihi videatur liber, cui mulier imperat? cui leges præſcribit, jubet, vetat? quod videtur, cui nihil imperanti negare poteſt, nihil recuſare audet. Si poſcit, dandum eſt: ſi vocat veniendum: ſi ejicit, abeundum ſi minatur, extimeſcendum. Apud Tibarenos olim *Apollo Rhod.2.Argo.* Corſicos. *Diodor.l.6.* Hiſpanos *Cal. Rhod.* 18.*c.*22. poſtquam mulieres pepererant, viri cubabant in lecto, inſtar puerperarum: puerperæ verò ipſis miniſtrabant, more inverſo. Invertitur tum quoque natura, quando mulier imperium ſibi vendicat, virum excludit foras: qua de cauſa *Epiphanius l.3. hæreſ.c* 6. jure taxat Seras, quod viri apud illos texant, culinas curent, penſos trahant, liberoſque educent, mulieres contra virilia ſubeant officia, quo more uſos olim Ægyptios *Herod. in Eut. Mela l.1.* & Gorgonas *Diod. autor eſt l.4.* Evertunt enim jus naturæ, quod viro & non fœminæ poteſtatem dedit.

Inferior

Inferior matrona suo sit, Prisce, marito,
Non aliter fiunt fœmina virque pares.
Martial. Sara prudentissima fœmina sua erga virum reverentia exemplo debebat esse cunctis mulieribus, quippe quæ virũ nõ alio, nisi domini nomine nominat. Et quæcunque fuit mulier, quæ testamentum suum apud Scævolum, *l.* 88. filii dulciss. præcipitote omne, quod ex hæreditate bonisve Titii, domini mei, patris vestri, ad me pervenit, mortis ejus tempore, &c. aut altera, apud *Paulum L. Ea quæ* 37. *ff. de donat. inter vir. & uxor.* quæ literarum ad maritum caput facit: Domine carissime. Sic enim debitam viris suis reverentiam exhibent mulieres, suamque eo ipso ostendunt prudentiam. Vxor enim, quæ sapit, viro inservit, quæ non sapit, eum spernit, ait *Eurip. in Oedipod.*

Atque non tantum, quia magis in vulgus coluntur, si viros observent, mulieres viris se subjicere debent, sed quia sciunt, se tantum honoris habere, quantum vir habet. Quod si viri honori ipsæ sua imperiosa arrogantia detrahant, illumque in macellis fabulam efficiant, eo ipso suæ quoque famæ derogant, quoniam omne earum decus à viro pendet. Phormionis uxor viri res gestas dicebat suum ornatũ esse. *Plut. de Mus.* Leges Romanorum dignitatem fœminarum æstimant tantum ex dignitate mariti: immò nec filiæ,

 sena-

ſenatorum clariſſimatus honorem habet, niſi ſenatoribus nuptæ. *l. fœmina* 8. *ff. de ſenat.* Vnde Virginia Auli filia, quamvis patricia, ejecta tamen fuit ex ſacris Pudicitiæ à patritiis fœminis, quod Volumnio Plebejo nupſerat, *Liv. lib.* 10. & Fabii filia indignabatur, quod contemneretur ob virum plebejum. *Liv. Dec. I.* Mulieres enim honore maritorum erigimus, genere nobilitamus, & forum ex eorum perſona ſtatuimus, & domicilia mutamus, ajunt Imperatores *in l. mulieres* 13. *C. de dignit.* quod & ſcriptum eſt *l.* 9. *C. de Inco.* nec retinere judicantur mulieres claritatem generis ab Alexandro *l.* 1. *C. de dignit.* niſi clariſſimis quoque nupſerint, Quæ enim priorum dignitatum oblita eſt, non rurſum ex prioribus juvabitur, ut ſtatuit Imperat. *Nov.* 22. *c.* 36. ſuper muliere poſt primas nuptias inferioris conditionis homini nubente, *l. cum te.* 10. *ff. de nupt.*

Propterea audiant mulieres *Hieronymum* ita *Celantiam* admonentem: Servetur inprimis viro auctoritas ſua totaque à te diſcat domus, quantum illi honoris debeat: tu dominum illum obſequio tuo: tu magnum illum tua humilitate demonſtra: tantò ipſa honoratior futura, quantò illum amplius honoraveris.

Quia verò nullum imperium eſt ſine poteſtate cogendi; conſequitur viris quoque concedendam eſſe facultatem, vel invitas in ordinem cogendi mulieres, id-

que

que apudomnes ferè gentes obtinuit, ut uxor esset in potestate mariti, exceptis Romanis posterioribus: qui mulieres imo etiam viros, nondum emãcipatos relinquunt in potestate patris. Cum enim *Vlpianus l.1.§. ult.ff.de injur. & Paulus l. 8.§.2.cod.* scribat tribus fieri injuriam, si uxori facta fuerit, marito, uxori & patri, inde colligit *Accursius*, patri propterea adhuc fieri injuriam, quia filia mansit in potestate patria. *arg. l. Si uxor. C. de cond. insert.* ubi Dioclet & Max. mulierem relinquunt in potestate patris donec emancipetur, id quod expressè statuitur *l. 3.§.prohibetur.ff.de donat.inter vir.&uxor.* &c. adseriturque ab interpretibus, licet nõnulli nuptias ex farre & usu excipiant.

Verùm illa positio omninò conturbat jus conjugale, quando mulier cogitur duorum jussa sequi, mariti&patris: aut ab illius potestate eximitur: id quod non obscurè vidit *Vlpianus l.1.§. ult, de lib. exhib. vel deduc.* Vnde ait: Hoc jure utimur, ne benè cõcordantia matrimonia jure patriæ potestate turbentur: quod sic erit adhibendum, ut patri persuadeatur, ne acerbe patriam exerceat potestatem. Nam si uel leviter læsa fuerit uxor à marito, continuò ad patrem defugiet, negabit marito in se jus esse, & ita, quæ est impotentia fœminarum, patrem in maritum armabit, qui, quod maritus fieri velit, infectum efficiet, domumque

H 2 gener

que generi furialibus implebit discordiis.

Vnde jus divinum, Relinquet, ait, vir patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, quod à natura quasi animis insculptum, plures gentes secuti sunt. Lycurgi lex fuit apud Lacedæmon. ut in mariti potestate esset mulier, ne contemto marito ad patris domum rediret, *Plutarch. in Lacon.* Vnde Lacæna rogata, an consentire vellet adultero concubitum petenti, respondit: cum puella essem, didici parenti parere, & hoc egi: mulier autem viro. Huic ergo, si justa roges, manifestum facias primum. *Plutarch. in Lacon. Apoph.* Illud enim apud *Stob. serm.* 71. Euripides dicit: Γυνὴ γὰρ ἐξελθοῦσα πατρῴων δόμων, οὐ τῶν τεκόντων ἐστιν, ἀλλὰ τοῦ λέχους, & hinc fluxit *cōsuetudo Pictavorum tit.* 15. Continuo quam vir & fœmina sive nobiles sive ignobiles matrimonium simul inierunt in Pictavia, ex more illius gentis, uxor est in potestate mariti, non patris.

Quin immo eo processit Imperium virorum, ut in mulieres jus vitæ & necis sibi vendicarit. De Gallis scribit *Cæsar. 6. de bell. Gall.* Galli in uxores & liberos, æquè ac in servos jus vitæ & necis habent: ac siquidem vel minima suspicione teneantur maritos necasse, quæstionibus à proximis torquentur, & sine ulla magistratus

ſtratus cognitione damnantur, De Germanis videatur *Tacitus in mor. Germ.* De pleriſque barbaris legatur teſtimonium *Ariſtotelis* 1. *Polit.* 1. De Romanis antiquis idem teſtatur lex Romuli apud *Gell lib.* 10. *cap.* 23. & *Halycar. lib.* 2. Invenimus, ait *Plinius lib.* 14. *cap.* 13. inter exempla Egnatii Mecennii uxorem, quod vinum bibeſſet è dolio, interfectam fuiſſe à marito, eumque cædis abſolutum à Romulo. *Valer. lib.* 6. *cap.* 3. Vocat Egnatium Metellum, additque non accuſatione tantum, ſed & reprehenſione vacaſſe. *Fabius Pictor in ſuis Annal.* ſcribit, matronam, quod loculos, in quibus erant claves cellæ vinariæ, reſignaſſet, à ſuis inedia mori coactam. *Arnobius* 5. *cont. gen.* memorat: Fatuam à Fauno marito Latii rege virgis Myrteis ad mortem cæſam, quod contra morem clam vini ollam ebiberat.

Atque adeo licebat viro non tantum ob adulterium, nec in continenti, ut per *l. Iuliam de adulteriis*, ſed ob leviorem cauſam uxori manus inferre. Unde Cato ideo propinquos fœminis oſculum dare voluit, teſte *Plinio* 14. *cap.* 12. ut ſcirent, an temetum olerent. Hoc tum vino nomen erat, unde temulentia, ut *notat Non. Marcell.* Et ita oſcula apud Roman. ut *Salmuth. in not. ad Pancir.* oſtendit, ex mala intentione introducta, poſtea ad ſigna amoris traducta ſunt. Vinum

vero gustare etiam apud alias gentes fœminis nō licebat, ut de Italis in universum testatur *Athen. lib. 10. cap.* 13. De Milesiis *idem lib. 10. cap.* 9. De Massalioticis *Ælian. 2. Var. Cælius lect. ant. 15. cap. 6.* & *Xenophon. in lib. de Spartana Repub.* Propè, inquit, aqud omnes gentes usitatum est, ut mulieres aut omnino vini expertes sint, aut eo quàm aquatissimo utantur: quem morem sarracenicis fœminis pro lege injunxit *Mahometh. in suo Al.*

Sed ne à scopo abeamus, extant *ll. Rotaris & Luitprandi in ll. Longob. tit. qual. mul. liber. permiss.* quibus viro faciunt potestatem capitaliter in uxorem privato judicio animadvertendi. Cæterum nimis mehercule dura esset & iniqua conditio mulierum, si impunè liceret viris, eas pro arbitrio tractare. Quid non facturos plurimos *μισογύνας* putemus, qui quo jure, quaque injuria sævitiam in innocentes mulieres exercere jam diu satagunt. Accedit, quod vindicta privata omni jure, inprimis divino sit prohibita: Item quod uxor sit pars viri, in propriam autem carnem nemini liceat vim, vel manus mortiferas inferre *l. 13. ad l. Aquil.*

Quare sicut Imperator dicebat, patriam potestatem non in atrocitate consistere sed in pietate, ita & de potestate maritali statuendum est, quæ in paterna castigatione, non in atroci & capitali supplicio consistit.

At-

Atque hanc thesin nonnulli in favorem mulierum ita ampliarunt; ut quamvis graviter peccent mulieres, adhuc tamen à verberibus jubeant maritum abstinere, cum *Censorio illo Catone*, sacrilegium putantes, si quis uxorem verberet. *Plutarch.in Cat.* Sed verendum, ne nimia ista indulgentia imperium mulierum inducat, sicut & idem *Cato* confitebatur; Nos imperamus hominibus cunctis uxores nobis. *Plutarch. in Cat.* aut ut *Themistocles:* Athenienses imperant Græcis, Themistocles Atheniensibus, uxor Themistocli, uxori autem filius. *Plutarch.de educatione puer.in Themist. & Græc. Apopht.* jubet *Cato in orat.pro l.Oppit.* ut frenademus impotenti animali, ne si par esse cœperit, continuo superius esse velit: At si castigatione reali omnino abstineat, quomodo poterit mulierum plurimarum petulantiam coërcere. Nec enim verbis & objurgationibus cessit Xantippe, nec Catonis increpationibus matronæ Romanæ. Nisi quis fortasse velit jurgia domestica, exemplo Socratis, cotidiè audire, ut obdurescere inde discat ad externas injurias. *Gell.* 1. *c.* 17. aut secundum præceptum *Chrysost. homil.26.super.Epist.1.ad Corint.* tolerare vitia uxorum, ut gymnasium & palæstram quandã Philosophiæ domi habeat. Alias enim pertinacia mulierum etiam quietissimum animum sæpè ad duriorem castigationem everberat.

Illud quidem *Caso in Oecon. q.4. Bodin.l. de Rep.c.3. Tiraq. 8. & 9. l. connub.* credimus & concedimus, crudeles esse, immò, ut de nostro hoc addamus, crudelissimos, qui sine causa, & non prius tentatis omnibus humanè, ad verbera progrediuntur, quasi corpus tantum exercere velint, similes iis Medicis, qui levi morbo obsessum membrum statim amputant, nec malum levioribus medicamentis prius expugnare conantur. Nec enim cogitant, quod scriptum est: Nemo unquam carnem suam odio habuit: nec, *ut Lombardum imitemur. 2. d. 18.* ortum primæ mulieris respiciunt, quam *Lombardus ait*, non ex pede desumtam, ut pedibus conculcari, sed ex latere, ut intimo corde amari debeat.

Quid præterea jucundius, τὶ μὲν *ait Phocy.* ἡδύτερον κ' ἄρειον, ἢ ὅταν ἀνδρὶ γυνὴ φρονέῃ φίλα γηραΐος ἄχρι, κὴ πόσις ἢ ἀλόχῳ, μηδ' ἐμπέσῃ ἄνδιχα νεῖκος. Elegans est encomium, quo adficit *Plinius Epist. lib. 8. ad Gemin.* quendam Macrinum, quod cum uxore vixerit annos 39 sine jurgio, sine offensa. Quid, quod amor & observatio viri ad laudabile certamen mutui amoris excitat uxorem. Ego, inquit, *Seneca Epist. 9. ad Lucil.* monstrabo tibi amatorium sine medicamento, sine herba, sine ullius veneficæ carmine: Si vis amari, ama. Cui colludit *Mart. lib. 6.*

lib.6. Vt præstem Pyladen, aliquis mihi præstet Oresten, Hoc non fit verbis, Marce, ut ameris, ama. Alias sicut L. Crassus senator dicebat ad L. Philippum consulem: Non es mihi Philippe consul, quia nec tibi senator sum, *Valer. lib.6. cap.2.* aut, ut orator Domitius *apud Hieron. c. Isto subje. dist. 95.* Cur ego te habeam ut principem, cum tu me non habeas ut senatorem? Ita uxori erga maritum dicere licet: Cur ego te habeam ut maritum, cum tu me non habeas ut uxorem? Vxor enim in manu & tutela, non in servitio habetur, *ait Valer. de l. Oppia apud Liv.* unde infert: Quò plus potestis, eo moderatius imperio debetis uti.

Vnde etiam sapientissimus *Homerus 1. Iliad.* introducit Iovem ad minas usque, dum Iuno ipsi obluctabatur, progredientem, adhuc tamen verberibus abstinentem, quasi admonere nos velit: Omnia experiri, prius decere sapientem, quàm armis rem adgrediatur. Si vero aliter cum uxore vivi non possit, si petulantia verbis reprimi nequeat, secundum *Hippocrat. præceptum*: Extremo malo extremis occurrendum remediis, & malo nodo malus quærendus cuneus. *Bellov. lib.1. pract. crim. cap.9.n.* 17. Nec tum maritus uxori facit injuriam, ut *Casus objicit*, quando erga peccantem suo imperio utitur, nec suo corpori infert vulnus, quando membrum mortuum aut extremo vitio

pàtum non ulterius membrum eſt, ſed enſe reſcindendum, ne pars ſincera trahatur, *Ovid.2.Met.* Atque hoc dicebat *Gellius lib.1.cap.17.* Vxoris vitium aut ferendum eſſe, aut tollendum.

Ex quibus omnibus patet, mulierem eſſe ſub poteſtate, quando vid. refertur ad virum: Aliàs enim in liberos, inprimis filias, in ancillas, in familiæ adminiſtrationem imperium habet cum marito diviſum: ita tamen, ut adhuc ſubordinetur reverentiæ mariti. Illud *Ariſtoteles* docuit 1.*Oeconom.c.2.* 1.*Polit.cap.8.&* 8.*Ethic.* ubi regimen domeſticum comparat Ariſtocratiæ, & *Iamblichus in ep ſt. de uſu conjug. citatus à Stobæo ſermon.72.* In hoc, inquit, convenient etiam, ut mas imperet, obediat mulier. Erit autem imperii forma, non qualis eſt herilis, ubi ſuperioris utilitas curatur, nec qualis artium, ubi inferioris tantum cura eſt, ſed ſimilis Politicæ, in qua communis utilitas promovetur.

Idem Romani nos docuerunt, qui ſponſam in domum mariti deductam, ita loqui jubebant: Vbi tu Cajus, ego Caja. *Plutar.in probl. 28.* quod ex lege Romuli tractum eſt, quam *Halicar. lib 2.* deſcribit talé: Mulier viro legitimè conjuncta fortunarum & ſacrorum ſocia illi eſto, utque domus ille dominus, ita hæc domina. Domus enim adminiſtratio fœmicarum propria eſt, quam Raguel quo-

que

que Saræ filiæ demandat. *Tob. 10.* & Ischomachus apud *Xenoph. in Oecon.* ait: Quæ domi sunt, uxori peragenda relinquo. Vnde mulier post viri mortem retinet dominium in bona, id est, administrationem, quam habuit, vivo marito, quia est quasi caput regiminis in domo, ut ait *Baldus in ult. col. 2. vers. quid si testator C. de indiv. div.* Dominium enim directum mulier non retinet, per *l. 2. C. de ind. vid.*

De jure igitur mariti & uxoris abundè satis disputavimus: unicum idque postremum adhuc disquirendum superest, qualiter adfectæ debeant esse personæ, quæ matrimonium inituræ sunt. Cum *Aristotelem* quispiam interrogaret, cur pulchra amaremus: Τυφλȣ̃ εἶπεν ἐζώτησις, stulti interrogatio est. *Laërt. in Arist. Stob serm. 63.* Eadem ratione diceret aliquis, stultam hanc esse disputationem, quia omnes sciunt ducendam esse optimam, aut nubendum optimo. Verùm bonarum mulierum, ut de his tantum dicamus, nedum optimarum, magna est raritas. Vix sunt numero totidem quot Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili. Zeuxis cum Helenam Crotoniatis pingere deberet, sciens in una persona non posse omnes pulchritudinis articulos invêniri, jussit sibi omnes virgines in conspectũ produci, ex quibus quinq; elegit pulcherrimas, ut ex singulis partem pulchritudinis exerceret, & inde perfectam formam Helenæ

pin-

pingeret. *Cic.2.de Inv.* Quod si ille non potuit totam pulcritudinem in una reperire virgine, quantó difficilius erit, in una omnium virtutum concursum invenire?

Vnde Philosophus quidam, cum inimico elocasset filiam, rogatus, quare id fecisset? quia non potui, inquit, illum gravius multare, quàm elocando id, quod pessimum habui. Et Democritus interrogatus, quare parvam duxisset uxorem? respondit: Quia ex duobus malis minus eligendum fuit. *Anton. Mona. serm. lib. 1. cap. 34.* Quid si Accursium in eam sententiam producam, qui in *l. ex his ff. de ll.* ex eo, quod ibi scribitur de iis, quæ rarò fiunt, non ferri leges, facetè infert: non esse propterea leges de bonis mulieribus ferendas, quia raræ sunt. *Idem l. 2. c. de his qui ven. æt. imp.* reddens rationem, quare mulieres citius veniam ætatis impetrent, quàm mares, quia, inquit; mala herba citò crescit. Proinde *Pacuuius* antiquo versu dixit: Haud facul fœmina inventu bona. Vbi facul pro facilè sumi monet *Nonius Mar.* Et *Menander* Græcè γυναικὸς ἐσθλῆς ἐπιτυχεῖν ὀ ῥάδιον. Gallus quidam licet quatuor duxisset uxores, periculum facturus, an bonam invenire posset, postremam priore semper pejorem sensit. *Beust. lib. 2. de matrim. c. 3.*

Vt tamen ex istis malis minus eligamus,

mus, circumferendi sunt oculi, non tam corporis, quàm animi, ut ex omnibus eam excerpamus, quæ minimis urgetur vitiis. Id autem fiet, si ante omnia, mores, parentes & patriam pervestigemus probè: ne occinatur illud poëtæ, de moribus ultima fiet Quæstio, quæ in conjugio prima esse debet. Si enim amicus eligendus non est, nisi qui cum modium salis absumseris, multò magis in ducenda uxore idem observandum: quia amicum, cujus te satietas capit, cum gratia ejurare licet, uxorem non licet. Iccircò Clistenes Sicyonius tyrannus, cum vellet filiæ maritum jungere, Græcam juventutem undecunque convocatam, annum apud se detinuit, donec singulorum mores perdisceret. Et jam decreverat filiam Hippoclydæ elocare, cum ille petulantiori saltatione totum desultat matrimonium. *Herod. lib.6.*

Hinc *Libanius ad Solonicum* scribit, uxorem cognitam ducas, cujus parentes & matrem præcipuè bonis moribus præstãtem noveris. Non enim tantum in servis patriam spectandam monet *Vlp. l. Quod si nolit. §. ff. qui mancip. de Ædil. edict.* quod præsumptum sit, quosdam bonos esse, quia nationis non sunt infamatæ, quosdam malos, quia ea natione sunt, quæ magis infamis est: Verùm multò magis parentum rationem habendam monet. *Ioan. Fabr. in rub. Inst. de nupt.* ubi ali-

quot

quot præcepta proponit, & ad hoc rationem addit, quia ut plurimum videmus, non solum labem sanguinis, sed & morum ad posteros derivari. Ex quo fundamento *Arcadius & Honorius in l. Quisquis §. 1. C. ad Iul. Maj.* in filiis timent exempla criminis paterni propter præsumptionem, *ut explicat Alciatus 1. præsu. 24.* οὔτε γὰρ ἐκ σκύλλης ῥόδα φύεται, οὐθ' ὑάκινθος. οὐδὲ πότ' ἐκ δούλης τέκνον ἐλευθέριον, ut ait *Theognis.*

His probè consideratis, uniformis ducendæ uxoris regula sit illa *Ovidii*, Si qua voles aptè nubere, nube pari: aut *Ausonii:* Par pari jugato conjux, quod impar est, dissidet. Posterior addit etiam rationem: Imparũ conjugia fore discordia: id quod ita esse, ex Ethica ratione discere licet. Est enim conjugium amicitia quædam, & quidem firmissima, ut 8. *Eth.* docuit Philosophus. At idem *ibid. c.* 1. docuit, amicitiam consistere in æqualitate: quod etiam *Plato 6. & 8. de ll. Boet. 1. de Mus. ca. 1.* & nos alibi ex Aristotele diximus: Quod simile est, firmam servat amicitiam. Atq; hoc adeò verum est, ut Atarneti juveni, pueri idem consilium dederint: τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. Tu tibi torque parem: quod Callimachus Dioni de ducenda uxore cõsilium petenti, respondit, & versibus expressit elegãtibus, qui apud Laërt. legũtur.

Æqualitatem autem accipere debemus non

non per omnia, secundum idem, sed sicut *Alex. en cons. 209. ponderatis his col. 7. & seq. l. 6.* censuit, nobilem divitemque mulierem, deformem tamen, quæ pauperem quempiam formosum matrimonio sibi desponderit, non videri nupsisse indigno, cum debeat mulieris nobilitas & divitiarum copia cum forma compensari: Et è diverso *Imol. & Panormit.* dicunt formam mulieris etiam pauperis compensari cum divitiis & nobilitate viri: Ita æqualitas hæc inerpretanda est, ut si Metrodorus pauper Philosophus, *apud. Strab. lib.* 13. ditissimam duxerit uxorem, non videatur tamen æqualitas violata, quia eruditio compensat divitias, & potentiâ includit multas opes, quas eruditione sua vel Philosophus vel alius litterator comparare potest, sicut *Thales* demonstravit. 1. *Polit.* 7.

Hanc igitur geometricam æqualitatem requirimus in omnibus, quæ æquari possunt, & principio in ætate. Nam licet cum inæqualitate quoque stare possint matrimonia: magis tamen florida & stabilia futura verisimile est ea, quæ inter personas æquales contrahuntur. Esse autem contrahenda matrimonia in juventute, suprà diximus, ubi etiam demonstravimus, quoto juventutis anno commodius contrahantur: nunc cætera subjiciemus, illudque futuro marito consilium dabimus: virginem esse ducendam, juve-
nique

nique ducendum, idque ita vulgariter approbatum putat *Euse.5 .præpa.Euan.c.10* ut Apollinem rideat, qui illud cuipiam responderat, tanquam divinum responsum, quod tamen omnino vulgare sit.

Aristot. 1. Oecon. c. 3. addit rationes, quia sequax est juvencularum animus, quem facile, quo velis, ducas & adsuefacias: Rationem hanc sumsit ex *Hesiod. 2. op. & dier.* cujus hic est versus: Παρθενικὴν δὲ γαμεῖν, ὡς κ' ἤθεα κεδνὰ διδάξῃς. Virginem verò ducito, ut mores castos doceas: eandemque huic instituto adsignat *Ioan. Fab. in rub. Inst. de nupt.* desumtam ex *l. 37. ff. de Æd. ed. & redh. ubi Vlpianus* ait: Venditores plerumq; veteratores vendere pro novitiis. Præsumptum enim, ait, est, ea mancipia, quæ rudia sunt, simpliciora esse, & ad ministeria aptiora & dociliora, & ad omne ministerium habilia: trita verò & veterana difficile est reformare, & ad suos mores trahere. Viduæ verò jam primi mores adsuetæ mariti, non deerunt, inquit *Libanius in Epist. ad Phremilium* querelæ, se primo marito fuisse cariorem.

Prætereo incommoda alia, quæ senectutem comitantur: Οἴμοι κακοδαίμων, *conqueritur Blepyron apud Arist. in concio.* ὁ γέρων ὃν ἠγαγόμην γυναῖκα. Nam quæ bello est habilis, Veneri quoque convenit ætas, Turpe senex miles, turpe senelis amor.

amor. Quos petiêre duces annos in milite forti, Hos petit in socio bella puella toro, *Ovid.* 1. *Eleg.* Atque licet aliquid generatum sit, imbecillum tamen erit & infirmum, aut relinquetur orphanum, sine patre vel matre. Nam post mediam ætatem, qui ducit uxorem domum, si eam senex prægnantem fortuitò fecerit, Quid dubites, quin sit paratum nomen puero, Posthumus, *Plautus in Aulul.* Mediam ætatem interpretor annum 50. quia centum annorum æstimatur vitæ terminus, secundum *Artemid. lib. 7. cap. 75. & Cajum ICtum. l. an usufructus. ff. de usufr. & quemad. quis ut. fr.*

Ad hæc, amicitiam negat Aristoteles inter senes facilè conflari, quia voluptates respuunt, &, ut *Horatius* inquit: Canities morosa est. Conjugium verò est socialis amicitia. Ne dicam, quod senum nuptiæ contrarientur juri naturæ. Solon robustum juvenem in sinu divitis vetulæ pinguescentem extraxit, & in torum puellæ induxit, ut robur civitatis augeret. *Plutarch. in Solone.* Vnde *l. Iulia & Papia* quinquagenariæ fœminæ nubere non licebat, *Vlpian. in tit. 16.* quod Iustin. non sustulit. *l. pen. C. de nupt.* In iis enim naturalis finis conjugii cessat: Et proindeDionysius rectè admonebat matrem ad nuptias redire meditantem. Nam, inquit, etsi leges Syracusanas violare potes, leges tamen naturæ violare non debes,

Cas. 1. *Oecon.c.*4.*q.*3. Sed & in eo violatur jus naturæ, quod cum hoc præcipiat, exhibere reverentiam senibus, quam vocat *Aristo.*8.*Eth.*13.14. Amicitiam secundum excellentiam; in conjugio vetulæ vir cogatur contra jura domestica uxori reverentiam exhibere, & senex uxor, contra jus naturæ, juveni marito, quem filium multo rectius nominare, quàm maritum debeat.

Demetrio abneganti Phyllam Antipatri filiam, Cratero olim junctam, viduam ducere, pater Antipater insusurravit in aures illud *Euripideum* ὅπου τὸ κέρδος παρὰ φύσιν γαμητέον: Vbi adfulsit lucrum, contra naturam ducendeũ'st. Sed hæc conjugia tam diu quieta sunt, quamdiu spes lucri avarum continet animum: sicut *Aristot.* dicebat, tam diu stare amicitias ob voluptates & quæstus, quamdiu voluptas & quæstus expectantur. Postquam penes se habent amplam dotem, quam propter probi fuerunt, continuò ex probis pessimi fiunt. Ita Romanus Diogenes Eudociam, Michael, Paphlagonius Zoën, Nicephorus Theophanonem, *Zono. in horum vitis*: Ottocarus rex Bohemiæ Margaretam ducissam Austriæ, *Munster.* 3. *Geogr.* tam diu in honore habuerunt, donec imperium in se transtulerunt: postea durissimè anus tractarunt, & Margaretha interiit non sine suspicione subornati à marito veneni.

Qua

Qua de causa, quod ex lege Mosaica observat *Iosephus* 4. *Antiq, cap.* 8. & quod *Nævius poëta antiquus in Gymnastico* ad propositam quæstionem: Vtrum sit melius, virginem aut viduam uxorem ducere? respondet: Virginem, si musta est, id est, si novella, ut *Non Marcell. explicat, & citat in voc. mustum*: illud in ducenda uxore primum considerandum esse plerique consentiunt, & novissimè propter hanc *Catulli* rationem: Quod senis amplexus culta puella fugit. Omnes enim & inprimis juvenes, quales sponsos esse cõvenit, pulchritudine maximè trahimur quæ in vetulis & senibus nulla reperitur.

Hinc consequenter disputatur, de formæ pulcritudine, An & ejus sit habenda ratio in eligenda uxore, sicut Iacob Rachelem dilexit ob venustatem, *Gen.* 26. in quem locum cum incideret *Bonav. in* 4. *sent.* negat venialiter peccare, qui mulierem duxerit ob pulcritudinem, modò pulcritudo non sit causa principalis, sed inductiva: cum *Deuter.* 21. non prohibeantur Iudæi, quin captivas ob pulcritudinem domum ducere liceat: quod, qui volet, consideret: nos ista suis auctoribus relinquimus. Et ad *Plinium Secundum* pergimus, qui 1. *Epist. ad Iun.* scribens cujus nepti ex fratre maritum delegerat, sic eum commendat: Est illi facies liberalis, multo sanguine, multo rubore suffusa: Est ingenua totius corporis pulcritu-

do, & quidem senatorius decor, **quæ ego** nequaquam arbitror negligenda.

Quis enim cernua ista spinturnitia & pitacea amplexari malit, quàm Helenam, pro cujus forma tota Græcia decem annos bellum gessit. *Quintil.* 8. *Inst. &* *Isoc. de laud. Helen.* Rectè *Leo Hebræus in lib. de amore. & Camutius de felic.* ostenderunt: amorem esse desiderium pulcri, *ex Symp. Plato.* Cum igitur omnes requirant in conjugiis amorem, quare vetant pulcritudinis rationem haberi, qua amor potissimum alitur. Si tu esses formosa minus, *inquit Acontius ad Cydippen apud Ovid. in Epist.* peterêre modestè, audaces facie cogimur esse tua. Quod cum sciret Spurina, pulcerrimus adolescens, se à multis expeti, & propterea parentibus suspectum esse, faciem vulneribus conscidit, deformitatemque sanctitatis suæ fidem, quam formam irritamentum alienæ libidinis esse maluit. *Val.* 4, *lib.* c. *de Ver. Mamer. in Panegyr.*

Quod si conjecturis & præsumptionibus uti licet, adhuc formosæ palmam dabimus. Nec enim illud de forma præsumemus, quod *Quintil. lib.* 5. *Inst. c. de argum.* Ducitur, ait, frequenter in argumentum libidinis species, sed potius *cum Ambros.* 2. *de virgin.* quod verisimilius est, dicimus: species corporis simulacrum est mentis, figuraque probitatis, & ex contrario *cum August. d.* 41. §. *ult.* In-

com-

compoſito corporis, inæqualitatem indicat mentis. Quo ſigno ductus Bartholomæus Capra Mediol. Antiſtes miniſtros quæſivit tantum forma præſtantes, quoniam turpes animi turpia corpora incolerent, *ut ſcribit Anton. Panorm. in facet. Alph.* Eodem reſpexit, *qui Conſtantino Panegyricum dicavit*: Non fruſtra, ait, doctiſſimi viri dicunt naturam ipſam magnis mentibus domicilia corporum digna metari: & ex vultu hominis ac decore membrorum colligi poſſe, quantus illò cœleſtis ſpiritus intrarit habitator.

De deformi vero & petricoſa muliere quid dicam, cum olim monſtroſi & deformis hominis occurſus ominoſus habitus fuerit, qui Bruto & Dioni mortem portendit, *ut in pr. vitæ Dion. ſcribit Plutarch.* itidemque Severo Antonino, *ut Spart. in Seve. memorat.* Audiamus Medicorum unum atque alterum, de deformium mulierum moribus conjectantem. *Raſis ſent. eſt 2. ad Almanſ. c. 33.* Cujus facies eſt deformis, vix poteſt habere bonos mores. *Caſſius Iatroſophiſta, quem ſe vocat, in parvo probl. Medicor. libello*: ad hoc problema, cur monſtroſæ formæ homines inſipientes ſunt? Reſpondet, quia corporalibus conſentiunt animalia, ſicut animalibus corporalia. Atque ne longum faciamus, *Galenus 1. de V. P.* citat. *Hipp.* dicentem, naturam circumdediſſe ſimiæ ridiculam animam ridiculo cor-

pore, quasi vellet repetitum, quod 2. *de Temp.cap.6.* scripserat, naturam conformare membra, prout moribus animæ convenit.

Ex his, puto neminem esse, qui non consentiat *Publio Syro*, quod formosa species, muta sit commendatio.

Nec tamen ita æstimandam formam suaserim, ut illi olim populi, qui Sophitæ regi parebant, de quibus *Diodor.Sicu.l.* 17 quod in matrimoniis contrahendis, neque dotis, neque magni apparatus, sed formæ duntaxat rationem habeant: Sed considerandi quoque sunt mores, quorum primam debere curam esse retrò ostendimus. Sæpè enim occuluit picta sese hydra sub herba. Et nivea irrepsit furialis lilia vermis. Quin animus nequam atque occulto crimine plenus, sub specie formæ, incauto se sæpè marito vendidit, & misero tulit invida jurgia lecto. Vnde objurgabat Olympias, Alex. M. mater, quendam aulicum, quod solius formæ ratione ductus, formosam duxerat uxorem, non habito respectu morum: O stulte, inquit, qui solis oculis duxti uxorem. *Ath. lib.* 13. *c.* 32. *Plut. in præc. connub.*

Quod si uxor tua ItaTa sit forma, quam *Ennius* dicebat ferè incolumi pudicitia esse, aut non adeò formosa, opinione tua supplendum est, quod formæ desit, sed non ea ratione, qua nescio quis Philosophus,

sopeus, cum uxorem nō admodum venustam haberet, vellet tamen eam pulchram sibi videri: da, inquit. puer mihi vinum, ut faciam uxorem pulcram apparere, sed potius amore ebrium te finge, & cum *Caso in quæstoonib. Oecon.* persuade tibi uxorem tuam esse pulcherrimam, ex eo, quod tibi maximè placeat. Sic enim æquè efflictim amabis illam propter opinionem atq; Paris suam Helenam propter ipsam realem pulchritudinem.

Exemplum ab Hipparchia ista *Apulei 2. Florid.* petere licet, quæ cum appeteret nuptias Gratis Philosophi gibbosi, is interscalpium, quod gibberosum erat, detexit, plerumq; cum baculo & pallium humi posuit, professus puellæ, eam sibi esse supellectilem, eam formam, quam videret. Proinde sedulo, inquit, consule, ne post pœnitudo te capiat. At Hipparchia conditionem accepit, respondens, jam dudum sibi provisum satis esse, & satis consultum, neque ditiorem maritum, neque formosiorem usquam gentium posse se invenire. Qui hoc sibi persuasit per alienam pulchritudinem, non dimovebitur à suæ uxoris amore, sed eam solam medullitùs colet, quia curat quisq; maximè id, quod maximè diligit, *ut ait Socrat. 3. de Repuc.*

Cùm igitur deformitas disjungat animos conjugum, adeò ut propter notabi-

lem deformitatem sponsalia de futuro Canones dissolvunt, *c. Quemadmodum, vers. quod si post. juncta gl. de jurejur. Nicol. Hemming. in libell. de conjug.* ne adulterio via aperiatur, quia, *ut Auson. ait.* Deformis uxor cui sit, ancilla elegans, uxorem habere, subigere ancillam velit: quod Casimirus M. quidem fecit, quoniam uxor ejus Adleida, Henrici Hassiæ Landgravii filia, deformior erat: *Crom. lib.* 12. Æquum est, ut priusquam matrimonium contrahatur, si quod occultum vitium apud alterutrum contrahentium delitescat, detegatur, Regibus hic mos est, ubi equos mercantur, opertos inspiciunt, ne si facies, ut sæpè decora Molli fulta pede est, emptorem inducat hiantem, Quod pulcræ clunes, breve quod caput, ardua cervix. Hoc ille recte, inquit *Horat. lib. 1. Sat.* 2. quantò igitur circumspectius agendum in ducenda uxore, quam semel emptam, ut equum, nunquam vicissim extrudere, aut meliori mutari possis.

Illud tamen minus rectè, quod detegi mulieres velit, & de vitiis occultis explorari, quia mulier exuta tunica pariter exuit & verecundiam, quod *Herodot. lib.* 1. quidem profert, sed *Clemens Alex. in pædag. lib. 2. cap. 9. & lib. 3. c. 5.* multis verum facit. *Tertullianus in lib. de velan. virg.* id unicum agit, ut, ex antiquo more Arabicarum fœminarum, ne facies qui-

quidem detegatur virginum & mulierum: & *Theodoret. in lib. de virt. activa* laudat Lysidicen, quæ ne quidem, cum lavaretur, subuculam exuit: rata illud *Hier. ad Lætam. de Inst. filiæ* verum esse: Mihi, inquit, omninò in adulta virgine lavacra displicent, quæ seipsam debet erubescere, & nudam videre non posse.

Proinde iniqua fuit Francisci Sfortiæ ducis Mediolanensis petitio, qui cum Dorotheam ducis Mantuani, Ludovici filiam, filio suo Galeacio despondisset, à Ludovico poposcit, ut filiam nudam quibusdam Medicis ostenderet, quod tamen Ludovicus jure recusavit, ut demonstrat *Tiraq. l. 4. connub.* contra *Philip. Dec. & Francisc. Aret. cons. 142.* qui jure petitum à Sfortia, & injuria negatum à Ludovico judicabant.

Cætera igitur satis benè habent, ut vitium occultum verbis patefiat, ne videlicet maritus, qui quasi emptor conjugis est, decipiatur. Vbique enim curant ædiles, ait *Vlpian. l. 37. ff. de Ædil. ed. & redh.* ne emptores à venditoribus circumveniantur, idque cavetur in *toto t. de Ædil. edict. & l. 1. §. venditor. ff. de actio. emp.* consonatque naturæ, ut, *sicut ait Valer. lib. 8. cap. 2. in pr.* Bonæ fidei venditor, nec commodorum spem augeat, nec incommodorum cognitionem obscuret. Iam conjugium contractus quidam est, & habet speciem emptionis, quia tri-

bus modis apud Romanos inibantur matrimonia, usu, farre & coëmtione, *ut patet ex Arnob.4.contr. gent. Boet.in 2.com. in Top.Cic.* In coëmtione *secundum Isidorum 5. Etym.cap.24.in verbo Donatio*, mulier unum ex tribus assibus, quos in manu tenebat, viro dabat, quasi coëmtionis gratia: & Assyrii olim nubiles virgines in foro vendebant, *Ælian. 4. var. Stob. ser.42.* sicut & Thraces, *Solon. cap. 15.* & Indi, *Strab. 15.*

Porrò in dote quoque æqualitatem spectari debere, *Plato docet 3. De Rep. & Auson.in Monosyll.* Sæpè, ait, in conjugibus fit noxia, si nimia est dos. Est enim fœminæ proprium superbia, ut dicit *Pet. 2.Dial.42.de remed.utri.fort.* quod si dos accesserit, adhuc fit imperiosior, continuoque viro inequitare conatur, id quod *Seneca 6.declam.li.2* dicit: Omnes uxores divites servitutem exigunt: crede mihi, volent regnare in suis divitiis: unde ille exclamat: Dotem accepi, imperium vẽdidi. *Demenatus ap.Plaut.in Asin.* Quod cum sciret Hermocrates, noluit filiam Antipatri, qui Imperatori ab epistolis erat, ab ipso patre oblatam, in matrimonium accipere. Doti, inquit, magnæ non serviam, neque soceri superbiæ, *ut scribit Philostrat.lib. 2. de vit. Sophistar.*

Ea fortasse causa fuit, quare Mahometh sponsas voluit nubere sine dote, *Menavin. in capit. sua.* secutus Solonem qui

qui tres tantum vestes & parvi emta nonnulla vasa concessit dotis loco uxori à patre ad virum exportanda. *Plut. in Solon. Plato 3. de Repu.* 50. drachmarum dotem constituit. Lex divina 50. Siclis, id est, 13. aureis, si rectè computat *Bodinus* 5. *de rep. cap.*2. *Aristoteles* quoque taxat Lacedæmonios 2. *polit.* 7. quod amplam dotem relinquant mulieribus, rationem taxationis reddens eam, ne mulieres insolescant & propter dotem arrogant sui imperium. Eandem rationem reddidit & *Pl.* 3. *de rep.* & simul illam alteram, ne familia paterna per dotem exhauriatur, quam Veneti potissimum respexerunt, dum certam patritiis dotem præfinierunt, nimirum 1600. aureorum, *ut in statutis Venetorum continetur.* Solent enim Veneti patritiarum familiarum maximè curà habere, quippe, penes quas vertitur cardo reip.

Apud Roman. olim lex Voconia, cujus mentionem facit *Cic. in* 3. *Ver. August.* 3. *de c.D.c.*21. *Iustin.* §.1. *Inst. de l. Falcid.* modum imposuit quoque dotibus, quia æqualem fuisse masculorum & fœminarum successionem, *Iustin.* exprimit *l.* 14. *C. de leg. hæred.* Sed pristinam legem Iustinianus, vel potius Theodora, quæ fœminas ubiq; maribus ferè æquavit, revocavit *d. l.* 14. *C. de leg. hæred. & Nov.* 118. *c.* 7. Et cum Armenii à bonorum successione repellerent fœminas, ut familiæ conservarentur, extra quas ablegantur fœminæ,

næ, dum nubunt, *Justinianus* hoc jus Romanum iisdem imperavit, *Novel.* 21. *quæ est de Armeniis.* Antequam ll. Romanorum à Lothario in Italia viciſſim excitarentur, antiquum Armeniorum jus apud Gallos quoque & Germanos valuit. Antiqua enim lex eſt: In terra Salicâ mulier ne ſuccedat. Et de Maſſilienſibus ſcribit *Strabo lib.* 4. quod ultro centum aureos & veſtes quinque aureorum pro dote nihil dederint.

Hoc quoque reſpexit Lycurgus, qui auctore *Justin.* 3. *lib.* juſſit virgines ſine dotibus nubere, quo ſeverius eſſet imperium virorum, ſi non regerentur frenis dotium. Item Caſimirus M. rex Polon. qui Palatini ditiſſimi filiæ dotem noluit excedere 100. Mar. ſi fratres fuerint ſuperſtites: in minus ditibus, minorem ſtatuit dotem. *In Comit. Viſlic. an.* 1368. *l.* 3. *ſtat. c.* 6. *a.* 3. *l.* 2. Idem judicium eſt, de mulieribus dignitate & nobilitate ſuperioribus, quæ viros multò magis contemnunt, non tantum ob nummatam dotem, ſed quia nobilium generi ſemper aliquid innatum eſt elati animi, quod licet in viris calcar poſſit addere ad virtutem: in fæminis tamen improbatur, quia non ad imperandum, ſed parendum natæ ſunt.

Ludovicum comitem Thuringiæ filia Vlrici ducis Saxoniæ ita deſpexit, ut ad parentes ex conjugio rediret, *Rivand. in Chron.*

Chron. Theodosius Imp. licet Eudociam Athen. Philosophi filiam, impensè ab initio amaret, tandem tamen sub prætextu religionis misit eam Hierosol. non suspicione alienati ab ea animi. *Zon. in Theod.* Henrico Stuarto regium conjugium vitam ademit, quippe quem Maria Regina vix uno anno pro marito habuit: mox ab auctoritate clanculum dejecit, tandem etiam clandestinis insidiis per Bothuelium interfecit, *Buch. lib.* 17.18. *hist. Scot.* Qua de causa Elisabetha uxor Casimiri 3. Matthiam regem Vngariæ noluit habere generum, quod ab Hunniade ex humili stirpe ortus esset, *Crom. lib.* 28. & Boleslaus Mazoviorum dux repudiavit Annam Pauli Hunovii Palatini Belsensis filiam, exagitatus à fratribus & proceribus, quod imparem duxisset conjugem, cum tamen Conradus ejus frater plebejam uxorem haberet, *Cromer. lib.* 28. Hinc etiam Psammenitus res Ægypti noluit Cambysi filiam nuptum dare, quod suspicaretur, illam non uxoris, sed pellicis loco habitum iri, *Herod. lib.* 3. Et Cato denegavit filiam suam Pompejo, quod sciret potentes inferiorum connubia non virtutis, sed suorum commodorum gratia petere, *Plut. in Pomp. & Cat.*

Apud Romanos ardua fuit concertatio super *l.* 12. *tab.* qua plebeji arcebantur, à conjugiis patriciorum. Canulejus *apud Livium l.* 4. incusat morosam patrum

super-

superbiam, qua plebem juxta se despicie-bant, nec destitit, donec legem perferret, qua promiscuè libera fiebant patritiorum & plebejorum conjugia. Patritii suæ legis hanc addebant rationem, quod plebeji carere crederentur auspiciis, *sicut Ci. de div. docet.* Vnde & tributa comitia erant inauspicata: & licet alii ejus legis alias adferant rationes, tamen hæc vera est, quam adfert *Zasius in Catal. ll. Rom.* quamque ipse Appius Claudius, post longas disputationes Canulejo respondet, *apud Liv. lib.* 4.

Verùm, quia ratio illa ex falsa superstitione proficiscebatur, quam Decius sua devotione non longè post refutavit, non tam superstitiosè distinctio ordinum in contrahendis conjugiis observanda est, quamquam ad distinctionem & conservationem familiarum utilis est. Ad conjunctionem verò civium & concordiam retinendam, *Plato 6. de ll.* jubet plebejorum & nobilium conjugia misceri. Nam Venetorum plebem nihil magis retinet in officio, quàm quod filiarum suarum liberos & sanguinem suum inter patritios recipi vident, unde se quoque minus à patritiis contemni putant, quando familiæ ipsarum ad conjugia patritiorum admittuntur. Sed ne temerè plebeji filias suas ingerant patritiorum familiis utque patritiæ familiæ plebejorum matrimoniis augeantur, major dos præfinita

nita est plebejæ ad thalamum patritii adspiranti, quam patritiæ, *prout in Statut. Venet. legitur.* Leges Romanæ à senatorum liberis segregant, non in universum plebejos, sed libertinos; artemque ludicrā facientes, *per l. Iuliam de marit. ord. l. oratione. l. semper §. 1. de ritu nupt. libr. 3. C. de nupt. Vlpian. Instit. t. 13. §. 1.* Si tamen hic ullo modo ad inæqualitatem declinandum, melius est, ut superior dignitate sit maritus, quàm uxor, quià solutius habebit imperium, & uxorem magis obsequentem.

In cæteris quoque matrem amicitiæ æqualitatem observari tutius est, ita tamen ut sinamus unumquemque abundare suo sensu. Nam, ut verbis *Plinii utar, lib. 22. cap. 24.* non omnibus eadem amara sunt, aut dulcia: Et sua cuique Deus fit dira libido. Nos hinc abimus, si illud prius repetiverimus, nihil in conjugiis temerè, nihil inconsultò tentandum. Nam ea est pœna malè emtæ mercis, ut emtori perpetuò suam exprobret stultitiam. Propterea non ut olim Lacedæmonii noctu: *Plutar. in Lycurg.* aut, ut Romani per tenebras, sine luce inibant matrimonia, *Plutarch. in Lacon.* aut, ut Dapsolybies, omnes uno die congregati uxores simul ducebant, post Vergiliarum occasum, ea ratione, ut seorsim discumbentibus fœminis, extinctis lucernis immiscerentur viri, illam quilibet pro uxo-

re retenturi, in quam forte fortuna inciderant. *Stob. serm.* 42. Sed circumspectis prius omnibus, habita ratione parentum & morum, & inprimis, quod in hoc negotio caput vocabat *Ischomachus apud Xenoph. in Oecon.* invocato supremo nuptiarum autore, tum demum, qualem descripsimus, eligenda est. Sin amor quenquam alio abripiat, & hujus oblectationibus dandam veniam putamus, quò nostris impetremus, *Plin. lib. 9. Epist.* 19.

CAPUT IV.

De Domino & Servo.

Ythagoram narrat, vel potius fingit *Ælianus de Var. histor.* in duobus locis simul visum. Et *Antonius* 2. *par. tit.* 10. *cap.* 11. §. 4. Ambrosium testatur simul Mediolani divinis rebus astitisse, simul & Thuronæ exequiis D. Martini interfuisse. Sed *Amphitruo apud Plaut. in Amphit.* nequit illud sibi persuadere. Nemo, inquit, unquam homo vidit, nec fieri potest, tempore uno homo idem duobus locis ut simul sit. Quod cum de patrefamilias quoque verum sit, nimirum, ut non possit in omnibus locis, ubi res ejus agitur, simul apparere, indiget vicario servo, cujus cum domino conver-

versatio, proximè explicanda est.

Servum quidem in genere cum *Prilusio instatut. Polon. lib.* 1.*c. de serv.* accipimus pro omni adjumento, quod ad operas suas paterfamilias conducit: verùm huc pertinet tantum ea cura, quæ ad Politiam universã attinet, & concernit veros servos, qui perfectam servitutẽ serviũnt. Servi *secundum Marcianum l.* 5. §.1. *ff.de stat. hom.* in dominium nostrum rediguntur, aut jure civili, aut jure gentiũ. *Aristot.*1.*Polit.c.*1.*&* 3.addit & jus naturæ, quando videlicet natura generavit hominem adeo rationis impotentem, ut sibi ipsi de victu & salute prospicere non possit; illum ad serviendum generasse videtur. Sicut igitur Iason dixit, se obedire non posse, quod ad imperandum natus esset, *Aristot.*3. *pol.*3. & Themistocles declinavit à se suspicionem defectionis ad Persas, ex eo, quod non esset verisimile ipsum serviturum, qui natus esset ad imperandum, *Plutarch. in Themist.* Ita in multis ratio ita diminuta est, ut sub domini cura melius, quàm in libertate vivere nati sint.

Non apparuit clarius, quàm parum sapiant servilia ingenia, quàm in servis Tyriis, quibus universis, etiam servorum judicio, Strato unicus prudentior apparuit, *Iustin. lib.* 16. Cum etiam tempore Constantini M. Pontifices Ecclesiarum manumittendis servis certarent; sicut de

K Paulino

Paulino Nolæ Episcopo *historiæ Africanæ* memorant, quod corporis sui pretium liberandis servis impenderit, tanta oborta fuit mendicorum, quique ex propria prudentia se nutrire nesciebant, multitudo, ut rogatione Pontificum Xenodochia, Nosocomia, & id genus alia hospitalia coacti fuerint Imperatores ædificare, quò mendicis regiones levarent: Et Valens edicto vetuit, ne quisquam sine labore ostiatim stipem quæreret, sed in servitutem retraheretur. *Bodin. 1. de Repub. c. 5.*

Apparet hinc, quosnam *Aristoteles* vocet natura servos, eos videlicet, qui præ impotentia mentis familiam non regere, nec se cum consilio sustentare possunt. Quod ipsum non pugnat cum ICtis, qui negant aliquem natura servum esse. *l. quod attinet. de R. I. l. 5. ff. de stat. homin. §. 2. Instit. de jure person.* ubi servitus definitur contra naturam esse. Nam sicut *Cicero in parad.* ex Stoicorum sententia disputat: omnes sapientes esse liberos: ita *Aristoteles*: omnes insipientes à natura ad servitutem destinatos, dicit, non autem vult, eos actu servos esse, sicut ICti servitutem accipiunt, quando natura servos vocant, qui ex ancillis nascuntur. Hi enim actu servi sunt. *Aristot.* autem sententia accipienda est in eum sensum, quo *Plutarch. in Pelopid.* ait. Pelopidam natura Imperatorem fuisse, non, quod talis fue-

fuerit natus, sed quod prudentiam regiam à natura habuerit.

Ex jure gentium dupliciter scribit *ICtus* fieri servos: aliquos nasci, aliquos in bello capi, qui inde etiam mancipia dicuntur. Manceps enim est *secundum Festum Pompejum*. quod manu capitur. Cyrus enim apud *Xenoph. lib.* 4. Νόμος, ait, ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀΐδιός ἐστι, ut urbe in bello capta, victori cedant omnia, quæ in illa sunt, tum corpora, tum pecuniæ: cui cosonat omninò *Arist.* 1. *pol. c.* 4. & *Plato* 1. *de ll.* omnia videlicet bona & corpora eorum, qui vincuntur, victoris fieri. Et jure sanè, quia cui licet impunè occidere, cur non liceat id, quod minus est, scilicet in servitutem abducere.

Eo jure etiamnum hodie Christiani, quos ex bello Turcico capiunt infideles, in servitutem condemnant, æquali severitate crudelitatē Turcarum retaliantes: Et Iagello Rex Polon, constituit *Anno* 1430. *in comit. Iedlin.* ut captus capientis servus esset, *Cromerus lib.* 19. licet indignum Christiana pietate esset, Christianos invicem in servitute possidere, cum etiam Græcorum humanitatem cò processisse scribat *Aristot.* 5. *Eth.* ut si quis à Græcis captus fuisset, auri libra potuisset se vel ex inviti victoris manu liberare: imo Atheniensium legibus morte multabatur, qui hominem in servituem redegisset, *Xenoph.* 1. *de dict. & fact. So-*

erat. Lacedæmonii tamen antea expugnatis Helis & Messeniis , universos in servitutem abduxerunt,unde Helotæ postea prodierunt, *Pausan. in Laconic.*

Ex jure civili nominat *Marcianus* tantum eos,qui pretium accipiunt, & libertatem suam vendunt. Meritò enim servi fiunt, unde & eorum , qui ad actum gerendum,id est,ut actores rerum fieri possint,in servitutem abeunt,testamenta valere negat *Vlpianus l.6.§.5.ff.de injusto rupto,&c.* quia servi sunt. Hos in servitute relinquit jus divinum, *Exod.21.* Volenti enim non fit injuria.

Sed & qui præscribitur bona fide, emtus à Piratis vel latronibus, jure præscriptionis possideri potest. Item, servus est, qui ad mortem damnatus, salvatur, & in servitutem datur. Fit enim servus pœnæ eo ipso, quod damnatur, *ut ait Vlpian.l. si quis 6.§.6.ff.de iniust.rupt.* Cum enim servitus sit mitior pœna, quàm mors, *l. capita.ff.de pœnis l.8.§ 4.ff. eod.* jure videtur in servitute retineri posse, quem alias mors absumsisset.Sed sicut *Leo* venditionem, *Novell.59.*sic *Iustinian.Nov.22.ca.8.* abrogat legem 17.*ff. de pœnis.* Nos, inquit, hoc remittimus, & nullum ab initio benè natorum ex supplicio permittimus fieri servum. Neque enim mutamus nos formam liberam in servilem statum, qui etiam dudum servorum manumissores esse festinamus. Et hæc quidem

con-

cõstitutio æquior est, ne unius patris peccatum totam posteritatem trahat in servitutem, cùm ne judicio quidem parentis nisi meritis de causis summoveri hæredes à bonis damnatorum possint, *ut ait Paulus l. cum ratio 7. ff. de bon. damnat. c. Quæsivit 2. de iis, quæ fiunt à major. part. cap. in 6. tot.*

Ex ll. 12. *tabul.* putant plurimi fluxisse immanitatem illam, qua creditores abducebant debitores, qui solvendo esse non poterant, in servitutem, aut si plures essent creditores, dividebant debitoris artus inter se. Verba legis recenset *Gellius lib.* 20. *cap.* 1. sed quia admodum corrupta sunt, à *Cujacio, Ravardo, Hottomanno, & Crispino ad ll.* 12. restituta leguntur, unde peti possunt.

S. Cæcilius excusat severitatem legis, quod majores Romani fidem non modò in officiorum vicibus, sed in negotiorum quoque contractibus sanxerint maximeque in pecuniæ mutuaticiæ usu atque commercio. Verum addit tamen, neminem unquam ob æs alienum dissectum fuisse. Sed nexi & addicti omni tempore habiti leguntur, in quibus vindicandis *Metius* & Manlius, *Liv. l.* 6. gratiam plebis captabant. Nam singulæ fere domus patritiorum singuli erant addictorum carceres, *ut ait Liv.* Et hinc timet sibi *Terentianus Phormio*, cum nihil haberet, ne duceretur damnatus domum.

Immò antè *ll.12.apud Liv.l.2.* legitur senex quidam promissa barba, squalore obsitus, ex patritii carcere prorupisse in forum, & populum ad misericordiam seditionemque concitasse, quæ non antea quievit, donec jus addicendi abrogaretur. Decemviri verò fidei servandæ caussa, pristinam severitatem reduxerunt, in quam *Ambr.* invehitur *in l.de Tob.c.8. & 10.* Item *in l.1.offic.ait:* Grandis culpa est, si te sciente fidelis egeat, si sit in carcere, & pœnis & suppliciis propter debitum justus torqueatur, &c.

Sæpius verò potestatem, sibi debitores addicendi, creditoribus eripuit seditio vilioris plebis, ut *apud Liv.l.2.& 8.* ubi ll.12.*tab.* abrogatur, per legem novam Pætilii & Papirii Coss. qui, *inquit Liv.* jussi sunt ferre ad populum, ne quis nisi qui noxam meruisset, pœnam daret in compedibus, aut in nervo. Verisimile tamen est, antiquam consuetudinem iterum rediisse, quia *Var. lib.6. de Ling. Latin.* mentionem facit rogationis Popilianæ, Sylla dictatore perlatæ, ne, qui bonam copiam ejurarent (id est, qui jurarent se in bonis non habere, unde solvere possint. Sic enim ejurationem ferè *Sex. Pompejus* interpretatur) esset nexi. Interim tamen dabant operas soluti, cum *Cicero pro Flacco. & 2. de Orat.* eorum sæpè meminerit qui, quod æris alieni judicati erant, domum addicti ducebantur, & Corn. quoque

que Scipionem, quod judicatæ pecuniæ satisdare non poterat, jussum à Consulibus in carcerem duci *Valer. scribit lib. 4. c. 1.*

Donec tandem lex Iulia lata est, sive à Cæsare sive ab Augusto. *l. 4. C. qui bon. ced. poss.* qua cruciatum coporis & carcerem effugiebant debitores, si infortunio quodam & casu ad inopiam se reductos esse docerent, *ut patet ex. tit. de ceß. bon. dig. t. Qu bon. ced. C. & Nov.* 135. *cu ni.* Hoc enim beneficium, *ait Alexander l. Qui bonis 1. C. Qui bon. ced. poss.* introductum est, & prodest, ne judicati detrahantur in carcerem. Quin etiam *Iustin. Novell.* 135. *in pr.* infamiam detrahit cessioni bonorum, ad quam impellit necessitas.

Sed hæc non vulgariter ita accipienda sunt, ut accipit *Antimachiav. in præfat. lib. 2.* quasi antiquo jure Roman. licuisset civem Romanum in servitutem veram duci. Nam *Diocl. & Maxim. l. 12. C. de Oblig. & Action*, scribunt: ob æs alienum servire liberos creditoribus, jura compelli non patiuntur. Et tam gratiosa fuit libertas apud Romanos, ut licet pater jus vitæ & necis habuerit in liberos, non potuerit tamen eos in servitutem vendere, *l. ul. C. de pat. pot.* Libertas enim inæstimabilis res est, *l. Libert as* 106. *de R. I. inst. it. §. 7. Qui & ex quib. caus.* Et *Isidorus* ait 5. *Etymolog. c. de pœnis.* Vbi libertas periit, ibi

etiam perierunt omnia. Quare igitur id licitum fuerit creditoribus, qui post Pætilii rogationem, ne quidem vinciendi potestatem habebant. Vnde *Fabius lib.* 5. & 7. docet nos distinguere inter servire & servum esse: quasi dixeris, inter operas perpetuas servilesque, & inter jus, ut sic loquar, vel conditiones servorum. Addictos enim, qui operas creditoribus dabant, scribit serviisse quidem, sed servos non fuisse. Adde *l.* 11. *Ex quib. caus. major. l.* 10. & 12. *de lib. caus. l.* 3. & 8. *de acq. possess.*

Ex his modis servitutes efficiendi constat, quinam admitti adhuc hodiè, salvo jure & religione, qui non possint. Vnde *Paulus* servum monet, ut in conditione sua maneat, 1. *Corint.* 7. & acerrimus servorum vindex *Constantinus l.* 2. *de his qui in Eccles. manumiss.* concedit etiam Ecclesiæ ministris servos habere, quos diu in usu fuisse, ex *dist.* 54. colligere est. *Iustinianus* qui se ubique servorum patronum profitetur, *Instit. de serv. cog.* §. 1. servitutes nullibi omninò sustulit, licet servorum & libertorum in multis æquiorem conditionem fecerit. In Ecclesiis durarunt servitutes usque ad annum 1190. aut præter propter, ut colligere licet *ex tit.* 9. & 10. *in Quinto.* ubi adhuc *Alexandri III. Vrbani III. Innocenti III. & Gregorii IX.* decreta leguntur, de connubiis servorum & prole ex iis suscepta.

In

In Muscovia adhuc adscriptos glebæ reperiri autor est *Sigism. Baro*, in Lituan. *Æn. Sylv.* in VVestphal. proprios homines. *Vult. com in Instit.* §. *Servi.* 2. *de jur. person. n.* 6. in Polō. Cmetones. *Cromer. lib.* 1. *de magistr. Polon.* Et quanquam *Crom. dicto loc. & Prilusius in præfat. c. de Kmeto. lib.* 1. *Sat. Polon.* cum servis, id genus homines confundant; revera tamen servi non sunt, ut *Bodinus* & *Vultejus* judicant, cum eorum conditio ferè melior sit, quam olim Latinorum fuit, apud *Cajum lib.* 1. *Instit. tit.* 1. §. 4. Propria enim bona possident, eaque ad hæredes transmittunt, ut *Casimirus M.* statuit *Vissi. anno* 1368. cum jam olim *Casimirus* 1. *an.* 1180. vetuisset Kmetonum villas diripi. *Michou. lib.* 3. *cap.* 24. Habent & cognationes civiles. *In sta. Polon. lib.* 1. *c.* 17. *a.* 3. *l.* 8. conjugia celebrant. *Ibid. a.* 6. *l.* 3. imò nec perpetuas, vel quas vult dominus, operas præstant, ex *stat. Sigismundi Turon.* An. 1520. & multis ex causis dominum repudiare possunt. *In stat. Polon. l.* 1. *c.* 7. *a.* 5. *& l.* 2. *&c.*

Verum, ut hæc omnia jure procedant, melius tamen est, ut non juris rigorem semper, sed & æquitatem, seu juris mitigationem sequamur, quam *Aristoteles* 5. *Ethic. cap.* 10. justitia non rarò utiliorem & laudabiilorem pronunciat. Non poterat Sapor rex Persatum prohiberi, quin ad arbitrium tractaret Valerianum Imperatorem à se captum: *Zosim. in*

Vale. admonebatur tamen à vicinis regibus, ut conditionem fortunæ recogitaret, nec adeò inhumaniter victo principi inequitaret. *Polli. in vita Valer.*

Macrobius 1. *Satur. cap* 11. pro servis citat curam DEI, ex historia Atronii Maximi, quam & *Livius lib.* 2. sed paulò secus, alioque tempore recenset: Et *Hierem.* 34. minitatur DEus servitutem dominis, quod servos justo tempore nō manumittant. Est enim iniquum, ejusdem animi & corporis hominem tam viliter & pecudum more haberi. Qua ratione quidem tractabantur servi apud gentes. Servus de jure civili Roman. pro nullo habetur, *l.* 1. §. 1. *Vnde cogn. l. Quod attinet de R. I. l.* 2. *po jure delib.* id est, jus nullum habet, *ut loquitur. Paulus l.* 3. §. 1. *in fin. de cap. min.* Hinc servi comparantur pecudibus, *l.* 2. §. 2. *ad l. Aqui.* mortuis, *l.* 59. *in fin. de cond. & demonstr.* cognationem nullam habent, nisi naturalem, nec matrem, nec patrem nec liberos, *l. Hos accus.* § *penult. de Accusat.* quò alludit *Plautus in captiv.* cum quidam servus patrem suum nominaret, quomodo ridens, inquit, patrem, qui servus est. Inde nec nuptias contrahunt, *l.* 3. *Cod. de incestis.* nec sibi quicquam acquirunt, sed dominis, *l.* 79. *de acquirend. hæred.*

Hinc porrò sequitur, quod omnium fuit deterrimum ut cum jus nullū haberent, nec injuria affici potuerint, §. *Serv.*

3. *Inst.*

3. *Inst. de injur.* qua de causa impunè à dominis occidi poterant, *l. 1. §. 1. de his, qui sunt sui vel.* &c. Nam Lacedæmonii, cum à suis Helotis sibi timerent, congregatos circa fanum Iovis, ad unum omnes trucidarunt, *Thucyd. lib.* 4. Apud Romanos, quoties contigisset Dominum necari, omnes servi rapti sunt ad supplicium, *Cic. pro Rosc. Amer.* Ita 400. ad supplicium decreti sunt, cum cæsus esset Pædianus urbis præfectus, *Tacitus l.* 4. Quintius Flaminius in gratiam Cynædi, servum in medio convivio peremit, quem tamen Cato, non aliter nisi honore senatorio multavit cum is interim unà cum fratre putaret sibi magnâ factam injuriam, *Plut. in Flam.* Quid Vedius Pollio? an non ad piscinam murenarum damnavit servum, ob vitrum cry̆stallinū fractum? *Se. 3. de ira c.* 40. Displicuit ista crudelitas Augusto convivæ, & servum, si *Senec.* credimus, liberavit, si verò *Dion. l.* 55. non potuit è potestate Domini eripere. Displicuit eadem quoque aliis gentibus, quæ asyla, pro refugiis innocentum servorum, erexerūt. Et, ut *Alexand. ab Alexand. lib. 3. gen. dier. cap. 20. scribit*, Cadmus primus omnium Thebis mox Theseus Athenis erexit aram misericordiæ, *Plutarch. in Thes.* quæ asyla Tiberius sustulit, ut servatorum gratia salis principibus accepta referretur, *Tac. 3. Annal.* Romæ ex Senatus conf. statua Romuli primum asylum servorum

fuit, *Halycar. lib.* 2. Servius Tullius Dianæ templum adiecit, *Halycar. lib.*4. deinde statuæ principum pro refugiis habitæ sunt *tit. C. de his qui ad stat. conf.* & tandem sacræ Ecclesiæ, *l. Fideli* 2. *& l. præsenti.* 6. *de his, qui ad Ecc. con. c. Reū. c. Frat. c. Null. c. Si quis contumax. &c.* 17. *q.* 4. Sed hæc privilegia innocentiæ tantum sunt concessa *l.*28. §. 7. *ff. de pœn. l. un. in fin. C. de his, qui ad stat. prin. conf. in statut. Polon. lib.*1. *c.*4. *a.*5. *l.* 13. *c.* 12. *a.*9. *l.*2. *c.*16. *&* 17. *a.*2. *l.*11. *lib.* 3. *c.*11. *a.*7

Quin etiam Romani aliter occurrere voluerunt sævitiæ dominorum, *per l. Aquil. l.*2. *&*3. *ff. ad l. Aquil.* & l. Cornelia de sicar. tenetur, qui ad bestias tradidit servum sine judice, *l.*11. §. 1. *&*2. *ff. ad l. Cornel. de sic. & ven.* quod ipsum l. Petronia & SCtis ad eam l. pertinentibus, antea cautum erat. Postea D. Pius durius tractatos servos, quam æquum erat, dominorum potestati subtrahit, *l. si Dominus* 2. *ff. de his, qui sui vel al. §. Sed hoc In. eod* &c D. Hadrianus Vmbriciam matronā in quinquennium relegavit, quod ex levi causa ancillas atrocissimè tractasset, §. *ult. in fin. l.*2. *ff. eod* Idem vetuit servis virilitatem auferre, *l.* 4. §. *ult. ff. ad l. Cor. de sic.* aut thlibias ex iis facere, *l. Hi quoque* 5. *ff. eod.* aut aliter inhonestè tractare, sicut Scythæ cogebant servos vulvas asinarum inflare, quò lac copiosius producerent, *Herod. l.* 3.

Sed pergemus propius ad nostrum institutum, & ostendemus multitudinem servorum, qualis olim habita fuit, Rebusp. inutilem & perniciosam esse. Ad hanc rem accommodatissimum est argumentum *Aristot. 2. polit. cap.* 7. quo is reprehendit Rempub. Lacedæmoniorum ob abundantiam servorum. Illi enim, inquit, si asperè tractentur, insidiantur: si molliter, superbiunt, & se dominis pares putant. Fieri quidem non potest, quin irascantur servi, & suæ conditioni, & injuriæ dominorum, adeoque ad libertatem, cujus amor omnibus innatus est, incitentur. Vnde *Macrob. lib. 1. Satur. c.* 21. in proverbium narrat abiisse: Totidem nobis hostes esse, quot servos: Et *Livius* scribit *lib.* 3. cum Appius Herdonius Sabinus collectis exulum & servorum quatuor millibus Capitolium ascendisset, servosque omnes ad libertatē proclamasset, maximus timor erat, ne suus cuiq; domi hostis esset, cui nec credere, nec nō credendo, ne fieret infestior, fidem abrogare satis tutum erat. Hæc quoque fuit ratio, quare Mucha rusticanus homo ex servili grege VValachorum sine negotio exercitum 1000, conscribere potuerit, *Crom. lib. 29. rer. Polon.* Poterit autem servos eò magis contra dominos armare, quò plures fuerint, sicut Athenis aliquando sunt censa 10000. peregrinorum, 20000. civium, sed sevorum

40000

40000. Quod si potentiam suam nossent servi, quantilla opera potuissent dominis imperium eripere. Vnde cautè intercessit. senator Romanus SCto de distinguendis ordinibus per vestitũ, ne si multitudinem suam viderent servi, contra dominos insurgerent, *Bodin. 1. de Rep. c. 5.* Hoc modo Tyrios ejecerunt servi, *Justin. lib. 18* Scythas ex Media redeuntes, à patria repulerunt servi, *Herod. lib. 3.* sicut & Novogradenses ab expugnatione Corsi reversuros, *Sigism. Baro.*

Regnum Tartarorum à servis initium ducit, *Hatto Armen.* à quibus & Sultanatus Ægyptius institutus erat, *Mart. 3. leg. Babyl.* Sed hi Mammeluci cum intelligerent armorum tractationem sibi adjumẽto fuisse in occupanda Ægypto, subditis omninò armis interdixerunt, in quẽ finem nec servis Romanorum, licebat arma tractarę *l. 8. l. 11. ff. de re milit. l. 7. l. 8. C. Qui milit. poss.* quanquam ejus altera adhuc causa erat, ut infra dicemus. Sed nec sic potuêrunt tuti esse Romani, quo minus App. Herdonius servos in aciem produceret, *Liv. l. 3.* & Spartacus gladiatorum manus colligeret, quos duo summi duces, Crassus & Pompejus vix debellare potuerunt, *Plut. in Cras. App. Ath. δειπνοσοφις.*

Præterea servi sunt; materia seditiosorum hominum, qua in evertendis Rebusp.

busp. uti solent. Cum enim eos suæ conditionis non possit non pœnitere, verisimile est, quod levi quadam occasione cõtra dominos excitari possint, sicut Pausaniæ objectum fuit, quod contra patriam servos in militiam conduxerit, *Thucyd lib.* 1. & Nabis Tyrannus, revera servorum opera contra subditos usus est, idque putat se fecisse more majorum, *Liv. lib.* 34. Mahometis viribus nihil attulit majus pondus, quam servorum ad pileum vocatio, quam Haumarus proclamavit. Clearchus Heracleensis ad ejiciendos 65. Tyrannos, servos primùm conduxit, mox eorum opera universam civitatem evertit, *Iustin. lib.* 16. Quin etiam apud Francos Lotharius Ludovici Pii filius, bis à fratre victus, tandem ex servis exercitum reparavit, *Æmil.* 3. *de reb. gest. Franc.*

Atque hoc periculum augetur, quando in servitutem abducuntur excelsi, & ad maxima quæque nati animi. Quanquam enim in his suffocandis naturæ juri infertur injuria, quæ eos ad libertatem genuit, & non ad servitutem: tamen & in servitute illi animi non magis quiescunt, quàm libertati assueta animalia in caveis & carceribus. Exemplo sint *Epaminondas, Pelopidas, Timoleon, Aratus, Lycurgus, Dion, Brutus, Cassius,* & infiniti alii qui suorum conatuum aliam non habuerunt rationem, quàm quod Tyrannide premi

premi nescirent. Quid enim Scanderbegium contra violentiam Amurathis II. everberavit, nisi heroicus animus, in corporis quoque lineamentis ostensus, *Marin. Barlet. in histor. Scanderb.*

Denique cum servi sæpissimè lapsuras Resp. conservarint, quid facturos putemus, si liberi omnes fuerint, cum certum sit quòd *Polyb l.6. de exercitib. Romanor.* scribit, eos propterea fuisse fortiores, quod cives illic pro libertate depugnarent cum è contrario Carthaginensium imbecilliores extiterint, quòd constarent ex mercenariis, pro aliena salute militantibus. Ita si servi in civium numerum reciperentur, eò pugnarent animosius, quo sciunt certius, se prò utilitate propria pugnaturos. Cleomenes, cum Lacedæmonii usque ad 1500. deleti essent, ex servis exercitum recollegit, *Plut in Cleom.* quod jam antea fecerant Lacedæmonii, cum bello Messeniaco exhaurirentur, *Iust. lib. 3.* Ita Athenienses contra Chios, Chiorum servis pugnarunt, *Thucyd. 8. lib.* & Romani secundo bello Punico exhausta civitate, lacunas servis Volonibus expleverunt. Nam Scipio post Cannensem cladem, 300. servos manumisit, *Plut. in Scip. Florus* vero *Epit. 32. & Macrob. 1. Satur. cap. 21.* octo millia manumissa scribunt, & ad bellum decreta quod in bello civili repetitum uterque testatur.

Satius igitur esset, ut servitus omninò

tol-

tolleretur, sicut *Bodin.* 1. *de Repub. cap.* 5. auctor est, Hispano in Galliis, abjudicatum esse servum, quem eò induxerat: Et cum Carolus v. in servitutem damnasset, omnes Americanos, Paulus III. intercessit, iisque per bullam libertatem restituit: *Boter.* 4. *Cosmo.* imprimis cum injuriâ fortunæ non parum multi serviant, qui prudentia sua Reip. insignitè prodesse possint, sicut Diogenes Cynicus, rogatus à Xenide licitatore, quid artis calleret? Novi, inquit, hominibus liberis imperare: *Eubolus in lib. qui inscribitur: venditio Diogen.* & Micetas ab Anaxilao Messenio, liberis tutor relictus tam prudenter administravit regnum, ut illud gratiosissimũ hæredibus apud subditos efficeret, *Macrob.* 1. *Satur. c.* 21. Quid? inquit Canulejus *apud Liv. lib.* 4. nonne Servius Tullius captiva Corniculana natus, patre nullo, matre serva, ingenio & virtute regnũ tenuit. Prætereo Philosophos summos, ex servis natos, quos apud *Macrob.* 1. *Satur. cap.* 21. *Gell. lib.* 2. *cap.* 18. legere quisque potest.

CAPUT V.

De Patre & Liberis.

DE servis hactenus: Cætera ad Oeconomicam pertinent: cum de iis, *dicente Cicerone* 2. *de offic.* commodius à quibusdam ad medium Ianum sedentibus, quam

quàm ab ullis Philosophis ulla in schola disputari possit. Parentum adhuc & liberorum societatem subjungemus, quippe, in qua jus Politicum magis locum habet. Est autem inter parentes & liberos societas vel amicitia regia, 1. *Polit.* 8. 1. *Oecon.* 3. quam *Aristot*, 8. *Eth. c.* 11. & 12. vocat secundum excellentiam, in qua inferior persona superiori debet reverentiam. Hanc enim lex divina *Exod.* 22. *Deuter.* 5 cum singulari Emphasi liberis inculcat: Imò Turcæ inter 8. sua vitæ præcepta, tertio loco jubent colere parentes, fortasse, quod ex *Platone* 9. & 11. *de ll. Plutarch. de frat. am. Hierocl. de off. lib.* sciant, Deos nihil exaudire facilius, quàm imprecationes parentum, quippe, quas justissimas esse putant, cum liberi parentibus maximum honorem debeant, *Menavin. in relat. hist. Turc.* Vide prolixè *Gruter. disc.* 3 *ad Tacit.*

Vnde non immeritò Solon rogatus, quare parricidis pœnam non destinasset, respondit: Neminem adeò detestabilem fore, quem id facturum putaret, *Cice. pro Rosc. Amer.* Nullum enim scelus parricidio comparandum venit, quia nemo est, cui plus honoris debeamus, quàm parentibus. Vnde *Horatius* 2. *lib. Od.* 13. scelestissimum hominem describturus: Illum, inquit, parentis crediderim sui fregisse cervicem, quasi scelestius dicere nil potuisset, & *Iustin. lib.* 16. *in pr.* cum

scri-

scripsisset, Antipatrum matrem suam interemisse, id factum, ait, eò gravius fuisse visum omnibus, quod nullum maternæ fraudis vestigium fuit, quanquam in parricidio nulla satis justa causa ad sceleris patrocinia prætexi potest. In parricidio enim omnia scelera complexa esse videntur, *ut ait Cicero pro Rosc.* & hoc scelus asperrimum vocat *Imper.* § *Alia*, *Inst. de public. judic.*

Apud Festum antiqua Romanorum lex scribitur: Si parentem puer verberit; ast olle plorassit, puer Divis sacer esto. Et merito. Si enim rectè scriptum est à *Macro l. Milites* 13. § 4 *ff. de re milit.* irreverens miles non tantum à tribuno vel centurione, sed etiam à principali coercendus est: Nam eum, qui centurioni castigare se volenti restiterit, veteres notaverunt: si vitem tenuit, militiam mutat: si ex industria fregit, vel manum centurioni intulit, capite punitur: quantò magis idem filio capitale futurum putandum, qui longè magis subjectus est patri, à quo & vitam & omnia sua accepit. Et hoc ita statuit *Vlpianus l. etiam* 1. § *si filius. ff. de obseq. par.* Si filius matrem & patrem, quos venerari oportet, contumeliis afficit, vel impias manus iis infert, Præfectus urbis delictum ad publicam pietatem pertinens, pro modo ejus vindicat. Hodie carcere, relegatione, vel manus, qua ver-

beravit, amputatione punitur. *VVesemb. in parat. ad l. Pomp. de parricid. n. 12. in fin.*

Hinc idem *Vlpianus l. Honor. 2. de obseq. par.* honori parentum ac patronorum tribuendum putat, ut quamvis per procuratorem judicium accipiant nec actio de dolo; aut injuriarũ in eos detur. Licet enim verbis edicti non habeantur infames taliter condemnati, re tamen ipsa & opinione hominũ non effugiunt infamię notam. Interdictum quoque; Vnde vi; non est adversus eos reddendum, quod repetitur *l. parens. 5. l. 6. l. 7. §. 2. ff. eod. l. non debet. de dol. mal. l. 2. C. de in jus. voc. l. 3. cum seq. ff. eod* Parentis enim & patroni nomen semper debet sacrosanctum esse. *l. Liberto 8. ff. de obseq. par. juncta gl. ibid. & Cicero pro Cluentio* contra matrem Sassiam dicturus, sollicite se excusat prius: Non me, inquit, præterit, cujusmodicunque mater sit, tamen in judicio filii, de turpitudine parentis, vix dici oportere.

Quin etiam ingravescentibus delictis coacti fuerunt legum latores in parricidas pœnam statuere, ut quos natura ipsa retinere in officio non potuisset, ii magnitudine pœnæ, malefic o summo arcerentur. *Cicer. pro Rosc. Amer.* & si *Modestino:* credimus. §. 4 *ff. ad l. Pomp. de parric.* pœna parricidii more majorũ, hæc instituta est: ut parricida virgis sanguineis verberatus, deinde culleo insuatur cum cane, gallo gallinaceo, & vipera & simia, deinde

in

in mare profundum culleus jactetur. Et sic primùm Publius Malleolus, matre interemta, interfectus est. *Liv.* 48. *Cujac. in paratit. C. ad t. de iis qui par. vel l. occid.* ex sententiis Adriani refert; cum impiis animalibus, impios homines insutos culleo, solisolitos plaustro juncto bobus atris, in mare deportari, & abjici in profundum.

Postea Cornelius Sylla quæstiones dedit de parricidio. *l.* 2. §. 32. *ff. de orig. juris*. sed punivit parricidas tantum pœna l. Corneliæ de sicar, quæ pœna per l. Pomp de parricid. relicta fuit, *ut refert Martian. l.* 1. *ff. ad l. Pomp. de parricid.* Hadrianus deficiente aqua, damnavit parricidas ad bestias *l. pœna.* 9. *ff. eod.* Constantinus verò *l. unic. Cod. de iis, qui par. vel lib. occid.* pœnam antiquam revocat, eamque retinet *Iustinianus* §. *Alia.* 6. *Instit. de publ. jud.* nisi, quod eam l. Pompejæ, ascribat.

Si rationem istius pœnæ petieris, ipse *Iustin.* §. 6. *Inst. de publ. judic.* propterea culleo inseri & submergi parricidam, ait, ut omnium Elementorum usu vivus carere incipiat, & ei cœlum superstiti, & terra mortuo auferatur, *Cicer. pro Rosc.* Viperam & simiam addiderunt, ob similem impietatem, quia vipera perrodit uterum matris: *Nicander in vers. Herod. l.* 3. *Galenus de Theri. ad Pison. cap.* 11. *Plin. lib.* 10. *cap.* 62. Simia exosculando &

 com-

comprimendo fœtus necat, *Plin. l. 8. c. 54.* Sanguineis virgis cædebatur prius antiquitus parricida, quam exacerbationem sustulit Constantinus. Sanguineum autem flagellum, sicut *Virgilius* 8 *Æneid.* vocat, decerpebatur ab infelici arbore, cujus sæpè meminit *Plinius lib. 16. cap. 18 l. 24. c.* 10. *Liv. lib* 1. *&c* de qua vide *Budæum l. 4 Miscell. cap.* 6 *Macrob.* 3 *Satur. Cæl. Rhodig. l* 10. *lect. antiq. cap* 7 *Turn. lib* 4 *adu. c* 3. *Godoleu ad* 1. *libr. Liv.* Sed *Corrasius* 1 *Miscell.* 5 *legit*, Virgis sagmineis, quem refutat *Turneb.* 2. *adu cap.* 23. quod sagmina, quæ sunt herbæ sacræ, nunquam corpore Patricidæ contaminassent Romani, cum *Cicero pro Rosc. Amer.* scribat, propterea insui parricidam corio bovis, *ut Iuvenalis loquitur, sat.* 13. *aut ut Cedrenus*, δέρματι βοείῳ νεοδάρτῳ, ne corpore suo inquinet undam, qua solent omnia cætera expiari. Plura supplicia vide *apud Tholos.* 36. *syntagma.* 14.

Nec tantum parricidas acriter castigarunt homines, sed eos, ultrice pœna per totam vitam prosecutus est Deus, & proinde rectè ridet *Lactantius libr.* 1 *c.* 16 Iovem Ethnicorum, quod ipse patrem Saturnum in exilium egerit, cum tale facinus severe punire debuisset. Quis Serviæ Tulliæ & Tarquinii exitus fuerit, ex *Livio lib* 1. notum est. Quis obitus exceperit Neronem, cujus, *ut ait Iuvenalis*,

tyrannalis, supplicio non debuit una parari Simia, non serpens unus, non culleus unus, *apud Tacitum* legere est: imò Burrhum & Senecam ex vindicta divina ab ipso Nerone interemtos creditum fuit, quod matricidium Neronis excusarent, *Gruter. in vita Senec.* Nec melius finiverunt vitam Theodatus. Athalarici filius, qui matrem in balneo suffocarat, *Diaco. in Instit.* Conradus rex Italiæ, *Sigon 9. histor. Ital.* ejusque frater Henricus V. *Car. lib.4.* & Iohannes Maria vicecomes Mediol. Anno 1410. *Volater. 4. Geogr.*

Propterea liberorum prima cura debet esse, ut parentes debito obsequio colant, nisi superiores parentes, ut DEUS & natura, dehortentur. Imò, nec in iis, quæ *Gellius lib.2. cap.7.* μέσα seu ἀδιάφορα vocat, semper liberis obediendum est, quia *Aristot. 9. Eth. cap.2.* ostendit, filium non teneri patri febrienti, contra sententiam medici, vinum nociturum ad ipsius jussa porrigere. Propterea ab obedientia liberatur filius per officium publicum, *Vlpianus Inst. tit.* 10 § *ult.* quod tum sustineat vicem totius Reipublicæ, quæ privata potestate patris procul dubio superior est. Quod cum ignoraret Laurentii Celsi, Venetorum ducis, pater, erravit, dum filio, recens duci creato, obviam ire recusavit, ne filio cogeretur caput aperire, & patriam pote-

statem vilem facere. *Volat.* 4. *Geogr.*

Rectius Fabius Gurges, qui cum Consul esset, & patrem proconsulem sibi obvium haberet, jussit patrem equo descendere, & pro more peditem ad consulem venire. *Plut. in Fab. Max.* Hunc enim laudavit optimus pater, hortatus, ut istac autoritate pergeret autoritatem populi Romani tueri. Videbat enim in publica persona volvi autoritatem totius Reipubl. Et hoc ipsum *Taurus Philosophus apud Gell. lib. 2. cap. 2.* cum controversum esset inter patrem privatum & filium prætorem, ita determinavit, ut in publicis locis & congressibus Magistratus præferretur, non habita ratione juris domestici: in privatis verò jus domesticum observaretur.

Imò ICti dederunt filio in parentem imperium & jurisdictionem, si in tali constitutus fuerit officio. Ita *Vlpianus l. Ille a § 5. ad SC. Trebell.* scripsit, patrem posse à filio magistratum gerente cogi, & ex *Hermogeniano l. Nam quod ff. eod.* additur ratio: Nam, quod ad jus publicum attinet, nō sequitur jus potestatis paternę. Ita & *Afric.* verba sunt *l. 77. ff. de judic. & ubi quisque.* In privatis rebus pater filium, vel filius patrem habere potest judicem, cujus rationem subdit *Paul. l. seq. eod.* Quia judicare munus publicum est.

Quia verò obedientia refertur ad imperantem, consequens omninò est, ut

pater

pater in liberos habeat potestatem seu *ut Plin. sec in Paneg.* ditionem. Lex, inquit, & vis naturæ, semper in ditione parentum esse liberos jussit, nec uti inter pecudes, sic inter homines potestatem & imperium valentioribus dedit. Vnde & Casimirus M. irritos vult esse contractus cum filiis fam. initos, ex hac ratione, quod, cum sint in potestate paterna constituti, non habeant dominium, vel alicujus potestatis traditionem: *lib. 1. Stat. Polon. c. 11. a. 2.* Nec enim, ut *Iustin. scribit §. 2. Inst. de patr. pot.* ulli homines tantam in liberos potestatem habuerunt, quantam cives Romani. Sed & de Gallis scribit *Cæsar l. 6 de bell. Gall.* quod in liberos & uxores æque, ut in servos jus vitæ & necis habuerint. Thracem quendam sex filios excæcasse refert *Herodot. lib. 8.* quod invito patre Xerxen erant in bellum secuti.

Sed ad Romanos redimus, quorum lex curiata à Romulo lata, deinde in ll. 12. transumpta fuit, ut qui ex patre matreque familias ejus nasceretur, in patris familias sui manu, potestate, mancipioque esset: haberetque paterfamilias jus in eum vitæ & necis; terq; eum venundandi potestatem. *Halycar. l. 2. Cicero pro Cæcin. Hottoman. in com. Petrus Pellitar. ibid. in fin.* Sed addit *Vlpianus t. 10. §. 1. Inst.* Si ter filium pater venundarit, filius à patre liber esto.

Et licet *lex*.12 nunquam illud diceret, ex historiis patent severitatis istius plurima exempla. Horatius, Horatii tergemini pater, in deprecatione pro filio, ait, se judicare filiam jure occisam: alioquin privata potestate in filii vitam adversurum fuisse. *Liv.l.*1. Cassius pater Cassium filium fertur á nonnullis occidisse secreto in ædibus, & bona ejus Cereri dicasse, ea de causa, quod cum consul esset, agrum Hernicis ademptum, divisisset Latinis & non Romanis, *Liv. lib*.2. C. Flaminium trib. pleb. pater de rostris detraxit impunè, *Cic.* 2. *de Inv.* & A. Fulvium parens interfecit, quod Catilinam sequeretur, *Salust: in Catil*: Hinc illa vox *Cic: pro dom:* Credo te, Clodi, interrogatum, autorne esses, ut in te P. Fontejus vitæ necisque potestatem haberet, ut in filio.

Cæterum quicquid *Bodin.*1.*de Rep.c.*4. pro hac vitæ & necis potestate disputet, iniqua est. Vindictam enim privatam nemini concedi tutum est, *l:*10 *ff: de jurisd:* Vnde *Adrianus l:*5*: ff: ad l: Pomp: de parricid.* in insulam deportavit patrem, qui in venatione filium interfecerat ob adulterium cum noverca commissum, quia, inquit, id est latronis in modum interficere: & addit: Potestas patria debet in pietate, non in atrocitate consistere. *Vlpianus l.* 2. *ff. ad l. Corn. de sicar.* jam tum censuit, inauditum filium patrem occi-

occidere non posse, sed accusare eum apud præfectum, præsidemq; provinciæ debere: Et Diocletianus postea rescripsit: magistratui esse inter parentem & filium judicandum, *l. si filius de pat. pot.* quod consonat cum l. divina *Deuter.* 21. ubi jubentur contumaces filii ad judicem duci, ut ab eo ad arbitriũ patris cõdemnentur.

Alioquin præ ira plus aget pater, quàm debeat, sicut Plato in ira noluit servum castigare, sed Speusippo verberandum tradidit. Quia ego, inquit, irascor, plus faciam, quàm oportet, *Senec.* 3: *de ira cap*: 12. Non enim prodit ad puniendum filium pater, nisi oppidò graviter læsus, & ad maximam iram concitatus, quam justus dolor adauget, inde conceptus, quod putet minimè omnium læsionem sibi á filio exspectandam fuisse.

Nec effugit *Bodinus*, quando objicit, majorem parentum in filios amorem esse, quám ut crudelius quicquam in eos tentare possint. Annon Brutus sine affectu & perturbatione filiorum cædes spectavit? *Liv: lib. 2. in pr.* & T. Manlius pater, deprecante universo exercitu, filium ad mortem decrevit? in quos *Augustinus de civitate Dei*, propterea invehitur. Omitto Lysimachum, qui Agathocli filio Venenum propinavit, *Iustin. lib.* 17. Solymannũ *Busbeq: Ep:* 1: Cõstantin. quem *Zosimus & Victor* á cæde filii nequaquam liberant: Irenen Imperatricem: *Zonar. in Iren.*

lern. Laodicem, reginam Cappad. *Iustin. lib.* 37. Machæum saltem, Carthag. ducem, spectet aliquis, quàm levi ex causa filium præ ira in crucem egerit ; *Iustin. lib.* 18.

Est quidem & liberis & parentibus invicem maxima innata storge, quam Psammenitus rex Ægypti patefecit ; quando amicorum infortuniis illachrymavit quidem, sed liberorum cædes sicco obtutu aspexit. *Herod. l.* 3. quod putaret domestica mala graviora esse, quam, quæ lachrymæ exhaurire queant. *Herod. lib.* 3. cujus vocem & affectus imitatus fuit Mauritius Imp. cum primum amicos, mox etiam liberos ad supplicium rapi videret. *Zonar. in Maurit.* Sed quo impensius amarunt anteà, eò oderunt gravius læsi, sicut & fratrum odia propterea tenaciora esse comperimus ; quod antea conjunctius inter se vixerint. Minimé enim æquo animo ab iis nos lædi patimur, à quo non tantum nihil mali, sed summa beneficia meriti sumus, sicut & *Cicero* conquerebatur, sibi nihil accidere molestius, quam quod deceptus fuerit ab iis, à quibus se decipi nefas putasset.

Propter has rationes, & alias, utpote, quod liberi sint partes parentum, suis autem membris nemo debeat vim inferre. *l.* 13. *ff. ad Aquil.* non tantum Valent. & Valens modum patriæ potestati posuerunt, *l. in corrig.* C. *de emend. propinq.* dum placuit, si atrocitas facti jus domestic.æ

ſticæ emendationis exceſſerit, enormis delicti reos potius judicum notioni dedi, quod & Alexandro placuerat. *l. Si filii.* §. 1. *C. de patr. pot.* ſed poſtea Conſtantinus M. cæteras ll. de ſumma iſta poteſtate omninò antiquavit, & filiorum interfectores, ut parricidas, puniri voluit, *l. Si quis C. de his qui par. vel lib. occid.* Reliqua *Bodini* argumenta poteſt quis refutata legere *in Idea Polit.* *Melandri.*

Nos cætera brevibus ſubjiciemus, quid ſcilicet parentes liberis, & hi illis præterea debeant. Naturalis ratio ſuadet, *ait Vlpian. l. 5. de agnoſc. & alen. lib.* ut pater educet liberos pro modo facultatum, quod præcipiunt etiam Impp. *l. 3. & 4. C. de al. lib.* eoſque imitatur *Landrecht. art. 21. lib. 1. n. 3. gl.* & ita jus naturale, quod eſt notitia tantum, *ut ait Carol. Molin. in addit. ad Dec. l. 8. de R. I.* deducunt ad neceſſitatẽ, quò à judice compelli poſſit pater ad præſtandum alimentum filio, niſi ob aliquam cauſam jure negari queat, *l. 5. §. Si vel parens ff. de Agnoſc. l. nec filium jun. gl. C, de patr. pot.* per alimenta autem intelliguntur omnia onera, & vitæ neceſſitates. *l. 5. §. ſi parens. ff. de agnoſcend. l. Verbum victus. de V. S. l. legatis. l. fin. de alim. legat.*

Ariſtot. 1. polit. c. ult. ex natura illud ita diducit, quia unumquodque naturaliter ex eo alimentum accipit, ex quo generatum fuit, alioquin ſine alimento-

inter-

interiturum, cui cônſonat *tex. l.* 4. *Nec-tar. ff. de Agnoſc.* Quam diu igitur, impotentia iſta ſeſe nutriendi liberos comitatur, tàm diu debent parentes illis nutritionem: pôſtquam ſuis ſe poſſunt ſuſtentare operis, jam non ulterius obligantur parentes, *l. Si quis à lib.* §. *ſed ſi fil. de lib: agn.* quia pigris & negligentibus jura non ſubveniunt, *l. Non enim* 16. *ex quib. cauſ. maj.*

E contrario filios quoque natura obligat ad alimenta reddenda parentibus, juxta illud *Ecclſiaſt.* 3. Fili, ſuccurrito patri ſeneſcenti. Vnde & ἀντιπελαργία præcipitur *l. 5. de agn. l. 1. & 2. C. de al. lib.* & Solon infames voluit eſſe qui parentes non alerent. *Laert. in Solon.* Exceptis iis, qui artem à parentibus non didiciſſent, *Plut. in Solon.* Admonent hujus rei filios quoque beneficia paterna, de quibus *Senec.* 3. *Cont.* 4. Etiamſi filius patri benefaciat, non benefacit, ſed benefactũ repẽdit. Qui enim dat aliquid, ſi prior accipit, non obligat, ſed reddit, *Plot.* 4. *de ll.*

Sed quia huic naturali juri neceſſitatem legis induxit jus civile, *de quo diſputat Decius ad l.* 8. *de R.* I. *& VVeſem: in parat: ff: de agn: lib.* non eſt abſurdũ, ſi ex conſtitutione illi viciſſim detrahatur, ſicut Pericles Xantippo filio, ſumtus ſubtraxit ob prodigalitatem, *Plut. in Peric.* & Neocles pater Themiſtocli, *Prob. in Thea.* & ICti concedunt exhæredationem ingratorum

torum liberorum, cum Severus & Anton. *l. ult: C: de al. lib.* tum demum teneri patrem ad præstanda alimenta filio censeant, si patrem debito officio promeruerit. Cæterum de causis exhæredationis: item de Adoptionum jure, adeantur libri ICtorum, ne nimis diligenter hanc materiam persequamur, quam aliquo saltem modo, ut subjectum explicare debemus, *ὡς ἐν τύπῳ, ut Aristot. loqui solet.*

CAPUT VI.
De Civitate & Civibus.

HActenus primordia civitatis explicavimus, videlicet familias, ex quibus successu temporis nascitur civitas. Postquam enim ex prima societate nascuntur liberi, qui novas vicissim instituunt familias, eo quod emancipati non sint ulterius in potestate patris, *l. pronuntiatio ff. de V: S:* hinc multiplicantur familiæ, quæ si sparsim habitent, sicut olim Athenienses, priusquam à Theseo, *Plut. in Thes.* & Cretenses, priusquam à Minoe congregarentur, *Thucyd. lib.* 1. pagorum nomen habent. Ita dicebat *Cæsar.* 1. *bell. Gall.* Quælibet civitas Helvetiæ constat ex quatuor pagis. Sed quia non est necesse, ut, priusquam familiæ coëant in civitates, præcedãt pagi, & imprimis, quia aut parũ à civi-

à civitate differunt pagi, aut parū diversi, & peculiaris juris habent, *Arist. in p. l. 3.* pergit ad civitatem, quæ est adæquatum subjectum Politices, illamque quantum subjecti cognitio exigit, breviter explicat, cujus vestigia nos quoq; sequamur.

Principio verò separandum est nomen civitatis ab urbe& habitaculis, ne decipiamur cum Carthaginensibus, qui de civitate promissam salutem, interpretabantur de urbe: *Appia in Lybi.* sed potius cum Pompejo dicamus, cum 200. senatores & meliorem civium florem secum ex urbe deduxisset. non est in parietibus Respub. *Dion. in Pomp.* & cum Themistocle sciamus, civitatem posse urbe exire, ligneisque muris circumcingi. *Iust. lib. 2. Æmil. in Themist.* Vrbis enim appellatio muris finitur, *l. urbis 2. ff. de V. S.*

Quod si cohabitatio facit civitatem, ut *sentit Speusip. in definit. Platon.* rectè procedit argumentum *Aristot. 3. polit. cap. 1.* quod multi cohabitent, qui non sunt cives, ut incolæ, servi, & cives honorarii. Imo multi extra mœnia habitant, qui cives tamen esse non desinunt. Nam Quintius, ad consulatum, *ut vult Halyc. l. 10.* aut ad dictaturã, *ut Liv. lib. 3. Cicer. in Lal. Plinius lib. 3. cap. 18.* vocatus est ab aratro. Item Seranus, *Plinius d. loco*, Cato senex, *Cicer. in La.* Lucullus *Plutarch. in Luc.* & infiniti alii traduxerunt familias in villas, quo fit, ut *Halycarnassæus* universos

versos cives Romanos dividat in urbanos & rusticos, *Sigon. 2. de jure civ. Roman. cap.* 6. Quin & Athenienses in *Demosthenis orat.* sæpe leguntur ex agris ad suffragia citati. Et Elienses totam vitam ruri exegerunt, *Polyb. l.* 4: qui tamen unius civitatis cives erant.

Muri igitur civitatem non faciunt, cum Sparta, quam *Xenoph. in lib. de laud. Agesil.* in Græcia inprimis florere scribit, sine mœnibus fuerit, *Livius libr.* 34. usque ad expeditionem Cassandri in Peloponnesum; *Iustin. lib.* 14: Οὐκ εἶναι ἀτείχειστον πόλιν, ἥτις ἀνδράσι καὶ οὐ πλίνθοις ἐστεφάνωται, dixit Lycurgus, & Agesilaus ostendens Spartanos armatos: Hæc sunt, inquit, Spartæ mœnia, *Cæli. l. 26. c.* 32. Hos imitati sunt Tarentini eorum coloni, *Polyb. lib.* 7. Quin de ipsa Roma scribit *Zosim. in Aurel.* quod Aurelianus eam muro circumdederit, sed id de amplificatione interpretatur *Vopiscus*, cum jam Tarquinius Priscus, ut exerceret militem, ejus mœnia posuerit, *Liv. l.* 1. Sic Casimirus M. Polonorum, *Cromer. in fin histor. Casim.* & Iohannes Basilius Moschorum civitates mœnibus munivit. Anno 1416. *Sigismund. Baro. in Mosc.* quæ tamen hactenus civitates, etiam absque mœnibus fuerant.

Melius igitur *Cicero in som. Scip.* attigisset naturam civitatis, dum civitates

vocat concilia cœtusque hominum jure societatis; nisi collegiis & tribubus vel centuriis potius conveniret, cum civitas non tam hominum, quam familiarum societas sit. Vnde *Arist. 3. Polit. cap. 6.* optimè definit civitatem, quod sit societas domorum & generum, seu familiarũ *ut explicat Thomas*, vitæ perfectæ & per se sufficientis gratia. Finis enim civitatis, ad quem ordinatur, est benè & beatè, quantum in multitudine fieri potest, vivere, ut *idem Thomas* ex *Aristot.* docet, qui ibi disputat contra *Platonem* contendentem, civitates, non propter benè vivere, sed ex indigentia & necessitate primum institui cæptas.

Vulgariter definiunt civitatem, quod sit multitudo seu conjunctio hominum iisdem legibus, vel eidem potestati subjectorum, *ut Speusip. in defin. Platon. Bodin. 1. de Rep. cap. 6. Althus. in Polit.* Sed hi non distinguunt inter civitatem & Rempubl. sicut nec *Thomas* dum 1. *Polit. cap. 1.* ait: Civitas est principalissimum eorum, quæ humana ratione constitui possunt, quod de Repub. quidem accepi, de civitate minimè potest. Nam civitas est quasi materia, in quam Respub. tanquam forma inducitur: Vnde *Isocrates in Panath. & Areop.* Remp. vocat civitatis animam, *Arist. 4. Polit. cap.* 11. vitam, & *Speusip. in defin. Platon.* virtutem. Illud, quomodo se habeat, pulchrè explicavit *Aristot.*

3. *Polit.cap.3. in fin.* ubi Rempub. choris & harmoniis: civitatem personis & numeris comparat. Sicut enim iidem homines mox Tragicum, mox comicum possunt constituere chorum: ita civitas eadem variis potest informari Rerumpubl. formis, sicut Hebræorum civitas nunc à judicibus, nunc à regibus, nunc à principibus, iterum à regibus, *Sigon. de Repub. Heb.* Atheniensium primum à regibus, mox à populo universo, tum à paucis, iterum à populo, à Tyrannis, à populo iterum, & consequenter à variis Rerump. formis gubernata fuit, *Sigon. de Rep. Athen. Zvving. 3. polit. c. 2.* eadem interim societate manente.

Versor tamen notat, civitatem dupliciter accipi: materialiter & formaliter quam distinctionem insinuat *Arist. 3. polit. cap. 3.* usurpatque *Albertus M.* licet in paulò diverso sensu. Ille enim civium congregationem per se spectatam, quia habet rationem indigestæ materiæ, intelligit nomine civitatis materialiter: ordinationem verò eorundem vocat civitatem formaliter, quia eo sensu civium multitudo jam forma sua induta est. Sed cum in posteriori sensu civitas dicat ipsam Rempub. in priori à nobis hic accipi, & in abstractione à Repub. definiri debet, prout eam definivit *Aristot.* Summa enim potestas & leges ad Rempubl. pertinent, non ad civitatem.

Pari modo, ne confundatur subditus; qui à Rep. constituitur, cum vero cive, improbanda est vulgata civis definitio, quod sit liber homo alterius potestati subjectus. Potestatis enim mentio hic in civis definitione fieri non debet, cum subditum complectatur potius, dicatque respectum ad Remp. à qua civitas hic abstrahitur. Hinc fit, ut & subditis iis competat, qui non sunt cives, ut incolis, quippe qui sunt liberi homines, alterius potestati subjecti. Ne dicam, quod libertas, licet sit conditio necessaria, ad civis tamen essentiam non pertineat: item, quod civis, qui in relatione ponitur, per absolutum genus, videlicet hominem, definiri non possit, *per reg. 2. Antepr.* Prædicamenta enim primò sunt diversa, nec inter se confundi possunt. *1. post. & ibid. Thom. Cajet. Zabar. Crell. Arist. 8. Metaph. cap. ult. Paul. Ven. in Metaph. cap. 31. Anton. Ant. 5. Metaph. q. 7. Iandun. 3. ph. q. 5. Fland. 7. Metaph. q. 7. a. 3. & alii.*

Proinde rectius definimus civem, quod sit socius, qui cum sua familia in societate familiarum benè vivere intendit. *Arist. 3. polit. c. 2.* in cive & hoc requirere videtur, ut habeat jus suffragiorum, qua de causa à recentioribus flagellatur, qui tamen non advertunt, *Aristotelem* loqui adhuc de cive, Reip. potestati nondum subjecto. Tum enim, ut cives omnes sunt æquales, ita æquale jus habere debent

bent in rebus communibus, quippe quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, *secundum Reg. 29: Iur: Can. in Sexto.* Hinc Lituani in Polonorum Remp. noluerunt fidem dare, priusquam ad communia comitia admitterentur, prout continetur in Diplomate, tum Iagellonis *an.* 1413. tum Lituanorum, *an.* 1401. Nec Prussi citius quieverunt, licet jam antea cum Vladislao pacti essent, donec Magister Ludovicus de Erlichausen primus regis consiliarius, cum commendatoribus primoribus fieret, *lib. 5. Stat. Polon. c. 3.*

Alias confitetur *Arist. 3. polit. cap. 1. & 8.* non esse idem omnium civium jus in omnibus Rebusp. quoniam in Aristocratia & Monarchia, nequaquam patet jus suffragiorum omnibus civibus, quippe quod in certas personas depositum est, sicut Romani omnem potestatem conferebant in X. viros, *Liv. lib. 3.* & in Imperatorem l. Regia §. *Sed & quod Inst. de jur. nat.* In sola Democratia testatur *Arist.* primam illam æqualitatem remanere: frustraque objicit *Bodinus 1. de Rep. cap. 6.* Remp. Atheniensium, in qua negat ad conciones universum populum admissum fuisse. Nam vel ipse Theseus, coactis in urbem singulis curiis, populo dedit licentiam consultandi in foro, unde illud manavit: Huc adeste omnis populus, *Plutarch. in Thes.* Et jam ante *Thucyd. lib.*

lib. 1. innuit antiquitus solitos fuisse Athenienses convenire circa regem ad ferenda suffragia. Nam *Plutar. in Thes.* propterea scribit compulsum esse populũ Atticum in unam urbem; quod ad conciones difficulter potuerint congregari.

Post Theseum refert *Demosthen. contra Near.* universum populum porrectis manibus designasse regem, quem virtute reliquis antestare putabant. Hunc statum non immutavit Draco, cum *Plutarch. in Solo.* doceat, Solonem correxisse & hoc in ll. Draconis, quod pauperes admitterentur ad magistratus. Vnde constat, non tantum ad comitia & judicia aditum patuisse omnibus civibus per ll. Draconis, sed etiam ad magistratus, quod quamvis Solon tolleret, tamen à concionibus, & judiciis plebem nunquam repulit. *Plut. in Solon.* Clisthenes autem & post eum Aristides & Pericles populo magistratus reddiderunt. *Aristot.* 3. *Polit. cap.* 10. *Xenoph. in lib. de Repub. Athen.* Sic igitur, quoties Democratia fuit Resp. Attica, toties æqualiter civibus patuit aditus ad generalia comitia.

Talis in genere civis est, cujus tamen plurimæ adhuc sunt differentiæ, quas, ut breviter perstringamus, oculos ad Remp. Romanorum advertemus, in qua verum & plenissimum, ut Imperatorem imitemur, *l.* 1. *§. sin autem socius. C. de com. serma.* civem definit *Sigonius* 1. *lib. de ant. jur.*

Jur. civ. Rom. & eum secutus *Althus. in Polit. cap.* 5. qui domicilium, tribum vel censum. & publicos honores adeundi potestatem habet. Domicilium requirebatur quidem, quia Ciceronis pater, & Cato non prius facti fuerunt cives pleni, quam transferrent fortunas suas in urbem. *Cicero* enim confitetur 2. *de ll.* duplicem sibi patriam esse, unam loci: in qua genitus, alteram juris, in quam translatus sit.

Tribus quoque & census necessario requisita fuerunt, cum sine iis ad suffragia nemo admitti potuerit. Sed, quod ultimo loco requirit potestatem adeundi magistratus, nec ad civem requiritur, nec Romæ omnibus concessum fuit. Solon enim infimam classem civium à magistratibus repulit, *Plutarch. in Solon* & Romæ ante Canuleji & Icilii rogationes nullus ex plebe ad eosdem admissus fuit, *Liv. l.* 3. Quin etiam liberti, qui cives sunt, *l. postlim. de capt.* honoribus iis caruerunt, sicut Claudius testatur *apud Tacitum*, dum non libertis, sed libertorum filiis, ait, prisco populo solitos magistratus commendari: & tam malè habuit patritios, quòd phaleras & annulos gestari à Cn. Flavio scriba, libertini generis homine, viderent, cum ædilis esset, *l.* 2. *de origin. Iur.* §. *postea,* 7. ut ea ornamenta, omnes deponerent, *Flor. Epit.* 9. *Liv. lib.* 9. Pro hac igitur potestate substituimus jus

suffragiorum, quod l. Valeria universo populo concessum est, *Liv. lib. 2. Plut. in public.* cum jam antea post mortem Romuli inter patres & plebem convenisset, ut patres autores fierent, & plebs cætera vellet, juberet. *Liv. l. 1.*

Ab hac summa civis perfectione deficiunt, proximè, qui apud Romanos solebant abduci in colonias. Nec apud Romanos solum, sed longis ante seculis mos fuit deducere colonias. Sic *teste Herodoto* Cyrene, jussu oraculi, transplantata fuit ex Græcia. Sic Alexandria in Ægypto, Seleucia in Assyria, Babylon in Mesopotamia, Macedonum coloniæ sunt, Apollonia & Syracusa Corinthiorum, Epidamnus Corcyreorum, *Thucyd. lib.* 2. Quin & *Strabo* refert *lib.* 5. suspicionem nonnullorum, qui putabant ipsam Romam esse coloniam Græcorum, quod *Cæcilius* infirmo argumento probare nisus est: quia Græco more sacrificant Herculi.

Causa deducendarum coloniarum non una fuit, *Machiav. in libr. de princ.* propterea deductas putat, ut locis devictis imponerentur præsidia. Eum impugnat *Antimach. lib. 3. Th. 2.* cum tamen *Livius lib. 4.* ipse scribat: Fabium & Ebutium Coss. An. V. C. 313. deduxisse coloniam Ardeam, ut esset præsidium contra Volscos, & *Tacit. l. 19.* de Cremona memoret, quod numero colonorum aucta fuerit, ut esset propugnaculum contra Hanniba-

nibalem, & si qua vis alia ex alpibus ingrueret. Expreßè *Liv. l.* 2. In Norbæ montes novam coloniam, quæ arx in Pomptino esset, miserunt. & de Pericle *Plutarch. in Peric.* Colonias deduxit, ut timorem adjungeret sociis, ne res novas molirentur. Quia & *Cicero pro Flac.* Græcos ait colonias deduxisse in Ioniam, ut eam obsessam tenerent. Sed hæc causa non fuit unica, quin aliam *Isocrat. in Panath.* tangit, videlicet seditiosæ plebis ejectionem. Cum, inquit, inter Athenienses multi essent pauperes, & seditiosi, conspirarunt inter se, ut æquales fierent ditibus civibus. Ideoque ex insulis & proximis Asiæ littoribus Barbaros ejecerunt, ex quibus factæ sunt coloniæ Atheniensium. Ita *Livius* autor est *lib.* 10. M. Valerio & Q. Appulejo Bansa Coss. quos *Onuphrius in Fast. an.* CDLIII. conjicit in an. V. 454. seditionem plebis sopitam esse, cum multitudo dispergeretur in colonias. Est & alia causa ob multiplicationem populi, quam ob rem prima colonia Cæcinam, *Dion. lib.* 2. secunda & tertia Antemnam & Crustumerium deducta est, *Liv. lib.* 1. *Paterc. lib.* 1. *Front. de colo.* Propterea Tarquinius Superbus, oportunitati loci ductus, Circeos misit coloniam, *Dionys. lib.* 4. quia in fertili loco cives magis augentur.

Sunt autem, si cum *August. de civitate Dei* late loqui velimus, coloniæ civitates

ex majoribus civitatibus tanquam populorum examinibus conditæ, & coloni, *Petrus Pellit. in com. orat. pro Cæc. ait*: cives, qui ad incolendam urbem bello captam mittuntur. Sed sic natura colonorum minimé exprimitur, quã rectius proposuit *Alciat. lib. 3. dispunct. cap. 5. lib. 2. c. 21 ex Gell. l. 16. c. 13.* Coloni, inquit, non veniunt extrinsecus in civitatem, nec suis radicibus innituntur, sed ex civitate quasi propagati sunt, & jura, institutaque omnia populi Romani, non sui arbitrii habent. Differunt igitur à perfectis civibus, quod domicilium Romæ perdiderint: à municipibus, tum quod ex urbe explantentur, cum municipes in eam cooptentur, tum quod non suis, sed Romanorum ll. magistratibus, & religione utantur; qua de causa Prænestini, *ut Adrianus docet in orat. quam de* Italicen. *in senatu habuit*. à Tiberio imper. maximo petiêrunt opere, ut ex colonia in municipii statum redigerentur, id quod Tiberius côcessit. Vnde fortasse *Festus* Præneste vocat municipium sui juris, quanquam nomina municipum & Colonorum post l. Iuliam & Pompejam, qua civitatis Romanæ jura omnibus Italis patefiebant, confundi & obsolescere ceperunt, *Vlp. l. 1. ff. ad Munic. Manut. in com. orat. pro Amer.* & *Festus* & *Cicero pro Rull.* sæpe municipia vocant, quæ *Paterc. l. 1. Plin. l. 3. Liv. passim & Frontin.* de

de colo. pro coloniis deducta referunt.

Nec tamen omnium coloniarum eadem fuit ratio. Nam *Asconius in Pison.* colonias duplices facit, Romanas, quæ utebantur jure civium Romanorum, & Latinas, quæ jure Latii. Eandem divisionem licet ex *Livio* desumere, qui *lib.* 37. Bononiam scribit Latinam coloniam esse, & *lib.* 30. duodecim colonias, quæ 2. bello Punico defecerant gravius narrat punitas fuisse, quod latinæ fuerint. Non aduertit hoc *Melancht. pro Planco*, dum jus colonorum vocat jus Latinitatis. Latinorum enim multò deterior erat cōditio *Caj. lib.* 1. *Instit. t* 1. quàm Roman. Vnde *Salustius in Iugurth.* cum narrasset, Turpilium præfectum præsidii Vaccensis, quod occiso præsidio solus aufugisset, à Metello Cons. verberatum & capite multatum fuisse, addit: Erat enim civis ex Latio: quasi Metello idem in Roman. non licuisset. Et *Cicero pro Cæcin. in fin.* miratur, quod nonnulli ex civitate abeant in colonias Latinas, ex meliori conditione in deteriorem.

Aliam differentiam inter 12. colonias, quæ secundum excellentiam propter pēsionis immunitates sic vocabantur, & cæteras vide *apud Ciceron. pro Cæci. & Manut. in com.*

Nos ad municipes pergimus, quos *Gell. l.* 16. *cap.* 13. in urbem recipi scribit, &

Cicero

magis liberorum ex persona parentum. Sed hic statim oritur dubium, an utrumque parentem, an alterutrum proles sequi debeat, cum fieri possit, ut ex patre Campano & matre Puteolana aliquis nascatur. Byzanthinorum *Anst.* 2. *Dec.* & Atheniensium jus erat, *referente Plut. in Themist.* ut civis non haberetur, nisi ex utroque parente cive genitus, *& Demosth. contra Baot. Near. & passim alibi:* repetit l. Atheniensium: Spurium seu Nothum esse, qui ex alterutro tantum parente cive nascitur. Ad hanc consuetudinem fortasse respexit *Arist.* 3. *Polit. cap.* 1. 4. *Polit. cap.* 4. dum, ut civis aliquis nascatur, utrumque parentem civem requirit.

Sed Pericles, rogatione ad populum perlata, obtinuit, ut civis esset, qui ex peregrina matre nasceretur, si modò patrem civem haberet. Ipse enim Pericles, cũ duo ejus filii peste absumti essent, non habebat, nisi filium ex peregrina genitum; *Plutar. in Peri.* Apud Romanos ex Appii oratione, *apud Liv. lib.* 3. colligere est, utrumque parentem civem requiri, ut soboles civitatem obtineat, sed tamen *Vlpian. l. Assumptio*, 6. §. *filius ff. ad Munic.* scribit: filius civitatem, ex qua pater ejus originem ducit, sequitur: & *l. Munic.* 1. *ff. ad Munic.* ex patre Campano & matre Puteolana natum, Campanum esse judicat. Quin imò non tantũ municipiis nonnullis indultum est, ut soboles etiam ad ma-

ad matrem referret originem, quod Iliensibus, Delphis & Ponticis, beneficio Pompeii concessum testatur *Vlpian.l.Munic.§. 2.ff. adMunic.* sed & SCtum, auctore D. Adriano factum est, ut si uxor civis Romana sit, & pater Latinus, partus quoque civis Romanus fiat. *Vlp. in Inst.§ 2 de Latin.* quod in favorem partus concessum est, sicut & *Imperat.Inst.de ingen.§ uni.* ex matre libera & servo patre, jussit partum liberum esse.

Quanquam vero hic consuetudini & II. singularum Rerump. standum est, tamen satius videtur, si partus originem referat ad patrem. Nam si Poloni rectè ex patre tantum æstimant nobilitatem, prout statuit Alexander anno 1505. *in append. statuti, quo à summis dignitatibus Ecclesiarum excluduntur plebeii*, multò magis civitatem aliter æstimari non convenit. Absolutè enim inquit Canulejus *apud Liv.l. 3.* Patrem sequitur soboles, & *l.19 de stat:hom.scrib ICtus:* Filii sequuntur conditionem patris. Pater enim caput familiæ est, & in sua potestate habet filium. Alioquin duæ sæpe civitates disceptabant de cive, ex duarum civitatum civibus prognato, cum tamen, distinctarum civitatum, nisi subordinatarum, nemo possit simul civis esse.

Domicilium quidem transferre quilibet potest, dum modo se patriæ civem agnoscat, *l.nihil est, ff.ad municip.* potest-

que

que incola fieri multarum, *l. incola. l. si. quis. ff. eod.* Sed de civibus ita sentit *Cicero pro Cæcin.* Iure Romano neminem posse duarum civitatum civem fieri, amittique civitatem, quando aliquis recipitur in aliam: & *pro Balbo* ait: O jura præclara, atque divinitus jam à principio Roman. nominis à majoribus nostris comparata, ne quis nostrûm plus quam unius civitatis civis esse possit. Dissimilitudo enim civitatum varietatem juris habeat necesse est. Hinc Pomponius Atticus, *verba sunt Cornel. Nepot. in vit. Attici*, noluit uti beneficio civitatis Atheniensium: quod nonnulli ita interpretantur, amitti civitatem Romanam, alia ascita.

Non utar hîc ratione *Hotoman. & Petri. Pellit. in oratione pro Cæcin.* qui cives dicunt esse membra civitatis, duorum autem corporum non posse unum & idem membrum esse, sed si officium veri civis respiciamus, quod in juramento civium Atheniensium ab *Heraclide in Polit.* relato proponitur, nequit fieri, ut aliquis in duas civitates dispescatur. Tenetur enim civis corpore & bonis suæ patriæ prodesse. Iam si inhabitet duas civitates, cogetur operas suas utrique dividere, ideoque neutri debitum poterit officium præstare. Quin etiam, si Vasallus jurare tenetur, se nihil acturum contra dominum, nec hostium quidem consilia taciturum, *c. unic. de nova for. fidel.* multò magis idem incum-

incumbet civi, quem natura ipsa cum patria conjunxit. Quod si iam discordia incidat inter duas diversas civitates, qui utriusque civis est, quantum opis vel per auxilia sua affert uni, tantum impugnat alteram, & quia à consiliis publicis civis abesse non debet, sive detexerit ea, sive non detexerit, simul fit perjurus, & proditor alterius civitatis.

Quod dixi civem debere omnia sua civitati, id ita esse nemo ambiget, cui officia parentibus debita cognita sunt. Quo enim communior parens est civitas, eò plus colenda est, quàm parentes privati. *Cicero* I. *de Offic.* pro maximo vitio habet, patriam deserere, quippe pro qua, *ut ait Horatius lib.* 2. *Od.* 2. dulce & decorum est mori. Non habuere majus incitamentum suarum virtutum Romani, quam amorem patriæ, nec magis quicquam cuiquam imputatum fuit, quàm Marco Coriolano, quod arma contra patriam usurparet, *Plut. in Corio.* Et ne Regulum & Scauros, animæque magnæ Prodigum Paulum, superante Pœno, ne Fabritium & incomtis Curium capillis, Vtilem bello simul, & Catonis nobile letum referam, *Horat.lib.*1. *od.*12. legat, quis *Valerium M. & Fulgos. utrumque lib.*5.*cap.*6.*& Sabell.lib.*8.*c.* 1. Inveniet plurima exempla eorum, qui ultro vitam pro patria profuderunt. Et hoc jus naturæ esse, ut parentibus & patriæ

pareamus, dicebat *Pompon. l. veluti* 2. *ff. de just. & jur.*

Hinc consequitur, rectè constitutum fuisse *l. origine. l. si quis C. de municip.* ne alicui liceat patriam suam ejurare: cui l. pœnam adjecerunt *l. unica. C. Si curialis,* &c. Arcadius & Honorius. Si enim *Cic. 1. de offic.* rectè dixit: Cari sunt liberi, propinqui, familiares; sed omnes omnium caritates patria una complexa est, pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere? si *Plato in Criton.* & *Hierocles in serm. quales in patr. esse debeat*: rectè docuerunt, patriam debere parentibus potiorem esse: parentes autem nemini licet abjurare, multò minus licebit patriam.

Hac ratione Elisabetha regina Angl. Lenoxium Comitem cum filio ex regno Scotiæ revocavit, eundemque cum redire negaret, cum bonis omnibus proscripsit: *Bodin. 1. de Rep. cap.* 6. nec potuit Alanus Rollandi fil. Scotus, regno Anglorum se prius submittere, quam Guilielmus rex Scotiæ consentiret, *Buchan. lib. 8. hist. Scot.* perinde, ut Dominus Barbarium servum, qui ad Vrbanam præturam aspiraverat, vendicare potuisset, nisi is pro libertate transfegisset, *Suid. in voc. Barbar.* Sicut enim servus, invito Domino, inquit se ex potestate erigere, ita nec civis ex civitate, in cujus potestate est. Nemo enim potest plus juris ad alium transferre, quàm ipse habet, *Lib.* 55. *de R. I.*

R. *I.* Iam civis est in potestate suæ civitatis. Ex ipsa invita, nequit alteri se mancipare. Quid? annon civis tenetur patriam defendere? Sed patriam qui deserit, non tantum tum defendit, sed duplici via; exhaurit, non civibus, tum bonis.

Propterea non tantum *Vlpian. l. assumpt.ff.ad Municip. & Valent. in l. Curiales. C. de decurion..* negant alicui licere patriam vitam mutare, sed & *Carol.* 4. *in aurea bull.* nisi publica necessitas id exegerit, quam exceptionem addit *Vlpian.& Val.d. ll.* & Ferdinandus rex Roman. in comitiis August. Anno 1535. decrevit, licere subdito, propter religionem, patriam & dominum mutare, *Mich. Beuter.* 1. *lib. hist. compl.* Sigismundus Vislic. ex triplici causa concessit villanis potestatem mutandi dominos: si dominus opprimat filiam vel uxorem villani: si dom. maneat in excommunicatione per annũ: si bona villani diripiantur ob delictum domini. *In stat. Polon. l. 1. c.* 17. *a.* 5. *l.* 1. Alias apud Moschos, ne quidem perigrinari, inscio M. duce, licet, multò minus terram mutare. *Sigismun. Baro in histor. Muscov.* Mediolanenses arctius ferè patriæ astringuntur, *ut in statutis Mediolan. continetur.* Apud Hispanos autor est *Petrus Martyr in Indicis,* nemini licere in Americam trajicere, nisi nomen regi consentienti professus fuerit.

Hi sunt cives originarii, ut vocantur in jure civili, sicut Atheni. *αὐτόχθονες* dicebantur, *Thucyd.lib.*1.Secundum modum obtinendi civitatem vocat *Vlpianus* per manumissionem. Quanquam enim Servius libertorum autor est, tamen *Liv. lib.* 2. scribit, post Vindicium manumissum Romæ obtinuisse, ut, qui ita, puta per vindictam, liberati essent, in civitatem accepti viderentur, *Halycar. l.* 5. *Arist.*3.*polit.c.*1. improbat factum Clisthenis, qui post ejectos Tyrannos, servis plurimis civitatem communicarat, cumque Demosthenes rogationem reiterasset, ut liceret manumissis civibus esse, rogatio antiquata est, *Plutarch.in Demosthe.* sive ex hac, sive ex alia ratione, quod liberti suffragia & jura soleat civibus præripere, ut Romæ non semel factitatum esse, *Liv. l.*9. *Cicero pro Milon.* & alii referunt.

Apud Romanos tamen absque controversia liberti pro civibus reputabantur, *l.postlim.de captiv.l.si ut propo.C.de Municip.* sed infimum civium gradum constituebant, interq; liberos & servos medii erant, §.1.*Instit.de liber.* Nam licet per rogationem Canuleji *Liv. lib.* 4. promiscua essent connubia patribus & plebi: tamen l. Iulia prohibentur senatorum filii libertinas ducere, *Vlpianus Institut. tit.* 13.§. *c.* libertinæ comparantur iis, quæ corpore quæstum fecerunt. Nec in suffragiis

giis plurimum poterant, nisi quod vi & fraude reliquo populo calculos præriperent, *Liv. libr. 9. in fin.* dum in omnibus tribubus ferebant, unde eos sevocavit Fabius Max. Quam enim ibi factionem forensem nominat *Livius*, *Zasius in catall. ll. Rom.* rectè interpretatur turbam egentium hominum, ex libertorum genere. Cumque procedente tempore in tribus omnes vicissim arreperent: L. Æmilius Papus & C. Flaminius Conss. eos vicissim in 4. urbanas retraxerunt: cumque Cn. Manilius clivum capitolinum obsideret, legemque perferre vellet, qua liceret libertinis suffragia in omnib. tribubus ferre, à L. Domitio Ænobardo quæstore repressus, & à spe ferendæ l. amotus fuit, *Cic. pro Milon.* Donec Tiberius Gracchus omnes libertos in unam tribum Esquilinam conjiceret.

Non tamen eadem omnium libertorum erat conditio, quanquam à primis Romæ incunabilis, ut *Cicero pro Balb. & Imper. Instit de libert. §. ult.* loquitur, una & simplex libertas competebat, videlicet eadem, qua gaudebat manumittens. Mox sub annum imperii Aug. 46. *secundum Casiod. in chron.* Sex. Ælius &. C. Sentius Coss. legem tulerunt, de iis, qui in dedititiorum numero censebantur. Rectius enim sic loqui videtur *Cujacio*, *Vlpian. Instit. de liber. §. 1. & 6. de. Testament.* quam *Trebon. in Instit. de liber. §. ult.*

§. *ult.* & *Cajus* *Instit.* *lib.* 1. *t.* 1. §. 3. qui vocant eos dedititios, cum non sic vocentur, quod se dedissent, *ut Alciat.* disputat 1. *parad.* *c.* 16. sed quod haberentur in numero dedititiorum, quorum erat deterrima conditio, ut ostendit *Liv.* *lib.* 9. & in Campanorum deditione videre est.

Qui jam ferro vel igne, ut loquitur *Caj.* *Inst.* *t.* 1. §. 3. aut *ut Vlpianus* *Institut.* *tit.* 1. §. 6. vestigiis infamibus insigniti erant, aut vincula portarant, &c. *Vlpianus lib.* 1. *ad l. Æl. Sent.* *l. verum* 216. *ff. de Verb. Signific.* indigni erant, ut civibus Romanis accenserentur, à quibus *Cicero pro Rabir.* vult abesse omnem infamiæ notam, ideoque si mererentur manumitti, in infimo ordine civium relinquebantur, qui sub vilissimis conditionibus Romano imperio implantati erant.

Postea sub an. Tiberii 5. si rectè computat *Cassiod.* Coss. M. Iunio Silano & L. Norbano, l. lata est de Latinis libertis seu Iunianis, *Vlp. Inst.* *t. de Lat. de Testam.* §. 7. & 13. qui sic vocabantur, quod non integram civitatem, sed jus Latii tantum obtinerent, *l. unic. C. de Lat. liber. toll.* Nam nec testamentum condere, nec sibi ex testamento aliorum aliquid dimissum, poterant ullatenus vendicare, prout *Caj.* scripsit, *Instit.* *lib.* 1. *tit.* 1. §. 4. & cum spiritu simul & vitam & liber-

libertatem amittebant. §. *Sed hæc.* 4. *Institut. de success. liber.* Nec successione legitima gaudebant, cum edictum Trajani, Latinum ad plenam civitatem, invito vel ignorante patrono festinantem, post mortem in jus Latinorum retraheret. §. *sed hæc,* 4. *Inst. eod.* Poterant nihilominus jus Quiritium acquirere, beneficio principali, liberis iteratione, militia, nave, ædificio, pistrino, *Vlpian. tit. de Lat.*

Cæterum summus hujus generis fautor *Iustin.* §. 1. *de serv. cogn. Inst. Nov.* 22. *cap.* 8. cum intellexisset, Latinorum & Dedititiorum nomina jam desuevisse, *Instit. de lib.* eorum conditiones omninò sustulit, ut solidum haberent servi ex manumissione beneficium, *l. unic. C. de dedit. lib. toll. Instit. de liber.* §. *ult. de succ. liber.* §. 4. Quin etiam libertis omnibus jus ingenuitatis restituit, *Iustin. de t. & Nov.* 78. *l.* 1. *C. de bon. liber.* ut eorum eadem esset conditio cum filiis libertorum, quibus jam olim licuit magistratus adire, ut Claudius testatur *ap. Tacitum.*

Tertium modum obtinendi civitatem facit *Vlpianus* cooptationem, vel donationem, *Machiavellus lib.* 1. *diss. c.*6. caussam maximam stabilitatis Reip. Romanæ censet esse, quod alienigenas non receperint in civitatem, cujus contrarium sentit *Cicero pro Balb.* multum vi-

delicet ad imperii augmentum profuisse, quod civitas etiam hostibus aperta fuerit. Eo enim modo Romulus Romam, *Plutarch.in Rom.* Theseus Athenas, *Plut. in Thes.* Alexander M. Alexandriam in ostiis Nili, *Ioseph.3.bell.Iudaic.* Richardus rex Angliæ Londinum brevi ampliavit, dum peregrinis, decennium illic habitantibus, jura civitatis attribuit, *Polyd. Virg.in histor.Rich.* Et *Cromer.l.12.* licet Germanis alias minus æquus sit, cogitur tamen confiteri, Casimirum M. Poloniam frequentiorem & cultiorem effecisse, quod Teutonas eò cum jure suo induxerat.

Et ne longè exempla petamus, primum augmentum rebus Romanis attulerunt Sabini, quas Numa II.confirmavit, Tarquinius & Appius Claudius suis divitiis auxerunt: Vindicius seruus à proditione præservavit. Ita Manilius Tusculanus Capitolium liberavit à servis: Hermodorus Ephesius II.12. tab. autor fuit. Sic etiam Pomponius Atticus plurimum juvit res Atheniens. suis opibus, quantumvis hospes, *Cornelius Nep. in vita Attic.* Sed tamen, si promiscuè quibuscunque civitas aperiatur, periculosum illud simul est & indecorum.

Metus enim est, ne pro civibus recipiantur proditores, sicut Demaratus Lacedæm. à Xerxe receptus, consilia ejus in patriam perscripsit, *Iustin.lib.2.* & Amil-

Amilcar Carthag. ex castris Alexandri M. omnes ejus conatus Carhaginensibus patefecit, *Iust. lib.21.* Ita Zopyrus Babylonios, *Herod.lib.3.* & si narratio vera est, *apud Virg.2. Æneid.* Sinon Trojanos prodidit. Et *Arist. 5. polit. c.3.* longum Catalogum recenset civitatum, à peregrinatione perditarum.

Indecorum verò est civitatem adeò vilem habere, ut dignis simul & indignis prostituatur. Qua de causa *Cicero 1. Philip.* meritò ridet Cæsarem, quod non singulis hominibus, sed integris nationibus civitatem assignarit, & Augustus indignatus est super Antonio, quod Siculis civitatem vendiderat, *Sueton.in Aug.* Idem exprobrat Claudio *Seneca in joco de mort. Claud.* Putat enim non debuisse eum mori, antequam omnes Græcos, Gallos, Hispanos, Britannos, Sauromatas, & si qui ultra glacialem Boream incolunt barbari, ut constituerat, inter cives asscriberet. Deinde Antoninus dedit civitatem omnibus, qui in orbe Romano vivunt, *l. in orbe de stat.hom.* Vnde *Modestinus* scripsit, *l.Rom. ad Munic.* Roma communis nostra patria est. Et *Vlpian .l.nec non §.si cum,ff. Ex quibus caus. maj.* quemvis Romæ putat conveniri posse, quia, ut *in summa ait Salicet.* Qui in communi patria est, præsens esse videtur. *Iust.Nov. 78. c. 5.* approbat non tantum, sed & ampliat constitutionem Antonini.

Populares autem Resp. meritò caras habuerunt Resp. suas, sicut Corinthiorū legati Alexandro respondent: Nemini unquam civitatem dedimus, quàm tibi & Herculi. *Seneca* 1. *de benef. cap.* 13. Lacedæmonii ante tempus Herodoti tantum Tisamenum cum fratre receperunt, *Herod. lib.* 9. sed postea etiam Helotas, *Thucyd. lib.* 5. quos tamen iniquiore conditione usos refert *Athen. lib.* 6. Solon, non tantum non recepit, sed & ab urbe repelli voluit peregrinos, exceptis exulibus, *Plut: in Solon.* Legimus nihilominus Platæenses ab Athenienf. in communionem civitatis receptos: *Isoc. in Panath.* Lysiam Thurium, & Pomp. Atticum, *Cornel. Nep. in Pomp.* sed non nisi ob magna merita.

Romani propterea difficulter alienigenas receperunt, quia cives Romanos putabant majestate plenos esse. An quisquam amplissimus Galliæ, cum infimo cive Romano comparandus est? *ait Cicero pro M. Font. & pro Rabir. in pr.* Potestas Quiritium proximè ad Deorum immortalium numen accedit. Hinc lex illa sacrata, quam *Cicero* 3. *de ll.* his verbis ponit: De capite civis, nisi per maximum comitiatum, ollosque, quos censores in partibus populi locassint, ne ferunto: eamque testatur ex ll. 12. detractam repetitque in *orat. pro Sex. Pomp.* §. 16. *de origin. jur. l.* 2. exactis regibus testatur

l. la-

l. latam. ne consules possint in civis caput advertere, injussu populi. Vnde *Plinius* proconsul Asiæ, Christianos, qui cives erant, Trajano in urbem remittit, *lib. 10. Epist.* quod sibi in eorum capita advertere non liceret, & Felix abstinuit Paulum damnare, quod se pro cive Romano venditaret. Nam Verrem propterea acriter accusat *Cicero lib. 5. in Ver.* quod Gavium Cossanum, civem Romanum in Sicilia damnasset. Facinus, inquit, est, vinciri civem Romanum scelus verberari, propè parricidium necari, quid dicam, in crucem agi? Hac ratione solebat & L. Cotte ostendere, Ciceronem injustè damnatum fuisse, quia in centuriatis comitiis judicatus non erat. *Cicero 3. de ll. & in orat. pro Sext.*

Quin etiam Ciceronem, Cæsar & Clodius propterea reum egerunt, quod Lentulum & Cethegum carnifici tradiderit, cum ipse *pro C. Rabir.* testetur, rogatione Portia, *Valer. lib. 8.* & ll. Semproniis, à Graccho latis, ut *lib. 7. in Ver. notavit Manut.* virgas quoque ab omnium civiũ Rom. corpore amotas fuisse, libertatemque civium lictori ereptam. Vnde *Iacobus Ravardus cap. 27. ad ll. 12. tab.* propterea putat Horatio perduellionem judicatam, quod secundum leges horrendi carminis puniri debebat. Erat autem lex horrendi carminis, *Liv. lib. 1.* Caput obnubito, infelici arbore reste suspendito, ver-

verberato vel intra pomærium, vel extra. Has voces, *ait Cicero pro Rabir.* impiissimũ est de civis capite audiri. Proinde ut l. possent duumviri exequi, coacti fuerunt Horatium prius perduellem Iudicare. Perduellis autem est, qui hostili animo adversus Rempubl. vel principem suum animatus est, *l. fin. ff. ad l. Iul. Maj.* Verum, quia virgæ demum rogatione Portia à tergo civis amotæ sunt, ut *Franc. Silv. lib. 3. in Ver.* notat. *Manutius in lib. de ll. Roman.* aliam ejus rei assignat rationem: aliam *Sigon. cap. 18. de jur. ant. Rom.* quod scilicet majestatis reus fuerit Horatius, quoniam in præsentia regis & universi populi parricidium patraverat.

CAPUT VII.

De Rebuspublicis in genere.

CVm omnis disciplina practica resolutivo ordine tradi debeat, eo quod sic facilius addiscatur, meritò, post explicatum subjectum Politices, de interno ejusdem fine agit *Aristot.* qui est Respub. Multitudo enim civium quantam obtinere potest, proximè obtinet felicitatem in Rep. Ostensum verò nuper est, Rempub. esse formam civitatis, quam idcirco *Aristoteles 3. Polit. cap. 6.* definit, quod sit

τάξις πόλεως, τῶν τε ἄλλων ἀρχῶν, καὶ μάλιστα τῆς κυρίας πάντων: aut explicatius 4. *polit. cap.* 1. quod sit τάξις ἐν ταῖς πόλεσιν, ἡ περὶ τὰς ἀρχὰς, τίνα τρόπον νενέμηνται, καὶ τί τὸ κύριον τῆς πολιτείας καὶ τί τὸ τελος ἑκάστης τῆς κοινωνίας ἐστί.

Rectius hoc modo definit *Arist.* Politiam, quam *Speusippus in definitionibus Platonicis*, *&* *Bodinus* 1. *de Repub. cap.* 1. qui loco generis cœtum ponunt & multitudinem. Hæc enim licet materiæ Reipub. & civitati quodammodo competant, Reipub. tamen quatenus forma civitatis est, genus esse nequeunt, quippe quod ab ipsa ejus essentia petendum est, & à forma, quam Respub. civitati superaddit. Illa verò est τάξις, quia per Rempub. cives in ordinem coguntur, cum multitudo sine ordine confusiones pariat, & felici concordique vitæ obsistat. Nihil autem interesse putamus, sive τάξιν interpretemur cum *Sepulved. & Stapul.* 4. *polit. cap.* 1. *Victor. tum hic, tum* 3. *polit. c.* 6. *Aretin.* 3. *polit. c.* 4. *Caso ibid. Piccol. gr.* 10. *cap.* 7. *Lips.* 2. *polit. cap.* 1. per ordinem, sive per ordinationem, cum *Thom.* 3. *polit. cap.* 4. *& Lambin. c.* 6. Vtrumque enim vocabulum designat legitimam constitutionem civitatis, in ordine consistentem.

Quia vero ordo refertur ad unum primum, à quo cætera dependent, ut ait *Aver.* 5. *Metaph. t.* 15. in Reipub. quoque ordi-

ordine caput & principium est, summa potestas, quæ cætera omnia sibi subordinat. Sine imperio enim, ait *Cicero 3. de ll:* nec domus ulla, nec civitas, nec gens, nec hominum universum genus stare nec rerum natura omnis, nec ipse mundus potest. Sed ab hoc principio ita dependent cætera, ut ab eo regantur, & leges accipiant, quod sine adjutoribus summa potestas efficere non potest, quia, *dicente Paterculo lib.* 2. magna negotia magnis adjutoribus egent. Hinc magistratibus opus est, (*verba sunt Cic. 3. de ll.*) sine quorum prudentia, ac diligentia civitas esse non potest, quorumque descriptione omnis Reip. moderatio continetur. Quæcunque igitur essentiam Reip. constituunt, recte complexus est *Aristot.* in hac definitione, quando Rempub. dicit ordinem esse totius civitatis consistentem in regimine summæ potestatis per medios Magistratus.

Cæterum in distinctione Rerumpublicarum, nescio, an omninò ab errore liberari possit *Aristoteles*, qui cum 3. *polit. cap.* 5. à numero summam potestatem gerentium deduxisset species Reipub. mox in fine capitis sententiam corrigit, asserens per paupertatem & divitias distingui, Aristocratiam & Democratiam: accidere verò, ut, qui ad imperii gubernacula sedent, multi sint, vel pauci. Ita secundum mentem Aristo. si

civium

civium tria sint millia, & duo millia diuitum obtineant imperium, erit status Aristocraticus: si tercentum tantum paupauperes regant Remp. erit popularis vel Democraticus.

Verùm, ut oculatius paulò in rem præsentem intueamur, avocanda nobis est Rerump. essentia, à bonitatate vel vitio earum. Nam cum *Polyb.6.lib.* sex species Rerump. enarrat, & *Patrit.1.de Rep. tit.4.* dividit Resp. in popularem, optimatum, & paucorum, confundunt veras & bonas cum prolapsis seu vitiosis, non attendentes, Reip. essentiam priorem esse, & ab iis abstractam. Sicut enim *Cic. 1.de ll.* non tantum leges iustas (sic enim potius cū *Gothofr. & Lamb.* legimus, quam cum *Turnebo* legis justà) sed & iniquas, nuncupari leges vult, qualis est, quam interrex tulit, ut Dictator, quem vellet civium, indicta causa possit impunè interficere. aut quam L. Flaccus de Sylla, ut omnia quæcunq; ille fecisset, essent rata, in quo sensu etiam describit legem, quæ scripto sancit, quod vult, aut vetando, aut jubendo: ita corpus ipsum Reip. separandum est, ab accidentibus, quæ qualem quidem, & vel bonam vel malam faciunt Remp. ejus tamen essentiam non constituunt.

Hæc essentia Reip. non consistit in paupertate & divitiis, sed in personarum numero, quæ ad potestatem sum-

mam admittuntur. Quia enim Resp. est gubernatio summæ potestatis, hæc autem requiescit in personis, quando personæ variantur secundum numerum, Remp. quoque variari necesse est, quia gubernandi potestas aliter uni soli inest aliter diffunditur in aliquos saltem, aliter in universos. Paupertas vero & divitiæ in communicatione majestatis nullam important diversitatem. Sive enim pauper sit rex, quales Tyrannos priscorum fuisse scribit *Herod. lib.* 8. sive sit dives, semper unam & eandem speciem Reip. constituit. Nec enim minus rex erat Emathion, angustis inclusus pagis, *Iust. lib.* 7. aut cui uxor cibaria coquebat, apud *Herod. lib.* 8. quam Alexander M. qui videbatur sibi totum debellasse orbem. Vlysses rex erat parvi scopuli. Nec enim est aptus equis Ithacæ locus, ut neque plenis porrectus spatiis, neque multæ prodigus herbæ, *Horat.* 1. *Epist.* 7. sed regis titulo tam gaudet, quam Artaxerxes, cujus 127. provinciæ numerantur in *lib. Esther. c.* 2. & Evander non minus rex vocatur, quantumvis parvi palatii, quam Trajanus, aut Diocletianus, qui aquilas imperii ultra Ctesiphontem protulit, *Zosim. & Pompon: Læt. in Dioclet. & Galler.*

Refutat *Aristot.* 2: *polit. cap.* 12: (*secundum distinct. Victorii*) eos, qui diversitatem magistratuum æstimabant ex opibus,

bus, quod talia bona ad magiſtratus officia, nihil attineant. Nam Phocion de induſtria volebat pauper eſſe. *Plutarch. in Phoc.* & Ariſtidi data fuit pecunia publicè ad emendum pallium, *Plutarch. in Ariſt:* & filiabus decreto dos ex publico, *Æmil. prob. in Ariſt.* Nota eſt Lyſandri, Pelopidæ, Epaminondæ pauperies, & aliorum, quorum catalogum ſcribunt. *Valer: Max: lib: 4: Bruſon: lib: 5: Sabell: lib: 8: cap: 5:* Verum, propterea æquè fuerunt Imperatores, atque Cimon, Pericles, &c. Quid apud Romanos Publicolam, *Livius lib: 2:* Æmilium Paulum, *Plutarch: in Æmil:* Scipionem, Fabriciumve referam? Hunc & incomtis Curium capillis, Vtilem bello tulit, & Camillum ſæva paupertas, & avitus apto cum Lare fundus. *Horatius 1: od: 12.* Nec enim credo futurum, qui hos alios conſules fuiſſe putet ob paupertam, quam fuerunt Lucullus, Craſſus, Sulla, &c.

Sicut igitur in magiſtratibus non pariunt opes & pauperies diverſitatem, ita nec in ſumma poteſtate, quæ magiſtratuum caput eſt, & principium regiminis. Æquè enim Democratica fuit Reſpub. Romanorum, cum ferreis adhuc præ inopia uterentur annulis, & legatis loco pretii offerrent annulum aureum, *Pancirol. in par: 1: memor:* atque tum, cum devictaCarthagine, magna vis luxus Aſiatici in urbem migraret. Pauper fuit Maſſi-

lia, Phocensium colonia, *Strab.lib.4.* quã *Cicero* Rerump. optimam vocat 2. *de offic.& pro Flacco.* Pauper etiamnum Rhagusia, cujus imperium ferè terminatur in muris, & quæ libertatem annua pensione admercatur: adhuc tamen Aristocratiam alit; perinde ut Veneti in maximis divitiis.

Et sane si paupertas & divitiæ varietatem efficiunt Reipub. quid obstat, quo minus idem concedendum sit de rebus aliis, quæ eadem ratione ad Rempub. pertinent, ut alia sit forma, quando prudentes, alia, quando imprudentes summæ potestatis participes sunt. Sic enim & ipse *Arist.* argumentatur 3. *polit.cap.*12. contra eos, qui magistratus conferebant, ob divitias. Quanquam enim Andreas Doria in constituenda Genuensium Aristocratia, ditissimos quosque allegit, quod putaret secundum consilium T. Flaminii proconf. eam partem in civitate potiorem faciendam, cui salva tranquillaque omnia magis esse expediat: *Liv.lib.* 34. tamen divitiæ primario non sunt spectandæ magis, quàm cætera dona, quæ magistratum magis conspicuum efficiunt. Quoniam enim illarum eadem est ratio, quando, ad Remp. conferuntur, si unum variat Rei. speciem, ad idem sufficiet & alterum.

Et hoc modo nunqnam eadem manebit Respub. imprimis ubi potestates eli-

eliguntur. Pono enim Alcibiadi propter verſutiam: Ariſtidi propter juſtitiam: Pericli ob facundiam: Cimoni ob divitias, aliis ob alias cauſas rerum ſummam committit. Si hæc diverſitatem inducunt, quot modis quæque Reſpub. immutabitur; Monarchicum manſiſſe imperium Perſarum, docent *Plato 3. de ll. Plutarch. in li. ad princip. indoct Strabo lib. 5. Athenæ. lib. 12. Dipnos.* Sed Cyrus illud obtinuit per virtutem, Cambyſes jure ſucceſſionis, Smerdis fraude & mendacio, Darius ſorte, Xerxe, Artaxerxes, iterum jure hæreditatis, &c. Imperium verò Romanum, quoties mutatum eſſe dicemus? in quod Iulius Cæſar ſeipſum vendicavit, ſicut Cyrus in Perſarum, & Ottomannus in Turcarum poteſtatem ſe ingeſſerunt. Ex adoptione ſucceſſerunt Auguſtus, Tiberius, Claudius, Caligula, Nero, Trajanus: Adrianum provexit aſtutia Plotinæ: Pertinacem autoritas: Nervam, Probum, Marcianum, Decium pietas:: Galbam, Ottonem, Severum, Leonem Iſaurium, Nicephorũ, Romanũ Diogenem ſcient militaris: Didium Iulianum, Iuſtinum, pecuniæ: Maximinum, robur corporis: Maximum & Balbinum autoritas ſenatus: Gordianum favor plebis. Ita per varias cauſas plures ad imperium aſpirarunt, adeo ut milites aliquando Mitium elegerint, quod eſſet in caſtris pulcherrimus, *Diac.*

in Constantio. Iam olim quoque Meroes incolæ robustissimum. *Mela: lib: 3: Alex: ab Alex: gen: di: lib: 4: cap:* 23: Æthiopes maximum, *Herodot: lib:* 3: *quod & Camerarius 4. polit. cap. 4. citat. ex Diodor. Sicul.* Gordii & Gothi pinguissimum elegerunt regem *Lauterb. 1. de Republ. & Onesicratus* autor est, apud Catheos Indos pulcherrimum obtinuisse regnum, *Strab. 16. Diod. Sicul. lib.* 17. Vnde *Curt. lib. 6.* ait: plurimis gentibus in majestate corporis veneratio est, magnorumque operum non alios capaces putant, quam quos eximia specie natura dignata est donare.

Ridiculum autem sit, qui ex iis & pluribus aliis rebus diversitatem Rerump. petere velit: & tamen propius fere attingunt Regentes, quam divitiæ, & paupertas, quæ bona sunt externa tantum, imò à Stoicis & Platonicis pro bonis non numerantur, ut patet per *Senec. epist.* 119. *&* 88. *Cic.* 3. *de fin. & in Tusc. Plato in Lysid. Plotin. En* 6. *lib.* 7. *Alcino. de doct. Plat. cap: 30: Camut. 1: de amo: & felic.* Sicut enim infinitus ferè est illarum rerum, quæ in potestate spectari solent numerus: ita Rerump. non poterunt certæ species assignari: Vbi videmus *Plat: 3: de ll. 8: de rep: & in polit.* quique ejus vestigia sequitur in politicis. *Aver: tract: 3: polit:* manifestè hoc vitiũ incurrere, dum mox duas, mox tres, mox quatuor, imò etiam

etiam octo species alicubi enumerant, nullibi tamen certum & definitum numerum assignantes, eò, quod veram rationem distinguendi Resp. neglexerint.

Denique premitur sententia *Aristot.* hoc quoque incommodo, quod cogatur confiteri, unius, paucorum, & omnium imperia non differre specie. Vbi enim est eadem ratio constitutiva, ibi eadem species. Iam paupertas, quam ponit *Aristoteles* rationem constitutivam popularis status, potest inveniri in Monarcha, sicut de Hæbudum regibus scribit *Solinus in Polyhist.c.*35. eos paupertate exerceri ad justitiam: potest inveniri in optimatibus, ut si Pelopidas, & Epaminondas cum sui similibus regant Aristocratiam Thebanorum: itemque in toto populo, qualis erat Atheniensium, cum Themistocles urbem cingeret ligneis muris, aut Lacedæmoniorum, quos volebat Lycurgus æquali pauperie ab avaritia, & contentionibus super meo & tuo abducere. Omnes igitur illi status erunt ejusdem speciei & populares, quia paupertas in imperantibus ubique invenitur. Eadem ratio est in cæteris, quæ præter numerum imperantium ad Rerump. constitutionem adhibentur, quia possunt tribus speciebus communia esse. Quæ verò communia sunt, non distinguunt.

Propterea, quod *Cicero* 2. *de divin.* scribit, se à Platone philosophisque didicisse,

se, Resp. tum à principibus teneri, tum à populis, aliquando à singulis, in eo putamus veras & primas species Rerump. proponi, quas & *Tacitus.lib.4.* his verbis expressit: Cunctas nationes & urbes populus, aut primores, aut singuli regunt. Latini enim sic absolutè species sine vitiis & virtutibus Rerumpub. dinstinctè proponunt, sed in Græcorum nominibus confusio quædam oborta est inter autores, dum alii in melius, alii in deterius idem nomen usurpant.

Quando enim unus imperat, tyrannis *Æschini* vocatur, sed *Plato in polit. Plutarch. de Monarch. Isocr. in panath. Arist. 3. polit. c. 5. & Apule. in fin. de philosoph.* generaliori vocabulo unius dominatum vocant Monarchiam, eamque *Plato & Aristot.* dividunt in βασιλικὴν & Τυραννικήν. Paucorum estatum adæquato nomine vocant Oligarchiam *Æschin. Herod. l. 3. Pultarch de Monarch. Thucyd. lib. 1.* Sed *Plato in polit. & Aristot. 3. polit. cap. 5. 4. polit. cap. 7.* ὀλιγαρχίαν accipiunt pro corrupto, & ἀριστοκρατίαν pro benè constituto statu paucorum. Populi deniq; universi principatum sub communi Democratiæ nomine comprehendunt *Æschines, Plato in polit. Plutarch. de Mon. Apul. de phil.* Verum *Polyb. li. 6.* eo utitur pro popularis status virtute, & *Aristot.* ubique ferè pro vitio.

quan-

quando benè constitutam populi Rempub. communi πολιτείας nomine intelligit, eò quod ibi æquale sit jus omnium civium. Qui verò distinctè Rerumpub. species cognoscere, nec prolapsas cum veris, exemplo *Polybii lib.6.* confundere velit, illi nudè tres primi status ob oculos ponendi sunt, quando unus, quando minor, quando major pars civiū summæ potestati præest. Sed in singulis speciebus, maxima porrò spectāda est latitudo, & diversitas. Simile enim quippiam hîc evenire necesse est, quod & alibi evenire videmus, ut in quovis genere, sit aliquod primum, ad cujus proportionem cætera æstimentur. Sic de amicitia docuit *Arist.* 8. *Ethec.c.3.& 4.* quod prima & perfecta sit ex virtute: quæ ex quæstu dependent, & utilitate, eatenus amicitiæ sunt, quatenus ad primam illam accedunt, & quò propius accedunt, eò dignius merentur nomen amicitiæ.

Sic in universa demonstrationum latitudine, una est, quam Græci κυρίως ἀπόδειξιν, Averroistæ & Latini potissimam vocant, & cui *Them.2.post.cap.2.* principatum totius Logicæ tribuit: cæteræ ab hac tanquam norma deficiunt, alia magis alia minus. Sic *Alcinous de doct. Plato. c. 30. & Plotin.En.1.lib.8.cap.2. En.6.libr.7.* & passim alibi, bonum contendunt ex disciplina *Platoni* primo dici de summo & primo bono, quod *Dio-*

genes definiebat *apud Ciceronem 3. de fin.* quod natura absolutum est, & αὐταρκείαν suam in se habet: reliqua verò ajunt, ad hoc bonum contendere, & eatenus primum bonum æmulantur, & ejus umbram assequuntur.

Pari omninò modo statuendum est, de generibus Rerumpub. cum *Sebast. Eric. 1. disc. de Repub.* in quorum singulis datur aliquod primum, perfectè & probè constitutum, à quo cætera vel propius vel longius abeunt, & defectum quendam important. De omnibus verò nomen generale dicitur analogicè, tanquam de uno ad unum. Monarchia enim de regno, dominatu seu despotia, & Tyrannide quidem dicitur, sed prius & maximè de regno, posterius de dominatu, & denique de Tyrannide. Regnum enim norma est omnis Monarchiæ, à quo proximé dominatus; sed longissimè abest *Tyrannis*,

Cum igitur debeamus omnium Rerũpub. constitutiones metiri ex illa, quæ prima est in unoquoque genere, & norma cæterarum, antè omnia necessarium est, scire, quæ sit virtus bené conformatæ Reip. seu quid faciat perfectam Remp. ad cujus proportionem cæteræ examinari debeant. Cum enim hoc negligerent *Bodinus & Althusius*, hinc factum est, ut alter 4. *de Rep. cap.* 4. alter *in polit. c. 14.* varia coacervaret attributa ad describen-

scribendum Tyrannum, quorum maxima pars ad ejus essentiam nihil pertinent, quippe, quæ consistit tantum in cura privati commodi, & subversione publici, prout edocuit optimè *Aver. tract.3. polit.ex Aristot.4. polit. cap.10.*

Lydius autem lapis, ad quem omnes Respub. exigendæ sunt, ab *Aristot.3.polit.cap.5.& seq.* proponitur, quod sit cura salutis & boni publici. Nam, quia potestas refertur ad totam Rempub. sibi subjectam, æstimanda est ejus virtus ex cura, quam gerit in regenda Repub. Tum verò benè administratur Respub. quando totius cura, & non unius vel paucorum habetur. Hinc enim *Plato* manifestissimè 8. *de Repub.* prolapsarum Rerumpub. originem facit, quando imperantes præpostera partitione, publica ad privatos usus intervertunt. Primam enim legem vocat 5. *de ll.* civitatis totius salutem, sicut & *Cicero 3. de. ll.* consulibus. inquit, salus populi suprema lex esto: & *Averr. 3.tractat. de Republ.* ait: in optima Repub. civilia, id est, communia curantur prius. Oportet enim Rempub. quæ diu firma sit, velle, ut omnes civitatis partes constent, atque in statu suo permaneant.

Ipse *Homer.* ex quo *Dion* putat deduci posse omnia præcepta politica, ejus rei admonet imperantes, dum regem vocat ποιμένα λαῶν. Pastoris verò est, in omnibus prospicere utilitati gregis, quia,

dicente *Gregorio.c. Quāvis de R.I.in Quinto*, non potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedit & pastor nescit. Et hoc est, quod *Seneca de Clement.* ab imperante cogitari vult: non suam esse Rempub. sed se Reipubl. quodque *Claudianus* Honorium docet: Tu civem, patremque geras, tu consule cunctis, Non tibi: nec tua te moveant, sed publica damna. *Plinius secundus*, qui in *Panegyr.* Ideam boni princips absolvisse creditur, in Trajano idquoque commendat. Alii, inquit, se superstites Reip. optabant, faciebantque. Tibi salus tua invisa est, si non sit cum salute Reipub. conjuncta, nihil pro te pateris optari, nisi expediat optimatibus, omnibusque annis de te in consilium Deos mittis, exigisque, ut sententiam suam mutent, si talis esse desieris, qualis electus es.

Si enim *Cicero* 1. *de ll.* rectè scribit: ut quisque maximè ad suum commodum refert, quæcunque agit, ita minimè est vir bonus: si Atheniensium cives olim rectè jurabant, se imprimis laboraturos de salute boni publici. *Heraclid. in polit.* si duo Spartiatæ jure se obtulerunt Xerxi, promptiultrò vitam pro patria profundere, *Herod. lib.* 7. si duo juvenes Carthaginenses passi sunt, se jure vivos sepeliri, quo limites imperii suis sepulchris testatos facerent: *Salust. in Iugurth.* quantò magis po salute publica

blica laborandũ erit illi, quem Respub. in eum usum sibi præfecit, ut ejus prudẽtia& virtute salva sit: quod quidem Iulianus Imperat. consideravit, cum Rempub. sibi cõmissam adeò caram haberet, ut per eam juraret: ita Respub. salva sit: ita quassatum recreem orbem Romanum: *Ammian lib.25.*& principes nostri, dum pro symbolo usi sunt. Aliis inserviendo princeps consumitur, imitati Alphonsum, cujus symbolum refert *histor. Alphons.* Pro lege & pro grege.

Ostendimus supra, homines natura appetere Rempub. ut in ea benè ac beatè, quantum fieri potest, vivant. Is enim Reipub. finis est. Iam tum demum res perfecta est, quando finem, ad quem destinatur, assequi potest, 5. *Metaph. cap.* 17. *& ibidem Comment.* Perfecta igitur & illa Respub. est, in qua cives benè ac beatè uivunt. Cæterum, ubi omnia trahuntur ad commoda privata, cives benè non vivunt, qui tum demum arbitrantur se felices esse, si eorum salus universim procuretur. Laudandus igitur Tacitus, qui ad imperium evectus, omnia sua bona, quæ propria habebat, vendidit, ne eorum cura à curis publicis avocaretur: *Flavius Vopiscus in Tacit.* Et Antoninus Pius dixit: Postquam ad imperium transivimus, etiam, quæ prius habuimus, perdidimus, *Capit. in Anton.*

CAPUT VIII.

De Mixta Republica.

Æterum priusquam particulariter simplices Rerump. formas pertractemus: videndum est, an ex earum confusione, tertia quædam nova & mixta forma possit contemperari, quam nullo simplicium nomine rectè dixeris. Ad numerum enim Rerumpub. hæc quæstio omninò pertinet. Et quidem in tantis turbis, tamque crebris mutationibus actionum humanarum vix potest adeò simplex & inconfusa Respub. reperiri, in qua non sit aliquid alieni admistum; cæterum, sicut Elementa non sunt mixta, nisi perdiderint speciem, & penè æquali proportione sese mutuò contemperarint: ita nec judicanda est Respub. mixta, nisi formæ ita inter se temperatæ sint, ut nullius simplicis nomine jure nominari queant, *4. Polit. cap. 9.*

Errat enim *Isocrat. in Areopagit*, dum propter senatum Areopagiticum credit, Atheniensium Democratiam fuisse temperatam Aristocratia, cum *Xenoph. in libr. de Republica Athen.* omnium popularium eam primam faciat. Iura enim Majestatis penes populum resederunt, cujus senatorii Magistratus erant Areopagitæ. Similis erroris arguuntur *Iunius*

nius Brutus in Vindic.contr.Tyran.Hottoman.de antiq.jur. Gallo.Athus. 14.*c.polit* qui Galliarum regnum ex Monarchiarum numero eximunt, quod prima lex regni sit, *referente Hottoman* 1.*de antiq. Gall. Iur. cap.*23. ut ne quid, quod ad statum Reipub.in universum pertineat, Regi sine publici consilii autoritate statuere liceat. Nam quia reges volentibus utuntur subditis, æquum est, ut de consilio universorum, & imprimis, qui præ sua prudentia statum imperii rectius cognoscunt, leges ad universos attinentes promulgent.Cum qua indulgentia, regia autoritas salva adhuc stare potest, prout sentiunt *Bodinus* 1.*de Repub. cap.* 8. *&* 2.*de Repub.* *&* *Franciscus Sansovinus de rerumpub.gubernatione lib.*1.

Nam & in Anglia conciliorum maxima est autoritas, ut ostendit *Eman. in hist.bell.in hist.Mar. Stuarta.* ex quo opinatur *Casus lib.*3.*polit.cap.*5. regnum Angliæ quoque mistum esse: & de regibus Scotiæ scribit *Buchananus*, quod à conciliorum consensu dependeant. Nam licet Iacobus 4.Petro Varbeco, suppositio filio Comitis Eboracensis, præsumto regi Angliæ, auxilia promisisset, coactus tamen fuit promissa rejicere ad consensum consilii. *Buchan.lib.*13. & Romachus, cum traheret in comitiis sententiæ dicundæ jus ad se solum, tertio anno regni, à conjurata nobilitate occisus est, *Buchan.*

than.lib.4. perinde, ut olim Hieronymus Syracusa. rex à suis interfectus est, quod de sua ageret omnia sentia, longè secus, quàm fecerat Hiero pater, *Livius lib.24.* Quanta sit autoritas conventuum in Hispaniis, notum est, & tamen utrumque regnum in statut. Hispan. Monarchicum vocatur. Et de Castellano expressa res est *ex l.2. 5.6.7. & 8. tit.* 1. *part. 2. l.* 18. *tit.4.l.18.* 19.20. *tit.* 23. *part 3. rursus l.9 t.4. part. ead. item l.4. tit.1. lib.2. & l.1. t.* 1. *lib.3. ordinat.* Quando enim quis jurisdictionem suam probare non potest, præsumitur pro rege, quod ad illum pertineat *l.2. & 8. tit.1. par.2. l.1. t.1. li.3. Ordin.* & rex idem potestatem habet speciali jure nobilibus jurisdictionem & imperium concedendi. De Arragonensi idem probat *Petrus Bellnga in Specul. & Oldradus in Consil.*

Verùm licet leviter ita aliquid admisceatur simplici formæ Reip. sicut in mutationibus Rerump. sæpius fieri videmus, aut quando novæ primum subsistunt, tamen, quia tota species non immutatur, non propriè dicitur Respub. mixta. Nam & Romulus, *autore Dionysio*; populo reliquit, ut leges per curias approbaret, quæ inde curiatæ dictæ sunt, ut notant *Zasius & Cujac. ad l.2. de orig. jur.* ubi *Pomponius* idem testatur, & tamen addit: omnia à regib. gubernata fuisse, quia per sẽtentias patrũ ipse rex rem suã expediebat.

Hic

Hic verò disputatio est, de vera mixtione, in qua, quæ mistionem patientur., Respub. ita contemperari debent, ut singulæ à sua majestate aliquid remittant: sicut Elementa remitti necesse est, quando perfectè miscentur, *Plato in 3.& 6. de ll. item 8. de Rep.* non tantum consentit talem Remp. dari, sed & cæteris omnibus prælatam cupit, & 3. *de ll.* stabilissimam esse demonstrat, quæ sententia quoque est *Isocrat. in Areopag. Polyb. lib. 6. Machiavell. 1. lib. disc. c. 2.* Eandem proponit & explicat *Arist. 4. polit. c. 9.* concedunt & alii, *Apule. de phil. in fin. Cic. in 3. de ll. & fragm. de rebusp. Contar. 1. de rep. Venet. Morus in Vtop. Cas. 4. polit. Turneb. in Cic. 3. de ll. Pico. gr. 10. c. 9.* Contra hos & multos alios disputat *Bodinus* prolixè 2. *de repub. cap. 1.* eorumque sententiam improbant etiam *Tholos. 5. de rep. c. 1 & Iunius 1. part. qq. Polit.* Qua de causa operæ pretium fuerit, in hujus rei veritatem diligenter inquirere.

Quod ut distinctè faciamus, triplicem possumus mixtionem excogitare, eò quod triplici modo jura majestatis possint dividi. Quia enim jura majestatis sunt signa & argumenta summæ potestatis, penes illa debemus notare, qua ratione potestas sit divisa.

Primum igitur fingamus, totam majestatem, vel universa jura, ad summam potestatem pertinentia, communicari singulis

singulis tribus, vel etiam duobus tantum statibus, ut regi, optimatibus, & reliquo populo, cujus mixtionis exemplum invenire non possumus, nisi fortassè per seditionem similis ἀναρχία, nascatur, quam statim pessum ire necesse erit.

Si enim æquale singuli status habeant imperium, quale erit ibi obedientium & imperantium discrimen? Potestatem definit *Vultejus* 1. *de jurisp. Roman.* c. 11. quod sit jus personæ in personam, quo altera subest, altera præest. Cum autem in tali confusione nemo subsit, vana erit potestas, quæ in neminem habet imperium. Nec verò, duæ æquales & distinctæ potestates ulla in Repub. consistere commodè possunt, dum altera alterius legibus perpetuò intercedere potest: proinde prudenter videntur status Scotiæ, Reginæ Angliæ respondisse, petenti, ut Mariæ Stuartæ matri liceat unà cum filio regnare: omnem imperii societatem periculosam esse: *Buchan. lib. 19.* & Alexander. M. Dario scripsit; quod *Seneca in Thyest.* postea imitatus est: Regnum non duos capit, nec mundus duos soles: *Arrian: in hist: Alex:* quodque Severus respondit Iuliano, *Herodian: in Sever: & Iul.* Philippus Gordiano, *capitol: in Gordia: Iuni:* cum uterque peteret tantum in parte imperii relinqui:

Summæ enim & plenæ potestatis ea

ratio

ratio eſt, ut aliam ſecum non compatiatur. Sicut enim Imperator dicebat, §. *Nos verò, de concept. Digeſt.* quod primum eſt, aliud ante ſe habere non poteſt: ita quod ſummum eſt, non patitur ſecum aliam poteſtatem, quæ in ſe imperium habeat. Si enim mutuò in ſe poſſint ſtatuere duæ poteſtates, neutra eſſet ſumma, quo argumento rectè utuntur, *Algazell. diſput.* 5. *dub.* 1. *&* 2. *ibidemque Aver.* *&* *Sueſſanus cum Iandu* 8. *phyſ. q. ult.* imò ipſe *Damaſcenus* 1. *fide. Orth. cap.* 5. contra eos, qui plures uno DEO comminiſcuntur, eoſque ſimul infinitos, *ut Iamblichus facit in pr. lib. de myſter. Ægypt.*

Alterum modum fingamus, quando idem jus majeſtatis pluribus ſtatibus diviſim communicatur, ſed alio atque alio modo, ſicut *Cicero* 3. *de ll.* civitatem ſuam ita vult moderatam eſſe, ut poteſtas in populo, autoritas ſit in ſenatu. Reſpicit hic ad Rempub. Roman. de qua ſcribit *Livius libr.* 1. Cum ſenſiſſent ea moveri patres, offerendum ultrò rati, quod amiſſuri erant, ita gratiam ineunt, ſumma poteſtate populo permiſſa, ut non plus darent juris, quam detinerent. Decreverũt enim, ut cum populus regem juſſiſſet, id ſic ratum eſſet, ſi patres autores fierent. Hoc decreto majeſtas fuit inter patres, plebemque diviſa, ſed apud patres conſtitit in autoritate, apud populum in poteſtate.

Errat enim, qui, quod *Victorinus* scribit, sine autoritate senatus nullam olim legem perferri potuisse, accipit de gravitate Senatus. Nam *Dion. l.* 43. cùm Græcæ historiæ vocabulum autoritatis immiscuisset, talem addit vim esse ejus nominis ut ἑλληνίσαι αὐτὸ καθάπαξ ἀδύνατόν ἐστι. *Paul. l. etiamsi ff. de Autor. & constut.* videtur explicare, dum ait: Etiamsi non interrogatus autor fuerit, valet autoritas ejus, cum se id probare dicit, quod agitur. Hoc enim est autorem fieri *Cicero* 3. *de ll.* dum ait: Imperia, potestates, legationes, cum senatus creverit, populus jussit, ex urbe exeunto: autoritatem senatus exprimit decernendi potestatem. Sicut enim præconsultorum senatus Athenis decernebat prius, quod in deliberationem populi mitti debebat, ita vult *Cicero*, ut patres autores fiant, id est, *quomodo explicat Budæus in annot. ad* Π. *& Hottoman. in orat. pro Caci.* ut SCto decernant prius, quod à populo jubendum est. Sic enim Interrex post mortem Romuli: Quod bonum, faustum, felixque sit, Quirites, regem create. Ita patribus visum est. *Liv. lib.* 1.

Verùm, quia talis majestatis divisio admittit omnes cives, licet alia atque alia ratione, mixtionem non efficit, sed popularem statum relinquit. Vnde apud Romanos & hoc jus mansit, cum

maximè Democratica esset Respub. Nam *Livius lib.* 1. testatur, eum morem in ll. magistratibusque rogandis observari solitum usque ad sua tempora. Ejus enim mentionem facit Quintius Consul, dum confitetur se futurum in potestate tribuni: *Liv. lib.* 2. & Tribuni iterum, dum promittunt se futuros in autoritate patrum. *Liv. lib.* 3. Item cum patres nollent autores fieri, ut crearètur consul ex plebe, non potuerunt tribuni plebejum consulem jubere, & Ap. Claudius Sextium & Licinium tribun. pl. increpat, ne patribus autoritatem eripiant, *Liv. lib.* 6. Quin & *Florus Epito.* 40. & *Dio lib.* 45. ejusdem patrum autoritatis mentionem faciunt, ex quo patet, dictam majestatis divisionem populari statui nequaquam obstare.

Restat igitur tertius modus, quando jura majestatis separantur, & diversa diversis statibus attribuuntur. Quod enim *Bodinus* objicit, majestatem consistere in indivisibili, nisi de summa & perfectissima majestate intelligat, falsum est. Plura enim sunt capita & jura, quorum concursus efficit majestatem perfectam, quam quidem totam & in universum pluribus communicari impossibile est, sed partes ejus nihil prohibet disjungi, & pluribus attribui, ita quidem, ut in singulis sit particula majestatis: in toto vero corpore summa & plena majestas, ex con-

concursu partium, suas majestatis particulas in unum comportantium resultans.

Non sunt autem jura majestatis ad eum modum dividenda, quem fingit *Bodinus* ut populus magistratuum creandorum, ærarii publici, vitæque jus & necis habeat: nobilitati ll. ferendarum, belli, pacisque ac tributorum imperandorum jus tribuatur: regi verò tum universi, tum singuli cives jurejurando obstringantur ad fidelitatem, obsequiumque, sine cujusquam exceptione præstandum. Nam singulis partibus talia jura concedit, quæ trahant secum universam majestatem, quod fieri non posse, paulò ante diximus. Legum enim de omnibus rebus ferendarum potestas nulli parti soli committi potest, quia cum illa conjungitur imperium omnium rerum: sed neque ad omnia regi possunt subditi obligari in mixta hac Rep. quia & hoc modo omnium rerum summa deponitur in sinum regis.

Sed, quia leges, aut ad statum Reipub. pertinent, cujus conformatio ad omnes partes spectat, aut de rebus aliis feruntur, illas oportet, aut jam antè fundationem Reip. conscriptas esse, aut consensu omnium conscribi, electis ad hoc prudentissimis viris cum sufficienti potestate. Sic Athenienses Soloni, Lacedæmonii Lycurgo id negotii dederunt, & ad eorum leges suis juramentis se obligarunt, *Plutarch. in*

Solon

Solon & Lycurg. Sic Terentillus Arsa trib. pleb. quinque viros nominari voluit, qui ll. omnibus æquas, sine præjudiciis ferrent. Cum autem patres id recusarent, inter utrosque conventum est, ut legumlatores & ex plebe, & ex patribus, qui utrisque utilia ferrent, quæque æquandæ libertatis essent, sinerent creari, missique sunt triumviri Athenas, ad ll. describendas, *Livius, lib.* 3. Quin interdum dicebatur dictator, ut legem perferret. *Halyc. lib.* 5. & Florentini octo aut X. viros creare solebant, emendandæ Reip. *Bodinus* 2. *de Repub. cap.* 3.

Si quis verò commodiorum miscendi modum desideret, licet unus omninò non sit, sed pro ratione Reip. diversus, vel hac vel alia quavis ratione liceat eum sine absurditate institui. Summa dignitas sit penes regem, cui ad præstandam reverentiam omnes obligentur. Quam enim *Curtius lib.* 3. nonnullis gentibus erga reges, ait, insitam venerationem, ea promovenda est, quia majestas imperii salutis est tutela, *ut idem Curt. scribit lib.* 9. Sed ne in sola dignitate majestatem regis locemus, poterit adjungi potestas conscribendi exercitum, bellum gerendi, & paciscendi cum externis ad salutem Rei. quod ipsum scribit *Herod. lib.* 6. concessum fuisse regibus Lacedæm. In bello enim maximè requiri unitatem Imperatoris Fabius Maxi. & Minutius ostende-

 runt,

runt, *Plutarch.in Fab. Liv.lib.22.* Præterea cum gratiosum maximè munus sit, & legibus non alligetur, distributio præmiorum, & hæc regi concedi potest: nec obstat, quo minus jus imperandi tributa & cudendi monetam eidem tuto permitti queat. Senatus iis præficiatur rebus, quæ maximè indigent prudentia, ut sunt judicia publica, & leges de rebus extra statum Reipub. ferendæ, &c. Plebs verò ærarii publici curam, & magistratuum creationem habeat.

Sed quia *Aristot.4.pol.c.1.* monet, non esse ideam Reip. fingendam, qualem *Polyb.lib.6.* confitetur esse Rempub. Platonis, sed respiciendum potius ad exempla, utrum conditio hominum patiatur sibi talem Rempub. induci, operæ pretium fuerit, formas Rerump. quas pro mixtis autores venditant, examinare, & experiri, an ullibi, vel talis, qualem proposuimus, vel alia mixtio inventa fuerit. Laconicam Rempub. à Lycurgo plerique ex tribus formis temperatam credunt, de qua scribit *Iustin. lib. 2.* Lycurgus administrationem Reipub. per ordines divisit, regibus potestatem bellorum, magistratibus judicia & annuas successiones, senatui custodiam ll. populo sublegendi senatum, vel creandi, quos vellet, magistratus, potestatem permisit: fundos omnium æqualiter inter omnes divisit.

Verùm,

Verùm, quanquam *Plato 3.de ll. Polyb. lib.6.Isocr.in Areop.& Panath. Iustin. lib. 2.Machiav.1.lib.disc.cap.2.* ex tribus formis confundunt Rempub.Lycurgi:tamen rectius judicavit *Aristot.4.polit.cap.9.* solam Democratiam & Aristocr. ibi componi. Reges enim nulla majestatis jura usurparunt, ut *Æmil. Prob. in Agesil.* rectè dixerit, reges Lacedæm. nomine magis fuisse, quàm imperio. Crearunt & Romani,ejectis regibus,regem sacrificulū ad ea sacrificia,quæ,nisi à regibus,fieri nō poterant, *Halyc.li.5.Li.l.2.Gell.lib.15.ca.* 27. & reginam sacrorum,cujus meminit *Macrob.1 Satur.cap.* 15. sed præter nomen & dignitatem regiam, regium nihil habuerunt. Quod enim *Machiavellus c. 2.lib.1. disc. scribit.* Apud Spartanos Lycurgus ll. ita instituit, ut regibus sua dignitas, optimatibus sua potentia, & populo legitima libertas conservaretur: minimè facit ad regium aliquid, in regibus Laconum demonstrandum, cum dignitas regem non faciat, sed potestas & imperium.

Nec verò dignitas eorum prolixa fuit, cum *Xenoph. de Rep. Lac.* scribat, & ex eo exscribat *Sansovin. lib. 16. de Rebuspub. admin.*Regum honores parum admodum privatorum honoribus antecelluisse.Quæ enim *Herod. lib. 6. Thucyd. lib.5.Xenophon. in lib. de Rep.Laced.Pausan.in Laconi.Arist.3.polit.cap.* 10. recensent: Iovis

ſacerdotes eſſe, in phiditiis primo loco accumbere, duplum cibi accipere, publico planctu ſepeliri: levem quidem honorem deſignant, ſed ſine poteſtate. Quod verò *Herod. lib.* 6. *& Iuſt. lib.* 2. addunt, reges habuiſſe jus belli, in quamcunque libuerit regionem inferendi, ut id nulli Spartiatarum prohibere fas ſit: alioquin piaculari crimine teneatur: nec cæteris autoribus, nec hiſtoriis congruit. Nam *Ariſtot.* 3. *polit. cap.* 10. tum demum reges, ait, habere imperium in exercitus, cum extra regionem egreſſi fuerint, ſive in caſtris, quod omnibus belli ducibus ſemper conceſſum fuit. Imò *Xenophon* expreſſè teſtatur *in lib. de rep. Lacedæm.* reges duxiſſe bellum eò, quò civitas deſtinaſſet, idemque ait: Ephori per præconem denuntiant, quibus annis educendæ copiæ ſint. Et cum Archidamus rex diſſuaſiſſet bellum adverſum Athen. Sthenelaidas Ephorus obtinuit contra regem, ut inferretur, *Thucyd, lib.* 1.

In cæteris ſubjecti fuerunt Ephoris & legibus, quia ſingulis menſibus jurabant Ephoris, ſe ſecundum leges gubernaturos *Xenophon d. loc.* Vnde *Ariſtot.* 3. *polit, c.* 10. maximè vocat eos ſecundum leges: at idem 3 *polit c.* 11 *&* 12 regem ſecundum leges, negat abſolutè regem eſſe. Ephororum autem imperium abunde declarat *Xenoph. de laud Ageſ. & Æmil. Prob. in Ageſ.* qui cum narraſſet, Ageſilaum iuſ-

ſu

su Ephororum revocatum fuisse ex Asia, addit: Agesilaum maluisse imperium domi pati, quam in Asia maximum esse. Vnde non immeritò per potentiam Ephororum scribit *Arist. 2. pol. cap. 7.* regiam potestatem eviluisse. Nam Agidem conjecerunt in carcerem, ibique suffocarunt, *Plut in Agi.* nec Cleomenes quicquam ausus est aggredi, priusquam Ephoros sustulisset. *Plutarch in Cleom. Thucyd. lib 1,* cum narrasset, Pausaniam ex Hellesponto revocatum, illique ab Ephoro imperatum fuisse, ne à caduceatore abscederet, addit, ἔξεστι γὰρ τοῖς ἐφόροις τὸν βασιλέα δρᾶσαι τοῦτο, id est, ut *Æm. Prob. in Paul.* vertisse videtur: Licet legibus eorum cuivis Epboro hoc facere regi, & eum conjicere in carcerem.

Hanc tantam Ephororum potestatem, si respicias, non absurdè dubites, cum iis, quorum mentionem facit *Arist: 4 polit: cap. 9.* qui Lycurgi Remp. popularem credebant, sicut & Nabis Tyran. Lacedæm. expresse confitetur *apud Livium, lib. 34* Lycurgum voluisse Rempub. popularem instituere, Ephori *ait Arist. 2. polit. cap. 7.* omnes magistratus alios corrigunt: & *Xenophon de Republica Lacon.* Ephori quæcunque velint, potestatem mulctandi habent, & extemplo exigendi, nec non in magistratu constitutos interim abrogandi, & in carcerem conjiciendi, ac de

vita certamen instituendi. Sunt autem Ephori magistratus plebis, ut Cosmi apud Cretenses, aut Tribun. pleb. apud Romanos: quos *Herodotus lib.1.* ab ipso Lycurgo institutos: *Plutarchus* verò *in Lycurg.* anno 130. demum post Lycurg. sub Theopompo rege introductos fuisse testatur.

Quia tamen jura nonnulla senatui relicta fuerunt, 2.*polit.c.7.4.pol.c.9.*ut pote potestas per totam vitam decernendi, largiendi, gratificandi, in nonnullis quoque de vita & morte judicandi, & cætera, idcirco cum Democratia, cujus potissimæ partes fuerunt, Aristocratiam temperatam statuimus. Qui verò Rempub. illam purè Aristocraticam dixerunt, *ut Maximus Tyrius in orat.3. Thucyd.lib.1. & Plutarch. in lib. de Monar.* ad externam speciem & splendorem tantum se natorum respexerunt, non ad rem ipsam. Nam senatoribus maximum exhibitum fuisse honorem, *Xenoph. in Repub. Lacedæm.* testatur, & nota est vox illius, qui dixit: in sola Sparta expedit senescere.

Alterum exemplum ponit *Polyb lib.6* in Repub. Romanorum, quam ut rectè dijudicemus, cum *Pompon,l.2 de orig.jur.* varia mutationum tempora nobis distinguenda sunt. Nam sub regibus florebat Monarchia, *sicut Pomponius d.l.§ 1.* scribit, omnia à manu regis fuisse gubernata. Quod enim M. Fabius Papyrio dictatori objicit,

objicit, *apud Liv. lib.* 8. Hostilium cessisse provocationi ad populum, id ille fecit non de jure, sed remittens de sua potestate, ut crudelitatis, si damnaret, injustitiæ, si absolveret Horatium, notam effugeret. Sic & Valerius Publicola fasces populo submisit, *Plutarchus in Public.* & Iulius X. vir Sextio collegæ diem dixit ad populum, *Liv. lib.* 3 licet X. viri sine provocatione creati essent.

Ejectis regibus, jus majestatis recidit ad consules. Ita enim *Livius lib.* 2. Libertatis originem inde magis, quia annuum consulare imperium factum est, quam quod diminutum quicquam sit ex regia potestate, numeres. Omnia jura, omnia insignia primi consules tenuere. Sed statim Publicola communicavit potestatem populo, cum, ut loquitur *Dion.* leges ferret de provocatione à conss. ad populum, & de imperio à populo accipiendo. *Plut. in Public. Liv. li.* 2. Nam his II, *ait Livius li.* 4. dissolutum esse imperium consulare, quia hinc plebs cepit occasionem patribus se opponendi, & jura majestatis iis eripiendi. Hinc natæ sunt conciones, Tribunorum pl. in patres, & patrum in tribunos, cumque consul mitteret lictorem ad tribunum, tribunus misit viatorem ad consulem, adeò ut inter Aristocratiam & Democratiam Respublic. videretur ambigere & mutare, nitentibus tribunis plebis omnia

omnia jura populi facere, patribus verò ea sibi retinere volentibus, donec in puram Democratiam degeneraret, & SCta, nisi jussu populi, non valerent.

Antea verò primis post reges ejectos annis, peculiaria majestatis jura senatus usurpabat. Nam præmia & honores decernebat, sicut cum Icilius trib. pleb. negatum à patribus triumphum Valerio consf. decerneret, refutavit eum Claudius: Ne ita omnia tribuni potestatis suæ implerent, ut nullum publicum consilium sinerent esse. Ita demum liberam civitatem fore, ita æquales ll. si sua quisque jura ordo, suam majestatem teneat: nunquam ante de triumpho per populum actum, semper æstimationem, arbitriumque ejus honoris, penes senatum fuisse, *Livius.lib*:3. Paulo post, ait, ab insectationibus tribunorum servatam esse majestatem patrum. Et Quintius in concione queritur, jura patrum opprimi, si cogantur plebiscitis obedire. Ex quibus patet, distinctam majestatem, distinctaque jura patribus competiisse.

Polybius,lib. 6. scribit, senatum decrevisse de provinciis. judicasse de civitatibus, deque conjuratis pœnas sumsisse: Nam Sabinis bellum & inducias decrevit senatus: *Livius lib* 2.& Circeiensibus senatus verbis responsum est: Facesserent propé ex urbe, ab ore, atque oculis populi

populi Romani, ne nihil eos jus legationis, externo, non civi, comparatum tegeret. *Livius lib.6.* Hinc etiam ll. tulit ſenatus, ut legem de petitione hæreditatis, *l. item § præter hac, ff. de petit. hared.* legem Iuliam & Papiam, *l. illa 71. de hared. inſtit. l. Filio 48 de ritu nupt.* Hinc SCta, quæ nihil aliud ſunt, quàm, quod Senatus jubet & conſtituit, *§ 2 Inſtit. de jur. nat.* ut pote Macedonianum, *lib.1. ff. ad Sena. Mac.* Syllanianum & Claudianum, *ff. ad SC. Syll.* Vellejanum, *C. de SC. Vell.* & antiquum SCtum, ne ſervi torqueantur in caput domini, *Cicero pro Milo. Tacit. 2. Annal.* Quapropter Vlpianus dixit *l. 9. de ll.* Non ambigitur, ſenatum jus facere poſſe. In magiſtratibus quoque creandis, ex inſtituto Servii, plus poterant patres, propter auſpicia comitiorum centuriatorum, & Anno V. 286. cum plebs à comitiis abeſſet, ſoli patres crearunt conſules, *Livius lib 2.*

Tribuni enim, *dicente Gellio lib.13. cap. 12.* ab initio creari ſolebant, non juri dicundo, nec cauſis querelisque de abſentibus noſcendis, ſed interceſſionibus faciendis, quibus præſentes fuiſſent, ut injuria, quæ coram fieret, arceretur. Hinc *Varro lib.21 rer. human.* Ego, ait, triumvir, vocatus à Portio, Tribun. pleb. non ivi, autoribus principibus, & vetus jus tenui: Et *Labeo Antiſtius*, à Gelliano ad tribunos citatus, juſſit eum redire, &

Tribu-

Tribunis dicere, jus eos non habere, neque se, neque alium quemquam, in causa vocandi, cum moribus majorum Trib. pleb. prehensionem haberent, vocationem non haberent, *Gell. d. loc.* Sic & *Cicero pro Quintio*, Tribunorum magistratum, ait, auxilii causa constitutum esse. Imò ipsi patres, cum Tyrannis Tribun. inciperet vires sumere, idem cum Tribun. expostularunt. Nam Martius Coriolanus ita defendit se: auxilii, non pœnæ jus datũ esse potestati tribunitiæ, plebisque, non patrum tribunos esse, *Livius lib.2.* Hoc amplius dicit Martius: non esse tribunis potestatem in patritios. Nam cum Luctatius trib. patritios juvenes, viatori minimè cedentes, prehendi jussisset, obstitit Ap. Claudius Cons. negans jus esse tribuno, in quenquam, nisi in plebejum, *Liv. lib. 2.* Crediturque jure occisus fuisse Genutius tribun. pleb. quod L. Furium & C. Manlium. magistratu consulari abeuntes, prehendisset contra jus patritiorum *Liv. lib. 2.*

Verùm tribuni mox transgressi sunt sui juris limites, dum Martio diem dixerunt, & venire recusantem damnarunt. Q. quoque Considius & T. Genutius T. Menenio, qui à consulatu primum abscesserat, diem dixerunt, & mulctam irrogarunt, *Liv. lib. 2.* Pari ratione traxerunt ad se jus decernendi de provinciis. Nam Ardeatibus ab Senatu responsum est: judicium popu-

populi à senatu rescindi non posse, *Liv. lib.*4. & ipse senatus princeps confitetur, per senatum de Campanis injussu populi agi non posse, *Liv. lib.* 26. Cumque senatus Numidiam Metello decrevisset, populus decretum irritum fecit, *Saluſt. in Iugurth.* obtinuitque contra senatum, ut L.Manilia Pompejo bellum contra Mithridatem, provinciæque omnes circumsitæ, cum copiis Luculli decernerentur. *Plut. in Luc.* Hinc rogatio Sempronia C.Gracchi, ut eo anno senatui esset potestas judicandi de provinciis, sine tribunorum intercessione, *Saluſt. in Iugurth.*

Quin & eò progressi sunt trib. pl. ut cum plebiscita solam plebem tenerent, posthac & in iis patres subjicerentur. Ita enim *Liv.lib.*3. Omnium primum, cum veluti in controverso jure esset, tenerenturnè patres plebiscitis, legem centuriatis comitiis tulêre, ut quod tributim plebes jussisset; populum teneret, qua lege tribunitiis rogationibus acerrimum telum datum est. Idem repetiit Philo. An.V. 416. ut plebiscita omnes Quirites tenerent, *Liv. lib.*8. & Hortensius, cum populus ad Ianiculum abscessisset, *Plin. l.* 16. *c.*10. §.4. *Inſt. de jur. nat.* His legibus effectum est, ut quam hactenus tanquam suam usurparant patres; potestatem cogerentur toti populo committere, & tum facta fuit Resp. popularis, quæ inter Democr. & Aristocr. antea ambigua fuerat.

Quod verò Monarchiæ vestigium in consulibus notent *Polyb.lib.6. Machiavell:1:lib:disc:cap:3:& Didacus scribat:c:1:pract: qq:* Rempub: contulisse summam potestatem in consules, nihil est, cum consules imperium tantum precariò habuerint, & tanquam Reipub: totius vicarii. Imò *Pompon:l:2:§:16:de orig:jur:* negat consules habuisse jus gladii in cives, quia de capite civis non licebat cuiquam, nisi per maximum comitiatum, cognoscere, *Cicero pro Rabir.pro Sext:3. de ll.5.lib.in Verr:Cicero* quidem in 3:*de ll*: consulum potestatem ita ordinat: Regio imperio duo sunto. Nemini parento: Sed Sed vel ex unico hoc loco posset *Sigonius* ostendere, quod *Ciceronis* leges examussim non respondeant legibus Romanorum: Nam lege Valeria provocationis terminus à consulibus ad populum transferebatur, *Plutar.in Pub.* & decreta consf. invitum populum non obligabant. Ita enim Sp. Posthumius sponsione sua ait populum non teneri, quia injussu populi facta erat, *Livius lib.9.* Quin etiam senatus autoritati cogebantur consules cedere, sicut Fulvius propterea literas senatus in sinum abdidit, ne iis vetaretur in Campanos severius advertere. Præterea abducebantur in carcerem consf. à tribunis, & suorum actorum, postquam à magistratu abierant, rationem iisdem reddebant, quæ omnia declarant, regiam pote-

potestatem in consulibus non fuisse.

Postquam Democratia Roman. per factiones Syllæ & Marii, Pompeji & Cæsaris in Monarchiam vicissim abiit, ut scribit *Dion. in August.* indulgentia Impp. fecit, ut nonnulli, ad externam tantum formam intenti, crederent primorum Impp. majestatem non fuisse regiam vel absolutam, cum principes tantum vocarentur, non reges. Sciebant enim Domini & regis nomen, in libera civitate odii & periculi plenum esse, sicut Octavius, cum ipsi serò in senatum venienti ob partum uxoris, Nigidius Figulus acclamasset, Nobis, Octavi, dominum genuisti, cogitavit puerum interficere, ne ex sua domo libertati periculum crearetur, *Dion. in August.* ideoque talia nomina refugiebant omninò. Nam cùm in Sibyllinis legeretur, Parthos vinci non posse, nisi à rege, & propterea Cæsar rex salutaretur, ipse respondit, non regem se, sed Cæsarem vocari, *Plutarch. in Cæs.* Sic & *Ovid.* de Augusto ad Romulum ait; Tu domini nomen, principis ille tenet. Tiberius, à quodam Dominus indigitatus, rogavit, ne se contumeliæ causa ulterius ita appellaret, *Sueton. in Tiber. cap.* 27. πρόκριτος γὰρ τῆς γερουσίας, κατὰ τὸ ἀρχαῖον, ὠνομάζετο. καὶ πολλάκις γε ἔλεγεν, ὅτι δεσπότης μὲν τῶν δούλων; αὐτοκράτωρ δὲ τῶν στρατιωτῶν, δὲ δὴ λοιπῶν πρόκριτός εἰμι.

Dion. in Tib. Hinc & *Suet. in Tib. c.* 31. formam Reip. vocat principium, si rectè locum explicat *Lipsius*, cùm & *Tertull. advers. Hermog.* principii vocabulum scribat accipi solere pro principatu potestativo, & *Alciat. de V. S.* ex *Vegetio l.* 2. *c.* 7. principia accipiat pro tabernaculis principium, sensu non prorsus alieno, de quo vide *Lazium de rep. Rom.* & *Covar. c.* 24. *l.* 4. *var. resolutio.*

Verùm, licet regios titulos repulerint Imp. istac tamen simulata modestia, jus & potestatem omnem ad se trahebant. Nam, quod Cæsar rejiciebat diadema in Capitolium, passus est, statuis suis imponi, quod cum Flavius & Marullus detraherent, *Flor. Epit.* 126. amovit eos à tribunatu, *Plutarch. in Cæs. Dion.* etiam addit, Cæsarem perfecisse, quanquam civibus invitis, ut publico decreto, in conventibus, regià veste indui, coronaque laurea ornari perpetuò sibi liceret, cujus rei, quod calvus esset, causam afferebat. Hinc illa regia ejusdem vox ad Metellum tribunum pleb. Quod si hæc, inquit, quæ ago, te offendunt, facesse in præsentia. Ferocia verba bellum non admittit. Vbi patefacta arma deposuero, tunc age popularitet. Atque hæc dico de jure meo remittens. Nam & tu, & omnes alii, quos ex adversariis meis cepi, in arbitrio estis meo, *Plutarch. in Cæs.* Sic de Augusto scribit *Tacitus* 1. *Annal.* quod contentus consulis

consulis & tribuni nomine, senatus & populi jura ad se traxerit: & Caligula, cum reges apud ipsum de splendore regum disceptarent, versiculum Homeri de se recitavit: οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, &c. & parum abfuit, inquit *Suetonius in Calig.* quin diadema sumeret, & speciem principatus in regnum converteret.

Quod igitur *Thucyd. lib.* 2. de Pericle scribit: Eum titulo-tenus fuisse curatorē Reip. reipsa verò principem, idem de primis Impp. dicere possumus. Regem enim non ex nomine æstimamus, sed ex summa unius potestate. Nam cum imperio subjectus esset Bretzelius rex Bohem. non magis rex fuit, quàm Archiduces Austriæ, qui & ipsi ad regiam dignitatem elevabantur, nec tamen minus mansuri erant sub fide imperii, quam nunc sunt, quando Archiducatus Austriæ regio titulo non gaudet. Sicut enim Quintilianum Rhetorem scribit *Ausonius in Grat. act. ad Grat.* consularia ornamenta sortitum, honestamenta nominis potius, quam insignia potestatis habuisse: ita & de regibus judicandum, qui cum potestati alterius subjecti essent, regium titulum adhuc usurpabant, qualis erat Perseus, *Livius libr.* 45. & alii, qui solebant Diadema à Republica Romana petere.

Regem enim summa & absoluta facit

poteſtas, *ſicut Saluſtius ait in Iugurth.* impune quidvis facere, id demum eſt, regem eſſe. *& Mart.* Qui rex eſt, regem, Maxime, non habeat. Ita magni duces Muſcoviæ, ad quos Monarchia Muſcoviæ rediit, licet plus quàm regia uſi fuerint poteſtate, regium tamen titulum ſibi non arrogarunt, ante Baſilium Ioannis filium. Nam quod *Paulus Iovius in pr. Muſc.* putet; Moſchum ſperaſſe ab Imp. & Pontifice regium titulum: *Sigiſmundus Baro in hiſt. Muſcov.* refutat, quod Moſchus utroque ſe putet ſuperiorem.[1] Nec errandum eſt, cum *Frideric. in conſt. quomod. in læſa majeſt. crim. proced.* dicente: Omnem animam ſubjectam eſſe Romano Imperatori, aut cum *quadam gloſſ. cap. in Apibus. 7. q. 1. Itemque in c. venerabilem de elect.* Imper. habere jus inaugurandi reges omnes, cum is demum verus rex ſit, qui ſuum honorem non habet à ſuperiori. Sic Agathocles, ſe ipſum pro rege venditavit, cum tantam ſuam potentiam eſſe adverteret. *Diodor. Sicul. lib.* 20. & Alexandri M. duces ſibi ipſis diademata impoſuerunt, *Appia. in Syri. Iuſt. lib.* 15. nec Præmiſlaus, cum ad ſummam poteſtatem regni Poloniæ perveniſſet, Pontificis aut Imperatoris reſcriptum ulterius exſpectavit, ſed ſua autoritate diadema ſumſit. *Crom. lib.* 11. ratus ſolam poteſtatem ſummam & liberam ad regem ſufficere, qua cum uſi fuerint Impp. primi, regibus

eos annumerare non veremur, licet regium nomen alia ex causa repudiarint.

Summam enim in eos depositam fuisse potestatem *Tacitus* scribit *l. 1. hist. & 11. Annal. & Strabo l. 15. Plut, in Cæs. Dion. in August.* fuitque hoc caput legis regiæ, cujus mentio fit *l. 1. ff. de constit. princ. l. unic. ff. de offic. præf. prat l. 2. §. Novissime, de orig. jur. l. 1. §. sed in hoc. 7. C. de veteri jure enucl.* Eadem vocatur lex imperii, *lex imperf. C. de testam.* & majestatis *apud Tacit 4. Annal.* Quando autem & quibus verbis prolata sit, qua occasione regia dicta, cum regis nomen exosum omninò fuerit, alii aliter disputant, *Covarr. cap. 1. qq. pract. Corras. lib. 6. Miscell. cap. 8. Borcholt. ad §. constat. Instit. de jur. nat. gent.* Vt ut sit, quod hac l. principi facta fuerit omnium rerum potestas ab Imp. *Iustinian.* asseritur, *§. sed &, Instit. de jur. nat.* nec ullam difficultatem habet, cum principes ea liberaliter usi fuerint, sicut in Nerone ostendit *Seneca 1. de clem. capit. 1.* Ego, inquit Nero, ex omnibus mortalibus placui, qui in terris Deorum vice fungerer. Ego vitæ necisque gentibus arbiter: qualem quisque sortem, statumque habet, in manu mea positum est. Quod cuique mortalium fortuna datum velit, meo ore pronunciat, &c.

Nam quod Cæsar comitia divisit cum populo, *Plut. in Cæs. Suet. ibid.* & Tiberius, cum è campo comitia transtulisset ad

patres, *Tacit. 1. Annal. Dio. l. 58.* jussit per SCta patres causas decernere, aliis ex causis factum est. Primum, quod nulla Resp. tam subito mutari possit, quin aliquid præcedentis formæ retineat, ut docuit *Arist. 4. polit. 5. in fin.* Quod enim *Mesua Concil. diff.* 111. scribit: Omne subitum esse naturæ inimicum, etiam de imperiis verum est. Nam Agis propterea periit, quod repente leges pristinas revocare vellet. *Plutarch. in Agi.* Vnde *Dion de Augusto refert*: Non omnia statim ut decretum erat, executus est, veritus, ne parum succederet, si simul homines transferre, & invertere vellet: sed quædam ex tempore disposuit, quædam rejecit ad tempus. Deinde conditio nascentis Monarchiæ suasit, sæpe populo indulgere aliquid, & fucum aspergere, ne sentiret jura à se auferri. Quæ verò ex adulatione, vel indulgentia conceduntur, non debent trahi ad exemplum prout docet *Reg. Can. 74. in 6to.* qua in parte maximè antecelluit calliditas Tyberii, quem cum narrasset *Tacitus li. 1. in fin.* plurima senatui indulsisse, subdit: Hæc omnia speciosa verbis, re inania ac subdola: quantoque majore libertatis imagine tegebantur, tantò eruptura ad infensius servitium.

De Trajano scribit *Plinius in Paneg.* Imperator, Cæsar, Augustus & Pontifex M. stetit ante consulem sedentem, juravitque.

vitque & expressit verba, quibus domum suam, caput suum, si scienter fefellisset, Deorum iræ consecraret. Pariter & Alexander Severus nullam promulgavit, l. quam senatus prius non approbasset, *Lamprid. in Alex.* & Probus Imp. concessit patribus, ut ll. imperatorias suis SCtis consecrarent, *Vopisc. in Prob.* nec tamen ex ista Impp. indulgentia sequitur, senatum potestatem summam retinuisse, quia jam tum scripserat *Vlpianus* 1. *de constit. princ.* in principem omnem fuisse amotam potestatem, & Antoninus de se dixerat, in *l.* ἀξίωσις *ad l. Rhod. de jact.* ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης. Quin & Domitianus, cum procuratorum suorum nomine, formalem dictaret Epist. sic cepit: Dominus & Deus noster sic fieri jussit, *Suet. in Domit.* & vix biennio post Probum Diocletianus aperte passus est se dominum vocari & adorari, *Aurel. Vict. in Diocl.*

Tertia causa fuit socordia Impp. qui, quas ipsi noluerunt gerere res senatui permiserunt. Tiberius enim cum in Insulam suam An. Imp. 9. abiret, vetuit edicto otium suam interpellari, *Tacitus lib.* 4. Denique & in iis, quæ concessa erant senatui, ultimum jus sibi retinebant Impp. sicut de Cæsare *Plutarch. scribit in Cæsar.* quod maximos magistratus ipse contulerit, sed in speciem magis, quam ut vera

magistratus munia exequeretur, & de Tiberio *Tacit 4. Ann.* quod SCta pro libitu cohibuerit & correxerit, unde Cotta Messalinus ait: adversarios meos tueatur senatus: me verò tuebitur Tiberiolus meus: *Tacitus 6. Annal.* & M. Terentius conceptis verbis profitetur: Tibi summum rerum judicium Dii dedere, nobis obsequii gloria relicta est, *Tacitus 6. Annal.* Hinc *Plinius in Paneg.* conqueritur: Senatores tantum ex pacto loqui, & in sententiam principis cogi, quod innuit etiam *Tacitus lib. 6.* dum L. Pisonem Pontificem laudat, quòd nunquam servilis sententiæ spontè autor fuerit. Nihil igitur obstat quò minus etiam primos Impp. Monarchas vocare queamus.

De posterioribus verò, item de Græcis, Francis & primis Germanorum Impp. dubium non est, quin Monarchicè imperarint: verùm hodie videtur aliquid potestatis transisse ad Principes, ubi meritò *cum Carione & Philip. in Chron.* dolendum est, quod primam originem Electorum ignorare cogamur, unde conjecturam facere queamus, quo tempore Monarchia simplex temperari cœperit. Disputent *Lupold. c. 2. de jur. Imp. Onuphr. l. de comit. imper. Avent 5. Chron. Bavar.* & alii, de primo Electorum exortu: id constat, Othonem Magnum statuisse, ne Imperator eligeretur, nisi ex Germanis & ab iisdem, quod Otho III. Romæ repetiit, cum

eum Crescentium suspendisset, & Placentinum de Capitolio præcipitasset. *Sig.* 7. *Ital. Peucer.* 4 *Chron.* Ibi quidem electionis fit mentio, sicut & Conradus Salicus diu non potuit adire imperium, cum Principes nondum consentirent, sed septem Electores nondum exprimuntur, Nec tantæ fuissent dissensiones inter Principes, de imperio & tutela Henrici 4. si Electorum autoritas in usu fuisset.

Propterea *Carolus IV. in aur. bull. & Innocent.* III. *c. venerabilem de Elect.* rationem eligendi Impp. vocant inveteratam consuetudinem. Sensim enim & electionem & jura imperatoria in se transtulerunt Principes, donec ea propria sibi facerent. Nam jam olim Fridericus I. legem de incendiariis ita conclusit: Actum Nurenberg. in præsentia Principum, consilio & consensu eorundem, *constit. Frider. de Incend.* & Carolus IV. constitutionem de ordine sessionum sic inchoat: Nos Carolus IV. &c. habita deliberatione cum omnibus principibus Electoribus, tam Ecclesiasticis, quàm secularibus, & de ipsorum consilio decernimus, &c. Sed progressu temporis Electores & Principes in isto jure se magis confirmarunt, ita ut Albertus Elector, Archiepiscopus Mogunt. Marchio Brandeburg. in collegio Electorum anno 1519. imperium Germanorum contendat esse Aristocraticũ, *Sleidan. li.* 1. quã sententiam ubique propugnat *Bodinus.*

Et revera absolutam Imperatoris potestatem non esse, argumento est, quod in senatu Principum judicari possit, cum jam olim coram Palatino conveniri potuerit, *prout in aur. bull. rememorat Carolus.* Imò Adolphum Nassovium, & VVenceslaum Bohemum removerunt Electores ab imperio, quod illud malè adminstrarent, *Cuspin. in Cæsar. Æneas Sylv. cap. 34. histor. Bohem.* Hinc cogunt Electores electum Imperatorem, ut priusquam imperium adeat, juret se omnia privilegia & honores statibus servaturum, *Lauterb. 1. de Repub. cap. 15.* Ipsum etiam juramentum, quia cogitur illud Imperator præstare, arguit superiorem collegii Principũ potestatem. Alias enim inane sit, subditos velle Principes suos ad juramenta cogere, quasi eorum fidem ita vilem habeant, ut nisi juratis non credant, cum tamen Areopagitæ non passi sint, Xenocratem pro judicio jurare, rati nefas esse, viro bono, etiam injurato, fidem non habere, *Vives in Augustini lib. 8. de civ. Dei cap. 12.*

Cætera quoque jura majestatis ex parte transierunt ad principes, inter quæ potestas ferendi, aut abrogandi leges, caput est. Summum enim imperium, *ait Innoc. de Elect.* ejus est, qui ordinario juri derogare potest: Et Tyberii vox est: Non aliter constat ratio, quàm si nulli reddatur. Sed ea se privant Impp. dum

ex constit. aur. bull. immunitates, jura & privilegia se omnibus servaturos jurant, Carolo V. inter cæteros hi exhibiti fuerunt articuli: Leges omnes imperii & imprimis auream bullam non modò confirmet, sed & de Electorum consilio, cum res ita feret, amplificet. Item de rebus imperii fœdus & pactum nullum faciat cum externis, nisi de Septem virorum assensu; *Sleidanus libr.* 1.

Atque has leges accepit Carolus, quod illud imperii jus esse sciret, qui tamen ad Pontific. scripsit; Non esse ex dignitate Augusti longè *Max.* Principis leges accipere, nusquã terreri, ad his maximè, qui imperio suo subjecti, *Iov in vit. Leō. X.*

Fridericus in cap. un. quæ sint Rega. angariarum & parangariarum præstationem regalibus immiscet, sed nec illa Imp. exigere integrum est. Lex enim est: Neque vectigal, neque tributum imperet, nisi de consensu Electorum. *Aristot.* potestatem creandi magistratus accenset, & *Polyb. lib.* 6. ut ostendat majestatis aliquid penes plebem fuisse, ex hoc signo id demonstrat, quod plebs demandaverit magistratus: Sed eam quoque potestatem in Carolo certis conditionibus circumscripserunt Electores. *Sleidanus lib.* 1. Plurima tamen ejus arbitrio relinquentes, ex quibus majestas Imper. vicissim arguitur, Potestatem enim conferendi feuda, & mandandi honores. Carolo V.

prin-

doceat, quid illi communi vestra salute agendum, edicendumve sit, &c. Quid multis? cum Sigism.Aug.Petricoviæ Anno 1548.in se receperit, se nunquam commissurum, ut non communicato cum senatoribus consilio, ulla de re quicquam statuat; *lib.* 1. *statut.* c. 1. *a.* 4. *l.* 9. *c.* 3. *a.* 1. *l.* 20.

Eo iure irritum factum est testamentum Casimiri M. quod inscio senatu conditum erat. *Cromer.lib.*13.& Iagello prohibitus fuit Anno 1398. Cruciferis bellum inferre, quod nobilitas dissentiret, *Cromer.lib.*15.cumque idem inLituaniam iter adornaret, additus est Sbigneus Cracov. Episc. comes, ne quid ex sua solius sententia ageret, *Cromer. lib.* 19. Ita & Casimiro III. quatuor adjuncti sunt senatores, sine quibus, quid ageret, irritum esset, *Cromer.lib.* 22.Atque adeo ampliatum est hoc jus senatus, ut nec in rebus domesticis, nec in ducenda uxore, rex liberum habeat arbitrium, prout Sigism. confitetur, *lib* 1. *cap.* 1.*a.*4.*l.*1.Et cum Iagello tertium & quartum matrimonium, sine consensu senatus contraxisset, perpetuis ob id lacessitus fuit discordiis, *Cromer-libr.*18.

Legum ferendarum potestatem ipsi reges à se amovent, dum jurant, se contra leges, privilegia, jura, immunitates Baronum, Magnatum, civitatum, oppidorum, nihil molituros.Ita jurarunt Ludovi-

doviсus Cassoviæ anno 1374. Iagello anno 1422. Vladislaus III. anno 1434. Casimirus III. anno 1454. Iohannes Albertus anno 1496. Alexander 1503. Sigismundus pro filio Sigismundo Augusto an. 1530. qui pubes factus juramentum patris confirmavit an. 1537. *lib: 1. stat. cap. 2. a. 2.* hoc amplius adjectum fuit in juramento, quod Henricus dux Andium præstitit, ut si juramentum violaverit, incolæ ab obedientia liberi essent, *Bodinus 1. de Repub. cap. 9.* Feruntur autem ll. in regni comitiis, prout Casimirus III. anno 1454. ex comitii Nyessov. scripsit: Pollicemur, quod novas nullas constitutiones faciemus absque communi conventione: & Alexander Rado. an. 1505. addit rationem: Quoniam jura communia & constitutiones publicæ non unum, sed populum afficiunt. Ad hoc scriptum respexit Sigismundus Petric. anno 1538. inquiens: Constitutiones novas, non nisi cum consiliariorum & Nunciorum terrarum cõsensu secundum statutum Alex. regis faciemus, *Lib. 1. stat. Polc. 2 a. 6.* Quin & Sigism. cum corrigeret Cracoviæ an. 1507. nonullas ll. addit, se id facere Prælatorum, Baronum, & Nunciorum Terrest. consensu, quod jam antea confessus erat Casimirus 3. in corrigendis ll. Casimiri 2. & Vladislai 2. *Lib. 1. c. 2. a. 5.*

Prætcrea provocatio, quæ summi imperii argumentũ est, non tam ad regem, quàm

quam conventus regni terminatur. Ita enim Sigismundus Cracoviæ anno 1523. A sententia judicis terrestris & Castrensis, licet unicuique vel ad colloquia generalia, vel in defectu illorum, ad conventionem regni appellare, *Liv.* 4. *stat. cap.* 27. *l.* 2. Quod enim *lib.* 1. *stat. cap.* 2. *a.* 4. *l.* 1. *lib.* 4. *c.* 27. *l.* 4. §. *Nihilominus*, scribitur à terminis dari provocationem ad regiam majestatem, illud *Cromer.* 12. *rer. Polon. Prilusf. in com. stat. lib.* 4. *d. c.* sic explicant, quod detur ad comitia, quorum rex caput est, aut ad regem, quò demandet controversias Senatui expediendas. Nam & Sigismundus anno 1550. Petric. simpliciter statuit: Ex colloquiis appellatio ad comitia regni fieri debet, nulla facta mentione motionis ad regem.

Quin etiam jus ærarii à rege in Thesaurarium amovit Alexander anno 1504. Petric. *Lib.* 1. *stat. c.* 1. *a.* 4. *l.* 3. qui Thesaurarius habet etiam jus cudendæ monetæ, ex concessione Iagellonis, anno 1422. *Lib.* 2. *c.* 6. *a.* 2. *l.* 1. *Iodocus* tamen *Ludov. Decius in lib. de gest. Sigism. I.* officiorum regiorum, Palatinatuum, Castellanearum, Capitaneatuum collationem regii juris esse scribit, de quo videant alii: nobis ostensum est, pleraque jura ad senatum transiisse, relicta interim regi summa dignitate, quippe, quem ubiq; scribuntur nuntii terrestres suppliciter adire

adire & rogare, & in quem solum committitur crimen læsæ majestatis, *ut statuitur*, *l.* 1. *a.* 1. *a.* 4. *l.6.* repetiturque *à Thoma Dresnero in processu judic. regni Polon. tit.* 1. *de judic.* Si quid ex iis hodie mutatum fuit, aut in dies mutatur, ut ferè fieri solet, iis dijudicandum relinquimus, quibus intimius arcana ejus regni scrutandi occasio datur.

Vltimum mixtæ Reipub. exemplum ponit *Contaren. lib.* 1. *&* 1. *de Repub. Venet.* in Veneta politia, quam ex ducis imperio, senatuum secretiorum autoritate, & magni consilii potestate, ad modum mixtionis conflatam putat: & jam antea scripsit *Thomas lib.* 4. *de Regim. princ. cap.* 8. in partibus Liguriæ, Æmiliæ & Flaminiæ, quæ hodie Lombardia vocatur, nullus principatum habet perpetuum, nisi per viam Tyrannicam, duce Venet. excepto, qui temperatum habet regimen. Sed rectius *Patritius* 3. *de repub. tit.* 2. *Ianot. de repub. Venator. Picol: gr:* 10: *cap:* 9: *& Bodin:* 2: *polit: cap:* 1. judicant, hodiernam Reipub. Venetorum institutionem penitus Aristocraticam esse. Nam quatuor summa potestatis capita, creationem magistratuum, deliberatienem de bello & pace, introductionem legum, & provocationem, demonstrat *Ianottus* esse penes M. Consilium, Consilium de Pregadi & Collegium: ad quæ nemo admittitur, nisi ex patritiis familiis ortum

ſuum aſciſcere queat, *Senſavin. lib. 20. de gubcr. rerump. in princ.* ſive enim cum *Sabellico* omnes Venetos dividas in patritios & populares, ſive cum *Ianotto* in patritios, Cittadinos & populares, id conſtat apud omnes, ad ſummum conſilium neminem admitti, niſi patritium. Qua de cauſa tota Reſp. Ariſtocratica eſt.

Nam quod *Ianottus* ducem cum ſuis conſiliariis, ubique intervenire ſcribit, honorem quendam & prærogativam arguit, ſed poteſtatem ſuperiorem non deſignat. Erat & apud Romanos in ſenatu princeps, quomodo *Cicero pro Rabir.* Scaurum vocat ſenatus principem: Erat apud Hetruſcos olim Larthes, ſeu primus inter regulos, *Maneto in ſupplem. Beroſ. & M. Cato in fragm. de orig.* quo ſenſu *Liv. l.* 2. Porſenam Larthem nominat Tolumnium Vejent. regem, *libr.* 4. Talis quoque apud Venetos dux eſt, quem tamen *Contarenus* negat literas aliorum principum reſignare, aut ſuas ad eos mittere poſſe, aut ulla in re plenam poteſtatem habere, præter publicum honorem in publicis conviviis & ceremoniis.

Ab initio quidem fuit ſolutior ducis poteſtas, cum ſolus feré rerum potiretur. Nam *Patritium*, cum ſcribit 3. *de Rep. li.* 2. Rempub. Venetorum in eodem ſtatu annos 1000. ſteriſſe, & *Manutium*, qui & longius tempus nominat, hiſtoriæ ſatis refutant. Scribit enim *Volat. lib.* 4.

Geogr.

Geogr. in histor. Venet. primos principes Venetiis fuisse tribunos, quos annos ferè 232. rerum potitos idem testatur. Successerunt tres duces, quorum primum ex communi opinione *Ianottus* vult creatum An. V. 282. Post eos creati sunt magistri militum, annis 4. donec res rediret ad duces, qui liberè ferè imperarunt, usque ad Sebastianum Ciani, cujus ætate collegiorum & consilii M. mentio usurpari cepit. Antea enim eligebantur ab omnibus, aut successores sibi dabant duces. Nam Candianus à ducatu ejectus, ipsum repetiit, & invito populo possedit. Dominicus vero Flabanicus primus tulit legem, ne dux ipse sibi successorem designaret: Simul potentem Vrseolorum familiam ejecit urbs, ne hæreditarium sibi ducatum vendicaret, *Sabellic. in histor. Venetor.*

Hinc etiam factum est, ut si res malè gesta esset, ira populi verteretur, non in Remp. sed in solum ducé, in cujus manu stetisse putabatur, ut ne accidisset. Ita Otho Vrseolus Constantinopolim relegatus est: Dominicus Silvius anno 1067. exilio multatus, quod in expugnatione Dyrrachii infeliciter pugnasset. Vitalis Michael à populo occisus, vel quod pestem in urbem induxisset, *ut Volater.* vel quod tributis cives gravasset, *ut Ianottus scribit*, & decem vel plures numerat *Sabellic.* duces à populo interfectos.

Atque hoc quidem ab universis factum fuit: quod si tum consilio M. sua autoritas fuisset, hujus certè erat ducem abdicare, sicut remotus fuit Marinus Falerius & Franciscus Foscarus: Nec tum culpa duci, sed optimatibus imputari debuisset, sicut factum est, tempore Reneri Zeni ducis 45. electi anno 1252. & Laredani anno 1509. quando salvo duce furor in totam Remp. conversus est.

Ducis igitur potestas imminui cepit sub Sebastiano Ciani, qui creatus est anno 1175. & subinde crescente autoritate consiliorum, ita decrevit, ut nulla ferè amplius sit. Plebs verò, ut supra dictum est, à consiliis prorsus excluditur. Vnde nihil aliud colligere possumus, quam Remp. Venetorum prorsus esse Aristocraticam.

CAPUT IX.

De Monarchia, Regno & Tyrannide.

Ostquam de Rebusp. in genere egimus, nunc considerabimus easdem in specie, facto initio, *cum Arist.* 3. *polit. c.* 10. à Monarchia, quod simplicissima sit & caeterarum mater, *teste* Plato. 3. *de ll.* Quin & prima origine dicitur *Aristot.* 1. *polit. c.* 2. 3. *polit. c.* 10. 4. *polit. cap.* 13.

Plat.

Plat. 3. de ll. &c. *Iustino in pr. libr.* 1. dum ait: Principio, rerum, gentium, nationumque omnium imperium penes reges erat, quam sententiam *Augustin. 4. de civit. Dei cap. 6. & Vives in com. ibid.* suo calculo approbat. Audacius idem affirmat *Isocrat. in Panath.* Priusquam Democratiæ & Oligarchiæ nomen notum erat, barbaricæ gentes & omnes Græciæ civitates regibus parebant. *Adde Cic. 3. de ll. Casten. lib. 3. de off. rep. part. 2. c. 1.*

Hæc testimonia adduco, ut ostendam, *Bodinum 2. de Rep. cap. 24. lib. cap. 1.* sine causa sese opponere toti antiquitati, dum negat Monarchiam primam fuisse Rempub. cum violenter sit instituta à Nimrodo, quod licet concedam: tamen non demonstrat *Bodinus*, ante Nimrodi dominatum, homines sub alia Repub. vixisse, cum potuerint pagatim & sparsim sine Repub. tam diu habitare. Sed nec est violenta omnis Monarchia, imprimis quam *Arist 3. polit. cap.* 10. Heroicam vocat. Natura, inquit *Seneca 1. de clem. cap. 19.* commenta est regem, quod ex aliis animalibus, & apibus præsertim licet cognoscere. De Ægyptiis testatur *Herodot. lib. 2.* quod nullo tempore potuerint sine rege vivere, qua de causa se illi libenter submiserunt. Primus enim ex longissima memoria eorum rex nominatur Menes, *Diodor. lib. 1. Polidor. Virg. 2. de Invent. rer. cap. 2. Ioseph. 8. antiq. cap. 1.* Eadem fuit

Et revera absolutam Imperatoris potestatem non esse, argumento est, quod in senatu Principum judicari possit, cum jam olim coram Palatino conveniri potuerit, *prout in aur. bull. rememorat Carolus.* Imò Adolphum Nassovium, & VVenceslaum Bohemum removerunt Electores ab imperio, quod illud malè adminstrarent, *Cuspin. in Caesar. Æneas Sylv. cap. 34. histor. Bohem.* Hinc cogunt Electores electum Imperatorem, ut priusquam imperium adeat, juret se omnia privilegia & honores statibus servaturum, *Lauterb. 1. de Repub. cap. 15.* Ipsum etiam juramentum, quia cogitur illud Imperator praestare, arguit superiorem collegii Principũ potestatem. Alias enim inane sit, subditos velle Principes suos ad juramenta cogere, quasi eorum fidem ita vilem habeant, ut nisi juratis non credant, cum tamen Areopagitæ non passi sint, Xenocratem pro judicio jurare, rati nefas esse, viro bono, etiam injurato, fidem non habere, *Vives in Augustini lib. 8. de civ. Dei cap. 12.*

Cætera quoque jura majestatis ex parte transierunt ad principes, inter quæ potestas ferendi, aut abrogandi leges, caput est. Summum enim imperium, *ait Innoc. de Elect.* ejus est, qui ordinario juri derogare potest: Et Tyberii vox est: Non aliter constat ratio, quàm si nulli reddatur. Sed ea se privant Impp. dum

ex constit. aur. bull. immunitates, jura & privilegia se omnibus servaturos jurant, Carolo V. inter cæteros hi exhibiti fuerunt articuli: Leges omnes imperii & imprimis auream bullam non modò confirmet, sed & de Electorum consilio, cum res ita feret, amplificet. Item de rebus imperii fœdus & pactum nullum faciat cum externis, nisi de Septem virorum assensu; *Sleidanus libr.* 1.

Atque has leges accepit Carolus, quod illud imperii jus esse sciret, qui tamen ad Pontific. scripsit; Non esse ex dignitate Augusti longè *Max.* Principis leges accipere, nusquā terreri, ad his maximè, qui imperio suo subjecti, *Iov in vit. Leō. X.*

Fridericus in cap. un. qua sint Rega. angariarum & parangariarum præstationem regalibus immiscet, sed nec illa Imp. exigere integrum est. Lex enim est: Neque vectigal, neque tributum imperet, nisi de consensu Electorum. *Aristot.* potestatem creandi magistratus accenset, & *Polyb. lib.* 6. ut ostendat majestatis aliquid penes plebem fuisse, ex hoc signo id demonstrat, quod plebs demandaverit magistratus: Sed eam quoque potestatem in Carolo certis conditionibus circumscripserunt Electores. *Sleidanus lib.* 1. Plurima tamen ejus arbitrio relinquentes, ex quibus majestas Imper. vicissim arguitur, Potestatem enim conferendi feuda, & mandandi honores. Carolo V.

prin-

principes omninò non ademerunt, & cum Landgravio à Granvellano objiceretur: Cæsarem è Germania ne tantillum quidem accipere, respondit Landgravius: Etiamsi fortè non ita multum ad Cæsarem ex imperio redit: tamen, quod & in Turcam & Galliæ regem & in alios ei dantur auxilia, quod imperii dignitas autoritatem ei summam ad cæteros reges conciliat, quod copias perpetuò & exercitus maximos in Germania conscribere potest, cum id cæteris non liceat, quanti id esse putabitur. *Sleid.lib.*17.

Cæterùm utilitatem, quam ex imperio habet Imp. & honorem quidem hæc demonstrant: potestatem verò, ut multa alia, ita potissimùm, quod votum Imp. colophoniũ sit, cæterorumque suffragia gia compleat. Vnde illud: de imperialis potestatis plenitudine decernimus. Nam Carolus V. acriter objurgavit principes, quod in comitiis Norinbergensibus se inscio in causa Lutheri decrevissent, *Sleid. lib.*4. Imò ipsi Electores, Principes, & civitates, Aquisgrani Imp. fidem dant, quos Imp. non tantum imperii, sed & suos fideles vocat. Cæterum hoc modo Monarchia, Aristocratia temperata videtur. Quibus imperii jura intimius cognita sunt, rectius judicare poterunt, quorum sententiæ nostram libenter conjungemus.

Similis videatur alicui constitutio regni

gni Poloniæ, nisi quod ad Aristocratiam propius, vergat. Quanquam enim primi reges absolutiorem habuerunt potestatē, ut scribit *Cromer. in lib. de magist. Polon.* posterioribus tamen, evilescente potestate in plures divisa, *(Micho. in* Chron.*)* plurimum imperii detractum, & ad nobilitatem translatum est, imprimis, cum Ludovicus, ut uni ex filiabus contra solita regni jura, *Liv. 1 statut. c. 2. a. 1.* & Iagello, ut uni ex filiis regnum emereretur, multum de jure regis remiserit, *Cromer. li: 19:* adeò, ut Christina, Cæsaris filia, Vladislai I. uxor, jam tum dixerit: Summum illud jus & autoritatem Monarchiæ in Polonia umbratilem esse, *Cromer. l. 6.*

Audiamus confessionem ipsius *Stanislai Orichovii*, qui, licet ex tribus Rebuspubl. regnum Poloniæ contemperatum putet, *in orat. tamen de ll. Polon. ad proceres.* Rex, inquit, Poloniæ nihil aliud est, quàm os quoddam regni vestri, vobiscum conjunctum, libero ac legitimo vestro suffragio, ut is prorsus nihil agat, nihil moliatur, ac ne loquatur quidem, nisi id, quod ex intimo sensu vestro publicè sit profectum. Senator autem, quem majores præsidem libertatis, atque custodem esse voluerunt, ea ratione Regi adjungitur, ut custos is sit & vindex illius cupiditatum: ac ut in sententiis dicendis regi præeat, illumque doceat,

doceat, quid illi communi vestra salute agendum, edicendumve sit, &c. Quid multis? cum Sigism. Aug. Petricoviæ Anno 1548. in se receperit, se nunquam commissurum, ut non communicato cum senatoribus consilio, ulla de re quicquam statuat; *lib.* 1. *statut. c.* 1. *a.* 4. *l.* 9. *c.* 3. *a.* 1. *l.* 20.

Eo iure irritum factum est testamentum Casimiri M. quod inscio senatu conditum erat. *Cromer. lib.* 13. & Iagello prohibitus fuit Anno 1398. Cruciferis bellum inferre, quod nobilitas dissentiret, *Cromer. lib.* 15. cumque idem in Lituaniam iter adornaret, additus est Sbigneus Cracov. Episc. comes, ne quid ex sua solius sententia ageret, *Cromer. lib.* 19. Ita & Casimiro III. quatuor adjuncti sunt senatores, sine quibus, quid ageret, irritum esset, *Cromer. lib.* 22. Atque adeo ampliatum est hoc jus senatus, ut nec in rebus domesticis, nec in ducenda uxore, rex liberum habeat arbitrium, prout Sigism. confitetur, *lib* 1. *cap.* 1. *a.* 4. *l.* 1. Et cum Iagello tertium & quartum matrimonium, sine consensu senatus contraxisset, perpetuis ob id lacessitus fuit discordiis, *Cromer. libr.* 18.

Legum ferendarum potestatem ipsi reges à se amovent, dum jurant, se contra leges, privilegia, jura, immunitates Baronum, Magnatum, civitatum, oppidorum, nihil molituros. Ita jurarunt Ludovi-

dovicus Cassoviæ anno 1374. Iagello anno 1422. Vladislaus III. anno 1434. Casimirus III. anno 1454. Iohannes Albertus anno 1496. Alexander 1503. Sigismundus pro filio Sigismundo Augusto an. 1530. qui pubes factus juramentum patris confirmavit an. 1537. *lib. 1. stat. cap. 2. a. 2.* hoc amplius adjectum fuit in juramento, quod Henricus dux Andium præstitit, ut si juramentum violaverit, incolæ ab obedientia liberi essent, *Bodinus 1. de Repub. cap. 9.* Feruntur autem ll. in regni comitiis, prout Casimirus III. anno 1454. ex comitii Nyeslov. scripsit: Pollicemur, quod novas nullas constitutiones faciemus absque communi conventione: & Alexander Rado. an. 1505. addit rationem: Quoniam jura communia & constitutiones publicæ non unum, sed populum afficiunt. Ad hoc scriptum respexit Sigismundus Petric. anno 1538. inquiens: Constitutiones novas, non nisi cum consiliariorum & Nunciorum terrarum cõsensu secundum statutum Alex. regis faciemus, *Lib. 1. stat. Pol. c. 2 a. 6.* Quin & Sigism. cum corrigeret Cracoviæ an. 1507. nonullas ll. addit, se id facere Prælatorum, Baronum, & Nunciorum Terrest. consensu, quod jam antea confessus erat Casimirus 3. in corrigendis ll. Casimiri 2. & Vladislai 2. *Lib. 1. c. 2. a. 5.*

Præterea provocatio, quæ summi imperii argumentũ est, non tam ad regem, quàm

quam conventus regni terminatur. Ita enim Sigiſmundus Cracoviæ anno 1523. A ſententia judicis terreſtris & Caſtrenſis, licet unicuique vel ad colloquia generalia, vel in defectu illorum, ad conventionem regni appellare, *Liv.* 4. *ſtat. cap.* 27. *l.* 2. Quod enim *lib.* 1. *ſtat. cap.* 2. *a.* 4. *l.* 1. *lib.* 4. *c.* 27. *l.* 4. §. *Nihilominus*, ſcribitur à terminis dari provocationem ad regiam majeſtatem, illud *Cromer.* 12. *rer. Polon.* Pr*iluſ. in com. ſtat. lib.* 4. *d. c.* ſic explicant, quod detur ad comitia, quorum rex caput eſt, aut ad regem, quò demandet controverſias Senatui expediendas. Nam & Sigiſmundus anno 1550. Petric. ſimpliciter ſtatuit: Ex colloquiis appellatio ad comitia regni fieri debet, nulla facta mentione motionis ad regem.

Quin etiam jus ærarii à rege in Theſaurarium amovit Alexander anno 1504. Petric. *Lib.* 1. *ſtat. c.* 1. *a.* 4. *l.* 3. qui Theſaurarius habet etiam jus cudendæ monetæ, ex conceſſione Iagellonis, anno 1422. *Lib.* 2. *c.* 6. *a.* 2. *l.* 1. *Iodocus* tamen *Ludov. Decius in lib. de geſt. Sigiſm. I.* officiorum regiorum, Palatinatuum, Caſtellanearum, Capitaneatuum collationem regii juris eſſe ſcribit, de quo videant alii: nobis oſtenſum eſt, pleraque jura ad ſenatum tranſiiſſe, relicta interim regi ſumma dignitate, quippe, quem ubiq; ſcribuntur nuntii terreſtres ſupplicitet adire

adire & rogare, & in quem solum committitur crimen læsæ majestatis, *ut statuitur*, *l.* 1. *α.* 1. *a.* 4. *l.* 6. repetiturque *à Thoma Dresnero in processu judic. regni Polon. tit.* 1. *de judic.* Si quid ex iis hodie mutatum fuit, aut in dies mutatur, ut ferè fieri solet, iis dijudicandum relinquimus, quibus intimius arcana ejus regni scrutandi occasio datur.

Vltimum mixtæ Reipub. exemplum ponit *Contaren. lib.* 1. & 1. *de Repub. Venet.* in Veneta politia, quam ex ducis imperio, senatuum secretiorum autoritate, & magni consilii potestate, ad modum mixtionis conflatam putat: & jam antea scripsit *Thomas lib.* 4. *de Regim. princ. cap.* 8. in partibus Liguriæ, Æmiliæ & Flaminiæ, quæ hodie Lombardia vocatur, nullus principatum habet perpetuum, nisi per viam Tyrannicam, duce Venet. excepto, qui temperatum habet regimen. Sed rectius *Patritius* 3. *de repub. tit.* 2. *Ianot. de repub. Venator. Picol: gr:* 10: *cap:* 9: & *Bodin:* 2: *polit: cap:* 1. judicant, hodiernam Reipub. Venetorum institutionem penitus Aristocraticam esse. Nam quatuor summa potestatis capita, creationem magistratuum, deliberationem de bello & pace, introductionem legum, & provocationem, demonstrat *Ianottus* esse penes M. Consilium, Consilium de Pregadi & Collegium: ad quæ nemo admittitur nisi ex patritiis familiis ortum

ſuum aſciſcere queat, *Senſavin. lib. 20. de guber. rerump. in princ.* ſive enim cum *Sabellico* omnes Venetos dividas in patritios & populares, ſive cum *Ianotto* in patritios, Cittadinos & populares, id conſtat apud omnes, ad ſummum conſilium neminem admitti, niſi patritium. Qua de cauſa tota Reſp. Ariſtocratica eſt.

Nam quod *Ianottus* ducem cum ſuis conſiliariis, ubique intervenire ſcribit, honorem quendam & prærogativam arguit, ſed poteſtatem ſuperiorem non deſignat. Erat & apud Romanos in ſenatu princeps, quomodo *Cicero pro Rabir.* Scaurum vocat ſenatus principem: Erat apud Hetruſcos olim Larthes, ſeu primus inter regulos, *Maneto in ſupplem. Beroſ. & M. Cato in fragm. de orig.* quo ſenſu *Liv. l.* 2. Porſenam Larthem nominat Tolumnium Vejent. regem, *libr.* 4. Talis quoque apud Venetos dux eſt, quem tamen *Contarenus* negat literas aliorum principum reſignare, aut ſuas ad eos mittere poſſe, aut ulla in re plenam poteſtatem habere, præter publicum honorem in publicis conviviis & ceremoniis.

Ab initio quidem fuit ſolutior ducis poteſtas, cum ſolus ferè rerum potiretur. Nam *Patritium*, cum ſcribit 3. *de Rep. li.* 3. Rempub. Venetorum in eodem ſtatu annos 1000. ſtetiſſe, & *Manutium*, qui & longius tempus nominat, hiſtoriæ ſatis refutant. Scribit enim *Volat. lib.* 4. *Geogr.*

Geogr. in histor. Venet. primos principes Venetiis fuisse tribunos, quos annos ferè 232. rerum potitos idem testatur. Successerunt tres duces, quorum primum ex communi opinione *Ianottus* vult creatum An. V. 282. Post eos creati sunt magistri militum, annis 4. donec res rediret ad duces, qui liberè ferè imperarunt, usque ad Sebastianum Ciani, cujus ætate collegiorum & consilii M. mentio usurpari cœpit. Antea enim eligebantur ab omnibus, aut successores sibi dabant duces. Nam Candianus à ducatu ejectus, ipsum repetiit, & invito populo possedit. Dominicus vero Flabanicus primus tulit legem, ne dux ipse sibi successorem designaret: Simul potentem Vrseolorum familiam ejecit urbs, ne hæreditarium sibi ducatum vendicaret, *Sabellic. in histor. Venetor.*

Hinc etiam factum est, ut si res malé gesta esset, ira populi verteretur, non in Remp. sed in solum ducé, in cujus manu stetisse putabatur, ut ne accidisset. Ita Otho Vrseolus Constantinopolim relegatus est: Dominicus Silvius anno 1067. exilio multatus, quod in expugnatione Dyrrachii infeliciter pugnasset. Vitalis Michael à populo occisus, vel quod pestem in urbem induxisset, *ut Volater.* vel quod tributis cives gravasset, *ut Ianottus scribit*, & decem vel plures numerat *Sabellic.* duces à populo interfectos.

Atque hoc quidem ab universis factum fuit: quod si tum consilio M. sua autoritas fuisset, hujus certè erat ducem abdicare, sicut remotus fuit Marinus Falerius & Franciscus Foscarus: Nec tum culpa duci, sed optimatibus imputari debuisset, sicut factum est, tempore Reneri Zeni ducis 45. electi anno 1252. & Laredani anno 1509. quando salvo duce furor in totam Remp. conversus est.

Ducis igitur potestas imminui cepit sub Sebastiano Ciani, qui creatus est anno 1175. & subinde crescente autoritate consiliorum, ita decrevit, ut nulla ferè amplius sit. Plebs verò, ut supra dictum est, à consiliis prorsus excluditur. Vnde nihil aliud colligere possumus, quam Remp. Venetorum prorsus esse Aristocraticam.

Caput IX.

De Monarchia, Regno & Tyrannide.

Ostquam de Rebusp. in genere egimus, nunc considerabimus easdem in specie, facto initio, *cum Arist.* 3. *polit. c.* 10. à Monarchia, quod simplicissima sit & cæterarum mater, *teste Plato.* 3. *de ll.* Quin & prima origine dicitur *Aristot.* 1. *polit. c.* 2. 3. *polit. c.* 10. 4. *polit. cap.* 13. *Plat.*

Plat. 3. de ll. &. *Iustino in pr. libr.* 1. dum ait: Principio, rerum, gentium, nationumque omnium imperium penes reges erat, quam sententiam *Augustin. 4. de civit. Dei cap. 6. & Vives in com. ibid.* suo calculo approbat. Audacius idem affirmat *Isocrat. in Panath.* Priusquam Democratiæ & Oligarchiæ nomen notum erat, barbaricæ gentes & omnes Græciæ civitates regibus parebant. *Adde Cic. 3. de ll. Casten. lib. 3. de off. rep. part. 2. c. 1.*

Hæc testimonia adduco, ut ostendam, *Bodinum 2. de Rep. cap. 24. lib. cap.* 1. sine causa sese opponere toti antiquitati, dum negat Monarchiam primam fuisse Rempub. cum violenter sit instituta à Nimrodo, quod licet concedam: tamen non demonstrat *Bodinus*, ante Nimrodi dominatum, homines sub alia Repub. vixisse, cum potuerint pagatim & sparsim sine Repub. tam diu habitare. Sed nec est violenta omnis Monarchia, imprimis quam *Arist 3. polit. cap.* 10. Heroicam vocat. Natura, inquit *Seneca 1. de clem. cap.* 19. commenta est regem, quod ex aliis animalibus, & apibus præsertim licet cognoscere. De Ægyptiis testatur *Herodot. lib.* 2. quod nullo tempore potuerint sine rege vivere, qua de causa se illi libenter submiserunt. Primus enim ex longissima memoria eorum rex nominatur Menes, *Diodor. lib. 1. Polidor. Virg. 2. de Invent. rer. cap. 2. Ioseph. 8. antiq. cap.* 1. Eadem fuit

apud alias gentes ratio. Græcorum primi reges *in hist. sacr. apud Homer. & Lactant.* celebrantur, Saturnus, Iupiter, Cecrops, Lacedæmon, &c. Trojanorum *Trojus apud Messalam Corvin. in libr. ad August. de ejus progen.* Apud Garamantas, Cambyses, *Herodotus lib.* 13. Apud Indos Alexander Magnus, *Arrian. in histor. Alexand.* Apud extremos Americanos, Colonus regulos invenit, *Mart. Dec.* 1: *lib.* 1. exceptis Parisiensibus, qui annuis magistratibus usi fuerunt. Vsque adeò verum est, quod *Aristot.* Monarchiam fuisse cæterarum Rerumpub. primam docet.

Monarchiæ tradit *Arist.* 3. *polit. cap.* 10. quinque diversitates, non ut habeantur pro speciebus, sed, ut ostensa in singulis varietate, denium illas sibi explicandas sumat, quæ potissimæ sunt. Primus modus vocatur secundum leges, quando Monarcha per omnia subjicitur legibus, ut Reges Lacedæm. quos testatur *Xenoph. in l. de repub. Laced.* singulis mensibus jurare solitos, se secundum ll. imperaturos. Vnde Demaratus *apud Herodot.* cum aufugisset, rogatus causam sui abitus, respondit; Quia apud Lacedæm. plus valent leges, quàm reges, *Lauterb. lib.* 2. *politic. cap.* 9. Sed hos *cap.* 12. negat *Arist.* veros reges esse, quia potestatem regiam nullam habent.

Secundum modum tribuit *Arist.* Barbaris, de quo post. Tertius ordo Monar-

charum

charum est extraordinarius, quando creatur magistratus cum summa potestate extra ordinem. Æsymnetas Græci vocant & *Aristot.* exemplum affert de Pittaco, cui Mytilenei summam rerum crediderant, ad compescendas turbas exulum. *Laert. in Pittac. & Vict. in com. 3. polit. cap. 10. in uo: Æsymne.* Interpretatur Æsymnetarum vocem *Camerar. 3. polit. cap.* 10. per Consules, Iudices, Præfectos. Sed malè dum *Aristot.* Æsymnetis tribuat plenam potestatem, sed extra ordinem, aut ad tempus.

Vivum eorum exemplum licet intueri in Dictatoribus Romanorum, qui sine provocatione cum summo imperio creabantur, *Varro 4. de ling. Latin. Cicero 3. de ll. & Seneca alic.* Dictatorem vocant magistrum populi, propterea, quod ipsi fuerit indulta summa in accensos potestas. *Suidas* eum putat Græca voce exprimi posse, quod sit εἰσηγητὴς τῶν λυσιτελῶν, additque, quod apud Romanos propter dupulicatam potestatem δισύπατος dictus fuerit Ap. Claudius, cum vulgi furores compescere aliter non posset: Agedum, inquit, dictatorem, à quo provocatio non est, creemus. Iam hic quo nunc omnia ardent, conticescet furor. Pulset tum mihi lictorem, qui sciet jus de tergo, vitaque sua penes unum illum esse, cujus majestatem violavit, *Livius lib.* 2. Ita M. Fulvius, & mox T. Man-

lius creati fuerunt contra seditiones plebis, *Livius lib.* 6. Et cum Tribuni pleb. paterentur ad se provocari à Fabio, Papyrius Dictator acriter objurgavit tribunos, ne jus dictaturæ, quod sine provocatione esset, sua intercessione extinguerent, *Livius. lib.* 6. Tenuerunt igitur dictatores summam potestatem, sed ad tempus tantum, per quod à veris Monarchis distinguuntur, *Polyb. l.*3. *Suid. in voc. Dictat. Godoleu. ad lib.* 2. *Liv. Tiraq. q.*4. *de jur. prim. Turneb. in lib.*3. *Cic. de ll.* Perion. *Blond. Fenestell. Latus de Rom. Magist.* & *Antiq.* Nam Syllam ex dictatura Tyrannidem fecisse *Cic.* judicat *in* 1. *Philip.* idemque est judicium *Plutarch. in Cæs.* de dictatura Cæsaris, quod ultra terminum prorogarentur.

Quartum genus vocat *Aristot.* Heroicum. Heroës autem derivat *Plat. in Cratyl.* ab amore, quod eos populi præ singulari amore sibi præfecerint propter divinas & eminentissimas virtutes, unde & *Iamblich. de myst. Ægyptior.* passim post Deos, Dæmonas, post hos collocat Heroas, quod & *Apulejus de philosoph. Platon.* sic explicat. Cæterum sicut virtus Heroica 7. *Ethic. cap.* 1. non aliter à moralibus distinguitur, nisi propter divinam quandam inclinationem: (Errat enim *Thomas* 1.*p.*2.*quæst.*45.*a.*3. dum specie distinguit Heroicam virtutem à morali) ita nec heroici reges diversam Monarchiam à cæ-

à cæteris constituunt, sed naturalem vel divinum quendam ad regnandum instinctum cæteris regibus superaddunt.

Vltimum denique genus, verum regem constituit, de quo priusquam, sicut & de secundo agamus, illud præmittendum est, quod ad omnes Monarchias pertinet: Non posse videlicet Monarchiam inter duos dividi, quia (*verba sunt Lucan. lib.* 1.) Nulla fides regni sociis, omnisque potestas Impatiens consortis erit: nec gentibus ullis Credite, nec longè fatorum exempla petantur, fraterno primi maduerunt sanguine muri. *Seneca* dictum est *in Agamemn.* Nec regna socium ferre, nec tædæ sciunt, quod *Ovidius* 2. *de arte aman.* sic expressit: Non benè cum sociis regna, Venusque manent. Si enim Pomp. & Cæsar, quos & potestas populi & autoritas patrum poterat cohibere, si Narses & Bellisarius, sine æmulatione nequiverunt vivere, quantumvis Imperatori subjecti, quid speremus de iis, quibus tantum licet, quantum libet? Parcissima fuit potestas regum Lacedæm. tamen de iis scribit *Pausan. in Laco.* quod in unica saltem re semel concorditer senserint. Vnde, cum Agis proficisceretur in Argivos, Plistoanactes coactus fuit domi manere, sicut & Demaratus, cum Cleomenes iret in Æginetas, *Herod. lib. 6. Thucyd. lib. 5.*

Romanus Fabius id quoque advertit,

qui cum Minutio noluit eadem castra figere, quod duobus Imperatoribus rarò conveniret, *Liv. li.22. Plutarch. in Fab.* Qua de causa *Polyb.* putat inter Romanos Coss. alternum fuisse imperium, ne dissensio eorum periculum afferret Reip. Nam Castor & Pollux, quanquam ovo prognati eodem, diversis tamen ducti fuerunt studiis, *si Horatio credimus.* Laudet *Mamertinus in Panegyr.* concordiam Diocletiani & Maximiani, nobis sanè constat *ex Zosim. Aurellio Vict. & Pomp.* non admodū unanimiter ab iis imperatum fuisse. Si tamen ulla necessitas cogit imperantes multiplicari, plures satius est præfici, quàm duos. Triumviratus enim Pompeji, Crassi & Cæsaris, *Plutarch. in Crass.* Item Lepidi, Antonii & Augusti, *Dion. in August.* tam diu stabilis fuit, quàm diu duorum simultates tertii autoritas repressit.

Non aliter igitur constat ratio Monarchiæ, quàm si unus præsideat. Vt verò Monarchias rectæ ordinemus, ab ea inchoandum est, quæ cæterarū norma est, utpote à regno. Regnum est Monarchia, in qua salus subditorum maximè procuratur, quod fit, quando Monarcha subditis, sua cuique relinquens bona propria, secundum DEI, naturæ, suasque ex justo & æquo conditas ll. imperat. Et hic Monarcha rex est, quem à cæteris per virtutes distinguimus, *sicut Castellanus ait l. 1.*

de

de offic. reg. c. 1. Id enim constat inter Philosophos omnes, non esse regem, qui improbis infectus moribus dominatur. Qui rectè faciet, non qui dominatur, erit Rex, ait *Auson. in Monosyl.*

Rectè autem facit Rex, si *secundum Polyb. lib. 5.* semper benefaciendo, cum clementia & beneficentia subjectos gubernet. Non requiruntur præcisè omnes ad regem constituendum virtutes, ita ut si earum quibusdam destituatur, Tyrannus, aut minus rex saltem dici debeat. Negat *Nicolaus* Papa 2. *q. 1 cap. Scelus.* Lotharium verum regem esse, propter adulterium cum Gualdrada commissum, & *Dion. Isocrat. in Nicocl.* Pontan. Prilusf. *lib.* 1. *stat.* Polon. *cap.* 1. *a* 1. Patrit. *de regn. Lipsi. in pol. Plinius in Panegyr. Synes. in orat. ad Arcad. Machiav. de princ. & huic oppositus Antimachiavel. Tholosan. libr.* 8. 9. 10. 12. *de Republ. Castellan. de offic. reg. Thom. Morus, Matthias, Agritius, Sambuc. de Il.* Imp. *Ioh. Marian.* 2. *lib. Instit. reg. Simanca*, & infiniti alii, plurimas coacervant virtutes, quibus volunt regem studere. Sed hæ maximam partem privatæ sunt, & omnibus hominibus competunt, quibus rex non quatenus rex, sed quatenus homo πρόσωπον operã dare debet. Pulchrè hoc docuit *August. in Epist. ad Bonif. comit.* Aliter, inquit, servit, quia homo, aliter, quia rex est. Quia homo est, servit vivendo fideliter. Quia rex est

servit,

ſervit, leges juſta præcipientes & contraria prohibentes, convenienti rigore ſanciendo. 23. q. 4. c. *Si Eccleſ. in fin.* Rectè inſtituit *Dion. Pruſenſis in pr. præcept. regior.* reges: Deos, inquit, colant, & venerentur: deinde homines curent & ament, ſi & ipſi redamari cupiunt: Et *Ariſtot. 5. politic. cap. 11.* addit rationem, quare principes pietati maximè ſtudere debeant, quia obedientiores habebunt ſubditos, quippe, qui putant Deos vindicaturos, ſi quid in pium principem peccaverint.

Sicut *Cromer. lib. 2. polit.* ſcribit, ſubditos abſtinuiſſe à rebellione, quod Pyaſti pietatem timerent, rati Deum ejus curam habiturum, ſuaque in pium regem peccata puniturum. Sed pietas amplectenda Principi eſt, quatenus Chriſtianus eſt, & non ad officium Politici, ſed Theologi pertinet, quam Politicus ſemper præſupponit, ipſe verò occupatus eſt in iis virtutibus, quæ regi inſunt, ut regi. Alioquin Cyrus, Darius, Alexander M. Auguſtus, Trajanus, qui Chriſtianos perſecutus eſt, & cæteri, vera pietate deſtituti, reges non eſſent: nec Conſtantinus M. Carolus M. Caſimirus M. qui partim homicidiis, partim ſcortationibus ſe conſpurcarunt.

Proprium autem officium regis ab ejus perſona deſumi debet, quæ publica eſt, & conſiſtit in gubernatione ſubditorum. Vnde pulchrè Iacobus VI. rex

Bri-

Britan. filio suo *in princ. lib. 2. & in fin. lib. 3. Institut. reg.* commendat versus *Virgilii ex 6. Æneid.* in quibus officium regis separatur ab aliis studiis. Tu, inquit Anchis. regere imperio populos, Romane, memento, (Hæ tibi erunt artes) pacique imponere morem. Parcere subjectis, & debellare superbos. Imitatus est *Seneca. in Octav.* sed adjectis pluribus : Consulere patriæ, parcere afflictis, fera cæde abstinere, tempus atque iræ dare, Orbi quietem, seculo pacem suo. Hæc summa virtus, petitur hac cœlum via. Sic ille patriæ primus Augustus parens, Complexus astra est, colitur & templis Deus.

Porrò bené gubernat subditos rex, si regulam Trajani sequatur: Talem me præstabo Imperatorem privatis, qualem optarem ipse privatus, cujus & Mecœnas Augustum admonuit, ut nihil tentaret contra subditos, nisi quod sibi ab iis præstari vellet *Dion in August.* Vellet autem unusquisque sui rationem haberi, suaque commoda in Repub. procurari. Ideoque regis est omnia acta sua ad omnium salutem referre. Summus cunctarum finis, supremaque legum Regula, Rex, populi paxque salusque tui, *ait Gitard. Epigr. legal, 76 Scipionis* sententiam *ex 5. lib.* refert *Cicero ad Attic. lib. 8. ep. 11.* Vt gubernatori cursus secundus Medico salus, Imperatori victoria, sic mo-

tis vixisse ipso viso, alii ipso viso magis viuendum esse prædicarent, &c. Et Nerva id sibi putavit palmarium, quod nihil fecerit, quò minus possit tutò vivere, etsi privatus vivat & imperium deponat. *Dion. in Nerv.*

Et quidem eò magis subditorum favori studendum est principi, quod in eo sciat fundari fundamentum Reip. Errat enim ex sententia *Terentii in Adelph.* qui imperium, vi quod fit, stabilius putat, quàm quod lenitate & clementia. Firmissimum longè imperium est, quo obedientes gaudent, *Livius, lib.* 8. nec ulla potestas tuta, nisi benevolentia munita, *Æmil. Pro. in vita Dion. Cice. in Lal.* addit rationem: Quis enim eum diligat, quem metuat, aut eum, á quo se metui putet. Vnde *Xenoph.* 1. *de dict. & fact. Socrat.* vetat unquam vim adhibere, cum persuadere possis cum lenitate. Qui enim, inquit, coguntur, tanquam expoliati oderunt. Quibus autem persuasum est, tanquam gratum quid acceperint, amant, &c.

Assequi autem videtur rex favorem subditorum, non per severitatem, sed clementiam. Clementia enim, *secundum Senec.* 1. *de Clem.* non tantum honestiores, sed & tutiores præstat, ornamentumque imperiorum est simul, & certissima salus. Propterea Leon. I. putant imitandum esse, qui dicere solitus fuit.

Vt

Vt sol, quibus affulsit, iis calorem impertiri solet: ita & ab Imperatore clementiam tribuendam iis, quos aspexisset. *Zona. in Leo.* Desumpsit sententiam à T. Vespasiano, qui non tantum curavit se creari Pontificem Max. ne cogeretur cujusquam sanguine manus cruentare sed & semper in ore habuit: Non oportere quenquam, à facie principis tristem discedere, *Sueton. in Vespa.* Tantam clementiam in Antonino Pio, *Capitolinus in ejus vit.* Antonino Philosopho, *Dion in M. Anton. Vulcatius in Caß.* Diocletiano, *Capitoli. in Anto. Pio* Iuliano, *Marcellinus lib. 16.* alii in aliis quoque commendant, qui per illam tantum amorem subditorum captarunt.

Sed quando regem à subditis amari volumus, justum intelligimus bonorum subditorum amorem. Alias enim optimus princeps malis necessariò odio est, & iis quos antea libertate sua abusos, recens sibi subjecit. Quos enim viceris, *ait Curtius lib. 7.* cave tibi amicos esse credas. Pari ratione à bono principe scelerati sibi metuunt, dum sciunt scelera sua inulta non futura. Erga hos igitur severitate: erga illos clementia principi utendum est, sicut *Tacit. 11. Ann.* docet: Amorem apud populares, metum apud hostes, quærat. Quantum enim odii apud improbos contrahit, tantum favoris sibi conciliat apud bonos, qui non tantum

Vir tu-

virtutem honorari, sed & scelera puniri & extirpari volunt. Hinc Minos justi nomen adeptus est, quod mare à piratis liberasset, *Thucyd. lib. 1.*

Omninò enim duplex hominum genus facit *Aristot. 1. Eth.* Vulgus, ait, non ita natum est, ut pudori obsequatur, sed ut metui, nec ut abstineat à pravis ob turpitudinen, sed ob supplicia & pœnam. Cùm verò maximam partem tales sint subditi, crebrò suppliciis & severitate utendum est principi. Qua de causa Aurelianus judicatus fuit necessarius princeps, licet severus, quod vitia Reipub. mitiorem principem non admisissent: *Flavi. Vop. in Aurel.* & Severum censuit senatus, aut non nasci, aut non mori debuisse propter severitatem. *Æli. Spart. in Seu,* Iacobus VI. rex Britan. exemplo suo filium docuit, *lib. 2.* ne clementiæ laudem nimium affectaret. Hìc, inquit, Phryx tibi sum, qui & nimis sero & nimis magno pretio sapere videar. Nam cum lenioribus principiis omnia prætexere in animo haberem, ut facilitate & clementia omnium animos ad obedientiam pellicerem, contrarium mihi prorsus usu uenit, & nullum aliud, quàm populum ingratum, imperium dissolutum, lenitatis meæ præmium reportavi. Erga tales enim homines, qui virtute regi nesciunt, valet regula Theodosii: Salutaris rigor vincit inanem speciem clementiæ, *Marcell. lib. 29.*

ex *Cic.ad Brut.Ep.2.* Qui enim nasci nolunt & clementiæ laudem in omnibus affectant, *Aristot.4.Ethic.* ad imperandum inidoneos putat, sicut Diogenes, cum ipsi in os puer inspueret, non ait, irascor, sed dubito, an irasci debeam: & Cato, cui causam agenti, cum Lentulus pinguem salivam in os projiceret: nihil amplius, quàm affirmabo, inquit, Lentule, falli eos, qui te negant os habere, *Seneca 3.de Ira cap. 38.* Irascendum enim & severitate utendum, non tantum quia Reip.interest; ne crimina maneant impunita, sed ne; dum fertur vetus injuria, invitetur nova. Nisi enim Casimirus I. Miezislao fratri peccata, contra senatus decretum, condonasset, tot periculis se non implicuisset. *Michov.lib.3. cap.24.Crom.lib.6.* Hinc Otto M.cum sæpius rebellarent Romani, tandem Consules relegavit, tribules suspendio necavit, Petrum præfectum ignominiosè in asino per urbem duxit. *Sigon.9.de hist.Ital.*

Patet igitur clementiam severitate temparandam esse, Pœnam, inquit *Seneca 1.de Clem.* si tutò poteris, donabis, sin minus, temperabis. Atque hoc est, quod *capitol.de Maximo* scribit: Rogatus semper ignovit, nec iratus est, nisi ubi eum irasci decuit. Sed hæc prima regis virtus ex cocommuni cõditione omnium benè constitutarum Rerumpub. deducitur: Altera-

ra verò requirit, ut cæteros mortales nitatur virtutibus superare. Honestas à quovis quidem homine exigit studium virtutis: sed in rege, ut antecellat virtutibus, aut quam minimè vitiis se inquinet, peculiares rationes requirunt.

Persona enim regis est, ut minima quoque vitia pro summis ostendat. Sicut in facie lens & verruca molestiores sunt, quàm reliquæ corporis maculæ: sic exigua peccata, ubi principis cernuntur in vitâ pro magnis habentur. *Plutarch. in lib. de ger. Repub.* Nam omne animi vitum, tantò conspectius in se Crimen habet, quantò major, qui peccat, habetur, *ut ait Iuvenal.* Vinum Cimonis Athenienses, Romani somnum Scipionis culparunt, & Pompejo M. inimici vitio verterunt, quod caput uno digito scaberet. Lucullus malè audiebat, quod cœnaret sumptuosius *Plutarch. in lib. philosophio esse vers. cum princ. & in lib. ad princ. indoct.* Hinc Tiberius rectè dicit *apud Tacit. 4. Annal.* Cæteris mortalibus in eo stant consilia, quid sibi conducere putent: principum diversa sors est, quibus præcipua rerum ad famam dirigenda. Nam omnia facta, dictaque principis rumor excipit: nec magis ei, quàm Soli, latere contingit. *Seneca 1. de clem.* Et *Plutarch. in lib de ger. rep.* Non tantum iis de publicè dictis & factis ratio reddenda est, sed & in vitam eorum inquiritur, & cubile, &

matrimonium, & quicquid serii jocivè agunt, &c.

Deinde ad summum virtutis enitendum est Principi propter exemplum, *jubente Arrian. Epict. lib. 3. cap. 4.* quia *Plato 4. de ll.* ait: Nemo nobis in animum inducat, neque citius, neque facilius, quàm principum exemplo præeunte, leges in civitate commutatum iri. Componitur enim orbis Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus Humanos edicta valent, quam vita regentum *Claud. de 4. Consul. Honor.* Hæc *inquit Quintil. 4. declam.* conditio Principum, ut quicquid faciant, præcipere videantur. Hinc *Seneca in Thyest.* Rex velit honesta, nemo non eadem volet. Rationem assignat *Plin. in Paneg.* Flexibiles, quamcunque in partem, ducimur à Principibus, atque, ut ita dicam, sequaces sumus. His cari, his probati esse cupimus.

Ita cum Dionysius Platonem audiret, tota aula repleta fuit Mathematicis, cum Augustus Poëtas, M. Antoninus venatores coleret, id genus homines in gratiam Principis plurimi prodierunt: cum Iosina rex Scotorum Medicos in honore haberet, quò quis illustrior haberi voluit, eò impensius dedit operam Medicinæ: *Buchan. lib. 4.* cum Casimirus I. cœnobia ubique excitaret, ejus pietatem nobilissimorum quique imitati sunt, *Cromer. lib. 6.*

Ostea-

Ostendit hoc *Herodianus in vita Marci.* Solus, ait, Imperatorem, non verbis aut decretorum scientia, sed gravitate morum, vitæque cōtinentia studium sapientiæ usurpavit. Quo factum est, ut magnum sapientum virorum proventum ætas illa extulerit. Solent enim plerunque homines vitam principis imitari. Hinc etiam *Nicolaus Papa* ad Lotharium Imper. scribit *cap præcipue* 11. *q.* 3. deterius peccare prælatos, & magis puniendos esse, quam privatos, *secundum Gregorium*, quia *dicente Cicerone in* 3. *de ll.* Vitia non solum ipsi principes concipiunt, sed etjam in civitatem effundunt, plusque exemplo, quam peccato nocent. Rectè igitur *Cicero in* 3. *de ll.* cum posuisset legem: Magistratuum ordo vitio careto, addit rationem hanc: Cæteris specimen esto.

Tertiam rationem aperit *Isocrat. in orat. ad Nicocl.* ne videlicet deteriores habeant imperium in præstantiores, stolidores in prudentiores. Nam *Halycarnas. ait in præfat. orig. Roman.* Naturæ lex est, omnibus insita, quam nullum tempus dissolvit, deterioribus semper imperare meliores. Vnde contemnere solemus regem, quem nobis indigniorem existimamus, sicut Dorieus Anaxandridæ regis Spart. filius maluit exul vivere, quam Cleomeni fratri hebetiori obedire, *Herod. lib.* 5. Iasnutam verò Gede-

mini filii à ducatu Lituaniæ removerunt, quod hebetior esset, & cæteris inferior, *Cromer, lib. 14. rer. Polon.*

In omnibus igitur rebus principi minus licet peccare, quàm cæteris, sicut Iulius Cæsar, cæterorum quidem facto, suam verò familiam etiam suspicione carere debere dicebat. *Plutarch. in Cæsar.* & Scipio, cum capta Carthagine milites ipsi adducerent pulchram puellam: Libenter, ait, acciperem, si essem privatus, non Imperator. Intellexit enim minus licere Imperatori, quám privato: quin & *Tacitus. 4. Annal.* Malum vocavit, qui ex magna fortuna licentiam usurpet tantum. Pericles, cum videret Sophoclem prætorem eleganti puero delectari: Prætorem, inquit, decet non tantum manus, sed & oculos abstinentes habere. *Plutarch. in Pericl.* Themistocles, cum inter cadavera obambularet, visis armillis aureis, jussit eas á famulo tolli. Nam ego, inquit, ut faciam, minimè convenit. *Plut. in Themist.*

Denique ad stabiliendum regnum conducit Autoritas, qua injicitur subditis opinio magnifice de rege sentiendi. Quia enim majestas imperii, salutis est tutela, *dicente Curtio lib. 10.* rectè admonuit Alexandrum Sev. mater, ne nimia familiaritate autoritatem suam perdat & imperium dissolvat: *Lamprid. in Alex.* & *Tacitus in Agric.* ait, Nec tibi, quod est rarissi-

rarissimum, aut facilitas autoritatem, aut severitas amorem diminuat. Reges Persarum olim conspectui hominum se subtrahebant, *Herod.lib.3.Iust.lib.1. Athenæ.lib.4.Dipnos.* quod putarent, *dicente Liv.lib.24.* homines minus, quod quotidianum est, revereri, quàm quod rarum, aut *Tacito.1.Annal.* majestati majorem ex longinquo reverentiam esse: quia de causa hodie rex Abyssinorum, vix ter quotannis faciem subditis aperit, *ut Alvares. & Damian. à Goes scribunt.* Continuus enim aspectus minus verendos magnos homines ipsa satietate facit, *Liv.lib.35.* Eadem de causa Sultanos Ægyptiorum narrat *Martyr. lib.3. legat. Babylon.* solitos uti gravissimo capitis tegmine, ne facili nutatione gravitatem perderent: & *Xenoph.lib.8.Cyrop.* laudat Cyrum, quod & in vestitu magnificentiæ studuerit & in ornatu corporis. Omnia hæc, inquit, putabat aliquid conferre, ut minus foret subditis contemptui.

Prolixum esset cætera coacervare, quibus regem instituere solent Politici: Nos ad modos pergimus per quos conducibilius sit regem ascendere ad imperium. *Plato 3. de ll.* sortem præfert, quod illam Deus maximè videatur moderari. Ita Darius *Herod. lib.5.* Lescus II. apud Polon. *Michov .lib.cap .8.* Pyastus: *Decius in comp. histor. Pol.* Gordius apud Phryges, *Iustin.lib.11.* & Præmislaus rex

Bohem. *Albert. Crantz. lib. 1. Vandal. cap. 17.* ad regna devenerunt, sed, quia & inter sortes sæpiculè regnat temeritas, nec Deus à cæteris modis abest, Platonis ratio non valet, rectiusque sana consilia præferuntur, quibus Deus moderator adest perinde, ut sortibus, *Isoc. in Areop.*

Propterea *Aristot. 3. polit. cap. 11. Basil. M. 8. lib. Hexaemer. Hieron. in cap. Mosis 8. q. 1. ubi idem notat gl. Machiavell. lib. 1. Disc. cap.* 10. & alii anteferunt electionem. Alii successionem potiorem faciunt, ut *Buridan. in 3. polit. quæst. 25. Augustin. de Anchon. in tract. de pot. Eccles. quæst. 35. a. 7 Ægyd. Rom. libr. 3. de regim. princip. cap. 5. Cirierus lib: 2: de primogen: q. 14. Bodin. lib: 6: polit: cap. 5: Cas. 3. polit. cap. 11. q: 2: Covar. cap. 1. qq. pract. Tholosan. lib. 7. de rep: cap. 4: & 12. Cardinal: à tur. cremat: cap: Mos: 8: q: 1. Iohan: de ter: rub. in 1. tract: contra rebell. a: 1: conc: 4: Iohan: Marian: lib: 1: de reg: cap: 3:* Vtri parti credendum sit, quanquam res ardua est, & controversiis plena, brevibus ostendemus, si unicum modo præceptum Politicum præmiserimus: Boni civis esse, præsentem statum, quantumvis improbulum, boni consulere, quoniam sine majori malo mutari nequit. *Gruter. disc. 3. ad Tacit.*

Ita dicebat Alcibiades *apud Thucyd. libr. 6.* τῶν ἀνθρώπων ἀσφαλέστατα τύ-

τους

τοὺς οἰκεῖν, οἳ ἂν τοῖς παροῦσιν ἤθεσι, καὶ νόμοις, ἢν καὶ χείρω ᾖ, ἥκιστα διαφόρως πολιτεύουσι: Et Aug. ad senatum: Positas semel ll. constanter servate, nec ullam earum immutate. Nam quæ in suo statu, eademque manent, etsi deteriora sint, tamen utiliora sunt Reipub. his, quæ per innovationem vel meliora inducuntur. *Dion. lib.* 52. Vnde *Cicero in* 1. *Philip.* quædam Antonii statuta retinet, licet mala, quod à Platone didicerat: Præsentia esse ferenda, 2. *de divin.* si sine scandalo mutari nequeant. Vbi igitur successionem confirmavit consuetudo & diuturnus usus, ibi omninò observari debet, sed *Aristot.* loquitur de Monarchia absolutè, quam nulli adhuc mores præoccuparunt, & quidem non de principibus alterius potestati subjectis, sed de summa potestate. Quia enim illi à superioribus reguntur, non necesse est, examussim optimi sint & perfectissimi.

In regno enim electionem potissimum probamus, quod cum Rex à nemine cohiberi possit, aut ad rectè faciendum cogi, ex se virtutibus præditus esse debeat, alioquin Remp. pessum daturus. Per electionem enim, ritè institutam, semper possumus idoneum & optimum accipere regem: successio sæpissimè offert malum & ineptum. Vtrumque patet, & prius, videlicet quod electio præstet bonum

regem,

regem, probatur *à Crom. lib. 25. rer. Polon.* Nam Electores, quos præsuppo-nimus prudentes & honestos viros esse, futuri regis vitam, mores & res gestas propè percognoscere possunt, ut non nisi dignissimum eligant, inque eo minus periculi aut suspicionis est, quando jure-jurando promittere coguntur, se ele-cturos tantum, quem judicent dignissi-mum, prout fit in Electione Pontificis, *Sleidan. lib. 21.* & Imp. Germanici, *ex const. aur. bul. Carol. IV.* Quod si for-tasse quinquennio Neronis decepti Ele-ctores, deteriorem elegerint, potesta-tem habent, eundem abdicandi, sicut VVenceslaum & Adolphum dejecerunt ab imperio German. *Cuspian. in Cas.* & Miezislaum III. à regno Polon. *Cromer. lib. 6.*

Hinc Alexander M. in agone rogatus, quem sibi successorem vellet, non de fra-tre Arideo, nec de Roxane prægnante, nec de Hercule filio respondit, sed di-gnissimum sibi succedere jussit, *Justin. lib. 15.* & Lysander Lacedæmoniis persuadere voluit, ne proximum, sed optimum pro rege acciperent. *Plutarch. in Lysan.* Pari ratione, Antoninus Philos. Commodum filium suum voluit exuere regno, quod indignum eo se præberet, & meliorem substituere. *Dion in Marco.* Habet enim electio id commodi, ut successionis vi-tia emendare, & si improbus speretur

cx

ex stirpe rex, eum prævertere possit. Ita enim Casimiro I. proceres Poloniæ denegarunt regnum, *Cromer. lib. 4. Michov. lib. 2. cap.* 14. & Miesconi Boleslai impii filio, *Cromer. lib.* 5. Item Leseo Boleslai Crispi filio, *Cromer. lib. 6.* quod in iis pravam indolem, & paternorum vitiorum imitatricem timerent. Conradus I. Imperator, cum ex proximis agnatis non inveniret aliquem, ad molem imperii sufficientem, Henricum Aucupem hostem suum successorem relinquere maluit, tantum, ut imperio dignus præesset Imp. *Peucer. lib.* 4 *Chron.*

Alterum, quod ex successione non habeamus bonum regem, multis probari potest. Nam *Cicer.* 3. *de ll. & Seneca* 2. *de Ira ex Aristot.* 3. *polit.* dicit: Qui benè imperat, paruerit aliquando necesse est: & Trajanus regulam sui imperii vocabat: Talem me præstabo Imp. aliis, qualem optarem ipse privatus. Turcæ inter 8. vitæ præcepta & hoc numerant: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: *Menav. in relat. hist. Turc.* quod Mecœnas *apud Dion. in August.* pulchrè transtulit ad principem. Si omnia, inquit, quæ alium quemvis imperantem in te facere velles, ea ipse tua sponte feceris, nec peccabis quicquam, & omnia ritè diriges, & vitam ex eo jucundissimam simul, & tutissimam vives. Vnde Galba *apud Tacit.* 1. *histor.* utilissimum & brevissimum

mum rerum bonarum malarumque delectum vocavit, cogitare, quid sub alio principe vel nolueris vel volueris. Sed qui in purpura natus, in deliciis educatus ætatem fuit, nec alterius imperium expertus, unde sciet, quomodo erga principes affecti sint subditi, aut quid sibi ab iis fieri velint.

Sed quia hæc interpretari possumus saltem de Magistratibus in libera Repub. experientiam intueamur, & videamus, quàm verè dictum sit: Heroum filii noxæ. Possem ex omnibus regnis longam seriem degenerum filiorum afferre, & catalogum *Æliani de var. histor.* complere: sed, quid opus est verbis, ubi rerum testimonia adsunt. Nec enim ulla familia est, ex qua non καθάρματα (Sic vocabat Augustus filias suas, *Dion. in August.*) prodierint. *Casus* alio argumento vult hoc argumentum tollere, dum putat, reges plus operæ collocaturos in instituendis filiis, si sciant eos sibi hæredes relictum iri, ita, ut, quod naturæ desit, institutione recompensetur. Verùm, si ingenium ad vitium propendeat, Naturam expellas furca, tamen usque recurret. *Hor. in Epist.* Quid profuit Neroni, habuisse Senecam præceptorem? Non, inquit, *Auson. in Grat. act. ad Gratia.* indolem ejus erudiit Seneca, sed armavit sævitiam. Postquam enim animus in libertatem se vindicavit, fertur equis auriga, nec

audit

audit currus habenas. *Virgilius* 1. *Georg.*

Præterea in aulis principum & regum ita comparatum eſt, ut rarò patres animum ad rectam inſtitutionem liberorum convertant: quod *Bodin:4.de Rep. cap.* 1. nolens volens confitetur, nec verò convertere poſſunt,in tot curarum myriades diſtracti. Oſtendit *Plato in* 3.*de ll.* exemplo Cyri & Darii, optimorum regum, quomodo, dum in bellis abſunt, aliiſve intricantur negotiis, nequiverint educandis filiis operam impendere, qui interim aliorum fidei, incertum an ſatis fidæ concreduntur. Arduum enim & periculoſæ plenum opus aleæ ſubire eum, qui principem inſtituendum ſumit, *Caſelius* docuit *in Paradox.* Porrò nec omnium principum ingenia propter innatum aliquid ſuperbum, ita tractabilia ſunt, ut inſtitutionem admittere velint. Hercules Lino tabulam in caput impegit: & Arcadius Arſemio Theologo præceptori ſuo inſidias locavit, indignum quippiam ſua origine ſe pati exiſtimans, quod vilioris hominis diſciplinæ ſubjiceretur. *Zona. in Theod.*

Bodinus 6. *de Rep.cap.*5. putat ſe totam argumenti vim effugere, ſi oſtendat plura incommoda comitari electionem, quàm ex bonitate regis expectentur commoda. In Repub. verò cenſendum eſt, perinde ut in amicitia dicebat *Horatius:* Amicus dulcis, ut æquum eſt, Cum

mea

mea compenset vitiis bona, pluribus hisce. Si modo plura mihi bona sint, incliner, amari si volet, &c. Illud enim præstantius judicandum, quod cum minoribus incommoditatibus conjunctū est, *ut ostendit Alex. Aphrodis. in 3. Topic. ex loco Arist.* Iam *Bodinus* in Electione notat primum incommodum, tempore interregni, quod nos facilè averti posse ostendemus, simulqve plura adhuc incommoda in successione demonstrabimus.

Nam apud Germanos negotium administrandi imperium, mortuo Imper. datum est Comiti Palatino & Duci Saxoniæ, §. *Quoties in Aur. bul.* Apud Polonos universa nobilitas recepit defensionem regni & Ecclesiarum, tempore interregni post Ludovicum anno 1382. in confœderatione, quæ dicitur kaptur. *Lib. 1. Stat. Polon. cap. 1. a. 2. lib. 3. a. 3. l. 2. Lib. 6. cap. 1. a.* 1. Nec ibi manet periculum, ut administrator regnum sibi retineat, sicut Gustavus regnum Sueciæ quia non uni tantum, sed pluribus aut omnibus conceditur potestas, & brevi quidem tempore. Sed & alia compendiosior via est, hoc malum præveniendi, si videlicet ante mortem regis novus successor designetur, sicut apud Romanos Impp. illi, qui ab initio Cæsares, postea Augusti vocabantur, apud Gallos Delphini, apud Germanos, Reges Romanorum, pro-

ximæ

ximæ successioni destinantur. Ea ratione petiit Carolus V. ut sibi vivo Ferdinandus frater substitueretur, *Sleidan. lib.* 17. & Sigismundus, ut filio Sigismund. Augusto, vivo adhuc patre, regnum à proceribus decerneretur. *Lib.*1. *Stat.cap.* 1. *a.* 3. *lib.* 11. cum jam antea Iagelloni adhuc vivo surrogatus esset filius Vladislaus, ne fratres post mortem patris dissidiis regnum lacerarent. *Crom. lib.* 20. Idque cautum est in l. Persarum, quam refert *Herod. Lib.* 7. ut rex in bellum abiturus, prius sibi successorem designet, ne resp. careat capite.

Verùm in successione, si contingat; quod est frequentissimum, ut vel sine posteris moriatur rex, vel pueros relinquat impuberes, vel nepotes ex filiis, ibi infinitum quot & quantæ oriantur turbæ. Si proles mascula nulla sit, superstite fœminea, inter hanc & patruos cognatos; nascuntur controversiæ: si nulla relinquatur soboles, graviores timendæ discordiæ à propinquis. Exemplum sit in imperio Romano, quod, interfecto Maximino cum filio, quinque ferè simul creverunt. *Herod. & Cap. in Maxim.* Mortuo Michaële, Constantini Ducis filio sine liberis, duo proximi duces Nicepho. Boroniates & Bryennius, de Imperio tam diu disceptarunt, donec alter succumberet. *Zonar. in Niceph.* Graviora bella orta sunt in Imp. Germano, cum Ludovvicus

cus IV. in bello contra Hungaros occubuisset: Item inter Fridericum III. Venetam Remp. & populum Mediolanensem, cum Philippus Maria, ultimus Vicecomitum Mediol. ex gente Angleria mortuus esset.

Si successor puer sit, & præ ætate sceptri incapax, non minora ingruunt mala, adeò, ut *Ecclesiastes* rectè exclamaverit: Væ vobis, quorum rex puer est. Cùm David Brussius, *inquit Buchan. lib.* 9. puer esset 10. annos, & sub tutoribus viveret, Eduardus Balliolus ex pueritia regis sumpta occasione, regnum invasit, & post multa civilia bella regem se fecit. Non enim tantum à subditis viles habentur pueri reges ut in Lesco Albo patet, *Cromer. lib.* 7. sed & ab hostibus. Qua de causa Hiero rex Syrac. dicitur ultima senecta liberas voluisse Syracusas relinquere, ne sub dominatu puerili, per ludibrium, bonis artibus partum firmatumque interiret regnum, *Livius lib.* 24. Nec satisfacit, qui tutores velit puero dari, quia nunquam tam habebunt curam aliarum rerum, quàm suarum. Cum Fridericus II. ab Henrico VI. puer admodum relictus esset, proceres Philippum, non tàm tutorem, quàm Imperatorem fecerunt, ne sine capite esset imperium. *Peucer.* 4. *Chron.* & Scoti tulerunt l. ut minorenni existente filio ex cognatis proximus rex esset, quæ l. duravit usque ad

Ken-

Kennethum III. per an. 1025. *Buchan. lib.*4. Ratio erat, quod instantibus periculis puer non sufficeret: quo consilio Vladislaum regem Poloniæ accersiverunt Vngari, quod infantia Ladislai non posset viribus Amurathis obsistere. *Crom. l.* 21.

Præterea periculosum est, tutores cum plena potestate dari regibus, quia, cum superiorem non agnoscant, facilè ad se trahere solent potestatem. Ita Cassander, Alexandri M. hæredes, quorum tutor erat, interfecit. *Iustin. l.* 15. VVirtigornus Gevviscorum comes, Constantem regem Britan. *Alan. ab Insul. in prophet. Merlini.* Irene Constantinum filium: *Zonar. & Diacon. in Iren. & Const.* Alexander & Romanus Lacapenus Constantinum, *Zonar. in Constanti.* Andronicus Alexium, *Nicetas in Annal. Alexi.* Guido Lusignanus Balduinũ regem Hierosolym. *Peucer* 4. *Chron.* alii alios, tutoria potestate, simul à vita & principatu dejecerunt, cum quibus consentit historia Dynastæ Atheniensis, *apud Melanch. de exci. Athen.* Qua de causa Vascones noluerunt Balduinum Flandriæ comitem tutorem concedere Philippo I. regi Francorum, ne tutelam pupilli suum regnum faceret. *Paul Æmil. lib.* 3. Vt interim taceam pugnas cognatorum de tutela, quæ quidem inciderunt circa tutelam Henrici IV. Boleslai Pudici Polo. Ladislai Vngari, &c.

Sed objicit *Bodinus* incommoda alia, ex contentionibus hæredum orta, adducens exemplum imperii Germanici, in quo non parum errat. Nam licet concedatur, in electione novi Regis incidere seditiones quasdam, leviora tamen mala sunt, quàm quæ expectantur à pravo rege. Breviter enim expediuntur & desinunt in tranquillam pacem: sub malo rege perpetuò malè vivitur. Vnde *Tacit.* 3. *Annal.* scribit: Miseram pacem vel bello benè mutari. Sed nec comitantur electionem bella, nisi per accidens. Olim enim Hispani elegerunt regem, *ut constat ex Can.* 3. *concil. Tolet. Quinti.* Elegerunt & Romani *Livius lib.* 1. Veneti Ducem, Dani, Poloni regem, sed sine magnis controversiis. In Imperio autem Germanorum causæ aliæ fuerũt seditionum, quas Tyrannis Papæ non parum confirmavit, *ut Guicciard. com. de pol.* novum proverbium retulerit: proprium esse Ecclesiæ, Cæsares timere & odisse. Adrianus enim IV. scripserat ad Fridericum I. accepisse se coronam à Papa, tanquam beneficium. *Sigon.* 9. *hist. Ital.* & Innocentius III. *cap. Venerabilem de Elect.* putat ab Apostol. Sede Ramanum imperium à Græcis translatum fuisse in Germanos, quod *ibid.* confirmat. *gl. in Ver. Transtulit.*

Potissima enim seditionum causa fuit inveterata consuetudo succedendi, quæ hæredum animos ita occupa.at, ut non pate-

paterentur se ab ea repelli. Ita Conrado I. controversiam moverunt Arnolphus Malus Bavarus, Giselbertus Lotharingus, Burchardus Suevus, & Henricus Auceps propter Carolum Posthumum, cui ex stirpe Carolina videbatur imperium jure hæreditario deberi. Eadem de causa idem Arnolphus postea opposuit se Henrico Aucupi. Henricus frater Ottonis I. fratri propterea bellum movit, quod putabat partem imperii ad se pertinere, cui in ea causa favebant Eberhardus Francus, Giselbertus Lotharingus, & postea Ludovvicus Transmarinus rex Franciæ, qui partem quoque ejus sibi arrogabat: Idem Henricus eadem de causa bellum contra Ottonem II. redintegravit, Ottoni III. negotium fecit Lotharius rex Franciæ, imperium Carolinæ stirpi repetiturus. Ita controversiæ ortæ sunt ob successionem, quæ inveteraverat: nos verò Electionem in sincera & nulla successione præoccupata Repub. consideramus, ubi à contentionibus hæredum nihil metuendum.

Aliud argumentum affert *Plin'us Sec. in Panegyr.* his verbis: An Senatum, populumque Roman. exercitus, provincias, socios, transmissurus uni, successorem è sinu uxoris accipias? summæque potestatis hæredem, tantum intra domū tuam quæras, non per totam civitatem circumferas oculos? & hunc tibi pro-

ximum, tibi conjunctissimum existimes, quem optimum, quem Diis similimum inveneris? Imperaturus omnibus, eligi debet ex omnibus. Non enim servulis tuis Dominum, ut possis esse contentus necessario hærede, sed Principem civibus daturus es. Denique retinetur quoque rex in officio, si sciat sibi à malè administrato imperio abeundem.

Nihilominus commodum non est, ut si in stirpe occurrat quidam regno dignus is excludatur, quia sic vitantur contentiones, quæ ex mala hominum de jure successionis opinione nascuntur. Simul redditur gratia benè merito patri, quo argumento obtinuerunt Fulco Episcop. & Nicolaus Palatin. Cracov. ut Lescus Albus Casimiro patri succederet. *Cromer. lib.* 7. Instigatur quoque pater, ut diligentius administret regnum. Denique homines libentius obtemperant natis ex illa stirpe, cui jam per consuetudinem didicerunt obedire: qua fraude Alexander sibi, qui Demetrio Soteri substitutus est, *Iust. lib.* 35. & Mesa mater Heliogabalo conciliavit gratiam. *Herodia. in Seve.* Nam Gordiano populus Roman. se ultrò subjecit, quod Gordianorum imperium semel gustarat. *Capi. in Gord. Iun.* & Capetorum genti non prius obediit Francia cum gratia, quàm Philippo I. jungeretur stirpis Carolinæ uxor. *Æmil.* 3. *de reg. est. Franc. Bodin.* 6. *de Repub.* Qua

de causa VVenceslaus Bohem. accitus rex Poloniæ, ut gratior esset, Præmislai filiam sibi uxorem sumpsit, *Crom. libr.* 11. sicut olim Darius duxerat filias Cyri. *Herod. lib.* 5.

Quando verò alicubi successio invaluit, aut etiam electione temperata servatur, magna de integro ingruit disputatio, cui primò debeatur successio. Primogenitum præfert jus gentium, *teste Iustin. libr.* 16. *Pausan. libr.* 1. *Liv. libr.* 40. apud quem Perseus major natu accusat Demetrium: Regnare, inquit, utique vis: huic spei tuæ obstat ætas mea, obstat gentium jus, obstat vetustus Macedoniæ mos: obstat verò etiam patris judicium. *Patritius lib.* 9. *de regn. t.* 22. addit & jus naturæ. Ius, inquit, naturæ exigit, & gentium consuetudo confirmat, ut maximus natu ex filiis mortuo regi succedat, quod *Tiraquel. in præfat. de jure primig. & ibi. q.* 4. *multis verum facere laborat.*

De jure gentium plana res est. Nam *Hieronymus ad cap.* 49. *Genes.* Iudaicum regnum scribit primogenitis competere, quod probatur 2. *Paralip. cap.* 21. ubi scribitur: Regnum tradidit Ioramo, quod esset primogenitus. *Iosephus* 14. *Antiq. cap.* 1. Apud Ægyptios idem in usu fuisse elicitur *ex Exod. cap.* 11. ubi dicitur: Occidam omne primogenitum à primogenito Pharaonis, qui sedet in solio ejus. Id enim *Nicolaus Lyra* interpretatur de

regno. Idem in uſu manſiſſe tempore Ptolomæorum ex *Iuſti.* 16. & 39. *Pauſan. lib.* 1. *Floro Epit*: 46. patet. De Syris teſtatur petitio Demetrii, Antiochi regis Syriæ fratris, *apud Liv. & Flor: lib*: 45: De Perſis hiſtoria Artaxerxis & Cyri. *Plutarch. in Artaxerx*: & Procop: *lib*: 1: *de bell*: *Perſ.* ait: Lege Perſarum majorem natu ad regnum vocari. Goſroës à majore natu filio in carcerem conjectus eſt, quod regnum in minorem transferre vellet. *Diaco*: *in Heracl.* De Parthis teſtatur *Iuſtin. Lib.* 41. dum ſcribit Pharnacem maximum filium more gentis regni hæredem fuiſſe. Idem *Tacit.* 2. *in Annal. in pr.* ex hiſtoria Volonis. Fuit apud Trojanos ſimilis conſuetudo ex qua Ilus ſucceſſit Trojo, *Meſſala Corvin*: *in*: *lib*: *ad Aug*: *de progen*: *Aug*: & *Dares Phryg*: *in lib*: *de excid. Tro.* ait: Priamum admonuiſſe filios, ut minores paterentur ſibi imperari à majoribus, *Herod. in Euterp.* De Macedonibus teſtatur *Livius libr.* 40. *Diodor. Sic. lib.* 16. *Iuſtin. lib.* 7. De Spartanis *Herod. lib.* 5. & 6. *Æmil. Prob. in pr. vita Ageſil. Mamert. in Panegyr.* De Rhodiis *Diodor. Lib.* 6. *bibliot. cap.* 13. De Cretenſibus, *Evem. Meſſen. in hiſt. ſacra. Lactant. lib.* 1. *cap.* 14. De Albanis, *Livius lib.* 1. & *Halycar. lib.* 1: De Romanis, *Tacit.* 4. *Annal.* De Siculis, *Iuſtin. lib.* 21. *Diod. Sic. lib.* 11. De Gothis, *Iohan. Magn. l.* 16. *cap.* 17. De Francis vetuſtis, *Anaſtaſius*

Bi-

Bibliot. Adriani II. seu Landulphus Sagax: histor: Miscell.

Hodie apud plerasque gentes idem observari docent, de Tartaris, *Pantal: in histor. Tart.* Turcis *Fas: & Annal. Turc: in histor. Zitzimi & Bajaceth. Busbeq. Ep.* 1. in historia Mustaphæ à noverca interfecti: De Polonis, *Michov. lib.* 1: *Chron. c.* 4. & *Crom.* in quam rem extat statutum Vladislai, *lib:* 1: *Stat: cap:* 1: *a:* 2: *l:* 6: ubi Vladislaus vocat se verum & legitimum successorem Iagellonis. De Scotis, *Buchan. lib.* 4: De Anglis, *Baldus l. ex hoc jure ff: de just: & jur: Raynerius de Forlivio in disputat. cujus initium: Consuetudo est in regno Angliæ.* & consentiunt historiæ, *Polydori Virg. Æmil. Pauli, &c.* De Hispanis extat *Regia lex Tauri*, explicata à *Covar. cap. ult. qq. Pract.* Item *l.* 2. *t.* 15 *part.* 2. De Castellæ verò regno peculiariter testes sunt *Panormit. cons.* 85. *lib.* 1. *Barba. cons.* 10. *lib.* 2. *Dec. cons.* 397. & 443. *in pr. Didac. cap.* 1. *qq. pract.* De regno Arragoniæ, *Oldrad. cons.* 49. & 231. *Alber. in l. Donationes. C. de donat. int. vir. & ux. & in* 1 *p. stat. q.* 144. *de stat. regis.* De Gallis, *Per. Iaco. in tit. de success. reg. Franc. Cirierus lib.* 2. *primog. q.* 13. *Tira. in præf. jur. primig.* De Vngaris, *Innoc. III. in cap. licet de voto & vo. red.* & *Michael Riccius in historia* Colomanni & Armi.

Quod igitur tot gentium moribus receptum est, non facilè iniquitatis

argui debet, imprimis, quando commoda fulcitur ratione, ficut Galeacius I. dux Mediol. cum ducatum vellet translatum in minorem filium, exclamavit: iniquam esse consuetudinem, quæ soli primogenito concederet successionem. *Barbat. conf.* 20. *l.* 5. quasi non in privatis quoque hæreditatibus melior sit conditio primogenitorum, secundum jus divinum *Deut.* 21. Saxonicum & Hispanicum de Majoratu, *Covarruvias lib.* 3. *variar. resolut. cap.* 5. In regnis adhuc longe diversa ratio est, sicut Robertus Brussius negabat regna debere dividi ad instar privatorum bonorum. *Buchan. lib.* 8. Licet enim concedamus, æqualitatem inter fratres servari debere, *l. pen. in fin.* C. *Communi divid. l. ut liberi, l. illud.* §. *ult. de Collat.* eosque æqualiter ad hæreditatem admittendos, *l. inter filios C. famil. Hercisc. l.* 1. *avus* C. *Unde lib. l. Si post mor.* §. *ult. de bon. poss. con. tab.* quod *Iustinian. Nov.* 22. *cap. illud quoque ult.* observari vult in liberis diversorum matrimoniorum: non tamen cogimur dicere cum *Cornel. conf.* 199. *lib.* 2. hanc consuetudinem esse exorbitantissimam à jure communi, aut esse iniquam cum *Cyn. in. Barbarius de offic. præt.* item *Alex. conf.* 128. *lib.* 1. *Franc. Aret. conf.* 164. *Luc. Pen. in l. quacunque. Cod. de princip. agentium in reb. libr.* 12. quamque primogenitus salva conscientia observare non posset.

Nam

Nam quanquam *Baldus in l. Sed ea ff. de leg. 1. & in l. omnes ff. de just. & jur.* dicit, ſtatutum de ſucceſſione primogeniti eſſe odioſum & irrationabile, quoniam in natura pari non debent contraria conſtitui, tamen multis in locis ſecus ſentit, quos annotat *Tiraq. q. 4. de jur. primig.* propter favorē publicæ utilitatis, & *Dyn. in cap. Sine culpa de R. I. in 6.* favare publicæ utilitatis ait, res interdum poſſeſſori auferri, quam rationem affert quoque *gl. in cap. licet de voto* & *Iuſtin. lib. 21.* qui Dionyſio ſcribit ſubſtitutum filium maximum, non tantum ob prærogativam ætatis, ſed quia firmius putabatur fore regnum, ſi penes unum remanſiſſet, quàm ſi portionibus inter plures divideretur. Argumentum ejus eſt *in cap. Majorib. de præb. & dig.* ubi Alexand. III. negat præbendas dividi debere, & Eccleſia retineat firmatam ſuam unitatem. *Heſiod. 1. oper. & dier.* requirit unum filium in familia, cujus rationem reddit *Spondan.* quia hæreditas mole ſua coadunata diuturnior futura erit. Exempla patent in Polonorum, Moſchorum, Italiæ, Germadiæ & Sileſiorum principatibus, qui inter filios æqualiter diviſi univerſam virtutem diſſiparunt: ut conqueſti ſunt proc. Polō. in Comit. Cracov. *Cromer. lib. 6. in pr.* ad unum verò regem collecti, animam recuperarunt: Et *Nicer. in fin. ſuæ hiſt.* non aliam interitus imperii Con-

stantinop. causam affert, quàm divisionem in multos principatus.

Totum autem imperium ad neminem ex fratribus referri debet, nisi ad primogenitum, non quod præsumatur melior, ut *Tiraq. ait. q. 4. num. 31. de prim.* Id enim in Esau, Ruben, Caino, &c. falsum est, & Calo Iohannes Manuelem juniorem prætulit Isaacio, quod ineptior ad imperium videretur: *Nice. 1. An. Calojo.* Item Aristobulus excusavit se Pompejo, quod Hircanus abiisset ab imperio ob impotentiam *Ioseph. 14. Antiq. cap. 2.* Sed quia primogenitura dignitas quædam est, cui regni successionem inniti omnes feré gentes credunt. Nam Vngari Colomannum Geisæ filium, Monachum & tum corpore, tum animo mutilum, prætulerunt Armo, contro testamentum Ladislai, tantum quod major natu esset, *ut Mich. Riccius narrat.* Epirotæ contra testamentum Pyrrhi, minorem filium regno ejecerunt, substituto majori, quod & Ægyptii fecerunt, *si Paus. credimus l. 1.* in Alexandro, queĆleopatra prætulerat Ptolomæo Lathiro: & Spartiatæ, qui Cleomeni, quantumvis impotentis animi obedire maluerunt, quam Dorieo, prudentiori quidem, sed natu minori, *Herod. lib. 5.*

Leges igitur de æqualitate fratrum loquuntur de privatis: in regnis aliter observatur. *cap. 1. §. Præterea de probib. feud.*

alit.

alie. Ibi enim cæteri fratres sat habent, si honorificè sustententur. Alimenta enim ex bonis paternis debentur liberis l. naturæ *lib.* 1. §.*hujus stud. ff. de jur nat. cap. jus nat. d.* 1. *lib. cum rat. de bon. dam.* Vnde *Mart. Laud. in tra. primog. col.* 5. & 7. tantum dicit cæteris relinquendum, quantum ad vitam sustentandam requiritur: Sed quia alimenta debent respondere dignitati personæ *l.* 5. *de agnos. l.* 3. & 4. *C. de al. lib. Land. a.* 21. *l.* 1. *num.* 3. debent etiam pro dignitate tractari, sicut Iosaphat, fratribus suis dedit annuas pensiones & civitates, ex quibus regiè viverent: 2. *Paral. cap.* 21. *v.* 3. qua ratione Cyrus quoque *ap. Xenoph.* 8. *Cyro.* res suas ordinat, ut Cambyses regnum, reliquus frater minutiora bona nonulla retineat: Et Artax. fratri Cyro Satrapiam dedit & classem marinam. *Plutarch: in Artax.*

Quod enim Iohannes Cantu rex Abyssinorum instituit, *ut ex relatione Alvaresi. scribunt Iovius, Damianus à Goes & Boter.* quo regii liberi, excepto uno, qui imperat, includantur arci firmissimæ: iniquum est, cum ita iis in perpetuo carcere vivendum sit: iniquius verò, quod Ottomannici omnes fratres interficiunt. Præterquam enim, quod crudele est, conscientiam, ut regnare possis, conscelerare: non potest non tale imperium infinitis seditionibus fluctuare, dum

dum is, qui sibi moriendum scit, omnia per fas molitur & nefas, ut aut non moriatur, aut ne moriatur inultus. Bajazethes, quid non machinatus est in Zitzimum? Quid Selymus, qui patrem à regno dejecit, & duos fratres, Acomathem, cui ex primogenitura regnum debebatur, & Corcuthem, cui ex pacto, interfecit, quod excusare solitus fuit: Melius esse prævenire quam præveniri: *Fasc. in Bajaz.* Contentiones filiorum Solymanni, ex simili causa enatas, *apud Buqs. Ep.* I. *& Annal. Solym.* legere est.

Si verò primogenitus moriatur, priusquam regnum adierit, vivo patre, relicto filio & fratribus, Vtri in successione primi sunt? Si enim primogenitus regnum jam possederit, non est dubium, quin nepos prævertat patruum: *prout sentit. Martin. Land. in tr. de primog. & Corset. de pot. & exc. reg. q.* 115. Sed si ante initum regnum decesserit, tanta viget controversia ut *Thomas Grammat. decis.* 1. *lib.* 8. *Parerg. cap.* 15. *Cirier. lib.* 1. *de primog. q.* 25. *&* 26. *Hottom. in q.* 3. *Illustr. Tiraq. q.* 40. *de primog. num.* 12. *&* 13. *Covar. cap.* 38. *qq. pract.* potuerint 70. ICtos inter se disceptantes nominare, quibus si adjeceris Politicos, numerus erit infinitus. Dissentiũt quoque diversarum gentium statuta. Patruum prætulit lex Scotorum, à Kenneth, III. abolita *Buchan. lib.* 4. Normanorum *tit.* 25. *&* 99. Arabum antiquorum, *Stra-*

bo lib. 16. Vandalorum. *Procop. lib.* 3. *de bell. Vand.* Longobardorum. *Luc. Pen. in l. ult. C. de Tyro. lib.* 12. à quo dissentit *Tiraq. per. l. Si quis habuer. tit. de success.* Francorum, ut in Carolo M. & Bernhardo, rege Italiæ patet, quanquam *Tholosan. lib.* 8. *cap.* 10. *Bodin.* 6. *de Rep. cap.* 3. *Tiraq. & Hotom. d. l.* in parlamento Franciæ pro nepote maximè pronunciari testantur.

Pronunciavit & Bonifacius in regno Neapol. pro Roberto patruo, sed hic in simili casu in comitatu S. Severini stetit à partibus nepotis, *Pandolphus Collenutius lib.* 5. *histor. Neapol.* quasi nepotis causam potiorem judicaret: quod & fecit Lycurgus: *Plutarch. in Lyc.* & senatus Lacedæm. in causa Arei nepotis & Cleonymi patrui. *Pausan. in Lacon.* in Hispania judicatur pro nepote ex l. reg. Tauri, explicata á *Paulo Cast. cons.* 164. *in* 2. *p. & Covar. cap.* 38. *qq. pract.* Item *ex l. reg. par.* 2. *t.* 15. 15. In Anglia idem constitutum, ait *Bald. l. cum. antiq. l. ex hoc ju. ff. de just. & jur.* Nec enim Richardus rex Angliæ, Eduardo IV. fratre mortuo, regnum occupare potuit, priusquam nepotes ex fratre sustulerat. *Comin. lib.* 6. *Bellai. lib.* 1. *Comin.* In Muscovia idem patet ex surrogatione Demetrii, facta ab avo Iohanne, *Sigism. in Musco.* Apud Saxones cum res incerti juris esset, duello commissa fuit sub Ottone I. ubi vicit

causa

causa nepotum. *VVidekind. lib. 2. Alciad. in lib. de Monom. cap, 7. Sigebert. in Chron. Otto. I. anno 942.* quanquam in simili ferè causa fratrum patruelium vicit major. *apud Liv. lib. 28.*

Pro nepote potissima argumenta sunt, quod per jus repræsentationis, quod & in feudorum successione locum habet, *§. de success. feud. §. si cap. de March. fin. & tot. t. de nat. success. feud.* filius subeat gradum patris, *Nov. 118. cap. 3. ubi tollitur l. Consag. 3. C. de leg: hære l. Nov. 127. cap. 1. l. ut intest. 4. C. de suis & leg.* quia agnascitur quasi avo, *l. Posthumor. 13. de injust. rupt.* tantumque accipit, quantum acciperet pater, si viveret, *Nov. 127. cap. 1.* quia subit omnia jura patris, *l. si quis fil. C. de in offic.* Succedens enim in locum, succedit in jus: & subrogatum sapit naturam ejus, cui subrogatur, *lib. 1. §. hæc actio ff. Si quis testam. lib. & cap. Eccles. ut lic. pen.* Vnde testamentum rumpit perinde, ut pater, *l. Posth. ff. de injust. rupt. §. Posth. Instit. de exhæred. lib.* Deinde nepos est hæres bonorum paternorum, quia hæreditas transit ad proximos *§. patern. de success. feud.* Et filius est eadem persona cum patre, *l. si. quis 11. C. de impub. & ai. substitut. cap. Cum itaque 1. q. 4.*

Iam primogenitus adhuc vivo patre habet jus succedendi quia filius ex patre est dominus bonorum paternorum *l. in*

suis

suis 1. *ff. de lib. & posth.* & certam spem regni habet, quæ cum persona non extinguitur, quia non personæ competit, sed dignitati primogenituræ. Quæ verò huic competunt cum persona non extinguuntur, *ut ait gl. in cap. Quoniam ext. de off. & pot. de leg. per cap. idem & lib. 4. ff. de leg. 1. & gl. in cap. Si gratiosè de Rescript. in 6*10. Imprimis autem valet hoc ex intentione successionis, *ut ostendit Covar. d. loc.* Adde similem decisionem *in 3. §. fin. & duab. seq. de assign. lib. l. cum avus de cond. & demonst. &c.*

Exsurgit hoc loco alia, non minor difficultas, si videlicet ante adeptum regnum patri nascatur filius, iterumque alius post adeptum, uter utri præferri debeat. *Anton. Corset. 26. q. de excell. reg. Bald. in l. Imperialis. §. Illud.* C. *de nupt.* & alii nolunt adeo indistinctè quæstionem proponi debere, cum alia longè sit ratio, in eo, qui hæreditarium ab avo accipit imperium, aut cujus pater regnum primus occupat. In illo enim putant cessare, *l. Senatoris fin. filium, ff. de senat. & gl. ibid.* cum filius, licet non patris, avi tamen nomine regiam dignitatem obtineat, *arg. l. emancipatum in fin. ff. de senat.* Cæterum, si rationes decisionis in hac quæ. intueamur, facilè apparet, distinctionem hanc locum non habere, aut frustrâ adhiberi. Propterea enim filius succedit patri, quia

quia regnum hæreditarium eſt. Conſtat autem, non minus hæreditarium eſſe regnum, quod vel jure belli, aut alio modo occupatur legitimo, quam quod per hæreditariam ſucceſſionem obtingit. Hæc enim cauſa eſt, quare putemus primogenitum, etiam ante adeptum regnum præferendum eſſe, quia quæcunque pater acquirit, bona, tam corporalia, quàm jura, tam allodia, quam feuda, non magis naſcendis acquirit, quam jam natis, *l.3.&l.ſi quis* 8. *C.de ſec.nupt.* Omnia liberis noſtris ex voto paramus *ait Tryphon.l.nihil intereſt de bon.liber.* & *Papin.l.ſcripto ff.unde liberi.* Liberos ad hæreditatem admittit naturæ, ſimul & parentum commune votum. Æſtimamus enim hæreditatem tantum in articulo mortis *l.1.§ ſi impub.eſ.ff.de collat.bonor.* ita,ut hæredibus dividantur ea omnia, quæ parens tum relinquit. Cum igitur rex in articulo mortis relinquat regnum acquiſitum, manifeſtum eſt, ad id tanquam particulam hæreditatis, etiam ante adeptum regnum genitum admitti, quod eo tempore hæres & filius regis inveniatur. Proximus enim in hæreditate is putatur, qui proximus eſt eo tempore, quo moritur de cujus hæreditate quæritur, *§.proximus, Inſt. e leg. ag. ſucceſ.* Quod verò ICti nonulli diſputant, non vocari aut eſſe filium regis, qui ante regnum natus eſt, aut quod diſtinguunt

inter

inter primogenitum Regis, & filium primum Regis, *arg. l. Titius 25. de test. mil.* quæ tamen propter dissimilitudinem rerum huc trahi non potest, absq; ratione & ex falso fundamento faciunt. Scribit quidem *Luc. Pen. l. quicunq;, C. de princip. ag. in reb.* dignitatem patris nullum commodum afferre filio nato ante dignitatem, *arg. l. ibid. & l. si avis, Decur. l. doctitii, &c. c. de decurio. lib.* 10. Sed male trahit ad omnem dignitatem, quod de certis nonnullis privilegiis, & quæ ad hæredes non transibant, dicitur, *ut notat Bald. l. ult. C. de decur. lib.* 10. Senatoria enim dignitas, ut regni, hæreditaria non est: & proinde *ex l. Senatoris fil. in fin. ff. de senator.* non adeò firmum petitur argumentum, nisi à minori ad Majus argumentari velimus. Scilicet, si in ista dignitate in qua minus debebat, observatur, ut nihil intersit, an in dignitate constitutus pater filium susceperit, an ante dignitatem, multò magis observabitur idem in dignitate regia, in qua debebat maximè. Clarius patet intentio nostra *ex. cap. Ad extirpandas ext. de fil. presbyt.* ubi pro sacerdotis filiis reputantur, tam in sacerdotio, quam qui ante nati fuerint, quod & satis obscurè *ex cap. inter cæteras de Rescript.* notat *Panormit.* Facit huc simile decretum Anastasii *l. advocatos. C. de advoc. divers. jud. & lex. 8. C. de advoc. divers. judicio.* Probant *Salyc. in l. Imper. §. his*

illud.C.de nupt:Hottoman: quaſt.2: illuſt: Tiraq:quaſt.31:de jur:primig:num:14: aſſertionem noſtram alio argumento: Quod ſcilicet; ſi non eſſent alii præter antè dignitatem natum filii, tum is jure ſit ſucceſſurus, alioquin abſurdum eſſet, relinqui regnum ſine hærede:Inde putant demonſtrari jus ſuccedendi in genito ante dignitatem: Ius verò ſuum propter ſupervenientem quendam caſum, qui perſonam non attingit, tolli non poteſt: Cæterum ratio eſt inefficax, quia vel *Laudenſis* vel *Dynus* vel quivis alius contrariæ ſententiæ propugnator diceret, genito ante dignitatem non competere jus ſuccedendi primo, ſed devolvi ad eum propter defectum primi & proximi ſucceſſoris, ſicut idem deſcendit ad fratres, ſi filii aut nepotes nulli extiterint, nec tamen fratres, filios, aut nepotes in ſucceſſione antevertere debent, quod ex hac ratione ſequitur:

Rectius igitur prior ratio oſtendit, primogenitum etiam ante regnum cæteris præferendum eſſe, niſi aliud per leges Imperii ſtatutum fuerit:Nos enim non diſputamus, contra leges jam latas, ſed quid ex æquitate ferri debeat, ſi lex deſit, aut ſi de ea re lex ſit ſtatuenda, Favor enim, cujus hic maxime ratio habenda, ſuadet, ne ante dignitatem natus ab imperio excludatur, *cum Bald: in l: 2: C: de lib & cor: lib:*ſcribat:In favorabilibus factum

ctum patris, indistinctè ac sine delectu & discrimine prodesse liberis tam natis, quam nascituris.

Apud Lacedæmonios quidem Demaratus, exul, ante dignitatem genitum repelli à regno dicebat, idque jus esse Xerxi persuadebat, qui propterea fratrem Artabazanem majorem natu, sed ante adeptum regnum à Dario procreatum, prævertebat, *Herod. lib: 7: Iustin: lib: 3:* Sed, cum æquitati res nod videretur consentanea, sensim eviluit, & Artaxerxes, quantumvis ante regnum patris genitus, fratri tamen Cyro prælatus fuit, nequicquam allegante matre exemplum Xerxis *Plutarch: in Artax*: Labitur quoque judicio *Ioseph. l. 16. antiq: c: 3*: dum Herodi irascitur, quod Antipatrum à se privato genitum, duobus in regno natis fratribus Alexandro & Aristobulo præposuerit: Non enim jus tantum & æquitas, sed & consuetudo populorum multorum Herodi suffragatur: Nam Pannoniarum populi Geizam vel Geisara, antequam pater Bela rex esset, natura, præ fratribus regnare jusserunt: *Bonfin*: *& Mich: Ricc: de Reg: Vng: lib: 2:* Ludovvicus, Caroli X I. regis Franc: filius primus, sine controversia exclusit fratrem Carolum, qui primus in regno patris genitus erat: Otto I: vicit Henricum fratrem, qui sibi regnum expetebat eâ de causa, quod

Otto à patre nondum Imperatore natus esset. *Sigebert. in Chron.* Et cum Zitzimus à fratre Bajazethe dejiceretur ab imperio Turcarum, quod ex patre privato natus esset, conquestus est coram Pontifice Roman. contra jus patrium secum agi. *Vas. in Bajaz.* Nec Guilielmus rex Angliæ, Robertum, ante occupatum Angliæ regnum, regno exclusit, nisi propter contumaciam *Æm.3.de reb.gest.Franc.in fin.* vide plura apud prædictos autores, & *Cirter.1.de primog. quæst.12. Tholos. 7. de rep. cap.9.&c.*

Consequens est, videamus, an ita hæreditaria debeant regna esse, ut admittant etiam fœminas successores, quod in regnis nonnullis observatum est, in Imperio constantinopolitano, Regno Hispanorum, Neapolitano, Francorum, Scotorum, Anglorum, &c. Nam *Tacitus in Agricol.* Solitum, ait, Britannis, mulierum ductu bellare.

Quicquid sit de legibus & moribus nonnullorum populorum, *apud Tiraq. q.10.de jure primog.* quos convellendos nõ putamus, licet non sint ab omni parte optimi, illud quidem facile planum facere possumus, quod tutum aut utile imperio minimè sit, fœminas ad rei gubernacula elevari. Nam si naturam consulere velimus, apparet mulieribus regnum non deberi, cum ad parendum natæ videantur, non ad imperandum γυναιξὶ δ' ἄρ-

δ' ἀρχὴν οὐ δίδωσιν ἡ φύσις, *ut habet vetus Senarius.* Quæcunque enim ad imperandum requiruntur, natura iis negavit, & ex contrario, quæ ad obediendum pertinent, iis insevit, ut rectè *Paulus* 1. *ad Tim.*2. *vers.*2. admonuerit mulierem, quò discat cum silentio, & cum omni subjectione, nequaquam cum imperio. Destituitur enim mulier primum prudentia & consilio, sine quibus nulla Respub. diu stare ac ne stare quidem potest. Non occinat mihi *Lips.*2.*pol c.*3.*Thol.* 7. *de Repub.cap.*11.*Tiraq. l. con.* 11. pauca quædam prudentum mulierum exempla, quia has dicam naturam suam supergressas fuisse, perinde ut Amazones, sive antiquas illas Asiaticas, sive recens in America repertas. Illarum enim reginam Penthesileam Achilles ex decreto Græcorum, equo excussam in Scamandrum fluvium præcipitavit, quod naturam superare ausa fuisset. *Dyct. Cret.* 4. *de bell. Troj.* Et possum ex contrario infinitum, imprudentum & temerariarum mulierum numerum reponere, quas si à natura muliebri non abire addidero, tum demum. patebit prudentiam obtigisse mulieribus per accidens, ex divino quodam, supra naturã muliebrem, afflatu, quam in pueris quoque plurimis repertam esse constat, nec tamen propterea pueros omnes imperio idoneos asserere quisquam potest. Quin etiam prudentes fœminas

mer: rectè intellexit, qui negabat subuculam scire debere, quid agat corpus. At quæ mulier taciturna reperta fuit, cum nulli non rectè dici possit: Plena rimarum es, hac atque illac perfluis. *Terent. in Eun. act. 1. sc. 2.* Confitetur ipsa Portia Catonis Vticensis uxor, quantũvis animosa & supra sexum virtutis studiosa. *apud* Plutarch. *in Cat:* & Plautina illa, in *Aulul.* Loquaces, inquit, omnes habemur, nec mutam ullam repertam hodie esse dicunt mulierem ullo in seculo. Iam ante in *Phænis.* idem dixerat *Eurip.* Σμικρὰς δ' ἀφορμὰς ἢν λάβωσι τῶν λόγων, Πλείους ἐπεισφέρουσιν, ἡδονὴ δέ τις Γυναιξὶ, μηδὲν ὑγιὲς ἀλλήλαις λέγειν, cum parvas occasiones sermonis accipiunt, plures addũt. Voluptas vero quædam mulieribus est, ut nihil sani inter se dicant. & Portius Latro *apud Sen.* 13. *con.* id solum, ait, muliebrem garrulitatem tacere posse, quod nescit: Assignat eandem rationem *Chrysost. super* 1: *epist. ad Tim. cap*: 2: *Homil.* 5. ad locum Apostoli, quo vetat mulieres in Ecclesia docere. Est, inquit, fermè loquax muliebris sexus, ideò omni ex parte fluentem restringit, ac reprimit: Hinc *Plautus in Trinum.* rem secretam non vult uxori communicandam? Vxorem quoque ipsam, inquit, hanc rem, ut celes face. Nam pol tacere nunquam quicquam

est, quod queat. Sed quid Comicum profero, cum Iovem ipsum laudare possim, qui in Rhaps. 1. Ilia. Iunoni dicit: Quamvis, Iuno, mea, uxor es, tamen omnia non scies. Ejus quoque Vlyssem admonet Agamemnonis umbra, 11. *Odyss.* ne omnia consilia credat mulieri. Imò quid Iovem, cum ipsas sacras literas producere possim? *Mich:* 7. Custodi oris claustra ab iis, quæ dormiunt in sinu tuo, id est, uxoribus, ut interpretatur *Lyra*. An non Eriphyla Amphiaraum virum prodidit? *Hygin. in Fab. cap.* 73. Eriphyle, *inq.* Cic. 6. *in Ver.* auro viri vitam vendidit. Solebat August. ad Agrip. clam uxore, invisere, idque nemini, nisi Fulvio, *quem vocat Plutarch. in lib.* περὶ ἀδολεσχίας, aut Fab. Max. *ut vult Tacit.* 1. *An. & Lips. in com. ibid.* patefaciebat. At hic, quicunque demum fuerit, mulieri rem rursum indicavit, per quam ad Liviam permanavit. Hæc cum illud cum viro expostulasset, Augustus, non aliunde nisi à Fulvio sciri potuisse cognoscens, ad se ingressum Fulvium, & solitum illud dicentem: Ave Cæsar, hoc responso excepit: Vale Fulvi, quod morituris dici solet. Atque is intelligens, domum illicò se subduxit, & vocata uxore, Rescivit, inquit, Cæsar, me non siluisse arcana. Ideò mori mihi decretum est. Vxor autem, Iure, ait, quoniam tam diu mecum habitans, vi-

vens-

venſque nec noveris, nec caveris intemperantiam meæ linguæ. Sed præcedam tamen ego, & accepto gladio ſeipſam coram viro interemit. Sic *Plutarch.* ſed *Tacit.* ſcribit ejus planctus in viri funere fuiſſe auditos, & *Ovid. de Pont. & Eleg. 3. lib. 1.* introducit eam poſt fata viri ſuperſtitem.

Plura loquacitatis muliebris exempla proferrem, niſi res plana eſſet: nec nunc in aliis mulierum vitiis enumerandis operoſus ſum, quod ad Reip. adminiſtrationem minus pertineant, nec ita naturæ muliebri affines ſint. Poſt animum contuebimur corpus, ut hinc quoque ad imperium minimè natas mulieres conſiciamus. Docet hoc pro nobis *Xenoph. in Oec.* Mulier, inquit, imbecilliori & molliori corpore eſt, ut admoneatur intra tectum manere, & lanificia curare: Inde etiam ingenerata eſt illi major στοργή, ut ſciat domi ſibi tractandos & nutriendos liberos. Item, Deus uxorem pulchriorem condidit, cum formam cum pudicitia, domi ſe continendo tueretur: virum toroſiorem, ut extra magis ageret, edidit, &c. Hinc *Naumachus* Poëta Chriſtianus *apud Stob: ſer. 72.* mulierem hortatur: λεῖπε δὲ οἱ τὰ θύρηφι, τὰ καὶ δύναται πονέεσθαι. Σοὶ δ' οἰκωφελίη μελέτω, μεγαρόντε φυλάσσειν. Multa enim ſunt officia publica, quæ propter pudorem ſubire

prohibetur, aut præ impotentia corporis nequit mulier, Quid enim ad bellum mulier: Proverbium vetus est .: μὴ μάχαιραν αἶρε θῆλυ: & cum Pheretima mater Arcesilai Cyrenæorum regis ab Enelthone principe Salaminis exercitum petiisset, pro restituendo filio, Enelthon misit fusum aureum & colum penso circumdatum, rescribens talia dona deberi mulieribus & non exercitus. *Herodot.l.4.* quod ab *Home..6.Ilad.* desumptum esse potuit, ubi Hector increpat uxorem: ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε. Ἱστόν τ' ἠλακάτην τε, καὶ ἀμφιπόλοισι κέλευε ἔργον ἐποίχεσθαι πόλεμος δ' ἄνδρεσσι μελήσει. Imitatus est *Virgil.7.Æneid.* quanquam *Macro.5.Sat.cap.8.* id nullus notat: Cura tibi Divum effigies & templa tueri, Bella viri, pacemque gerant: & 8.*Æneid.vers.410.* Cui tolerare colo vitam tenuique Minerva impositum: Propius accedit *Ovid: 12: Metam*: Columque I cape cum calathis, & stamina pollice torque, Bella relinque viris. Fuerunt sanè, quæ viros vincerent mulieres, ut Semiramis, *Iustin. lib.1.* Tomyris Cyri domitrix, *Herost:lib:2: Iud:lib:1:* Zenobia victrix Persarum, *Trebell:Pol: in 30:Tyran:* Helena, Russorum regina, *Sigism:Bar:in Muscov:* Sed primis illis seculis, cum servilior hominum esset natura, nec pro vitio reputarent, fœmin-

fœmineo jugo collum subdere, quod postquam viri edocti sunt, nullam videlicet esse viliorem servitutem, quam fœminis servire, sicut *Tacit. de Morib. Germ.* rectè addit, cum Sitones à mulieribus regi dixisset: Tantum non mòdo à libertate, sed etiam à servitute degenerat: Nequaquam porrò utile potest esse imperium muliebre, quippe, quod à viris contemni solet: Nihil autem detrimentosius est imperio, quam contemni, *ut* 5. *polit. cap.* 10. *docet Arist.* & nos inter causas corruptionum Rerumpub repetemus:

Habetur in amore & deliciis omnium Libussa, regina Bohemorum, sed cum vis quædam gravior invergeret, coacta fuit nubere, quod moli regni non sufficere crederetur, *Æneas Sylv. in hist. Bohem.* Eudoxiæ Imperatrici Const. ultrò jurant proceres; sed cum imperium Sultanus Turcicus premeret, omnibus non obscurè indignantibus, qui fœmina tantum bellum sustinere posset, coacta fuit Romano Diogeni, militum optimo nubere: *Zon. in Rom. Diog.* Quid Vanda Polonorum? quæ licet à subditis tuta fuisset, non poterat tamen vicinorum Principum impetus evitare. *Micho. lib.* 1. *Chron* De Hedvvigi regina Poloniæ, Ludovvici filia, ita memorat *Cromer. lib.* 14. Non gravati videbantur viri mulieri parituri, nisi impendentibus bellis impar fuisset judicatæ: Et jam antea Rixsi, unicæ

unicæ filiæ Præmislai, successio negata erat, quod instantia bella virum fortem requirerent, *Crom.lib.* 11. Ita licet animosæ satis sint mulieres, quia tamen tales non esse creduntur, contrahunt in animis parentium contemptum, qui plus ad destructionem imperii facit, quam autoritas ad conservationem.

Hac de causa plerumque laborarunt imperia, quibus mulieres præfuerunt. Non debemus quidem omnes calamitates soli principi imputare, quod tamen ferè fieri solere, *Ian.Gruter.in disc.super Tac.* multorum sententiis demonstravit, sed dum mulieres imperant, causam calamitatum in ipsis hærere fœminis ostensum fuit, idque patet ex historia Semiramidis, *Sabell.1.Enn.Muret lib.6.var. lect.cap.19.* Irenes, Zoës, *Zonar.in har. vit.* Laodices *Iust.lib.37*: Ataliæ *4.Reg.* Tullii.filiæ.*Liv.lib.1.*Cleopatræ *Ioseph.15. antiq.* Dralomiræ Bohemæ, *Dubrav.lib. 5.*Brunhildis Franciæ, *Amymon lib.4.de gest.Franc.* Lesci III. Polon. uxoris, *Michov.lib.1.cap.11.*Rixæ Polon. *Crom.lib.4.* Iohannæ Lupæ Neapolit. *Coll.inhist.Neap.* Mariæ Stuartæ Scotæ, *Eman: in hist: Bel. Buchan.in hist.Scot.*& multarum, aliarum quas lōga referre mora est. Vnde non immeritò *Esaias cap.3.vers* 12. regni Iudaici calamitatem propositurus: Pueri, inquit, populi mei exactores sunt, & mulieres dominantur eis, & *cap.19. v.*

16.

16. inter Ægyptiorum calamitates numerat, quod sint futuri similes mulierum, quasi mulieres ad res gerendas sint inidoneæ, quod & *Aristot.* docet. *2. polit. cap. 7. Collenut. lib. 5. hist. Neap.* recenset Leoninum hoc distichum, quod & *apud Luc. Pen.* legitur, *l. penult. C. de prof. & med. lib.* 10.

Regna regunt vulvæ, clamat gens tota simul Veh.
Interitus regni est à muliere regi.

Proinde Gynæcocratiæ plurimi populi contumaciter restiterunt: Ac ne de omnibus dicamus, Romanorum ea laus est, quod vix siverint mulieres in publico versari, ne dum in imperiis & magistratibus. Etenim *Nov. 117. cap. 7.* inter causas divortii scribitur: Si uxor cum viris extraneis, nolente marito, convivatur, aut cum iis lavat: Si nolente viro foris domum manserit, nisi forsan apud proprios parentes: Si Circensibus, aut theatris, aut amphitheatris interfuerit ad spectãdum, ignorante aut prohibente viro. Et hac tantum de causa Sulpitius Gallus, P. Sempronius, Sophus, Q. Antistius uxores dimiserunt, *Valer. lib. 6. cap. Plutarch. in Probl.* Sic & *Gellius* autor est *lib. 5. cap.* 19. mulierem, quæ in patris potestate est, non posse arrogari, quoniam cum fœminis nulla est comitiorum communio. Sic Constantinus *lib 1. C. de off. div. jud.* Nemo, ait, judex officialem mittat

ad

ad eam domum, in qua mater familias degit, cum præcepto, ut eam in publicum protrahat, cum certum sit, debita ejus quæ intra domum considerato sexu semet contineat, domus ejus vel cujuscunque rei habita distinctione, publicis necessitatibus posse servari. Quod si quis in publicum matrem familias post hac crediderit protrahendam inter maximos reos citra ullam indulgentiam capitali pœna plectetur, Statutum quoque est *cap. mulieres de jud.* ne mulieres vel ferendi testimonii, vel alterius rei causa cogantur personaliter venire in judicium: Et apud antiquos Romanos, cum mulier aliquando propriam causam in foro dixisset, misit Senatus Deos consultum, quidnam civitati ea res portenderet, *Plutarch. in Num.* sicut & Gallis mirandum visum fuit quod Mathildis Artesiorum Comes., cum senatus Roberti Arthesii causam judicaret, affuisset, *Bodin. 6. di Rep. cap. 6.* Vnde non immeritò indignatur Cato *in orat. pro l. Opp.* Majores, inquit, nostri, nullam ne quidem privatam rem agere fœminas sine autore voluerunt: in manu esse parentum, fratrum, virorum, Nos, si Diis placet, jam etiam Remp. eas capessere patimur, & foro quoque & concionibus, & comitiis immisceri, *Liv: lib* 44: Digna est oratio hæc Catoniano spiritu: Nam, quibus in publico versari non licebat, qui liceat

in pub:imperio: Et repellit sanè lex à virilibus officiis fœminas, *l. Fœminæ.2. de re.jur.lib.1.§.2.de postul.* ubi *Vlpian.* postquam prætoris edictum proposuerat, Ratio, inquit, prohibendi est, ne contra pudicitiam, sexui congruentem, alienis causis se immisceant, ne virilibus officiis fungantur mulieres, quibus tolerare colo vitam, tenuique Minerva impositum, *ut loq:Poët:* Nititur *Tholos.7.de Rep. cap.11.* legis mentem restringere, quod lex lata sit contra Calphurniam improbam mulierem: Iam putat cessante causa cessare effectum, *arg.l.generaliter.C. de Episc.& Cler.* ideoque probam mulierem non excludi, sed improbam, qualis erat Calphurnia, aut Afrania, de qua *Valer. libr. 8. cap. 3.*

Sed improbitas Calphurniæ tantum fuit causa impulsiva, de qua negat *Bald. in l.Si mulier.C.de jur dot.* regulam valere, cessante causa, &c Mali enim mores multas bonas pepererunt leges, quæ adhuc, cessantibus moribus manent: Causas autem finales alias assignat *Vlpian.* quæ sunt perpetuæ, quibus Cæcina alias addit in orat. ne mulieres comitentur magistratus in provincias *apud Tacit.3. Annal.* Verba sunt: Haud frustra placitum olim, ne fœminæ in socios aut gentes externas traherentur: inesse mulierum comitatui, quæ pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanum

agmen

agmen ad similitudinem barbari incessus convertant, Non imbecillem tantum, & imparem laboribus sexum, sed si licentia adsit, sævum, ambitiosum, potestatis avidum.

Ex quo patet satis rationabili consuetudine exclusas esse fæminas à regulari successione feudorum, prout constat *ex 3. §. Hac autem, de his qui feud. dar. poss. c. 1. §. Filia. de success. feud. c. unic. Quemadmodum feud. ad fil. pert. c. 1. de. nat. success. feud.* quia scilicet officia Domino debita, præstare non possunt, nisi aliud introduxerit consuetudo aut privilegiũ, sicut *Cuspin ex Archiv. Archid. Austr.* notavit, ad Ducatum istum admitti etiam fœminas, quo jure Ottocarus ad se transtulit Austriam, cum Magaretam Austriæ Ducissam duceret, *Munst. 3. Geogr.* Est in hanc rem lex Salica Francorum à multis celebrata. *tit. de allod.* In terra nostra mulier ne succedat, ex qua *Bald. in l. 1. ff. de Senat.* accusat regem Anglorum, quod titulo fœminæ jus in eo regno sibi arroget. Observarunt eam legem Lacedæmonii quoque ut ex Lycurgi historia patet *Plutar. in Lyc.* Is enim successor fratri erat designatus, nisi fratris uxor, quæ adhuc prægnans erat, filium peperisset Ex hac enim conventione pater, Lycurgum fratri successorem futurum fuisse, licet mulier fœminam peperisset.

Apud Polonos fœminis ad regnum

viam

viam præclusam fuisse, constat *ex lib.1. stat.c.1.a.2.l.1.* Nam quod Ludovvico ex gratia concessum fuit, Casimiro negatū est, *Crom.lib.12.* Germani ne quidem voluerunt Henricum IV.esse in tutela Agnetis matris, nec Flandri liberorum tutelam matri Richidi reliquerunt, ne cogerentur mulieri parere. *Æmil.3. gest. Franc.*

Neapolitani demum, quod incommoda Gynæcocratiæ satis experti essent, à collegio Cardinalium obtinuerunt, ne apud eos mulieres ulterius succederent, ut cavetur in tabulis fidelitatis, quam accepit Alphonsus anno 1455. *Bodin.6. de Repub.c.5.*& Romani, post mortem Heliogabali, qui solitus erat matrem in curiam ducere, SCtum fecerunt: Ne ulla posthac mulier curiam ingrederetur: nedum ut imperaret, *Lamprid. & Herod. in Heliogab.*

Quod rectè factum fuisse, præter jam dictas rationes, sic quoque ostendimus. Aut manet innupta regina aut nubit. Si prius, difficile est, pudorem illibatum servari ab ea, cui impune est, quidvis facere, imprimis cum tot irritamentis incitetur. Non satis in tuto videbatur reginæ pudor, ait de Hedvvigi *Crom.l.144.* illâ ætate, illaque forma, & necessaria cū viris conversatione. Exemplo sint Semiramis, Cleopatra, Iohanna Neapolit. &c. Et licet quam maximè se contine-

aut Reginæ, at hanc suspicionem quî effugerint, quam nonnulli inniti veri similitudini constat? Non enim in nostra manu est suspiciones hominum prohibere, *ut ait Crome. in Trinum.* Si nubit, aut totum imperium transfert in maritum, aut totum sibi retinet, aut dividit cum marito. Habent quidem tales nuptiæ in genere hanc conjunctam difficultatem, quod aut inferiori cuidam cogatur mulier nubere, aut peregrino, quorum neutrum commodum est, cum peregrinum sint ingratiis, accepturi subditi, *ut infra ostendemus*, inferiorem verò contemtura ipsa uxor, *prout cap. 5. planum fecimus*, quidni etiam subditi? Nam Elisabetha regina Angliæ propterea negavit cuiquam ex subditis nubere, quod se illorum conditione superiorem putaret, *Bodin. 6. de Rep. cap. 5.* Et Casimirus M. in comît. Cracov. anno 1339. obtinuit, ne Ianus, dux Mazoviæ, sibi successor daretur, quia, inquit, vasallus regni, qui præterquam, quod nihil splendoris afferet regno, etiam vobis erit contemtui. *Crom. lib. 11.* Sed nos dilemma nostrum pertexemus: Si regina totum imperium transfert in maritum, sicut Latini regis, quæ sola domum & tantas servabat filia sedes, translatum erit integrum regnum ad maritum *Virg. 7: Aen:* aut sicut regnum Siciliæ accepit Henricus VI. per Constantiam consobrinam Guilielmi regis

gis Siculi, *Sigon*: 15: *Ital*: & Iagello Lituanus regnum Poloniæ *Crom*: *li*: 15. tum servatur quidem jus conjugiale, sed perit, publicum & jus successionis, quod tantopere urgent, qui fœminas volunt succedere: ne scilicet regnum hæreditarium à stirpe dimoveatur. Quanquam hoc argumentum parum habet roboris. Nam si innupta moriatur regina, nihilominus regnũ recidet ad alios: Si nubat, & transferat regnum integrum in maritum, jam eo ipso ab iis, qui ex stirpe masculi supererant, aufertur successio, quod per se iniquum esse comparet. Ita mater Constantini, à filiis transtulit imperium in Romanum Lacapenum, & Eudocia in Romanum Diogenem, qui postquam in imperio se obfirmarat, legitimos regni hæredes facile exclusit. *Zonar. in hor. vit.* Sed nos hoc sic ponimus, quod tamen vix futurum est, aut non futurum sine turbatione conjugii, dum omnes reginæ, si modo imperandi dulcedinem degustarint, cum Vanda Pol. sentient, quæ propterea procos omnes respuebat, quod mallet princeps esse, quam principis uxor. *Crom. lib. 2.* Concesserat Maria Henrico Stuarto regnum: sed quam citò, pœnitentiâ ducta illud repetiit, maritum interfici curavit? *Buchan. lib. 18. 19.* Ne de Iohan. Neap. quæ ex hac causa tres viros interfecit. Si enim rectè *Sen. 6. declam. lib. 2.* de dotata uxore dixit,

crede mihi regnare volet in suis divitiis, quis non tantò imperiosiores credat futuras reginas, quantò plura antea, & majorem potestatem possederant, cui cum assueta darum esset Irene, filium excæcavit, ne sibi regnum vicissim eriperet, *Zonar. in* Iro. Si verò hac conditione nubat mulier, ut totum sibi regnum retineat, sicut in conjugio Mariæ reginæ Angl. & Philip. regis Hisp. Item S gism. Imper. & Mariæ reginæ Vng. cautum fuit, præterquam, quod omnia redeant incommoda, quæ Gynæcocratiæ impegimus, peculiariter hic convellitur jus domesticum & divinum, quando scil. maritus est subditus uxoris, sicut Ninus cessit imperium Semiramidi. *Mur. 6. var. lect* Omninò enim vetat *Paul. 1 ad Tim. 2. v. 12.* non tantum mulierem docere in Ecclesia, sed & viro imperare, quod licet de marito tantum interpretemur cum adversariis, tamen planum est, quod in hac conventione mulier in suum maritū sit habitura potestatem, contra præceptum Pauli. Si denique dividat imperium cum uiro, adhuc violabitur jus conjugiale, ut uxor retineat imperium in maritum: & præterea exorietur ἀν'αρχία, quia nuper ostendimus, Monarchiam nō aliter quietam esse, nisi si unus imperet.

Concludimus igitur utile Reipub. non esse, ut mulieres unà cum viris succedant. Nec obstanr nobis leges, quæ ad hære-

hęreditates æqualiter admittunt fęminas cum masculis, *l. Maximum vitium, C. de l. pręt. l. in success. C. de leg. hæred.* Nam privatis commodis derogari potest per utilitatem publicam, sicut Robertus Brussius disputabat contra Dornagillam. In privatis quidem bonis, ait, proximum semper succedere: in publicis verò bonis, aut quæ feudi nomine tenentur, & regnorum sucessionibus contrarium jus esse, *Buchan. lib.* 8. Idque in hæc causa minus iniquum videri debet, cum ipse *Vlpjan. l. 7. de stat. hom.* in multis dixerit esse deteriorem conditionem mulierum, quam virorum, & ex l. Voconia mulier à locupletibus etiamsi filia esset, ultra quadrãtem hæres fieri prohibeatur, *August. 3. de Civit. Dei. c. 12.*

Exclusimus mulieres, de mente *Arist. 2. polit.* 7. porrò videndum est de spuriis seu naturalibus utrum illis quoque successio jure denegari possit. Res videtur plana ex legibus Romanorum, ubi naturalis non succedit, nisi in bonis maternis, & cum hac quidem exceptione, si persona sit illustris. Vnde tripliciter contra spurios argumentari licet. 1. Si enim in privata hæreditate spurio succedendi locus non datur, quantò minus in regno, à quo ipsum abigerent peculiàres rationes, licet in privatis succederet. 2. Cernit naturalis tantum hæreditatem maternam. Iam proxima disputatione ex-

 empta

empta sunt regna ex hæreditate materna. 3. Denique excipitur persona illustris, unde nascitur hoc argumentum : Propter personæ magnificentiam, excluditur spurius ab hæreditate aliâs sibi debitâ, scilicet materna, quia *ut ait Bald. in l. cum legit. ff. de stat. hom.* sordes non merentur poni inter præcipuos. Iam Principis personam maximè convenit esse magnificam , quò autoritatem erga subditos sibi conciliet. Non igitur in feudis principum datur spuriis succedendi locus. Nec possunt hîs spurii objicere. *lib.* §. 2. *insi. ff. de stat. hom. lib. 6. de Decur. lib.* 2. §. *nullum , ff. eod.* ubi ICtus ait , patris delictum non debere filio pœnæ esse. Nam quando spuriis nihil de jure debetur, nullam vel pœnam sustinent vel injuriam, si nihil accipiant, quia jure suo utuntur. Idque de fortiori valet potissimum, si legitimi extent hæredes , qui ex stirpe regia nati, jure agnationis imperii hæreditatem cernunt, cum spurii agnationem nullam habeant cum cognatis patris, *l. si. Spur.* 4. *unde cogn.* §. *vulgo concept. de success.* Quin & hoc confitetur *Vlpian. l. Generaliter* §. *Spurios de Decurio.* dum scribit : Spurios quidem posse in ordinem allegi, nulla dubitatio est. Sed si habeant competitorem legitimè quæsitum, oportere eum præferri Divi fratres, Iuliano Avito Bithyniæ præsidi rescripserunt. Imò lex illa ad jus gen-

tium

tium sine controversia traducta fuit. Apud Persas *ait Herod. lib.* 3. Nefas esse illegitimum obtinere regnum, si legitimus adsit. Demaratum exuit pater regno, quod suspicio saltem de eo esset ante nuptias conceptum fuisse. *Suid. & Herodot. lib. 6.* Apud Macedonas, cum Perseus Demetrium accusaret indignatur, *Liv. lib.*40. *Plutarch.in Æ*mil. legitimum filium deferri ab illegitimo, (Talis enim putabatur Perseus) in eum finem, ne sibi regnum anteverteret. Apud Suevos, Gothos, & Norvagios olim, vix licuit nothis inter honestos versari, *Ioh.Magn. lib. 18. cap.6.* quippè quos etiam Lex divina à communione repellit, *Deut.*23. *v.*2 Apud Polonos Lescus III.licet naturales haberet 20. uni tamen Popielo regnum, cæteris externas imperii oras dedit regendas. *Bernhard. Vapov.in hist. Polon.* Vladislaus I. postea Sbigneum Nothum in monasterium detrusit, cui cum Boleslaus frater dimidiũ regni redderet, plurimis se intricavit bellis, *Cromer. lib. 4. & 5.* Basilius dux Muscoviæ præteriit filium suum in electione successoris, quod suspicaretur saltem, ipsum ex adulterio Anastasiæ uxoris natum, *Sigism. Bar. in hist. Musc.* nec Albertus, Thuringiæ Landgravius potuit à subditis impetrare, ut Apitziũ, ex concubina natũ, pro legitimo hærede agnoscere vellet, *Riv. in Chron.* Nam etiam non extantibus legiti-

mis filiis, populi tamen non patiuntur sibi imperari facilè à spuriis, quippe quos prima nativitas contemtibiles facit. Ita Parthi Phraatatem, Phraatis spurium filium ex Tharmiosa, de regno ejecerunt, *Sabel.lib*.I.*En*.7. Iugurtha quoque tandem à Numidis desertus fuit, *Salin* *Iug'*. Aimundus, nothus Aimundi Aimosi, nunquam obedientiam plenam à Gothis obtinuit, quanquam per subsequens matrimonium legitimatus, *Ioh. Mag. lib*. 18. Ita Frigatus Scaliger, *Volat*. 4. *Geog*. Gillus Scotorum rex, uterque spurius, subditorum opera interiit, *Buch. lib*. 4. Atque hæc lex observari proptera debet, ut ab adulteriis, & scortationibus licentia principum abarceatur, Vide *Ioh. Andr. cap.grandi in voc.legitimo de supl.neglig prel.in Sext.Tholos.lib*.7.*cap*.8.

A Regno, quod nuper absolvimus proximè abest dominatus, inter regnum & Tyrannidem ambiguus. Sicut enim Dominus servos non intendit pessundare, cum sciat servorum perniciem tracturam secum totius domus ruinam: nec tamen eos primaria intentione curat, sed quia aliter ipse salvus esse nequit: ita dominus nec evertit subditos, quod est Tyrannorum, nec eorum salutem primam habet, quod est regum, sed tum familiam suam intuetur, eamque subsistere aliter non posse advertit, consequenter deflectit curam suam secundariò

ad

ad subditos, à quibus propterea redamatur, quia Barbarorum talem naturam ait esse *Arist. 3. polit. c. 10.* ut aliter commodè vivere non possint. Accedit, quod cum libertatem non gustarint, ignorantia bonorum ejus contineat homines in officio, sicut Lacon respondebat Persæ, hortanti, ut regi potius cum spe divitiarum serviat, quam pauper in libertate vivat, Tu, inquit, si dulcedinem libertatis degustasses, aliter sentires: nunc quia liber vivere nesciisti, reliquæ vitæ tuæ consimilia suades.

Domini verò nomen multifariam accipitur. Nam blandientis est, cum *Virgilius 4. Æneid.* scribit: Et dominum Æneam in regna recepit, aut cum *Catullus*: Ad solam dominam usque pipitabat. (Sic enim legit *Gifanius.*) Subjectionem alterius significat, cum Sara virum vocat dominum. *Genes.* 18. 1. *Pet. cap.* 3. quam imitata est Matidia Clementis mater, *Clem. lib. recognit. 9. cap. ult.* Sic & Lucretia *apud Ovidium. 2. Fast.* Mittenda est domino, (nunc nunc properate puellæ) Quam primum nostra facta lucerna manu. Sic Nezennius Paulum ICtum vocat dominum *l. Nezen. ff. ad l. Falcid.* & *Anastasius* regem Francorum Domini nomine citat, quo sensu hodie Principes domini nomine appellantur. Verum hîc, ad imitationem dominii quo paterfamilias utitur in servos, dominum accipimus, qui liberta-

tis & fortunarum omnium dominus, jure belli factos, aut fœdere subditos, quasi paterfamilias servos moderatur. Nam, quod *Speusip. in defin. Platonis* definit dominationem, justum principatum nemini subditum, ad ipsum etiam regnum extendi potest.

Dominum autem à rege & principe, distinguit *Arist. 3. polit. cap. 10. 4. polit c. 10.* cum & *Plutarch.* testetur *in vit. Alex.* Aristot. solitum Alexandrum admonere, ut Græcos paterna pietate: barbaros dominandi majestate in officio contineret. Item discrimen facit *Plin. in Paneg.* Sedem, ait, obtinet, principis, ne sit domino locus: & ante eum *Salust. in Iugur.* inquiens: Cum tute per mollitiem agas, exercitum supplicio cogere, id est, Dominum esse, non Imperatorem. Ante utrumque Philip. rex Maced. cujus fertur dictum: Malo diu bonus, ac commodus, quam brevi tempore dominus appellari, *Tholos. 6. de Repub. cap. 13. num. 9.*

Talis dominus erat olim rex Persarum de quo refert *Plutarch. in l. ad princ. in do.* quod omnes pro servis habeat, excepta uxore, & *Strabo lib. 15.* scribit: Persæ reges habent ex eadem stirpe, quibus qui non paruerit, capite aut brachio amputato projicitur. Hinc Persæ à dedititiis solebant petere terram & aquam, ut se bonorum dominos indicarent, quæ cum peterent etiam à Lacon. & Athenien.

nien. illi legatos projecerunt in puteum, jussos inde utrumque petere, *Herod: lib: 7:* Hinc etiam magnificus ille fastus regum Persicorum, qui se subditis vix conspiciendos præbebant, nec eodem cum cæteris utebantur potu: *Athen. l. 4. Dipno.* indignumque sua majestate putabant, terram pedibus contingere, *Athenæ: lib: 12.* aut cum cæteris ire in militiam, *ut Marcell: scribit:* de Persis sui temporis. Hinc fastuosa illa adoratio, quam Græci strenuè refugerunt, ut duo Spartiatæ, *Herod: lib: 7:* Themistocles, *Plutar: in Them:* Conon: *Insti; lib: 6:* Callisthenes, *Arrian: in hist: Al:* Tantum enim non deos se putabant: prout scribit Sapor ad Constantin: Imper. Rex regum Sapor, particeps siderum, frater Solis & Lunæ. *Ammi. lib. 17.* & jam olim Darius dixit se regem regum, & consanguineũ Deorum, ut habetur *in lib. 2. supplem. ad Curt.* Cambysem hujus dominationis autorem facit Plato 3. *de ll.* ubi scribit, eum τὸ δεσποτικὸν contra æquum & bonum invexisse.

Talis dominus hodiè est Turca, cujus ll. caveri memorat *Bodin. 2. de Repub cap. 2.* ne quis omnino dominatum affectet, aut ullius prædii dominum se dicat, præter Calipham Pontif. Max. Quin etiam familiarum dominium Imperatori asscribit *Menau. lib. 4. cap. 2.* dum ait, per totam Græciam, Bosniam, VVallachiam, ex quavis familia tertium adoptari fili-

um in militiam Ianitzerorum. Cum concussa esset Constantinopolis terræ motu, Bajazethes II. indixit in singula capita tributum, & fabrorum decimum quemque sub pœna capitis ad reficiendam urbem convocavit, *Menau. lib.5. c. 14.* Apparet severitas ista dominandi in devictis hostibus tractandis. Romani olim pacem dabant debellatis hostibus, nec eos pristina dignitate prorsus exuebant. Post primum bellum Punic. *ait Flor. Ep. 19.* Carthagine nisi bus pax data: nihl præterea. Philippo Maced. *ait Flor. lib. 2. Rom. hist. cap. 7.* consul pacem dedit regnumque concessit, imò ut idem scribit *lib. 3. c.* 2. nunqam Pop. Rom. hostibus domitis suam victoriam exprobravit. Athenienses quid victis Samiis imperarunt, nisi Democratiam? quid Lacones Atheniensibus, nisi Oligarchiam? At Turcæ, cui vel principi, vel urbi, vel regi victo, dignitatem & possessionem reliquerunt? Quanquam sponte in deditionem Amurathis II. transierat Iohannes Castriotes, rex Epiri & Albani, tamen posteritas ejus regno exuta fuit. *Marin. Barlet. in hist. Scanderb.* Nec Solymannus aliter pacem cum Ferdinando pangere voluit, quàm si Hungaria tota excederet, & Austriam Turcis tributariam faceret. *Iovi. lib. 40. hist. sui temp.*

Talis fuit olim Sultanatus Mammelucorum in Ægypto, *Mart. 3. legat. Babylon.*

lon.& nunc eandem severitatem imitatur M.Chamus Tartarorum, quem M Paulus & ex eo *Boter.P.2.Cosmog.lib.2.* omnium dominum esse scribit, bonaque suorum subditorum decimare. Quoscunque quandocunque vult,pro arbitrio suo educit in bellum, aut ad alia usurpat officia, ut *Hatto Armen. in Tart. hist. Michov.1 de Sarm.cap.2.3.4.Pantal.in descrip. Tartar.* insinuant. Qui sunt Tartaris utrinque vicini, Chinenses & Muscovitæ, sub simili dominatu vivunt. Rex Chinæ, ait *Boter.p.2.Cosmog.lib.2.*solus est dominus in suo regno,ubi nomen ducum, & comitum prorsus ignoratur. Is solus distribuit subditis bona, quantum cuique vult. Rex Siannensis, ut ex China enatus fuit, ita dominatum sequitur.Subditi enim bona à manu Regis accipiunt, & veluti titulo locationis possident:usum fructum cogit rex in ærarium, *Boter.2.p. Cosm.lib.2.* Eandem dominandi ratioñe apud Narsingenses & Insulanos observari indicat *historia Indi. & peregrinationes Hispan.Magir.& Merua in Cosmograph.* adeò ut tota ferè Asia hodiè regatur à dominis, recteque dixerit *Aristotel.3.polit.*10.Barbaris placere dominatum.

Nam & in Africa Abyssinorum rex, quem alii Prætorem Iohannem,alii Presbyterum M. utrique malè vocant, dominicè imperat. Bona fiduciæ nomine con-

confert, quoties, quibusque voluerit: singulis annis accipit à subditis renovationem juramenti fidelitatis, nec patitur quenquam, præter regem, subditos habere. Ex familiis tertium filium in satellitium suum, seu militiam S. Antonii adoptat: Pluribus aliis oneribus lubentes onerat subditos, quæ vide *apud Alvaresium, Horatium, Malaguecium, Damianum, Iovium*, *Leonem, Boterum, &c.* Nec mitius ullo modo imperat Seriphius in regnis Marocco & Fessæ. Bona omnia Alcaidiarum, id est, Vasallorum suorum ad fiscum trahit: filiis numerat stipendia: filiabus prospicit de maritis, ut iidem referunt. Verisimile est regem Adelensium, quia inter principes Mahometanos primarius est, ad modum Turcarum imperare. De cæteris ultra montes Lunæ regibus, pauca nos docent navigationes Hispan. nisi quod Reges, ut Deos observari scribant. Solus rex regni Borno, videtur ad regiam gubernationem propius accedere, si verum est, quod *Boterus* scribit, cum subditis bona omninò propria relinquere.

In Europa hodie, præter Turcam & Muscovitam, (de cuius dominatu vide *Sigism. Baro in Musc. hist. & Iovin. in descript. Mus.*) dominandi severitas expiravit, nisi quod ejus reliquiæ in feudis adhuc vivant, Feudū enim definit *Obertus de Or. a. 2. F. 23.* quod sit beneficiū, ita alicui

dtaum

datum, ut proprietas quidem rei immobilis beneficiatæ penes dantem remaneat: usufructus verò illius rei ita ad accipientem transeat, ut ad eum, hæredesque suos pertineat, ad hoc utile, ut sui hæredes fideliter domino serviant.

Brevius *AZo. tit. de iis qui feud. dar. poss.* Feudum est alicujus rei, investitura interveniente, sic concessæ seu datæ alii, ut dominium penes concedentem remaneat. *Clarius* Ioh. *Raynu. in compr. feud. & Rebuff, in declarat. feud.* Feudum est benevola & libera rei immobilis vel æquipollentis concessio, cum translatione utilis dominii, proprietate retenta, sub fidelitate & exhibitione servitiorum honestorum.

Feuda igitur ex dominio nata sunt, cũ caput Reip. possessionem propriam & directam sibi retineret & utile dominium aliis indulgeret. Antiquitus ita erat feudum connexum in domini potestate, ut quando vellet, illud auferre posset: deinde in annos, mox in vitam fidelis, denique in hæredes & nepotes lege Conradi, cónfirmatum est, *c. Et quia 1. F. de his qui Feud. dar. poss.* & ita dominatus sensim decrevit.

Videtur Attila in Germaniam invexisse barbarum dominandi modum, quippe quem post pugnam Cathalonicam anno 450. Isenachi juramentum fidelitatis sumpsisse à Catthis & Thyrigetis.

tis legimus. *Rivand. in Chron.Tur.* Mox Odoacer, quem *Diacon. in Leon.* Rugorum regem vocat, *Chronicon verò Saxon. antiquum* ex Barbiensi tractu ad Albim exurrexisse putat, occupata Italiâ, in capitolio fecit se totius Ital. dominum proclamari. Ejus vestigia secuti Longobardi, & ipsi ex Germania oriundi, dominatum in Italia complerunt, feudorum usum ibidem instituerunt, cujus & quædam vestigia extant *in speculo Saxon.* Vnde plerique Feudistarum originem feudorum referunt ad Longobardos, licet à Gallorum Solduriis *Conan. 2. com. 9. nu. 6.* alii eam aliò derivent. Vnde *VVesemb. de feud. cap. 3. num. 2. Borchol. cap. 2. num. 2. Clar. q. 1. in §. feudum, Vultejum, Donell, &c.*

Longissimè à regno abit Tyrannis, omnium Rerump. deterrima, quia optimo bono opponitur, *4 polit cap. 2. Alcin. de doct. Plat. cap. 33.* Tyranni olim dicebantur, qui potestate erant perpetua in ea civitate, quæ libertati assueverat. *Æmil, Prob. in Miltiad.* Imò ipsum Iovem vocat *Aristoph. in Nub.* Tyrannum Deorum, nomine à Chaldæis Syrisque deducto, ut explicat *Cæl. lib. 22. cap. 2. & Scholiastes Sophocl. in Oedip.* Cum verò sæpius abuterentur Tyranni sua potestate, nomen una cum reabiit in odium, sicut nomen regis, *Livius lib. 2.* & dictatoris apud Romanos, *Cic. 1. Philip.* & vexilliferorum, apud Florentinos. Nostrum verò est sequi

con-

consilium *Pauli lib.* 18. §. Item *καχαβ. in instruct.& instr.leg.* & eo sensu interpretari tyrannidem, quem illi hodiernus usus imposuit.

Laert.lib.3.in Plat. ex Aristot. mente definit Tyrannum, qui per vim civibus imperat. Sed nec ea mens Arist. est:nec cum veritate consentit. Nam à Cyro Babylonii, *Herod.lib.2.& Lydii,Iust. l.1.* sæpius defecerunt, quod inviti ejus imperium paterentur, quem tamen *Xenoph. in Cyrop.* tanquam exemplar boni principis proponit. Nec Domitianus propterea Tyrannus audit, quod magistratibus odiosus esset, quia utut sint cætera, illud factum uno ore ab omnibus laudatum fuit.*Suet.in Domit.* Cæteri Politici solent congregare plura attributa, ex quorum concursu Tyrannum constituunt,*Bartol.in tr.de Tyran.*10.notas affert. quem imitatur *Antmach. in præfat,lib.2.& lib.3.th.*15.Plures addunt *Claudian. de bell.Gild.Bodin.2.de Rep.cap.* 4.*Althus.cap.*14.*polit,Tholos.*6.*de rep.cap.* 18.*Iohan. Marian.*1.*lib.de reg.*& *reg.inst. cap.*5. sed hæ maximam partem aut vitia Privata sunt,quæque ad Tyrannidem non pertinent:aut etiam Tyrannis natura posteriora.Recte enim *Philip.4Chron.* quanquam Henricus IV.vitiis nonnullis laboravit,non tamen propterea,ut Tyrannus, à Papa excommunicari debuit. Et ridicula sunt vitia, quibus *Iohannes Parvus in-*

sua orat. oneravit Aurelianũ ducem unicum regis fratrem, ut ostenderet, ipsum Tyrannũ esse & jure interfectum à Iohanne Duce Burgund. *Monstrel. l.1.cap.38.39.*

Tyranus enim persona publica est, & proinde ex publico officio æstimanda, sicut rectè *Aver.tr.3.polit.* mentem Aristot.assecutus est, licet ejus lib.polit. à se visos neget *tr. 1.polit.* Opponitur autem Tyrannus regi: Et cum regis officium dicat Theodorus rex *apud Cassio. libr. 1. Ep.6.* esse, omnem suam curam consumere in Repub. quoniam dicente *Thom.lib.3. de reg.princ.c.*11. rex creatur causa parentium? Tyrannus erit, qui negligit & subvertit bonum publicum, habita tamen ratione sui commodi, *Thom.in com.4. polit.Senec.1. de clem. Sebast. Eri. disp. 1. de Repub.* Huc enim quadrat uterque Tyrannus *Bartol.tr.de Tyran.in Titulo & exercitio.* Quãquam enim Cæsar leniter imperabat *Flor. 3.histor. Roman* & Pisistratus ad Solonem scribebat, se leges non immutare, *Laert.in Solon.* quanquam Herodi Ascalonitæ libenter fidem dabant Hebræi, *Ioseph. 17.antiq. cap.* 10. tamen Tyranni erant in titulo, quia malo titulo ad se trahebant, publicum.

Hanc publici commodi subversionem sequuntur cætera vitia. Quia enim Remp. in se transferre nequit Tyrannus, si leges, aut prudentes cordatique viri obsistant, tum hos tum illas prius tollit.

tollit. Adumbrarat hoc consilium Periandro Thrasybulus, si *Herod: lib: 5: & Halyc: lib: 4.* credimus, aut huic ille, si *Arist: 3: polit: cap: 13.* Item Tarquinius Sup. filio, dum summa papaverum capita demetebat, per hoc, principes Gabiorum interficiendos esse, intellige volens: *Flor: lib: 1: cap: 7:* Nec temere illud negligendum putat *Arist: 3: polit: 13 & Machiav: in lib. de pr:* novo principi simile dat consilium: Nam si Sullam imitatus fuisset Cæsar, non aluisset suos in Repub: homicidas: Ita Pisistratus ejecit prius potentiores cives, post Tyrannidem invasit, *Isocrat. in Panath.* Agathocles & Dionysius senatores, autoritate majori præditos, interfecerunt, *Iustin. lib. 21. 22.* De Nabide scribit *Livius lib. 34.* Ne quid motus intestini oriretur, metu & acerbitate pœnarum tenebat animos, quoniam, ut salvum vellent Tyranum, sperare non poterat: Regula enim Senecæ est *in 1. Trag.* Quod civibus tenere te invitis scias, strictus tuetur ensis:

Sed, quanquam per se impium est, per injuriam aliorum stabilire principatus, nec illa crudelitas salvam præstat Tyrannidem, quia auget odia hominum, per quæ plerique Tyranni pereunt. Caligula quidem quasi odia susque deque haberet: Oderint, dum metuant, *Sueton. in Cali.* & Tiberius: Oderint, dum probent, *Sueton. in Tib.* Sed & ille, & Clau-

dius, & Nero, Domitianus, Commodus, Heliogabalus, Maximinus, Philippus, Andronicus, experti sunt, difficulter custodiri posse, quod à multis impetitur. Vt ut enim multos interimant Tyranni, successorem suum nemo interimit, ait Antō. *Vulcat.in Avid. Caff.* Dionysius ex turri concionatus est, quod se populo non crederet. Tryzus vetuit quenquam cum quoquam loqui, ut conjurationis occasionem omnem anteverteret. *Ælian.14. var.histor.* Sultani Æpyptii non passi sunt subditos arma gestare. *Mart.3.leg. Babyl.*quibus & Scotis interdixit Donaldus Tyrannus. *Buchan.lib.4.* nec tamen ultorem suum vitarunt. Nec Domitianum solitudo, ex qua, nisi ut solitudinem faceret, nō prodibat, *Plinius in Panegyr.* aut porticus phengite lapide distinctæ, *Sueton.in Domit.* nec alios externa præsidiæ defenderunt, quo minus verum esset, responsum Thaletis, qui rogatus, quid in omni vita vidisset difficillimum: Senem, respondit, Tyrannum. *Laert.in Thal.* Vsque adeò Ad generum Cereris sine cæde & sanguine pauci Descendunt reges, & sicca morte Tyranni.*Iuven.Sat.* 10.

Sed quia præstat scelera ignorari *per. gl.cap.cum secun.de hæret.in Sex.*morosius de Tyranno non agimus: Tantum depingendus fuit obiter, ut principes ab eo quàm longissime se avellerent. Deterrere

rere autem eos debet non tantũ calamitosus exitus, sed & tota vita periculosa; quam Dionysius Damocli pulchrè in sella depinxit, *Cicero 5. Tusc.* Saturninis verbis expressit, *Vopisc. in Satur.* Phalaris literis testatam reliquit. *In Epist.* In ipsa enim mente, *ait Tacitus 6. ann.* Tyranus aspicit laniatus & ictus, quando, ut corpora verberibus, ita sævitia, libidine, malis consultis ãimus dilaceratur. Porro autem post fata, nullus est locus, nullum tempus, quo funestorum principum manes à posterorum execrationibus conquiescant. *Plin. in Panegyr.* Propterea Nero optabat, ut se moriente, terra conflagraret, ne posteritas sua scelera loqueretur. *Sueton. in Ner.* & Tiberius Cremutium accusavit, quod in se scripsisset. Sed *Tacit. 4. Annal.* irridet socordiam eorum, qui præsenti potentia, credunt extingui posse etiam sequentis ævi memoriam. Nam contra punitis ingeniis, gliscit autoritas, neque aliud reges, aut qui eadem sævitia usi sunt, nsi dedecus sibi atque illis gloriam peperere.

CAPUT X.

De Aristocratia; Democratia & Rerumpub. inter se comparatione.

ABsoluta *Monarchia*, ad cæteras Rerumpub. formas progredimur, quando vel pauciores, vel plures ex universo ordine civium imperant. Priorem statum Aristocratiam, si benè constitutus fuerit: si malè, Oligarchiam nonnulli vocant: posteriorem Democratiam & communi nomine Rempub. vel statum popularem. Quamuis enim *Aristot. 4. polit. cap.* 4. neget ex numero imperantium desumi horum statuum distinctionem: tamen id supra à nobis satis demonstratum est, quia quicquid præterea ad distinctionem assumseris, accidens est, & essentialem differentiam non facit.

Diximus autem indefinitè ad Aristocratiam requiri pauciores, ad Democratiam plures ex civibus, quoniam certum numerum determinare non debemus. *Plato* quidem *6. de ll.* ad senatum 30. viros mediæ ætatis seligit, vel quod plures prudentes inveniri inter cives posse desperaverit, vel quod inter pauciores facilius, cum deliberatio instituitur, convenire soleat: totidemque in senatum suum allege-

legerunt Lacedæm. Sed tamen & ex paucioribus & ex pluribus constiterunt Aristocratiæ. *Crantzius* scribit olim Saxones gubernatos fuisse à 12. comitibus: Thietmarsos præfecisse sibi 48: primores, *autor est ille, qui regis Daniæ expedit:in Thietm.descripsit.* Circassiis adhuc septem principes præsunt, *Boter.part.2.lib1.* Sicut Belgis sui Status, qui Aristocratiam constituunt, perinde ut & Lepidus, Octavius, Augustus, Triumviratum, *Sueton.& Dion.in August.* Numerum Platonis excesserunt Thebani, *Thuc. lib.3.* Megarenses, *Thucid. lib. 4.* Epidaurii,ex quibus 180:imperarunt, *Plutarch. in Apopht.Græc.* Massilienses,quorum senatum componit *Strabo* ex 600. civibus:Noribergenses, quorum M.consilium constat ex 300. *Sensan. lib.pen. de rebusp.* Veneti,qui plures ad M.consilium admittunt. *Ianot. de rep.Ven.Contar. libr. 1.ejusdem.*

Aristoteles 4. polit. cap. 5. Aristocratiæ & Democr. *cap.*4. quasdam affert vulgariores diversitates, quas *Bodin.2.de Rep. c.6.* falsò allegatas,quasi veras species impugnat, cum tamen accidentales in iis proponantur tantum distinctiones quæ vulgariter occurrere solent. Sicut enim in Monarchiis, una prima est, ita & in Aristocratia & Democratia, Aristocratia bene constituta est, quando optimi quiq; ad salutem civium gubernant? Democra-

tia, quando universus populus, vel maxima ejus pars æqualiter imperat, secundum leges. Democratiæ enim potissimus finis est libertas, seu æqualitas civium. 3. *polit. cap.* 3.5*polit.cap.*1.6. *polit. cap.*2.*Machiav.*1.*disc.cap.*2. Sicut Romanos non ante quievisse videmus, quàm liceret plebi æqualiter cum patritiis magistratus adire, *Liv.l.*4.Theseus *apud Eurip. in Fab.* ἱκέτιδ. inter cætera bona Democratiæ numerat, quod liceat ibi tenuioribus civibus, nullarumque opum, fortunatis respondere, cum malè ab ipsis audiverint: vincereque in forensi omni contentione minorem quemlibet amplum atque opulentum, si causam meliorē habuerit. Sed legibus astringi oportet populum, quia, cum ratione alias uti nesciat, nec ex præscripto virtutum imperare didicerit, facilè in quam cunque partem impellitur ab iis, quos *Arist.*4.*polit.cap.* 4.5.*polit. cap.*5. δημαγωγὲς vocat: *Lambinus* interpretatur, quasi leves tribunos plebis.

Deficit paucorum status, quando in paucorum privatos usus, quæ publica sunt, intervertuntur, sicut 30. Tyranni, Athieniensibus imperati, *Thucyd. lib* 8.*Isoc.in Areop.* & Decemviri Romani, non tantum malo titulo dynastiam (*sic vocat Aristot.*4.*polit.cap.*5.) adierunt, sed & ea ad propria commoda abusi sunt. De-

mo-

mocratiæ vitium est, quando improba plebs pro arbitrio suo omnia agit cum detrimento Reipub. aut primariorum civium, sicut Helvetii ante annos ejecerunt nobilitatem, *Chron. Helvetior.* Itemque Florentini, qui & Donatum plebejum multarunt, quod se nobilium sanguini per conjugium miscuisset, ducta filia Hugutionis Fagiolani *Platin Clem.V.* & Argentinenses l. tulerunt, ne quis summos in civitate magistratus adipisceretur, nisi ex cerdonibus, coriariis, aut id genus sordidis opificiis gentem suam arcessere queat, *Bodinus.6.de Repub.4.*

Explicatas hoc modo Respub. jubet *Arist.4.polit. cap.*1. inter se conferre, ut, quam Politicus in condenda Repub. potissimum sibi proponere debeat, patefiat. Omnes autem ferè palmam dant Regno: id quod *Aristot.* adeò certum putavit, *ut* 12. *Metaph.t.ult.* inde argumentatus fuerit ad unitatem Dei. In Deo, ait, ponendum, quod optimum. 8. *Phys.t.48.* 1. *de Cæl. t.* 110. quoniam *Anselm. cap.*3. *prosol.* Deum ostendit esse Maximum id, quod cogitari potest. Sed melius unum præesse, secundum vers. *Homer.* 2. *Ilia.* εἷς κοίρανος ἔστω, &c. Vnde Tarquinii ad Porsennam dicunt. *ap. Liv.l.* 2. Regnum esse rem inter Deos hominesque pulcherrimam, quod explicat *Cal. lectant. lib.4.cap.* 25. Vnus igitur Deus est *Isocrat.* quoque licet in *Areop. & Panath.*

pro Democr.& Ariſtocr. aliquid differat: conſpicuè tamen Monarchiam præfert *in Suaſ. ad Nicocl.* quod & *Plato* facit *in polit.* licet alibi ad aliam ſpeciem inclinare videatur. Conſentiunt *Herod. in orat. Dar. Max. Tyr. or.* 3. *Stob. ſerm.* 45. *Plutar. de* 3. *Reipub gen.* Ex recentioribus *Patrit.* 1. *de regn. tit.* 13. *de Repub. lib.* 1. *tit.* 1. *Pont.* 4. *de obed. Siman. de Repub. lib.* 3. *cap.* 23. *Cal. Rhod. lib.* 15. *lect. ant. cap.* 27. *Thom. Mor. in carm. Tholoſ.* 5. *de Repub. cap.* 3. & 4. *libr.* 13. *cap.* 12: *Iun. q.* 4. *polit. Bodin.* 6. *de Rep. cap.* 4. *Caſ.* 3. *polit. cap.* 7. *Lipſ.* 2: *polit.* ,2. *Caſtell. lib.* 1. *de. off. reg. cap.* 2. *Althuſ: cap* 32: *polit:* Ex ICtis *Anton: Corſet: in tr. de Exc: reg: q:* 74: *Luc: Pen: l: ult: C: de dela: lib:* 10: *Albert: in proœm. ff:* §: *diſcipu: Covar: c:* 1. *qq: pract. Tira: q:* 4. *primo:* Conſentit jus Canonicum *ca. in Apib.* 7. *q.* 1. Civile Romanum *l.* 2: § : *Noviſſ. de ori. jur.* Hiſpanicum *in l.* 1: 5: 7: *l:* 1: *part.* 2. Polonicum *libr.* 1. *a.* 1. *cap.* 1. *libr. Stat.* 1. &c.

Præſtantiam autem Monarchiæ, non ex vetuſtate cum *Lipſio*, nec ex naturæ ductu, *cum Hieron. ad Ruſtic. Mona.* probo, ſed, ex commoditatibus, quibus cæteras ſpecies anteſtat: Et Democratiam adeò vituperarunt nonnulli, ut eã inter prolapſas ponerent, *teſte Ariſtot.* 4. *polit.* eandemque ridebat Anacharſis, quod ſapientes ibi decidenda proponant, ſtulti verò judicent, *Alex. ab Alex. lib. d. Gen. dier.*

*lier. cap.*11. Aristocratia, licet id mali effugiat, tamen in cæteris laborat unà cum Democratia. Si enim ab Epaminonda rectè dictum fuit: Vnicam civitatis defendendæ viam esse, si consensu & unanimi consilio omnia tractarint cives, *Polyb.lib.*4. quis non videt Monarchiam præferendam? ubi unus rex à se non dissentit, cæterosque, si dissenserint, ad concordiam redigere potest, dum interim dissensionibus omnia conturbari in multorum imperiis necesse est. Voluntates enim hominum variæ sunt, *l.*4.*ff. ad SC.Trebell.*& Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.

Atque huc redit, quod *Iustin. Mar. in Paran.* dicit: Vnius principatus à bellis, dissidiisque liber esse solet: & quod *Tac.*1.*hist.*scribit: Pacis interfuisse, ut deponeretur potestas in unum. Benè ab eodem dictum fuit, 1. *Annal.* discordantis sæpe patriæ non aliud remedium fuisse, quàm si ab uno regeretur. Natura enim ipsa nos docuit, cum divisio ducat ad corruptionem conservari & consistere omnia in unitate, quod pulchrè edisseruit *Dionys.de diu.nom.c.*13. *Asclep.*1.*dial. ad Ammon. reg. Plotin. En.* 6. *lib.* 9 *c.* 1. *Procl.de an.& dæm.c.*32.42.ex quo *Morn. de ver.rel.ChroT.c.*2.& Platonici ostendũt unitatẽ Dei, quod omnia tendant ad unũ. Quæ enim inter se, cum multa sint dissentiunt, in uno consentiunt. Ita multitudo

Imp.sæpe

sæpe perdidit exercitum, quem Monarchia conservavit. Testor pugnam Isthmicam, quam Themistoclis & Euribiadis contentiones pené Persis tradiderant, *Herop.lib.8*, Platæensem, *Herod.9*. Expeditonem Niciæ & Alcibi, *Plut.in Nic.* victoriam Annibalis ad Trabiam ex Sempronii & Scipionis dissidiis relatam, *Polyb. lib.3*.ad Cannas, ex Terentii Pauli:*Id*:a Minutio,ex ejus à Fabio Max. dissensione partam. *Plut.in Fab.* Propterea *Thuc:l:2:* scribit, quam diu Pericles ex sua unius sententia res Athen. gereret, tam diu eas benè processisse, postea dissensione prætorum pessum iisse.

Profectum est hoc consilium ex oraculo, quod Phrygiis aliter consuli non posse putabat, quàm si regem crearent, *Halicar. & Patrit.d.loc.* Idque Romani magno cum commodo in creando dictatore secuti sunt| *Hieron:c:in Apib: 7:q: 1.* allegat incunabula Romæ.Roma, inquit, ut condita est, duos fratres simul reges habere non potuit, & parricidio dedicatur.Licet enim interdum sententiæ multorum consentiant, tamen res sæpe non patitur moram, donec sententiæ colligantur.Si enim Themist. & Aristides: Si Scipio & Fabius sententias diu disputare vellent, urgente periculo, hostis occuparet portas, priusquam illi,quid agendum, conclusissent. Si Athenienses & Tegeatæ apud Plateas diutius de loci prærogati-

va disputassent, perdidissent victoriam, *Herod* .3. Propterea dicebat *Eurip. in Androm.* Vnius potestas sit & in re domestica & in Rep.& *Vlpian. lib:* 3: §. *Apparet.de admin:& peri:tut.* ait, prætori curæ fuisse, ne tutela per plures administretur, quia facilius unus & actiones exercet & excipit, prout patet in tutoribus Hieronymi, Tyranni Syracus. *Liv.24*, Constantini Leonis filii, *Zonar:in Alex:& Const.* Henrici IV:&c.

Præterea magnum.Reipub:munimentum est, consilia haberi secreta:Nam propterea Romæ abrogatus est mos admittendi pueros in senatum: *Cato in orat:ad mil:cont: Galb: Gell:libr:*1:*cap:*23: *Macrob:*1:*Sat:*6:&mulieres in universum seclusit senatus, post Heliogab: *Lampr:& Herod: in Heliog:* quod, ut Portia Catonis uxor fassa est, sexus muliebris fragilis sit ad arcana servanda, quod etiam ostendit abundè historia Fulvii, *apud: Plut*, περὶ ἀδολεσχίας, *& Tacit.* 1. *Ann.* Quin & *Alciatus* in *Emblem.* Minotauri cæcitatem & latebras, de consiliis occultandis interpretatur. Sed in Arist. & Democ. vix possunt consilia tegi, quia multis communicantur. Quæ verò à multis sciuntur, ab aliquibus saltem evulgantur:

Denique incommodum hoc premit Aristocr: & Democrat: quod ad plæraque officia cogantur uti vicariis magistratibus: Magistratus verò non præsumuntur

muntur tantam habituri curam Reipub. atque ipsi reges, quippe, cum hi curent Rempub. ferè ut suam, illi ut alienam. Nec verò hic boni facilè queunt magistratus esse, quia ubi æqualitas, in Democratia spectari solita, requirit omnes admitti, sæpissimè inidoneos officiis præponi necesse est: & licet idonei fuerint, coguntur tamen abdicare, priusquam rationem benè administrandi didicerint, ut cæteris scilicet cedant locum. *Isoc. in Suas. ad Nic.* Ne dicam de votorum corruptionibus & ambitu, quem quot legibus prohibuerint Romani, *apud Sigon. libr. 2. de judic. cap.* 30. legere est: nec tamen quicquam profecerunt. Nam Marius modios argenti plenos in forum attulit, ut suffragia emeret. *Plutarch. in Mar.* & paulò ante Cæsaris dictat: cum propter competitorum uim, & corrupta vota nulli Magistratus creari possent, solus Pompejus factus est consul. *Plutarch. in Pomp.* Vnde *Plato* Democr. vocat nundinas venales, quia paupertas & ignorantia impellit populum, *Xenoph. in rep. Athen.* ut quod uno die velit, altero nolit; sicut Athenienses tantum non uno die *Mytilenæos* damnarunt & absolverunt. *Thuc. lib.* 3. Omitto factiones, quas contra se mutuò excitant cives in adeundis magistratibus, &c. Hæc enim omnia in Aristocr: & Democr: utinam non nimis crebrò, eveniunt; in Monarchia verò

pror-

prorsus locum non habent, ubi unius manu, sine cujusquam gratia, gubernantur omnia.

CAPUT XI.

De summa potestate & Iuribus Majestatis.

POstquam species Rerumpub. sic satis copiosè explanavimus: consequens proximè est, partes earum, & ex quibuscunque benè constituuntur, subjicere. Quia (*verba Thomæ sunt 1. p. q. 85. a. 3.* (cognoscere aliquid, in quo plura continentur, sine hoc, quod habeatur propria notitia uniuscujusque eorum, quæ continentur in illo, est cognoscere aliquid, sub cōfusione aliqua. Partes verò proximæ, ex quibus conflatur Resp. sunt Imperantes & subditi, cum Resp. sit ordo imperantium & parentium: de quibus, ut ordine agamus, Imperantibus primum locum dabimus. Sunt enim principium & caput Reipub.

Imperantes autem intelligo non quosvis, sed qui propriam potestatem sine superiori possident. Magistratus enim sunt instrumenta, per quæ summa potestas imperium suum exequitur, atque adeo potestate utuntur communicata. Hæc potestas vocatur sūma seu majestas, eò, quod superiorem in Repub. non agnos-

gnoscat. Nec verò majestas soli regi attribuenda est, *cũ Tholos. lib. 9. de Repub. cap. 1.* Sed cuivis Reipub. perfectæ. Peccavit enim Conradus Badoarius, dux Venet. quod à Conrado Imp. jus signandæ monetæ acceperit: *Volat. 4. Geog.* Item Sebastianus Cianus, quod ornamentis regiis passus sit se indui à Barbarossa, & Alexandro III. Papa: *Contar. lib. 2. Repub. Venet.* quasi Respub. & hæc & alia jura majestatis ex sua autoritate usurpare non potuerit. Falsa enim est opinio *Mart. Laud. q. 51. de crim. læs. majest.* Venetos accepisse libertatem ex privilegiis Imp. secundum *Bal. in cap. sicut de jurejur.* cujus cõtrarium disputat *Iason. ad l. Cunctos popul. num. 8. de sum. Trinit.* possemus & de Polonorum & aliis regibus illo Neronis uti. Nescivisse eos, quantum sibi licuerit, dum Mieziflaus I. *Michov lib. 2. cap. 1.* & Vladislaus I. regio titulo uti abstinuerũt, ad Papam pertinere rati, ut regium diadema conferret, ad quem etiam legatos miserunt, licentiam corona utendi petitum. *Crom. lib. 5.* Quantò rectius Præmislaus, qui sine cujusquam concessione, cum summam in se potestatem transtulisset, regem se vocavit. *Crom. lib. 11.*

Ea enim est summæ potestatis natura, ut superiorem agnoscere sine implicatione contradictionis non possit. Supra quod enim aliquid superius est, illud sum-

summum non est, sicut argumentantur *Algaz.* & *Aver. dis.* 5. ad summitatem Dei ostendendam. Quibus enim, *scibit. Liv.* 31. populus Rom. hunc honorem habebat, ut Reges, socii & amici vocarentur, ut Dejotaro, *Cic. pro Deiot.* Syphacis filio. *Liv. l.* 31. *&c.* illi potestatem suam jam perdiderant, nisi quantum beneficio populi Rom. requirebant. Atque ita, qui, cum reges vocentur, alterius tamen imperio tenentur, perfectam & illibatam potestatem non habent, qualis erat Rex Danorum, tum temporis, cum Friderico I. Imper. his verbis fidem daret: Rex Danorum Magnus se in potestatem Imp. tradidit, obsides dedit, juramentum fecit, se successoresque suos, non nisi Imp. & successorum ejus permissu regnum adepturos. *Tritheim. cap.* 17.

Summam enim potestatem convenit à superiori potestate, & per consequens à ll. liberam esse, *Alberic Gentil. in Regal. disp.* 1. quia ll. rectè vocabat *Seneca* virtutes armatas, quod malos hominum mores in ordinem cogerent, *l. lege virtus de ll.* Armantur igitur leges à vi superiori, alioquin meritò ridendæ, ut leges leporum, in Leones latæ ex fabula Antisthenis. 3. *polit. cap.* 13. Superiorem autem potentiam majestas non agnoscit: ergo nec leges, quæ sunt scita potentiæ superioris. Vnde *Vlpian. l. princeps. ff. de ll.* Ius Imper. Romani esse scribit, non sub-

jici legibus ex cujus juris abundantia de se scribit *Iustinian. Nov.* 105. *cap.* 2. §. *ult.* Omnibus à nobis dictis, Imperatoris excipitur fortuna, cui & ipsas Deus ll. subjicit, legem animatam eum committens hominibus. Iam olim enim *Dion. lib. testatur* liberatum fuisse Imperatorem à ll. concessione populi.

Servius quidem Tullius ll. tulit, quibus ipse obediat, *Tac.* 3. *Annal.* & legati Scotorum *apud Buchan. lib.* 20. disputant regem subjici legibus, quod unicum *Iunius Brutus in vindic: cont. Tyran. Iohan. Mariā.* 1. *de reg. cap.* 9. ostendere nituntur. Alii distinguūt inter ll. ad contractus pertinentes & cæteras *Cujac. lib.* 15. *observ. cap.* 30. caducariis tantum legibus exolvit regem. Res verò ita se habet: Quia potestas in sua Repub. summa est, nullis positivis, in Repub: latis ll. cogi potest: Nam leges erunt in eam latæ, aut à superiori, aut à subditis, aut ab ipsa majestate: Non primum, quia superiorem non agnoscit: non secundum, quia implicat contradictionem, si sūbditi dent leges, quas accipere debent: nec denique tertium, quia nemo habet in se imperium, ut ait *Vlpian. l. ille á quo.* §. *Tempest. ad Trebell.* aut nemo potest se ipsum cogere, *l. Quod aut* §. *uxori de donat. int. vir: & uxar:* Vnde Tiberius dicebat: Non aliter constare rationem, quam si nulli reddatur: & M. Changius, quando regnum in t. Mea vox,

vox, ait, pro gladio pro securi futura est. *Bodin.* 1. *de Repub. cap.* 8. Quò tendi & illud *Cicero. pro Rabir.* Regum imperia scito : dicto pare, &c.

Exolvit autem prædicta ratio regem tantum à ll. positivis, quod supremus sit in Repub. nihil autem obstat, quò minus subjectus maneat Dei & naturæ legibus quorum respectu adhuc civis est, & quibus instar aliorum civium obtemperare cogitur, ut ostendit *Augusti. cap. quæ contra dist.* 8. *Obrecht. in disputat. Regal. &c.*

Quod enim Cambysi responderunt consiliarii, regi jus esse, quicquid fecerit, *Herodot. lib.*3. quodvè noverca Caracallæ suggerebat, meditanti adulterium, sed leges adhuc reformidanti: An nescis te Imperatorem esse, & dare, non accipere leges, aut, quod de Papa scribit *Bal. in cap. cum super de caus. prop. & pos.* Papa est supra, contra & extra jus, *Spart. in Carazin.* eo nimium attribuitur licentiæ regiæ, quæ spectatur tantum erga subditos, non erga naturam &. Deum, quorum leges sunt superiores. Et sanè si Caligula dicat, à matre reprehensus: Mihi omnia licent, voci Tyrannicæ ignosci posset; sed Anaxarchus Philosophus meritò accusandus est, quod Alexandrum consolaturus, etiam homicidium Cliti regi licitum fuisse dixerit. Ius enim Iovi & regi esse

quod videatur, *Arrian. in hist. Alex.* Contra Dei enim & naturæ statuta, summæ potestati nihil licet.

In sua verò Repub. *dicente Salust. in Iug.* regi impunè quidvis facere licet, ita ut è legibus cogi nequeat, aut prohiberi: tamen *Tacitus* 4. *Annal.* malum uocat eum, qui ex magna fortuna præter licentiam usurpat nihil. Non enim omne, quod licet, honestum est. *l. Non omne, de* R. *I.* & *Cicero ait pro Balb.* Est aliquid, quod non oporteat, etiamsi licet. vnde *Claudian.* Theodosium admonet: Nec tibi, quid liceat, sed quid fecisse decebit, Occurrat, mentemque domet respectus honesti: recteque scripsit *Symmach. lib.* 2. *Ep.* apud Imper. plus debere valere justiciam, quàm licentiam Rex enim non est, nisi vir bonus, ut supra ostendimus: ideoque honestatem, licet non coactus, sequi tenetur, licentiamque suam legibus alligare, quod in iis justitia & cæteræ virtutes contineantur, *Thom* 1. 2. *quæst.* 96 Atque hoc profitentur Theod. & Valent. 4. C. *de ll. & constit. princip.* dignam vocem esse, majestate regentis, ll. se alligatum profiteri: majusque quoddam imperio, submittere ll. principatum, quod versibus expressit *Germanus Vates libr.* 8. *de reb. gest. Frider.* Nam nihil, ut verum fateor, magis esse decorum, Aut regale puto, quam legis jure solutum, Sponte tamen legi se se suppo-

ponere regem. Non enim id dicunt, quod scribitur *cap. Iustum dist.* 9. justum esse, ut principatus subjiciatur legibus, sed quod magis commendet Imper. si de suo jure recedens, se legibus alligatum confiteatur, cum non sit : sicut de Trajano scribit *Plinius in Paneg.* In rostris simili religione, ipse te legibus subjecisti : legibus Cæsar, quas nemo principi scripsit. Ita enim hanc sententiam explicat Alex. *l. ex imperf. C. de test.* ubi *Salycetus*, quem *Autor. incert. in tr. de crim. læs. majest. q.* 5. *nu.* 5. 2. *part. pract. Crim.* excellentissimum doctorem, & præcipuum veritatis investigatorem vocat, ait : Licet Imp. legibus sit solutus, vivere tamen vult legibus.

Cum hæc ita sint, & jam *secundum Socrat*: licentia sæpe reges corrumpat, quia, ut *habet versic. Publii Syri apud Macrob* 2. *Sat.* 7. *Gell. lib.* 17. *cap.* 14. Cui plus licet, quam par est, plus vult, quàm licet : consuetudo introduxit novum modum per jusjurandum continendi eos intra virtutum limites. Quanquam enim dicente Alphonso, tantum valere debet ad fidem, principum verbum, quantum privatorum hominum jusjurandum: *Anton. Panor. lib.* 1. *de dict. & fact. Alph. Apoph*: 58: & Areopagitæ non siverunt Xenocratem jurare, rati nefas esse, viro bono etiam injurato non credere : *Viv: in Aug*: 8: *de civit: cap:* 12: tam subditorum aliqui tam vilem de principib: im-

biberunt opinionem, ut sine juramento iis fidem non habeant: eoque incitavit eos fraus & fallacia nonnullorum principum, qui libertate in detrimentum Reip. abusi fuerunt.

Diversa autem sunt juramenta. Nonnulla obligant principes ad leges Reipub. & exiguntur ab iis legibus, ut ab Imper. Germanorum. *in aur. bull. Carol. IV.* Rege Polon. *libr.* 1. *Stat. cap.* 2. *a.* 2. Danorum; &c. *Lauterb. lib.* 1. *de Repub. cap.* 15. Ea imminuunt jura majestatis in principe, quia is, quæ caput est majestatis, potestate leges ferendi se privat, dum promittit se immunitates, privilegia, leges &c. servaturum, sicut *Xen. de Rep. Lac. in fin.* reges Laced. testatur singulis mensibus coactos fuisse in leges jurare. Qua de causa Casimirus III. Polon. difficulter adduci potuit, ut juramentum præstaret, *Crom. lib.* 22. cum adverteret, eo majestatem suam labefactatum iri. Alia verò obligant tantum in honestatem, seu Dei & naturæ ll. nec majestatem imminuunt. Tale fuit olim Regum Gall. juramētum: Iuro per Deum omnipotentem, & promitto, me justè regnaturum, judicium, æquitatē, ac misericordiam facturum. *Bodin.* 1. *de Repub. cap.* 8. Henricus quidem V. Anglorum rex: in ll. jurare coactus fuit, sed, quia alienigena, fortioribus circumscribendus erat vinculis, sicut & Carolo V. Germani, *Sleidan. lid.* 1. & Henrico

Andi-

Andium duci Poloni, leges posuerunt graviores. Imò ne rex quidem fuit, sed Rector Franciæ, ut *Æmil. scribit. lib. 10. & Autor Chronolog. Gallor.*

Sed ad summam potestatem redimus, quam diximus superiori imperio & ll. solutam, *Thom. 1. 2. q. 96. Iohan. de ter. Rub. in tr. cont. rebel. suor. reg. Anton. de Rosell. in tract: de Concil. Petr. Antibol. in tr. de Muner. Damhud. in pract. crim. cap. 82. num. 4 & seqq. Obrecht. in disp. de Regal. Alber. Gentil, de Regal. disp. 1. Tiraq. in tr. Retra. & gl. 8. num. 175 ll. connub Bodin. 1. de Repub. capit* 8. Qui igitur alterius imperio se feudatarios faciunt sicut Bretzelius Bohem. Friderico I. Imper. *Æne. Syl. in hist. Bohem.* Iohannes Balliolus Scot. regno Angliæ *Buchan. libr.* 8. Iohannes Ang. Ecclesiæ, *Polyd. Virg. in hist. Ioh.* Rex Siciliæ eidem *cap. pastoral. de sent. & re jud. in Clem.* majestati suæ detrahunt, cui nihil tam repugnat, quàm subjici, imprimis supplicum in modum, sicut Vasalli adire coguntur dominum, *cap. 3. libr. 5. Stat. Polon.* Ottocarum enim ut ignominia afficeret Rudolphus Imper. in genua prostratum, feudumque petentem spectatoribus detexit, *Munste. 3. Geog.* Vnde, ut hanc subjectionis notam effugerent duces Austriæ, inter cætera privilegia obtinuerunt, ne cogerentur præsentes investituram petere, *ut Cuspinia ex Archiu. refert.* Regibus enim *ait Tac. 2. Ann.* æqua, nedú

infima insolita sunt : & hæc causa fuit : Balliolo, quam propter Edvardi potestati se subtraxit, quod coram sedente cogeretur ipse stans causam orare. *Buchan: lib: 8:*

. In hanc quoque summam potestatem committitur crimen læsæ majestatis à subditis *capit: pastoral: de sent: & re jud: in Clem:* Quod enem *Ægid: Petr: in sum: d: cap:* crimen majestacis committi scribit in prælatos, magistros, principes, vniversaliter accipi non debet, cum crimen majestatis tantum pertineat ad eos, qui sunt membra majestatis, *l: Quisque C: ad l: Iul maj:* Vnde *Plinius in Paneg:* Domitianum ridet quod crimina majestatis in arena colligeret, ac se despici & contemni putaret, nisi etiam gladiatores ejus venerati fuerint, in quibus suam divinitatem, suum numen violari interpretabatur: Apud Polonos majestas nos læditur, nisi in persona regis*: l: 1: c: 1: a: 4 l: 6:* Sed & ad illos extédi potest, qui majestatis quasi partes sunt, *per d: l: Quisquis:* alioquin rectè dictum fuit *à Mart: Laud: q: 1: de crim: læs: mai:* In ducibus & proceribus non habet locum, ut delinquens contra eum statum, puniatur secundum formã *l: Quisquis: C: ad Iul: Mai: secundum Alber: de Ros: d: l: Quisquis*, puta, nisi princeps non recognoscat superioré: Sed & alterius principis tanta potest dignitas esse, ut in eum æquè graviter, ac in majestatem peccetur: Sed hæc disputent I Cti,

nos

nos pergemus ad jura majestatis ex quib: summa potestas constituitur simul & cognoscitur: Ex iis verò juribus quæ præponūtur 1. *Sam:c:8:c:unic:quæ sine Regal.* pręcipua est potestas ferēdi leges. Summę enim potestatis est imperare, imperatur autem magna ex paret legibus. Eas igitur in manu summi principis consistere oportet, alioquin nullam vim habituras, nisi munirentur autoritate illius, qui plenitudinem imperii possidet. Distinguendum enim inter legumlatores, quibus facta est potestas conscribendi leges, sine confirmatione summæ potestatis non valituras, & inter illos qui autoritate sua leges roborant. Ita X. viri scripserunt leges Roman. sed tabulas prius in foro exposuerunt, ut ab omnibus ap probarentur: *Livius libr:3:* nec vim juris habent, nisi confirmatæ ab Imp. *lib:2:&: 3:C:de vet. jur: enucl:*

Præscindunt sibi hoc majestatis caput illi principes, qui jurejurando promittunt subdîtis, se nihil ex privilegiis vel ll. mutaturos, aut innovaturos, seu qui ll. caducarias ferunt, cum clausula, in perpetuū valituras. Successoris enim potentiæ nequit antecessoris statutum præjudicare, nec tenetur, qui cum summa potestate est, ātecessoris acta confirmare. Adrianus quidem Papa perficit, quod Nicolaus ejus prædecessor disposuerat, *cap: Adrian: 2: d: 63:* & Gregorius confir-

mat Mariano, Archiep. Ravennati ea, quæ ejus prædecessor concesserat, *cap. Quia* 12.*q*.5.neuter tamen ád id lege coactus fuit, sed quia æquum & Ecclesiæ utile videbatur. Quæ enim benè statuta sunt, propter honestatem servanda sunt successori, non propter vim legis. Ita *Tacit.* scribit 1. *Anna.*cum ageretur, an histriones virgis cedi possent, valuisse autoritatem Augusti, qui id negarat, neque fas Tiberio dicta patris infringere. Alias idem Tiberius nolebat beneficia principum aliter vim habere, nisi successores ea rata haberent.*Tiranq.in Tiber.*Et quod Fridericus&filius ejus Henricus VI *de pace Constant.*Mediolanensibus regalia nonnulla & privilegia concedunt, jubentes,ut ea possideant quietè, sine contractione successorum, *Baldus in verb. successorum* ita interpretatur,non quod imp. injungat successori, ne privilegia imminuat, sed quod ea tantisper valere velit,quam diu successor non contradixerit. Imperator enim posterior, ait, prædecessoris sui factum abrogare potest.*l.*2. *C.de vet.jur.enucl.*

Huc pertinet potestas solvendi aliquem à ll. & irrogandi privilegia, qui ejusdem potestatis est, illigare & eximere legibus. Privilegia verò sunt leges privatorum, quasi privatæ ll.*ut Isid.lib.* 5 *Etym.cap.*18.ait. Nam privilegium inde dictū, quod in privato feratur.*Cicero* 3.*de ll*

in

en fin. ait: In privatos homines irrogari noluerunt: id enim est privilegium: *Et pro dom* Vetant leges sacratæ, vetant 12. tab. leges privatis hominibus irrogari. Id enim est privilegium. Nec enim privilegiũ tantum vocatur exceptio à jure, sed & irrogatio pœnæ aut edictum contra aliquem latum, sicut *Cic. pro. dom.* privilegium, ait, de suo capite latum innuens legem Claudiam, qua decernebatur contra eum, quæstio.

Pertinere hanc potestatem ad majestatis capita, ipse *Cicero* 3: *de ll.* ostendit: dum ait: Privilegium sine maximo comitiatu non irroganto. In hoc enim residebat majestas: & per hunc Pompejus solutus fuit omnibus ll. *Plutarch. in Pomp.* Postquam majestas deposita fuit in sinum Imper. id quoque juris unà transiit. Nam Constantinus ait: *l. inter t. C. de ll. & const. princ.* Soli sibi licere inspiceret rationem inter æquitatem & jus interpositum: & Theod. & Valent. *l. 3. C. eod.* non ab aliis, sed á sese ajunt ll. obrogatum fuisse. Licet quidem, quia præcipua justiciæ & æquitatis, quàm stricti juris ratio habenda, *l. Placuit. 8. C. de judic.* judicibus legem mitigare: *l. jus. a. 7. ff. de just. & in l. Salvius 6: ff: de legat: præst.* Sed manifestè ei obrogare summæ potestatis est, aut cui illa id negotii dedit.

Et jure possidet majestas potestatem remittendi & condonandi scelera, quaten-

tenus non repugnat sanctionibus divinis & l. naturæ, quibus princeps obrogare nequit, quia naturalia jura civilis ratio corrumpere nõ potest, *l: Eas* 8 *:ff: de c: min:* Possidet item legitimationem, quam *Martianus l: qui in provinc: §: ult: de rit: nupt:* Marco & Lucio Imp. tantum ascribit, Innocentiusque III: *cap. per vener: Qui fili: sint ligit:* ejus tantum esse ait, qui superiorem agnoscit neminem. Item natalium restitutionem, quam *Nov:* 78*:* vocat Παλιγγενεσιαν. seu regenerationem civile. Eam enim *Scævola l: Quæris de natal: restit:* sanctissimo & nobilissimo Imp: assignat: βασιλ. δωϱ.

Deinde pertinent ad majestatem, summum imperium & jurisdictio sine provocatione: quia frustra ferrentur leges, nisi qui eas ferret, haberet potestatem exequendi, & in delinquentes animadvertendi, *ut ait Iacob: VI: lib: 2:*

Prouocatio verò, quæ est, *dicente Prilus. in com: lib:* 4*: stat: cap:* 25*:* jurisdictionis inferioris judicis, per legitimam invocationem superioris, in eodem judicio factam, suspensio, semper cum ordine magistratuum ascendit, donec ad summam terminetur potestatem, in qua & ipsam figi & desinere necesse est: Vnde *Vlpian: l: Tractand: A quib: app: non lic:* stultũ putat esse, admonere, à principe appellari non posse: Sic Valerius ad pop: *Livius lib: 2:*

Plutar-

Plut: in Publ: Veneti ad M: consilium, *Ianott: de Rep b: Venet:* Poloni ad conventus regni, *lib: 4: stat: cap: 25: 27:* provocationes terminarunt, quod ubique provocationis terminus sequatur majestatem:

Hinc tertio loco fluit potestas instituendi magistratus: Nam qui imperio & jurisdictione utuntur precaria magistratus, nequeunt ea aliunde accepisse, quàm à majestate, quippe cujus propria sunt. Hinc *Aristot:* magistratuum collationem regio juri assignat: & *Polyb: lib: 6:* ut ostéderet penes plebem Roman: aliquid majestatis mansisse, utitur tali argumento: quod contulerit magistratus: quo argumento idem supra de plebe Laced: demonstravimus *Zonar.* enim ait: Creatio magistratuum pars maxima est muneris Imperatorii. Ex eodem jure profectum est, quod tradit *Chassaneus ad rubr. des justices num.* 106. Regem Galliæ posse tollere omnes jurisdictiones, si vellet, in suo regno, quippe, qui supremus dominus est, *cap. per venerabilem §. insuper, qui fil. sint leg. Nicol. Boer. de seditios. q. 6. num.* 17. & Francus à legibus Roman: quique dedignatur legibus subjici, & sola ratione intellectus regitur, *ut ait Bald: cons: 227. in 3. part.* In Hispania quoque ostendit *Covar. 1. cap. qq. pract.* jurisdictiones vacantes adjudicari fisco, *l: 2. & 8. tit. 1: part: 2.* & conferri à rege in nobiles: aliosvè magistratus, argumento, quod

eo-

eorum autoritas à rege dependeat; sicut & *Caßiod.* 1. & 2. *Epist.* semper scribit Theodoricum suo consensu magistratus approbare. Quartum jus consistit in exigendis tributis & vectigalibus, quia tributa præstare, est probatio subjectionis, *cap. omnis an. de cens.* quo argumento Christus Pharisæos quoque convincit. Est autem tributum, *secundum Varronem*, pecunia populo imperata, quæ tributim à singulis pro portione census exigebatur. Constitutio feudalis ita habet. *cap. un. quæ sint. regal.* Ad Regalia pertinent angariarum, parangariarum, & plaustrorum, & navium præstationes & extraordinaria collatio ad felicissimam regalis numinis expeditionem. Angariæ sunt munera personalia, quæ definit *Hermogen. l.* 1. §. *Illud de mun. & hon.* quod corporibus, labore, cum sollicitudine animi & vigilantia fiant. Parangariæ sunt, ex quibus præstantur operæ & pecuniæ, &c.

Hæc & id genus alia licet majestati exigere, quia omnia sunt Principis, *cap. ditat.* 23. *q.* 5. non tantum quoad tuitionem, *ut dicit gloß. in cap. Ius milit. dist.* 1. Sed & aliter *ut explicat Seneca* 6. *de benefic. cap.* 4. *dum ait*: jure civili omnia regis sunt: & tamen illa, quorum ad regem pertinet universa possessio, in singulos dominos descripta sunt, & una quæque res habet possessorem suum. Itaque dare regi & domum & mancipia possumus, nec

dona-

donare illi de suo dicimur. Tantum licet regi pro Reipub. utilitate tributa imperare· Mancolinus apud Scotos, *Boeth. in hist. Scot.* & Henricus III. apud Anglos, *Polyd. Virg. in hist. Angl.* pupillorum bona, quoad usum fructum fisco vindicarunt, sed in eo ad dominatus severitatem accedunt. Nam Publicola orphanis & viduis omne tributum remisit, *Plut. in Pub.* Sarvius à divitibus tantum matronis æs in militęs exegit. *Halycar. lib. 4.* Sed inter tyrannidis Dionysii notas refert *Arist. 2. Oecon.* quod cogitaverit reditus Orphanorum fisco adjudicare.

Tangit *Iustin. No. 149. cap. Ac sane.* aliam rationem tributi exigendi, quod impossibile sit, ut sacris tributis non illatis alioqui Respub. conservetur. Item *Arcad. & Honor. li. 10. C. de vect. & com.* concedunt vectigalia, quæ dicunt à civitatibus comparata ad angustiarum suarum solatia. Nec enim quies gentium sine armis, nec arma sine stipendiis, nec stipendia sine tributis haberi queunt, *Tacit. 4. histor.* Ex iisdem, *ait Imp. de Nov.* muri & civitates restituuntur, aliaque commoda Reipub: procurantur, ut quæ à subditis contribuuntur, partim in ipsos, partim propter ipsos impendantur: Cur igitur tributa detrectent subditi, cum ejus sit sentire incommodum, qui sentit commodum, oporteatque sumptus eum facere prius, qui quærit lucrum.

Ostendit autem hæc ratio principi licere tantum tributa imperare ad publicas utilitates, cum ipse DEUS *Deute8*. 17. vetet reges luxu & prodigalitate sudores subditorum decoquere. Pravum enim est, privatim largiri, quod avidius de Repub. sumas, *Tacitus* 2. *hist.* & Alexand. Sev, nefas esse dixit, ut dispensator publicus, in delectationes suas, suorumve converteret, id quod provinciales dedissent, *Lamprid:in Alex:* Boleslaus quoque I: Polon:ajebat Malle se gallina vescentem, salutem & tranquillitatem suorum civium tueri, quam delitiis indulgentem pati, ut quisquam opprimeretur. *Cromer: lib:3:* Mediocritas enim, si ullibi alias, in tributis spectan da est: Multi enim Principes pecuniis acerbè conquirendis plus invidiæ sibi, quàm virium, addiderunt, *Tacri.* 3. *histor.* Vulgus enim pecunias amat vita impensius, ut Timocles ait *apud Stob æ.* ideoque citius se vita, quam pecunia exui patitur. VndeRomani bello Punico sec. pecuniam mutuò à civibus sumere maluerunt, quàm tributũ extorquere, *Livius lib.* 26. Et Mahometh, in agone id vnicum conquestus est, puod semel injustum tributum exegerit, unde *Comin.lib.* 16. *bell. Gall.* infert non licere principi, nisi summa urgente necessitate, nova tributa imponere.

Nota est fraus Heliogab. qui Diis suis fecit nuptias, ut iis pro dote pecuniam

ela-

elaboraret, *Herod. in Heliog.* Flavius ab urina pretium emunxit, *Zon. Vol. 2. Xiphili. in Flav. Vespasia.* Constantinus M. si Zosimo credimus, Chrysargyron introduxit: Basilius Porphyrogeneta ἀλληλέγγιον. *Constit. Basil.* Margaretha, regina Norvvegiæ, Daniæ & Sueciæ, certam pecuniam pro quavis jumenti cauda exegit, pro foco quolibet florenum, marcham 1. Stokholmiensem à quovis conjugio. *Ioh. Mag. lib. 21. cap. 19.* Taceo innumera, indictionum, tributorum; ordinariorum & extraordinariorum, capitationum, Annatarum, &c. nomina: Illud certum est, optimos quosque Principes tributis minimè studuisse. Anastasius Chrysargyrum, *Evagrius lib. 3. cap 39.* Romanus Argyrus Allelengium, *Constit. uni Rom.* Theodoricus rex pauperi solitam pensionem remisit. *Cassiod. 7. Ep. 45.* Romani Cappadociæ in provinciam redactæ post Archelaum reg. bonam partem tributorum indulserunt, *Tacit. 2. Annal.* sicut & Tyberius, *Sueton. cap. 32.* Iulianus, *Marcel. lib: 25.* Trajanus, *Plinius in Panegyr.* Antoninus Pius, *Oros. lib. 7. cap. 15.* Quin etiam concilium Basiliense Annatas sustulit, *Sleidan. libr. 4.* easdemque detrectavit Sigismun. rex Polon. anno 1443. *Stat. Pol. lib. 1. cap: 4: a: 5: t: 15.*

Revera enim, qui depauperat subditos, Rempub: totam depauperat, quia tantum est principis, quantum omnium,

Plinius in Paneg. & præterea ponit se in odium & & inimicitias, quia, qui nimis emungit, elicit sanguinem, *Proverb.* 30. Hinc tot ex seuera tributorum exactione seditiones. Cum primi Athenienses sociis injungerent tributum, hi defecerunt, *Thucyd. lib.* 1. sicut & socii Carthaginensium, eadem de causa *Polyb. lib.* 1. Quid referam hodiernum Belgii statum, quid Helvetiorum? ubi si imperator Luculli factum in Asia secutus fuisset, *Plutarch. in Luc.* harpyjasque istos repressisset, nunquam illi ab imperio se avulsissent, nec rustici Suevici occasionem habuissent conturbandi principatus, si primo petitionis eorum capiti, quo remissionem tributorum flagitabant, indultum fuisset. Levissimum vectigal est salinarium, cum tamen Livius censor illud bello Pun. indiceret, propterea contumeliosè Salinator dictus est: Darius persa Institor, quod tributum primus exegisset, *Herod. lib.* 3.

Quintò accenset *Fride. cap. un. quæ sint reg.* Armandias, id est, jus tractandorum armorum quod consistit non tantū in cura armamentarii publici, unde apud Roman. ituris in bellum arma administrari solebant, *Cicero pro Rabir.* sed & in potestate disponendi & statuendi de indicendo ducendoque bello, de qua *Plato in* 10. *de legibus* sanxit: Si quis consilio suo absque autoritate communi pacem inivit,

inivit, aut bellum movit, ultimo supplicio condemnetur. Quæ enim universamRempub. attinent, sine periculo privato cuipiam concedi nequeunt. Vnde in ll. 12. constitutum erat, *referente Martiano l. Lex ff. ad* I. *Iul. majest.* quod & rescripserunt postea *Val. & Valens. Nulli C. ut armo. us.* ne cuiquam inscia & inconsulta majestate, quorumlibet armorum movendorum copia tribueretur. Nam qui in manu sua habent arma, in eorum arbitrio est, ut maneat, vel non maneat Respub. 7. *polit. cap.* 9. Extat apud *Plinium libr.* 34. *cap.* 14. edictum Pompeji in tumultu necis Clodianæ, prohibentis ullum telum in urbem esse, & l. Iul. de vi publ. tenebatur, qui arma, tela domi suæ, agrove in villa, præter usum venationis vel itineris vel navigationis, coëgerit. *l. Iulia. ff. ad l. Iul. de vi publ.*

Sextò accenset idem vias publicas, flumina navigabilia, & ex quibus fiunt navigabilia, portus, ripatica, thesauros in publicis locis inventos, res pro derelictis habitas. Quæ enim nullius propria sunt, aut dominum perdiderunt, ad universalem dominum pertinent. Huc pertinet venatio, quæ jure naturæ, regale quippiam nō est, sed longa præscriptione in Principes derivata, ut suorum laborum inde quoddam traherent solatium. *Ruman. in tr. de venat.* Item cōfiscatio bo-

norum damnatorum. Caduca enim bona fisco cedunt, *ait Caßiodor. 5. var. Ep. 24.* Denique ad jura majestatis pertinet jus signandæ monetæ, quia publicæ utilitatis interest, ut huic rei benè prospiciatur. Hinc majestatis tenetur, qui nummos corrupit, *l. 2. de fals. mon.* & Commodus Perennem pœna capitis affecit, quod nummos publicos sua imagine signasset, *Herod. in Comm.*

Solebat enim in acclamatione Impp. interdum & hoc repeti: Monetæ nomen Antonino reddatur, *Æli. Lamp. in Sever.* quo argumento, cum quidam Firmum dixisset latrunculum fuisse, non principem, demonstrat alter fuisse principem, cum & purpura usus fuerit, & percussa moneta Augustus vocitatus: Quinque etiam nummos Severus Archontius protulit. *Vopisc. in Firmo.* Quin & Vngaris scribit *Otto Frising.* Nullus in tam spatioso ambitu, rege excepto, monetam vel telonium habere audet. Sed horum jurium nonnulla, quæ potestatis minus habent, solent subditis communicari, ut jus signandæ monetæ multis Germanorum civitatibus indultum est, & Prutenis à Polonis: *lib. 2. Stat. cap. 6. a. 2.* Ius extremæ provocationis datum est Senatui Roman. ab Adriano *l. 1. §. sciendum. à quibus ap. non lic:* & Senatui Mediolanensium à Carolo V. *Const. Mediolan cap. de Senat.* Sed potestas de omnibus ll. fe-

rendi,

rendi, aliaque potestatis plena jura, sine diminutione majestatis nequeunt subditis attribui. Hoc est, quod Hispanorum ICti dicunt: Majoria non transit ad subditos. *Covar. cap. 4. quæst. pract.*

Caput XII.

De iis, qui summæ potestati subjiciuntur.

Explicata majestate, de subditis agendum est, non tantum, quod relata se mutuo explicent & definiant, *5. Topic.* quoniam correlatum est terminus essentiæ relati: *Aver. tr. 3. Ep. Metaph. ex categ. Aristot. c. de relat.* sed etiam quod post caput, cæteris membris locus debeatur.

Quicunque verò in Repub. vivunt, aut peregrini sunt, aut incolæ, aut indigenæ & veri subditi. Perigrinus, ait *Festus 8. de verb. sign.* apud antiquos dicebatur hostis, & qui nunc hostis, perduellis. Nunc enim hostem definit *Pompon. l. 118. de V. S.* qui nobis, aut cui nos bellum indiximus. Indicat enim *Cicero cont. Rull. & 1. de offi. Cajus l. quos nos. de V. S. & Varro 4. de ling. Lat.* Hostis, ait, verbo significabant peregrinum, qui suis uteretur legibus, nunc dicunt eum, quem tum dicebant perduellem. Nos peregrini nomine intelligemus hospitem, qui in aliena ver-

fatur Rep. ubi nec domicilium habet, nec Reip. pars est.

Lycurgus tales homines in suam non admisit Rempub. *Plutarch. in Lycurg.* sicut nec Solon, qui tamen exules excepit *Plutarch. in Sol.* vel ne civium vitam malis moribus inficerent, *ut Xenoph. putat in Repub. Laced.* uel ne arcana Reipub. pervestigarent. Propterea enim Honorius & Arcadius *l. Mercat. C. de com. & merc.* vetuerunt Persicos mercatores promiscuè nundinas exercere in imperio Roman. ne arcana alieni regni scrutentur: quo pertinet lex antiqua, Hospes murum ne ascendat, id est, secreta civitatis non cognoscat, *Cicero libr. 2. de Orat.* In promptu sunt exempla Zopyri *Herod. l. 3.* Sinonis, *Virg. 2. Æn.* Demarati Spartiatæ, *Iust. l. 2.* Amilcaris Carthaginensis, *Iust. l. 21.* & aliorum, qui sub persona hospitum proditores occuluerunt. Imò *Arist. 5. polit. cap. 3.* novem civitatum exempla profert, quibus peregrinitas infortunium creavit additque: *ὅσοι ἤδη συνοίκους ἐδέξαντο ἢ ἐποίκους, οἱ πλεῖστοι ἐστασίασαν.*

Nec parum facere videtur ad stabilitatem ducatus Moschorum, & regni Chinensium, quod peregrinos omnes repellant, *Sigism. Bar. in hist. Musc. Boter. 2. p. Cosmog.* Moscovita ne quidem suos sinit facilè peregrinari, ne libertatis dulcedinem

nem foris edocti, dominii severitatem domi excutiant. Nam primus Gaogarum rex, majestate regia, quam Tombuti conspexerat, illectus, simili se majestate domi munivit, & patriam libertate exuit, quod facturus non fuisset, nisi apud exteros regnorum conditionem didicisset, *Leo Afer.* Hinc *Machia. lib. 1. disc. ca. 6. & 2. dis. lib. cap. 3.* stabilitatis Reipublic. Rom. & hanc reddit rationem, quod peregrinos non receperint, contra quam sentit *Cic. pro Balbo.* & Nero *apud Tacit. 11. Annal.*

Hospitalitatem quidem tum ipsum naturæ jus nos docet, *ut ait Aristot. 8 Ethic. cap. 1* tum jus divinum *Exod. 22. Levit. 19* Nam & *Hesiod. 1. op & die.* in hospite religionem violari opinatur, & *Horat. Od. 13. lib. 2.* scelestissimum hominem scripturus. Illum, inquit, parentis crediderim sui fregisse cervicem, & penetralia Sparsisse nocturno cruore Hospitis Itemque *Ovid. 1. Metam.* inter scelera summa numerat, quod nec sit hospes ab hospite tutus. Germani etiam fas non putabant, hospites violari, qui quaque de causa ad eos venerant, injuria prohibebant, sanctosque habebant: iis domus patefaciebant victūque communicabant, *Cæs. 6. de bell. Gall.* quorum beneficentiam imitati sunt in regno Hierosol. Templarii, Teutones, Hospitarii, *Æmil. lib. 5. de reb. Franc. Vol. de sacr. ord. cicero 2. de off. in fin.* addit ratio-

nem Politicam: Rectè, inquit, *à Theophrasto* laudata est hospitalitas. Est enim valde decorum, patere domus illustrium hominum illustribus hospitibus, idque & Reipub. est ornamento, homines externos hoc liberalitatis genere in nostra urbe non egere. Est etiam vehementer utile iis, qui honestè multa posse volunt, per hospites apud externos populos valere opibus & gratia. Ne dicam peregrinos sæpe profuisse Rebuspub. ut Hermodorum Ephes. Romanis, *Liv. lib.* 3. Pomponium Aticum Atheniensibus, *Cornel. Nep: in Pomp:* Callimachum Italum Iohanni Alberto Polon. *Crom: lib.* 30.

Sed si temerè quivis peregrinorum admittantur, periculum est, ut pravis moribus corrumpant cives, aut ut hostes recipiantur pro hospitibus. Propterea lege caveri vult *Aristot. 7: polit: cap: 6:* quos oporteat admitti, quos non? & Athenienses decreverunt Mytilenæos omnes trucidare, cum viderentur aliquid contra Remp. moliri: Pari jure sævium est in Iudæos Cracoviæ anno 1408. *Crom: lib:* 16. per totam Thuringiam, *Rivaud: in Chron.* itemque in tractu Argentinensi, *Munster.* 2: *Georg.* quod veneficiis & iniquis usuris hospitium violarent. Mitius aliquantulum egit Philippus Rex Franciæ, qui ob eadem vitia illos ex regno ejecit, *Platin: in vit: Clem. V.* Nam & sic æquiores fuerunt Germani in Templarios,

os, quàm Galli, quod eos convincere prius, quàm condemnare vellent, *Id:ibid.* Iniquiſſimum autem eſt, quod Mithridates, quia Romanis utebatur hoſtibus, uno die omnes apud ſe pergrinates Ronos interfecit: *Flor:li:3: cap:5: Stat:in com: Valerius* ſcribit 80000:occiſa: *Appian:Alex:de bel:Mithrid:* 15000: Totam hiſtoriam refert *Auſt:3:de civ:Dei:cap: 22:& Viv:in com:* Idem Manuel Comnenus in Venetos eadem de cauſa ſtatuerat, niſi illi decreti executionem præoccupaſſent: *Nicet:in Annal:comn:7:*

Ius enim hoſpitii tam diu ſervatur, quam diu ab hoſpite nihil timetur, nec is hoſpitio ſe indignum præbet. Hoſpitis autem officium eſt *dicente Cicer* nihil præter ſuum negotium agere, nihil de alieno inquirere, minimeque in aliena Repub. curioſum eſſe: Et *Auguſtin. Ep. ad Ianuar. quæ eſt* 118. Item *libr.* 3. *confeſſ. cap.* 3. citatus *cap. Quæ contra diſt.* 8. *& c:illa autem diſt:12:* monet peregrinos, ut in iis, quæ Deo & naturæ non repugnant ſequuntur conſuetudinem loci, ſicut *ait quæ: gl. c:Illadi: 12. ſuper ver. ſocietate. & eadem gl. in c. Quæ contra diſt.* 8. *ſuper ver peregrini* quærit: Nunquid ſcholares & peregrini teneantur ſequi conſuetudinem illorum, inter quos morantur: ad quod facit *tex. ca:1:diſt:41:in pr:* itidem ex *Auguſtino* deſumtus:

Qui verò jus peregrinorum ita interpretan-

pretantur, quasi melius, quam civium, esse debeat, nisi de prolapsa Repub. intelligant, errant. Apud Ægyptios quidem, cum Sultani per fas & nefas subditos omnis generis oneribus premerent, *Martyr.3.legat.Babyl.* melior fuit conditio peregrinorum, unde Florentini, simili modo onerati, rogationem tulerunt ad principem, ut sibi liceret esse peregrinis, *Bod. 1.de Repub. cap.6.* Sed in legitima Repub. iniquum est, peregrinos anteferri indigenis, sicut Boleslaus dux Majo.Polon.anno 1264. Iudæos non tantum veris subditis æquavit, sed in multis prætulit quod Casimirus M.postea anno 1343.à concubina Hesther exoratus, confirmavit, & Alexander inter statuta sua reposuit. Erat & apud majores Romæ, *ut scribit Masurius Sabi. l.3.jur. civil.* in officiis primus locus datus tutelæ, deinde hospiti, deinde clienti, tum cognato: sed hæc consuetudo ita decrevit, ut Ælius & Antonin. *l.1.C.de hæred. instit.* vel in hæreditatibus adeundis nullum locum reliquerint peregrinis, quod tamen Friderici II. *in nov. constit. § omnes peregrini* mitigavit, reddens peregrinis jus testamenta condendi, hæredes instituendi, & hæreditates cernendi, &c.

Quin & Athenienses, cum sociis *μετοίκιον* imperarent, cives liberos reliquerunt: *Demost. contra Near.* cujus meminerunt etiam *Poll. & Harpoc & Plin.* in

in Paneg. vicesimam, tributum facile & tolerabile, extraneis olim hæredibus rectè impositam scribens, innuit, horum & inquilinorum non esse parem rationem habendam in exigendis tributis. Porrò autem civibus debetur à tota Repub. defensio, cum sint partes, sine quarum incolumitate Respub. incolumis esse nequit: Nam Romani Cāpanis contra Samnites suppetias prius ferre recusarūt, quam legati dicerent: Itaque populum Campanum, urbemque Capuam, agros, delubra Deûm, divina, humanaque omnia in vestram, patres conscripti, populique Romani ditionem dedimus, quicquid deinde patiemur, dedititii vestri passuri. *Liv. libr.* 7. Rationem si quis quærat, argumento *Ambrosii* utatur *lib.* 3. *de offic. cap.* 7. qui peregrinis propterea benefaciendum putat, quia sæpe nobis benefaciunt: multò igitur magis præ peregrinis est benefaciendum civibus, quia hi tum vita, tum opibus, tum omni eo, quicquid possident, Rempub. sibi obligarunt.

Hinc consequitur, Senatum Rom *apud Tac.* 11. *Annal.* Neronem meritò accusare, quod exteros in honoribus anteferret inquilinis, quia, qua ratione turpius negligimus amicos, quàm inimicos, eadem turpius deserimus indigenas, & profumus extraneis. Vnde *Æmil.* 3. *de reb gest.*

gest. Franco. semper scribit cives irasci, si sibi præficiantur alienigenæ: & *Patrit.* 3. *de Repub. tit.* 2. *Cas.* 5.*pol. in dub:cap*: 3: inde includunt, non esse alienigenis magistratus mandandos, quod cives semper putent se contemni, si ab alienigenis regantur, libentiusque obediant suæ nationis & sanguinis hominibus, quàm extraneis. Nam Tyrii maluerunt vilissimo homini sui generis obedire, quà alienigenæ. *Sicul. l.* 17. & *Duglossus in pr. hist. Polon.* ex eo conjectat Cracum non fuisse Romanum, quia videbantur Poloni sibi potius conquilinum præficere voluisse, quàm advenam. Nescio enim an ulla Gens superstitiosius inquilinorum, & ut ipsi vocant, possessionatorum rationem habuerit, dum Ludovicus, an. 1374. Iagello, an. 1433. Casimirus III. an. 1454. Alexand. anno 1505. Sigismundus anno 1507. 1519. 1538. exteros ab honorib. Ecclesiasticis & secularibus prorsus excludunt, cumque Callimachus Italus apud Iohan. Alber. in honorem esset. cum maxima semper depugnavit invidia. *Crom. l.* 30. Rixam propterea ejecerunt proceres cum Casimiro, quod Teutouibus magistratus conferret, *Michov: l.* 2: *c:* 13: eademque de causa Miezislaum senem secunda vice regno exuerunt, *Crom. lib.* 7. & Bolesl. Calvum ducatu Vratislav. *Crom. lib.* 8: Ludovicum perpetuo odio prosecuti sunt, quod sine interprete adire

adiri non poterat. *Michov. libr.* 2.

Nec minores inde natæ ſunt turbæ in aliis regnis. VVilhelmus Neap. rex, cum Gallis nimium faveret, effecit, ut Galli uno die omnes à Neapol. trucidarentur, *Iun.* 1.*p. q.* 15. & Albertum Suecorum regem conjecerunt ſubditi in carcerem, quod per exteros omnia ageret, *Ioh. Magn.*l.11. Scoti maluerunt Anglæ fidem offerre, quam Franciſci Delphinaris legibus teneri, *Buch. l.* 6. Quid referam indignationem T. Manlii, ſacrilegium vocantis, ſi exteris magiſtratus communicentur: Audi, ait, Iupiter hæc ſcelera: audite; jusque faſque, peregrinos Conſſ. & peregrinum ſenatum, in tuo, Iupiter, augurato templo, captus, atque ipſe oppreſſus, viſurus es? *Livius lib.* 8: Revera enim jus divinum *Deut:* 17. vetat peregrinum regem eligi, idem dicturum quoque de magiſtratibus cæteris. Nunquam enim alienigena tantam præſumitur curam habiturus Reipub. atque inquilinus, quem patriæ amor ad diligentiam majorem admonebit, & quod in Repub. ſuos ſit relicturus hæredes. Ludovvicus certè Vngariæ diligentius præfuit, quam Poloniæ, quam vix à limine ſalutatam deſeruit: & Henricus Andium dux Poloniæ prorſus valedixit, ut ad domeſticum regnum rediret. *Homberg, in Chronolog: & in Epiſt: Henr: ad Proc:* Vnde Archiepiſcopus Trevirenſis contra Moguntinum obti-

cap. 3. contra disputat, nec quod Philippum pulchrum aut Carolum V. reges Gall. movit, ut civibus præficerent alienigenas, ne cives præ indulgentia nimis remisse agerent, aut nimis severe propter privata odia. *Guagenin: lib. 9:* Nam si suspicionibus agere fas est, magis timendum ab extero, ne præ odio civium in severitate peccet: à cive verò tantopere non metuendum, modo sit vir bonus, qualem oportuit eligi. Florentini quidem, Lucenses, aliæque civitates Italiæ, cum Gibellinorum & Guelphorum factionibus agitarentur, coactæ fuerunt alienos sibi præficere magistratus, eò quod inter factiones convenire non poterat, ex utra eligi debuerint: Sed quia hac impulsiva destituuntur Veneti, mirum est, quare vim belli tantum exteris committant. *Contar. lib. 5. de Repub. Venet.* Nam quod Tyrannidem timent à cive, eam multò magis timere habent ab alienigena, quem ostendit *Polybius* facilius, majoribusque & minus probrosis incitamentis, contra Reipub. libertatem excitari posse.

Sed ut ad peregrinos redeamus, cum illi quidem omnimodo non sint obstricti Reipub. ne post violatam fortè justitiam impunè se subtrahant, inventus est alius modus, retinendi eos in Rep. Arrestum vocant, aut repressalias, utrumque barbarè. *Turin. 12. Adu. c. 1. & in com. Tarr. de ling. Lat. super verb. Feciales.* clarigationem

nem interpretatur. Quamquam enim clarigatio significat repetitionem rerum per fecialem: tamen, quod & jus prehendendi complectatur, *ex Liv. l.*8. patet, ubi scribitur: Veliternos per clarigationem tam diu detentos fuisse, donec præfinitum æs exoluissent: Imp: *Iustin: Novel*: 52.*c*: 1: vocat συγχειρασμόν: vulgò vertunt pignorationem, quam cum ἀνδροληψία *Demosthenis* coincidere putat *Budæ*: *in post*: *annot*: *ad* II. Fortasse non absimile fuit jus prehensionis, quod *Gell. lib.* 13. *cap.* 12. tribunis pleb: sine jure vocandi concessum scribit:

Post peregrinos sunt Incolæ, quos *Pompon*: *l.* 239: *de V:S:* vocat παροίκους, quasi juxta habitantes, *Camerar. in* 5. *polit. c.* 3: etiam συνοίκους, quasi cohabitantes, quales erant Iudæi in Ægypto, teste *Philone* 1. *de vit: Mos.* & Aricini apud Romanos, quibus ex Aritia per Hetruscos ejectis, *Liv. lib.* 2. scribit datum fuisse locum ad habitandum Romæ, quem deinde Tuscum vicum appellarunt: Incolam enim facit domicilium, ut ajunt Impp: *l: cives C. de Incol. & Pomp. l. ut supr.* Incola, inquit, est, qui aliqua regione domicilium suum contulit: Quanquam verò *Philo* 1. *de vit. Mos.* Incolam ab indigena non multum differre sentit, tamen nondum utitur omnibus civitatis juribus, nec politeuma possidet, nec particeps est reipub:

nec

nec ad publicas deliberationes admittitur: ſed tantū tenetur civilia munera ſubire, *l. Non tibi l. Eſt verum cum ſeqq. C. de incol.* quia cum à Repub. ſentiat lucrū, æquum eſt, ut pro eadem ferat incommodum.

Denique veri & proprii ſubditi, ſunt partes Reipub. quæ ſummæ poteſtati, quoad omnia ſua, obligantur, pro quo omniqus Iuribus & privilegiis Reipub. viciſſim fruuntur. Loquimur autem de veris civibis, non honorariis, quales fieri volebant Gallos Romani ſenatores. Fruerentur, inquiunt, ſanè vocabulo civitatis, inſignia patrum, decora magiſtratuum ne vulgarent, *Tacit: 11. Annal.* Tali conditione Corinthii obtulerunt Alexand. M. civitatem. *Senec. 1. de benef. cap.* 13. Athenienſes Demetrio, *Plut. in Dem.* & Pomponio Attico. *Cornel. Nep. in Pomp.* Artaxerxes Pelopidarū genti, *Plut. in Pelop.* & Auguſtus Segeſti Germano. *Tacit. 1. Annal.* Sed de his nomen civis prædicatur æquivocè, cum præter nomen civitatis nihil iis communicetur, quo pacto & aliarum dignitatum attribui ſolent tituli ſine rebus: Ita Clodoveum reg. Franc. conſulē & patritium creavit Anaſtaſ. Imp. *Sanſov. l. 1. de Rebuſp.* Childebertum Iuſtin. Baſilius Imp. Vrſum Particiacum ducem Venet. fecit Protoſpatharium, ob claſſem, contra Sarracenos præſtitam: *Volat. 4. Geōg.* & Caſimirus III.

Rudolphum legatum Apostol. qui post 13. annorum bellum, pacem inter regem & Cruciferos fecerat, recipit in titulum & honorem consiliarii. *Crom. lib. 26.*

Veros autem cives hîc tantum proponimus, non modo genera eorum, quæ ad Remp. admitti debeant, consideraturi, sed & singulis suum præscripturi ordinem, quod nihil homini tam sit utile, tamque pulchrum, *dicente Xenoph. in Oecon.* quàm ordo benè digestus. Et ut hinc incipiamus, fuerunt, qui senectuti primum locum darent, ut Lycurgus, quem *Iustin. lib. 3. Xen. de Rep. Lat. Plut. in Apoph. Hero. l. in Eu.* testantur, maximè honoratum voluisse senium. Vnde Lysander Lacedæm. dicere solitus est: Lacedæmone esse honestissimum domicilium senectutis. *Cicer. in Cat. Maj.* Hunc morem ad Romanos defluxisse, autor est, *Gell. 2. Noct. Att. cap. 15.* dum ait: Apud antiquissimos Roman. neque genti, neque pecuniæ præstantior honos tribui, quàm ætati solitus, majoresque natu à minoribus colebantur, ad Deûm propè & parentum vicem, atque in omni loco, inque omni specie honoris potiores habiti. Idem scribit ferè *Valer. Max: 2: de instit: antiq: Iuven: Stat: 13: & Callistr. in l: semper: ff: de jur: immun:* Majores nostri, inquit, eundem honorem senibus, quem magistratibus tribuebant.

Cæterum senectus *secundum Pythagor.*

in reg.

in reg. vit. honorem quidem addit, ſi cætera ſint paria, id eſt, niſi cum inſipientia conjuncta, aut niſi in alio honoris cauſa gravior. Notum enim eſt illud *Gregor: M: ex Moral:* Senes non eos ſacra ſcriptura vocare conſuevit, qui ſola temporum quantitate, ſed qui morum gravitate maturi ſint. Ideoque quod *in cap: Domino Sancto: diſt: 50. Iſidorus* ſcribit: Quotieſcunque in geſtis conciliorum diſcors ſententia invenitur, illius concilii ſententia magis teneatur, cujus antiquior & potior extat autoritas, *gloſ: in ver. Antiquior:* ita limitat: Si ambo concilia ſint æqualis pietatis. Alioquin ſenex abſolutè præferendus non eſt, nec ruſticus ſenex juveni Philoſopho anteponendus. Rectè enim Indi, quos refert *Strab: lib:15.* negant ſenum nullam prærogativam tribuiſſe, niſi prudentia excelluerint. Erit igitur dignitas civium aliunde deducenda, quod faciemus quidem, ſi ſervos prius rejecerimus.

Servi enim, conſenſu omnium gentiũ, pro nullis habentur, *lib. 3. §: 1. in fin. de cap:min: l:2:de jur: delib:l:32:de R:I: l: 1: §:1:Vnde cogn.* cujus rationem reddit *Ariſtot. 3.pol. cap.6.* quia nequeunt participes fieri vitæ beatæ, aut vivere ut volunt. Civitas autem eſt ἕνεκεν ζωῆς εὐδαιμονικῆς χάριν. *7. polit. cap. 8.* Proximi ab his ſunt liberti, vel per vindictam, vel cenſu,

vel testamento in libertatem asserti, *Cicero in Top. Boët. in comm.* quos lex Visellia à dignitatibus repellebat *l. unic. Cod. ad l. Vis.* quamvis in infimo gradu civium relictos. Nunc, quoniam favore *Iustinian. Instit. de lin. §. ultim. Nov. 78. lib. 1. Cod. de bon. damn.* sublati sunt, nullam quoque civium differentiam important, nisi vel Cmetones Polonorum, *Crom. lib. 1. de magi. Polon. Prilus. in præfat. cap. de Cmeto. lib. 1. stat.* vel Colonos Moschorum, *Sigism. Bar. in Musc.* & Lituanorum, *Æne. in Lituan.* vel proprios homines VVest. *Crantz. in VVest.* eorum loco & ordine habere placeat.

Cæteri sunt ingenui: sed propter magnam latitudinem aliter ab aliis divisi, ut videre est ap. *Plat. 2. de ll. Aristot. 4. de Repub. cap. 5. 7. lib. cap. 9. Isoc. in laud. Busyr. Plutarch. in Thes. Boter. 2. part. Cosmog. lib. 2. Sabel. in hist. Venet. Ianot. de rep. Ven. Halycar. libr. 2. Liv. 1. Strab. li. 15.* Nos, ut distinctè singula genera civium pertranseamus, duo primum fora distinguemus, Ecclesiasticorum & Secularium, quæ distinguit *Imp. quoque Nov. 6. in pr.* duo maxima dona in homines divinitus collata scribens: Imperium & Sacerdotium: Item *Gelas. Papa. ap. Ivon. libr. 5. de sent. excom. cap Duo sunt dist. 96.* Duo sunt inquit, quibus principaliter hic mundus regitur: autoritas sacra pontificum, & regalis potestas. Iam olim in omni Gallia *re-*

ferente

ferente Cas. lib. 6. de bell. Gall. eorum hominum, qui in aliquo habebantur numero atque honore, duo erant genera : Alterum Druidum, qui sacerdotes erant : alterum Equitum.

Ecclesiasticis primum locum assignat *Machiav. lib. 1. disc. cap.* 10. quem vult iis relinquendum Iacobus VI. rex Britan. *libr.* 2. *Exhort. ad fil.* non tantum, quod sint animarum parentes. *cap. in scripturis dist.* 96. sed etiam, quod Deorum vicem in terris gerant. *Aristot.* fortasse imitatus statutum Thesei, *Plutarch. in Thes.* à dignissimis in civitate sacra tractari voluit, 7. *polit. cap.* 10. quod & Romulum instituisse *Halycar.* testatur *lib.* 2. Reges, inquit, voluit πρώτων ἱερῶν καὶ θυσιῶν ἡγεμονίαν ἔχειν, καὶ πάντα δι' ἐκείνου πράττεσθαι τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ὅσια. Et quanquam Numa curam hanc dividebat cum Pontifice Max. quædam tamen sacra, nisi à rege, fieri non poterant. *Livi. lib.* 2. Hinc & Cæsar & Augustus, *Sueton. in August.* T. Vespasianus, *Sueton. in Vesp.* Trajanus, *Plin. in Paneg.* & alii simul Pontifices fuerunt & Reges, ut Reges Lacedæm. *Herod. lib. 6. Pausan. in Lacon.* In Syria & Palæstina, *ait Dion. lib.* 37. Rex summi Pontificis nomen habet : Apud Tyrios proxima à rege dignitas fuit sacerdotium Herculis, *Iust. lib.* 18. Apud Tartaros hodie Seido, qui summos sa-

sacerdos est, obviam procedunt reges inclinati. *Sigism. in Tart.* Ne de Caliphatu Turcarum quicquam dicam, aut antiqua dignitate Magorum apud Persas, *Philostrat. libr.* 1. *de vit. Apol.* adeò *ut Isidor. cap. Cleros dist.* 21. meritò dixerit: Antiqua consuetudine idem erat rex & Pontifex.

Verùm ut fieri solet, cui plus licet, quàm par est, plus vult, quàm licet, *Macr.* 2. *Sat.* 7. Sacerdotes quoque, ut conqueritur in universum *Iacobus VI. dict. loc.* & imprimis Pontifex Romanus dignitate sua abusus est, eamque in potestatem vertit. Tantum enim sibi sumpsit, *ut gl. cap. per venerab. Qui fil. sint legit. in verb. Superiorem* dicat: Papa est super omnes, & *Bald. in cap. Eccles. ut lit. pend.* Papa est causa causarum, unde non est de ejus potestate inquirendum, cum primæ causæ nulla sit causa. Item *Nicol. Boer. in tr. de sedit.* Papæ potestas est major, quàm Imperatoris: Id quod conspicuè affirmatur *cap. suscipitis di.* 10. *cap. duo sunt di.* 96. *cap. Cuncta.* 9. *quæst.* 3. *cap. Alius.* 15. *quæst.* 6. *cap. principes* 23. *q.* 5. *cap. Omnes de Major. cap. Venerabilem de Elect. in Clem. Pastoral. de sent. & re jud. cap. unam sanctam. Extr. com. de Major. & obed.* Nec verbis tantum eam sibi potestatem tribuerunt Pontifices, sed factis usurparunt, prout *August. Steuch. in l. de donat. Const.* ostendit ex bibl. Vatic. regestis, quod Papa im-

imperium in omnia ferè Europæ regna ſibi attribuerit.

Nam & Moſchorum Ducem *ſi Iov. credimus in Muſc.* titulo regio & licentia utendi corona donare voluit: & Opiſio legatus Apoſt. Danieli Halicienſium principi Ruſſo, diadema conceſſit. *Crom. lib.* 9. Mendocus dux Litu. Anno 1253. à Papa impetravit diadema pro reſtitutis aliquot ditionibus Cruciferorum, *Cromer. libr.* 9. Regnum Poloniæ ſcribit *Crantz. lib.* 8. *Vand. cap.* 2. à Lakoldo duce Cracov. tributarium factum Iohanni Pontif. ſed neſcio an ejus rei Annales Polon. meminerint, qui tamen teſtantur, Boleſlao regium nomen ademptum à Gregorio 7. ob interfectum Staniſlaum, & *Vincentius* memorat, non potuiſſe Vladiſlaum, quantumvis pium, illud à Papa viciſſim exorare. Bohemiæ regem Georgium ob Huſſiticæ religionis ſtudium privavit Pontifex omni Ducali, Marchionali, & regio honore, vetuitque ſubditos ipſi parere. *Bonſin. Dec.* 4. *lib.* 1. & 3. Hungariæ regnum teſtatur *Steuchus* tributarium factum D. Petro à rege Stephano & Alexander V. Ladiſlaum in concilio Piſano regno privavit. *Plut. in Alex.* Innocentiuſque III. *c. licet de voto*, minatur filio regis Vng. privationem regni, niſi expeditionem ſacram urgere perrexerit.

Regnum Daniæ vocat *idem Steuchus*

vectigal Ecclesiæ, sed ex tabulis Papæ, quibus credendum quidem, sed contra autorem scimus. Regnum autem Angliæ Iohannes rex, ne à rege Francorum vinceretur, Innocentio I I I. feudatarium fecit, *Blond. libr. 6. Dec. 2* Virgil. *libr. 15. histor. Ang.* qui *libr.* 17. de Scotorum regno idem testatur. Propterea enim scribit Bonifacium interdixisse Eduardo Angliæ regi, ne Scotos amplius bello vexaret, quod id regnum in fidem & potestatem Ecclesiæ concessum esset. Regem Siciliæ Ecclesiæ subditum, hominemque ligium & vasallum vocat Clemens *in Clem. pastoral. de re judic.* Nam in instrumento donationis Ludovvici *apud Vol. l. 3. Geog.* continetur etiam Sicilia, Sardinia, Corsica, quæ tamen absunt *cap. Ego dist.* 63. Venetos declaravit Clemens V. pro servis. quod ipsius jussu non abstinuerint à bello Ferrariensium, *Platin. in Clem. V.* Imò alterum orbem sibi quoque adjudicavit Papa, & Alexander V I. Americanas provincias inter reges Portug. & Hispan. quasi dominus earum, divisit, *Martyr. Dec. 1. libr. 3.* perinde ut Papa olim Gothofredo & Balduino donavit regnum Hierosolym. *Carion. 4. Chron.* & Bonifacius IX Rigam vendidit Cruciferis, aureis 15000. *Crom. lib.* 11. cum tamen nihil eorum ad Papam jure dominii pertineret.

Bonifacius V I I I. quem hujus Tyran-

nidis artificem non immeritò dixeris, nihil intentatum reliquit, quò & regem Galliarum ſibi ſubjiceret: Philippum regno exuit, *Plati. in Bonif.* & univerſaliter ſtatuit *cap. vnam ſanctam de major. & obed.* regem ſubeſſe Eccleſiæ, cum jã ante ſcripſiſſet *Gelaſius cap. Alius* 15. *qua.* 6. Zachariam Pontif. dejeciſſe regem Francorum ſua autoritate, & ſubſtituiſſe Pieinum. Sed Innocentius III. ipſe confeſſus erat *cap. per Venerab. Qui fil. ſint legit.* Regem Franciæ ſuperiorem in temporalibus minimè recognaſcere: & philippus Bonifacio ſemper reſtitit, legatum conjecit in carcerem, *Plati. in Bonif.* cumque ad eum ſcripſiſſet Bonifac. Scire te volumus, quod in Temporalibus & Spiritualibus nobis ſubes, reſpondit: Sciat tua Maxima fatuitas, in Temporalibus nos alicui non ſubeſſe. *Nicol. Gellius in Annal.* Vnde Clem. V. *cap. Meruit. Extr. com. de privil.* Bonifacii decretum irritum fecit, regemque Franc. Tyrannidi Papæ exemit.

Quanquam Impp. Germanornm violantiæ Pontif. fortiter quoque obſiſtebant, non obduruerunt tamen, qui tandem ſuperſtitioni cederent. Imprimis verò fundabant Pontifices ſuam potentiam ſuper donatione Conſtantini, quæ non tantum à veritate hiſtoriæ redarguitur, ſed & ſuis ſe deſtruit verbis. Teſtantur enim & illi, qui in favorem Ec-

clesiæ scripsisse præsumuntur, Italiam & Illyricum assignata fuisse Constantino filio, *Euseb: lib: 4. de vit. Const. Socr. 3. hist. Eccl. in fin.* cujus meminit *Victor* quoque, & *Zosim. in Const.* Si enim totum imperium Occidentale donatum adeptus est Silvester, quare Paschalis à Ludovvico Pio Exarchatum, urbesque Hetruriæ muneris loco recepit, cum rei suæ acquisitio nulla sit, *l. 4. C. de cont. Emt.*

Si verba ipsa intueamur, conspicuè falsitatem Paleæ produnt. Nec enim lepra laborasse Constantinum historiæ memorant, nec à Silvestro in Italia baptisatum fuisse, sed Nicomediæ ab Eusebio Nicom. Episcopo, prout scribunt *Euseb. l. 4. de vit. Const. Rufin. l. 1. c. 11. Socr. lib. 1. c. 39. Theodor. lib. 1. cap. 31.* & imprimis ultimo vitæ tempore. Præterea quomodo, quod in Palea scribitur: omnium satraparum, senatus, optimatum & totius populi consensu, datum esse imperium Silvestro, consentit cum eo, quod, *Zosim. in Const.* narrat, senatum, aliosque optimates maximè odisse Constantinum propter novæ religionis institutionem, nedum ut eam tantopere promovere voluerint. Porrò subjicitur Silvestro sedes Constantinopolitana, quæ nulla adhuc fuit, quo tempore fingitur Constantinus baptisatus, cum 10. demum anno Imperii Constantinopolis nominari cepta sit, *teste Niceph. lib. 8. cap. quarto.* Quin etiam impi-

impium dicitur esse, ut Imp. eandem cum Pontifice inhabitet urbem, cum tamen ea de causa Constantinus Patriarcham Constantinopoli constituerit. Prætereo styli barbariem, & quod ista palea ab antiquis abfuerit Codicibus, cæteraque, quæ illam donationem *Nicolao Cusano Card. libr. 3. Conc. cath. Vallæ in declam. super hac re. Volater. libr. 3. Geog. Occamo in lib. de potest. Pontif.* suspectam fecerunt. Ipse *Bartol. in præf. ff. n. 14.* cum multa utrinque disputasset, tandem ait: Videte, quod nos sumus in terris Ecclesiæ: Ideo dico, quod illa donatio valet, &c.

Alioquin ex merissima Tyrannide scribit Innocentius III. *cap. venerabilem de Elect.* ab Apostolica sede translatum esse imperium à Græcis in Germanos: & Adrianus ad Archiep. Elect. *apud Aventin. l. 6.* Imperator, quicquid habet, totum habet à nobis. In potestate nostra est, ut demus illud, cui volumus. Rectè Otto Comes Palat. increpuit legatum Apostolicum, quod Adrianus IV. ad Fridericum I. scripserat: Datum ipsi esse imperium à Papa, tanquam beneficium, & Fridericus negavit, se coronam ulli, præter Deum & Principes Germaniæ debere. *Sigon. libr. 9. histor. Ital.* Quid enim aliud est, coronatio Papæ, quam publica testatio, quæ Impp. non facit, ut putat idem Adrianus *apud Aven. libr. 6.* sed factum publice declarat. Ludovvicus

enim Bavarus tulit l. ut Imp. vel sine coronatione Papæ plenam haberet potestatem, *Cuspin. in Cæsar.* apud Moschos Metropolites, *Sigism. Baro in Musc.* apud Danos concionator aulicus, *Lauterb. libr. 1. de Rep:* apud Bohemos, ex constitutione Iohannis, Archiep. Pragensis coronationem peragit, *Crom. l. 12. Polon,* nec tamen quisquam eorum sibi regnum asscribere potest magis, quàm olim patriarcha Constrntin. qui & ipse corona induit Imp. Græcos. *Zonar. in Cæs. Græc.*

Pulchra est potestatis Poutificiæ probatio, quem adducit Bonifacius VIII. *cap. Vnam sanct. Ext. com. de major. & obed.* quod scilicet Christo data sit omnis potestas, is autem reliquerit ejus potestatis vicarium. Papam. Non enim discretus videretur Dominus, *ait Petr. Bertrand. in addit. add. cap.* nisi unicum post se talem reliquisset vicarium, qui hæc omnia posset, scilicet, quæ Christus potuit, & pet potestatem omnem intelliguntur. Hinc liceat alicui non tantum concludere, Papam habere potestatem in reges, sed etiam esse omnipotentem, & posse, *secundũ Abbat. in cap. licet. de Elect.* quasi omnia facere, quæ facit Deus. Præterea adducit Bonifacius verba hæc: Reconde gladium tuum, quibus tamen *Albert. Crantz. lib. 8. Vand. cap. 2.* potestatem pontificum omninò retundi putat. Nam, ut ratiocinatur *Iohan. Monach. in*

gl. cap.

*gl.cap.super.verb.in potes.*quando dicitur: gladius tuus, asscribitur Petro gladius, tanquam suus, quasi non sit aliud ius, aliud possessio gladii. Et tamen hæc *Petro Bertrane in addit. ad cap. Vnam sanct. & Hostiens.in sum. Qui sint legit.* admodum placent.

Adducit idem *Iohan.Monac. ubi supra, Bernardi* sententiam, quam ex *libro secundo Considad Engen.* asscribemus, ut ex ipsius verbis cognascotur, idque potissimum, quia continet argumenta contra Tyrannidem Pontifi. Disce, inquit, exẽplo prophetarum, præsidere non tam ad imperitandum, quàm ad factitandum, quod tempus requirit· Disce sarculo tibi opus esse, non sceptro, ut facias opus Prophetæ· Item, Esto, ut alia quacunque ratione hæc tibi vendices, sed non Apostolico iure. Nec tibi Petrus dare potuit, quod non habuit. Quod habuit, hoc dedit, sollicitudinem super Ecclesias. Nunquid dominationem? audi ipsum. Non dominantes, inquit, in clero, sed forma facti gregis. Et ne dictum sola humilitate putes, non etiam Veritate, vox domini est in Euangelio: Reges gentiũ dominantur: Vos autem non sic. Planum est, Apostolis interdicitur dominatus. I ergo tu, & tibi usurpa avide, aut dominans apostolatum, aut Apostolicus dominatum. Planè ab utroque prohiberis: si utrumque simil habere vo-

les,

ſimul habere voles, perdes utrumque.

Propterea *Iuſtin. Nev. 6. in pr.* rectè diſtinguit poteſtatem Eccleſiaſticā à Politica, quod & antiqui Canones faciunt, *cap. Cum veram. cap. Duo ſunt diſt. 96. cap. Celebritatem in fin. de conſ. di. 3.* & latè *Gerſot. in lib. de pot. Eccl.* Grauiter invehi tur *Budæus libr. 5. de aſſ.* In Iulium II. qui, *ut Arnoldus Ferron. ſcribit in Annal. Gall.* cum exercitum Roma trans Tyberim in Gallos educeret. Quando, inquit, nobis claves Petri nihil proſunt, age gladium Pauli diſtringamus. An, inquit *Budæ.* ejus temporis in mentem non venit, cum D. Petrus Paulusque, & eorum ſequaces Eccleſiæ Architecti, non armorum ſplendentium fiducia infecti ad prælia graſſabantur, ſed innocentia freti, cætera inermes, ad caſtra Chriſti irruenda in tumultu flagrantiſſimæ caritatis claſſico ciebantur? Nimirum, clerici vetantur bella evertere, *cap. Nimium & ſeqq.* 23. *q.* 8. & Albertus rex Polon. Creſſaum Curozuanzium Epiſcop. Vladiſlav. cum diſſuaderet expeditionem contra Turcam, juſſit ſacrorum, non belli curam gerere, *cam. lib.* 21. Oſtendit enim *Avent: in exhort. contra Tur:* exemplo Iuliani Cardinalis, rarò Clericis bella benè cedere.

Et quanquam Alexius Imp. Conſtantinum Meſopotamitam Pontif. Theſtal. ab officio removit, quod in curiam ex tem-

templo pedem proferret, *Nicet. 2. Anna. Alex.* Iustinianus, quoque noluit secularia tractari à Clericis, *Novel. 122. c. Sed neque* : & Sigismundus rex Polon. prohibuit Ecclesiasticos misceri judiciis secularibus, nisi peculiariter à rege requisitos, *Lib. 1. stat. c. 2. a. 11. l. 5. c. 3. a. 1. l. 19. Lib. 4. a. 1. & c. 4.* tamen in suum ordinem concessa est superioribus cognitio, & *ut explicat Cujac. ad tit. de Episc. aud.* audientia, seu potestas judicium ferendi. Ita enim *Iustin. Nov. 123. cap. 21.* Si quis contra Clericum habeat actionem, adeat prius S. Episcopum, cui is subjacet : illè verò causam inter eos judicet, & siquidem utraque pars iis, quæ judicata sunt, acquieverit, jubemus per loci judicem hoc executioni perfectè tradi. Et sic autoritati sacri ordinis datur cognoscendi jus, exequendi verò relinquitur potestati seculari, sicut Randolphus prorex Scotiæ, cum quidam Latio à Papa admercatus esset litteras impunitatis : ad Papam dixit, pertinere quidem condonationem culpæ, sed pœnam corporis ad regem, *Buchan. lib. 9.*

Receptum fuit idem jus apud Orientales & Romanos. Quod enim Lentulus Pontifex in senatu dicit: Pontifices religionis judices fuisse, legis Senatum, *Cicero ad Att. libr. 4.* ita interpretari debemus, quod de religionis veritate judicarint.

rint, non quod violatam puniverint. Clodium enim, quamvis violatæ religionis reum, Cicero tamen coram Senatu accusavit, *Plut. in Cæs. & Cic.* & Minutiam vestalem insimulatam apud Pontif. ab indice servo, Pontifices tantum jusserunt sacris abstinere, familiamque in potestate habere. Sed post facto judicio. viva sub terram, ad portam Collinam dextra via stratam, defossa est, scelerato campo, *Liv. l. 8.* Cæterum quia alibi plus, alibi minus de imperio & jurisdictione Ecclesiasticis concessum fuit, standum hîc est legibus cujusque Reipub. Fridericus enim II. in universum ferè Clerum exemit à potestate forensi, § *Item statuimus 4. in nov. const. Frider.* quod & Carolus IV. fecisse scribitur à Bonifacio Papa *in Bulla super hac re confecta.* Item apud Polon. idem obtinuit Ivo Ep. Cracav. anno 1217. *Crom. l. 7.*

Vnicum adhuc superest, utrum cognitio summa Ecclesiasticorum, quoad causas Politicas, jure pertineat ad unum Pontificem Romanum, sicut Gelasius statuit *cap. Renevantes di. 22.* & Innocentius III. *cap. Antiqua de privil. in Quint.* Nam, quod utrobique ad statuta antiquitatis provocatur, frustra fit, cum *in Synodo Nicæn. c. 6.* tres distinctæ, & æquales sedes ponantur: & *Socrates* scribat *l. 3. hist. in 1. con. Sin.* conclusum fuisse, non esse confundendas Ecclesias, quod fieret, si

ſi unus Epiſcopus immiſceat ſe negotiis alterius, ſicut Papa facit, *c. omnes, c. ad Roman. c. Si quis, c. Ideo. c. placuit, ut presbyt 2. q. 6. c. antiqua de privil. ext.* In Conſtantinopolitana c. 36. habetur hic Canon: ὁρίζομεν, ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαβεῖν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνου, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκεῖνον μεγαλύνεσθαι πράγμασι. Decernimus, ut thronus Conſtantinopol. æqualia privilegia, antiquæ Romæ throno obtineat. & in Eccleſiaſticis negotiis, ut ille magnifiat.

Propterea meritò repulſus fuit Papa Roman. à concilio Africano, cum principatum omnium Eccleſiarum ſibi aſſignari peteret, imprimis cum falsò allegaret Synodum Nicæn. ut oſtenderunt *Magdeburgenſe Centuriatores*, contra quos parum efficaciter diſputat *Bellarmin l. cap. 25.* Sed præſtat ipſa verba concilii aſſcribere, quoniam tret in iis continentur rationes, quare noluerint patres ſubjici unico Pontif. Rom. Verba igitur ſunt Prudentiſſimè juſtiſſimeque Nicæni patres providerunt, quæcunque negotia in ſuis locis, ubi orta eſſent, finienda, nec unicuique provinciæ gratiam Spiritus S. defuturam, quud arg. tractum eſt *ex Epiſt. ad Gal. cap. 2.* ubi Paulus obſiſtit Petro. Nam ait, qui efficax fuit per Petrum ad

Apostolatum Iudæorum, idem per me fuit efficax, erga gentes. Præterea, quia unicuique concessum est, si judicio offensus fuerit cognitorum, ad concilia suæ provinciæ, vel etiam universale provocare, nisi fortasse quisquam est, qui credat, Deum uni alicui cognitionis & examinis inspirasse justitiam, innumerabilibus autem in Synodo congregatis, denegare. Aut, quomodo ipsum transmarinum judicium ratum erit, ad quod testium necessariæ personæ vel propter sexus, vel propter senectutis infirmitatem, vel multis aliis intervenientibus impedimentis adduci non poterunt.

Hactenus Ecclesiastici: Cætera ex aliis peti possunt, Ordinem Cleri Ram. descripsit *Isidor. lib: 7. Etymol: cap. Cleros: dist: 21: cap. perlectis d. 25.* Pontifi. Rom. Ethnicorum *Fest: Pomp. de verb: sign:* *Plutarch: in Num: Gell: lib. 10. cap: 15: Onuphri: de civit: Rom:* Sacerdotum Turcicorum *Menavinus Genu: & Autor lib: de Repub: Turc.* qui autores adiri possunt. Nos pergemus ad seculares, quos licet alii aliter, nos distribuemus, in nobiles & ignobiles seu plebejos. Romulus interjecit ordinem medium, *ut Appia. scribit lib. 1.* Nam *Halycarnass:* testatur 300. viros robustissimos ex clarissimis familiis ad custodiam corporis electos fuisse à Romulo, denos, *ut ait Festus*, ex singulis curiis: Eos Celeres vocatos, constat ex historia Tarqui-

nii

nii, *ap. Liv. lib.* 1. *& Flor:* 1: *histor: Rom:* ubi Brutus nominatur magister Celerum: *Plinius autor est lib:* 33: qui sub Romulo Celeres, Postea Flexumines & Trossuli nuncupati sunt, nomen tantum mutasse, dictosque Equites:

Hinc in triplici erant differentia Romani, sicut *Ausonius* canit: Martia Roma triplex, Equitatu, plebe, senatu: & *Paterc: ait libr:* 1: Tum senatus, atque equestris ordinis pars melior, & intactá perniciosis cōsiliis plebs in Gracchum irruere: Humilior habebatur illorum conditio, quàm patritiorū, ut innuit *Martial, lib:* 5: Dum proavos atavosque refers & nomina magna, Dum tibi noster eques sordida conditio est. Dum te posse negas, nisi lato, Gellia, clavo Nubere, nupsisti, Gellia, cillifero: Eligebantur tamen à Censoribus, *notante Manul: io com. arat: pro Quint:* tam ex plebe, quàm patriciis, qui CD. millia H.S. possidebant, *Sueton. in Cæs:* quod vel *Horat.* ostendit *lit.* 1. *Ep.* 1. ait: Si quadringentis sex septem millia desunt, Plebs eris, in cujus loci enarratione refert *Acron* Roscii rogationem, ne fiat Eques Romanus, nisi habeat C D. millia, & *Porphyr. ibid.* Roscia l x est, qua cavetur, ut proximis ab Orchestra 12. gradibus spectent, quibus est census 4000. sestertiorum.

Sed hunc ordinem mittimus, ad & nobilium gradum redimus. Nobile est, quod

in unoquoque genere excellit, adeo, ut *Donat.in Hecyr.super verb. Sed sibi nobilitatem ex eo*, & meretricem & gladiatorem nobilem dici affirmet, si videlicet in suo genere excellant. Sed hoc modo, *ut loquitur Flandr.5.Metaph.q.17.a.1.* oppositum glossatur per oppositum, glossa destruente textum. Quò enim meretrix in genere suo est nobilior, eò fit ignobilior absolutè. In genere quidem describit *Gerson.in tract.de Nobil.* nobilitatem, quod sit præeminentia, seu, ut ipse loquitur, principalitas, inter alias res sui generis, habens facultatem aliquam, in illas, præsertim in propinquas influendi: sed nos hîc loquemur de vera tantum præeminentia, quam alii aliunde deducunt, prout alia in precio habent.

Vulgus, quod divitias colit 1.*Eth.c.5.* in iis nobilitatem ponit, *sicut Plut.innuit in lib.cont.nob.* dum ait: Quid aliud nobilitatem esse putamus, quam opes antiquas, aut veterem gloriam, & *Hieronym. ad Helbid.* Nobilitas mundi nihil aliud est, quā inveteratæ divitiæ. Imò, Simonides quoque interrogatus, quis esset nobilis, respondit, qui natus esset ex his, qui jam multò ante divites fuissent: *Arist. in lib.de nobil.apud Stob serm.84.* quod idem Athalaricus, *apud Caß.in l.8. Ep.19.* scribit ad senatum: Inveteratas scilicet divitias & per genus deductas, nobilitatem parere. Quid? quod pauperi non

licuit

licuit apud Rom. senatum ingredi, postquam Servius ex censu legit senatores, *Liv.lib.*1.qui videlicet octingenta millia HS: possideret. *Sigon.de antiq. jur. civ. Rom.Onuphr.lib.*1. *Fast. cap.de Senat.Manut.in orat.pro.Quint.* Vnde*Cicero ad Attic.*quendam senatu motum scribit, quod censum non compleret, & Claudius Cæsar laudavit eos,qui ob paupertatem senatu cederent, removitque qui manendo impudentiam paupertati adjicerent, *Sueton.in Claud.*

Sed hoc in Rep.Roman.meritò taxant Poëtæ, quod in precio pretium tantum sit,det census honores, census amicitias, pauper ubique jaceat. *Ovid.*1.*Fast.* Solæ enim divitiæ non nobilitant,quia cadunt etiam in personas turpes & infames, quibus dignitatum portas claudit Constant.*l.neque* 2.*C.de dignit.l.*12.Accedit, quod Plotin. *Enn.*6. *l.*7. *Alcin. de doctr: Plat.c.*50.*Sen.ep.*88. vix inter bona collocent opes, quod perinde sint; ut illius animus,qui ea possidet.Qui uti scit,ei bonæ, illi,qui non utitur rectè,malæ,*Terent. in Heaut.* Nobilitatem autem oportet de genere verorum bonorum esse. Præterea *Cepoll.in mater,Nobil.*malè credit,paupertate extingui nobilitatem, cum *lex.*7.*C. de incest.nupt*:id expresè neget. Annon Scaurum,*Plin.in lib.de vir.illust.* nominat simul nobilem & pauperem,& *Tacit. in Annal.* Cottam nobilem quidem,sed

bon. ait. comporat numismati, quod in sua tantum Repub: valet, in aliena adulteriũ est, *Aristot.* 1. *polit. cap.* 6. vocat nobilitatem, quæ domi tantum valet: Nam virtus non in uno loco, sed ubique nobilem facit, & dictum *Epicharmi* est: ὅς ἂν εὖ γεγονὼς ᾖ τῇ φύσει πρὸς τ' ἀγαθὰ, καὶ αἰθίοψ ἡ μήτηρ ἐστὶν εὐγενής.

Propterea *Poggius Florenti:& Platin in libr: de Nobil:* omnem nobilitatem definiunt per virtutem, eamque sententiam Philosophis ascribit *Bald: in l: Nobiliores in fin: C: de com: & mercit:*: ubi nobilem scribit dici tribus modis: Genere, & ita, inquit, vulgus accipit: Virtute, & ita Philosophus: tandem utroque modo, quæ est nobilitas perfecta: Quin etiam Tullius Hostilius *apud Halyc: lib:* 3: singulari laudi vertit suis Romanis, quod nulla alia in re, quàm virtute nobilitatem collocent, quod in iisdem commendat *Pater: libr:* 2: *& Liv: lib:* 1: *ait*: Romæ omnis repentina & ex virtute nobilitas fit: Cæterum quicquid sit de Romanis, de Turcis certè testatur *Petrus Bellon: lib.* 2. *observ. cap.* 95. nullam ab iis censeri nobilitatem, nisi quam ipsa facta pepererunt. Nam, quæ non fecimus ipsi, vix ea nostra putant, *Ovidius* 13. *Met.*

Atque ut *Poggio* credamus, nobilitatem veram fũdari super virtute, eò quod sit præeminentia rei optimæ, tamen

 absit,

absit, propterea deleamus nobilitatem generis, cum & ipsa fundetur super virtute parentum, quorum filii sunt quasi partes, ut loquuntur ICti, *l. Si quis* 11. *C. de impub. & al. subst. l. posthumor.* 13. *de injust. rupt. cap. tam itaque* 1. q. 4. *& alibi.* Debet enim, *dicente Ciceron. pro Sext.* valere apud nos clarorum hominum de Repub. meritorum senex memoria, mortuorum quidem, sed in filiis reviviscentium. Nec facilè præsumuntur liberi parentum virtutes relicturi, tum, quia *concludento Stobæ. sent. cap. 86.* ἡ ἀρχὴ τοιαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, πολλὰ παρασκευάζειν, οἷάπερ αὐτή. τοῦτο γάρ ἐστιν ἀρχῆς ἔργον ποιῆσαι, οἷον αὐτή, ἕτερα πολλά; quia imposita est nobili ioco natis quasi necessitas, ne à majorum virtute degenerent, *ut ait. Boet. 3. consf. Philos. pros. 6.* Si enim degenerare inceperint, Incipit ipsorum contra se stare parentum Nobilitas, claramque facem præferre pudendis, *Iuven. Sat.* 8. & utcunque defecere mores, dedecorant benè nata culpæ: *Horat. l. 4. Od.* 4. Majorum gloria, ait Marius *apud Salust. in Iug.* posteris quasi lumen est, nec finit eorum acta obscurari. Quantò vita majorum præclarior, tantò horum socordia ignavior. Quantò genus illustrius, *ait Gal. in exhor. ad art.* tantò plus dedecoris accedit degeneribus.

Hoc igitur voluit *Plin. in Paneg.* dum

ait:

ait:Nobilitas non imaginibus & ſtatuis, ſed virtute & meritis propagatur. Concedit enim propagari virtutem, ſed non in ſtatuis, verum ſi poſteritas imitetur virtutes parentum. Alioquin omnes ferè conveniunt nobilitati detrahi, niſi propagetur virtus. Quis enim generoſum dixerit hunc, qui indignus genere, & præclaro nomine tantum Inſignis? *Iuven. Sat.8.* Hinc *Salicet. ait in l. providendum. C. de poſtulando.* Non eſt nobilis, qui de nobiliori eſt genere, niſi & ipſe bònis polleat moribus: & *Chryſoſtom.* verba ſunt *ex homil. 5.* Nobilitas vel bonitas cognatorum non valet, niſi fuerimus nos ipſi boni. Notum eſt & illud *Ariſt. 1. de hiſt. an. c. 1. ex verſione Gazæ*, Nobile eſt, quod ex bono prodiit genere; generoſum, quod non à ſua natura degenerat,

Duo igitur nobilitatis fundamenta rectè poſuit *Plato*: aut virtutem, dignitatem, honorem parentum: aut virtutem propriam, *Laert. in vit. Plat.* De genere ait *Ariſtot. 3. polit. c. 13. 4. pol. c. 5.* Nobilitas eſt virtus generis, & *2. Rhetor. c. 15.* Nobilitas eſt quædam majorum claritas. Item *Boet. in Top. & 3. conſil. Philoſ. pro. 6.* Nobilitas eſt quædam laus, veniens de meritis parentum, Quin & Socrates Ariſtidis filiam propter patris virtutem nobilem dicebat. *Ariſt. de nobil. ap. Stob. ſerm. 84.* & Gratianus *l. provid. 7. C. de poſt.* in æquali fere gradu ponit antiquitatem & me-

rita, quod elicitur etiam ex *l.1.in pr.ff.de cens.ex:§:3.v: simil. de pace ten: & ejus: viol.* Nam ipsa antiquitas res commendat patresque Romuli, non alia ratio digniores censentur patribus conscriptis, aut minorum gentium, nisi quod antiquiores. Vnde *Iohan. Raynud.in tr. nobil. q.3.* nobilitas, inquit, tantò major est, quantò plus inveterascit.

Vtrius verò, an qui ex genere, an qui ex propria virtute nobilitatur, major sit dignitas, cum distinctione disputandum est. Nam si nobilis genere à parentum virtute deficiat, suapte culpa genere cadit, genus ingenuum improbat. *Plaut. in Merc.* illique putat *Arist. in lib. de nobil. ap. Stob. serm. 84.* recentem virtutem meritò præferendam, quia & in se commendabilior est, & plus prodest Reip. Nec novitas exprobrari potest. Si enim jure objiciunt mihi novitatem, *ait Mar. apud. Salust. in Iug.* Idem faciant majoribus suis, quibus, uti mihi, ex virtute nobilitas cepit. Omnia enim (*verba sunt Tac. l.11. Annal.*) quæ nunc vetustissima credũtur, nova fuère, inveterascet hoc quoque, & quod nunc exemplis intuemur, inter exempla erit. Quemcunq; volueris, *ait Sene.l.2. contr.6.* revolve nobilem, invenies humilem. Patritios Romanos intuere: An unquam fando accepistis, ait Canulejus, *ap. Liv. lib.4.* patritios esse primò de cœlo missos & nõ factos? Vt igitur

cum

cum Mario concludamus: iniqui ſunt, qui, quod ex aliena virtute ſibi arrogant, aliis ex propria negant. *Saluſt. in Iug.*

Si verò nobilis genere imitetur virtutem paternam, malè ſentit *Barb con. 57. l. 2. in c. ad aures de reſcript*: doctorem literarum & ignobilem præferendum eſſe nobili & literato: quo errore *Cic.* quoque *in reſp: con: Saluſt*: majori ſibi laudi vertit, quod nobilitatis initium poſteris relinquat, ſeu quod genus ſuum à ſe incipiat, ut reſpondebant Iphicrates Harmodio, obſcurum genus ſibi exprobranti. *Plutarch. in Apoph.* Certè, quia difficilius eſt emergere ex humili loco, putat *Panormitan. in cap. de multa extr: de præben*: inter duos æquè benè moratos, nobilem genere eſſe magis honorandũ, ſed ignobilem magis commendandum, idemque tenet *Archidiac. in probatione ult. partis cap. Nunquam di. 56. ubi. notat. Barbat.* idem ſtatuere *Chryſoſtomum*, ad quod adduci poteſt *tex. cap. in. ſcripturis. d.* 96. Sed quia non minor eſt virtus, quàm quærere, parta tueri, cũ *Tiraq. de nobil. cap.* 5. putamus præferendum eum, qui nobilitatem ex genere deductam, nova virtute adauget, quia nova nobilitas novum gradum dignitatis adjicit, *ut ait Hoſtie. ſ. in cap. venerabilis in ver. non multo., de præben.* Hac enim de cauſa filii ICtorum in complendis advocatis præferuntur cæteris *l. Nemini*: 11: C: *de advoc: diu: judicior*: quem

tex. ad id ibi notat *Bald.* dicens : Si duo sint æqualis scientiæ, is est magis honorandus, qui est est de meliori sanguine, *arg. l. 2. §. Quæ omnia 9. C. de vet. jur. enucl.*
• Ostendimus fundamenta, in quibus nobilitas recumbit. Sed sicut gradus Doctoris aut Magistri confertur quidem, conferri sanè debebat, propter eruditionem, nemo tamen pro doctore se venditare audet, nisi renunciatus ab eo, qui rei illius potestatem habet : Ita nec ex virtute quisquam nobilis est, nisi declaratus consensu ejus, cujus ea est potestas. Hinc *Paul. Castrens. lib. 2. cons. 22.* illos propriè vult dici nobiles, quos princeps nobilitat, deque iis rrscripta de Nobilibus loqui autumat. Pertinet autem potestas conferendi nobilitatem ad majestatem. *ut patet ex l. 5. C. de div. rescr.* ubi *Bald.* ait: Imperator potest nobilitatem conferre alicui non habenti, & nobilitare quemcunque vult, & *Bart. in l. 1. C. de dignit. lib. 12.* ubi tractat materiam nobilitatis, majestatis teneri putat, qui, cum non sit venditat se pro nobili. Certe tenetur falsi *per l. Eos. §. qui se pro mili. ff. de fals.* ut notat *Raynud. in 6. q. de nobil. & Tiraquel. cap. 13* Item *per l. Unicam C. ad l. Viscelliam. Damhud. prac. crim. cap. 123. num. 10. Hottom. cons. 35 in pr. quod incipit : Magnum haber pondus.*

Et quanquam Impp. hoc jus tribuitur in Iure Roman. & *Plinius in Paneg.* dicit :

dicit : Cæſaris eſt, ut nobiles afficiat, ac tueatur : tamen adæquatè iis non competit, ſed omni majeſtati, quippe cum omnis majeſtatis, æque libera ſit poteſtas. Supra enim inter jura majeſtatis repoſuimus natalium reſtitutionem. At plus videtur eſſe nobilitare ; quanquam *Budæus in annot. ad Π. l. ult. de Senat.* natalium reſtitutionem coincidere facit cum creatione nobilium. Sed tamen, *canente Boet. lib. 3. conſ. philoſ.* Omne hominum genus in terris Simili ſurgit ab ortu. Quid genus & proavos ſtrepitis ? Si primordia veſtra, Autoremque Deum ſpectes. Nullus degener extat. Ni vitiis pejora fovens proprium deſerat ortum. Vnde cum nemo nobilis naſcatur, non commodè videtur, nobilium creatio cum reſtitutione natalium confundi.

Sed ad majeſtatem hoc jus pertinere, adeò certum eſt, ut indignum quoque nobilitare poſſit, ſi ex certa ſcientia, & non ex ignorata ejus conditione id facit, ut diſputat *Raynud. in tr. de nobil. in 3. q. 4.* Nam ſacrilegii inſtar eſt, dubitare, an is dignus ſit, quem elegerit Imperator, *l. Diſputare 3. C. de crim. ſacril.* & Princeps præſumitur diſpenſare voluiſſe cum ejus defectibus, *arg. l. Quidam 57. ff. de re judic.* Quod ſi tamen id faciat, majeſtas, & nobilitatem ſolo precio vendat, rectè putat *Poggius in lib. de nobil.* ab ea peccari, quia pecuniis comdarari non poſſunt Genero-

nerositas & Virtus, *sec: Eur: ap: Stob: ser:* 85: & Theoctistus tutor, Michaëlem Imp. cum meditaretur, vili cuidam homini dignitates maximas conferre, admonebat, ne dignitates indignitate afficeret, *Zonar: in Michael:*

Quæ de virtute hactenus diximus, non dubitamus, quin plerique de Morali, & imprimis fortitudine, interpretentur: sed nec tamen dianoëticarum principaliores exclusas volumus. Nam *Salicet. in l.prov. C. de postul.* ex eo, quod ibi dicitur, Scientia nobilissimos facit, colligit: Nobilitatem esse filiam scientiæ. Scientia enim precio nummario æstimari non potest, *l.1.§.4. & 5.ff.de extraord. cognit.* Ius Canonicum *cap.de multa vers. circa sublimes.depraben. & dign.* nobiles & literatas personas pro iisdem accipit: Nam doctrina facile exornat generosũ, quæ etiam ex obscuro nobilem facit: *Cassiod.lib.9.Ep.7.* Vnde *Spartian. in Iulia.* proauum Iuliani magis nobilem fuisse scribit, quod esset ICtus: & Vlpianus nobilissimus appellatur *l: diximus: 4. de Excus.* Quod uero de ICtis dicitur, in similibus quoque habet locum. Non enim ICti tantum, sed & Grammatici & Sophistæ, 20: an professi, vicariis annumerantur. *l. un. C. de profes. qui in urb. l. 12.* Vicariorũ autem dignitas similis est comitibus: *l.1 C. de comit. & Archi.* Et quanquam Medici prædicto tit. non exprimuntur, ad eundem tamen ho-

honorem extolluntur, *l. ult. C. de prof. & Med. l.* 10. cum *Lucian. in Medi abdicato*: jam olim Medicis publicitus honores, immunitates, &c tribui solitas scribat. Omnes enim profitentur tales disciplinas, quæ nobiles faciunt.

Vt verò sic nobilitatorum quoque ordinem proponamus, primum locum damus Theologis, ob rationes supra dictas: Secundum prudentibus. Quanquam enim scientes absolutè præstätiores sunt, 10. *Eth.* quia ἀυταρχείαν suam in se habent. 3. *Top.* & ad divinitatem propius accedunt: tamen propterea primum locum in Repub. sibi vendicare non debent, quoniam eorum dicebat *Arist. 4. polit. c.* 12. potissimum habendam rationé, in quibus Reip. salus maximè consistit, seu quibus minimè carere potest. Pictoria ars pura quidem est, multisque commendata à *Plin. l.* 35. Fabioque nobilissimo viro, *ait Cicer.* 1. *Tusc.* laudi datum, quod pingeret. Sed apud Turcas prorsus sordet, cum nullum ibi habeat usum *Dusa. in itin. Constant.* Nec quisquam pictores agrorum possessoribus aut mercatoribus liberalioribus præfert. Quid? quod *Sen. Ep.* 88: pictores ne recipit quidem in ordinem liberalium, quia tantum ad delitias comparati sunt. Prudentes verè plus prosunt Reip: quàm scientes.

Nec verò nobis hic obsunt *Corrasii* 1: *de art. jur. c*: 14. *Chassan. in Catal. de glor.* *mundi*

mundi par. 10. *consid.* 18. & aliorum ICtor. disputationes: Iurisprudentiam esse scientiam. Quanquam enim illi, cum Scholasticis, dum distinguunt scientiam in speculativam & practicam, contradictoria loquuntur, cum scientia vera non magis sit practica, quam ars speculativa, tamen gravius errant, & nullo probabili argumento contendunt Iurisprudentiam esse scientiam propriè dictam. Profert pro hac sententia *Chassan.* multa argumenta, quæ, quia nullius momenti sunt, & res illa huc propriè non pertinet, prætereo. Lubet saltem *Gilkenii ex q. An Iurispr. sit scientia:* argumentum obiter tangere, qui ex eo probat Iurispr. esse scientiam, quod habeat nonnulla axiomata Philosophica. Illa enim axiomata maximam partem sunt ex Ethica & Politica, aut ex Logica & Rhetorica, quæ mutuò eadem possident petita, ideoque scientiam demonstrare non possunt. Præterea licet sint generalia principia, & ex suprema Philosophia petita, an inde liceat mihi concludere, Iurispr. esse Philosophiam: quasi Mathematica esset Metaphysica, quia utitur principiis Metaph. aut Medicina esset scientia, quia utitur principiis Physicis. Principia enim non faciunt scientiam, sed affectionum per principia demonstrationes. Imò principia quæ scientiam pariunt, debent priora & propria esse. Sed hæc principia ICtorum

sunt

ſunt à poſteriori, & prætereà rei demonſtratæ eſſentiam non attingunt, cum ſint prorſus generalia.

Dividit autem *Ariſtot. 6. Ethic. capit.* 7. prudentiam in tres partes: Νομοθετικὴν, Βουλευτικὴν & Δικαστικὴν, quarum priores duæ, majores, plures & Reipub. magis neceſſarias res pertractant, quàm poſterior, quæ pronunciat tantum ſecundum leges, quibus obligatur, cogiturque *cum Vlpian. l. proſpexit. §. 1. Qui & à quibus* dicere: Dura quidem lex eſt, ſed tamen ſic ſcripta. Hæc in rebus ad forum pertinentibus, quæ in comparatione cæterorum minima ſunt portio, potiſſimum occupata eſt, domique tantum prodeſt, & non apud exteros. Sed illæ longè plura & majora ſibi propoſita habent, inque omnem Remp. curam conjiciunt. Vnde *Cominæus lib. 3. bell. Gall.* conſiliarios Principum monet, ne in ſola ultima parte occupent curas ſuas, ſed tales evadere potius cogitent, qualis deſcribitur Labeo ICtus *à Pomp. l. 2. §. ult. ff. de orig. jur.* qualeſque Vlpianum, Paulum & cæteros extitiſſe *Tiraq. in præfat. part. 2.* rectè auguratur.

His enim Reſpub. nullo modo carere poteſt, cum tamen *Thom. Morus* ſine iſtis ſuam conſtituerit Rempub. iiſdemque caruerit Reſpub, Athenienſ. & Lacedæm. & *Colum. lib. 4. rei ruſt.* ſcribat: ſine cauſidi-

mundi par. 10. *consid.* 18. & aliorum ICtor. disputationes: Iurisprudentiam esse scientiam. Quanquam enim illi, cum Scholasticis, dum distinguunt scientiam in speculativam & practicam, contradictoria loquuntur, cum scientia vera non magis sit practica, quam ars speculativa, tamen gravius errant, & nullo probabili argumento contendunt Iurisprudentiam esse scientiam propriè dictam. Profert pro hac sententia *Chassan.* multa argumenta, quæ, quia nullius momenti sunt, & res illa huc propriè non pertinet, prætereo. Luber saltem *Gilkenii ex q. An Iurispr. sit scientia:* argumentum obiter tangere, qui ex eo probat Iurispr. esse scientiam, quod habeat nonnulla axiomata Philosophica. Illa enim axiomata maximam partem sunt ex Ethica & Politica, aut ex Logica & Rhetorica, quæ mutuò eadem possident petita, ideoque scientiam demonstrare non possunt. Præterea licet sint generalia principia, & ex suprema Philosophia petita, an inde liceat mihi concludere, Iurispr. esse Philosophiam: quasi Mathematica esset Metaphysica, quia utitur principiis Metaph. aut Medicina esset scientia, quia utitur principiis Physicis. Principia enim non faciunt scientiam, sed affectionum per principia demonstrationes. Imò principia quæ scientiam pariunt, debent priora & propria esse. Sed hæc principia ICtorum

sunt

sunt à posteriori, & prætereà rei demonstratæ essentiam non attingunt, cum sint prorsus generalia.

Dividit autem *Aristot. 6. Ethic. capit.* 7. prudentiam in tres partes: Νομοθετικὴν, Βουλευτικὴν & Δικαστικὴν, quarum priores duæ, majores, plures & Reipub. magis necessarias res pertractant, quàm posterior, quæ pronunciat tantum secundum leges, quibus obligatur, cogiturque *cum Vlpian. l. prospexit. §. 1. Qui & à quibus* dicere: Dura quidem lex est, sed tamen sic scripta. Hæc in rebus ad forum pertinentibus, quæ in comparatione cæterorum minima sunt portio, potissimum occupata est, domique tantum prodest, & non apud exteros. Sed illæ longè plura & majora sibi proposita habent, inque omnem Remp. curam conjiciunt. Vnde *Cominæus lib. 3. bell. Gall.* consiliarios Principum monet, ne in sola ultima parte occupent curas suas, sed tales evadere potius cogitent, qualis describitur Labeo ICtus *à Pomp. l. 2. §. ult. ff. de orig. jur.* qualesque Vlpianum, Paulum & cæteros extitisse *Tiraq. in præfat. part. 2.* rectè auguratur.

His enim Respub. nullo modo carere potest, cum tamen *Thom. Morus* sine istis suam constituerit Rempub. iisdemque caruerit Respub. Athiens. & Lacedæm. & *Colum. lib. 4. rei rust.* scribat: sine causidi-

absit, propterea deleamus nobilitatem generis, cum & ipsa fundetur super virtute parentum, quorum filii sunt quasi partes, ut loquuntur ICti, *l. Si quis* 11. *C. de impub. & al. subst. l. posthumor.* 13. *de injust. rupt. cap. tam itaque* 1. *q.* 4. *& alibi.* Debet enim, *dicente Ciceron. pro Sext.* valere apud nos clarorum hominum de Repub. meritorum senex memoria, mortuorum quidem, sed in filiis reviviscentium. Nec facilè præsumuntur liberi parentum virtutes relicturi, tum, quia *concludento Stobæ. sent. cap.* 86. ἡ ἀρχὴ τοιαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, πολλὰ παρασκευάζειν, οἷάπερ αὐτή. τοῦτο γάρ ἐστιν ἀρχῆς ἔργον ποιῆσαι, οἷον αὐτὴ, ἕτερα πολλά; quia imposita est nobili loco natis quasi necessitas, ne à majorum virtute degenerent, *ut ait. Boet.* 3. *consol. Philos. pros.* 6. Si enim degenerare inceperint, Incipit ipsorum contra se stare parentum Nobilitas, claramque facem præferre pudendis, *Iuven. Sat.* 8. & ut cunque defecere mores, dedecorant benè nata culpæ: *Horat. l.* 4. *Od.* 4. Majorum gloria, ait Marius *apud Salust. in Iug.* posteris quasi lumen est, nec finit eorum acta obscurari. Quantò vita majorum præclarior, tantò horum socordia ignavior. Quantò genus illustrius, *ait Gal. in exhor. ad art.* tantò plus dedecoris accedit degeneribus.

Hoc igitur voluit *Plin. in Paneg.* dum ait:

ait:Nobilitas non imaginibus & statuis, sed virtute & meritis propagatur. Concedit enim propagari virtutem, sed non in statuis, verum si posteritas imitetur virtutes parentum. Alioquin omnes fere conveniunt nobilitati detrahi, nisi propagetur virtus. Quis enim generosum dixerit hunc, qui indignus genere, & præclaro nomine tantum Insignis? *Iuven. Sat.8.* Hinc *Salicet.ait in l. providendum. C.de postulando.* Non est nobilis, qui de nobiliori est genere, nisi & ipse bònis polleat moribus:& *Chrysostom.* verba sunt *ex homil. 5.* Nobilitas vel bonitas cognatorum non valet, nisi fuerimus nos ipsi boni. Notum est & illud *Arist.1.de hist. an. c.1. ex versione Gazæ*, Nobile est, quod ex bono prodiit genere;generosum, quod non à sua natura degenerat,

Duo igitur nobilitatis fundamenta rectè posuit *Plato*:aut virtutem, dignitatem, honorem parentum: aut virtutem propriam, *Laert.in vit.Plat.* De genere ait *Aristot.3.polit.c.13. 4.pol.c.5.* Nobilitas est virtus generis,& *2.Rhetor.c.15.* Nobilitas est quædam majorum claritas. Item *Boet.in Top.& 3.consil. Philos.pro.6.* Nobilitas est quædam laus, veniens de meritis parentum, Quin & Soctates Aristidis filiam propter patris virtutem nobilem dicebat. *Arist. de nobil.ap. Stob. serm. 84.* & Gratianus *l.provid.7.C.de post.* in æquali fere gradu ponit antiquitatem &

rita, quod elicitur etiam ex *l.1.in pr.ff: de censf.ex:§:3.v: simil. de pace ten: & ejus: viol.* Nam ipsa antiquitas res commendat patresque Romuli, non alia ratio digniores censentur patribus conscriptis, aut minorum gentium, nisi quod antiquiores. Vnde *Iohan. Raynud.in tr. nobil. q.3.* nobilitas, inquit, tantò major est, quantò plus inveterascit.

Vtrius verò, an qui ex genere, an qui ex propria virtute nobilitatur, major sit dignitas, cum distinctione disputandum est. Nam si nobilis genere à parentum virtute deficiat, suapte culpa genere cadit, genus ingenuum improbat. *Plaut. in Merc.* illique putat *Arist. in lib. de nobil. ap. Stob. serm. 84.* recentem virtutem meritò præferendam, quia & in se commendabilior est, & plus prodest Reip. Nec novitas exprobrari potest. Si enim jure objiciunt mihi novitatem, *ait Mar. apud. Salust. in Iug.* Idem faciant majoribus suis, quibus, uti mihi, ex virtute nobilitas cepit. Omnia enim (*verba sunt Tac. l.11. Annal.*) quæ nunc vetustissima credũtur, nova fuère, inveterascet hoc quoque, & quod nunc exemplis intuemur, inter exempla erit. Quemcunq; volueris, *ait Sene.l.2. contr.6.* revolve nobilem, invenies humilem. Patritios Romanos intuere: An unquam fando accepistis, ait Canulejus, *ap.Liv.lib.4.* patritios esse primò de cœlo missos & nõ factos? Vt igitur

cum

cum Mario concludamus: iniqui ſunt, qui, quod ex aliena virtute ſibi arrogant, aliis ex propria negant. *Saluſt. in Iug.*

Si verò nobilis genere imitetur virtutem paternam, malè ſentit *Barb con. 57. l.2. in c. ad aures de reſcript*: doctorem literarum & ignobilem præferendum eſſe nobili & literato: quo errore *Cic.* quoque *in reſp: con: Saluſt*: majori ſibi laudi vertit, quod nobilitatis initium poſteris relinquat, ſeu quod genus ſuum à ſe incipiat, ut reſpondebant Iphicrates Harmodio, obſcurum genus ſibi exprobranti. *Plutarch. in Apoph.* Certè, quia difficilius eſt emergere ex humili loco, putat P*anormitan. in cap. de multa extr: de præben*: inter duos æquè benè moratos, nobilem genere eſſe magis honorandũ, ſed ignobilem magis commendandum, idemque tenet *Archidiac. in probatione ult. partis cap. Nunquam di. 56. ubi. notat. Barbat.* idem ſtatuere C*hryſoſtomum*, ad quod adduci poteſt *tex. cap. in. ſcripturis. d. 96.* Sed quia non minor eſt virtus, quàm quærere, parta tueri, cũ *Tiraq. de nobil. cap. 5.* putamus præferendum eum, qui nobilitatem ex genere deductam, nova virtute adauget, quia nova nobilitas novum gradum dignitatis adjicit, *ut ait Hoſtie. ſ. in cap. venerabilis in ver. non multo., de præben.* Hac enim de cauſa filii ICtorum in complendis advocatis præferuntur cæteris *l. Nemini: 11: C: de advoc: diu: judicior*: quem

tex.

dicit: Cæſaris eſt, ut nobiles afficiat, ac tueatur: tamen adæquatè iis non competit, ſed omni majeſtati, quippe cum omnis majeſtatis, æque libera ſit poteſtas. Supra enim inter jura majeſtatis repoſuimus natalium reſtitutionem. At plus videtur eſſe nobilitare; quanquam *Budæus in annot. ad Π. l. ult. de Senat.* natalium reſtitutionem coincidere facit cum creatione nobilium. Sed tamen, *canente Boet. lib. 3. conſ. philoſ.* Omne hominum genus in terris Simili ſurgit ab ortu. Quid genus & proavos ſtrepitis? Si primordia veſtra, Autoremque Deum ſpectès. Nullus degener extat. Ni vitiis pejora fovens proprium deſerat ortum. Vnde cum nemo nobilis naſcatur, non commodè videtur, nobilium creatio cum reſtitutione natalium confundi.

Sed ad majeſtatem hoc jus pertinere, adeò certum eſt, ut indignum quoque nobilitare poſſit, ſi ex certa ſcientia, & non ex ignorata ejus conditione id facit, ut diſputat *Raynud. in tr. de nobil. in 3. q. 4.* Nam ſacrilegii inſtar eſt, dubitare, an is dignus ſit, quem elegerit Imperator, *l. Diſputare 3. C. de crim. ſacril.* & Princeps præſumitur diſpenſare voluiſſe cum ejus defectibus, *arg. l. Quidam 57. ff. de re judic.* Quod ſi tamen id faciat, majeſtas, & nobilitatem ſolo precio vendat, rectè putat *Poggius in lib. de nobil.* ab ea peccari, quia pecuniis comdarari non poſſunt Genero-

nerositas & Virtus; *sec: Eur: ap: Stob: ser:* 85: & Theoctistus tutor, Michaëlem Imp. cum meditaretur, vili cuidam homini dignitates maximas conferre, admonebat, ne dignitates indignitate afficeret, *Zonar: in Michael:*

Quæ de virtute hactenus diximus, non dubitamus, quin plerique de Morali, & imprimis fortitudine, interpretentur: sed nec tamen dianoëticarum principaliores exclusas volumus. Nam *Salicet. in l. prov. C. de postul.* ex eo, quod ibi dicitur, Scientia nobilissimos facit, colligit: Nobilitatem esse filiam scientiæ. Scientia enim precio nummario æstimari non potest, *l. 1. §. 4. & 5. ff. de extraord. cognit.* Ius Canonicum *cap. de multa vers. circa sublimes. depraben. & dign.* nobiles & literatas personas pro iisdem accipit: Nam doctrina facile exornat generosũ, quæ etiam ex obscuro nobilem facit: *Cassiod. lib. 9. Ep. 7.* Vnde *Spartian. in Iulia.* proauum Iuliani magis nobilem fuisse scribit, quod esset ICtus: & Vlpianus nobilissimus appellatur *l: diximus: 4. de Excus.* Quod uero de ICtis dicitur, in similibus quoque habet locum. Non enim ICti tantum, sed & Grammatici & Sophistæ, 20: an professi, vicariis annumerantur. *l. un. C, de profes. qui in urb. l. 12.* Vicariorũ autem dignitas similis est comitibus: *l. 1 C. de comit. & Archi.* Et quanquam Medici prædicto tit. non exprimuntur, ad eundem tamen ho-

honorem extolluntu, *l. ult. C. de prof. & Med. l.* 10. cum *Lucian. in Medi abdicato*: jam olim Medicis publicitus honores, immunitates, &c tribui solitas scribat. Omnes enim profitentur tales disciplinas, quæ nobiles faciunt.

Vt verò sic nobilitatorum quoque ordinem proponamus, primum locum damus Theologis, ob rationes supra dictas: Secundum prudentibus. Quanquam enim scientes absolutè præstãtiores sunt, 10. *Eth.* quia ἀυταρκείαν suam in se habent. 3. *Top.* & ad divinitatem propius accedunt: tamen propterea primum locum in Repub. sibi vendicare non debent, quoniam eorum dicebat *Arist.* 4. *polit. c.* 12. potissimum habendam rationẽ, in quibus Reip. salus maximè consistit, seu quibus minimè carere potest. Pictoria ars pura quidem est, multisque commendata à *Plin. l.* 35. Fabioque nobilissimo viro, *ait Cicer.* 1. *Tusc.* laudi datum, quod pingeret. Sed apud Turcas prorsus sordet, cum nullum ibi habeat usum *Dusa. in itin. Constant.* Nec quisquam pictores agrorum possessoribus aut mercatoribus liberalioribus præfert. Quid? quod *Sen. Ep.* 88: pictores ne recipit quidem in ordinem liberalium, quia tantum ad delitias comparati sunt. Prudentes verè plus prosunt Reip: quàm scientes.

Nec verò nobis hic obsunt *Corrasii* 1: *de art. jur. c*: 14. *Chassan. in Cat al. de glor.* *mundi*

mundi par. 10. *consid.* 18. & aliorum ICtor. disputationes: Iurisprudentiam esse scientiam. Quanquam enim illi, cum Scholasticis, dum distinguunt scientiam in speculativam & practicam, contradictoria loquuntur, cum scientia vera non magis sit practica, quam ars speculativa, tamen gravius errant, & nullo probabili argumento contendunt Iurisprudentiam esse scientiam propriè dictam. Profert pro hac sententia *Chassan.* multa argumenta, quæ, quia nullius momenti sunt, & res illa huc propriè non pertinet, prætereo. Lubet saltem *Gilkenii ex q. An Iurispr. sit scientia:* argumentum obiter tangere, qui ex eo probat Iurispr. esse scientiam, quod habeat nonnulla axiomata Philosophica. Illa enim axiomata maximam partem sunt ex Ethica & Politica, aut ex Logica & Rhetorica, quæ mutuò eadem possident petita, ideoque scientiam demonstrare non possunt. Præterea licet sint generalia principia, & ex suprema Philosophia petita, an inde liceat mihi concludere, Iurispr. esse Philosophiam: quasi Mathematica esset Metaphysica, quia utitur principiis Metaph. aut Medicina esset scientia, quia utitur principiis Physicis. Principia enim non faciunt scientiam, sed affectionum per principia dēmonstrationes. Imò principia quæ scientiam pariunt, debent priora & propria esse. Sed hæc principia ICtorum

sunt

ſunt à poſteriori, & prætereà rei demonſtratæ eſſentiam non attingunt, cum ſint prorſus generalia.

Dividit autem *Ariſtot. 6. Ethic. capit. 7.* prudentiam in tres partes: Νομοθετικὴν, Βουλευτικὴν & Δικαστικὴν, quarum priores duæ, majores, plures & Reipub. magis neceſſarias res pertractant, quàm poſterior, quæ pronunciat tantum ſecundum leges, quibus obligatur, cogiturque *cum Vlpian. l. proſpexit. §. 1. Qui & à quibus* dicere: Dura quidem lex eſt, ſed tamen ſic ſcripta. Hæc in rebus ad forum pertinentibus, quæ in comparatione cæterorum minima ſunt portio, potiſſimum occupata eſt, domique tantum prodeſt, & non apud exteros. Sed illæ longè plura & majora ſibi propoſita habent, inque omnem Remp. curam conjiciunt. Vnde *Cominæus lib. 3. bell. Gall.* conſiliarios Principum monet, ne in ſola ultima parte occupent curas ſuas, ſed tales evadere potius cogitent, qualis deſcribitur Labeo ICtus *à Pomp. l. 2. §. ult. ff. de orig. jur.* qualeſque Vlpianum, Paulum & cæteros extitiſſe *Tiraq. in præfat. part. 2.* rectè auguratur.

His enim Reſpub. nullo modo carere poteſt, cum tamen *Thom. Morus* ſine iſtis ſuam conſtituerit Rempub. iiſdemque caruerit Reſpub, Athenienſ. & Lacedæm. & *Colum. lib. 4. rei ruſt.* ſcribat: ſine cauſidi-

cis olim satis felices fuisse, futurasque urbes: Imò cum *Ludòvvicus Vives de emendat. Iurispr.* Vngariæ Remp. melius viguisse doceat, antequam Neapolitani legum aucupes eò ingrederentur, quod & in Repub. Roman. ostendit *Ammian. Marcell.* prolixè, & *Petron. Arbit. in Sat.* & *Lucilius Satyr.* cujus versus refert *Lactant. lib.5.* Nec efficax est argumentum *Christoph. Ehemii lib.2. princ. Iur. cap.6.* pro eorum dignitate. Non enim quovis modo dirigi ad nobilem finem, dignitatem parit, sed modo quoque nobili. Alioquin sunt instrumentales nonnullæ disciplinæ ad justitiam comparatæ, quæ tamen propterea æquè nobiles non sunt. Quin etiam priores duæ partes, cum universali Reipub. salute attingunt justitiam, sed eminentiori modo, prout *Cicero* docet 1. *de leg.*

Post ICtos, collocamus Medicos, quorum conditio, *ut ait Vlpia. l.1. §.1. de extraord. cogn.* justior est, quam Philosophorum, cum hi salutis hominum, illi studiorum curam gerant. Meritò enim *Modestin. l. Inter eos. §.2. ff. Ex quib. caus. maj:* medicos militum dicit publicè prodesse, quia, quid utilius fieri potuit, quàm quod Hippocr. plurima oppida à peste liberavit, *Gal: de commod: Ther: cap:6* : *Æt: Tetrab: 2. ser: 1. ca: 94.* pro quo beneficio ipsi Athenis honores Herculis decreti sunt, ejusdemque manibus Coi singulis

gulis annis parentarunt: *Soran: in histor:* An non Democedes Crotoniensis regnum servavit, cum Darium servaret, *Herod: li:* 3: & Antonius Musa, cum Augustum, cui ob id statua decreta est juxta Æsculapium: *Tranquil: in Aug: c:* 59: ipsique Æsculapio habita erat Romæ supplicatio, ut ex Epidauro veniret, & Romam peste liberaret: *Liv. lib.* 25: Tantum honorem Medicis habuerunt, quod illud *Quintiliani* scirent: Sola Medicina est, qua omnes indigent: Sicut enim sine sanitate, *dicente Orpheo in Hym.* cætera sunt inutilia, ita & sine medicina, sicut pulchrè edisseruerunt *Luci. in Med. abdic. Alex. Aphrod. in pr. sect.* 2. *Probl. & Cassiod. lib.* 9. *Ep.* 19: ubi scribitur formula comitis Archiatri.

Propter has & alias rationes *Petrus Charmensis in Lixoperita.* medicum exæquavit ICto, imò *Bern. Medicus Flor. in disp. super hac re* antepoſuit, quā disceptationem *Poggius Flor.* olim in medio reliquerat: Quicquid sit certè *Panormit. cap. cæterum. vers. venio ad gl. ext. de jura. cal. & Luc. Pen. in rub.* C. *de prof. & Med. lib.* 10. argumentum non valet, alioquin universa Philosphia, tum Iurisprūdentiæ, tum Medicinæ præponenda erit. Antiqui sanè, cum maximam Medicinæ utilitatem viderent, Medicos pro Diis habuerunt, *Hippocr. de antiq. medic.* ipsique reges & Pontifices Medicinam e-

xercuerunt, ut late diducit *Tiraq. de nobli. cap.* 31 *Castella. l.* 1. *de off. reg. c.* 17. Nec passi sũt à civitatibus medicos abesse. Quam sollicitè Artaxerxes accersiverit Hippocratem *ex Ep. ejus ad Hyast.* datet. Melampo Argivi dederunt regnum, ut mulieres ab insania liberaret. *Herod. lib.* 9. Dioscorides in delitiis fuit Antonio & Cleop *Suid. in Diosc.* Alexandro Philippus, *Arrian. in Alex. hist.* Pyrrho Timochares & Nicias, *Plut. in Pyr. & Virg.* 12. *Æneid.* Iapidem medicum adjungit suo Æneæ, quem imitatus *Sil. Ital. l.* 5. Hannibali addit Synalum. Nullibi enim medicina carere possumus. quod ubi advertit Augustus, cum peregrinos omnes ejiceret urbe, solos Medicos & Præceptores reservavit. *Sueton. in Aug.*

Succedũt Philosophi speculativi, quorum vitam dicebat *Arist.* 10. *Eth.* à Rep. alieniorem, qui tamen propterea Rep. non sunt ejiciendi, sicut tempore Domitiani Philosophos Italia pulsos memorat *Xiphil. in Domit.* Nam *Plato* 5. & 6. *de Rep.* tum demum salvas futuras Resp. scribit, si vel imperantes philosophentur, aut Philosophi imperent, quod in ore habuit semper Antoninus, *Capitol. in Anton.* latiusque explicant *philo lib.* 2. *de vit. Mo.* *Cic. in Ep. ad Q. Frat. Nicepho. Blemi. in pr.* *sua. Log. Boet. in cons.* Nec est, quod d Metaphysica *cum Ramo* quisquam objiciat illud *Plutarchi*: Eam esse mutilem

& proindecum *Gell. lib. 5. cap. 15.* Ennianum Neoptolemum probet, qui ait: Philosophandum est paucis, nam omninò haud placet. Quamvis enim nobilior est Metaph. quam ut ex utili æstimari debeat, tamen, quod *Them. 1. de an. cap. 1.* de scientia animæ dicebat, tam fœcunda] est ejus bonitas, ut præter intentionem suam ejus radios ad omnes disciplinas diffundat, iisque incredibile momentum afferat.

Cum hoc doctorum ordine coincidit militaris, quia sicut illo in pace, ita hoc opus est in bello, 2. *Pol.* 5.7. *Pol* 1: *cap.* 3. Apud Polonos ordo militaris primas habet, *ut dicitur libr.* 1. *Stat: cap.* 5.*a.*1.*l.*2. cujus quandam rationem affert *Polydor. Virg. lib.* 2. *cap.* 10. quia facta dictis præstant: Sed, quia parvi sunt foris arma, nisi sit consilium domi, *Cic.*1.*de off.*& qui consilio juvat, plus juvat, quàm qui armis, *Cic. in Cat.* æqualis est utrorumque dignitas nisi præsens necessitas unius conditionem nobiliorem efficiat. Tũ enim is præferendus quem præsentia magis exigunt, sicut Valent.& Valens statuerunt *l. in civilib. 1. C. de offic. Vicar.* ut in civilibus causis Vica,ii comitibus militum anteferrentur, in militaribus negotiis comites vicariis. Vide *Bolog. in disp. & Lauterb. in li. de hac re, &c.*

Alias militia per se non nobilitat, cum apud Romanos cogerentur cives omnes

 mili-

militare: *Polyb.l. 6.l.cum ob C.de his qui non impl.num.l.fin.C.de veter.* & qui ad delectum, non respondebat libertatem perdiderat *l.4.§.5.de re milit.* nec tamen omnes fiebant nobiles, imò libertini repellebantur à dignitatibus, *l.1.si serv.aut lib.* cumque App.Claudius libertinorum filios legisset in senatum, senatus inquinatus putabatur indignis: *Flor. libr.* 9.*Epit.* sed his patebat militia, ut constat ex *l:si duobus,ff.de testam.milit.l.43.de op. lib.1.super servis, C.qui mil.poss:* Præterea *Faber in rub.de milit.testam.instit.* hoc argumento utitur: Infamia non compatitur dignitatem *l.infamia C.de Decur: libr:* 10: sed miles potest infamis esse, quia damnatus publici criminis, fit infamis, *l:Infamem de publ:jud:* non tamen desinit esse miles, *l: si quis filio §.irritum ff.de injust. testam.* Non tantum ostendit ratio hæc, militiam non nobilitare, sed ne dare quidem dignitatem, quod elici videtur *ex l. ult.C.qui mil.poss.* & *Salicet.* idem notat ex *l.ult. C. de pagan.* Proinde non rectè sentit *Alciat in lib:de sing:cert.cap.*30. ex sententia *Iacobi Trivultii*, militiam omnem nobilitare, quod tenet etiam *Raynud. de nobil.* sed *Matth.de afflict:in const: quæ incip: Constitutione præsenti in* 1:*notab.* rectè sentit: Licet simplex militia non connumeretur inter gradus dignitatis, ea tamen, quæ cum præpositura est, ut sunt Capitanei Equestres, vel Pedites, dignitatem habet. *Re-*

Reſtat jam ordinẽ nobilium ſubjiciamus.

Nobilium autem nomen latiſſimè patet, ita, ut complectatur omnes ordines citra majeſtatem, uſque àd plebe os. Nam & Marchionem Miſnenſem Innocentius III. vocat nobilem virum *cap: conſtitutu, de teſt: & atteſta:* & Innoc. IV. comitem Bononienſem, regis Portugalliæ fratrem, nobilis nomine citat. *cap: Grandi in pr. de ſuppl: neglig: prǽl: in ſext.* Eadem vis eſt nominis Generoſi. Licet enim ſi Etymologiam ſpectemus, *Cornel: Front. in lib: de nom: verb: diff:* nobilem dicat nominari nobilitate rerum, Generoſum autem eum, qui Græcè γενναῖος *apud Ariſt: 2: Rhet:* appellatur, quod & indicavit *Ovid: 4: Triſt: El: 3.* O qui nominibus cum ſis generoſus avorum, Exuperas morum nobilitate genus: tamen uſus Latinitatis obtinuit, ut & de nobilitate ex propriis factis dicatur generoſitas. Ita enim Marius fortiſſimum quemque vocat generoſiſſimum, *Saluſt: in Iug:* & *Iuven Sat: 8:* ait: Quis generoſa putet, niſi fortia;

Sed, quia ambitio hominum plures honorum gradus excogitavit, quam ſuppetant nomina, hinc factum, ut ex conſuetudine coacti fuerint communibus titulis peculiares affingere gradus, qui in ſignificatione nativa non continentur. Oſtendit *Tiraq. cap. 2. de nobil.* nomina: Clarus, Illuſtris, Spectabilis, Generoſus,

Nobilis, apud Latinos de universa latitudine nobilitatis accipi: jam olim tamen, & nunc multò magis, quando titulorum proventus luxuriat uberrimus, alium atque alium dignitatis gradum designant. Clarissimatus enim, honorem denotat senatorium in jure Rom. *l. unic. C. de Eq. dig. lib.* 12. seu consularem. *l.* 2. *C. de dom. & prot. lib. Eod. Marcel. lib.* 21. *Cassiod.* 7. *Ep.* 38. Spectabilitas olim denotavit honorem ducalem *l.* 2. *de dom. & prot. lib:* 12. *Cassiod. lib.* 7. *Ep.* 4. 37. Illustrium verò ordo alius fuit, & super illustrium, quanquam hunc titulum in jure reperiri negat *Alciat.* 3. *d spunct. cap.* 4. De quorum omnium, aliisque dignitatibus & gradibus consule ICtos *ad l.* 1. *ff. de off. ei. cui mand. jurisdict.*

Impossibile enim est, in tanta honorum varietate præcisè & ordine nobilium in quavis Rep. numerum determinare, cum is à puro arbitrio summæ potestatis dependeat. Nam, cum Impp. Græci pluimis cogerentur blandiri, immensum quantum multiplicaverunt dignitates, ut alia esset Imperatoris, alia Augusti, alia Cæsaris, alia Protosebasti, alia Sebasti, &c. prout ex *Paulo Diac. Zon. Gregor. & Nice.* patet. Imperii German. nobilitates recensentur, *cap. unic. Quis dic. dux.* Dux, Marchio, Comes, Capitaneus, aliique valvasores majores, quibus anteponendus est Rex Romano, cum cæteris fidu-

fiduciariis Regibus, Eundem fuisse fere ordinem inter Mammelucos, seu Nobiles Ægyptios, Martyr refert *de legat. Babyl.* Apud Chinenses *ait Bot. p. 2. Geog.* principum nomen ignotum est, nec sunt nisi unus gradus nobilium post regem: Apud Muscovitas similiter, ubi Bajoreni vocantur. *Sigism, Bar. in Musco.* Apud Polonos non tam nobilitas, quam officiorum gradus distincti sunt in Palatinos, Castellanos, Capitaneos, &c. *Cromer. de Mag Polon.* sicut & apud Turcas in Visiros Bassas, Bassas, Bellerbeios, &c. *Busbeq. 1. Ep. Menavi. de offic. secul. Turc.* In aliis Rebuspub. alii sunt gradus, quos sollicitius huc inserciri operæ pretium non est.

Ad Plebejos pergimus, qui officia tractant sordidiora, ut agricolæ, mercatores, opifices, &c. De Agricolis extat lex Romuli: Plebeji agros colunto, *Halyc. lib. 2. Livius lib. 1:* & apud Thraces agricolæ erant contemptissimi: *Herodot. lib. 4.* Apud Cretenses Ilotæ & Periæci exercebãt agros, 2. *Politicor. cap.* 8. Vnde *Iason in §. item Institution. de Action.* ignobilem putat fieri, qui rus exit ab urbe, quod tamen mos Gallorum, Anglorum, Germanorum, Polonorum, falsum demonstrat, & quod *Plinius scribit libr.* 18. *cap.* 3. manibus Imperatorum tractatam fuisse agriculturam, cum & Cyrus hortos severit, *Xenophon in Oeconom.* & Atta-

lus, *Varro* 1: *de re rustica cap.* 1: *Columella libr:* 1: *cap:* 1: Item Archelaus, Hieron, *Plinius dict. loc.* & nobilissimi Romanorum agros exercuerint, *Cicero in Catone. Majori Colum.* 1. *de re rust.c.*1. *Plinius lib.*18. Ideoque *Aristot.*7. *Polit.c.*9. *&* 10. distinguit inter possessores agrorum, quos nihil vetat esse nobiles: & inter cultores, qui ad servilia opera non parum deflectunt: sin verò precium pro laboret accipiant, omninò ad sordes abeunt.

Oportet autem hunc ordinem præ cæteris diligenter in Repub. conservari, *Plato* 3. *de ll. Aristot.*1. *Polit.c.* 5.7. *Pol.*8 1. *Occ.*2. *Aver.tr.*3, *Pol.* quia in omni Repub. ante omnia necessarium est alimentum. 7. *polit.cap:* 8. At hoc maxime & commodissimè acquiritur per agriculturam, qua de causa Terram eandem vocabant matrem & Cererem, *Var.*3. *de re rust.cap:* 1: Vnde & leges vetant rusticos avocari ab operis, *l.*2. *de Nund.l.* 1. *C. de agric.* ne, *ut loquitur Callistr.* destituatur annonæ præbitio, eademque de causa censorium erat, agrum malè colere, *Plinius lib.* 18. *&* *Varro* 2. *de re rust:in præf.* conqueritur de Romanis, quod, postquam intra murum ferè correpserunt patres familiæ, relictis falce & aratro, frumentum locent, qui nobis advehat, qui saturifiamus, ex Africa & Sardinia, & navib. vindemiam condiant ex insula Coa

&

& Chia, quæ verba repetit *Colum: in præf: 1: de re ruſt.* Accedit, quod honeſtiſſimus modus acquirendi ſit ex agris. Cætera, *inquit Colum: dict: loc:* diverſa & repugnantia, quaſi diſſident à juſtitia: ſed hoc genus amplificandi retinendique patrimonii omni crimine, caret. O Fortunatos nimium, bona ſi ſua norint Agricolæ, quibus ipſa, procul diſcrodibus armis, Fundit humo facilem victum juſtiſſima tellus, *Virgil. in Georg.*

Varro 3. de re ruſt. cap. 1. Colum: in præfat: lib. 1. duas alias tangunt rationes, quas una cum præcedenti complexus eſt *Cato in pr. lib. de re ruſt.* Virum bonum inquit, cum laudabant, ita laudabant: Bonum agricolam, bonum colonum. Ampliſſimè laudari exiſtimabatur, qui ita laudatur. Mercatorem autem ſtrenuum ſtudioſumque rei quærendæ exiſtimo, verum periculoſum, & calamitoſum. At ex agricolis viri fortiſſimi & milites ſtrenuiſſimi gignuntur: maximeque pius quæſtus ſtabiliſſimuſque conſequitur, minimeque invidioſus: minimeque malè cogitantes ſunt, qui in eo ſtudio occupantur: Nimirum optimus eſt populus, qui conſtat ex agricolis: *6. polit. cap. 4.* quippe, Extrema per illos Iuſtitia, excedens terris, veſtigia fecit. *Virgilius in Georg.* deinde uſu indureſcunt ad belli labores ſuſtinendos, qua de cauſa annum ita olim

olim diviserant, ut nonis modo diebus urbanas res usurparent, reliquis ut rura colerent. Quod dum servarunt, *ait Var. in præf. lib.* 2. utrumque consecuti sunt, ut & agros fœcundissimos haberent, & ipsi valetudine firmiores essent. Inde Gallos robur suum acquisisse autor est, *Polyb. lib.* 2. & Maximinum. *Capitol. in Max.* *Philo 1. de vit. Mos. Xenoph. in Oecon.* Vt taceam jucunditatem studii hujus, quam *Xenoph. d. lo. Virgil. in Ecl. & secundo Georg. Horat. in Epod. Cicer. de sen. Polyd. Virg. libro tertio de inv. rer. capit.* 1. in commendationem producunt, quia Politicus rationem habet, non jucundissimæ, sed optimæ vitæ.

Post Agricolas necessarii videntur negotiatores seu mercatores, quos plerarumque Rerump. authoritate inter plebejos rejicimus *Halycar. lib.* 1. nequidem inter cives Rom. eos relinquit, & *Martian. l. legatis 65. de leg.* 3. negotiatores accenset servis. Sed huic l. derogatum oportuit, cum admissi fuerint ad suffragia, *Sigon.* 2. *de jur. Rom. cap.* 7. & *Cic.* 5. *in Ver.* introducat Gavium Cossanum, conquerentem, se civem Roman. esse, & metuisse cum L. Pretio splendidissimo Equite, qui Panormi negotietur, in quem locum *Manut.* Equitibus, inquit, mercari licebat: patritiis minimè. Vnde illud *Cicer. in Parad.* propter aviditatem nullum quæstum turpem putas, cum isti ordini

dini ne honestus quidem possit esse ullus. Clarius *Liv. libr.* 20. Quæstus omnis patribus indecorus visus, & *Scævola l.* 3. *de vac. & excus. mun.* Senatoribus navem habere non licet, l. Iulia Repet. Quin & Tarquinium viliorem fecit, quod mercaturam pater ejus exercuisset: *Val. Max. li.* 3. *cap.* 3. Vespasianum vituperat *Sueton. c.* 16. *in Resp.* quod negociationes, vel privato pudendas, propalam exercuerit coëmendo quædam tantum, ut pluris postee distraheret, & *Capitol. in Pert.* inter Pertinacis sordes numerat, quod mercaturæ studuerit, quod *Comin l.* 2. *bel Neap.* Ferdinando quoque Regi Neapol. exprobat. Sed *Damian. à Goes*, regem suum, cui idem objectum erat, excusat, quod in commutandis rebus non tam quæstum, quam occasionem propagandæ religionis spectet.

Theophilus enim Imperat. uxoris negotiatoriam navim in portu combussit, cum hac increpatione: Cum Deus me Cum Deus me Imp. fecerit, tu me nauclerum facere contendis. Scito autem mercaturam privatis hominibus esse attributam, ut eam tolerandæ vitæ occasionem habeant. Quod si nos præter imperii opes, etiam mercaturæ emolumenta interceperimus, undenam fortunæ tenuioris homines victum comparabunt. *Zona in Theoph.* Revera enim mercatura aliquid fordium habet, quia sine fraude

vix

proficit, & cum incommodis aliorum conjuncta est, *7.polit.c.9.* In personas verò nobiles non cadunt sordes, quo argum. *Bald.in l.cum legitima, ff. de stat. hom.* Bastardos negat esse nobiles, quia sordes, ait, non merentur nominari inter præcipuos. Quin etiam elanguescit nobilitas & virtus, si in quæstu faciendo occupetur, quam ob causam *Cas.* scribit *2.de bell.Gall.* Nervios à suis oris repulisse mercaturam, & Apollonius Thyanæus solitus fuit adolescentes ab ea abducere, tanquam à re vili, quæ non vereatur odium omnium capere, modò sit cum aliquo conjunctum lucello. *Philostr. lib. 4. & 8.*

Hinc factum est, ut nobiles negotiari prohibiti fuerint, *l.Nobil. C. de com. & merc. l:6:C. de dignit.* quia & inter sordidos & abjectos quæstus mercatura reponitur. *l. Humilem, C. de incestis. l.Senatores 1. C. de nat. liber.* Russorum nobiles adeò despicatui habent mercaturam, ut mendicare malint, quam eam exercere, *Sigismund. Bartholom.* Apud Polonos prō Nobilibus non reputantur, qui exercent eas artes & actiones, quas communiter cives, & qui in civitatibus morantur, exercere solent, ut statuit Alex Anno 1505. *Libr. 1. statut. Polon. cap. 15. a. 1. l. 3.* Nec apud Saxonas olim nobilis æstimabatur, qui mercaturæ dabat operam, ut pa-
tet

tet ex 9.articulo Torneam: quem Philippus Cæſaris Canc. rogavit, & Henricus Auceps confirmavit, ne liceat illum ad palæſtram prodire, qui mercatura nobilitatem contaminaſſet, *Munſter. in deſcript: Torneam.* Cautum quoque eſt in Saxonia anno 1573: ne nobiles meacaturam, cæteravè civium opificia ad ſe transferant, quod *M*auritius & Auguſtus Electores propterea ſe conſtituiſſe addunt, ne nobiles civitatibus debitum lucrum præverterent, & ſuo genere quicquam indignum admitterent, *Conſtit. Electoral.Saxon.pag.*17.*&* 124. Civitates Daniæ Haffnia & Ellenbogen, inter cætera, quibus ſe à nobilitate prægravatas putabant, hoc quoque urſerunt, quod commercia ipſi nobiles tractarent, nec civibus relinquerent, unde familiam alere poſſent. *Vide reſponſ. civitat. contra nobilitatem pro Chriſtierno.*

Veneti tamen, Genuenſes aliæque ad mercaturam ſitæ civitates, non credunt per negotiationes nobilitati detrahi, ut *Poggius refert de nobilit.* quanquam *Cepoll.in mat.nobil.* etiam nobilitati per mercaturam aliquid decedere putat in illo loco, ubi ex ſtatuto licet nobilibus negotiari.

Cæterùm ne omnes mercatores uno ſtylo perfodiamus, diſtinguendum eſt cum *Cicero.1.de offic.* inter mercaturam

ten-

xercuerunt, ut late diducit *Tiraq.de nobli. cap.31 Castella.l.1.de off.reg.c.17.* Nec passi sũt à civitatibus medicos abesse. Quam sollicitè Artaxerxes accersiverit Hippocratem *ex Ep.ejus ad Hyast.* datet. Melampo Argivi dederunt regnum, ut mulieres ab insania liberaret. *Herod. lib. 9.* Dioscorides in deliciis fuit Antonio & Cleop *Suid. in Diosc.* Alexandro Philippus, *Arrian.in Alex.hist.* Pyrrho Timochares & Nic ias, *Plut.in Pyr.& Virg.12. Æneid.* Iapidem medicum adjungit suo Æneæ, quem imitatus *Sil.Ital.l.5.* Hannibali addit Synalum. Nullibi enim medicina carere possumus. quod ubi advertit Augustus, cum peregrinos omnes ejiceret urbe, solos Medicos & Præceptores reservavit. *Sueton. in Aug.*

Succedũt Philosophi speculativi, quorum vitam dicebat *Arist. 10. Eth.* à Rep. alieniorem, qui tamen propterea Rep. non sunt ejiciendi, sicut tempore Domitiani Philosophos Italia pulsos memorat *Xiphil.in Domit.* Nam *Plato 5.& 6.de Rep.* tum demum salvas futuras Resp. scribit, si vel imperantes philosophentur, aut Philosophi imperent, quod in ore habuit semper Antoninus, *Capitol. in Anton.* latiusque explicant *philo lib.2.de vit.Mos. Cic.in Ep.ad Q.Frat.Nicepho.Blemi.in pr. sua. Log. Boet. in cons.* Nec est, quod de Metaphysica *cum Ramo* quisquam objiciat illud *Plutarchi* : Eam esse mutilem-

&

& proindecum *Gell. lib. 5. cap. 15.* Ennianum Neoptolemum probet, qui ait: Philoſophandum eſt paucis, nam omninò haud placet. Quamvis enim nobilior eſt Metaph. quam ut ex utili æſtimari debeat, tamen, quod *Them. 1. de an. cap. 1.* de ſcientia animæ dicebat, tam fœcunda] eſt ejus bonitas, ut præter intentionem ſuam ejus radios ad omnes diſciplinas diffundat, iiſque incredibile momentum afferat.

Cum hoc doctorum ordine coincidit militaris, quia ſicut illo in pace, ita hoc opus eſt in bello, 2. *Pol.* 5. 7. *Pol t: cap.* 3. Apud Polonos ordo militaris primas habet, *ut dicitur libr.* 1. *Stat: cap.* 3. *a.* 1. *l.* 2. cujus quandam rationem affert *Polydor. Virg. lib.* 2. *cap.* 10. quia facta dictis præſtant: Sed, quia parvi ſunt foris arma, niſi ſit conſilium domi, *Cic.* 1. *de off.* & qui conſilio juvat, plus juvat, quàm qui armis, *Cic. in Cat.* æqualis eſt utrorumque dignitas niſi præſens neceſſitas unius conditionem nobiliorem efficiat. Tū enim is præferendus quem præſentia magis exigunt, ſicut Valent. & Valens ſtatuerunt *l. in civilib. 1. C. de offic. Vicar.* ut in civilibus cauſis Vica,ii comitibus militum anteferrentur, in militaribus negotiis comites vicariis. Vide *Bolog. in diſp. & Lauterb. in li. de hac re, &c.*

Alias militia per ſe non nobilitat, cum apud Romanos cogerentur cives omnes

 mili-

militare: *Polyb.l. 6.l.cum ob C.de his qui non impl.num.l.fin.C.de veter.* & qui ad delectum, non respondebat libertatem perdiderat *l.4.§.5.de re milit.* nec tamen omnes fiebant nobiles, imò libertini repellebantur à dignitatibus, *l.1.si serv.aut lib.* cumque App.Claudius libertinorum filios legisset in senatum, senatus inquinatus putabatur indignis: *Flor. libr. 9.Epit.* sed his patebat militia, ut constat ex *l:si duobus,ff.de testam.milit.l.43.de op. lib.1.super servis, C.qui mil.pos:* Præterea *Faber in rub.de milit.testam.instit.* hoc argumento utitur: Infamia non compatitur dignitatem *l.infamia C.de* Decur: *libr: 10:* sed miles potest infamis esse, quia damnatus publici criminis, fit infamis, *l:Infamem de publ:jud:* non tamen desinit esse miles, *l: si quis filio §.irritum ff.de injust. testam.* Non tantum ostendit ratio hæc, militiam non nobilitare, sed ne dare quidem dignitatem, quod elici videtur *ex l. ult.C.qui mil.poss.* & *Salicet.* idem notat ex *l.ult. C. de pagan.* Proinde non rectè sentit *Alciat in lib:de sing:cert.cap.30.* ex sententia *Iacobi Trivultii*, militiam omnem nobilitare, quod tenet etiam *Raynud. de nobil.* sed *Matth.de afflict:in const: quæ incip: Constitutione præsenti in 1:notab.* rectè sentit: Licet simplex militia non connumeretur inter gradus dignitatis, ea tamen, quæ cum præpositura est, ut sunt Capitanei Equestres, vel Pedites, dignitatem habet.

Re-

Restat jam ordinē nobilium subjiciamus.

Nobilium autem nomen latissimè patet, ita, ut complectatur omnes ordines citra majestatem usque ad plebejos. Nam & Marchionem Misnensem Innocentius III. vocat nobilem virum *cap: constitutis, de test: & attesta:* & Innoc. IV. comitem Bononiensem, regis Portugalliæ fratrem, nobilis nomine citat. *cap: Grandi in pr. de suppl: neglig: prał: in sext.* Eadem vis est nominis Generosi. Licet enim si Etymologiam spectemus, *Cornel: Front. in lib: de nom: verb: diff:* nobilem dicat nominari nobilitate rerum, Generosum autem eum, qui Græcè γενναῖος apud *Arist:* 2: *Rhet*: appellatur, quod & indicavit *Ovid: 4: Trist: El: 3.* O qui nominibus cum sis generosus avorum, Exuperas morum nobilitate genus: tamen usus Latinitatis obtinuit, ut & de nobilitate ex propriis factis dicatur generositas. Ita enim Marius fortissimum quemque vocat generosissimum, *Salust: in Jug:* & *Iuven Sat*: 8: ait: Quis generosa putet, nisi fortia;

Sed, quia ambitio hominum plures honorum gradus excogitavit, quam suppetant nomina, hinc factum, ut ex consuetudine coacti fuerint communibus titulis peculiares affingere gradus, qui in significatione nativa non continentur. Ostendit *Tiraq. cap. 2. de nobil.* nomina: Clarus, Illustris, Spectabilis, Generosus,

Nobilis, apud Latinos de universa latitudine nobilitatis accipi: jam olim tamen, & nunc multò magis, quando titulorum proventus luxuriat uberrimus, alium atque alium dignitatis gradum designant. Clarissimatus enim, honorem denotat senatorium in jure Rom. *l. unic.* C. *de Eq. dig. lib.* 12. seu consularem. *l.* 2. *C. de dom. & prot. lib. Eod. Marcel. lib.* 21. *Cassiod.* 7. *Ep.* 38. Spectabilitas olim denotavit honorem ducalem *l.* 2. *de dom. & prot. lib:* 12. *Cassiod. lib.* 7. *Ep.* 4. 37. Illustrium verò ordo alius fuit, & super illustrium, quanquam hunc titulum in jure reperiri negat *Alciat.* 3. *d spunct. cap.*4. De quorum omnium, aliisque dignitatibus & gradibus consule ICtos *ad l.* 1. *ff. de off. ei. cui mand. jurisdict.*

Impossibile enim est, in tanta honorum varietate præcisè & ordine nobilium in quavis Rep. numerum determinare, cum is à puro arbitrio summæ potestatis dependeat. Nam, cum Impp. Græci plurimis cogerentur blandiri, immensum quantum multiplicaverunt dignitates, ut alia esset Imperatoris, alia Augusti, alia Cæsaris, alia Protosebasti, alia Sebasti, &c. prout ex *Paulo Diac. Zon. Gregor. & Nice.* patet. Imperii German. nobilitates recensentur, *cap. unic. Quis dic. dux.* Dux, Marchio, Comes, Capitaneus, aliique valvasores majores, quibus anteponendus est Rex Romano, cum cæteris

fidu-

fiduciariis Regibus, Eundem fuiſſe fere ordinem inter Mammelucos, ſeu Nobiles Ægyptios, Martyr refert *de legat. Babyl.* Apud Chinenſes *ait Bot. p. 2. Geog.* principum nomen ignotum eſt, nec ſunt niſi unus gradus nobilium poſt regem: Apud Muſcovitas ſimiliter, ubi Bajoreni vocantur. *Sigiſm, Bar. in Muſco.* Apud Polonos non tam nobilitas, quam oſticiorum gradus diſtincti ſunt in Palatinos, Caſtellanos, Capitaneos, &c. *Cromer. de Mag Polon.* ſicut & apud Turcas in Viſiros Baſſas, Baſſas, Bellerbeios, &c. *Busbeq. 1. Ep. Menavi. de offic. ſecul. Turc.* In aliis Rebuſpub. alii ſunt gradus, quos ſollicitius huc inferciri operæ pretium non eſt.

Ad Plebejos pergimus, qui officia tractant ſordidiora, ut agricolæ, mercatores, opifices, &c. De Agricolis extat lex Romuli: Plebeji agros colunto, *Halyc. lib. 2. Livius lib. 1:* & apud Thraces agricolæ erant contemptiſſimi: *Herodot. lib. 4.* Apud Cretenſes Ilotæ & Periæci exercebāt agros, 2. *Politicor. cap. 8.* Vnde *Iaſon in §. item Inſtitution. de Action.* ignobilem putat fieri, qui rus exit ab urbe, quod tamen mos Gallorum, Anglorum, Germanorum, Polonorum, falſum demonſtrat, & quod *Plinius ſcribit libr. 18. cap. 3.* manibus Imperatorum tractatam fuiſſe agriculturam, cum & Cyrus hortos ſeverit, *Xenophon in Oeconom.* & Atta-

lus, *Varro* 1: *de re rustica cap.* 1: *Columella libr*: 1: *cap*: 1: Item Archelaus, Hieron, *Plinius dict. loc.* & nobilissimi Romanorum agros exercuerint, *Cicero in Catone. Majori Colum.* 1. *de re rust.c.*1. *Plinius lib.*18. Ideoque *Aristot.*7. *Polit.c.*9. & 10. distinguit inter possessores agrorum, quos nihil vetat esse nobiles: & inter cultores, qui ad servilia opera non parum deflectunt: sin verò precium pro laboret accipiant, omninò ad sordes abeunt.

Oportet autem hunc ordinem præ cæteris diligenter in Repub. conservari, *Plato* 3. *de ll. Aristot.*1. *Polit.c.* 5.7. *Pol.*8 1. *Oec.*2. *Aver.tr.*3, *Pol.* quia in omni Repub. ante omnia necessarium est alimentum. 7. *polit.cap*: 8. At hoc maxime & commodissimè acquiritur per agriculturam, qua de causa Terram eandem vocabant matrem & Cererem, *Var.*3. *de re rust.cap*: 1: Vnde & leges vetant rusticos avocari ab operis, *l.*2. *de Nund.l.* 1. C. *de agric.* ne, *ut loquitur Callistr.* destituatur annonæ præbitio, eademque de causa censorium erat, agrum malè colere, *Plinius lib.* 18. & *Varro* 2. *de re rust: in præf.* conqueritur de Romanis, quod, postquam intra murum ferè correpserunt patres familiæ, relictis falce & aratro, frumentum locent, qui nobis advehat, qui saturi-fiamus, ex Africa & Sardinia, & navib. vindemiam condiant ex insula Coa

&

& Chia, quæ verba repetit *Colum:in præf: 1:de re ruſt.* Accedit, quod honeſtiſſimus modus acquirendi ſit ex agris. Cætera, *inquit Colum: dict: loc:* diverſa & repugnantia, quaſi diſſident à juſtitia:ſed hoc genus amplificandi retinendique patrimonii omni crimine,caret. O Fortunatos nimium, bona ſi ſua norint Agricolæ, quibus ipſa, procul diſcrodibus armis, Fundit humo facilem victum juſtiſſima tellus, *Virgil.in Georg.*

*Varro 3.de re ruſt.cap.1.Colum:in præfat: lib.*1.duas alias tangunt rationes, quas una cum præcedenti complexus eſt *Cato in pr.lib.de re ruſt.* Virum bonum inquit, cum laudabant,ita laudabant: Bonum agricolam, bonum colonum. Ampliſſimè laudari exiſtimabatur, qui ita laudatur. Mercatorem autem ſtrenuum ſtudioſumque rei quærendæ exiſtimo, verum periculoſum, & calamitoſum. At ex agricolis viri fortiſſimi& milites ſtrenuiſſimi gignuntur: maximeque pius quæſtus ſtabiliſſimuſque conſequitur, minimeque invidioſus:minimeque malè cogitantes ſunt, qui in eo ſtudio occupantur: Nimirum optimus eſt populus, qui conſtat ex agricolis: *6.polit. cap.4.* quippe, Extrema per illos Iuſtitia, excedens terris, veſtigia fecit. *Virgilius in Georg.* deinde uſu indureſcunt ad belli labores ſuſtinendos,qua de cauſa annum ita

olim diviserant, ut nonis modo diebus urbanas res usurparent, reliquis ut rura colerent. Quod dum servarunt, *ait Var. in præf. lib. 2.* utrumque consecuti sunt, ut & agros fœcundissimos haberent, & ipsi valetudine firmiores essent. Inde Gallos robur suum acquisisse autor est, *Polyb. lib. 2.* & Maximinum. *Capitol. in Max. Philo 1. de vit. Mos. Xenoph. in Oecon.* Vt taceam jucunditatem studii hujus, quam *Xenoph. d. lo. Virgil. in Ecl. & secundo Georg. Horat. in Epod. Cicer. de sen. Polyd. Virg. libro tertio de inv. rer. capit.* 1. in commendationem producunt, quia Politicus rationem habet, non jucundissimæ, sed optimæ vitæ.

Post Agricolas necessarii videntur negotiatores seu mercatores, quos plerarumque Rerump. authoritate inter plebejos rejicimus *Halycar. lib. 2.* nequidem inter cives Rom. eos relinquit, & *Martian. l. legatis 65. de leg. 3.* negotiatores accenset servis. Sed huic l. derogatum oportuit, cum admissi fuerint ad suffragia, *Sigon. 2. de jur. Rom. cap. 7. & Cic. 5. in Ver.* introducat Gavium Cosanum, conquerentem, se civem Roman. esse, & meruisse cum L. Pretio splendidissimo Equite, qui Panormi negotietur, in quem locum *Manut.* Equitibus, inquit, mercari licebat: patritiis minimè. Vnde illud *Cicer. in Parad.* propter aviditatem nullum quæstum turpem putas, cum isti ordini

dini ne honestus quidem possit esse ullus. Clarius *Liv. libr.* 20. Quæstus omnis patribus indecorus visus, & *Scævola l.* 3. *de vac. & excus. mun.* Senatoribus navem habere non licet, l. Iulia Repet. Quin & Tarquinium viliorem fecit, quod mercaturam pater ejus exercuisset: *Val. Max. li.* 3. *cap.* 3. Vespasianum vituperat *Sueton. c.* 16. *in Resp.* quod negociationes, vel privato pudendas, propalam exercuerit coëmendo quædam tantum, ut pluris postee distraheret, & *Capitol. in Pert.* inter Pertinacis sordes numerat, quod mercaturæ studuerit, quod *Comin l. 2. bel Neap.* Ferdinando quoque Regi Neapol. exprobat. Sed *Damian. à Goes,* regem suum, cui idem objectum erat, excusat, quod in commutandis rebus non tam quæstum, quam occasionem propagandæ religionis spectet.

Theophilus enim Imperat. uxoris negotiatoriam navim in portu combussit, cum hac increpatione: Cum Deus me Cum Deus me Imp. fecerit, tu me nauclerum facere contendis. Scito autem mercaturam privatis hominibus esse attributam, ut eam tolerandæ vitæ occasionem habeant. Quod si nos præter imperii opes, etiam mercaturæ emolumenta iuterceperimus, undenam fortunæ tenuioris homines victum comparabunt. *Zona in Theoph.* Revera enim mercatura aliquid sordium habet, quia sine fraude

vix

tet ex 9.articulo Torneam: quem Philippus Cæsaris Canc. rogavit, & Henricus Auceps confirmavit, ne liceat illum ad palæstram prodire, qui mercatura nobilitatem contaminasset, *Munster. in descript: Torneam.* Cautum quoque est in Saxonia anno 1573: ne nobiles meacaturam, cæteravè civium opificia ad se transferant, quod *Mauritius* & Augustus Electores propterea se constituisse addunt, ne nobiles civitatibus debitum lucrum præverterent, & suo genere quicquam indignum admitterent, *Constit. Electoral.Saxon.pag.*17.*&* 124. Civitates Daniæ Haffnia & Ellenbogen, inter cætera, quibus se à nobilitate prægravatas putabant, hoc quoque urserunt, quod commercia ipsi nobiles tractarent, nec civibus relinquerent, unde familiam alere possent. *Vide respons. civitat. contra nobilitatem pro Christierno.*

Veneti tamen, Genuenses aliæque ad mercaturam sitæ civitates, non credunt per negotiationes nobilitati detrahi, ut *Poggius refert de nobilit.* quanquam *Cepoll.in mat.nobil.* etiam nobilitati per mercaturam aliquid decedere putat in illo loco, ubi ex statuto licet nobilibus negotiari.

Cæterùm ne omnes mercatores uno stylo perfodiamus, distinguendum est cum *Cicero.1.de offic.* inter mercaturam ten-

tenuem, & copiosam. Mercatura, inquit, si tenuis, sordida putanda est: sin copiosa, magna & multa undique porsans, multisque sine vanitate impartiens, non est admodum vituperanda. Et de hac interpretandum est illud *Aristot. ex 6. Pol.* Necessarium est in omni civitate, aliquid vendi, aliquid emi, eò, quod, quibus Respub. indiget, non omnia domi nascantur. Aliam rationem affert *Plato 2. de ll. Callist. l. si quis. 2. ff. de Nundin.* ut sint, qui à rusticis & opificibus emant, ne si ipsi cogantur in foro emptorem expectare, rus & opificia negligant. Adhuc aliam addit *Plutarch. in Sol.* Honor, ait habitus olim fuit mercaturæ, quod ad Barbarorum necessitates, comparandasque Regum amicitias valere putabatur: Ex eaque homines multarum & maximarum rerum experientiam percipere: Eo consilio Solon ad mercaturam se contulit: Plato oleum in Ægyptum exportavit: *Theod. in lib de act. virt.* & Thales oleum in Chio coëmit, 1. *Pol.* 7. ostensurus, etiam Philosophos posse ditescere, nisi illud *Vlpian. l. 8. ff. de vac. & exeus. mun.* §. 4. nimis verum putarent: Verè Philosophantes pecuniam contemnere.

Oportet autem mercaturam honestè institui, id est, ut res necessariæ ad Rempub. inferantur nec exportentur illæ, quibus vel Respub. carere nequit, vel quibus armantur hostes: *l. Non solum de com. & merc.*

merc.l.1.& 2.Quæ res export.c.ad liberand. de Iud.& Sarra. idque sine fraude, ut præcipitur *Levit.19.v.* 11.aut ita, ut lucrum non sit propositum mercatori, tanquam finis, sed tanquam stipendium laboris, *ut dicit Thom.2. q.77.* Hoc enim lucrum honestum vocare possumus, *cum Innoc. III. c.per vestras de donat.int.vir. & ux. & Leone c.Qualitas dist. 5. de pœnit.* Lucrum enim verum est, *definiente Cassiod.lib.9. cap.15.* quod constat judicia divina non punire. Quanquam non infitemur, difficile esse, ut non plenius æquo Laudet venales, qui vult extrudere, merces. *Horat. 2.Ep.* Quid enim stultius, *ait Cice. 3.de offic.* quam venditorem vitia rei, quam vendit, narrare, & quasi per præconem prædicere: Domum pestilentem vendo.

Vnde *Leo Pap.Ep.90.c.Qualit.dist.5. de pœnit.* licet quæstum quendam putet negotiantem excusare, tamen addit: Pœnitenti utilius esse, etiam dispendia pati, quam periculis negotiationis obstringi, quia difficile est, inter ementis vendentisque commercium, non intervenire peccatum, *Pompon.* enim concedit in precio emptionis & venditions naturaliter licere contrahentibus se circum venire *l in causæ* 16.§.*Idem, ff.de Minor.* quod & *gl. d.c.Qualit.* elicit *ex l. Item si pretio. §. Quemad.ff. Locat.cond. Baldusque* notat ex manifesta *l.2.in fi. C.de rescind.*

vend. & C. cum causa ext. de empt. & vendit. qui cum *in c. cum causa in fin. de Test.* illud dixisset, addidissetque, non tamen id licere in foro conscientiæ, tandem infert: Quò ergo vadit anima mercatoris? Vnde *Ecclesiast. cap. 26. v. 28.* duæ, inquit, species difficiles & periculosæ mihi apparuerunt: difficile exuitur negotians à negligentia, sive à deceptione: & non justificabitur caupo à peccatis labiorum: ex quo traxit *Chrysost.* quod *2. part. Homil. 38. in Matt. cap. 21.* nimis duriter scribit, repetitque *Gratian. c. Eiiciens dist. 88. arg. Psal. 70.* De tenui denique mercatura consentiunt omnes *Ciceroni 1. off.* qui sordidos eos ait esse, qui emunt à mercatoribus, quod statim carius vendant. Nihil enim proficiunt, nisi admodum mentiantur. Nec verò quicquam est turpius vanitate, nec quicquam ingenuum habere potest officina.

Reliqui opifices viliores sunt & inter plebejos infimi, quos *Ianott. de Repu. Venet.* peculiariter populares vocat. E, inquit, son quelli, i quali escercitano arti vilissime per sonstarla vita loro. Et nella città non hanno grado alcuno. Iam olim manuarii opifices excludebantur Reipub. honoribus, priusquam rerum summa ad plebem devolveretur, *3. Polit. 3* Nec Lycurgus in sua Repub. opificibus locum dedit, *Plutarch. in Lycurg.* nec Romulus *Halyc. lib. 2.* Nemini enim Romano-

manorum, ait, licet cauponariam, aut ulla opificia tractare, ipseque Cicero *pro Flac.* opifices, tabernarios, &c. vocat fecem civitatum, & *Herod. in Euterp.* sua ætate scribit opifices fuisse contemptissimos, Arist. licet 7. *Pol. cap.* 8. eos putet necessarios, *cap.* 9. tamen in optima Republ. non vult misceri civibus, quia, *ut* 3. *Pol: cap.* 5. *ait.* non potest virtutem sectari, qui in vilibus opificiis vitam traducit, quam rationem huic rei assignat quoque *Demost. in orat. de Rep. ordin.* In optima verò Repub. civis debet perfectissima virtute præditus esse. 7. *Pol. cap.* 8. Idemque docet *Ecclesiast. cap.* 38. qui propterea à sella judicis opifices excludit, &c.

Sed quia nostræ Respub. non sunt omninò perfectissimæ, demus cum Libye regina Ægypti, *Isocrat. in laud. Busir.* inter cives esse opifices, quos *Plato* 2. *de ll.* facit materiam civitatis, & *Aristot.* 4. *Pol. cap.* 4. 7. Pol. *cap.* 8. post agricolas numerat, propter necessitatem, quam artes præstare Reipub. *Cicer.* docet, 2. *de off.* Adhuc tamen cum *Cic. d. l.* & *Aristot.* 4. *Pol.* 4. distinguendum est inter artes ad necessitatem, & ad voluptatem comparatas: Hæ, quæ ministræ sunt voluptatum, (loquor cum Cicero.) minimè probandæ, ut cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores, *ut ait Terent.* Adde his, si placet unguen-

guentarios, saltatores, totumque lu-
dum talarium. Recte *Cicero* & post eum
*Sene.Epist.*88. à Rep. tales opifices aman-
dat, quod ingenia sua ad perniciem ci-
civium accommodent.

Et, quod saltatores, & id genus homines
attinet, de iis dicemus proximè sub offi-
cio Censorum: Cocos verò etiam Lace-
dæm. Repub. ejecerunt, *Ælian.*14.*var.*
hist. exceptis, qui jus atrum coquerent,
Plutarch. in Lyc. Nam Mythecum, qui
in coquinaria peritior erat, jusserunt
urbe exire. *Max.Tyr.serm.*7. Quo in loco
apud Romanos fuerint, docet *Liviu*
lib. 39. Coquus, inquit, vilissimum anti
quis mancipium, & æstimatione & usu
tum in pretio esse, & quod ministerium
fuerat, ars haberi cepta: Imò adhuc inte
servos censentur, *l.legatis.*65. *de leg.*3.
99. *eod* Pistores quoque nullos Roma
fuisse, usque ad bellum Persicum
anno V. 580. *Polydor.Virg.* docet *lib.*3: *cap*
2. *de inv.rer.ex Pli.l.*18.*c.*11. Sed ut eos, qu
panem simpliciter conficiunt, in Rep. pa
tiamur, dulciarios tamen, & id genu
alios scitamentorum fabros ablega
mus, eodem argumento, quo *Veget.*1
de re milit: *cap.*7. eos à castris abesse ju
bet.

Tabernarios etiam, seu, *ut vocat Mar*
ocl. Popinones & Caupones in vilissi
ma fece civium ponit *Cice.pro. Flac.* &
Clem. V. clericos, in talibus artibus oc
cupato

cupatos exautorat, quasi inhonestis artibus suum ordinem inquinantes: *Clem.* 1.*de vit:& hon.Cler.*Imò *c.Clerici dist.*14. vetantur Clerici tabernas ingredi, nisi peregrinationis necessitatè compulsi, & Demosthenes Diogeni exprobravit, quod in taberna cœnaret, *Ælian. Var. hist.* Eodem gladio jugulantur unguentarii, quos *Plut.in Pericl*. sordidis opificibus immiscet: Sed *Senec.lib.4.nat.qq.* testatur à Lacedæmon. urbe pulsos, & Augusto vitio datum est, quod proavum habuisset unguentarium. Græci vocant μυροπώλας ne quis fortasse pharmacopolas intelligat, quos tamen olim quoque cum inhonestis numeratos fuisse, *Lambin.* colligit ex illo *Horatii*: Ambubajarum collegia, pharmacopolæ.

Omnium verò consensu inter infimos collocandi sunt Pantomimi, histriones, ludiones, &c. Pantomimorum enim ædes vetuit Tiber. senatores ingredi, *Tacit:1.Annal.*& histriones Italia exclusit, *Tacit:4:Annal.*quos unà cum pantomimis removit Trajanus, *Plin:in Paneg:* Comprehendo autem sub hoc ordine, non tantum ludiones scenicos, quos Pegasus & Nerva filius infames pronunciant, si ob præmium in scenam descendant, *l:2:§:Ait prætor:in fin:ff:de his qui not:inf.& Æmil.Prob:in præf.* partim infames, partim humiles, atque ab honestate remotos putat: sed & tibicines istos, qui

frusto panis ad cantandum conduci se patiuntur. Eos enim in sordidorum & infamium loco habent Canones, *c. definimus 4. q. 1. c. pro dilectio. de cons. di. 2*: & Ius Saxon. ab Vnionibus honestis repellit, non propter Musicam, quam nunquam satis laudatam à *Plut. de Mus. Boët. in pr. 1 lib. de Musc. Capell. de Mus. antiq. Alesß. Picoll. lib. 4. Inst. Mor. c.* 12. 13. credimus, sed quod Musici ad turpem quæstum abutantur, & male præterea vitam deforment, sicut Diog. Cyni. dicere solebat: Eos chordas quidem bene temperare, animi autem mores distemperare, *Salmut. in not. 1. p. ad Pancir.* & recte *Livius lib. 9.* cum scripsisset, tibicines, ebrietate sepultos, Romam revectos fuisse, subjungit: Solet enim id genus hominum, vini avidum esse.

Non possumus plures jocularium artium in scenam producere, sed si quæ sunt ad corruptelam comparatæ, aut Repub. excludi, aut infimo loco negligi debent. Necessariæ verò non habentur omnes ejusdem rationis. Nonnullæ enim licet desiderari commode nequeant, tamen sua natura ita sordidæ sunt, ut ingenui ab illis abhorreant, quale est officium lictorum, Carnificum, Libitinariorum, Agitatorum, &c. Carnifice opus est, nisi accusator ipse, reo manum inferre velit, qui mos fuit apud Lituanos olim, *Alexand. Guagen. in descript. Litu.*

Crom.

Crom. lib. 16. & Gandavenses, cum filius patris jugulum hauriret, quod publica persona, quæ id faceret, non esset, *Bodin.* 3. *de Repub. c.* 8. Sed tamen carnifex honestis civibus admiscendus non est, verum, *ut ait Cicero pro Rabi.* extra mœnia ablegandus, in quo loco & Romæ habitabat, ut patet ex illo *Plauti*: Extra portam Metiam currendum est prius, Lanios inde accersam duos cum tintinnabulis. Idem apud Rhodios observari solitum, testis est *Dion. Chrysost. orat.* 31. *Kirchman. lib.* 2. *de funer. Roman. c.* 24. Eadem de causa, scilicet ob sordes, amoti sunt urbe Coriarii & Vespillones, ut constat ex verbis *Artemidor. lib.* 1. *c.* 53. Coriariam exercere malum omnibus. Corpora enim mortua abjectat cerdo: ideoque ab urbe secluditur.

Cæteri opifices, qui nec sordida opera, nec inhonestum quæstum exercent, nec corruptelas inducunt, civibus asscribi queunt cum *Plato* 2. *de ll. Isocr. de laud. Bus.* eo tamen ordine, ut, qui honestioribus utuntur mediis & plus prosunt Reipub. potiorem semper obtineant locum. Fabros enim commendat ipse Deus, *Exo.* 31. nec pudet Vlyssem se fabrum profiteri, *apud Hom.* 23. *Odys.* quod sine hac arte civitas commodè extrui, muniri, aut arma ad bellum parari nequeant. Vnde non parvum incurrerunt periculum Iudæi, cum faber ferrarius

nullus esset in Israel. *Reg. cap.* 13.

Declaravimus ordinem civium, quoad dignitates, sed, quam *Thucyd. lib.* 5. putabat causam esse, quapropter exercitus Lacedæm. tam accuraté distincti fuerint, eadem coget politicum distinguere cives in certas classes, ut scilicet commodè gubernari per jussa & imperia majestatis possint Id enim summa regis Servii solertia factum testatur *Flor.* 1. *hist. c.* 6. ut omnia patrimonii, dignitatis, artium, officiorumque discrimina in tabulas referrentur, ac si maxima civitas minimæ domus diligentia contineretur.

Antiqua est distributio ciuium in tribus, in quas Hebræi dispositi erant, & Athenienses à Theseo. Quatuor enim φυλὰς institui Theseum, *Stepha.* Pollux *l.* 8. *Pausan. in Att.* aliique scribunt, quas alii eo numero mansisse, alii ad 10, alii ad 12, usque auctas fuisse putant, de quibus videatur *Plut. in Solo. Thes. Cimo. Vlp. in Timocr.* Pausan. *in Timocr. Pausan. in Att. Covar. l.* 4. *Var. resol. c.* 1. *n.* 6. *Sigon.* 1. *de Rep. Ath. c.* 2. Romulus in sua Republic. imitatus est similem divisionem. Quanquam enim *Livius lib.* 1. à cæteris dissentit, *Varro* tamen 4. *de ling. Lat.* Plutarch. *in Rom. Dionys. lib.* 2. *Ascon. lib.* 3. *in Ver. Propert. libr.* 4. *Eleg.* 1. urbem à Romulo testan-

stantur in tres partes divisam fuisse, Tatienses, Ramnenses & Luceres quas inde tribus appellatas, verisimilius putat *Perion. lib. 2. de magistrat. Roman:* quam *Livius* à tributo. Tarquinius Priscus duplicavit quidem prædictas tribus, *ut Dionys. docet*, sed numerum non mutavit. Servius verò Tullius, quem *Livius lib. 1.* autorem tribuum laudat, quanquam *lib.* 10. ante eum tres tribus concedat, non tantum nomina, sed & numerum tribuum mutavit, qvatuorque urbanas instituit, quibusquot rusticas adjecerit incertum est. *Dionys. lib. 3. Sex. Pomp. Var. 4. de ling. lat.* In summa tamen 35. tribus fuisse *ex Cic. cont. Rull. lib. 3. in Ver. & ibid. Ascon. Pædian. Liv. lib. 1. 6. Plu. in Gracch.* colligunt *Onuph. Panuin. Nicol. Gruch. lib. 2. de comit. Rom. Sigon. de antiq. jur. Rom. c. 3. Godolev. ad lib. 1. Liv. Covar. lib. 4. var. resol. c. 1.*

Tribus subdivisit Romulus in Curias, has in decurias. Quanquam enim curiarum notionem admodum obscuram facit *Livius* adeò ut *Perion. lib. 2. de mag. Rom.* fateatur se ignorare, quid per curias *Livius* intelligat: tamen *Gruch. lib. 2. de Com. c. 1. & Budæ. in post. annot.* II. curias comparant parœciis apud nos, cum *ex Dion. lib. 3.* manifestum sit: Curiam fuisse decimam partem tribus, certis sacris, certoque loco alligatam: A-

thenienses tribus diviserunt in τρίττυας, ἔθνη, & φρατρίας, easque vicissim in partes tricenas, quas γένη, seu gentes dixerunt. *Sigon. 1. de Repub. Athen. c. 2.* Sed præterea Serv. Tullius aliter distribuit populum, non ex regionibus vel locis, sed ex censu, in classes & centurias. Sex enim classes, in 193. centurias divisas, instituit pro ordine census & divitiarum, *ut patet ex Liv. lib. 1. Dion. lib. 3. Flor. lib. 1. hist. c. 6. Gell. libr. 10. c. 28. Ascon. in Cornel.* de quibus prolixius disserere, instituti nostri angustia vetat.

Vnica tamen divisio magni adhuc momenti est, à Solone profecta. *l. ult. de colleg.* & à Numa usurpata, *Plutarch. in Num. Plin. lib. 34. 35.* vel, ut *Flor. Orosi & Iorvand. sentiunt*, à Ser. Tullio, qua dispescuntur cives in collegia, corpora & Vniversitates. Collegium est trium ad minimum, *ex l. Neratius de V. S.* aut plurium personarum ejusdem conditionis societas. Societatem voco, quia collegium est nomen juris, quod si in pluribus fuerit firmatum, etiam in uno servari potest. Collegæ autem quos *Var. 2 de ling. Lat.* interpretatur, quasi simul lectos, debent similes esse & ejusdem professionis. Propterea enim *M. Messal. lib. 1. auspic.* Censores negat consulum collegas esse, quia non iisdem creantur auspiciis *Gell. l. 13. c. 14.* inque dubium

merito

merito vocatur, an non error subsit, quod *ibidem* prætor dicatur collega consulis, cum ab illo ad hunc provocari potuerit, ut suspicatur *Bodinus.* Nec Medicus est collega ICti, nisi in alio quodam communi officio & magistratu conveniant. Ex diversis enim professionibus nascitur corpus: ex corporum & collegiorum congregatione Vniversitas. Quod si unus etiam autoritate & potestate excedat nimium, ita ut non tantum in singulos, sed & universos jus habeat, qualem se facit Pontifex Romanus in concilio, eum non ulterius collegam dici putat *Bodin. 3. de Repub. cap. 7.* Abbas enim aut Rector, tam diu collegæ nomen retinet, quam diu ab aliis suam sententiam vinci patitur.

Quanquam verò collegia ad amicitiam civium firmandam, distinctionem servandam eorum, qui eadem tractant, item ad melius excolendas artes, institui debent: tamen ne hoc prætextu, noxia irrepant conciliabula, videndum, nec ulla concedenda sodalitas, *ut vocat Cic. & Cajus* ICtus, nisi consensu Reipub. confirmata *l. 1. 2. & 3. ff. de coll.* Nam cum 300 juvenes Pythagorei Crotonæ novum genus vivendi instituere vellent, tantum non à civibus trucidati sunt: *Iustin. lib. 20.* & Athenienses Alcibiadem damnarunt, quod sacra collegia privatim tractaret, *Æmil. Prob. & Plut. in Alcib.*

Xenoph

ribus Academiarum dedit, *Autent. habit. C. ne fil. pro pat.* Sed hæc ex usu dijudicanda sunt. Tum autem valet edictum collegii, quando major pars consentit, nisi aliud sit exceptum, in ll. collegii 4: *Polit. c. 5. l. Quod major 19. ff. ad Municip. de Incol. c. Cum in cunctis de iis quæ fiunt à maj. par. cap.* quanquam *Iohan. And. in gl. c. Quod omnes de R. I. in Sext.* distinguit in ea, quæ omnes & quæ singulos attinent.

CAPUT XIII.

De Officiis Reipub. in genere.

POstquam duas primas partes Reip. explicavimus, abeundum est, ad instrumenta, quibus superior regit & continet inferiorem, cum impossibile sit, ut summa potestas etiamsi πανόπτης sit, qualem Argum regem, Pelop: extitisse ferunt, *Eustath. 2. Iliad.* sua unius opera ad tantam molem sufficiat. Quantum enim imperandi onus sit, prolixè explicavit Tiber. in senatu, cum diceret, se in partem curarum ab Augusto vocatum, experiendo didicisse, quàm arduum sit regendi munus, *Tacit. in Annal.* quam ob causam Dioclet. deposuit imperium, quod ejus magnitudini non sufficeret, *Pomp. Læt. in Dioclet.* Imò Seleucus dicere solitus fuit, si multi

vend. & C. *cum causa ext. de empt. & vendit.* qui cum *in c. cum causa in fin. de Test.* illud dixisset, addidissetque, non tamen id licere in foro conscientiæ, tandem infert: Quò ergo vadit anima mercatoris? Vnde *Ecclesiast. cap. 26. v. 28.* duæ, inquit, species difficiles & periculosæ mihi apparuerunt: difficile exuitur negotians à negligentia, sive à deceptione: & non justificabitur caupo à peccatis labiorum: ex quo traxit *Chrysost.* quod 2. *part. Homil.* 38. *in Matt. cap.* 21. nimis duriter scribit, repetitque *Gratian. c. Eiiciens dist.* 88. *arg. Psal.* 70. De tenui denique mercatura consentiunt omnes *Ciceroni* 1. *off.* qui sordidos eos ait esse, qui emunt à mercatoribus, quod statim carius vendant. Nihil enim proficiunt, nisi admodum mentiantur. Nec verò quicquam est turpius vanitate, nec quicquam ingenuum habere potest officina.

Reliqui opifices viliores sunt & inter plebejos infimi, quos *Ianott. de Repu. Venet.* peculiariter populares vocat. E, inquit, son quelli, i quali escercitano arti vilissime per sonstarla vita loro. Et nella città non hanno grado alcuno. Iam olim manuarii opifices excludebantur Reipub. honoribus, priusquam rerum summa ad plebem devolveretur, 3. *Polit.* 3 Nec Lycurgus in sua Repub. opificibus locum dedit, *Plutarch. in Lycurg.* nec Romulus *Halyc. lib.* 2. Nemini enim Romano-

manorum, ait, licet cauponariam, aut ulla opificia tractare, ipseque *Cicero pro Flac.* opifices, tabernarios, &c. vocat fecem civitatum, & *Herod. in Euterp.* sua ætate scribit opifices fuisse contemptissimos, Arist. licet 7. *Pol. cap.* 8. eos putet necessarios, *cap.* 9. tamen in optima Republ. non vult misceri civibus, quia, *ut* 3. *Pol: cap.* 5. *ait.* non potest virtutem sectari, qui in vilibus opificiis vitam traducit, quam rationem huic rei assignat quoque *Demost. in orat. de Rep. ordin.* In optima verò Repub. civis debet perfectissima virtute præditus esse. 7. *Pol. cap.* 8. Idemque docet *Ecclesiast. cap.* 38. qui propterea à sella judicis opifices excludit, &c.

Sed quia nostræ Respub. non sunt omninò perfectissimæ, demus cum Libye regina Ægypti, *Isocrat. in laud. Busir.* inter cives esse opifices, quos *Plato* 2. *de ll.* facit materiam civitatis, & *Aristot.* 4. *Pol. cap.* 4. 7. *Pol. cap.* 8. post agricolas numerat, propter necessitatem, quam artes præstare Reipub. *Cicer.* docet, 2. *de off.* Adhuc tamen cum *Cic. d. l.* & *Aristot.* 4. *Pol.* 4. distinguendum est inter artes ad necessitatem, & ad voluptatem comparatas. Hæ, quæ ministræ sunt voluptatum, (loquor cum Cicero.) minimè probandæ, ut cetarii, lanii, coqui, sartores, piscatores, *ut ait Terent.* Adde his, si placet un-

guentarios , saltatores, totumque ludum talarium. Rectè *Cicero* & post eum *Sene.Epist.*88. à Rep.tales opifices amandat , quod ingenia sua ad perniciem cicivium accommodent.

Et,quod saltatores,& id genus homines attinet,de iis dicemus proximè sub officio Censorum: Cocos verò etiam Lacedæm. Repub.ejecerunt , *Ælian.*14.*var. hist.*exceptis , qui jus atrum coquerent. *Plutarch. in Lyc.* Nam Mythecum, qui in coquinaria peritior erat , jusserunt urbe exire. *Max.Tyr.serm.*7.Quo in loco apud Romanos fuerint , docet *Livius lib.* 39.Coquus, inquit,vilissimum antiquis mancipium,& æstimatione & usu , tum in pretio esse, & quod ministerium fuerat, ars haberi cepta:Imò adhuc inter servos censentur , *l.legatis.*65. *de leg.3.l* 99. *eod* Pistores quoque nullos Romæ fuisse , usque ad bellum Persicum anno V. 580.*Polydor.Virg.*docet *lib.3:cap.* 2.*de inv.rer.ex Pli.l.*18.*c.*11.Sed ut eos,qui panem simpliciter conficiunt,in Rep. patiamur, dulciarios tamen,& id genus alios scitamentorum fabros ablegamus ,eodem argumento, quo *Veget.*1. *de re milit:cap.*7.eos à castris abesse jubet.

Tabernarios etiam, seu, *ut vocat Marcel.* Popinones & Caupones in vilissima fece civium ponit *Cice.pro. Flac.* & Clem. V. clericos,in talibus artibus occupatos

cupatos exautorat, quasi inhonestis artibus suum ordinem inquinantes: *Clem.* 1. *de vit:& hon.Cler.*Imò *c.Clerici dist.*14. vetantur Clerici tabernas ingredi, nisi peregrinationis necessitatè compulsi, & Demosthenes Diogeni exprobravit, quod in taberna cœnaret, *Ælian. Var. hist.* Eodem gladio jugulantur unguentarii, quos *Plut.in Pericl.* sordidis opificibus immiscet: Sed *Senec.lib.*4.*nat.qq.* testatur à Lacedæmon. urbe pulsos, & Augusto vitio datum est, quod proavum habuisset unguentarium. Græci vocant μυροπώλας ne quis fortasse pharmacopolas intelligat, quos tamen olim quoque cum inhonestis numeratos fuisse, *Lambin.* colligit ex illo *Horatii*: Ambubajarum collegia, pharmacopolæ.

Omnium verò consensu inter infimos collocandi sunt Pantomimi, histriones, ludiones, &c. Pantomimorum enim ædes vetuit Tiber. senatores ingredi, *Tacit:*1.*Annal.*& histriones Italia exclusit, *Tacit:*4:*Annal.* quos unà cum pantomimis removit Trajanus, *Plin:in Paneg:* Comprehendo autem sub hoc ordine, non tantum ludiones scénicos, quos Pegasus & Nerva filius infames pronunciant, si ob præmium in scenam descendant, *l:*2:§:*Ait prætor:in fin:ff:de his qui not:inf.& Æmil:Preb:in præf.* partim infames, partim humiles, atque ab honestate remotos putat: sed & tibicines istos, qui

Crom. lib. 16. & Gandavenses, cum filius patris jugulum hauriret, quod publica persona, quæ id faceret, non esset, *Bodin.* 3. *de Repub. c.* 8. Sed tamen carnifex honestis civibus admiscendus non est, verum, *ut ait Cicero pro Rabi.* extra mœnia ablegandus, in quo loco & Romæ habitabat, ut patet ex illo *Plauti*: Extra portam Metiam currendum est prius, Lanios inde accersam duos cum tintinnabulis. Idem apud Rhodios observari solitum, testis est *Dion. Chrysost. orat.* 31. *Kirchman. lib.* 2. *de funer. Roman. c.* 24. Eadem de causa, scilicet ob sordes, amoti sunt urbe Coriarii & Vespillones, ut constat ex verbis *Artemidor. lib.* 1. *c.* 53. Coriariam exercere malum omnibus. Corpora enim mortua abjectat cerdo: ideoque ab urbe secluditur.

Cæteri opifices, qui nec sordida opera, nec inhonestum quæstum exercent, nec corruptelas inducunt, civibus asscribi queunt cum *Plato* 2. *de ll. Isocr. de laud. Busf.* eo tamen ordine, ut, qui honestioribus utuntur mediis & plus prosunt Reipub. potiorem semper obtineant locum. Fabros enim commendat ipse Deus, *Exo.* 31. nec pudet Vlyssem se fabrum profiteri, *apud Hom.* 23. *Odyss.* quod sine hac arte civitas commodè extrui, muniri, aut arma ad bellum parari nequeant. Vnde non parvum incurrerunt periculum Iudæi, cum faber ferrarius

nullus esset in Israel. *Reg. cap.* 13.

Declaravimus ordinem civium, quoad dignitates, sed, quam *Thucyd. lib.* 5. putabat causam esse, quapropter exercitus Lacedæm. tam accuraté distincti fuerint, eadem coget politicum distinguere cives in certas classes, ut scilicet commodè gubernari per jussa & imperia majestatis possint Id enim summa regis Servii solertia factum testatur *Flor.* 1. *hist. c.* 6. ut omnia patrimonii, dignitatis, artium, efficiorumque discrimina in tabulas referrentur, ac si maxima civitas minimæ domus diligentia contineretur.

Antiqua est distributio ciuium in tribus, in quas Hebræi dispositi erant, & Athenienses à Theseo. Quatuor enim φυλὰς instituit Theseum, *Stepha.* Pollux *l.* 8. *Pausan. in Att.* aliique scribunt, quas alii eo numero mansisse, alii ad 10, alii ad 12, usque auctas fuisse putant, de quibus videatur *Plut. in Solo. Thes. Cimo. Vlp. in Timocr. Pausan. in Timocr. Pausan. in Att. Covar. l.* 4. *Var. resol. c.* 1. *n.* 6. *Sigon.* 1. *de Rep. Ath. c.* 2. Romulus in sua Republic. imitatus est similem divisionem. Quanquam enim *Livius lib.* 1. à cæteris dissentit, *Varro* tamen 4. *de ling. Lat. Plutarch. in Rom. Dionys. lib.* 2. *Ascon. lib.* 3. *in Ver. Propert. libr.* 4. *Eleg.* 1. urbem à Romulo testan-

ſtantur in tres partes diviſam fuiſſe, Tatienſes, Ramnenſes & Luceres quas inde tribus appellatas, veriſimilius putat *Perion. lib. 2. de magiſtrat. Roman:* quam *Livius* à tributo. Tarquinius Priſcus duplicavit quidem prædictas tribus, *ut Dionyſ. docet*, ſed numerum non mutavit. Servius verò Tullius, quem *Livius lib. 1.* autorem tribuum laudat, quanquam *lib.* 10. ante eum tres tribus concedat, non tantum nomina, ſed & numerum tribuum mutavit, qvatuorque urbanas inſtituit, quibus quot ruſticas adjecerit incertum eſt. *Dionyſ. lib. 3. Sex. Pomp. Var. 4. de ling. lat.* In ſumma tamen 35. tribus fuiſſe *ex Cic. cont. Rull. lib. 3. in Ver. & ibid. Aſcon. Pædian. Liv. lib.* 1. 6. *Plu. in Gracch.* colligunt *Onuph. Panuin.* Nicol. *Gruch. lib. 2. de comit. Rom. Sigon. de antiq. jur. Rom. c. 3. Godolev. ad lib. 1. Liv. Covar. lib. 4. var. reſol. c.* 1.

Tribus ſubdiviſit Romulus in Curias, has in decurias. Quanquam enim curiarum notionem admodum obſcuram facit *Livius* adeò ut *Perion. lib. 2. de mag. Rom.* fateatur ſe ignorare, quid per curias *Livius* intelligat: tamen *Gruch. lib. 2. de Com. c. 1. & Budæ. in poſt. annot.* II. curias comparant parœciis apud nos, cum *ex Dion. lib.* 3. manifeſtum ſit: Curiam fuiſſe decimam partem tribus, certis ſacris, certoque loco alligatam: A-

thenienses tribus diviserunt in τριττύας, ἔθνη, & φρατρίας, easque vicissim in partes tricenas, quas γένη, seu gentes dixerunt. *Sigon. 1. de Repub. Athen. c. 2.* Sed præterea Serv. Tullius aliter distribuit populum, non ex regionibus vel locis, sed ex censu, in classes & centurias. Sex enim classes, in 193. centurias divisas, instituit pro ordine census & divitiarum, *ut patet ex Liv. lib. 1. Dion. lib. 3. Flor. lib. 1. hist. c. 6. Gell. libr. 10. c. 28. Ascon. in Cornel.* de quibus prolixius disserere, instituti nostri angustia vetat.

Vnica tamen divisio magni adhuc momenti est, à Solone profecta. *l. ult. de colleg.* & à Numa usurpata, *Plutarch. in Num. Plin. lib. 34. 35.* vel, ut *Flor. Orosi & Iornand. sentiunt*, à Ser. Tullio, qua dispescuntur cives in collegia, corpora & Vniversitates. Collegium est trium ad minimum, *ex l. Neratius de V. S.* aut plurium personarum ejusdem conditionis societas. Societatem voco, quia collegium est nomen juris, quod si in pluribus fuerit firmatum, etiam in uno servari potest. Collegæ autem quos *Var. 2 de ling. Lat.* interpretatur, quasi simul lectos, debent similes esse & ejusdem professionis. Propterea enim *M. Messal. lib. 1. auspic.* Censores negat consulum collegas esse, quia non iisdem creantur auspiciis *Gell. l. 13. c. 14.* inque dubium

merito

merito vocatur, an non error ſubſit, quod *ibidem* prætor dicatur collega conſulis, cum ab illo ad hunc provocari potuerit, ut ſuſpicatur *Bodinus*. Nec Medicus eſt collega ICti, niſi in alio quodam communi officio & magiſtratu conveniant. Ex diverſis enim profeſſionibus naſcitur corpus: ex corporum & collegiorum congregatione Vniverſitas. Quod ſi unus etiam autoritate & poteſtate excedat nimium, ita ut non tantum in ſingulos, ſed & univerſos jus habeat, qualem ſe facit Pontifex Romanus in concilio, eum non ulterius collegam dici putat *Bodin. 3. de Repub. cap. 7.* Abbas enim aut Rector, tam diu collegæ nomen retinet, quam diu ab aliis ſuam ſententiam vinci patitur.

Quanquam verò collegia ad amicitiam civium firmandam, diſtinctionem ſervandam eorum, qui eadem tractant, item ad melius excolendas artes, inſtitui debent: tamen ne hoc prætextu, noxia irrepant conciliabula, videndum, nec ulla concedenda ſodalitas, *ut vocat Cic. & Cajus* ICtus, niſi conſenſu Reipub. confirmata *l.1.2.& 3.ff.de coll.* Nam cum 300 juvenes Pythagorei Crotonæ novum genus vivendi inſtituere vellent, tantum non à civibus trucidati ſunt: *Iuſtin. lib.* 20. & Athenienſes Alcibiadem damnarunt, quod ſacra collegia privatim tractaret, *Æmil. Prob. & Plut. in Alcib.*

Xenoph

ribus Academiarum dedit, *Autent. habit. C. ne fil. pro pat.* Sed hæc ex usu dijudicanda sunt. Tum autem valet edictum collegii, quando major pars consentit, nisi aliud sit exceptum, in ll. collegii 4: *Polit. c. 5. l. Quod major 19. ff. ad Municip. de Incol. c. Cum in cunctis de iis quæ fiunt à maj. par. cap.* quanquam *Iohan. And. in gl. c. Quod omnes de R. I. in Sext.* distinguit in ea, quæ omnes & quæ singulos attinent.

CAPUT XIII.

De Officiis Reipub. in genere.

POstquam duas primas partes Reip. explicavimus, abeundum est, ad instrumenta, quibus superior regit & continet inferiorem, cum impossibile sit, ut summa potestas etiamsi πανόπτης sit, qualem Argum regem, Pelop: extitisse ferunt, *Eustath. 2. Iliad.* sua unius opera ad tantam molem sufficiat. Quantum enim imperandi onus sit, prolixè explicavit Tiber. in senatu, cum diceret, se in partem curarum ab Augusto vocatum, experiendo didicisse, quàm arduum sit regendi munus, *Tacit. in Annal.* quam ob causam Dioclet. deposuit imperium, quod ejus magnitudini non sufficeret, *Pomp. Læt. in Dioclet.* Imò Seleucus dicere solitus fuit, si multi

si multi scirent, quantum esset negotii, tantum tot Epistolas mittere ac legere, nunquam humo diadema tollerent: quibus non dissentiunt, quæ scripsit Gordianus ad socerum suum Misitheum. *Capit. in Gord. Iun.* Hinc oritur necessitas vicariorum, de quibus *Cic. in 3. de ll:* & *Aristot. 4 Polit. 4.* ἄνευ γὰρ χόντων ἀδύνατον εἶναι πόλιν.

Horum vicariorum munera, *ut vocat Paulus l. Munus de V. S.* quià *Cicero 1. de off.* officia indigitat, inde ICti antiquiores flexerunt nomen officialium, quo utitur & *Vlpian. lib. 9. de op. liber.* & *Constantia. c. 1. C. de offic. diverſ. jud. Nov. 17. c. 5. Martin. Laud. in tract. de offic. domin.* Officiales definit *Bod. 3. de Repub. c. 2.* qui habent munus ordinarium, l. definitum. Sed quia Papinia, *l. Filius 7. de legatio.* etiam legationem vocat officium publicum, quam *Paul. lib. 11. §. Eod.* & *Vlpian. l. 22. §. 2. Eod.* nominat munus: Item *Papin. l. 13. Eod.* & *Paulus l. 12. de vacat. & excuſ. mun.* negotium publicum, nihil causæ est, cur non extraordinarios vicarios, qui gerunt officia majestatis, sub officialium nomine in genere comprehendere queamus.

Cum igitur supra ostensum sit, officia & honores debere dari inquilinis,[1] porrò sciendum est, inquilinos, si ea detrectent à Repub. ad gerenda munera cogi posse,

posse, *Arri. Epict. lib.3.c.7.* ne Respub destituatur gubernatoribus, cum videamus, multos refugere administrationem Reipub. vel magnitudine deterritos, *Vide lib.1. de digni. Reipub.* Vel invidia & mala gratia civium. Non enim, *ut dicit Æmil. Prob. in Chabr.* magnarum tantum & liberarum civitatum hoc vitium est, ut invidia gloriæ comes sit, & libenter iis detrahant, quos emergere vident altius, nec animo æquo pauperes alienam opulentam intueantur fortunam: Sed &, *dicente Cromer. lib.30.* apud principes ita fit, ut, qui apud eos principem aut aliquem gratiæ locum obtinent, difficulter invidiam & obtrectationes hominum vitare possint. Nec enim tam modesta ulla felicitas, aut virtus suis utilis, mitisvè extitit, quam invidia non vellicarit: *Sabel. li.7.* ita ut mirum non sit. Xenophontem repudiasse imperium Græcorum, ex hac ratione: Quî enim, inquit, tantam invidiam sustentare possem? *Xenoph. lib.6. de Exped. Cyr.* Et Chrysippus rogatus, quare ab administratione Reipub. abstineret, respondit: Si benè administravero, civibus, si malè, Deo displiceo. *Lauterb. l.2. cap.4.* Qua de causa & Chabrias multum civitate aberat, & Iphicrates in Thracia, *Plutarch. in præc. reg. Reipub.* Canon in Cypro, Timotheus in Lesbo, Chaces in Sygeo, Lucullus in prædio, &c. *Prob. in Chabr. Athen. lib.12. Plut. in Lucull.*

Si quis enim Bellisarium clamantem audiat : Date Bellisario Eleemosynam: quem virtus extulit, invidia & ingratitudo depressit : *Crinit. lib. 9. Egnat. lib. 5*: aut Scipionis Africani Epitaphiũ Linterni legat : Ingrata patria, ne ossa quidem mea habes : *Valer: lib: 5: c. 3: Oros: lib: 4:c:* 10: Quis non patris Themistoclis apophtegma probet, qui filio seniles rates in mari dispersas ostendens, eandem dicebat esse rationem eorum, qui officia publica gerant, quos postquam emeriti sunt, non tantum neglectos, sed & infortuniis multatos vidimus. *Plut: de ger: Rep:* Nam cum Phocioni, ad mortem tracto, Eraphylæus occurrisset, dicens: O quam indigna pateris, Phocion : At non inopinata, inquit. Hunc enim exitum plerique clari viri Athenis habuerunt. *Æmil: in Phoc:*

Sed sicut *Seneca: 1: de benef:* disputat, ob ingratitudinem hominum non esse à benefaciendo absistendum, ita nec cum Coriolano arma movenda sunt contra ingratam patriam, *Plutarch: in Coriol:* sed cum Aristide precandum, ne tale tempus incidat, quod pœnitentiam facti inducat, *Plut: in Arist:* aut cum Camillo, ut eveniat occasio, invidiam extinguendi, ingratitudinemque patriæ exprobrandi, *Livius lib:* 5: Interim, quantum licet, cura ad Rempub. adjicienda. Si quis tamen & aliis molestiis ab-

absterreatur, per præsidem, munus agnoscere, cogendus est, *ait Vlpian: l: si quis de Mun: & hon: l: Lucius 21: ff: ad municip* quod jam statuerat *Plato in Politi:* idoneos cives ad officia cogi posse, ne ea recidant ad indignos: & Græci Sophonætum 10. minis multabant, ὅτι αἱρεθεὶς κατημέλει. *Xenoph: 5: Expedi: Cyr:* Severus Imp. ne quidem à patria potestate vult filium retineri posse, quo minus cogatur patriæ obsequi. *l. Honor. ff. de mun. & hono.* Si enim filius ad officia patri præstanda cogi potest, *ut notat Cujac: in parat. de obse: par.* multo magis poterit civis cogi, ut præstet obsequiũ patriæ, quia, ut *l. lato loquitur in Crit.* An sic es sapiens, ut te latuerit, & patri & matri, & progenitoribus omnibus patriam esse anteponendam?

Nec retrahere quenquam debet neglectus proprii commodi, quia, ut *Arist.* ratiocinatur, 5: *Ethic.* honor & dignitas pluris æstimanda sunt, quam opes, M. enim Curius, cum rapas in foco torreret: Malo, ait, hæc in fictilibus meis esse, & aurum habentibus imperare. *Plinius de vir. illust: c: 33: Sabell: lib: 1:* Deinde bonus vir semper magis pensi habet bonum publicum, quàm priuatum, & *Arist: 2: Pol: 7:* ait: Melius esse, ut boni etiam periculosum gerant magistratum, quàm ut Respub. pessum eat, quia jus publicum præjudicat privato. *Quod ad jus: 14: ff: ad*

Trebel. & *Vlpia.l. uni* §.*generaliter, de ventr in poss. mitt.* Ventri propterea magis faveri scribit, quia puero favetur, ut in familiā inducatur, ventri verò, non tantum, ut parenti, sed ut Reip. nascatur. Denique potest causa hæc præscindi, si posteri sustententur ex publico, ut filiæ Aristidis, *Plut. in Arist. Fulgo. lib. 4.* & Scipionis: *Front. lib. 4.* aut pinguia dentur magistratibus salaria, quod in Repub. omninò fieri necesse est.

Æquum enim est, *ait Cassiod. lib. 1. Ep.* 13. ut unicuique proficiat labor suus, & sicut expendendo cognoscit incommoda: ita rebus perfectis consequatur augmenta. Quid contra iniquius, quam si populus & senatus, judices, mercede sua priventur? *Demosth. in Timocrat.* Adeò quidem omnibus suarum rerum cura insedit, ut & de Dione, viro bono, scribat *Æmil. Prob. in Dion.* quod res Dionysii propter suas curaverit: si jam cives, dum publica tractant, sua negligere coguntur, non est dubium, quin cum uxore Periclis, *Plut. in Pericl.* semper illud conquesturi, & inviti ad Rempub. administrandam sint prodituri: quo argumento disputabant Suilius & Cossutianus contra senatum pro stipendiis advocatorum: Eloquentiam scilicet gratuitò non contingere: omitti curas familiares, ut quis se alienis negotiis intendat. *Tacit. 11. Annal.*

Basilius I. Imper. alia de causa officiali-

libus

libus larga dabat stipendia, ne cupidinem in subditorum bona coverterent, aut ab iis munera extorquerent, *Cedren. in Basil.* quam rationem statuto Andronici Comneni quoque assignat, *Nicet. 2. An.* quo salaria ampliabat judicibus. Nam & illud disputatur, utrum Xenia, & munera liceat magistratibus accipere, & Severus *l. Solent. §. de offic. procons.* Modestinus *l. 18. de offic. prasid.* Bonifacius VIII. *c. 11. vers. insuper, de Rescript. in Sex.* esculenta & potulenta tantum concedunt accipi licere, quæ necessaria sunt in dies paucos: Sed non à reo vel actore hæc accipi voluerunt, sed ab iis, qui mera liberalitate offerunt. Litigantes autem non offerunt ex mera liberalitate, sed ad favorem judicis conciliandum. Vnde Ephialtes ne ab amicis quidem accepit, veritus, ut vel contra jus iis gratificaretur, vel, si id non faceret, ingratus videretur *Ælian. lib. 11. Var. hist. cap. 9.* Nec Cicero, quod ultro sibi in Cilicia muneris loco offerebatur, accipiendum putavit: *Cicero 5. ad Att. Plut. in Cic.* & Gracc. de sua Sardiniæ administratione ita loquitur: Ita versatus sum in provincia, ut nemo posset verè dicere assem, aut eo plus in muneribus me accepisse, aut mea opera quépiam sumptum fecisse, *Gell. lib. 15. cap. 12.* Nunc quoque assessores Iudiciorum provincialium in Saxon. Lips. & VVitebergæ, & alibi jurant, se pro judicio mu-

nera non accepturos. *In constitut. Mauritii: Anno 1540: pag: 196.*

Diximus de iis, qui officia refugiunt: è contrario, qui ea ambiunt, non sunt admittendi, nisi id faciant ad evertendos potentiorum & improborum conatus: Sicut enim T: Manlium excusatum habuerunt Romani, quod diceret, nec cives suum imperium perpeti, nec se civiũ mores ferre posse, *Valer: lib: 6: c: 4: Plinius de vir. illust: c: 28:* & Ludovvicus Landg: Thuring. imperium recusavit, quod literas nesciret: *Fulgos. lib. 4.* ita excusandus est Aristides, quod se Themistocli collegam adjunxerit, *Plutarch. in Arist.* & Cato, quod affectaverit tribunatum plebis, quò posset Cæsaris potentiæ obsistere: *Plut: in Cat:* Sed, qui aliàs in Rempub. se ingerũt sui commodi gratia, sicut Stratocles & Dromoclidas dicebant, se ad Rempub. accedere, tanquam ad auream messem: *Plut. in lib. de ger. Repub.* hos officiis indignos judicare debemus. Indignus est sacerdotio, *ait. Imp. l. 31. in fin. C: de Ep: & Cler:* nisi ordinetur invitus: & Severus invitos, nõ ambientes dixit in Repub. collocandos. *Lamp: in Sev:* Nec Galba dedit equestria & senatoria officia, nisi recusantibus. *Sueton: in Galb:* Qui enim per pretium vel alio illicito modo aspirant ad dignitates, indicant, se virtute vera carere, tũ quia virtus cõtemnit per sordes inclarescere, *Siman: 2: de Repub: c: 8:*

*c:8:ex Plat:Ep:9:*tum quia suis viribus potius, quàm istis mediis exurgeret.

Sordidum enim est, & contemptibilem facit magistratum, si per ambitum acquiratur. *Plutarch. de ger. Rep.* Pericles enim liberè & sine timore ausus castigare, quod sine malis artibus ad dignitatem aspirasset.*Thucyd.l.1.*Quod precio æstimatur, vile est *arg.l.1. §.4. & 5. ff.de extraord.cogn.*sicut *Herodia.in Iulia.* scribit: Imperium cepisse contemni, cum ceperit vendi.& *Vopisc.in Aur.* certā pessum ituri imperii notam ponit, quod magistratus essent venales, quod & Iugurtha de Roma dicebat, eam venalem esse, & citò perituram, modo maturè emptorem invenerit. *Salust.in Iug.* Tāta enim *referente Nonio ex Varro.* invaserat homines honorum cupiditas, ut vel cœlum ruere, dummodo magistratum adipiscerentur, optarent, & *Mamert.ait ad Iul.an.*etiam priscis temporibus multorum ambitu campus fuit infamis. Nota divisorum flagitia, notæ bellorum præstigiæ, tum operarum ad vim & seditionē manus emptæ.Nec quicquam profecerunt ll. ambitus, quarum quantam seriem recensent *Man.de ll. Rom. Nic. Gruch. l.1. deComit. Rom. Sigon. 2.de jud: cap:* 30: quibus non tantum politica, sed & Pontificia munera prensari vetabantur *l.: Unic: §:1: ff: ad l.Iul. Amb:* quia hic ordo maximè ab eo abstinere debet, quod laicis divina

consideratione inhibitum est: *Cassiod. l. 9. Ep.* 15. Quid enim cautum & securum esse poterit, si ipsa sanctitas corrumpatur? ut dicitur *l. Si quenquam. C. de Episc. & Cler.* Adde 1. *q.* 1. & 3. *per. tot. ti. de Sim. in Quint. c. Nervi*§. *Alius, di.* 13.

Imp. *in d. l. si quenq.* addunt rationem aliam, ut is tantum Promoveatur, qui meretur: Tunc autem, *dicente Cassiod. lib* 9. *Ep.* 16. electi meritũ quæritur, quando pecunia non amatur. Eandem jam tetigerat *Arist.* 2. *Polit:* 9. ubi reprehendit Carthaginenses, quod per divitias sæpe indignos promoveant, quia, *ut Seneca dicit*, ambitio ad dignitatem, non nisi per indigna, ducit, ideoque Nero initio imperii promittebat, apud se nihil uenale futurum, quod & alii servarunt, quorum catalogum refert *Siman. l.* 6. *de Rep. cap.* 14. 15. Addit *Arist.* 2. *Polit. c.* 11. adhuc aliud argumentum, quia ubi magistratus venduntur, ibi oportet pecuniam magni fieri & præferri virtuti. Vbi autem hoc fit, stabilis nunquam erit Resp. Denique & hoc docet *Arist.* non parciturum subditis, qui pretio pervenit ad imperium, quod & Severus dicebat: Verisimile esse, ut, qui emit, vendat, *Lampr. in Sev*, non tantum, ut sumptus, quos erogavit, recuperet, sed ut ditior factus, majora admercetur. *Castell. lib.* 4. *de off. reg. c.* 3. Et hanc rationem assignat *Iustin. Nov.* 8. *in pr. & c. sic. igitur* 7. itemque *Synesius de*

regn.

regn. a Arcad. dum negat id hominum genus injustitiam odisse. Atque hinc dixit *Thom. in Ep. ad Duc. Brab. & Sot. lib. 3. de just. & jur. q. 6. a. 4.* licet concedatur principi, ut vendat magistratus, quod tamen non expediat.

His visis, videndum ante omnia, quò aptæ tantum personæ dignitatibus præficiantur, ut præcipit *Cassiod. 4. Ep. 3.* & monet Gedeon Episc. Crac. *Cromer. lib. 6.* quia de claritate servientium crescit favor dominorum: & tales provehere principem decet. (*verba sunt Cassiod.*) ut quoties procerem suum fuerit dignatus conspicere, toties se cognoscat recta judicia habuisse. Non possumus autem in tanta officialium latitudine communem omnibus virtutem præscribere, nisi cum *Cassiod. lib. 9. Ep. 9.* dicamus: Disciplina imperandi est, amare, quod multis expedit. Latius *Cicero 2. de off.* Boni magistratus est, commoda civium defendere, non diuellere, atque omnes æquitate eadem continere, & *pro Rabir. in pr.* Boni consulis est, ut, cum cuncta auxilia Reip. labefactari convellique videat, ferat opem patriæ, succurrat saluti, fortunisque comunibus, imploret civium fidem, suam salutem posteriorem communi salute ducat. Nam & Chirisophus cum acciperet imperium in Græcos: Dabo, inquit, operam, ut quam maximè possim, vestris com-

modis serviam, *Xenoph.* 6. *Exp. Cyr.*

Præterea requiritur probitas morum in quovis officiali, non tantum quia est imago majestatis, sed & quia debet moribus conspicuus esse, qui datur imitandus, *ut ait Caßiod. l.* 4. *Ep.* 3. aut, *ut Cicero de ll.* Magistratuum ordo vitio careto, cæteris specimen esto. Vir magnus Lucullus ferebatur commodè respondisse, cum esset objecta magnificentia villæ Tusculanæ: duos se habere vicinos, superiorem equitem Romanum: inferiorem libertinum, quorum cum essent magnificæ villæ, concedi sibi oportere, quod iis, qui tenuioris essent ordinis, liceret. At non videbat Lucullus, à se idipsum natum, ut illi cuperent, quibus id, si is non fecisset, non licuisset, *Cicero* 3. *de ll.* Quin etiam eorum jussa spernimus, quos scimus vitiis conspersos, *Xenoph.* 1. *Cyrop.* sicut Spartæ, cum Demosthenes, homo intemperans sententiam commodam dixisset, eam populus rejecit, donec Ephori eam alterius ore pronunciarent. Et Romani, Carbone jurante ita rem esse, contra jurarunt, se ipsi tamen non credituros. *Plutarch. de ger. Repub.* τὸ γὰρ ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ τὸ σὸν, πείσει. λόγος γὰρ ἐκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν κἀκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταυτὸν σθένει. Versus sunt *Eurip. in Hecub.* quos ita vertit *Ennius*: Hæc tu etsi perversè dices, facilè Achivos flexeris. Nam

cum

cum opulenti loquuntur pariter atquè ignobiles: Eadem dicta, eademque oratio æqua, non æquè valet, *Gellius lib.* 11. *ca.* 4. *Erasm. in Proverb.*

Hoc jam in officialibus fundamentum est, sicut *Synes. ad Arcad.* docuit, & Marcus rescripsit *l.* 11. §. 1. *ff. de municip. & hon.* ante omnia spectandum in magistratibus, ut sint idonei, postea disputandum de cæteris conditionibus. Et hoc præsupposito, si quæras, utrum dives præferendus sit pauperi, respondebimus pro divite, licet nec divitias, neç paupertatem primò spectandam teneamus cum *Arist.* 2. *Polit*: 7: & 9. 3. *Polit. cap.* 12. Moventur *Andr. Iser. & Matth: Affl. c.* 1. *vers. & quæ sit ratio*, *tit. de probib. feud. al. per Feder.* quod divites sint amantiores patriæ, quia ex interitu ejus plus perdent, quàm pauperes. Quorum verò magis interest, Rempub. manere salvam, eorum jubebat, *Aristot.* 4. *Polit. c.* 12, 5. *Politic.* 9. potissimum rationem habere, quod & T. Flaminio proconsi: placet, *apud Liv*: *l.* 34: Lubet asscribere verba *Iulii Pauli*, quibus idem respondit *Gellio lib*: 16: *cap*: 10. cur Rom. senatores & milites ex censu legerint, quoniam res pecuniaque familiaris obsidis vice pignorisque esse apud Remp. videbatur, amorisque in patriam fides quædam in ea firmamentumque erat.

Nihil etiam pernitiosius magistratui est, quàm contemni, *Lips.* 4. *Polit. c.* 9. 11.

ſed paupertas homines facit contemptibiles, & *ut loquitur Plaut.in Stic.* ridiculos. Sapientia pauperis, *aitSalom.Eccl.9.* contempta eſt, quia verba ejus non ſunt audita, quod rectè vidit Phormio, qui imperium claſſium Athen. repudiavit, quod ſe pauperem & obæratum, nec ſatis autoritatis apud milites, nec mentis ad cogitandum habiturum eſſe diceret. *Pauſan. in Att.* Tangit autem adhuc aliam rationem, pauperes ſcilicet timidos eſſe, nec ſat animi habere ad imperandum, quam *Ariſt.4. Polit.c.*11.magis exaggerat, oſtendens difficiliùs futurum imperium pauperum in divites, qui parere non didicerunt: Quin etiam potentiã requirit in magiſtrat. *Ariſt. 5. Polit. c. 9.* At hæc maximè viget in divitiis, quibus ſæpe integram Rempub. ſervatam ſcimus, cum exhauſtum eſſet ærarium, ut de regno Scotiæ, ejecto Bothuelio, ſcribit *Buchan.* Et præſumptio bona militat pro divitibus, quod plura pauperibus didicerint, cum & in foro verſati, & facultatibus diſcendi non deſtituti fuerint: niſi fortaſsè fraude & quæſtu divitias acquiſierint. Tum enim rejiciendi ſunt, eadem ratione, qua Thebani mercatores arcebant à Rep. niſi decennium abſtinuiſſent à mercatura prius. *Ariſtot.3. polit.3.6.polit.7.*

Denique paupertas facit magiſtratus ſuſpectos, quia periculum eſt, ne manus

rebus

rebus alienis injiciant. Egentissimo enim, *ait Saluſt. in Iug.* omnia cum precio honesta sunt: Et contemnere fulmina pauper Creditur, atque Deos, Diis ignoscētibus ipsis, *Iuv. Sat.* 3. Qua de causa *Calist. l. 3. in pr. ff. de test.* inter cætera vult inquiri de paupertate testium, quia, ut scribitur *in c. Habebat infi.* 12. *q.* 1. timendum est, ne propter inopiam justitia deseratur. Magnum pauperies opprobrium jubet, Quidvis & facere & pati, Virtutisque viam deserit arduam. *Horat.* 3. *oda.* 24. Propterea Scipio perinde à paupere, atqz ab avaro abstinendū putabat. Cum enim Servius Sulpitius Galba & Aurelius contenderent, uter adversus Viriatum in Hispan. mitteretur, neutrum mitti voluit, quia, inquit, alter nihil habet, alteri nihil satis est. Ex quo *Scip. Ammir. lib.* 17 *disc.* 6. ostendit in magnis personis æquè periculosam esse paupertatem, atque nimias divitias. *Valer. lib.* 6. *cap.* 4. & meritò Indi, *Plinius lib.* 6. *c.* 19. *Soli. c.* 60. Carthaginenses, *Arist.* 3. *Polit.* 9. & Romani *l. Rescripto* 6. *in pr. de mun. & hon. l.* 45. *C. de Decur. lib.* 10. *lib.* 6 *de dign. C. lib.* 12. ex censu & divitiis magistratus æstimarunt.

Pertinent huc multæ aliæ quæstiones, quas breviter percurremus. Verum videlicet ad idem officium congregare liceat multos consanguineos, quod faciendum non putamus, ne illorum conspiratione vota cæterorum superentur aut

præ

prævertantur, nec vincat sententia melior, sed, quæ plurium calculis onerat a est. Ideoque, quæ in Septimaniæ provinciæ generalis conventu, anno 1557. rogatio lata est, ne deinceps in eadem curia judicum proximi crearentur, *Bodin: 4. de Rep: c: 4*: satis probabili innititur rationi, recteque in omnibus Rebuspubl. perferretur.

Vtrum verò uni plures debeant commendari magistratus, sicut *Arist.* Carthagine scribit, unum multitudine magistratuum ferè obrui, hinc facilè dijudicabitur. Sicut enim Libye instituit, *Isocr: in laud. Busyr: & Arist*: docuit 2. *Pol. c.* 21. cum *Aver. 1. tr. de Rep.* ut unus tantum unicum tractaret artificium, in quo alias excellere non posset: ita saitus est, unum versari tantum in uno officio, tum, ut illud optimè administrare discat, tum, quod ad plura, benè regenda non sufficiat, cum duas res, magnas præsertim, non modò agere uno tempore, sed ne cogitanno quidem explicare quisquam possit. *Cic. Phil.* 12. Notum est illud Atheniensium de πολυπραγμοσύνη Metiochi. Metiochus exercitum ducit: Metiochus vias curat. Metiochus farinam tractat. Metiochus cunctis aliis præest: Metiochus itaque plorabit. *Plut. de ger. Repub.* Is enim solet exitus esse curiosæ temeritatis. Atque hanc rationem assignat *Iustin. l. Nemo* 14. *C. de adsf. & dom.* ne, qui ad utrumque

que festinat, neutrum benè peragat: Leo verò *l. Hac parte* 10 *C. de prox. sacr. scrin.* aliam rationem adjũgit, ne omnia conferantur in unum, & nihil relinquatur cæteris, qui æquè merentur honores & munera. *l.* 10 *ff. de mun. & hon.* Qua de causa & Cancelli & Vicecancell. Polon. cum ex lege ad Episcopatus aspirarint, aut dignitates Palat. aut Castell. coguntur officio suo resignare. *L.* 1: *Stat. Pol. c:* 5. *a:* 1: *l:* 24. *Vide Scipion: Ammir. lib.* 15. *disc:* 1: *Mach: l:* 3: *c:* 24.

Præterea considerandum est, utrum magis ex usu Reip. sit, ut præsides iis præficiantur perpetui, vel temporanei, quam disputationem *Arist:* 4: *Pol: c:* 15. arduam vocat, cum pro utraque parte non contemnenda militent argumenta. Et *Michov:* quidem *li:* 1: *Chron: c:* 4: taxat Polonos, quod Palat. Castell. & Capit. perpetuos faciant, quia compertum, ait, est, eos neglecto publico commodo, in propria intentos esse, cum timere non habeant, ut, vertente magistratu, ratio administrationis ab iis exigatur: qua voce tribuni minitabantur Manlio *apud Livium*, privatum redditurum rationem, quoniam Consul noluisset Magistratibus enim, deposito officio, litem posse intendi, Adria. constituit. *l. Pars est, ff. de jud. & ubi quisque.* Hoc metu cum liberi essent Imperatores Carthagin. pro arbitrio quidvis agere ceperunt, donec centumviri à

po-

pulo creati, ad rationem reddendam eos cogerent: *Iustin. lib.* 19. & Claudius vetuit magistratus in provinciis, vertente anno, manere cum legatione, ne magistratuum continuatione tempus exigendarum rationũ eluderetur, *Dion in Claud.*

Alias rationes assignat *Cassiod.* dum ait: Antiquitas voluit provinciarum dignitatem annua successione reparari, ut ne divina potestate unus insolesceret, & multorum profectus gaudia reperirent: quarum primam *Halycar.* quoque *l.* 4. *Dion. l.* 52. *Siman.* 8. *de Rep. c* 36. reddunt. & Tiberius ipse *apud Tacit.* 2. *Annal.* Superbire scilicet homines annua designatione, quid, si honorem quinquennium, aut æternum agitent? Nam propter Hyperionis superbiam Megarenses annuos crearunt magistratus, *Pausan. in Attic.* & Hannibal, cum judicũ ordo Carthagine dominaretur, eò maximè, quod iidem perpetui essent, ambulatoria fecit eorum officia: *Livius lib.* 35. Tria enim ad modestiam voluit Agatho magistratui cogitanda, quod imperet hominibus, quod imperet secundum leges, quod non semper imperet.

Tertiam rationem dat *Casiod.* ut scilicet multis ad magistratus aditus detur. Nam ea est imprimis Democratiæ natura, ut spectet æqualitatem, 3. *Pol. c.* 3. 6. *Pol. c.* 2. velintque in ea omnes cives capaces esse sceptri, sicut plebs Roman, non quie-

quievit, nisi admitteretur ad magistratus curules. *Liv.l.3.4.5.* Vnde & *Arist.6. Pol.c.2.* ait: Status popularis est, magistratum nullum habere perpetuum. Nec verò, si plures inter cives officio digni sint, unus præ altero excludi debet, quod in perpetuitate officiorum fieret, tum, quia unius virtus nescit alterius imperio subjici, siquidem optimi mortalium altissima cupiunt: *Tacit.2. Annal.* tum, quia evilescit ardor virtutis, nisi honore, *ut ait Senec.* alatur. Et hoc carpebat Cato, quoties idem magistratus sæpe reficeretur, quasi plures digni non essent, *Plutarch.in Cat.* & Asinius Gallus, *apud. Tacit.2.Annal.* vix, ait, per singulos annos offensiones vitari, quamvis repulsam propinqua spes soletur, quantum odiis fore ab his, qui ultra quinquennium rejiciantur, aut æternum excludantur.

Quartam rationem suppeditat *Ianot. de Repub.Venet.* qui scribit, propterea mutabiles fuisse magistratus Venet.factos, quod aliàs rei familiari consulere non potuissent. Nam nisi Prytanes Athen. post annum ad res suas rediissent, non potuissent sine jactura familiæ totos dies in Prytaneo causas audire. *Vlpian. in Timoc. Poll, lib.8,* Propterea, Athenienses, *Tjucyd. lib.1.* Carthaginenses, *Livius. lib.35.Prob.inHanni.* Megarenses, *Pausan. in Att.* Hædui. *Cæs.lib.7.* Pariẽses Americani, *Mart.Dec.2,lib.8.* & omnes fere populares

lares civitates, *6:Polit:cap.2.* ambulatorios constituerunt officiales:Lex erat ex 12. *Cicero 3. de ll.* Censores magistratum quinquennium habento:cæteri magistratus annui sunto. Sed, quia & Censorum autoritas suspecta erat Mamercò dict:terminum censuræ contraxit ad annum 1: cum dimidio, *Livius lib.4.* simulque dictatura abiit, ut ostenderet reipsa, sibi diuturna imperia nequaquam placere: *Scip. Ammirat.lib.1.disc. ult.*

Cæterum, ut conclusum ita sit, non omnia officia debere perpeturari, imprimis, quæ cum magna potestate, & vi armorum conjunguntur, quia magna magistratus potestas periculosa & libertati suspecta est: tamen, quod non nulla satius sit in una persona continuari, quam sæpius mutari, hinc patet. Crebra enim mutatio, novis subinde sanctionibus conturbat Remp: dum quisque suum magistratum novis ll. memorabilem facere nititur. Omnia, *inquit Livius lib.5.* repente mutaverat Imp. mutatus: Alia spes, alius animus hominum, fortuna quoque alia urbis videri. Quare *Vlpian, l. prætor, §.3. de vac. & exc. mun.* tolerabilius interdum putat esse, judicem, qui semel cognoverat, aliquandiu expectare, quam judici novo rem rursus indicandam committere. Accedit, quod brevitas officii faciat homines attentiores ad rem suam, sicut vulgò dici solet: Non parcit populis re-

regnum breve: & Tiberius comparavit magistratus hirudinibus, quarum, quæ longo haustu rumpuntur, quiescunt: recentium verò morsus acerrimi sunt. *Siman.8.de Rep.cap.37.ex Ioseph.8.antiq. Niceph.lib.1.c.17.*

Imprimis verò in iis officiis oportet eosdem diutius detineri, quæ citò expediri non possunt, aut quorum administratio usu ipso addiscitur, *Aristot.*4.*Pol.* ne, *ut ait Dion l.* 52. prius cogantur decedere, quàm ejus,quod didicerunt,specimen dare possint. Decemviri enim ll.12. perferre non potuissent, nisi imperium prorogatum esset in annum alterum. *Livius lib.* 3. periissetque victoria. Epaminondæ, si stato die magistratu abiisset. *Plutarh. in Epam.* Propterea Antonius Pius novenis & septenis annis bonos præsides in provinciis detinuit *Capit:in Pio:*& Mecœnas, cum Augusto consilium daret de instituenda Repub: magistratus quinquennio ad minimum circumscripsit: *Dion in Aug.* præterea,qui circa secreta versantur, ut, quos hodie Cancellarios, Secretarios, &c: vocamus, non possunt sine incommodo sæpius mutari, quia tutum non est,secreta pluribus communicari,ne aliqua ad hostes dispergantur.

De Senatu.

Nunc ad officia Reipub. in specie descendendum est, quæ, ut sine cõfusione distinguamus, sciendum est, nonnulla Reipub. ita necessaria esse, ut carere iis minimè possit, quæ idcircò ordinaria sunt, & legibus definita. Alia verò extra ordinem imperantur ad explicanda ea, quæ præter spem incidere solẽt, quæ, licet interdum lege ferantur, sicut Pompejo l. Gabina contra Piratas, *Plutarch. in Pomp.* & l. Manilia contra Mithrid. extra ordinem datum est imperium: *Cicero pro l. Manil.* tamen ordinaria non sunt. Horum præfectis dedit *Pomp. l. 2. §. 33. de or. jur.* titulum Curatorum: cæteros vocant magistratus. Sed adhuc separandi sunt ab utrisque consiliarii sive senatores, qui non aliter, quam consilio juvant Rempub. Rectè enim *Lipsius 3. Polit. c. 2. & 3.* adjutores principis duplices proponit, tum qui consilio, tum qui auxilio prosunt. De illis agemus prius, quia sunt fundamentum, in quo, tanquam immobili cardine, cæteri magistratus mutabiles versantur.

Opus autem est senatu in quovis Reipub. genere, τὸ γὰρ βουλεύεσθαι τῶν θείων τῶν ἀνθρώπων, θειότατόν ἐστι. *Arist. in Rhet. ad Alex.* & nihil est, non modo in

orando, sed in omni vita consilio prius. *Quintil.6. Inst.in fin.* Eventus enim docuit, ubique plura in summa fortuna auspiciis & consiliis, quam telis manibusque geri. *Tacit.13. Annal.* quod multis ostendit *Ian.Gruter.1.disc.super.Tacit.* annotatque *Annibal. Scot. com.in Tacit.super illud lib.2.* Sustentasse opibus, Iuvisse consiliis dicebantur. Item *Scip.Ammir. lib.3.disc.15.super Tacit. Hippolyt.de col.in tract. de Senat.*

Propterea, *ut Phornutus tradit in palast.* olim colebatur Mercurius cum Hercule, ut intelligeretur, vim moderandam esse arte, & *Vellejus* laudat Mithridatem, quod non tantum armis miles, sed & dux consiliis esset, Hectoremque commendat *Dictys Cretens.* nunquam ei vires cõsilio potiores fuisse. Et Alexandrum M. *Curtius:* Consilium par magnitudini animi, & quantum vix poterat ætas capere, solertia. Ostendit enim *Cic.in Cat.Maj.* quid præstet consilium viribus. Sertorius item in vulsione caudæ equinæ, *Plutarch. in Sert. Valer. lib.7.cap.3.* & Columbus in cõpresso ovi acumine. Vnde & Agamemnon, ut Troja potiatur, non multos Ajaces, sed Nestores sibi optat: *Homer.2. Iliad.* Imò de Romanis quoque scrib. *Cato de re rust,* quod sedendo vincant, id est, consilio. Quid multis? In omni vita *inquit Salust. in fragm.* multa audiendo & legendo ita comperi, omnia regna,

civitates, usque eò prosperum imperium habuisse, dum apud eos vera consilia valuerunt. Quam primum enim Palladium motum fuit, id est, consiliorum acumen conturbatum, Troja in potestatem hostium venit. *Natalis: lib: 4: Mythol: c: 5:*

Verùm, ut res fiat planior, *Plato 6: de ll:* in Democratia propterea senatum constitui voluit, ut præcipitantiam & furorem vulgi, sua tarditate contemperaret. In quem finem Solon 400. præconsultorum collegium Athenis instituit, *Plut. in Sol.* sine quorum præconsulto ad concionem nihil referebatur, unde Thrasybulus & Androtio capitis accusabatur, quod sine SCto ad populum referrent, *Plut: in Lys: Demost: contr: Androtion:* quã sanctioné *Demost: in orat: de Emẽt: legat:* meritò, ut optimã collaudat:

Aristocratia ex senatu ipso consistit: Monarchia verò consiliariis indiget, quia *dicente Xenoph. 8. Cyrop.* pauca videt unus aliquis, pauca audit: at principis oportet multas esse aures, multos oculos. Imò, quotus quisque est tanta prudentia præditus, aut quæ mens tantæ molis capax, ut alterius monitis non indigeat? Et licet aliquis tanta prudentia polleat, sicut de Scipione suo *Polyb.* & de Cæsare scribit *Tranquil.* quod citius confecerint sua consilia, quam capta esse putabantur: tamen eum, qui de sua unius

omnia

omnia agat sententia, temerarium magis judicat *Livius*, quàm sapientem.

Nam nescio, quomodo fit, ut subditi, si nemo consiliis principis intersit, se contemni suspicentur, odiũque in principem concipiant, sicut Romulus à manibus senatorum confectus creditur: *Plut. in Rom.* & Cæsar in senatu trucidatus est; quem nunquam solitus erat consulere. *Plut. in Cæs.* Ea res & Tarquinio Superbo *Livius lib.* 1. & Hieronymo Sicil. regi jugulum fregit, quod nullum consilium publicum esse sineret. *Livius l.* 24: Macrino verò ad imperiũ viam aperuit, quod ad Senatum scriberet, se sine ejus consensu nihil acturum *Herodi: in Macri.* Præterea, magis consulit princeps rebus suis, si consilium forte malè cesserit: Non enim ipsi, sed potissimum consiliariis culpa imputari solet: *Tholoss l:* 24:c:3: cum pro affectione erga principes soleant subditi has voces usurpare: Principem quidem virum bonum esse, sed decipi & regi à consiliariis, &c: Qua de causa Carolus V. rex Gall: in re ardua, cum vellet Anglos Aquitania ejicere, prius voluit omnium procerum consensum elaborare: *Bodin: lib: 3: c:* 1: Quia, *ut ait Comina: lib:* 10: *bell: Gall:* Cum subditi, imprimis equestris ordinis homines, ac nobiles viri, non modo facultates omnes, verum etiam vitam & sanguinem in bella profundant: æquissimum est profectò, ut

priusquam suscipiatur bellum, ejus rei consilia cum ipsis communicentur.

Hinc benè constitutum est, etiam in Monarchiis Anglorum, Hispanorum, Gallorum, item in principatibus Germaniæ, & alibi, ut conventus haberentur generales, in quibus deliberationes publicæ instituerentur: vel potius retentum est ex antiqua consuetudine, cum Gallorum, Germanorumque conventuum locupletes testes sint, *Tacit. primis li. An. & Cæs. de bell. Gall. & Eginhartus in vita Carol. M.* scribat: eum sæpe habuisse generalia comitia, in quibus res serias proponeret deliberandas, in quem finem & Græci olim Delphos conveniebant, *Strabo in Geogr.* conciliumque Basiliense censuit, etiam ex usu Ecclesiæ futurum, si de decennio in decennium patres ad commune consilium cõvenirent. *c. 1. de aut. gen. conc. in pragm. sanct.* Non enim tantum in talibus conciliis res excutientur rectius à pluribus, quibus omnes articuli notiores sint: sed retinet princeps quoque favorem subditorum, & à suspicione mali consilii, si fortasse eventus non respondeat, sese vindicat. Propterea Trajan. juravit, se sine senatu nullam l. laturum, *Plin. in Paneg.* nec Alexand. quicquam in militaribus, sine ducibus, in cæteris rebus, sine prudentissimis viris decrevit, *Herodian. lib. 6. Lamp. in Alex.* Ipse Augustut etim ad domestica

con-

consilia sibi 20 senatores dari petiit, quod Tiberium imitatum fuisse *Xiphilin.* autor est *in ejus vit.* Extat lex Theod. & Valent. *l. Humanum, C. de ll.* non valituram l. ab Imperatore prolatam, nisi senatorum consensu fuerit concessa: cui similis est sanctio Firmani reg. Scot. *apud Buchan. lib.* 4. ne quid reges, quod majoris nomenti esset, sine autoritate conciliorum decernerent.

Inde tamen non conficitur in senatu esse imperium vel jurisdictonem, si senatum spectes in se, nisi aliud quoddam officium à majestate ipsi unà committatur, sicut Tiberius, *Tacit. 1. Annal.* Postea Nero, *Suet. in Ner.* & Adrianus senatui tradiderunt judicia quibus antea senatus se superiorem putabat, sicut *Cicero in Ver.* ait. Quò confugient socii? quem implorabunt? ad senatum devenient, qui de Verre supplicium sumat? non est usitatum, non est senatorium. Antea enim senatus erat particula majestatis, *ut Disp. 5. ostendimus*. & tum habebat imperium & potestatem, *ut Polyb. coniicit lib.* 6. quod cum non advertat *Bodin. 3. de Rep. c. 1 in fin.* frustrà tãtoperè sollicitus est, ut ostendat, in senatu Roman. non fuisse im perium. Quæstio enim facti hæc est, non juris. Quia enim non erat senatus Rom simpliciter senatus, sed gerebat partem majestatis, hujus nomine quoque potestatem habuit, sicut & senatus Lacedæm.

2. *Polit*.7.4.*Polit* 9. & hodie collegium principum in Germania, *Lupold. de jur. Imp*. & Senatorum in Polonia, de quibus *Stanisl. Orichov. in orat: de ll: Polon: ad proc*: quod sint potentiæ regiæ & cæterorum libertatis moderatores & custodes. Potestatem igitur habent, non ex vi senatus, sed quia simul sustinent partem majestatis.

Absolutè verò Senatus decernendi, & sententiæ pronunciandæ jus quidem habet, sed potestate carere debet. Nam, si cum consilio conjuncta esset potestas, quia Senatus de rebus omnibus consulitur & decernit, haberet Senatus plenam majestatem, essetque omnis Respub. Aristocratica. Consentiendi igitur & decernendi potestatem habent comitia & Senatus, exequendi minimè, nisi aliud sit usu receptum, ut in conventibus Germanorum principum, & Senatorum Polon. in quibus volvitur tota majestas. Alias Xerxes, cum consiliarios suos coëgisset, ad capiendum de expeditione in Græciam consilium, fecisse hoc se dixit, non ut illorum consilia sequeretur, sed ut illi suis parerent: *Herod. lib*.7. & Domitianus, etiam coacto senatu, solus dixit, censuit, mandavit, conclusit, *Sueton. in Domit*. Sed hoc Tyrannicum est, nec aliter constat ratio, quàm si autoritas principis tum demum roboret edicta, quando consentit senatus, *ut loquuntur Impp. l hum-*

humanum, C. de ll. aut si judicium principis senatus sequatur consensus, *ut loquitur Theodor. apud Caßiod. lib. 1. Ep. 4.*

Vt autem ordine cætera subjiciamus, considerandi sunt senatores, quales ante consilium, quales post, quales in ipso consilio esse debeant. Apud Cretenses cuivis licebat senatum ingredi, & suā expromere sententiam, *Aristot. 2. Polit.* imò Romani quoque admittebant in senatum magistratibus defunctos, qui nondum erant senatores, *ut patet ex Gell. li. 3. c. 18 Livius lib. 23. & Festo,* qui edictum consf. referunt. Conveniant senatares, quibusvè in senatu sententiam dicere licet. Sed, quia periculosum est, quemque admitti ad consilia, occasionemque seditionibus aperit, satius est certum numerum optimorum civium conscribi inter senatores. Nam, *dicente Caßiod. 1. Ep. 51.* præcipua hujus ordinis cura, cautiora facit nos proferre judicia, & admittendum reverendo cœtui, examinare cogit sollicitus honor senatus, quem non solum oportet numero augeri civium, sed ornari maximè luce meritorum. Recipiat alius ordo fortè mediocres: Senatus respuit eximiè non probatos.

Plato in Phædr. ait: in omnibus unicum principium iis, qui benè consulere volunt, est intelligere id, de quo benè consulatur. Rogatur autem senatus consilium de rebus omnibus, quæ-

ex prudentia regendæ Reip. proficiſcuntur. Oportet igitur eum maximè prudentia pollere, idque eò magis, quod hujus ſit deficientem principis prudentiam excipere & ſupplere. Quod anima eſt in corpore, ſenatus eſt in Repub. Quicquid humani generis floris eſt, *inquit Caſsiod.* 1. *Ep.* 13. habere curiam decet, & ſicut arx decus eſt urbium, ita illa ornamentum eſt cæterorum ordinum: Accedit, quod conventus ſenatorum ſit dignitas principum, *Caſsiod. li.* 1. *Ep.* 4. taleſque hi præſumantur, qualibus ut untur conſiliariis. Vnde & Moſes prudentiam in ſenatoribus maximè exigit. Colligite, inquit, mihi viros ſapientia & prudentia præſtantes, *Deuteron.* 1. *verſ.* 13. Prima enim pars prudentiæ eſt, rectè conſulere, 6. *Eth. cap.* 7.

Et quia maximè conſulendum eſt ſenatui de rebus Reip. quas nemo rectius cognoſcit, quàm qui eas adminiſtravit, meritò hanc legem tulit *Cice.* 5. *de ll.* E magiſtratibus ſenatum eſſe oportet, & cum Buteo dictat: 2, bell. Pun. ſenatum ſuppleret, primos omnium allegit, qui poſt L. Æmilium, C. Flaminium cenſ. curulem magiſtratum cepiſſent, tum qui ædiles, tribuni pleb. quæſtoreſve fuiſſent, tum ex iis, qui ſpolia ex Romano hoſte fixa domi haberent, *Livius dec.* 3. Solon in Areopagum nemini aditum conceſſit, niſi Archontis imperium geſſerit, *Plut. in Solon.*

Solon. & Pericl. Pollux. Demost. in Timocr. Libanius ad Androtian. Isocr. in Areop. & in judicio δοκιμασίας probatus fuerit. *Vlpian. in Leptin.* Nec nunc apud Polonos senator est, nisi magistratus, *Lib.* 1. *stat. cap.* 3. *a.* 1. nec apud Turcas, nisi Bassa, aut præfectus provinciæ, aut Cadelescherus, *Menav. de off. Turc.* Idque vel propterea observari convenit, quod ex magistratu cujusque virtus maximè cognoscatur, utrum senatorio ordine dignus sit. Magistratus enim virum indicat, ait *Bias apud Aristot.* 5. *Ethic. cap.* 1. & *Tacit. lib.* 1. *hist. de Galba*: Ab omnibus imperii capax judicatus fuisset, nisi imperasset.

Præterea, cum constet, quò seniores sumus, eò plus habere nos experientiæ & usus, *c. sciendum* 26. *q.* 4. in senatore ætatis progressus expectandus est, sicut *Plato* 6. *de ll.* ante 50. annos senatorem non admisit, nec qui senior esset 70. quod ut *Eurip.* ait: Nos senes nihil aliud, quàm turba sumus, & figura tantum, somniorumque simulacra serpimus. Mens autem non est amplius: putamus tamen nos rectè sapere. Propterea & Q. Fabius ultimum consulatum recusavit, quod nec temporis, nec animi, idem, qui ante, vigor esset. *Plut. in Fab. Pontan.* 2. *de magnan.* Iuvenes verò, cum repellat *Arist.* 1. *Ethic. cap.* 3. à studio Ethico, quanto magis repelli convenit à Repub. Quos enim jura sub pote-

state

state relinquunt, eo quod seipsos regere nequeunt, eos incivile est, ait *Imp.* §. *Minores.* 1. *Inst. de excus. tut.* aliorum tutelam subire, cui concinit, *l. Nemo, C. de legit. tut. l. sic eveniet,* 21. *ff. ad l. Iul. de adult. c.* I*ndecor. de æt. & qual. & ord. præf. & gl. ibid.* Nec sine experientia Respub. administrari potest, quæ ætate acquiritur. Namque ubi robustis adolevit viribus ætas, Consilium quoque majus, & auctior est animi vis: *Lucret. lib.* 3: & Sophia apud Afranium dicebat: Vsus me genuit, *Gell. lib.* 13 *cap.* 8. Themistocles, cum moreretur anno 107. se dolere dixit, quod tunc egrederetur vita, cum primum sapere cepisset, *Hieron: ad Nepot: de vit: Cler:*

In aliis quidem officiis, quia autoritate senatus reguntur, subscribimus *Ciceroni* 5: *Phil.* quod nulla ætas repudianda, nec ab excellenti & eximia virtute ætatis progressus expectandus sit. Non enim tantum Gothis, ut *Cassiod.* scribit *l.* 1. *Ep.* 38. sed omnibus gentibus ætatem legitimam virtus facit, *cap. ult: dist:* 84: Disputat *Cepolla in tr: de elig:* I*mp: &* I*ul: Front. l: ult: Stratag: c: ult: in pr:* ex sententia L. Pauli, exercitibus præficiẽdos senes, quales fuisse omnes duces in exercitu Alex: M: *Iustin.* scribit *l:* 15: sed tamen Hannibal minor 25. annis Imp: factus triennio omnes Hispaniæ gentes subegit, *Tortel: in voce Hannib.* Romulus duodeviginti ãnos natus, auspicatò urbis fundamenta jecit.

Socin.

Socin.c.2.:Alexander M: nondum 33:annis completis, victor extitit totius orientis, in quo *Curtius* majorem, quam ætas capere poterat, solertiam prædicat. *Arrian.in hist.* Quid de Scipione dicam, aut Pompejo, de quo *Cicero pro Man.* Quid tam præter consuetudinem, quam homini peradolescenti, cujus à senatorio gradu ætas longè abesset, imperium atque exercitum dari? Vnde & Michaël Hospit. Franc. Cancell. legem *Vlpian.* 8. *de mun. & hon.* mitigavit, ut Carolo, anno 14. liceret regnum inire, *Gotho.ad lib.*8. *de mun. & hon.*

Cæterùm Solon, licet juvenis ante barbam senili sit prudentia, adhuc tamen senem præferendum in senatu putat, propterea, quod senatus aliorum magistratuum juventutem regat, ipse à nemine regi debeat, *Plut. in Sol.* Senum enim proprium est consilium, *ut Euripid. ait in Menalip. apud Stob. serm.* 114. Παλαιὸς αἶνος, ἔργα μὲν νεωτέρων, βουλαὶ δ' ἔχουσι τῶν γεραιτέρων κράτος. Et præterea in senatu maximè requiritur autoritas, cum sola autoritate obtineat, quod potestate non potest. Senectus autem maximam conciliat autoritatem hominibus, sicut *Cic. in Top.* ait: Autoritatem aut natura affert, aut tempus, & *pro dom. sua.* auget ætas dignitatem. Nam, quod *Plato 3. de Rep. 5. de ll. Arist. 7. polit. ca. 14.*

natura

natura dicunt senibus deberi imperium; *Oldrad.conf.* 94. in favorem primogeniti, latius explicat, atque ita esse ex experientia confirmat *Iason. in l. cum quid. in fin.ff.si cert.pet.* ubi & rustici judicium affert: Tu major, tibi me est æquum parere Menalca.

Hinc videmus juvenes non tantum inter se, sed multò magis à senioribus contemni, si his præferantur. Davides quidem à Ionatha juniore consilium cepit, *ut notat Ambros.1.off.c. 18.* & Agamemnon, *lib.4.Iliad.* existat, ait, aliquis, qui meliorem mea sententiam dicat, seu grandior, seu minor, cum mea bona gratia dicturus: Verùm non ita Cato, qui octogenario major, cum causam diceret, Difficile, inquit, est, eum, qui cum aliis vixit, aliorum subire judicia, *Plut.an sen. ger. Resp.* & Nestor. *apud Homer.1. Iliad.* quanquam confitetur à Diomede rectiorem sententiam dictam, Es juvenis tamen, ait, & posses mihi filius esse, propterea negat ejus consilium sequi: Cum igitur juvenum consilia sæpissimè lubrica sint, ut patet ex consiliariis novellis Roboami, 1. *Reg.*12.& licet bona, tamen non exaudiuntur à civibus, meritò senatum, tum Græci, tum Latini, à senio dixerunt, inque eo senes reposuerunt, nisi in juvene tanta sit indoles, ut ejus admiratio autoritatem suppleat, qualis fuit in Papyrio, *Macrob.1. Sat.6.* Papiniano, *Catellianus*

mus Cotta in Memorab. de ICt. Nerva *l. 1. §. initium ff. de post.* Celso *l. si servum, §. sequitur ff. de verb. obl.* & puero decenni, qui coram Henrico Imp. de Philosophicis & Theologicis rebus disseruit, *Cramer Cron. Pomer.*

Indando verò consilio respicere debet senator ad bonum publicum. Nam privatæ res semper offecere, officientque publicis consiliis: *Livius* 22. & *Thucyd.* inter causas eversionis Græciæ recenset, quod comitia privatarum rerum disceptationibus trahantur. *Plut. de ger. Repub.* Atheniensis senator iurabat, se præcipuè consulturum populo: *Demosth. cont. Near.* Polonus: pro posse meo utilitates regiæ majest. regni & Reipub. augmentabo, *Lib. 1. c. 3. a. 1. l. 2.* Non enim consiliarius est, qui ad curiam, tanquam ad certamen adulationum venit, sicut de senatoribus Domitiani scribit *Plinius in Paneg. Traj.* aut qui ex odio iudicat. Nam malè cuncta ministrat Impetus, & stimulat non rarò privati odii pertinacia in publicum exitium, *Tacit. 1. Histor.* Utrumque senatori fugiendum, quod fiet, si observet præceptum *Cicer. 11. Phil.* qui vult, ut quisque rectissimam dicat sententiam, tametsi solus in ea, singularisque futurus sit, quod ad eum non rei exitus, sed consilium & suffragium optimum pertineat.

Sunt principes nonulli adeò infra-

ctæ pervicaciæ, ut bené monentes difficulter audiant: Nam Cambyses à Crœso increpitus, sagittas ei intentavit, & Prexaspis filiũ ob patris objurgationé interemit, *Hero.l*:3:Zeno Pelagium, *Zon.3.vol*: Boleslaus II: Pol Stanislaũ ad aram trucidavit, *Crom:in hist*: *Pol*: Ibi verò cauté agendum est consiliariis, ne importuuo tempore aut intempestivis verbis principem objurgent, quod Clito quidem & Callistheni jugulum fregit, *Plut:in Alex*. Nec enim Clito tantoperè iratus fuisset Alexand. nisi se in præsentia aliorum monuisset, & Ptolomæus Aristomenem, præceptorem suum, venenum bibere coëgit, quod se excitasset, cum legationem audiret, nec potius clanculum admonuisset, *Castell. lib.* 1. *de off, reg. c.* 50, In hac parte laudat *Tacit*.6. *Annal*. L. Pisonem, quod nunquam quidem servilis sententiæ sponte autor fuerit, sed, quoties necessitas ingrueret, prudenter moderans. Suadere enim & sententiam suã dicere potest consiliarius: cogere non potest, cum senatus potestate destituatur. Quomodo verò moderanda sit admonitio, *Demetr. Phaler. & Plut. in l de discr. adul. & amic.* docent, ubi inter cætera Ammonium imitandum proponunt, qui cum rescisset, discipulorum suorum nonnullos prandio non simplici usos, puerum à servo castigari curavit, quod absque aceto non fuisset pransus, inte-
rim

rim subinde in discipulos respexit, quomodo Apollonius docuit Leones castigare, si catulum ipsis præsentibus ferias: *Philostr. libr.* 6. & Pescenninus Niger, *Æl. Spart. in Pesc.* & Alexander Sev. *Lampr. in Sev.* soliti fuerunt seipsos, aliorum exemplis admonere.

Præterea in senatu multorum utile est Roman. morem observari, qui magistratibus & potentioribus postremum dabant dicendi locum, privatis primum, ne illorum votis deterrerentur, vel præoccuparentur, *Dion lib*: 39: *Siman*. 7. *de Repub: cap.* 12. quod institutum refert *Varro lib.* 4. *Epist. quæst.* ad prævertendam ambitionem & gratiam, cum antea initium fieri soleret à gradu consulari, & ab eo, qui Princeps senatus lectus esset, *Gell. lib.* 14. *cap.* 7. Ferè enim tenacius hærent, quæ primo loco dicuntur, qua de causa Theodorus Græcus Tragæd. nunquam post alios egit, quod prima putaret magis delectare, *Arist.* 7. *Pol.* 17. & Cæsar, ut gratia Pompeji aliorũ sententias præverteret, post novam cum ipso initam affinitatem eũ primo loco rogavit, *Tranquil. in Cæs. Turneb.* 3. *de ll.* Denique dicenda sententia senatori breviter, qua in re Scaurum laudatum accepimus, quod tauta brevitate & autoritate dixerit ut non causam, sed testimoninm dicere videretur: non tantum, quod senatoriam gravitatem brevitas deceat, sed ut om-

nia planius intelligantur: Propterea enim sine affectibus in Areopago dicebatur ut, referente *Luciano in Anacharſ*: facta nuda Areopagitæ inſpicerent. Sanè, ſi rectè *Cato ad fil*: ut citat *Seneca 1: declam*: definiiſſet oratorem, quod eſſet vir bonus, dicendi peritus, nihil foret periculi: ſed, ut ſemper fuerunt mores, *Ariſtot*: 5: *Polit* 6: oſtendit, per oratores δημαγωγὸς, multas mutatas fuiſſe Reſp.

Poſt conſilium maximè requiritur in ſenatore ſilentium, optimum & tutiſſimum rerum adminiſtrandarum vinculum, *Valer. lib. 2.* Nam ſi *Veget. lib. 6. de re milit. c. 6.* rectè dixit: Nulla ſunt meliora conſilia, quàm, quæ ignoraverit adverſarius, conſtat eximiam virtutem eſſe, præſtare conſiliis ſilentium: Vnde Senarium laudat Theod: rex ob taciturnitatem. Fuit, inquit, in te pars altera vitæ laudabilis, quod arcana noſtra morum probitate claudebas, *Caſſiod. lib*: 4: *Ep*: 3: & *Æmil*: *Prob*: *in Epam*: inter cæteras Epam laudes refert, quod eſſet commiſſi celans. Senatores quoque Poloni jurant taciturnitatem, *Lib. 1. c. 3. a. 1. l. 2.* & 12. & Romanæ, ll. injuriæ alligant, qui ſecreta judiciorum publicat, *l. 41. in pr. ff. ad l. Aquil.* renũciatorem conſiliorum capite plectunt, *l. Omne*, 6. §. 4. *de re milit.* & aut vivum exurunt, aut furcæ ſuſpendunt, *l. ſi quis* 38 §. 1. *ff. de pœn.* Lex Ægyptiorum iiſdem linguam exſcindit, *Diodor. Sicul.*

Ho-

Horatius ait: Commissa tacere Qui nequit, hic niger est, hunc tu, Romane, caveto, *libr.*1.*Sat.*4.

Hinc concludere possumus de numero senatorum, qui licet ad numerum civium, & multitudinem negotiorum componi debeat, tamen amplius esse non potest, non tantũ, quod pauci tanto honore digni, aut tantæ molis capaces sint, sed quia inter multos consilia custodiri nequeunt. Leo Imp. in *libell. de bell: appar.* hoc docet: In rebus, ait, occultis & abditis adhibe tibi fideles & temperantes viros, & taciturnos, & qui in sua, & non aliorum potestate sunt, cum secretæ istæ res, ut secretiores fiant, non indigeant ad agnoscendum multitudinem: Apud Persas quoq; nemo fuit consiliorum regis particeps, præter optimates fidos, & taciturnos, apud quos silentii numen colebatur, *Ammia. lib.*27. Magnus Chamus duos quidem senatus habet sed bellicum tantum ex 12. alterum ex 24. personis, *Boter.*2. *Cosmog. lib.*2. Præcopitæ præter quatuor consiliarios ad summa consilia neminem admittunt, *Sigism. Baro in Tartar:* nec Turca, præter Bassas, quos Visiros vocant, *Busbeq. Ep:*1. Atque hoc præcepit *Veget. lib.*3. *cap.*6. *Front. lib.*5. *Strat. c.*1*:* ut consilia secretiora maneant. Iohannes Albertus Polon: dixit, se vel subuculam suam commutaturum, si sciret eam consilii sui participem, *Crom: lib.* 30. quod à Metellio

Macedonico tractum est, qui idem in ore habuit. Aliæ civitates licet ex pluribus componerent senatum, secretum tamen & sanctius habuerunt consilium, ex paucis conflatum, in quo secretiora disceptarentur. Ad eum finé Areopagum instituit Solon præter 400 προβούλους: quos sic vocat *Arist. 4 Polit. 14. 15. Plut. in Solon.* Carthagine ultra 100. senatores fuit quinqueviratus, *2. Pol. 9.* Lacedæmone ultra 30. sanctius extitit consilium ex 12. pro tractandis arcanis imperii, *Xenoph. libr. 8. Græc. rer.* Cum autem Romæ tale consilium non esset, miratur *Livius lib. 48.* Græciæ & Asiæ legatos ex tanto senatorum numero non potuisse expiscari, quid Eumenes in senatu egerit. Sed, quod *Thucyd. lib. 5.* de Lacedæmoniis scribit, erant Romani natura & consuetudine taciturni, *Valer. lib. 2. c. 2.* Pompejus legatus à Gentio rege captus, ut senatus arcana rroderet, sollicitatus, ardenti lucernæ admotum digitum exussit, ostendens, se nullis tormentis ad prodenda ercana adactum iri, *Valer. lib. 3. c. 3.* & Q. Fabius acriter objurgatus fuit, quod quamvis erore honesto, consilium senatus, de bell. 2. Pun. Pub. Crasso aperuisset, *Valer. lib. 2. cap. 2.*

CAPUT XV.

De Magistratibus.

DEhinc ad magiſtratus pergimus, quos nõ accipimus cum Theologis, pro quavis poteſtate Politica, ſed pro ea, quæ ſummæ ſubjicitur. Conſules enim, prætores, &c. vocat *Gell.lib.13.c.14.Cic.3.de ll.*magiſtratus: ſed univerſum populum Roman. quis magiſtratum nominat? Magiſter enim dicitur *Paulo. l.57. de V.S.*Cui præcipua rerum cura incumbit, & qui magis, quàm cæteri, diligentiam & ſollicitudinem rebus, quibus præeſt, debet. Sic dictator vocabaturMagiſter populi,quod in accenſos ſummam haberet poteſtatem, *Var. 4.de ling: Lat.* Hinc per derivationẽ denominati magiſtratus, qui, licet imperent, alterius tamen imperio tenentur, ut explicant *Alciat.ad l·57.de.V.S. Pompon.Lat.deMagiſt.Rom.Tholoſ.lib.* 18.*Syntagm.Univ.cap.4. Brechaus& Fornerius ad l.57.de V. S. in princ.* Magiſtro enim *apud Feſtum* idem eſt, quod moderor vel guberno, à quo magiſtratus deflectitur.

Quia verò maxima Analogia & latitudo magiſtratuum eſt in diverſis Rebuſp. difficulter poteſt eorum eſſentia una communi definitione comprehendi, quod

quod eum videret *Arist.* qui in re obscura & alibi tali definitione usus est, per partes magistratuum definiit, *4. Polit.c.15.* qui scilicet consilii publiic, judicii, & imperii particeps sit. Immeritò insectatur *Bodin. 3. de Rep.c.2.* hanc definitionem, quod collectivè eam accipiat, cum distributivè accipi debeae, ut definitio naturæ *2.Phys.c. 1.* & animæ, *2. de an. c. 2.* Maximè tamen proprium, ait, magistratuum esse, τὸ ἐπιτάττειν, qua de causa Ecclesiasticos hinc excludit, quos & *Modest, l.un.§.1.ff. ad l. Iul. Amb.* à magistratibus separat, cum *Liv. lib.4*, introducat patritios conquerentes, Salios flaminesque, sine imperiis ac potestatibus relinqui.

In primitiva Ecclesia vix ulla leguntur Ecclesiastici usi fuisse potestate, cum *Aug stin.c.19. in Iohan. & Bernh. in Ep. ad Archiepisc. Sozonensem*, quasi singulariter notatum voluerint, quod Christus ipse Pilato se submiserit. Postea plus juris sibi subinde acquisiverunt, & Iustinianus *Nov. 83. & 123.* permittit Clericis, ut in civilibus nonnullis judicent, sed cum provocatione ad Præsidem. Non loquor de quæstione religionis, aut si adversarius in Episcopum consensisset, *l. cum clericis, l. omnes, l. jubemus. C. de Episc. & cler.* Sed de civilibus, in quibus perfectam jurisdictionem Episcopis jure justinianeo concessam nego, unde titulus de Episcopali

pili audientia, & non de jurisdictione conceptus est, nec unquam Episcopi, ferro, lictoribus, apparitoribus aliisve jurisdictionis signis usi fuerunt. Quos enim Satellites nominat *c. cum venisset, de test.* de satellitibus regis Bohemiæ interpretantur *Ostiens.* & *Cujac.* & *Scip. Gentil. lib. 3. de Iurisd. c. 15.* Imò *Ruff. lib. 1. hist.* dum de Georgio Episcopo Alexandrino loquitur, an non jurisdictionem ab eo tollit? Satis, inquit, procaciter vi raptum Episcopatum gerebat, ita ut magis sibi juris dicendi fasces, quam sacerdotium administrandum religiosis officiis æstimaret: & in criminalibus clerici semper fuerunt subjecti politiæ, quia Ecclesia in universum abhorret à sanguine, *c. Hu*, 33. *q.* 8. licet utatur media usque ad mortem, *teste Claro 5 sent.* pœna item exilii & deportationis, *c. 1. ext. de calumn.* & perpetui carceris supplicio, *c. quamvis Ext. de feud. lib.* 6. quod Innocentius morti comparat, *c. qualiter & quando ext. de accus.* Vide *Epistolas Gregor. M. Pontif. lib.* 1. *Ep.* 41. *lib.* 7. *Ep.* 11. *lib.* 11. *Ep.* 54. *Autent. Clericus quoque C. de Episc. & Cler.* Cæterum Carolus M. *ut scribitur c. Omnes* 11. *q.* 1: unicuique ante latam sententiam fecit copiam appellandi à seculari Iudice ad Episcopum, quæ erat sanctio Theodosii *l.* 17. *cap.* 11: à Carolo resuscitata, & repetita ab Innocentio III. *c. novit. Extr. de jud.* qui tamen eam non probat, cum in toto

capite Iurisdictionem, (sic enim loquitur) Papalem distinguat à regia, & illam collocet in corripiendis peccatoribus, quod confirmat tum Christi, tum Valentiniani dictum ibidem allegatum. *Glossa* enim tum *c. omnes citat.* legem Caroli abrogatam testatur, & Alexandri III. *c. Si duobus de appell*, ut ibi notat *Bernhard. gloss.* contrarium probavit, licet ex consuetudine, Ecclesiæ jurisdictionem competere addat, quæ alias ex jure rigoris non competat. Ideoque ex consuetudine locorum totam hanc controversiam dijudicandam putamus.

Excludit *Aristoteles* etiam judices, quos in Repub. Roman. quoque sejungit *Sigon. 2. de antiq. jur. Rom. ca.* 18. à magistratibus. Sciendum enim, prætorem vel ipsum jus dixisse, in causis gravioribus, *Tacit. de orat.* per duo verba: Dico, Addico: vel judicem, aut judicium dedisse, per verbum: Do, Vnde *Marcob. 1. Sat: cap.* 16. tria verba solemnia nominat: Do, dico, addico, in quibus *Varro* ait contineri totum jus. Docet *Cicero 3 de ll.* dum ait: Iuris disceptator, qui privata judicet judicarivè jubeat, prætor esto, & clarius *Vlpian. l. 13. de jurisdict.* Eum, qui judicare jubet, magistratū esse oportet. Idem patet *per l. 2: § . 2. l. 12. l. 58 . l. 81 . ff. de judic. & ubi quisque l. 1. & 3. de jurisd. l. 4. de off. prætor.*

Hos judices datos separat *Sigon.* à magistra-

gistratibus, *l.13.de jurisd.* quia nec ordinarii erant: (Lex enim non dabat iis jurisdictionem, *l.Et quia 6.ff. eod.*) nec propriam habebant jurisdictionem, sed judicabant vi ejus, cujus mandatu causam suscepissent, *l.6. eod. l.1.& 3.de off. ejus, cui mand jurisd.* Proinde certæ formulæ à prætore illigabantur, *l.Divi 27.ff.de liber. caus.* sicut ex *Festo* patet, *in verbo: Paret.& Senec.l.3: de benef.* qui ait: Iudicem formula cludit, & certos, quos non excedat, terminos ponit, cujus formulæ exemplum est *apud Cic.in Ver.* Similes erant judices apud Athenienses, ut colligere est ex oratione Mercurii: *apud Lucean. in Dicast.* Audite populus. Quod felix, faustumque sit, hodiè concilium de litibus habebimus, &c. Quicunque γϱαφὰς intenderunt, veniunt in Areopagum, ubi Dice sortietur forum, & ipsa aderit judicibus. Iudices ex omnibus Atheniensibus erunt. Numerus judicum pro ratione criminis. Sorte autem ductos fuisse *ex Demosth.contra Aristogit.* conjicimus. Atque hos exclusit à magistratibus *Arist.* Nam cæteros, quos *Suidas* scribit jus dixisse, Regem, Thesmothetas, Archontem, Polemarchum, Prætores, Logistas, Vndecim viros, sub magistratibus comprehendit, dum vult magistratum quoque judicii participem esse.

Si verò in genere aliquid dicendum sit de magistratu, erit potestas ordina-

potestatem latè dici, ut non tantum imperium majus, *l.3.de jur.* sed & minores magistratus complectatur. An verò hæc potestas magistratuum propria fuerit facta, an penes summam potestatem manserit, legis tantum actione magistratibus concessa, inter *Azonem* & *Lotharium* olim disputatum fuit, sub arbitrio Henrici V. equi sponsione facta. Et *Lotharius quidem* accepit equum, negans potestatem communicari magistratibus: *Azo* verò consensu ICtorum judicavit æquum, *Alciat.2.lib.Parad.6. Molin. in gl.consu.* Paris. *Muscor.in tr.de jurisd.* Neutrius tamē sententia sine distinctione stare potest. Nam, quando magistratus ex præscripto superioris, aut ex lege judicat, imperium summæ potestatis est, quæ legem tulit, legis actio apud magistratum, *arg.l.3.ff.de off.proc.* quia, ut *Papin.* respondit, facti quidem quæstio in arbitrio est judicantis, pœnæ verò persecutio, non ejus voluntati mandatur, sed legis autoritati reservatur, *l.1.§:4:ff: ad: SC.Trup.* Vnde à sententia, secundum ll. data, non appellatur, sed à decreto prætoris, citra ll. dato, appellatur, *l: 32.de re jud.* quod illic potestas sit majestatis, hic prætoris. Quoties enim prætor corrigit & supplet ll: *l. 7:§:1.de just: & .ur.* quoties magistratus citra ll. sua autoritate decretum interponit, potestas ad ipsum magistratum pertinet.

VI-

Vlpian.l. enim 1. *de off. ejus cui mand.* eum, cui mandata jurisdictio est, distinguit à magistratu, quod is nihil proprium habeat, qua de causa, qui mandavit, exequitur mandati judicis sententiam: *l. à. Divo* 15. *ff. de re jud. l. si quid* 11. *ff. de off. proc. l. un. C. eod.* Ex quo relinquit concludendum: magistratus suam habere potestatem propriam, quam alias mandare non possent, *l. ult. de off. cui mand.* Hinc *Vlpian. l.* 7. §. 2. *l.* 8. *ff. de off. proc.* proconsuli in provincia plenissimam concedit jurisdictionem, in qua comprehendit etiam majus imperium: & Alex. *l.* 2. *C. de off. præf. præt. Ori.* servari jubet formamà præfect. prætor. datam, nisi ob Imp. fuerit aliquid innovatum. Eodem modo magistratus provinciales, qui merum imperium exercebant, quæstores rerum criminalium, *l.* 2. *de orig. jur.* arbitros quoque, quos *Festus* dicebat totius rei arbitrium habere & potestatem, sine ll. præscripto propriam exercuisse potestatem statuendum est. Vtrum verò potestas, pro imperio accepta, magistratui insita sit, copiosè disputant *Sigon. & Hottoman.* contra *Gruchium*, quotum conrroversiam non rectè accipit *Bodinus*, quando èam ridet. Loquuntur enim de Imperio militari. *Clapmar. lib.* 1. *de arcan. rerump. cap.* 10 quod cũ *Sigon. & Hottoman.* negamus magistratui insitum fuisse, sed quod magistratui competit sua natura, illud frustrà

ali-

aliquis à magistratu sejungere nitatur,
Præterea verò, cum *Vlpian. l. 7. in fin. ff. de off. proc.* & *Pompon: l. 2: §: 33: de orig: jur:* magistratus sejungat ab iis, qui dantur extra ordinem, ita coarctanda est potestas magistratus, ut curatoribus non competat. Nam tres *Cujaci* definitiones, quanquam & in eo peccant, quod magistratum judiciis tantum illigent, tamen etiam curatores complectuntur, quo vitio laborat quoque definitio *Sigon: lib: 1: de ant: jur: Rom: c: 20: & lib: 3: de jur: prov: c: 5:* quod magistratus sit potestas eorum, qui res humanas, quæ ad Rempub. pertinent, publica autoritate curant, *Bodin: 3: de Repub: cap: 2:* reprehendi hanc distinctioné, quod Deum includat, cum multo magis culpari debeat, quod summæ quoque potestati competat. Vtrumque igitur in definitione addendum, tum, ut à summa potestate, tum, ut à curatoribus distinguatur magistratus, quod in data definitione præstitum est.
Dividuntur magistratus pro numero negotiorum & amplitudine Reipub. Romani enim reges contenti erant tribuno Celerum, quæstore, & absente rege, præfecto urbis: *Dion: Halyc:* mox crescente Repub. crevit numerus magistratuum, ut videre est apud *Põpon: l: 2: de orig: jur: Latum, Fẽestell. Blond: Perion. Manut. Onuphr Gruch: Sigon: de magist: Rom: Zas: Cujac: aliosque ICtos: ad l: 2: de orig: jur:* Atque, ut Æ-

ut *Æschinis in orat. cont. Ctesiph:* divisionem in χειροτονητὰς, κληρωτὰς & αἱρετὰς praetereamus, eò quod sit per accidens, ab ipsa natura magistratuum divisionem desumemus, quia eadem differentia constitutiva & divisiva, *ut ait Porph. c. de diff. M. Messala apud Gell. l. 13. c. 14.* magistratum distinguit in majores & minores, ad differentiam majorum & minorum auspiciorum, *interprete Varrone.* Sed, quia & auspicia per accidens attinent ad magistratum, *Vlpian. l. 32. ff. de in jur. & fam.* minores interpretatur, qui sunt sine imperio: & eo sensu *Castell: 4 de off. reg. c: 1.* minores accipit pro municipalibus, quia, quae magis imperii sunt, quam jurisdictionis, magistratus municipaliis facere non potest, *l. 26. ff. ad municip.* Hinc liceret alicui inferre, majores esse cum imperio, nisi Conss. jure gladii in cives caruissent, *l: 2. §. 16. de orig. jur. Cicero 3. de ll. pro Sext. Rabir. 5. in Ver. Ravar. ad ll. 12.* & Censores nunquam imperio usi fuissent, sicut *Cic. pro Cluent:* ait: Censores damnare possunt, sed sine jurisdictione. Hos tamen *Gellius lib. 13. c. 18.* inter magist. majores reponit.

Imperium verò & jurisdictio, cum multis modis dicantur, una tamen significatione jurisdictio accipitur generaliter, *ut notat Accurs. in l. 3. in verb. Mixt. ff. de jurisdict.* definiturque *Goddaeo disp. 2.* potestas de quacunque re cognoscendi &

& judicandi, seu judicatum exequendi. Nam, quod *Vultc. libr. 1: disp: & Hakelman: disp: 4: th: 2.* eam definiunt per notionem, cui interdum imperium adhæret, non satis congruè fit, cum notionis nomen etiam ad eos pertineat, qui jurisdictioné non habent, l. *ait præ: 5: ff: de re jud.* imprimis cum differentia sufficiens non adjiciatur. Præterea jurisdictio in genere complectitur sub se imperium; tanquam speciem, *l. 7. & 8: de off: procons: l: 1: in princ: ff: de offic: ejusd:* cui nomen notionis non convenit: Hoc sensu Hispani Majoriam vocant jurisdictonem, *l. 6. tit. 14. lib. 3. ord. l. 2. t. 9. lib. 6. ejus Covar. cap. 4. qq. pract.* & *Accurs. in l. 3. ubi supr.* jurisdictionem interpretatur, quasi ditionem juris, id est, legitimam potestatem, cujus Etymologiæ licet sensus non sit ineptus, ipsa tamen derivatio claudicat, ut ostendunt *Coras. 3. Misc. c. 16. Cujac. & VVesenbec. in parat. de jurisd.* per *l. filius de vulg. & pup: subst. l. 7. in fin. de off. proc. &c.*

In specie opponitur jurisdictio imperio mero, quod est, *dicente Vlpian. l. 3. de jurisd.* habere gladii potestatem, ad animadvertendum in homines facinorosos. Iurisdictio verò definitur, *Accurs. in l. 1. in ver. potest. ff. eod. & Schard. in Lexic:* potestas de publico introducta juris dicendi, & statuendæ æquitatis. Sed, quia jurisdictio esset elusoria, nisi executionem conjunctam haberet, l. *Mandat. §. 1.*

in

in fin:de off: ejus: hinc nascitur imperium mixtum, quod causæ cognitionem conjungit cum executione, & in danda possessione bonorum conspicitur. *l: Imperium de jurisd.l:2:§:Dies,ff: Quis ord:in poss:serv:* Cæteræ personæ publicæ, quæ imperio & jurisdictione carent, hisq; subjiciuntur, ut viatores, actuarii, scribæ, accensi, apparitores, &c. magistratus non sunt, sed magistratuum ministri, sicut illum ordinem increpat Cato: Vos, inquit, vestræ conditionis memores esse decuit, nec magistratus, sed ministros vos esse: *Plutarch: in Cato.*

Versatur autem magistratuum cura primùm in providentia de salute totius Reipubl. cui oportet imprimis in Democrat. & Aristocratia Viros prudentissimos præfici, quales erant apud Atheniens. novem Archontes: *Sigon:4:de Repub: Athen: c:3:* apud Roman. consules *Cicero 3: de ll:* His enim Reipub. cura demandatur, quod, *ut Cassiod: ait lib:1:Ep.27:* si unicuique daretur hæc potestas, voluntas diversorum vaga relinqueretur, & confusio, culparum amica, gigneretur.

Sed diligens adhibenda cautio, ne hic magistratus nimia armetur potentia, *Machiav: lib:1: disc: c: 50:* quod non tantum liberis Rebusp. sed & Monarchiis sæpè perniciosũ fuit. Vnde Athenienses ostracismo potentiores, & autoritate præstantes cives ejicere solebant, quod *Arist:3: Polit.*

Polit: non admodum improbat. Pisistratus enim nimia potentia Athenis, *Pausan. in Att.* & X viri Romæ obtinuerunt Tyrannidem, *Livius lib.* 3. Nec tantum potuisset Brutus in ejiciendo Tarquinio, nisi fuisset Tribunus Celerum *Flor. lib.* 1. *hist. Rom.* Sejanus nimia potentia auctus à Tiberio, annisus fuit ipsi imperium præripere, *Tacitus* 4. *Annal.* eademque occasione Philippus Gordianum interfecit, *Capit. in Gord. Iun.* nec ulla res sæpius exitialis fuit Impp. Græcis, quàm magna potentia ducum, ut ex *Diac. Zonar. Nicet. & Gregor. patet.*

Apud Francos Pipinus regno exuit Pharamundi stirpem, quod Major domus, cum maxima potestate creatus esset, *Volat. in Geogr.* Apud Suecos Gustavus, eadem via ivit in regnum, & Sececus, quod vires exercitus in manu haberet, Boleslao III. Pol. regnum eripuisset, nisi ab ipso præventus fuisset, *Crom. lib.* 5. Præterea non potest unus præ cæteris ad magnos ascendere honores, sine odio & indignatione concivium, quia invidia felicitatis comes est, sicut Epaminondam, Leuctrica victoria clarum coëgerunt Thebani præ invidia in ordinem privatorum militum, ne unus præ reliquis excelleret, *Pausan. in Bœot.* quod cum sciret Pittacus, cum Mytileni illi multa millia jugerum dare vellent: Nolite, inquit, mihi dare, quod multi invideant. *Æmil. in Thras.*

Occurritur autem potentiæ huic, vel si in plures dividatur, qua ratione mutua intercessione collegarum, dissolutum fuit imperium Trib. pl. vel si committatur tantum ad tempus, qua de causa dictatura fuit semestris. Magnam enim custodiam libertatis dicebat Mamercus, si magna imperia diuturna non essent, & temporis modus imponeretur, quibus juris imponi non posset, *Livius lib.* 4. vel denique, si opponantur propugnatores libertatis, quales erant Cosmi apud Cretens. Ephori apud Spart. *Aristot.* 2. *Polit. c.* 7. & 9. Nuncii terrestres apud Polon. *Comer. de mag. Pol.* Tribuni pleb. apud Roman. de quorum usu & necessitate vide *Cicer.* 3. *de ll. Fenest. c.* 10. *Lat. c.* 18. *Blond. lib.* 2. *c.* 1. *Rom. triumph. Alex. ab Alex. lib.* 5. *c.* 2. *Ovid.* 3. *Fastor.*

Alius ordo magistratuum versatur circa reditus publicos & ærarium, quos ab inquirenda pecunia Quæstores dictos testatur *Pompon. l.* 2. §. 22. *de orig. jur.* Errat enim, qui putat Rempub. commodè sine ærario posse subsistere. Sicut enim *Petron. Arb. in Sat.* sine nervis, ait, hominē ambulare non posse, ita nec Respub. progredi sine ærario potest, cum antiquo veriverbio Cleomenis, pecuniæ dicantur nervi rerum agendarum, imprimis bellicarum, quod nescio an satis firma ratione neget *Machiav. com. in Liv. lib.* 2: *c:* 10. *Patrit. in Parall. milit. lib.* 5. *c.* 10. contra quos

quos disputat *Scip. Ammir. lib.* 18.*disc.*9. *Cyr. Spon.* 4. *par.cor.re.Hann.Scot. com.in lib. histor. Tacit.* ubi Mucianus ait: belli civilis nervos esse nummos, *Lips. lib.*4. *Polit. c.* 9: Nam de bellicis negotiis ipse *Thucyd. libr.*2. scribit: τὰ πολλὰ τοῦ πολέμου γνώμῃ καὶ χρημάτων περιουσίᾳ κρατεῖσθαι. Id enim confitetur ipse Archidamus Lacedæm. apud *Thucyd. li.* 1. expertique sunt Lacedæm, in oppugnatione Sami, quam urbem cum 40. dies oppugnassent, re infecta, ob defectum æris, coacti sunt domum redire, *Herod. lib.*3. Vnde *Polyb. lib.* 6. propterea putat Romanos potentiores factos Spartanis, quod ærarium habuerint, quo caruerunt Spartani.

In cæteris verò rebus opus est præsentaria pecunia, ad sustentandam familiam regis, ad salaria magistratuum, ad præmia benè meritorum, ad sustentationem pauperum. Quin etiam ædificia publica, tam sacra, quàm profona hinc restaurari debent. Scribit enim *Vlpian. l.*7.*ff.de off. procons.* Proconsulis esse, ædes sacras & opera publica circumire, inspiciendi gratia, an sarta tecta sint, vel an aliqua refectione indegeant. Interest enim Ecclesiæ, ne ob defectum ædificiorum religio negligatur, *c. ad Audient. c. de his, c Tua de Eccles. rep. vel ædif.* Cætera opera publica partim ad munimenta, partim ad orna-

menta pertinent, quorum alteris, non potest, alteris non debet Respub. carere. Vnde ad eorum conservationem Arcadius & Honorius tertiam partem de reditibus fundorum Reip. deputarunt, *l.* 11. C. *de op. publ.* volueruntque subditos cogere, quemque pro suis facultatibus, ad curam operum publ. *l.* 12. *C. eod.* Pericli sanè maximam conciliavit gratiam, Athenis verò perpetuum honorem, quod magnificis ædificiis eas exornaret, *Plut. in Pericl.* & Augustus laudi sibi vertit, quod urbem, quam lateritiam accepisset, marmoream reliquisset, *Sueton. in Aug.* quo nomine laudatur Claudius, *Sueton. in Claud.* Nerva, *Xiphil. in Nerv.* & Trajanus, *Dion. in Traj.* quem propterea herbam parietariam dixerunt, quod nomen ejus in omnibus operibus publicis legeretur, *Ammian, lib.* 27. Atque huic magistratui præfecti olim erant ædiles, *l.* 2. §. 21. *de orig. jur. l.* 1. §. *ult. ne quid in lo. sa. l. un. in pr. de via publ.* Apud Athenienses ἀστύνομοι, *Plat.* 6. *de ll. Arpocrat. Demosth. in Timocr. & ibi Vlpian.* τειχοποιοὶ, *Arist.* 4. *pol. c.* 15. *Æschin. de ement. leg.* οἱ ἐπιστάται τῶν ὑδάτων, *Plut. in Them.* ὁδοποιοὶ, κρηνοφύλακες, *Pollux* & alii ἐπιστάται τῶν δημοσίων ἔργων.

Reliqui magistratus exercentur circa justitiam, quod officium regi Gallor. maximè commendavit *Ægid. Roman. in lib.*

lib. de Inst. Reg. ut refert *Paul.Æmil. de reb.gest. Fra.* cum justitiæ fruendæ causa olim reges factos testetur *Herod. l.* 1. *&* *Cic.* 2. *de offic.* quò respiciunt Iudæi, dum regem petunt, qui ipsis more aliarum gentium jus dicat, 1. *Sam.* 8.

Sicut autem duplex *Aristot.* 5. *Eth.* est justitia: ita legislatorem non tantum criminibus pœnas definire, sed & benè merita præmiis mactare oportet, *Lips.* 5. *polit. c.*13. *Bodin.*5.*de Rep. c.*4. *Iun.q.* 106. *Scip. Ammir. lib.* 1. *disc.* 2. prolixè *Ioh. Marian.lib:* 3:*de reg: instit: c:*4.*Machiav. lib.* 1. *disc.* 24. Nihil enim magis devincit magistratus subditis, quàm præmia, nec quicquam justius est, quàm virtuti pretium reddere: nihil denique magis incitat homines ad virtuti studendum. Parum enim prosit abstinere à vitiis, à quibus metus pœnæ homines abigit, nisi accedat etiam studium virtutis, sine quo tota Resp. quasi exangue & emortuum cadaver jacet. Proinde pleræque Resp. non rectè severas se præbent in pœnis, de præmiis nihil sollicitæ. Rectius *Isocrat. in Areop.* Ad magistratus, ait, pertinet, cives instituere potius, ne quid dignum pœna committere velint: suppliciis autem invigilare, hostium est.

Hoc nomine commendatur senatus M. Chami, quod non tantum, quibus pœnæ, sed & quibus præmia debeantur, conquirat: *Boter.*2.*p.Cosm.lib.*2.& Traja-

num laudat *Plin. in Paneg.* quod bonos cives faciat, non pœnis malorum, sed præmiis bonorum. Qui enim malè consultis impunitatem, rectè factis nullum præmium pollicetur, nec illos à crimine, & hos deterret à laude. Quæ ratio admodum pulchra est, & melior, quàm illa *Salustii in Iug.* ubi dicitur: in Republica multò præstat beneficii, quàm maleficii immemorem esse. Bonus segnior fit, ubi negligas: malus improbior. Neutrum quippè fieri convenit, cum Respub. non minus detrimenti sentiat ex neglectu virtutis, quam impunitate scelerum: Hinc enim licet nonnulli mali, inde tamen nulli fiunt boni. Vnde Persæ benè meritos, Orosangos vocant, solebant notare, ut iis præmia concederent, *ex lib. Hesth. & Xenoph.* 1. *Cyrop.* inter quos Phylacum asscriptum à Xerxe, testatur *Herod. lib.* 8. Ita Græci, *Herod. lib. 9.* & Alexander M. *Iustinus l.* 11. virtutem militū æternis prosecuti sunt honoribus, nec aliter incenderunt Romani suos cives ad fortia facta, quàm, triumphis, coronis, & publicis laudationibus, *Polyb. lib. 6. S. 10.* Eò enim dicit *Livius lib.* 4. impendi laborem & periculum, unde emolumentum & honos speratur: & *Veget. l. 3. c. ul.* ait: Milites pœna & timor in sedibus corrigunt, in expeditionibus spes & præmia faciunt meliores.

Hanc justitiæ partem, quia gratia plena est

na est, princeps per se exercere debet: alteram satius est prætoribus & judicibus committi, *secundum Xenophon. præceptum in Hieron.* ita tamen, ut jus provocationis sibi retineat, ne neglectæ justitiæ accusari possit, & ut metu judicia magistratuum, intra justitiæ terminos contineat. Regum enim officium proprium esse ait: *Hieron. c. Regum 23. quæst. 5.* facere judicium & justitiam, & ad id natos putat Reges *Hesiodus.* Qua de causa & Salomon potissimum petiit sibi à DEO Prudentiam ad judicandum. 3. *Regum* 5. exemplo Davidis, *Psalmo* 71. Sed propterea non cogitur princeps judiciis omnium rerum interesse, sicut Augustus sæpè in noctem traxit judicia, *Dion. in Aug.* quem, cum sibi non vacaret jus dicere, mulier increpuit: noli igitur imperare: quod & Adriano obtigit: aut sicut Severus in civilibus negotiis non minus, quàm pueris erudiendis diligens fuit, *Herod. in Sev.* Theophilus Imp. ipse forum circumivit, justanè essent pondera, sciscitans: *Zonar. & Cedren. in Theoph.* quod & Lescum Album fecisse autor est *Crom. lib.* 7. Philippus, Herodis Antippæ frater, ubique post se curavit portari sellam, ex qua, quamcunque controversiam, sibi oblatam, dijudicaret, *Ioseph. l. 18. c. 6.* Muscovita hodiè solus ferè exercet judicia capitalia, *Sigism. Baro in Musc.*

Iustitiam enim facit Rex, si probos

præficiat judices, eorumq;judicia regat, eo, quod ad se provocari patiatur, aut si exemplo Mosis, graviores causas ipse decidat, minores relinquat iudicibus. Nam judicia negligere prorsus, contemtus opinionem pari tin animis ciuium, eaque de causa à Demetrio exercitus defecit, quod dicas subditorum, in flumen contumeliosè projecisset: *Plut: in Demet*: & Sadachirrum Præcopitæ regno exuerunt, quod nunquam ad publicum forum prodiret, *Sigism: in Musc*: Astutè olim rex regionis, quam thuris feracem vocant, cujus vestigia Turca imitatur, *Busbeq: Ep: 1*: Is enim referente *Athen*: *lib. 12: c: 4*: judices quidem litibus judicandis dabat, sed si quis minus justè decidisse putabatur, fenestra erat in altissimo loco, quæ ferrea catena ligabatur, quam, qui injustè judicatum putabat, apprehendebat, & fenestram trahebat. Quare admonitus rex causam ad se vocabat, & si viderentur judices minus justè judicasse, moriebantur, si minus, alter, qui fenestram moverat. Oportet enim pœnam adjici, ne temerè increbrescant provocationes, aut vilescat autoritas magistratus. Præsentia verò occulta principis facit, ut modestius litigent homines, & judicatum plus autoritatis habeat, quia creditur consensu principis tacito armatum. Imò judices quoque sollicitius judicant, quando suspicantur, se semper præsentia princips decernere

Alio-

Alioquin multæ sunt causæ, quæ prohibent Principem ipsum lites quascunque audire. Quam enim propter negabat *Comin:lib:3:bell:Gall:* ex usu Principum esse, ut ad colloquia coram coirent, propter eandem multò magis necessarium est, ut à frequenti convers.tione subditorum abstineant, non tantum, quod illa contemptum pariat, qua de causa *Callistr lib: 19.ff: de off. præs:* præsidem à familiaritate provincialium absterret, & Mammæa increpabat Alexandrum Sever. quod familiaritate dissolveret imperium, *Lampr. in Alex.* id quod sibi obtigisse conqueritur Iacobus VI. rex Brit. *lib: 2: admon: ad fil:* Verùm etiam quod levissima errata in principe habeantur pro flagitiis, interdum etiam ad imitationem rapiantur, ut ostendit *Bodin:lib:4:cap:6:* Vnde reges Persarum, *Athen. lib. 4. Dipnos.* Abyssinorum, *Alvares. in enar: reg: Abys:* & Bornæi, *Leo Afer in hist: Afric.* vix unquam subditis se manifestant, quod putent, rariora impensius coli: *c. Legimus d: 93.* & Tiberius, quamvis præsens voluit tamen scripto adiri, *Tacit: 4: Annal:* ne ex gravitate aliquid deperderet, *Scip: Ammir: l: 4: disc: 9:* Hinc tamen vitio datum fuit, quod libellis accus. invigilaret, majora negligeret, *Tacit: 3: Annal:* unde aliam licet desumere rationem, majus esse officium regis, quàm quod litibus consumi debeat, sicut Modestus præfectus

prætorii admonebat Valentem, *Amm. lib.*30. imprimis, cum res admodum tædiosa ſit, nec regis ſtudia patiantur illum minutias litium addiſcere.

Præterea regis omnia debent comparata eſſe ad benevolentiam, ſicut Theod. ait *apud Caſs.*4. *Ep.*23. in omnibus cauſis divina conſideratione id fieri volumus, quod opinionem noſtræ pietatis accumulet. Vnde reges Ægyptii non tantum interficere quenquam, ſed & ſupplicia ſpectare prohibebantur, *Plut. de Iſid.* Nam Bruti crudelitatem auxit, quod præſens necem filior, ſpectaret, *Aug. de Civ. Dei.* Fulvioque idem vitio vertit *Livius lib.*26. Verri *Cicero* 5. *in Ver.* & Volaſo, Aſiæ proconſ. *Senec.* 2. *de ir. cap.* 5. Laudem verò clementiæ perderet Princeps, ſi ipſe judicia, quæ ſeverè exerceri debent, obiret; quapropter Germanicus non ipſe ſeditioſos milites condemnare voluit, ſed exercitui judicandos dedit, *Tacit.*1. *Annal.* Supplicia exigendi uis non divina, non cœleſtis eſt, *ait Plut.* περὶ ἀοργησίας; ſed Furiis & geniis conuenit.

Diximus, in judice ſeveritatem, puta convenientem, *Hippol. de Marſil.* §. *Exped. num.* 86. §. *ult. n.* 3. quæ non conſiſtat in ſummo rigore, ut vult *Claud. de Battand. in prax. Cri. reg.*153. *n.* 11. ſed æqua animadverſione, requiri, id quod ita eſſe *Calliſtr.* demonſtrat, *l.*19. *ff. de off. præſ.* & *Auguſt. c. Sunt plures*, §. *Quadam*, *diſt*, 3. *de pœn.*

*pœn.*imò *Ambros. lib.*1. *de off.* affert illud ex *Deuter.* non miserearis ejus, quod de judice dictum est,ut explicat *Isidor. Pelusi. lib.*4.*Epist.*89. Neque enim in judicio *Cassiodoro lib.*11.*Epist.* 40. assentiri debemus scribenti: Benigni Principis esse, ad clementiæ commodum, transilire interdum æquitatis terminos, quando sola misericordia est, cui omnes virtutes cedere honorabiliter non recusant: Ignoscere pulchrum, *ait Claudianus*, jam misero, pœnæque genus, vidisse precantem. Hæc, inquam, misericordia in judice semper laudem non meretur, vocaturque *Ambrosio c. Est injusta* 23. *q.*4. injusta misericordia, quia non oportet impunita manere maleficia, *l.*51.*ff. ad l. Aq.* ubi *Bald.* ait, publicæ disciplinæ favorem dictare ac suadere, ut maleficia puniantur. Id enim pertinet ad quietem Reip, *l.*13.*in pr. ff. de off. præs, l.*2.*in fin. C. Quando lic. uni sine jud.* Nec querelis aliorũ, qui læsi sunt, aliter satisfacere possumus. *l. Capitalium* §.15.*ff. de pœn.* quibus duabus rationibus ostendit *Thom.* 22. *q.* 67. *a.* 4. in iis, quæ ll. definita sunt, non esse misericordiam faciendam.

Propterea judex in condonando nimium facilem se præbere non debet, ut præcipiunt Impp. *l.* 14. *C. de pœn.* ne ad maleficia temerè quisquam prosiliat. Facilitas enim veniæ incentivum tribuit delinquenti, *c. Est injusta* 23. *q.* 4. *c. ut* *cleri-*

clerior. de vit. & hon. cler. multisque aliis peccandi fenestram aperit, *c. Loci § proinde 35.q.9.Nov.17.c.5.* quam utramque rationem assignat *Plato 5. de ll.* Proinde Bias, damnaturus aliquem, illacrymavit: rogatus, quare id faceret, quia, inquit, naturæ condolendum est, sed legi suffragandum. Potest quidem leges civiles temperare prætor, *l. jus autem §. 1. de just. & jur.* sed ut scelera puniantur, legis divinæ interest, sicut *Deuter.* 2. ratio adjicitur, quare justitia sit observanda, quia Dei est judicium: Vnde puniuntur divinitus non punientes scelera, sicùt *Ambros. 1. de off.* probat, exemplo Saulis, quem contraxisse, ait, offensam, quod miseratus esset Agag hostium regem, quem prohibuerat divina sententia servari: & Innoc. III. exemplo Heli, *c. Licet Heli de Simon.* ex quo infert: Ad corrigendos igitur subditorum excessus tantò debet diligentius prælatus assurgere, quantò damnabilius eorum offensas desereret incorrectas. Ludovicus pius cum alicui scelus quoddam condonasset, & mox incidisset in vers. *Psalm.* 105. Beati, qui faciunt justitiam, hominem revocavit, & gratiam irritam fecit. *Antimach: lib: 3: th: 7.* Necesse enim est profectò, ut vitia suis pœnis jure afficiantur, *Machiav: lib. 1: disc: 24.* meritoque ridet *Petrus de Ferrariis in pract. t: Forma inquisit.* laxam Canonum indulgentiam & immodicè licentiosam protecti-

tectionem, quam, ait, ad placitum, & sine ratione, imò contra jus divinum introductam, in quam sententiam vide & *Iohan. Fabr: in §: fin: Inst: de his. qui sunt sui*: *Boeri in decis: q*: 109: licet dissentire videatur *Hippol: de Mars: §: ult: in fin.* Prorex Scotiæ, condonationem culpæ ad Pontificem, sed pœnam corporis ad regem pertinere dicebat, *Buch: lib.9.*

An igitur secundum leges debet judex semper judicare? Vbi lex sine dubitatione plana est, non tantum injuria fit legi, si judex se ea prudentiorem putet, *per Bald. ut l: 2: C: de sent: ex brev: recit.* sed etiam in majestatem peccatur, quia inferior potestas nequit superioris legem abrogare, *c: inferior: dist: 21.* cum ejusdem sit ferre & abrogare, *ut gl: ex d: c: elicit reg*: 1. Ferre autem leges, pertinere ad majestatem, *disp.* 8: diximus. Iudex verò tantum est minister legis, quæ ipsi imponit necessitatem, *Bellov: lib: 2. pract: crim. cap: 4: num. 64.* Vnde *Bald.* dixit, *in l. fin. Cod: de pœn. judic. qui male judic*: judicem debere sequi regulas juris, & non conscientiam suam, legibus adversantem. Non enim clementiorem lege judicem oportet esse, *Novell. 82. cap. oportet. l. servos, Cod. ad l. Iul: de vi: Iacobi de Aren. in tract. de Bannit. nu*: 18: *Nellus de Bann. 1, pa. 2. tempor. num. 62.* Imò *Baldus* ait, *in l. Non omnium ff: de ll:* etiam legem sine ratione non posse à minore infringi, *per l. pro-*

l. prospexit, *ff. Qui & à quibus*, & quod majus est, *Hippolyt. in pract. paragraph. diligenter num. 24. & sequentibus*, etiam arbitrium judicis vult juri & æquitati illigare. Bonus judex, ait *Ambrosius cap. Iudicet 3. quæst. 7.* nihil ex arbitrio suo facit aut proposito domesticæ voluntatis, sed juxta ll. & jura pronunciat: statutis juris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, &c.

Hinc Imp. *l. Rem non nouam 14. C. de judic.* antiquis legumlatoribus placuisse testatur, ut calculum judicialem non aliter acciperent judices, nisi prius sacramentum præstitissent, omni modo se cum veritate & legum observatione judiciũ disposituros. Charondas enim vetuit magistratus etiam ab iniquarum legum verbis discedere: *Diodor. lib. 12. & Demosth. cont. Mid.* admonet judices, cogitent, quid juraverint. Iurant enim se secundum ll. judicaturos, ut *Xenoph. docet 1. de dict. & fact. Socr. & Demosth. pro Ctesiph.* juramentum sic inchoat: sententiam feram, ut jubent ll. & decreta Atheniensis populi, & Senatus quingentum virum: brevius *Æschin. Cont. Ctesiph. in pr.* Feram sententiam de iis, quorum extant leges, ut jubent leges, quorum non extant, optima mente. Romanis magistratum plus quinque dies, nisi juratis in ll. non licebat gerere, *Livius lib. 31.* Propterea

pterea C. Valerius Flaccus non potuit ædilis curulis fieri, quia flamen Dialis erat, quem jurare religio vetabat, *Gellius* 10.*cap.* 15. In temporalibus legibus, ait *August.c. In.istis discurs.*4. quanquam de his homines judicant, dum eas instituunt, tamen cum fuerint institutæ, & firmatæ, non licebit judici de ipsis judicare, sed secundum ipsas, *c.* 13. *Nov.* 82. *Hottom. q: illust.* 27.28.

Aristot. tamen 5.*Ethic*: æquitatem alicubi præfert justitiæ, quem citat *Claud. de Battand. in prax. crim. reg.* 153. *n.* 13. ubi docet, jus summum cedere æquitati, quod & *Paulus* affirmat *l.*90.*de R.I: l.*85. *l.*183. *eod.& Iohan.de ter. rub. cont. rebell. sui reg's super ver.intromittere*, ubi ait: Iustitia cum misericordia coambulet. Id enim est magnum censorem esse, ait *Var. in Sat. Menip.* non studere multos ærarios facere. Idem voluit *Salom. proverb.* 30. Noli nimium justus esse, ne pereas in justitia. Qui enim nimium emungit, elicit sanguinem: & Poëtæ Herculis clavæ affingunt oleum, ostenturi, ictus oleo misericordiæ leniendos, *Damhud. ult. c. pract. Crim.* Hinc judici licet ex causis pœnam legum minuere & intendere *l. Quid. ergo.§. pæna.ff.di his qui not.infam.l. penult.ad l. Corn.de sic.c.In Archiepisc. de Raptor. Bellov. lib.* 3. *pract.'ç.*19.*n.* 3: *Gundissalu. de hæret:q.*8.*n.*7. aut mutare, *sicut Bernard.Bonon.elicit ex d.c.In Archiep.*

chiep.in verb. poteris. Verùm aut æquitas locum habet, quando jus vel obscurum vel nullum est: *l.85.de R.I.l.244.de V.S.l.4.de custod.& exhib.* aut consistit in commoda interpretatione legis, & accommodatione æqua ad circumstantias, quam præscribunt etiam ipsæ ll. ut patebit infra. Manifestò verò legi obrogare, tantum principis est: *l.Et ideo de ll.l.inter C.de ll. & const.princip.* qua de causa privilegia ponit *Cicer.3.de ll.* tantum in potestate comitiorum dentur: in quibus volvebatur summa potestas, quod privilegium sit contra tenorem juris, ob aliquam utilitatem inductum, *l:16:de ll.*

Si verò leges oppugaverint honestatem, pietatem vel naturam, qualis erat lex Ephesiorum, *Cicero 5.Tusc.* fortiori potius potestati, nimirum DEO & naturæ obediendum. Non enim judex tantum suæ civitatis civis, sed totius mundi & Dei est, unde horum ll. non minus tenetur. Quin etiam, quæ rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata sunt, *l: Vbi repugnant: de R: Iur:* & constitutiones contra bonos mores, nullius sunt momenti, *c:4:c:2:dist.10:* ideoque iis nemo tenetur, imprimis cum tales ll. edantur ultra principum juris dictiones: Vltra verò jurisdictionem jubenti non sit parendum, *l.ult.de jurisdict.* Vnde Ægyptii reges nolebant, quicquam executioni dari à magistratibus, quod in honestum putata,

tarent: *Plut. in Apophth.* Anastas. vetuit valere, quod rescriptum esset contra leges, *l. ult. C. contra jus*, eumque imitatus Iustinian. *c. Illud Nov. 81.* Gallorum quoque reges æstimationi judicum sua rescripta subjecerunt, *ut patet in Constit. Caroli V. art. 66. & Philip. Belli a:* 11. Quod tum demum valere debet, quando rescripta contra Deum aut honestatem peccant: *c: non licet dist:10*: Alias etiam iniquiora & inutilia rescripta principum magistratui servanda sunt, *in istis dist. 4:l: prætor:20: §: stit. 3. ff. de: op. nov: nunc*: propter rerum judicatarum, & principum autoritatem, *l: 65 :§:2 :ff: ad Trebell: Bodin :3. de Rep. cap:4*:

Redimus ad personam judicis, quam oportet scientia juris, quod redditura est, instructam esse. Professionem, ait *Cassio: 8: lib: Ep:* 18: constat esse justitiæ, legum peritos judices ordinare, quia vix potest negligere, qui novit æquitatem: nec facilè erroris vitio sordescit, quem doctrina purgaverit. Si enim Q. Mutius versùs Servi: Sulpitium rectè illo fuit usus sermone: Turpe est patritio & nobili viro, jus, in quo versatur, ignorare, *Iohan: Francisc: de Pavin: in præfat: Extrav*: quantò melius possit increpari judex, cujus ædes volebat *Cic: 1: de ll:* tanquam oraculum adiri debere: imprimis cum judex ignoranter procedens litem suam facsat, *ut ostendit Hippol: 5: occurrant n: 3:*

ex tot. t. de pœn. jud. qui malè jud. Hinc *Bald. in l. 2. C. de sent. ex brev. recit.* duos sales requirit in mente Iudicis, scilicet sapientiæ, qui est intellectus ll. & Cann. & conscientiæ. Tum autem, *ait Damhud. in pract. crim. c. 36. n. 9. ex Hennin. Goden. in procem. jud. process. n. 1. 6. & seqq.* judex rectam retinet conscientiam, si sit benè instructus sale jurium.

Potest quidem ignorantiæ suæ ex parte mederi judex, si ICtos adeat, ut præcipit *Damhud. pract. crim. c. 76. n. 35.* sed miser est, qui ex alieno pectore sapere cogitur, qua de causa Persæ ridebant Romanos, quod apud eos viri indocti judicum munus sustinerent: literati verò iis, post terga assisterent, *Ammian. lib. 23.* quod de antiquis Germanis quoque refert *Ioh. Boem. lib. 3. de morib. gent. c. 12.* Rectè Messala Valerius *apud Tacit. lib. 1. Annal.* ait: se in iis, quæ in Remp. pertinent, non usurum consilio, nisi suo: ubi notat *Annibal. Scot. Placent.* Prudentis viri esse, non alieno, sed proprio niti consilio. Nec excusatus est judex, si malè pronunciatam à ICtis sententiã exequatur, quam ex officio suo corrigere, aut mitigare debuisset. Iudicis enim causa agitur, quando sententia pronunciatur, & de prætore, non Iurisconsulto dicitur, quod habeat potestatem supplendi, corrigendi, &c. jus civile, *l. 7. de just. & jur.* Quid verò si casus incidat, quem jura non definierint?

rint? Ibi omnia, quæ non determinantur à jure, relinquuntur arbitrio judicis per doctrinam, *c. de causis ex. de off. de leg. l. 1. ff. de jur. delib. l. hodie l. sanctio ff. de pœn. l. 1. §. quibus multa ff. de Effract.* Hoc verò arbitrium sine prudentia interponi non potest. Proinde rectè Ægyptii circumdabant justitiæ picturam libris, ut indicarent, se doctrinam in judice requirere, *Diodorus lib. 1. Cal. Rhodig. libr. 23. cap. 18.*

Deinde necesse est à crimine, quod damnaturus est, judicem immunem esse. Alioquin *Epictet. in sentent. ad fin. tomi 2. à VVolf. editi*, dicebat, turpe esse, judicem ab alio judicari. Xenocrates enim cum videret furem quendam duci ad patibulum, subrisit, quod magni fures minores morte damnarent. Si enim non patimur verrucas nostras, ab iis, qui ulceribus scatent, reprehendi, multò minus vitia à similibus condemnari. Iudicet, *ait Ambr. c. judicet in. pr. 3. q. 7.* ille de alterius errore, qui non habet in se ipso, quod condemnet. Iudicet ille, qui non agat eadem, quæ in alio putaverit punienda, ne cum de alio judicat, in se ferat sententiam. Hoc enim parit judicis contemptum, quo nihil studiosius fugiendum judici, *lib. 19. de off. præf.* Cum enim Iustinus II. semitarium quendam hominem prætorem constituisset, ipse propter vilitatem contemptus à patritiis, & justitia neglecta fuisset, nisi Impp. severi-

tate suâ occurrisset, *Zonar. in Inst.* Proinde *Philo in lib. de jud*: sicut, ait, ignem oportet calidum esse, ut urat, ita judicem justitia oportet indutum esse, ut eam reddere possit aliis: Et Athenienf. in Areopagum ascensuros, triplici δοκιμασία prius probabant, ne quid vitiorum in iis maneret: *Sigon*: 2: *de Rep*: *Athen*: *c*:*ult*: judicemque suum sic instruit Theod. rex: Esto innocentiæ templum, temperantiæ sacrarium, ara justitiæ. Absit à judicariis mentibus aliquid profanum, *Cassiod: libr*: *1*: *Ep*: 12.

Porrò in ipso judicio maximè necesse est à judice justitiæ rationem haberi, quoniam inde judicis nomen derivat *Isidor*: *in Etymol. Bald:* etiam *in l*: 1: C: *Ne ex deli. defunct.* judicem in criminalibus injustè procedentem, putat teneri l. Corn. de Sic. quem capitis damnat *Macer*: *l.* 7. §. *fin. ff. ad l. Iul. repert.* si alium morti injustè adjudicarit. Alioquin, cum sit falsarius, punitur ob crimen falsi, *l.* 1. §. *Sed etsi. ff. de falsar. Bellov. lib.* 1. *prax. crim. c.*11.*n.*15. *Claud. de Battand. reg.* 42. Cum verò affectus justitiæ maximè obsistant, quod, *dicente Sen.* 8. *Ep.* 60. rem consilio & cogitatione videre non sinant: sicut amantes de formis nihil judicare ajebat *Quint*: *l.*6.*c.*3. quod oculorum sensum amor premeret: omnes oportet affectus in tribunalis vestibulo exui. Propterea enim solent judices sedere, *Nov.* 71.*c.Sancimus*

n med. l. Quisquis §. ult. C. de post. l. A. pro- tacedente C. de dil. ut tranquillitis animi admoneantur. Apud Areopagitas eadem de causa, ἄνευ πάθους καὶ προοιμίων causæ perorabantur, *Lucian: in Hermotim: & Anacharf: Arist: in pr: Rhet.* & quidem noctu, *Alex: ab Alex: lib: 3: c: 5:* quo omnes excluderentur perturbationes.

Apud Ægyptios, *Diod. lib. 1.* & Thebanos fingebantur imagines justitiæ cœcæ & sine manibus, quod, *explicante Plut.* nec munera capere, nec oculos in cujusquam gratiam deflectere debeant, quanquam *Chrysipp. lib.* περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς, eam fingat oculis acutissimis, ut *interprete Gellio li. 14. cap. 4.* in momenta causarum intimè intueatur. Munera verò vetant ll. accipi à judice, quia excæcant oculos justorum, *Deut. 15.* & prævaricatio sunt veritatis, *c: qui rectè. 11. q 3.* quæ duo loca afferunt *Angel. & Iason. in l: non dubium in pr.* C: *de testib.* & ad idem adducit *Hippol: de Marf: prax: crim: §: post: n. 4. c. cum aterni in pr. de re jud. lib. 6, c. qui rectè, c. quatuor,* 11. *q. 3. quoties de test.* Disputent *Dd. Bart: in. l. plebiscito de off. præf. & gloss. ibid. Bald. l. Solent de off. procons.* utrum magistratui ob judicium munus accipere liceat, nobis probantur ordinationes Hisp. quæ propter judicium quicquam accipere prohibent, *teste Gundisalvo in tr. de haret. n. 8. 9.* cum judex non

propter munera, ſed propter virtutem veram ſententiam pronunciare debeat, *Caſtell.4.de off.reg.c.4.* & *Gregor.a t c. qui rectè* 11.*q*.3. qui recte judicat & præmium remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat, quia juſtitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendidit. Bonis malè utuntur, qui pro temporali lucro juſtè judicant: tales quippe ad veritatem non juſtitiæ defenſio, ſed amor pretii provocat, quibus ſi ſpes nummi ſubtrahitur, confeſtim à juſtitiæ confeſſione recedunt.

Debet igitur judex æqualiter utramque partem audire, ſicut Heliaſtæ judices apud Athenienſ. jurabant: *καὶ ἀκροάσομαι τοῦ τε κατηγόρου, καὶ τοῦ ἀπολογουμένου ὁμοίως ἀμφοῖν. Demoſth. in Timocr.* qui & *in orat.de Coro.* æquiſſimum cenſet, præbere ſeipſum æqualum judicem utrique & communem ἀκροατὴν, imitatus præceptum *Platon.* Ne judica, niſi utroſque audieris. Alexandrum M. notum eſt, cum controverſias audiret, ſolitum aurem alteram obturare, ut eam reo integram reſervaret, *Plutarch. in Alex:* Lex 12. erat: Ante meridiem cauſam conſcito, cum perorant ambo præſentes, *Gellius lib.17.cap*: 2: Vnde meritò *Seneca de mor*: *Claud*: Claudium inſectatur, quod ipſo non alius Potuit citius Diſcere cauſas, Vna tantum parte audita, Sæpè & neutra:

neutra: Et *Inst. Nov. 8. t. 3. §. Et æquus* à magist. exigit, ut utrique parti æqui sint, &c. Imò Theophilus Imp. uxoris suæ fratrem Petronam in medio foro cædi curavit, quod affinitati confisus, servitutem, quam vicinæ mulieri sumptuosis suis ædibus fecerat, tollere negaret, *Zon: & Cedren. in Theoph.* Respectus enim personarũ non habendus, sed utraque pars audienda. Antequam scruteris, ait *Salom: Eccl:* 11: ne reprehendas, intellige prius, & tunc increpa: antequam audieris, ne respondeas: & ex eo Damasus Pap. *c. Eorum* 11: *q*: 3: Eorum, qui accusantur, causas discutere non licet prius quàm canonicè vocati ad Synodum veniant, & præsens per præsentem agnoscat veritatem, & intelligat, quæ ei objiciuntur, quod an patres Tridentini observarint, *ex act: Synod: Trid:* patet.

Magnum quoque ad rectum judicium momentum affert, si sententiam judex non præcipitet. Nihil enim, *ait Demosth.* tam contrarium est judicio, quàm subitò sine judicio decernere: & *Senec: in prov:* Ad pœnitendum properat, qui citò judicat: Item, in judicando criminosa est celeritas: & *Hippol. de Mars. §. postr: prax. crim: n:* 2.ª refert *Cardin:* dictum *super text. in Clem. pastoralis §. verùm in pr: de re jud.* Præcipitata voluntas est noverca justitiæ. Antoninus Philosoph. etiam in minimis rebus diem consumpsit, ratus non oportere Imp. quicquam pro-

perè agere, *Dion in Anton.* Antea Tiberius vetuit damnatos ante 10. diem puniri: *Dion: libr: 57: Suet: in Tiber:* & Augusto, cum præceps ad iram ferretur, consilium dedit præceptor, ne condemnationem ratam esse juberet, antequam literas 24. recensuisset, ratus interim irã posse intepescere, *Victor. in Theod.* Longius spatium impetravit Ambrosius à Theodosio, cum per iram omnes Thessalonicenses damnasset, *Zonar. in Theod.* Tulit enim legem, ne severum supplicium ante 30. dies executioni mandaretur, *l.20. C. de pœn.* Iam olim secundum 12. tabular. causæ ante meridiem propositæ, à meridie demum decidebantur, *Gellius lib. 17. cap. 2. Thomas* verò *Morus in sua Vtop.* secundo demum die vult judicium ferri. Lacedæmonii quoque jactant se *apud Thuc. lib. 1.* Hæc instituta majores nostri nobis tradiderunt, ne in exigua diei particula de multis capitibus, pecuniis, urbibus & de gloria properantes decernamus, sed per otium: cujus instituti rationem reddebat Anaxandrides. quod si hîc semel erratum fuerit, non detur consilii corrigendi potestas, *Plut. in Apophth. Lacon.* Aliam rationem suppeditat *Sen. 1. de clem.* Propè, inquit, est, ut libenter damnet, qui citò.

Sed judices deniqùe relinquemus, omissis cæteris quæstionibus, quas Phavorinus judici proponit *apud Gell. lib: 14: cap:*

*cap:*3:& ad Censores pergemus. Ego, inquit *Polyb: lib.* 6. arbitror uniuscujusque Reipub. fundamenta esse mores & leges. Iam sicut ll. judices, ita moribus præpositos oportet Censores, qui ea corrigant, quæ legibus definiri nequeunt, *Lips. lib.* 4:*c:* 11: Meritò insectatur *Cicero in Pison: & de arusp: resp.* Clodium, quod censuram extinxerit, cum *Plut: in Cat: maj.* magistratū hunc vocet omnium sacratissimū, & *Livius li.* 4. morum disciplinæque Romanæ penes eam regimen ponat, &c. Omnes enim benè constitutæ Respub. Censuram magnifecerunt: Carthaginensium præfectum morum nominat *Prob: in Hamilcar:* qui vetuit Hasdrubalem cum Hamilcare versari, quod impudicè ab eo diligi putaretur:

Athenienſium censores *Suid.* nominat ζητητὰς, ad id creari solitos, ut notarent, qui publicé injuriosi fuissent, sicut *Arpocrat.* interpretatur. Sed præter hos censoriam curam demandatam fuisse Areopagitis, abnndè testatur *Isocr. in Arop:* & *Socrates in Axioch.* ubi ait: postquā in Epnebos aliquis ascriptus sit, omne tempus Sophronistis & Areopagi juvenum censuræ tribui. Idque à Solone institutum *Plutarch.* docet *in Solon.* Itaque *Athen. lib.* 13. ex Hyperidis sententia prodidit, si quem in caupona cœnasse comperisset, eum prohibuisse senatum in Areopagum ascendere, & *Quintil.* scri-

bit, Areopagitas damnasse puerum, quod coturnici oculos eruisset. Interpretabantur enim signum perniciosæ mentis. Venetos miratur *Bodin. de Meth. hist. c. 9.* usque ad an. 1566. potuisse censoribus carere, quo tempore tresviros corrigendis moribus crearunt. Interim censorium quoddam officium inter cætera tribuit Advocatoribus *Egnat. lib. 2. c. 4.*

Apud Romanos primus censuræ autor fuit Servius Tullius, de quo *Flor. Epit. 1.* Censum omnium primus egit, lustrum condidit: & *Livius lib. 1.* Censum instituit, rem saluberrimam, tanto futuro imperio. Ipse verò Servius, *teste Dionys.* quater censum egit, quintum P. Valerius, & T. Lucret. Coss. Denique an. V. 312. novus magistratus censendis civibus creatus est, cujus originem pulchrè edisserit *Livius, libr. 4.* eumque Censorem vocatum putat *Varro,* quod ad ejus censionem, id est, arbitrium, censeretur populus, & *Festus*, quod rem suam tanti quisque æstimare solitus fuerit, quantum censor censuerit. *Iavolenus* à censendo, quasi constituendo derivat, *l. 111. de V. S.* De his vide *Bud. in ann. ad ll. Liv. libr. 14. Plutarch. in Æmil. & Cat. Fenest. cap. 8. Lat. cap. 22 de Rom. mag. Cicero 2. & 3. de ll. pro Cluent. Ascon. lib. 1. in Ver. Blond. l. 3. Rom. triumph. Pellit. in com: pro Cecin. Scip. Amm. lib. 11. disc: 2.* Primum verò lustrum, quod Censs. condiderunt, fuit undecimum,

postea

postea quovis quinquennio novum conditum fuit, *Cicero & Pædian. lib* 1. *in Ver.* quod quanquam Clodius abrogare niteretur, Cæsar tamen restituit, dum se magistrum morum dixit, *Plutarch. in Aug.* & Augustus censum ter repetivit, donec Vespasianus censum 75. eumque ultimum ageret. Nam, quanquam Domitianus perpetuum se censorem nominabat, lustrum tamen non condidit, *Tranq. in Domit.*

Duplex autem est officium censorum, *Ascon. lib*: 1: *in Ver*: Primum consistit in numeri, ætatis, ordinis, conditionis, dignitatum, possessionum, civium æstimatione & descriptione, cujus utilitates vix verbis exprimere quisquam possit: brevibus complexus est *Bodin*: *lib*: 6: *de Repub*: *cap*: 1: & *Plato* ait 12: *de ll*: quemque opes suas in censum deferre, ad multa utile. Numerum enim civium sciri oportet, ut suam potentiam cognoscat Respub. ne gravioribus se bellis implicet, quàm sustinere possit. Propterea & præcipit Deus, *Numer.* 1. *vers.* 2. 3. 4. Accipe numerum Israëlitarum, secundum familias nomina sua profitentium: omnes masculi sexus homines, qui militare possunt, & annum 20. attigerunt, vel superarunt, viritim numerentur. *& c. Num.* 26: David verò punitur, quod populum in contemptum divini auxilii numeraret, victoriamque non tam Deo, quàm

quàm suæ potestati arrogaret. Addit aliam rationem *Ioseph. lib.7. cap.* 13. quod in capita censitorum æs certum, *Exod.30: vers*: 12.13: præscriptum, non exolvisset. Nec tantum ad gerendum bellum multitudo civium cognosci debet, sed & in pace, quò annonæ frumentariæ ratio haberi possit, item pomæriorum ampliandorum & deducendarum coloniarum. Propterea Romani, licet in albo armis ferendis idoneos tantum scripserint, sicut *Livius lib.1.* ex *Fabio Pictore* testatur, primo lustro censa fuisse 80. millia, armis ferendis idonea, omnes tamen homines censuerunt, id quod *Halyc.* docet, *lib.* 2. dum scribit. 7. lustro, mulierum, puerorum, servorum, mercatorum, & sordidas artes exercentium, triplò plus fuisse, quàm turbæ civilis: Qui enim incensus erat, vendebatur, ut patet *Vlp. de cap: min*: Maxima capitis diminutio est, cum civitas ac libertas amittitur, ut cum incensus aliquis venierit:

De ætate quoque cujusque Reip: constare debet, non tantum ad ordinandos tutores, sed quia certis magistratibus certa ætas præfinita est, *l: 8. ff. de Mun: & hon: l: 2: de Minor: Gell: lib: 4: Cic: in Manil: Sigon: de ant: jur: civ: lib: c: 2: Gruch: 1: de comit: Rom: Lips: com: in 3: An: Tacit: Scip: Am, lib. 11: disc: 5. & Ovid: in Fast:* ait: finitaque certis Legibus est ætas, unde petatur honos, Servius igitur instituit, ut quotus

uis-

quisque nasceretur, toties æra singula in arcam in fano Iunonis Lucinæ collocatam, inferrentur : deinde, cum anno 17. togam primam acciperent, singula vicissim æra in templo Iuventæ offerrentur, & denique in fano Veneris Libitinæ, quando quisque moreretur, *Halycar. lib. 4. M.* Antoninus jussit apud præfectos ærarii, nomen liberorum, intra 30. diem, ut nati fuerint, edi: *Capit. in Anton.* & Franciscus rex Galliæ anno 1539. edictum promulgavit, ut singuli Curiones baptizatorum & mortuorum in regesto nomina conscriberent, *Godofred: ad l: Ætatem 3: ff: de Cens:*

Ordinis quoque & conditionum seu statuum distinctio quantum prodest Reip. ? ad differentiam nobilium & plebejorum, civium & peregrinorum vel incolarum, ex cujus neglectu experimur magnas familias obliterari, & novas prodire, de quibus illud *Iuven: Sat:* 8: usurpare possumus : Majorũ primus quisquis fuit ille tuorum, Aut pastor fuit, aut illud, quod dicere nolo. *Livius* autor est, 50000. Latinorum deleta fuisse per censum, quod se pro civibus venditassent, & Fab. Max. libertos, qui omnes trib. corruperant, inde revocavit, inque quatuor urbanas tribus contraxit, *Livius lib: 9: in fin:* Pericles quoque cũ censum Athenis ageret, quinque millia exautoravit, & sub hasta vendidit, quod, cum peregrini essent,

essent, in civium ordinem se ingessissent, *Plutarch. in. Pericl.*

Confert denique census divitiarum; quem, quomodo institui debeat, describit *Vlpian.l.2.ff.de Cens.* ad exequanda tributa pro cujusque facultatibus. In hoc enim commendat *Flor.lib.1.cap.6.* censum Servii, quod, cum patrimoniorum discrimina in tabulas retulerit, singulis certa imperaverit tributa, cū antea æqualiter omnes conferrent. Vniversum enim populum in quinque classes distinxit, divitiarum differentiis distinctas, quibus adjecit sextam ex proletariis & capite censis. Proletarii autem, secundum *Iulium Paulum* erant, qui non amplius, quàm mille quingentum æris in censum deferebant. Qui verò nullo, aut perquam parvo ære censebantur, capite censi vocabantur. Extremus autem census capite censorū æris fuit CCCLXXV. *Gell. lib.16: c:10.* Hanc infimam classem scriptores interdum prætereunt, quod in suffragiis parum poterat. Nā *Gellius* ex sententia *Tuberonis* scribit, *Tullium* quinque tantum classes instituisse, & *Livius* ait. Tribunos decem creatos, ex singulis classibus binos, quod *Ascon. in Cornel.* repetit.

Alterum officium, quod *Lips.4.polit. cap.11.* peculiariter censuram vocat, in emendatione morum consistens, Iulius Cæsar, utpotè maximè necessarium, solum ferè retinuit, dum se Magistrum

morum vocauit, *Plut. & Suet. in Iul. Cæs.* Censoris enim potestas. *ait Dion lib.* 40. privatim quoque in cujusque vitā inquirendi, meritosque infamādi jus habebat, & *dicente Cicero. in Pison.* quinto quouis anno de moribus judicabat. Nonnulli, *ut Gell. refert lib.* 7. *cap.* 22. existimant, notam censoriam pœnam non fuisse, sed muneris remissionem sine ignominia. *Cicero* quoque 4: *de Repub.* ait: Censoris judicium damnato nihil affert præter ruborem: & *pro Cluent.* ostendit, sine infamia fuisse, *Cato* tamen *in orat. quam de sacrif. commis. scripsit*, Objicit hanc rem criminosius, ut magis cum ignominia videri possit. Quod ut verum sit, cum *Livius lib.* 4. Mamercum ignominia notatum scribat, infamia tamen caruit, cum à censoribus notati, sæpe ipsi cēsores facti fuerint, ut ostendit *Cic. pro Cluent.*

Cum autem in nostris Rebuspub. peccata adhuc multa increbescant, quæ ll. certis non puniuntur, ignominiam tamen afferunt, omninò ex usu Reipub. est, ut censura reducatur. Quanquam enim Ecclesiasticis personis *statuta Polon. l.* 1. *cap.* 4. *a.* 8. *l.* 11. correctionem verbalem concedunt, inanis tamen est, quia caret executione, nec ulli imprimit ignominiæ notam. Vitia verò, quæ censura maximè resecare debeat, quis omnia referre possit? Vnum atque alterum tetigisse sat sit, ut ab iis progressus ostendatur ad-

cæte-

cætera. Nullus hodie contemtum religionis punit, quem apud Iudæos Deus capite multari voluit. Turpe fit, cum audiamus, Turcas aliquot plagis excipere, qui à consuetis precibus absunt, *Menav: in hist: Turc: Sturm: serm: 2: de bell: Turcic:* tā impunè sacra à Christianis negligi, nisi cum publico damno Reip. neglecta sunt.

Nec minus in cæteris peccatur, de quibus ll. tacent. Quam angusta, ait *Senec*, innocentia est, ad legem bonum esse? quantò latius patet officiorum, quàm juris regula? quàm multa pietas, humanitas, liberalitas, justitia, fides exigūt, quæ extra tabulas publicas sūt. Digna mehercule virtus est liberalitas, quæ maximè in Repub. floreat, quamque Diocletianus primam dotem principum vocabat: *Pomp: Læt. in Diocl:* non tantum quod ad verum usum divitias accommodet, sed plurima excitet ingenia, quæ adminiculis destituta, aliàs periissent: Verum postquam censura eviluit, nec est, qui hanc civibus imperet. Cum censura adhuc vigeret, scribit *Salust: in Catil:* Romanos dandis magis, quàm accipiendis beneficiis amicitias parasse: postquā extingui cepit, bona pars hominum decepta Cupidine falso, Nil satis est, inquit, quia tanti, quantum habeas, sis. Nescis, quid valeat nummus, quem præbeat usum? *Horat: 1: Sat: 1.*

Quidnam est gravius vitium, quàm

persi-

perfidia? Perjurii pœna divina exitium, humana dedecus, ait *Cic.* 2. *de ll.* & *Hesiod.* Ος δὲ κε μαρτυρίῃσιν ἑκὼν ἐπίορκον ὀμόσσας, ψεύσεται, ἐν δὲ δίκην βλάψας, νήκεστον ἀασθῇ, τοῦ δέ τ' ἀμαυροτέρη γενεὴ μετόπισθε λέλειπται, Ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων. Id est, ut *Claudiani* versibus utar, In prolem dilata ruunt perjuria patris, Et pœnam meritò filius ore legit. Et quas fallacis collegit lingua parentis, Has eadem nati lingua refundit opes. Nunc tamen, ut sunt mores, verè licet de nostra ætate vers. *Menandri* usurpare: Συγκέχυκε νῦν τὴν πίστιν ὁ καθ' ὑμᾶς βίος, aut cum *Comico* exclamare: O Iupiter, ubi nunc est fides? Sunt enim, qui in fortunæ jam casibus omnia ponunt, Et nullo credunt mundum rectore moveri, Natura volvente vices & lucis & anni: Atque ideo intrepidi quæcunque altaria tangunt. Est alius metuens, ne crimen pœna sequatur. Hic putat esse Deos, & pejerat, atque ita secum, Decernat, quodcunque volet de corpore nostro Isis, & irato feriat mea lumina sistro, Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, nummos, Et phtisis & vomicæ putres & dimidium crus Sunt tanti? pauper locupletem optare podagram Ne dubitet. His verbis depingit *Iuven. Sat.* 13. nostros mercatores, qui tamen illud *Isidori* 2. *sent.* notare debebant: Quacun-

que arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit, quia & nomen Dei in vanum assumit, & proximum dolo capit, *c. quacunque 22: q:5:*

Prolixus essem, si omnia censuræ corrigenda, vitia congregarem. Fœnerari, *ait Cato*, quid est, nisi hominem occidere, apud *Cicer:2:de off:in fin:* idemque *in pr:lib:de re rust: ad fil:* Majores nostri, ita in ll. posiverunt: furem dupli cõdemnari, fœneratorem quadrupli. Quantò pejorem civem æstimarint fœneratorem, quam furem, hinc licet æstimare. Hodie summi quique viri hac fraude ditescunt, quos nisi censores, nemo notat, postquam lex 12. tot plebiscita, tot prætorum edicta, contra fœnebre malum evanuêre, *Tacitus 6: Annal:* Præterè avaritiam, morositatem, scurrilitatem, neglectum amicitiæ, incontinentiam, &c. quæ Censoribus emendanda sunt. Non minima adhuc pars Censuræ est, in civium vitam inquirere, quod fuisse Areopagi officium *Isocrates* docet *in Areopag.* Solon enim instituit, ut ab Areopagitis inquireretur, quid quisque Atheniensium ageret, & quo se quæstu sustentaret, *Plutarch: in Solon.* ipseque Cæsar, cum esset Magister morum, privatas ædes ambiit, quomodo quisque viveret, percontans, *Plut. in Cæs. Dion 43:* Censorum

enim

enim esse, ait *Cicero 3.de ll.* populi ævitates, soboles, familias, pecuniasque censere, cœlibes esse prohibere.

Primùm enim, quia rei familiaris fundamentum est conjugium, huic à Censs. prospiciendum est, ut rectè instituatur. Solon enim juvenem in sinu vetulæ pinguescentem notari voluit. *Plut. in Sol:* quod ea conjugia Reip. insttilia puta, et, quæ & Iuliæ rogationes, *Tac: 3: Ann:* & l. Papia Poppæa improbabat, *Lactant: lib: 1: Vlpian: Inst: t. 16.* unà cum multis aliis ad conjugia pertinentibus. *Lips. com. in 3. Annal: Tacit.* Romani censores ita rogabant maritos: Et tu ex animi tui sententia uxorem habes? quam interrogationem cum eluderet cavillator: Habeo, sed non ex animi tui sententia, propterea in ærarios relatus est, *Gellius lib. 4. cap. 20.* Tanta enim erat Censs. reverentia, ut & condemnarint aliquem, quod in iure stans oscitasset, *Scipio in orat. de Cens.* & Pyrrhander acriter objurgavit Athenienses, quod præsente Areopago risissent, ut memorat *Æschines.* Camillus & Posthumus multam dixerunt iis, qui cœlibes ad senectutem pervenissent, quod in naturam deliquissent, *Valer. lib: 11: cap: 9:* Natura enim sicut nascendi, ita & gignendi legem scribit mortalibus, *Patrit: lib. 3: de Repub: t. 7.* Carbilium Rugam coegerunt divortium facere, quod uxorem haberet sterilem, *Gellius lib: 4: cap: 3:*

Imò & in mores domesticos inquisivérunt. Cato enim Manilium, consulatus candidatum, à senatu removit, quod uxorem impudicius exosculatus fuisset, scilicet inspectante filia, *Plut. in Cato. Maj.*

Proxima cura deflectitur ad institutionem puerorum, non tantum, ut unusquisque, quod ex se natum est, educare cogatur, sed ut ita educet, prout Reipub. conducit. Multos enim divites invenias, qui præ avaritia nolunt liberos ad liberalia studia educare, ne sumptus fortè facere cogantur, quos cum pauperes suit impendere non possint, illi à censoribus compellendi essent, ut ad sumptuosa studia, quibus Respub. carere nequit, liberos potissimùm instituendos darent. Tum verò imprimis luxuriosum illud & delicatum instituendi genus, censuram exigit. Nam, ut nunc sunt mores, Motus doceri gaudet Ionicos Matura virgo: & fingitur artubus Iam nunc, & incestos amores De tenero meditatur ungui, *Horatius lib. 3. Od. 6.* Nec verò virgines tantum, sed in quo Reipub. se maximè misertum dicit Scipio African. *apud Macrob. 3. Sat. cap. 14.* virgines simul & pueri ingenui eunt in ludum saltatorium, quasi, ut ait *Arnob. 2. cont. gent.* membra ad id accepissent, ut incompositos dissolverentur in motus, saltarent, & cantarent, orbes saltatorios verterent, &c. Non his juventus prædita moribus, Infecit æquor sanguine

guine Punico: *Pyrrhum* que & ingentem cecidit Antiochum, Annibalemque dirum, *Horat:d:lot*: Rejicit enim has levitates, *Sen.in prol.Decl.* quod effœminêt corpora, eaque de causa *Plato* 3. *de ll.* Ionicâ harmoniam à Rep: removet.

Cicero sanè 1. *de off.* inter illiberales reponit saltatores, & *pro Mur.* ait: Saltatorem appellat L. Murenam Cato: maledictum est: ex quo fundamenta saltandi peritiam exprobrat Gabinio. *in orat. Cont. Pison.* quam & M. Cælio & Licinio Crasso vitio datam, *Macrob.* testatur *lib.* 3. *cap.* 14. Domitianus quæstorium virum, quod gesticulandi, saltandique studio teneretur, movit Senatu, *Suet.in Domit. cap.* 8. & inter cætera Iohanni Camatero objicit, *Nicet.* 4. *Ann. Man.* quod Cordacem saltaverit, & pedes celeriter huc atque illuc agitarit. Nota est repulsa Hippoclidæ, qui desaltavit matrimonium, *Herod. l.* 16. & sententia *Hom.Il.* 24. qui ψεῦστας ὀρχηστάς τε vocat ἐλέγχεα. Sed hæc intelligi volumus de luxuriosa & histrionica saltatione, quæ lauream saltando aucupatur. Quid enim, ait *Saluft.* Psallere, saltare elegantius, quàm necesse est probæ? Adeo & ipse Semproniam reprehendit, non quod saltare, sed quod optimè scierit, *Macrob.* 3. *Sat.c.* 14. Quæ verò honestam voluptatem, aut corporis exercitium sibi propositum habet, prorsus contemni non debet, dummodo non sit ni-

mia. Hac de causa Lacedæmonii choreas celebrarunt, *Plut. in Lycur. Euseb. lib. 13. præp. Euang. c. 12.* & Socrates ipse saltavit, *Lucian. in l. περὶ ὀρχῆς, Plut. de tuend. val.* quem tamen Alphonsus rex Arrag. risit, saltatorem ab insano nihil differre, dicens, nisi, quod hic, dum saltat, ille, dum viuit, insanus est, *Ant. Panor. in facet. Alph.*

Quid dicam de neglectu rei familiaris? P. Scipio Nasica & *M.* Pompilius cum equum deprehenderent nimis strigosum & malè habitum, sed equitem ejus uberrimum & habitissimum: Et cur, inquiunt, ita est, ut tu sis, quàm equus curatior? Quoniam, inquit, egò me curo, equum Statius meus servus. Visum est parum irreverens responsum, relatusque in ærarium, ut mos est, *Gell. lib. 4. c. ult.* Quid de luxu? quem *Ammian. lib. 28.* rectè ex neglecta censura accrevisse suspicatur? Quod enim M. Cato de l. Oppiæ interitu suspicabatur: Simul lex modum sumptibus uxoris tuæ facere desierit, tu nunquam facies, quodque evenisse *Valer.* scribit *lib. 2. cap. 1. & Tacit. 3. Annal.* ut postquam M. Fundanus & L. Valerius legem Opp. abrogarant, in immensum luxuria vestitus difflueret, idem de interitu Censuræ meritò usurpare possumus.

Huic tamen luxuriæ sedulo meta ponenda esset, non tantum, quod luxuria

&

& avaritia sint duæ pestes omnia magna imperia evertentes, *ut ait, Cato in orat pro l. Op.* sed, quod æmulatio mulierum exedat familiam, *Plaut. in Aulul.* Miserum enim uirum, & qui exoratus, & qui non exoratus erit, cum, quod ipse non dederit, datum ab alio videbit. Interim verus ornatus mulierum negligitur, quem *Clem. Alex. 2 lib. de pædagog. cap.* 10. 11. 12. in pietate & pudore collocat, Phocionis verò uxor in reb, gestis sui viri consistere dicebat, *Plutarch. de Musi.* & Cornelia Æmilii Pauli filia in liberis benè institutis, *Patr. lib.* 4. *de Repub.* 5. Quæ enim se sumptuosius comit, & per publicum notabiliter incedit, oculos in se juventutis illicit, suspiria adolescentum post se trahit, concupiscendi libidinem nutrit, peccandi fomitem succendit, ut etsi ipsa non pereat, alios tamen perdat. Hæc & plura vide *ap. Cypr. in l. de hab. virg.* eisque similia *apud Tert: de orn. mul & cult. fæm. Ambro l.* 1. *de Virg. Chrys. in Hom. Clem. d. loc. Xenoph. in Oicon: Liv. lib:* 34: *Plut: de præc. connub.* & alios quos comportavit *Tiraq: l: 3: connub:*

Quod si mulierum luxum ita sectantur viri boni, pensate ergo, ait *Gregorius* quæ culpa sit, hoc viros appetere, quo curavit pastor Ecclesiæ fæminas prohibere. Mulierum enim levitati *Arrian. Epict. lib.* 3. *cap.* 1. pigmenta nonnulla concedit, sed virorum gravitate omninò indig-

digna putat, quia Fine coli modico forma virilis amat, ideoque viris dixit *in Enchirid.* Quicquid ad ostentationem, aut delitias attinet, repudianto, quod *Simp. in com.* sic explicat, vt usque ad munditiem corpus colere liceat, non ultra. Nam & mundum, personæque conditioni accõmodum amictum rationibus persuadet. *Epict. lib. 4. c. 11. Guaz. de civ. conu.* & alii, sed luxuriosum improbat, quod luxuriosus inde æstimetur animus. Sic enim judicabat rex Æthiop. cum variegata amicula à Cambyse acciperet: *D*olosi, inquit, hominis, dolosa vestimenta: *Herod. lib. 3.* & *Liv. lib. 8.* refert Minutiam vestalem primò in suspicionem incurrisse propter mundiorem justo cultum. Iudas quoque *Gen. 38.* ex ornatu suspicatus est Thamar esse meretricem, nec Zaleucus superbè ullam mulierem, præter meretricem, vestiri voluit, *Diod: lib: 12. bibl:*

Altera pars luxus in cibo & potu consistit, de quo *Sen: Ep: 86:* conqueritur, quantò magis idem facturus, si nunc reuiuisceret, quando cò latius se diffundit luxuria, quo longius à censura abest. Profert *Horat. lib. 2. Sat. 3.* cœnam sumptuosam, & *Macroc. 3. Sat. c: 13:* Pontificale convivium, quod sumptuosissimum putat: sed nihil illa omnia ad hæc nostra, quibus etiam Heliogabalum superare nitimur, *apud Lampr in Heliog:* aut Metellum, *apud Salust.* aut *Lucullum, apud Plut. in Luc.*

in Luc. Sanè *Plato 3. de ll.* Homerum scribit tantum assas carnes appofuisse Græcis sine condimentis, & *Comicus* ait: antiquorum verba allium & cœpe oluisse. Sed nunc ubi Pisones, ubi Fabii, frugalitate olim celebrati, sicut sapientia Lælii, pietate Metelli? *Plin. in Paneg.* Vbi leges sumptuariæ, Orchia, Fannia, quã *Lucil.* Centussim vocat, quod vetaret ultra 100. ass. in convivio insumere, ubi Didia, Licinia, Cornelia, Antonia? *Macrob. 3. Sat. cap.* 18. Vbi Oenoptæ Atheniensium? qui, quid quisque biberet, in convivio observabant, *Athen. lib.* 10. *cap.* 7. & contra ebrios actionem instituebant, *Poll: lib.* 8. vbi lex Minois, ne compotationibus usque ad ebrietatem indulgerent? *Plato in Min.* ubi edictum Maximiliani, ut ebrii cum ignominia ab Imp. officiis excluderentur? ubi Mahometis, qui *in Alcor.* vini usum fere totum prohibuit? Vbi Basilidis Muscov. qui, quamvis à Tyranno non longè abfuerit, in eo tamen multos bonos principes superavit, quod, qui publicè ebrii conspicerentur, in carceres impingeret, non depromendos indè, nisi triduo ante Pascha, *Oderbor. lib.* 1. *de vit. Basilid.* Hodie invertunt Alifanis vinaria tota Vibidius, Balatroque, secutis omnibus imis: imò etiam summis, *Horat.* 2. *lib. Satyr.* 8. De plerisque enim dicere possumus, quod Aurelianus de Bonoso: Eum non ut vivat natum

 esse,

esse, sed ut bibat: *Vopisc. in Bonos. Iohan. Boë. lib. 3. de mor. gen. c. 2.* nec quisquam cogitat, quod *Basil: in orat: de Ebrie*: ebrietatem vocet ἀκρόπολιν omnium malorum: qua de causa ebrios delinquentes bis puniebat Pittacus, quod bis peccarent, *Arist: 3: Eth. c: 5: 2: pol: c: ult: Laërt. in vit: Pittac.*

CAPUT XVI.

De Curatoribus.

NVnc ad eos properamus, qui extra ordinem officia gerunt, quos *Pomp. l. 2: §: 33: de orig: jur: Vlpian: l: 2: §: 46: de admin: rer: ad. civ: pert*: *Papin. l: 3: §: 1: eod:* vocat Curatores: *Cic: 3: de ll.* antiquiori dialecto, coëratores, ut explica *Turtneb: in com*: Hi sunt, quibus officia committuntur extra ordinem sine lege aut consuetudine, quod indicat *Livius*, dum de Scipione scribit. quod licet omnes centuriæ ipsi Hispaniam decrevissent, vix tamen ausus fuerit triumphum petere, quod ad eum diem nemo triumphasset, qui sine magistratu rem gessisset. Idem de Pompejo refert *Plut.* quod obtinuerit triumphum, utut Sylla obstiterit, clamans, non esse triumphum concedendum, nisi ei, qui magistratum gessisset. Nec dubium est,

cum

cum Q. Publio primùm imperium continuaretur, curationis speciem magis, quàm magistratus fuisse. Duo enim singularia, ait *Livius lib.* 8. ei primùm obtigisse, prorogationem imperii non ante in ullo factam, & acto honore triumphum. Vnde & miratur de triumpho, qui nemini conferebatur, qui extra ordinem res gessisset.

Hinc *Æschinis* & *Demosth.* disputationem decidere possumus, quorum unus petebat coronam pro refectis muris: alter negare & obstare, quod corona, nisi magistratui, non detur. Nam si refectio murorũ ex lege ordinarium munus fuisset, iure petiisset *Demosth.* sin minus, nec petere debuisset. Nihil enim refert, quin idem munus uni tanquam magistratui; alteri, tanquam curatori committi queat, cum idem officium sæpe ex curatione abeat in magistratum, si consvetudine ceperit continuari. Ita tribuni militum consulari potestate ab initio curatores erant, mox ordinarii facti magistratus: Ita quæstiones capitalium criminum decernebantur extra ordinem, sed postquam Carbone forum tenente, L. Piso trib. pl. legem tulerat de repetundis pecuniis, ita ut quæstiones perpetuæ fierent, & prætoribus sorte conferrentur, *Cicero in Brut.* curatio abiit in magistratum: Ita Signori alla sanità apud Venet. introducebantur extra ordinem: mox cum utili-

diè incidere solent, non de essentia mandati, quod legatus non magis mutare potest, quàm judex legem, si plana sit, *l: minim. 23. ff. de ll* Proinde *Casa. 2. de bell. Gall.* laudat Silanum legatum, quod detrectasset pugnam, licet certò victurus, quia, inquit, nihil debuit contra jussum Imperatoris tentare. Lex enim militatis est: *l3. §. 15. ff. de re milit.* In bello, qui rem à duce prohibitam fecit, aut mandata non servavit, capite punitur, etiamsi res bené gesserit: Atque hac l. capitis postulatus fuit Fabius Magister Equitum Papyrii Dictat.. *Livius lib.* 8. & Manlius à patre securi percussus, *Flor. Ep.* 8. Minutio verò id impunè licuit, quod tum leges silerent, *Plut. in Fab.* quod de antiquis Germanis quoque refert *Iohan. Boem. lib.* 3. *de morib. gent. c.* 12. Rectè Messala Valerius *apud Tacit. lib. 1. Annal.* ait: se in iis, quæ ad Remp. pertinent, non usurum consilio, nisi suo: ubi notat *Annibal. Scot. Placent.* Prudentis viri esse, non alieno, sed proprio niti consilio.

Illud porrò in curatoribus peculiare est, ut mutata voluntate mandantis, ipsorum quoque officium desinat. Iudicium, *inquit Paul. l.* 58. *de judic.* & ubi quisque solvitur, vetante eo, qui judicare jussit. Si enim Fulvius, qui magistratus erat, deposuit literas senatus in sinum, quod sciret se iis. inhibere posse, *Livius lib.* 26. quantò magis in curatore valebit, qui

á nu-

à nuda voluntate mandantis dependet. Propterea Scipio, cum timeret, ne avocaretur ex Hispania, cum Hispanis, etiam non devictis, pactum iniit, priusquam successor mitteretur. Quàm diu enim nescit successorem venisse, tam diu rata sunt, quæ agit curator, *l.17. de off. præs.* quia nescit mutatã voluntatem mandantis. Hinc etiam morte mandantis solvitur curatio: & *l.26. ff. Mandat. vel cont.* inter causas omittendi mandati, etiã mors mandatoris est. Nam mandatum solvitur morte, *l.58.§.1. ff. eod.*

Maximè verò inter curatores prominent legati, quos *Guicciard. lib.5. hist.* vocat oculos & aures regnorum, de quibus præ cæteris agemus diligentius. Quid enim cum exteris Rebuspub. aut principibus tractaverimus sine legatis, qui ad alias Resp. destinantur, vel ad componendam pacẽ, vel jungeuda fœdera, contrahendas amicitias & conjugia, vel ad indicendum bellum, vel ad aliam rem quampiam conficiendam. Exigit autem officium, ut securitas legtais præstetur, quippe nihil alias cum hostibus effecturis. Vnde jus gentium invaluit, contra quod peccare putat *Pompon. l. ult. ff. de legatio.* eos, qui legatos pulsaverint, quia sancti habentur. Et ideo, ait, si cum legati apud nos essent gentis alicujus, bellum cum iis indictum sit, responsum est, liberos eos manere. Id enim gentium juri con-

convenit, *Vlpian.*quoque *l:7.ff.ad.l Iul.de vi publ.*lege Iulia teneri putat, si quis legatos, oratores, comitesvè pulsaverit, aut injuriam fecerit.

Sancta enim sunt corpora legatorum secundum *Varron. 3. de ling. Lat.* & sanctum nomé eorum apud omnes nationes secundum *Cæsar: 3: de bell: Gall:* Sanctum autem, si *Martiano:*credimus, *l: Sanctum est* 8: *de rer: divis:* dicitur à sagminibus, id est, herbis quas legati populi Romani ferre solebant, ne quis eos violaret, sicut legati Græcorum ferebant, κηρύκεια, *Scholiast:Thucyd:lib:*1:*Suid:& Polyb: li:*3: quanquam quadam ICtorum interpretatione *Liv: l.3:*eum potius sacrum vocat, qui violat, quia is deditur. *Vide Budæ: in prior:annot:*Π: *Alex:ab Alex:lib:*5:*c.*3:

Estque jus illud omnium gentium usu receptum, imprimisRomanorum, qui non tantum legatos Tarquinii, etiam proditionis convictos, dimiserunt, *Liviuslib.* 2. sed & juvenes, qui Apollinatium legatos temerè pulsassent, dediderunt Apollinatibus, *Flor. Ep.*15: quod observatum quoque fuit in L. Minutio Myrtilo, & L. Manlio. Eos enim M. Claudius Pr. Vrbanus legatis Carthaginens. tradidit, quod eos violassè convincebantur, *Liv.l.*8

Nec facile invenias alicubi impunè violatos fuisse legatos. Cum Athenienses & Lacedæm. Xerxis legatos in puteum

pro-

projecissent, miserunt Lacedæm. duos suorum civium ad expiandum facinus, *Herod. lib. 7.* quos tamen Xerxes lædere noluit, ne ipse faceret, quod aliis exprobraret. Athenienses verò, cum de expiatione parum solliciti essent urbe exuti sunt, *Herod. lib. 8.* Cicero *pro L. Manil.* Corinthum refert à Romanis eversam, quod legatos Rom. durius Corinthii appellassent, eoq; argumento contendit Pompejum mittendum contra Mithrid. qui & ipse Rom. legatos violarat. Senones Bojos deleverunt iidem Romani, quod M. Curii legatum ad redimendos captivos missum, interfecerant, *Polyb. 2.* Statim sub initium nascentis Reip. Rom. Tatius jure creditur occisus Lavinii, quod Laurentium legatos passus esset pulsari, *Liv. l. 1.* Dionysius Syrac. à civibus ejectus fuit, quorum primarios, nomine legatorum evocatos, in carcerem conjecerat, *Iun. lib. 21.* Russi devicti sunt à Tartaris, quod eorum legatos interemissent, *Crom. lib. 7.* Constantinopolitanis unà cum Francis bellum intulerunt Veneti, quod eorum oratorem Henricum Dandalum Emanuel Imperat. malè excepisset, *Volat. 4. Geog.*

Charta abuterer, si in re nota plura congregarem exempla. Sp. Posthumii judicium tantum addam, qui, statim ac deditus erat Samnitibus, legatum Rom. pulsavit, quod putaret, se, qui jam ex ordi-

ordine Samnitum esset, eo scelere Samnitibus infortunium attracturum, *Liv. lib.*6.quanquam dubium erat, cum Posthumius non reciperetur à Samnitibus, utrum civis Rom. esse desiisset, *l.si.quis* 17.*de legat.*Idque quæsitum est in Hostilio Mancino, quem Numantini sibi deditum non acceperunt, de quo tamen lex postea lata est, ut esset civis Rom:& præturam quoque gessisse dicitur. Vtut sit, Posthumii judicium manet, cum quo sentit & A.Cornelius Cossus, qui in Tolumnium his verbis impetum facit: Hic eine est ruptor fœderis humani, violatorque gentium juris? Iam ego hanc mactatam victimam (si modo sancti quicquam in terris Dii esse volunt) legatorum manibus dabo, *Liv. lib*.4.

Oportet autem legatos modesté sese gerere in alienis terris, imprimis, si petitum quippiam veniant. Iure enim legatos Persicos interfecit Alexander Macedo, quod filias Amyntæ ad concubitum flagitarent, *Herodotus lib.*5.Et Stephanus VValach. 100. Tartaros præcopad repetendum regis filium missos occidit, quod soli æquatiouem VValachiæ minitarentur, *Bodin.* 5.*de Repub.c.ult.* Scribit quoque *Plin.* immodestiâ legatorum Roman. Gallos evocatos fuisse ad occupandam Romam: & Antonius Augusti legatum verberibus castigavit, quod cum Cleopatra liberius confabulatus es-

set. Et quidem legatis autoritas suorum principum defendenda, sed sine arrogantia & immodestia, Nam Philippus Iunior Maced. à legato Roman. imperiosius, quàm pro rege compellatus, increpando, Ætas, inquit, forma, & Romanorum nomen te ferociorem fecit.

Quis enim Democharis, qui Parrhesiastes dictus fuit, rusticitatem probaret, qui ad Philip. ab Athen: missus, cum rex quæreret, quid posset gratum Atheniensibus facere? si, ait, te suspenderis, *Sen.3.de Ira c:23* Quis Popilii Rom: audaciam, qui regem Syriæ Antiochum circulo circumscripsit, prohibens inde pedem efferre, priusquam responderit? *Iustin: lib: 43.* aut C: Marii, qui Mithridatem sic allocutus est: Populi Romani imperiis obtemperandum, aut potentiorem esse oportere, *Plut: in Mar:* Tucca certè regina Illyr: subornavit percussorem legato Rom: qui dixerat: Romanos daturos operam, ut ipsa cogeretur *ταχέως τὰ βασιλικὰ νόμιμα διορθώσασθαι*. Ipsa enim regias leges allegaverat. *Polyb. lib. 2.* Et Nicolai Curovii Archipisc. Gnesn. à Iagellone ad Magist. Crucif. Vlricum Iuningum missi, inconsiderata temeritas maximi belli causa fuit. His enim verbis legationem peregit: Desinas nos bello terrere; Si tu arma contra Lituanos ceperis: vicissim arma nostra tuæ domi habebis, *Cromer. lib. 16.*

Quo-

Quocirca si duriora fuerint legatis mandata injuncta, prudenti temparamento mitiganda sunt. Nihil quidem de essentia mandati demutare possunt, sicut legati Rom. Tarentum missi ad res repetendas suo exemplo ostenderunt, qui quamvis multas injurias accepissent, unus etiam urina respersus esset, tamen in theatrum producti, legationem, quibus acceperant, verbis peregerunt: de his, quæ passi erant, questi non sunt, ne quid ultra ac mandatum esset, loquerentur, *Valer. lib. 2. cap. 2. Zonar. vol. 1.* & P. Crassus Mutianus, cum in consulatu obtineret Asiam provinciam, & circumsidere, oppugnareque Leucas oppidum pararet, opusque esset firma ac procera trabe, qua arietem faceret, quo muros ejus oppidi quateret: scripsit ad Magistrum ἀρχιτέκτωνα molis Atheniensium sociorum, amicorumque Pop. Romani, ut ex malis duobus, quos apud eos vidisset, uter major esset, eum mittendum curaret. Tum magister ἀρχιτέκτων, comperto, quamobrem malum desideraret, non uti jussus erat, majorem, sed quem esse magis idoneum, aptioremque arieti faciendo, faciloremque portatu existimabat, minorem misit. Crassus eum vocari jussit, & cum interrogasset, cur non, quem jusserat, misisset, causis rationibusque, quas dictabat, spretis, vestiméta detrahi imperavit, vir-

gisque multum cecîdit: corrumpi atque dissolvi officium omne imperantis ratus, si quis ad id, quod facere jussus est, non obsequio debito, sed consilio non considerato respondeat. *Vide Gell, li.*1.*c*,13. ubi hanc quæst. disputat.

Opisso quoque legatus Apost.cum Præmislaum, oram Vratislaviensem se inspectante occupantem, propterea à sacris arcuisset, interdictum revocavit, ne ad Pontificem perveniret, quod ultra mandatum egisset, *Cromer. libr.*9. Sed meliori tamen cum gratia quod duriusculum est, corrigere licet, qua in re Dionem laudat *Æmil. Prob. in Dion.* quod, cum Dionysius omnes illustriores per eum expediret legationes, ipse eas diligenter obenodo, fideliter administrando, crudelissimum nomen Tyranni sua humanitate texerit. Idque vel sui causa legatis faciendum est, ne cum Augusti legato vapulent, aut gravius quippiam experiantur. Nam Basilius Musc. cuidam legato pileum capiti clavo affixit, quod rusticè caput texisset.

CAPUT XVII.
De Legibus.

Osthac agendum est de ll. quas Lycophron vocabat pactionem, 3.*pol.c.*6. Demosth. κοινὴν συνθήκην πόλεως, id est, ut *Papin.* vertit 1.*de ll.* communem sponsionem Reip.

Reip. Nam per has aperit suam voluntatem majestas subditis, eosdemque retinet in officio: & eædem sunt norma, quam magistratus exequitur. *Seneca* enim differentiam positurus inter l. & virtutem, Lex, ait, est virtus armata. Qui enim, *dicente Machiav. lib.1.disc.c.3.* sponte sua rectè agunt, iis lege opus non est, sed ubi desinunt sponte officium facere hîc ll. opus est, ut cogantur, & Iohan.22. propterea, ait, se sancire, ut quos virtutis amor à vitio non absterret, eos severitate disciplinæ cogat, *l. Vt quos ext. Com. de off. Iud.* Hinc *in stat. Pol. lib.1.c.1.a.3.* Lex dicitur instituta ad compescendum improbos, & ut justi tuti sint.

Antiquitùs vivebant sine ll. cujus argumentum, quod apud Antiquos Poëtas, *Orph. Mus. Homer.* Vocabulum νόμος non reperiatur. Nihil enim illicò, ut natum prefectum fuit. *Cic: de clar: orat.* sicut de ll. Minois dicebat *Arist.2. Polit. cap*:8. Illamque vivendi rationem juvenes patritii Romani optimam putant, *apud Liv. lib.2*: quod à rege impetrari possit, ubi jus, ubi injuria opus sit. Illic, ajunt, gratiæ locum esse, esse beneficio, & irasci & ignoscere posse regem, inter amicum & inimicum discrimen nosse: Leges rem surdam esse & inexorabilem, salubriorem, melioremque inopi quàm potenti, nihil laxamenti, nec veniæ habere, si modum excesseris, periculosum esse, in tot huma-

nis erroribus sola innocentia vivere: Quæ posterior ratio, *Thomam* quoque *Mor.* movit *in sua Vtop.* ut pœnas non ex ll: sed arbitrio judicis infligi voluerit, quia ll: feruntur tantum de universalibus, *l. 8: de ll.* & *Cujac: lib: 8: c: 15: obs:* negat ll: in singulos ferri posse, cujus contrarium tenet *Quint: decl: 154:* Sed ll: universales in singularibus, instabili circumstantiarum vicissitudini obnoxiis, plerumque iniquæ sunt: Nulla enim una lex omnibus commoda esse potest, *in Stat: Polon: lib: 1: c: 2: a: 5. l: 3:* quod totidem ferè verbis *Cato* docet *in orat: pro l: Opp: Livius lib: 34: & Scip: Ammi:* explicat *lib: 14: disc: ult:*

Sanè, si *Morus* prudentissimos semper magistratus habere posset, ex parte ejus sententia accederemus, & illud quoq; *Bartol: in l: præsentio* C. *de his qui ad Ecclesia. per illam l: Anton: Corset: in tract: de exc: aeg: q: 67: Iohan: de ter: rub: contra rebell: sui reg: a: 3: tertii tract: in gl: incip: Bonus rex:* crederemus, Melius esse à bono rege, quàm bona lege regi: Sed facilius invenitur unus prudens, ad ferendas ll: perpetuas, quàm multi ad justè pronunciandum: Imò variis multorum judiciis conturbaretur jus, dum aliud alii justum videtur: Detrimentosum autem est, non omnes subditos uti eodem jure, *ut in princ: Stat. Polon. dicitur.* Qua de causa Cornelius trib: pleb: cum videret multitudine edictorum prætoriorum, jus incer-

tum

rum fieri, l:tulit, ut prætores ex edictis suis cogerentur judicare, quære, ait *Ascon. in Cornel:* gratiam ambitiosis prætoribus, qui varie jus dicere solebant, sustulit, effecitque, ne ab iis, quæ semel proposita essent, recedere possent, *Dion lib.* 36. Hinc *Plat. in Crit.* vicinam interitui, ait, Rempub. esse, in qua ll. magistratus imperant, & *Aristot.* 4. *Polit.* 4. sine ll. ait Rempub. stare non posse, 1. *Reth. in pr.* Quapropter L. Aruntius ll. ab Augusto latas ejus sepulchro inscribi volebat, quod his non minus, quàm victoriis, servata esset Respub. *Tacit.* 1. *Ann.*

Quin etiam, licet prudentissimi essent magistratus, adhuc ll. opus est, ut voluntas majestatis à subditis cognoscatur, alioquin extra culpam futuris, cum ignorantiam, quæ in nostra potestate non est, excusare putet *Acciajol. ad c.* 1. *lib.* 3. *Eth.* Item longè tutius ex l. quàm arbitrio judicatur, quod turbidi motus arbitrium corrumpant, qui nulli sunt in lege, *dicente Arist.* 3. *polit. cap.* 10. quam rationem prolixius explicat *Senec:* 3 *:de benef.* Propterea Allobroges, cum judices deserta l. multa judicia ex æquo constituerent, rogationem tulerunt ad regem, ne ulterius judicibus liceret ex æquitate judicare, *Bodin. lib.* 6. *de Repub: cap: ult.* & Casim. M. certis ll. judicum arbitria circumscripsit, ne affectibus convellerent judicia, ut soliti erant facere, *Cromer: lib:* 12.

Quod verò ex ll.in singularibus quædam timetur iniquitas, frustrà timetur, quia rigorem corrigendi potestatem habet prætor, *l:7.de just. & jur.l.*16. 17. 18: *de ll:*Legem verò prorsus inhonestam pro l. habere non debemus, ut supra diximus.

Non quidem ad l: essentiam requiritur, ut sit bona, sicut inter Periclem & Alcibiad disputatur *apud Xenoph.*i:*de dict: & fact: Socrat:*quia, si omnis lex consentiret justitiæ, malè distinxisset *Aristot* :5: *Eth:*1:inter civem bonum & virum bonum, *ut explicat Aless.*Piccol:*li:*8:*Inst: Moral.ca.*1.nec rectè dixisset 3.*polit.*7.in mala Repub.malas esse ll. Plurimæ enim malæ ll. extiterunt, nempe Ephesiorum, Nemo virtute excellens apud nos sit, *Cicer.* 5:*Tusc.Strat.*14.*Laërt.in Her.* aut L.Flacci, ut omnia Syllæ rata essent, *Cic.*1.*de ll.* aut 12.tab.quarum duritiem accusat Phavorin:*apud Gell:lib.*20.*c*,1.Et quanquam Impp.multarum ll. iniquitatem correxerunt, non tamen omnem extinguere potuerunt, ut confitetur *Vlpian:l. prospexit, Qui & à quib:*& expresse *Iulian. l.* Ita *Vulner.*51.*ad l.Aquil:*quod *gl:super c.* 2.*dist.*1.*in verb. Ius generale* tribus exemplis probat.& *Accurs. in l.semper de rit. nupt.* item alio.Multa enim per ll.licent, quæ honesta non sunt, *l.Et si quis §, Divus ff:de relig:& sumt:fun:l: Non omne de R:I.Petrus Fab.ibid. l:semper de rit: Nupt: Accurs:ibid:& Panormit:c: Magna in* 3.

not.

not. de vot. scribit, quod licet possit filia inconsulto patre nubere, *c. sufficiat*, 22. *q.* 2. non tamen honestum sit, ut id faciat, *per text. in c.* 1. *de desp. im.* talesque nuptiæ injustæ vocantur, *l. si uxor ff. ad* 1. *Iul. Ad.* Infinita sunt talia, quæ sine majori malo mutari nequeunt, vel in favorem publici commodi & pacis instituta sunt, ut ait *gl. in c. Ius gent. dist.* 1. *gl. in c. licet de vot.* & *Dynu c. sine culp: de R. I. ext.*

Sciendum tamen, nonnulla adversari Deo & naturæ, & hæc nullis ll. confirmata sunt: *l. ubi repug. de R. l: in pr. dist.* 13. nonnulla verò à *Gell. lib.* 2. *cap.* 7. vocari μέσα, de quibus *Isidor. c.* 1. *dist*: 1: Aliæ ll. aliis gentibus placent, & *Aristotel:* 1. *Ethic. cap*: 3: non omnia omnibus apparent justa: In his; licet l: videatur iniquior, standum tamen est ejus autoritati. Qui enim cum l. errat non peccat, *c. qui peccat* 23. *q*: 4: nec pœnam meretur, quod legitimè factum est, *l. Grach. C. de Adult.* Qui enim mandato quid facit, habet parere necesse: *l.* 24. *de R.* I. *in* 6. qui verò necessariò facit, non punitur, *c. Vasis iræ* 23. *q*: 4: Hinc & *Bald*: ait *in l: Decurices C: ex quibus causæ infa*: quod licet, maleficium non est, & *Sen*: 6. *decl:* objici non potest, quod l. factum est, & Cyrus *ap: Xeno: l.* 1. Iustum, quod ex lege. An verò etiam conscientia per ll: excusata sit, patet ex facto Helpidii, qui maluit præfectura Vrb: carere, quàm-

injustam l.Constantii exequi:*Amm.l.21.* quicquid de jure Canonico disputet *Ioh: Crot:in c:Vt animarum in pr.de Const: lib:* 6:cum *Beza in tract:de divor:Antimach : l:3:th: 32.* jus Canonicum Cæsareo multò iniquius habeant.

Legis igitur essentia consistit in hoc, quod sit jussum à summa potestate promulgatum. Lex, *inquit Cicero* 1:*de ll:* est, quæ scripto sancit,quod vult,& *Isid:c:*Lex est.*di:* 1: Lex est constitutio scripta. Non tamen requiritur ad l. ut scribatur, *Ioh.And.in reg. Nemo potest in 6 :Franc. de Pau:in præf:Extr:Ioh:per c:1.de ren.in6. VVesenb:*C:*de ll:n:5:Conna.lib:*7:*com.* cum Lycurgus vetuerit ll.suas scripto servari, ut melius servarentur animo, *Plut. in Lyc.* qua de causa Tuisc. German. cantiunculuis comprehensas suas leges in vicis cani voluit,*Avint lib.1. Chron.* Oportuit quoqe Phoronei, antiquissimi legislat.in Græcia, *Plat.in Tim. August.*18. *de civitate Dei cap.*3. *Paus.in Corinth:.Gal :3: Meth.*leges non scriptas fuisse, cum ante Cadmum literæ non fuerint in Græcia. *Euseb.l.*1.*&* 10.*præp.Clem.*1.*Strom. Iust. in paræn. Plin.l.*7.*cap.*56. Requiritur tamen promulgatio,§.*Leges dist.*4.cum alias non obligent,*l.fin ff.de decr.ab ord.fac.*Nec valet lex, ante terminũ promulgationis,vel antequam ejus promulgatio sciri potuit, *l.Diva in fin. C. de decur. Corras. de art jur.cap.*11.*part.*3. cum ad impossibile-
nul-

nulla ſit obligatio, *l. impoſſ. de R. I. l. Nemo eod. in 6.*

Non vero ſola eſſentia l. tenenda eſt, ſed & bonitas ejus. Quanquam enim non omninum ll. ratio reddi poteſt, *l. Non omn. de ll.* quod *Accurſ. ibid.* probat in quadriennio ad uſucapionem requiſito: imò nec debet, ne multa certa ſubvertantur: *l. Et ideo de ll.* Vnde *Vlpian. l. preſp. qui & à quib.* ſufficere ait, l: ſic ſcriptam: Tamen *Auguſtinus c. in iſtu diſt. 4.* antequam ferantur, de rationibus ll. diſputandum monet. Rationes autem ll. unde deſumendæ ſint, *Cicero 1. de ll.* docet, videlicet ex intima philoſophia. Nam ſi Seneca rectè l. vocat virtutem armatam, ſi *Iſid. c. Erit. di. 4.* rectè ait: Lex erit honeſta, juſta, ſecundum naturam & conſuetudinem patriæ, &c. Hæc autem omnia docet prudentia, quid virtus, quid honeſtas, quid juſtitia, quid ſecundum naturam fiat, &c. manifeſtum eſt, philoſophiam rectè dici inventricem ll. à *Cic. 5. Tuſc.* & legumlat. fuiſſe Philoſophos, ut ex hiſtoriis docet *Caſt: de off. reg: c. 14*

Derivat autem Philoſophia leges ex juſtitia, quam duplicem facit *Ariſtot. 5. Eth. cap. 3.* commutativam & diſtributivam. Ad hanc præmiorum, ad illam pœnarum diſtributionem & commercia refert, quod hæc Geometricam, commutativa Arithmeticam proportionem ſervet, ſecundum quam pœnæ irrogari de-

debent. Qui enim ex recentioribus Ethicis & ICtis pœnas Geometrica proportione infligi volunt, infinita scelera necesse est impunita relinquant, quia, proportione Geomet. vir magnus & de Rep. meritus nunquam capite multandus esset ob id factum, ob quod multandus esset plebejus, & sic sacrilegia minuta punirentur, magna in triumphis ferrentur, *ut ait Senec. ad Lucil.* quod quàm periculosum sit futurum Reip: ostendit *Machiav. lib.1. disc.24.* Imò *Genes.9. vers.5. & 6.* absolutè dicitur: Quicunque profundit sanguinem humanum, sanguis ejus profundetur, & Innoc. III. *c.: Novit de jud.* affert dictum *Deut.89.1.* Ita magnum judicabis, ut parvum, nec erit apud te acceptio personarum, *c. in jud. c. de R.I. in 6. Ib. gl. & Iohan. And. c. ult. 13. q.9.* Propterea ll. Pol. de homicidiis, *lib.1. Stat. c. 15.17.* meritò accusat *Prilu. in præf. c.15. a. 6.* cum Sigism. ipse in comit. Petric anno 1523. ex iis multiplicata homicidia conqueratur, & tamen hæ ad Geometricam proport. nondum ascendunt, sed in Harmonica subsistunt, quam *Bodin.6. de Rep. c. ult. Goclen. in prob. Eth.* in omni justitia itidem malè observari vult. Decipitur enim *Bodin.* in tribus potissimum, quod non distinguat inter justitiam, & æquitatem, judici relinquendam: inter privilegia & leges: denique quod diversa peccata pro iisdem numeret: ex quibus tota dis-

disputatio *Bodini.* quantumvis speciosa, refutari, & *Arist.* sententia salvari potest:

Quod enim *Hakelm.disp.1.th. 3. Alessand.Piccol.li.8.Inst.moral.c.3. & 3.* unâque multi alii pœnas proportione Geometricâ, *Bodin.verò 6.de Rep.c.6.Goclen. in problem.Eth.* Harmonicâ irrogant, non tantùm cum præscriptis justitiæ, sed & legibùs divinis & humanis pugnat. Forsan, *inquit* Innoc.*I I. c.Novit de judic* dicetur, quod aliter cum regibus, aliter cum aliis est agendum. Cæterùm scriptum novimus in L.divina: Ita magnum judicabis ut parvum, nec erit aqud te acceptio personarum, *c.in judic.de R.*I.*in Sext.* Imò *Bartol.* ait *in l.1.C.de cond.lib.*11.Barones, facientes contra statutum Principis, debere magis puniri, quàm alios cives *ut citat Marrin.Laud.de crim.majest.quæst.36.* cum Principi magis sint devincti. Qua de causa & Romanos ad Hannibalem deficientes cives, gravius quàm socios, punisse autor est *Polyb.quod, dicente Ciceron. in 1.Catilin.* Viri fortes acerbioribus suppliciis civem perniciosum, quàm acerbissimum hostem coërcendum putent, quod in M. Manlii supplicio demonstrarunt, licet is nequicquam manus ad Capitolium tenderet, Deosque Deasque in auxilium deprecatus, *Livius lib.6.*

Confirmat idem ratio, quod vir magnus bis peccet, non tantum facto, sed & exemplo, *Cic .3. de LL.* unde B. Gregor.

tot mortibus, ait, prælatos dignos esse, quot perditionis exempla ad subditos transmittunt, *c. præcipue, 11. q. 3*. Nam & sacræ literæ, eum, qui voluntatem Domini, scit, & non exequitur, duplicibus verberibus plectendum statuunt. Ex quo fundamento *Plato 9. de ll.* deduxit l. suam, quâ severius advertit in liberos, quam servos, & *Eurip. ap. Clemen. in* Protrept: producit homicidam ita loquentem: Parens ejus, scilicet Apollo, suam parentem cæcidit: Eum putate vos impium, & occidite: Peccavit ille, non tàm ego minus sciens eram qui honesti & ipsius justitiæ. Quin ex eodem fundamento *August. c: indignantur, & c: ult*: 32: q. 9: tantò vult viros fœminis gravius puniri, quantò magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere fœminas. Imò Staenelaidas Ephorus Lacedæm. *ap. Thuc. lib*: I. disputat: Athenienses non debere excusari, quod olim contra Medos probi fuerint, quin potius nunc cũ contra Lacedæmonios improbi evaserint, duplici pœna dignos fore, quod ex bonis facti fuerint mali.

Ne interim Iulii Cæs. judicium a[illegible]am, qui ceterorum quidem uxores facit [illegible]re, suam verò etiam suspicione carere debere dicebat: Id quod Livia quoque erga Augustum repetebat: Privatis quidem hominibus satis est nihil delinquere: Principibus ne quidem suspectis esse licet,

licet, *Sueton:in August.* & Thesæus *apud Senec.in Herc.* ajebat: Scelera taxantur modo majore nostra, *Plut.in Iul.Cæs:* nec Augusti ipsius sententiam addo, qui filiarum impudicitiam longè gravius ultus est, quàm aliarum. *Sueton: in Aug.* nec Ottonis III. qui uxorem suam, Mutinæ, sine misericordia ob adulterium combussit, *Sigon.lib.7.de Ital.* Si rationem ab Aristot. exegeris, reddet hanc, 5.*eth:c:4:* quòd judex propterea adeatur, ut quod peccato damnum illatum est, resarciatur. Æquale verò affert damnum Turca, si patrem interficiat, atque Christianus, si idem perpetret. Proinde justitia de eadem pœna pronunciat: Et homines, nisi fiat, indignantur. Nam Mediolanenses Napum Toresanum Patricium, carcere necârunt, quod pecunia tantum, nobilium cædes expiari vellet: *Bodin: 6:de Rep. cap:ult.* & Evenum III. Scoti similiter tractarunt, quod plebejorum uxores, etiam Nobilibus ad nutum eorum, communicari juberet, *Buchan:lib:4.*

At verò *Bodin.* multas producit & ll. & exempla, quibus Arithmetica proportio, dùm pœnæ irrogantur, non observatur. H[illegible]em jubemus *Bodin:* distinguere [illegible] æquitatem & justitiam, quia, cum s[illegible] justitia summe interdum videatu[illegible]ria, *Aristot:5:Eth:c:10:* utilius sæpè [illegible]at esse, ut æquitas præferatur justit[illegible]uod & legibus placet, *l.placet.*

8.C.

t.C. de j
Saluſt. ai
quitate in
rat Papyr
omni jur
tenebatur
terceſſionib
l.6.adverſu
tribuni pleb
oculos aut h
deret univer
ſum, tùm ex
tati locum da
& Scipio, ſe
donavit, quer
nus ferè totun
patium contr
ſent, *Zonar. &*
hæc eſt, non ju
Majeſtatis relin
tiæ tam viriæ i
ge definiri nun
tutum eſt, legib
benè meritis, im
ut demonſtrat *Ma*
hoc argumento :
quietura ſit Reſpu
bus, dum iſta ſpe
poſtea impunitatem
Exemplo ſit Neratiu
ta eſt ex *Gell. lib.* 2
ſint ll.Polonorum de
bus Caſimirus M. rigo

& humanarum corrigere voluit, ut ipse confitetur *lib.1: Sat. cap.15.a.6.l.7.* Id fecit nimirùm, ut Sigismundus in comitiis Petricov.an.1523.inficiari non potuerit, ex levitate supplicii, quo castigantur homicidia nobilium, nec quenquam ferè in templis, nedum domibus tutum esse. Quantò rectius leges Romanorum *l.1. §.2. ff. ad l. Corn. de Sicar.* Qui hominem occiderit, ait ICtus, *l. Cornel. de Sicar.* punitur, non habita ratione, cujus conditionis hominem interfecerit.

Inveniuntur etiam in Romanorum jure privilegia quædam, in dignitate constitutis concessa, sed hî distinguat *Bodin.* inter ll.& privilegia, quæ sunt ordinarii juris derogationes, *l.16.de ll:*ideoque mirum non est, si ex utilitate quadom pensiori, à leguni norma, quæ est justitia, dejciscant, utpote quod Menander manumissus & ad suos reverti jussus, jure de ipso lato, ut ait *Pompon.l. post liminii. 5.ff. de cap. & postlim. rev.* declaratus fuit civis Romanus, quod & in Hostilio Mancino observatum fuit, *l.ult.de legation.* Hæc enim privilegia, ex æquitate propter quandam utilitatem, jus commune mitigant. Nec eo inficias, nõnulla in talibus iniquius sancita esse, qualis est lex Theodoræ *Nov. 134. cap.* 10. quâ fœminas adulteras eximit à pœna capitali. Pone enim mitius agendũ cum infirmitate sexus, *l. Quisquis §. ad filias. C. ad l.*

 Iul.

Iul. Majest. non tamen tantoperè à ratione absunt mulieres, ut à pœna capitis prorsus excusari possint, imprimis cum plerique sentiant, turpius in muliere esse adulterium, quàm in viro, sicut *Damhud. pract. crim. c. 99. v. 117. Marius Solomon. in l. Gallus in pr. ff. de lib. & posth. Tiraq. l. connub.* plurium consensu confirmant.

Satis hinc patet, quæ *Bodino* negotium fecerunt, omnia ex æquitate, non ex justitia proficisci, nec Harmonicâ proportione definiri posse, cum incertis semper sint obnoxia circumstantiis, nec in remissione pœnæ tantum, sed, ubi res exigit, intensione quoque consistant, dummodo non excedat modum, sicut Galeatius Sfortia coëgit colonum, leporem, quem ceperat, crudum cum pelle vorare, unde mortuus est. *Corius vol. 6.* Id quod exemplo furti declaro, cui unam ex Harmoniâ deductam pœnam *Bodinus* præfigere nequit. Furtum non plectebatur apud Lacedæmonas & Ægyptios, nisi inscitè peractum: *Plutarch. in Lyc. Isocrat. in Panath. Xenoph. de Repub. Spart. Diodor. Sic. lib. 2.* Imò rex Ægyptius si vera est fabula, subtili furi filiam elocavit, *Herod. lib. 2.* & Germanis quoque commendata fuère latrocinia, quæ vel *Aristot. 1. Polit. c. 5.* inter modos acquirendi reponit. Draco licet præ solita severitate, capite multaret etiam

minu-

minutissimos fures, *Gellius lib.* 11. *cap.* 18. *Iohan. Boëm. Auban. lib: 3: de mor: gent. cap.* 2: eam tamen severitatem ad dupli pœnam reduxit Solon, *Plutarch: in Solon:* Moses quadruplo furtum mulctabat, *Exod:* 22: Suevorum antiquæ leges, ab Othone I. latæ, duplo, sed, si ultro se offerret fur, simplici erant contentæ restitutione. *Cons: Suev: relatæ a Munst: 3: Cosmograph.*

Romani manifestum furtum simplex duplo. *Cato 1:de re rust:cap:1:* conceptum & oblatum triplo, manifestum quadruplo multabant, *Gellius lib: 11: cap.* 10: Et novo jure pro furto nec moriebatur, quisquam, nec aliquod membrum abscindebatur, sed aliter castigabatur, *Autent: sed novo. C: de serv. fugit.* Sed nunc capitaliter puniuntur furta, non, quod delictum tantum sit, sed quod aliter in tanta malitia, sua quisque tuta habere non possit. Augetur enim merita à delicto pœna frequente. Prima, secunda satis, tertia culpa nimis, ut ait *Girard. in Epigr.* 78. *l. relegati. ff. de pœn. l. servos. C. eod. c: cum non ab hom. de jud.* Ita Pescennius Niger 10. commanipulones ad mortem destinârat, ob raptum unius galli, quod militum aliâs ferocia compesci non poterat, *Ælian. Spart. in Pescen.* Ea de causâ Sclavoni & Carinthi furibus erant inexorabiles, imò suspicionem de aliquo quoque puniebant: *Ortel. in descript.*

Sclav. & Car. & in regno Monomotapa severissimè in fures animadverti *Boter.* testatur *part. 2. lib. 3, Cosmogr.* quod patrimonia tantùm filiis distinguantur, sicut & *Iustin.* olim Scythas eadem de causa furibus immisericordes fuisse autor est, & *Boter.* Magnum Chamum, indiscretim omnes fures dissecare, scribit; quamvis *Sigismund. Baro in Tart.* Tartaros, Cassanos & Præcopitas simplici restitutione contentos memoret. Nec alia de causa Longobardi cœperunt tertium furtum capite plectere, *Damhud. prax. cap.* 110. *num.* 33. Nec Randolphus, prorex Scotiæ, alia motus ratione in furta operum rusticorum severissimè advertit, quod absque ea pœna fuisset, nunquam tuta esse potuissent, *Buchan. lib. 9*. Ex quo patet, non posse semper peccatis certa supplicia præfiniri, sed pro ratione loci, temporis, aliarumque circumstantiarum, ex æquitate nunc intendenda esse, nunc remittenda.

Præterea errat *Bodin*: in eo, quod pro æqualibus factis numeret, quæ minimè sunt æqualia. Duo enim, si faciant idem, non est idem. Non quod dissimilis res sit, sed quod is, qui facit. *Terentius in Adelph.* Quot enim circumstantiæ factum varient, *Arist.* 3. *Eth. c.* 1. docuit. Franci olim Saxones Frisiosque gravius puniebant, *Rhenan.* 2. *German.* quippe, quod peregrini erant in aliena Repub. in

qua

qua iis licebat minus peccare, ſicut dum alium in propria domo opprimo, gravius pecco, quàm ſi eum lædam alibi. Ita ſervus gravius peccat in dominum, quippe, cui debebat reverentiam, & proinde ſeverius punitur, per ll. Rom. imò *Moſes Exod.* 21. pœnâ eximit dominum, ſi ſeverius caſtigando ſervum occiderit. Eadem ratio eſt de homine probo & improbo, quorum illum ll. ubique mitius tractant, *l. non debet, de dol. mal. l. 3.* §. 12. *l. 5.* §. 1. *ff. de re milit.* quod in hoc præſumatur proæreſis, & habitus, in illo minus.

Quanquam enim cogitatio non facit furem, *l.* 1. §. 2. *ff. de furt.* nec ſolus habitus punitur, niſi inferatur ſimul aliis damnum, quomodo Simonia in parvo, licet ex habitu profecta, non plectitur: *c. etſi, q. de Simon.* tamen delictum proæreſis multum aggravat, 3: *Eth. cap.* 1. 2. *&* 3. cum hac unica de cauſa Draco, *Plut. in Solon.* Plato, *in* 12. *de ll.* & M. Chamus indiſcretim ſive magnos, ſive parvos fures puniverint: *Boter.* 2. *part. Coſmogr.* & *Damhud. cap.* 110. *prax. crim. n. ult. per text. in c. ult.* 14. *q.* 6. parvarum rerum fures majores nominet, quod magis ex habitu agere præſumantur, pari modo, quo ICti nonnulli, quos refert *Tiraquell.* 2. *l. connub. n.* 12. *Damhud. cap.* 99. *prax. n.* 125. gravius credunt peccari ab eo, qui cum deformi rem habet, quam

qui cum pulchra, *arg. c. dict.* non quod, *ut gl. quadam d. c. putat*, magis voluptuosè quis cognoscat pulchram, in deformi verò, quam citius potest, se absolvat, sed, *ut Bazia. in gl. cap. ult.* 14. *q.* 6. quia plura sunt, quæ illiciunt in pulchra, quam deformi, quam rationem reddit & *Chrysost. Hom.* 3: *in* 2: *ad Tim. cap.* 1. Vnde major inclinatio & libido præsumitur in eo, qui deformi consuescit, quam qui pulchræ, perinde ut *Hieron. citatus à gl. ad c. viduas in vers. usa* 27. *q.* 1. ratiocinatur: Libidinem in virgine majorem pati famam, dùm dulcius esse putat, quod nescit. Cùm enim ab objecto, cujus dulcedinem non satis assecuta est, à recto dimovetur, ex propensiori præsumitur libidine agere, quam ea, quam, ut dicebat *Plato*, objecti vehementia, ferè violenter trahit.

Sed satis ostensum est, ex quo fundamento leges constitui debeant, illud adhuc convenit, quod, licet leges in Repub. necessarias demonstraverimus, multitudine tamen noceant, ut docet *Ludov. Viv. lib.* 7. *de caus. corrupt. art.* quia viam aperiunt litibus, prout rabula quidam, cum Carolus VII. rex Gall. leges multiplicandas aggrederetur: Hem, inquit, præsto sunt lites, & aureorum cumuli, *Bodin. lib. ult. de Repub. cap. ult.* Conqueritur enim ipse Iustinian. *l.* 1. §. 1. 4. 6. 8. 12. Item *l*: 2: §. 21: *de emend*: *Cod*: ex multitudine ll: ἀντινομίας, variasque natas interpreta-
tiones

tiones esse, quibus totum jus conturbari, non tantùm ibi asserit Imp. sed & magni docent ICti, *Budæus, Zasius ad l. 2. de orig. jur. Duaren. de rat. doc. & disc. jur. Vigil. in Epist. ad* Carol. *V. Alessand. Piccol. lib. 8. Inst. Mor. cap.* 8.9. Vnde rectè *Castel. lib. 3. de inst. reg: cap:*24. novis casibus novas leges ponere, nihil aliud esse scribit, quàm hydræ capita resecare, quod ex novarum legum non tantùm verbis, sed & distinctiunculis novas extruant controversias, illi, qui, ut *Seneca* loquitur 6. *de benef. cap.* 5. argutas tractant ineptias, aut, ut *Constant. l. juris.* 1. C. *de form. & impetrat. act. sublat:* qui aucupatione syllabarum insidiantur cunctorum actibus. In exemplum producit *Vives* Pannoniam, ubi, cum ex antiquis moribus, & paucissimis quibusdam ll. causas judicarent, & quemadmodum de Servo Sulpitio dicebat *Cic. Philip:9:* tollere controversias, quàm constituere mallent, absque contentionibus pacatè vivebatur. Postquam cum comitatu Beatricis Ferdinandi regis Neap. filiæ, eò ingressi sunt tabulæ, brevi tempore, ait *Vives*, vidisses omnia fervere litibus, controversiis, &c.

Hinc *Plato* 3. *de ll.* signum, ait, malè constitutæ Reip: esse, si in eâ multi inveniantur ICti; quippè, qui indicant multitudinem litium, ex multitudine ll: natarũ. Multi enim medici, ut ait *Scip. Amm. lib. 4. disc.* 7. & Iurisconsulti multi, æque

 sunt

sunt malæ Reipub. signa: Hi, quod litigiosos, illi, quod gulosos & intemperantes homines designent. Quam ob rem Solon paucissimas, & adhuc pauciores ll. tulit Lycurgus, quia, quò pauciores sunt ll. dummodò strenuè vires suas exerceant, eò benè moratæ Reipub. melius conveniunt, ut sentit *Iacobus VI. lib.2. Basil. dor. & Isocr. in Areop.* Tuisco quoque Germanus ita paucis fuit ll. contentus, ut eas cantilenis incluserit, *Avent. lib. 1. Chron.* Nec enim commodior via est obviam eundi avaritiæ rabularum, qui, ut *Petron. Arb. in Sat.* ait, cruda studia propellunt in forum, &, dicente *Lucil. apud Lactant. libr.* 5. huic uni solent studio se dedere & arti, Verba dare ut cautè possint, pugnare dolosè, Blanditia certarè, bonos simulare viros se, Insidias facere, ut si hostes sint omnibus omnes, quorum mores, nimium quàm graphicè depinxit *Ammian: lib: 30: & D: Bernhard: lib: 11: consid: ad Eug:* ubi & pravum morem jubet Eugenium corrigere. Præcide, inquit, linguas vaniloquas, & labia dolosa claude. Hi sunt, qui docuerunt linguas suas loqui mendacium, diserti adversus justitiam, eruditi pro falsitate, sapientes, ut faciant malum, eloquentes, ut impugnent verum, &c.

Denique, sicut magna cum curâ ferendæ sunt ll. quod Alex. Imp. quidem observasse constat, qui nullam l. sine 20.

ICtorum consensu protulit, *Lamprid: in Alex:* sciens quippe, *ex Socr: dial: de just:* pejus esse, malam l. ferre, quàm hominem interficere: Ita semel latæ ll. non facilè abrogandæ sunt, ne ll. autoritati derogetur, 2: *Polit: c: 6:* & litigantibus occasio præbeatur legis, quæ ipsis obstat, abrogationem petendi, quod ne fieret, Æginetæ graviter multabant, qui legis condendæ, aut mutandæ occasionem dedisset, *Thol.li.*10:*c: 6: n:6.* & Thurii cogebant eum, qui l. sublatam cupiebat, inserto in laqueum collo id petere, *Diodor. lib.* 12. quod de Locrensibus refert *Demosthenes in Timocr.* Consentit huic rei autoritas *Vlpiani l. 2, ff. de constit. princ.* In rebus, ait, novis constituendis, evidens esse utilitas debet, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum visum est.

CAPUT XVIII.

De Educatione.

Roximè agendum est de Educatione & Institutione, propterea, quod, dicente *Machiav: 1. disc: 3.* tanta vis sit ejus, ut probè educatis legibus opus non sit, sicut Lycurgus, rogatus, cur ll. non uteretur, respondit, quod benè instituti temporis utilitatem

norint, & Numam testatur *Liv. lib.* 1. effecisse, ut fides ac jusjurandum, propulso ll. ac pœnarum metu, civitatem regerent. Econrrariò vero, si neglecta fuerit institutio, frustrà feruntur ll. quia frustrà imperatur ei, qui obedire non didicit, ut pulcrè de hac re docet *Aristot.* 5. *polit. pag.* 451. maximam corruptionis Rerumpub. causam asserens, quod non instituatur juventus ad eam Reipub. formam, in qua victura est. Nam propterea non sine causa putatur Brutus filios suos trucidasse quod ad popularem statum minus educati, regnum reductum cuperent, *Clapmar. lib.* 2. *de arcan. c.* 10. cujus conjucturam ex oratione juvenum patritiorum desumere licet, quæ est *apud Liv. lib.* 2. *in pr.* Recte *Senec: Ep:* 94: ubi aliqua res excæcat animum, & ad officiorum despiciendum ordinem impedit, nihil agit, qui præcipit: sic vives cum patre, sic cum uxore. Nihil enim proficient præcepta, quàm diu menti error obfusus est. Si ille discutitur, apparebit, quid cuique debeatur officio: id quod exemplo filii Dionis docet *Prob: in Dion:* Hinc *Isocrat: in Panath. & Areop:* laudat antiquos Athé: quod non impleverint legibus porticus, nec id primùm respexerint, ut pœnæ criminibus præfinirentur, sed ita voluerint cives primùm institui, ne quid velint pœnâ dignum committere: Non enim, ait, SCta aut Plebisc: sed præclara

clara instituta felicem efficiunt civitatem. Nam homines malè instituti leges etiam exquisitissimas contemnere audent. Atque hanc fuisse curam Areopagitarum, *Isocr.* ibidem docet, & *Socrat. in Axioch. Plutarch. in Solon.*

Lycurgus non tantùm accuratè instituit cives, *Plutarch. in Lyc.* in quo se suosque commendat Archidamus, *apud Thucyd. lib.* 1. Sed & ipsum partum examinari voluit in Lesche, coram tribulium natu maximis, quod Germanis quoque in usu positum fuisse: *Galen. autor est de simpl. med. fac.* & Indis Cathæis & Brachmanibus *Sabel. Ennead.* 7. *lib.* 6. Usque adeò circumspecti erant majores nostri, ne qua inutile membrum totius Reip. corpus corrumperet, quod quàm damnosè hodiè negligatur, pauci intelligunt, cum tamen de contumacia adultorum, nemo non conqueratur. Multa scripsit *Chrysost.* adversus eos, qui institutionem liberorum contemnant, tantùm in eo sint, ut illis opum magnam vim relinquant: simili ferè usus ratione, qua Phocion, legatis Philippi Maced. hortantibus, ut liberis prospiceret, respondebat: Si, inquit, boni evaserint, facilè ditescent: Si mali, quorsum debeam illorum malitiam opibus alere & augere? *Æmil. Prob. in Phoc.* Quid enim opes prosint malè instituto? Imò quid ipsum ingenium, quod, ut, ager, quò fertilior,

lior, eò magis ſylveſcit, ſi negligatur: ita quò melius, niſi ad virtutem aſſueſiat, eò naturalis illa δεινότης turpius degenerat, & Reip. magis nocet? 6. *Eth.c.ult.*

Docuit hoc Plato 3. *de Rep.* exemplo Cambyſis, & Xerxis, quos nihil niſi mala inſtitutio corrupit. Atque hoc Politices caput in regibus & principibus magis, quam ſubditis urgendum eſt. Hi enim, licet optimè inſtituti non ſint, legum tamen pœnis in ordinem utcunque redigi poſſunt. Soli Reges non habent aliud remedium, præter Inſtitutionem, & proinde Alexandrum M. *Cic.* 3. *de orat.* ſuſpicatur temulentum factum, quod à Leonida & Lyſimacho non erat aliter inſtitutus. Populi peccantes, ait *Iſid.* 3. *ſent. cap.* 51. judicem metuunt, & à malo ſuo legibus coërcentur. Reges autem niſi ſolo Dei timore metuque gehennæ coërceantur: addam ego, & niſi bona inſtitutione præoccupentur, libere in præceps ruunt, & per abruptum licentiæ in omne facinus vitiorum labuntur. Vnde idem *Plato* 3.*de Repub.* 7.*de leg.* & alibi ſollicitè requirit puerorum inſtitutionem, eumque imitatus *Xenoph. lib.* 1.*Cyrop. Cic.* 3. *de divin.* & noſter Philoſophus 10. *Ethic. c.* 10. 5.*polit.pag.* 451. 8.*polit. cap.* 1. ubi ait: Quod à legislatore maximè intendendum ſit circa diſciplinam juventutis, nemo utique dubitabit. Nam id quidem neglectum in civitatibus affert Reipub. detri-

detrimentum. Oportet enim ad singula gubernandi genera d'sciplinam accommodari, &c. Rectè enim à Poëta dictum est: ὅταν δ' κρηπὶς μὴ καταβληθῇ ἡ γένους ὀρθῶς, ἀνάγκη δυστυχεῖν τοὺς ἐκγόνους, quo monemur, prima benè jacienda esse fundamenta, quo cætera sequantur ex sententia. *Vide Simanc. 9. Rep. cap. 25.*

Proinde Reipub. interest, statim à principio, generationi liberorum prospici, *Alessan. Pic. lib. 3. Inst. mor. cap. 1.* quod, dicente *Cic. ad Att.* ut malè posuimus initia, sic cætera sequuntur, aut *Aristot. 5. polit. cap. 1.* ἀδύνατον ἀπὸ τοῦ πρώτου, καὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ἡμαρτημένου μὴ ἀπαντᾶν εἰς τὸ τέλος κακόν τι. Nec enim ineptam conjecturam fecit Diogenes, cum tumulento juveni diceret: Pater tuus te ebrius generavit, *Plutarch. de educat. liber.* nec sine causa Lacedæmonii multarunt regem suum, quod parvam duxisset uxorem, quasi non reges, sed regulos procreaturam. Elementatum enim redolere sui Elementi naturam, apud Philosophos notum est, *& Athen. 7. de sem. & ex eo Galen. 2. de sem. cap. 1.* exemplo eorum, quæ ex diversis speciebus generantur, ostendit parentum vitia in liberis relucere, quod argumentum *Lucretii quoque est. lib. 4.* sicut & Terentianus ille convincit mulierem de filio, quod nihil vitii habeat mater, quod non renatum sit in filio:

quod propter incontinentiam mulierum conduci soleant: quæ tamen ratio perpetua non est.

Dum verò enititur infans ex utero, obstetricum hodie opera desideratur, quarum tamen officium olim multò latius patebat, ut constat ex *Theat. Plat. Galen.* 5. *Aph.com.62. l.* 1. §. sed & obstetricem, *de extraordin. opi. l. idem obstetric. ad. l. Aquil. Augen. part.* 2. *Epist. Medic.lib.*1. *Ep.*1.*c.*6. Nam & de fœcunditate judicabant, idoneos conjuges consociabant & medicinam mulieribus faciebant, quam cum, ut verisimile est, temerè sæpè adhiberent, edicto vetuerunt Athenienses mulierem medicinam discere, cujus edicti iniquitas apparuit, cum Agnódice, quæ sub persona virili medicinam didicerat, mulieribus cœpisset manum iterum admovere, *Higin. li. fab .c.* 274. Multas enim morituras citius verisimile est, quàm viris vitia detegerent. His igitur præscribere debet Politicus & peritiã & pietatem. *Plato* enim *in Theat.* steriles & virgines ab hoc officio, propter imperitiam removet, nec minus puniuntur propter malam curationem, atque medici, *l. item obstetric. ad l.* Aquil. Si verò malitiosa fuerit obstetrix, quis nescit, quantum periculum nascituris immineat, quos nemo leviori negotio interficere possit, qua de causa Pharao, nec alios, quam obstetrices in extirpando masculo sexu

ſexu Hebræorum adhibuit, *Exod. 1. & Malleus Malefic. part. 2.* talibus exemplis abundat,

Dehinc inſtitutioni incumbendum, ut ſi quid benè natum fuerit, rectè educetur, alioquin facilè in pejorem partem deflexurum. Paucos enim, ait *Veget. lib. 3.* viros fortes natura procreat, bona inſtitutione plures reddit induſtria, quod ex *Maurit. de milit.* deſumptum eſt, qui ait: ἡ φύσις ὀλίγους, ἡ δὲ ἐπιμέλεια ἀγαθοὺς ποιεῖ πολλούς. Aut ſi quid prava indole natum, ut hac via corrigatur. Socrates enim cum Chiromanta cum ſalaciſſimum diceret, talis, inquit, futurus eram, niſi me correxiſſem. Idem oſtendit Lycurgus canum duorum diverſis ſtudiis ob diverſam aſſuefactionem, *Plutarch. de educat. puer.* Vnde *Ælian. 4. de var. hiſt. & Clem. Alex. 7. Stromat.* talem quemque evadere demonſtrat, qualibus obedientem accommodaverit aurem. Sub primis verò annis, quid poſſis puerum docere, niſi velis eum ſenſim aſſueſacere, quod à teneris aſſueſcere multum, *Bernard. in tr. de ord. vit.* pueros à puritate dictos putat, quod, ut *Iuven.* ait *Sat. 14.* Nil fœdum dictu viſuque hæc limina tangere debeat, intra quæ puer eſt, &c. Et paulò poſt: Maxima debetur puero reverentia: ſi quid, turpe paras, nec tu pueri contemſeris annos. Hoc enim tem-

quod propter incontinentiam mulierum conduci soleant: quæ tamen ratio perpetua non est.

Dum verò enititur infans ex utero, obstetricum hodie opera desideratur, quarum tamen officium olim multò latius patebat, ut constat ex *Theat. Plat. Galen. 5. Aph. com. 62. l. 1. §.* sed & obstetricem, *de extraordin. opi. l. idem obstetric. ad. l. Aquil. Augen. part. 2. Epist. Medic. lib. 1. Ep. 1. c. 6.* Nam & de fœcunditate judicabant, idoneos conjuges consociabant & medicinam mulieribus faciebant, quam cum, ut verisimile est, temerè sæpè adhiberent, edicto vetuerunt Athenienses mulierem medicinam discere, cujus edicti iniquitas apparuit, cum Agnôdice, quæ sub persona virili medicinam didicerat, mulieribus cœpisset manum iterum admovere, *Higin. li. fab. c. 274.* Multas enim morituras citius verisimile est, quàm viris vitia detegerent. His igitur præscribere debet Politicus & peritiã & pietatem. *Plato* enim *in Theat.* steriles & virgines ab hoc officio, propter imperitiam removet, nec minus puniuntur propter malam curationem, atque medici, *l. item obstetric. ad l. Aquil.* Si verò malitiosa fuerit obstetrix, quis nescit, quantum periculum nasciturís immineat, quos nemo leviori negotio interficere possit, qua de causa Pharao, nec alios, quam obstetrices in extirpando masculo

sexu

sexu Hebræorum adhibuit, *Exod.* 1. & *Malleus Malefic. part.* 2. talibus exemplis abundat,

Dehinc institutioni incumbendum, ut si quid benè natum fuerit, rectè educetur, alioquin facilè in pejorem partem deflexurum. Paucos enim, ait *Veget. lib.* 3. viros fortes natura procreat, bona institutione plures reddit industria, quod ex *Maurit. de milit.* desumptum est, qui ait: ἡ φύσις ὀλίγους, ἡ δ᾽ ἐπιμέλεια ἀγαθοὺς ποιεῖ πολλούς. Aut si quid prava indole natum, ut hac via corrigatur. Socrates enim cum Chiromanta cum falacissimum diceret, talis, inquit, futurus eram, nisi me correxissem. Idem ostendit Lycurgus canum duorum diversis studiis ob diversam assuefactionem, *Plutarch. de educat. puer.* Vnde *Ælian.* 4. *de var. hist.* & *Clem. Alex.* 7. *Stromat.* talem quemque evadere demonstrat, qualibus obedientem accommodaverit aurem. Sub primis verò annis, quid possis puerum docere, nisi velis eum sensim assuefacere, quod à teneris assuescere multum, *Bernard. in tr. de ord. vit.* pueros à puritate dictos putat, quod, ut *Iuven.* ait *Sat.* 14. Nil fœdum dictu visuque hæc limina tangere debeat, intra quæ puer est, &c. Et paulò post: Maxima debetur puero reverentia: si quid, turpe paras, nec tu pueri contempseris annos. Hoc enim tem-

parentum conversatione, voluit optimos ex juventute institui Lycurgus, *Plut. in Lycurg.* sicut & Socrates in Rep. à Platone sibi tributa. Cæterum, quia hæc institutio extergit στόργας naturales, jurique domestico injuriam infert, meritò rejicitur, dividiturque institutio, cum *Aristot. 8. Polit. cap.* 1. in publicam & privatam. Publica pertinet ad Remp. totam, sicut Mecœnas docebat Augustum de instituenda Rep. Hoc quoque, inquit, te hortor, instituas, ut patritii equestrisq; ordinis homines, dum adhuc pueritiam agunt, ludos literarios frequentent. *Dion lib.* 52. & Trajanum laudat *Plin. in Paneg.* quod paulò minus quinque millia ingenuorum conquisierit, quos suo ære educaret, ut jam inde infantia parentem publicum munere educationis experirentur, crescerent de suo, qui crescerent sibi, alimentisque suis ad stipendia sua pervenirent, tanquam sibi omnes, quantum quisque suis parentibus, deberent. Nec ea tantum causa est, publicæ institutionis, ut animi civium ab initio perenni conversatione conglutinentur, aut principi magis obligentur, sed, quia ratio institutionis & utilitas Reip. idipsum exigit.

Quam multos enim videas adeò imprudentes, ut, quo pacto filios commodè instituere debeant, ignorent? Alii sumptibus destituuntur, nonnullis obstat ni-

mius amor, quibus obtingit, quod similis, quæ, dum fœtus nimium exosculantur, comprimendo necant, *Plin. lib. 8. cap. 54.* Ab his abducendi sunt liberi in scholas publicas imperio magistratuum, ut ibi ad salutem totius Reip. educentur, quam educationem privatæ longè præferunt. *Quint. lib. 1. inst. c. 3. Vegius de educ. puerorum c. 2. & 3.* Ante omnia enim ait *Quint.* cui in publica celebritate vivendum est, assuescat jam à tenero non reformidare homines, neque illa solitaria & velut umbratili vita pallescere. Attollenda mens semper est, quæ in hujusmodi secretis, aut languescit, & quendam velut in opaco situm contrahit, aut contra tumescit inani persuasione. Necesse est enim sibi nimium tribuat, qui se nemini comparat. Adde, quod domi ea solum discere potest, quæ ipsi præcipientur, in scholis etiam, quæ aliis: audiet multa quotidie probari, multa corrigi, proderit alicujus objurgata desidia, proderit laudata industria, unde excitabitur æmulatio, turpe ducet cedere pari, pulchrum superasse majores, &c.

Quia verò non omnes possunt in Rep. esse sapientes, nec cuicunque datum est habere nasum *Martial. 2. Epig. 42.* nec ingenia omnium ad id nata sunt, quorum delectum habere studiosè solebat Apollonius, dicendi Magister, ut eos tantum ad oratoriam admitteret, quos ido-

neo

neo ad id putabat esse ingenio, aliosque ad alia studia adhortaretur, *Cic. de orat.* Propterea non debent omnes promiscuè ad artes liberales cogi, sed qui crassiori apparent Minerva, ad alia Reip. necessaria studia averti, ne ipsi operam perdant, & Respu. interim aliis studiis careat. Nec abs re faceret Resp. si artificiis exercendis observaret regulam *Averrois 1. tract. de Rep.* non esse uni homini, nisi uni artificio, incumbendum, quod ipsum Lybie quoque Ægypti regina suis subditis imperavit, haud ignara, inquit *Isocrat. in laud. Busirid.* eos, qui subinde aliud atque aliud munus susceperint, nihil exquisitè cognitum habere.

In genere verò omnes cives ad honestum aliquod genus vitæ adigendi & ab otio avertendi sunt, quod, ut *Cato* dicebat, homines nihil agendo malè agere discant. Vita humana, ait *Cato de morib.* est, ut ferrum, quod si exerceas, usu conteritur, & cum splendore quidem, sin minus exerceas rubigine exeditur: Sic homines exercendo conteruntur quidem: si non exerceas, inertia atque torpedo plus illis detrimenti facit, quàm exercitatio, *Gellius lib. 11. cap. 2.* Digna est de hac re lex Amasis regis Ægyptii apud *Herod. lib. 2. Diod. lib. 1.* digna, inquam, est, quæ in usum revocetur: quæ jubebat singulos cives quotannis coram magistratu comparere & docere,

qua ratione quis vitam sustentaret. Quod si non probasset, se ex fructibus prædiorum, aut honesto quæstu vitam agere, aut convinceretur otio diffluxisse, capite plectebatur, *Plato. 8. de Repub.* otiosos homines, tanquam bilem & pituitam, ex corpore ejiciendos putabat. Instituerat idem Solon imitatione Ægyptiorum, seu, ut *Plutarch.* suspicatur in *Solon.* Pisistratus, seu etiam Draco, ut *Lysias* autumat *in orat. cont. Niciam*, dederatque potestatem in otiosos animadvertendi Areopagitis. *Diodor. lib. 1. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 1. Isocrates in Areopag. Plutarch. in Solon.* accusationem verò publicam fecerat, *Laërt. in Solon.* quod uideret, ut loquitur *Alessand. Piccol. l. 4. Institut. Moral. cap. 12.* che il mero otio si fa seme d'infiniti disordini, & poco honesti pensieri. Id quod conquerebatur etiam App. Claud. in sedtione plebis. Ocio scilicet & non alia de causa lascivire plebem. &c. *Liuius lib. 2.*

Nihil enim Reipub. detrimentosius accidere potest, quàm si inutilium ponderum multitudine gravetur, quæ nec ipsa ad salutem ipsius quicquam conferunt & aliorum operas devorant. Antonini Pii laudabilis vox est, qui otiosis salaria eripiens: nihil, dixit, esse sordidius imò crudelius, quam si Rempub. arroderent ii, qui in eam suo labore nihil conferrent, *Iul. Capitol. in Anton. Pio.*

Hinc

Hinc Thespiensium Rempublicam vituperat *Heraclit.in polit:* eamque Thebanorum potestati subjectam fuisse refert quod turpe iis putaretur artem discere vel agros colere : & floruerunt contra, quæ perpetuis laboribus suos cives exercuerunt: eaque res mirum quam floridũ & freqnens faciat hodiè Chinensium regnum, *Boter.2. part. Cosmograph.* qui fortassè antiquorum Gymnosophistarum disciplinam imitantur, quos scribit *Patrit.*1.*de Rep. cap.*8. discipulis cibum non præbuisse, nisi eum laboribus prius fuerint demeriti.

Quin&in vagos mendicantes advertitur, *l.unic. de valid. mendic. C. lib.* 11. & *Damhud.cap.*151.*pract. crim.* refert regiæ Majestatis Hispaniæ edictum, quo vagabundi mendici ad triremes poscebantur, ut provinciæ, inquit, inutilibus & perniciosis Reipubl. hominibus repurgarentur, quod & Carolus V. & Philippus Reges Hispaniæ sanxerant *in statutis Mechlin. Anno.* 1506. *editis.* Augustus Elector Saxoniæ nullos in sua ditione mendicos patitur: *In Constitut: Saxoniæ pag.* 114.exteris & aliunde adventantibus otiosis hominibus, ne hospitia quidẽ præbet, *pág.*12. Item Maximilianus Primus, & Albertus Quartus, Dnx Bavariæ in Zigaros vel Zigenos, qui anno 1417. duce Zindelio primum in Germania apparuerũt, prout merebãtur, advertit, *Hier.Zie-*

tem prius didicisset, *Plutarch. in Solon.* quo verò sit instituenda modo Oeconomicæ relinquit. Ad publicæ verò propagationem collegia instituit, in quibus studia excolantur: Cumque Reipub. intersit quæ studia tractentur, cautum est legibus, ne quis sine autoritate Reip. Nova collegia instituat, *l. collegia. 3. ff. de colleg. l. mandatis ff. eodem. l. Neque 1. ff. Quod cuique univ. l. semper. §. Quibusdam de jur. immun.* plurimaque conciliabula, quæ sine SCti autoritate coierant, sublata memorat *Ascon. Pæd. in Corn. & Pison.* Imperatorque *t. de stud. liber. Rom. & Const. lib.* 11: vetat Magistros privatos sine consensu Reipub. discipulos docere, quod jam antea cautum erat de privatis scholis Rhetorum, *Suet. de clar. Rhetor. in princ. Gell. l. 5. cap.* 11. cum etiam ordines Monachorum sine Papæ autoritate obortos prorsus prohibeat Gregorius *X. c. uni in concil. Lugdun.*

Inanis autem esset collegiorum institutio, nisi potestatem, quoque præcipiendi haberent, quia eluderetur, *l. mand.* §. 1. *in fin. de offic. ejus cui mand. jur.* propterea potestas facta est collegiis de rebus suis statuendi, *l. sodales ff. de collat.* si major pars consenserit, *l. 3. de decret. ab ord. fac. l. 3. Quod cujusque univ. l. proxima. ff. eod.* nisi statutũ oppugnet leges publicas, *l. sodal. de collat.* Data est etiam potestas singulos collegas leviter coërcendi, *l.*

Municipii, ff. de decret. ab ord. fac. aut ejiciendi ex collegio refractarios, quod innuit *Cicero Epist. 7. lib. 2.* dum scribit Mercuriales & Capitolinos M. Furium hominem nequam equitem Romanum è collegio ejecisse. Et quidem aliis collegiis de hac potestate plus indultum est, aliis minus: imprimis liberalium collegiorum Vniversitatibus, quas Academias hodiè vocant, Imper. Fridericus *Aut. Habita. Ne fil. pro patr.* multum concessisse videtur: quam Aut. qui liberaliter indulta Principum interpretando contendunt, etiam merum Imperium largiri statuunt, *Accurs. ad d. Aut. Scipio Gentil. l: 3. de jurisd. c.* 17. Nec enim de jurisdictione dubium est, quam Imperator exepressè nominat, quamque ad Rectorem delatam oportet, ne Scholaribus à judicio seculari exemptis, impunè peccare liceat.

Sed de mero Imperio nequit plus conferri, quàm Episcopis competit, cum & hi loco Rectoris ponantur Iudices. Sed hos à sanguine prorsus abhorrere constat ex *cap. his 33. q. 1.* Modica tamen coërcitione omnes uti Academias videmus, alias majori, alias minore, sicut & *Pist.* *§. & hæc omnia in proœm. ff. Episcop. & Professf.* Berytiensibus in studiosos juris potestatem facit. Nec facilè permittunt judicio seculari potestatem in Scholares capitaliter advertendi. Nam Iaroslaus, qui postea creatus fuit Archiepisc. Guesnensis, cum

cum esset Rector Academiæ Bonon. totam Academiam secum Bononiâ deduxit, quod Magistratus Scholarem capite multasset, *Crom.l.17.rer. Pol*: Coactus quoque fuit præfectus urbis Parisf. duos studiosos, quos suspenderat de furca tollere, mortuos exosculari & honorificè sepelire, quod illic de scelere scholaris cognitio sit Episcopi, *Bod.* 3. *de Rep.c.7.Scip.Gent.3. de jurisd.c.*17. qui idem nominat Ingolstad. Oxonien.& Paris. Academias, quod jus quoque gladii possideant. Neapolitanæ verò Fridericus II. non amplius privilegium concessit, nisi ut in civilibus scholares à Magistris suis judicarentur, *Petrus de vineis lib.3. Ep.11.* Quantum igitur cuivis sit indultum Academiæ, ex singularum privilegiis discendum est.

Cum verò Principum sit, adeoq; omnis Reip. collegiis in universum prospicere, imprimis tamen cura est habenda studiorum liberalium, si *Arist.*4. *pol.c.* 12. rectè dixit, ante omnia colenda legumlatori, quæ ad salutem Reip. maximè faciunt, qui & alibi illud *Eurip.* usurpat: Non mihi quæ speciosa, sed quæ utilia. Nec enim tantũ didicisse fideliter artes, Emollit mores nec sinit esse feros, qua de caussa *Berof.* scribit *l.* 5. quod Sarron Celtarum rex, ut contineret ferociam hominum, publica literarum studia instruxerit: sed & in his fundatur salus Reip. Nimirum pulchrè quidam doctissimus: esset publica

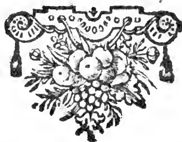
publica res, inquit, tunc fortunata satis, si vel reges saperent vel regnarent sapientes: quibus verbis reddidit *Prud.* symbolum Anton Imperatoris. Non tantum Iul. Apostata hoc vidit, dum Christianis interdixit literis: *Cyrill.lib.* 2. contra Iulian. aut Habdallas VIII. Arabum princeps, qui Christianos ab iisdem arcuit, *Diacon.in Const.Copron.* sed & Mytilenens. olim, socios à se deficientes, maximo damno & infamia affecturi, literarum studium apud eos sustulerunt, *Ælian. 7. Var. hist.* Imò & Cyrus Lydios *Iust. l.*1. & Xerxes Babylonios multavit literis, una cum armis *Plut. in Apophi.* quod in his duobus Rempu. recumbere sciret, ut docet. *Veget. in præf. l.* 1. *Comin. l.* 10. *bell. Gall.* Quin & Theophil. Imperator Mamumum Arabum principem, Philosophum insignem Leonem à se petentem, repulsam ferre passus est, ratus, tam utilem & præstantem thesaurum non esse barbaris prodendum. *Zonar. in Michaël.*

Proinde Caroli M. admonitionem *ex li* 2. *capitularium c.* 5. audiant præsides Rerum. Scholæ, inquit, ad filios & ministros instruendos vel edocendos, sicut nobis præterito tempore ad Attiniacum promisistis & vobis injunximus, in congruis locis, ubi nec dum perfectum est, ad multorum utilitatem & profectum, à vobis ordinari non negligantur. Et meritò *Hofm.* & ex eo *Magin. in descripi.*

VVallia

VVallia laudat Cambros, quod nemò tam pauper apud eos sit, qui non tradat liberos suos literis quodammodo instituendos. Nec dubitari potest, si qua felicitate hactenus usi sumus, eam multitudini Scholarum magna ex parte imputandam, quippe, quarum ab Anno 1237. quando prima in Germania fundata est Academia Viennæ, viginti in Germania fundatæ sunt. Cæterum de origine, incremento & progressu Academiarum, Item de jure & autoritate earum, quanquam res est hujus loci, non patitur nos angustia nostri instituti prolixius agere: Poterit eorum loco legi disputatio *Setzeri de Academia.*

Finis Libri primi.

LIBER

LIBER SECUNDUS.

DE

CORRUPTIONIBUS RERUMP. ET EARUM CVRATIONE.

De Corruptione & Conversione Rerumpub.

Caput I.

Va de causa *Gal. ad Thrasyb. c.30.1.de san.tu. ca.1.9. Meth. post.med.& Aver.1. Coll.c.1.* duplicem Medicinæ partem faciunt, videlicet, quod geminis mediis vel conservemus sanitatem, vel amissam restituamus: Eadē nos cogit, Politicam in duas partes tribuere, quarum una, hactenus absoluta, Remp. ex partibus suis componere rectè docet: altera, cujus summam *Aristot. 5.polit.cap.*1.proponit, ad curandas vel prævertendas ejus corruptiones destinata est. Nam & præservationem ad curationem ex parte redigit *Galen.*11.*Meth. cap.2.in fin.*& *Erast. in*

in Epist. qua quaritur: An depulsio causa sit curatio, demonstrat. Est autem, sicut in Pathologia Medicorum, ita & in hac parte Politices, primum curations caput, corruptiões ipsas nosse, sicut *Sci. Ammir. lib. 3. disc. 2.* in cujus principio Politicum cum Medico comparat, ait: La prima sufficienza del valente Medico è conoscer il male, de ll. infermo, *Gal. 2. Meth. med.* Proximum, ut causas malorum cognitas habeat, *Gal. 2. nat. fact. cap. 9.* Nam in morbis, qui causam conjunctam habent, seu continentem, (voco continentem, non quæ sit ipse morbus, *ut disputant Fuchs. in lib. de caus. cont. & Trincav. Ep. 10. Lang. lib. 1. Epist.* Sed quam Methodici definiebant, *apud Diosc. lib. 9: de mat: med. cap:* 34. aliique ex antiquis Medicis *apud Galen. in lib: cont: Iulian:* qua posita ponitur, sublata tollitur effectus *Iohan: Philipp: Ingrass: Scegkius, Erast: in libell. de caus cont: Valleriola lib: 5: Enarrat: Medicinal.*) prima & ferè unica indicatio desumitur à causa, ut docet *Gal. 10. Meth. c. 1. 8 Meth. c. 1. Fern. in l. Meth. 1. Arg. & Capiv. in lib. de Indicat.* quod & *Lucret. l. 3.* indicavit, dum negat rectè curari affectus animi, Propterea, causas morbi quia non tenet æger. Denique, cujus gratia hæc omnia proposita sunt, curandi Methodus subnectenda: quæ omnia *Aristot. in pr. 5. polit.* adumbravit, & in toto 5. *polit.* prosecutus est. Nam hanc partem præ-

cæ-

cæteris diligenter excoluit, quod & *Theophrastum* fecisse *Cicero* autor est *in fragment. de Republica*.

Distinguendum autem nobis est inter naturalem declinationem seu defectum, & inter morbum Reipub. idque ductu Medicorum, qui inter morbum & naturalem impotentiam omninò distinguere jubent, risit enim *Aristot. 5. polit.c.ult:* Platonem, quod interitus optimæ suæ Reipubl. aliam causam non assignasset, quam quod nihil in statu suo maneat, sed ambitu quodam tēporis mutaretur, cum hac via omnes aliquando Respub. pessum ire necesse sit. Ostendit *Galen. in lib. de Marasm & 1. de febr.* in senibus humidum radicale, naturali quodam cursu absumi, unde & Medicum ridet, qui beneficio τῆς ὑγιείνης mortem volebat præcavere in æternum, multò magis, si reviviscere t, *Paracelsi in Chirurg. M. in Param. & alibi* conatus risurus, cum ipse *Aristot. 3. Eth.* tanquam pro confesso sumat: Hominem non posse immortalem esse, puta, secundum cursum naturalem, de quo Philosophus loquitur. Certus etenim finis vitæ mortalibus adstat, Nec devitari letum potest, quin obeamus, ait *Lucret. lib. 3.* Vt idem 4. *Phys. t.* 117. 5. *polit. pag.* 493. docet, & *Themist.* 4. *Phys. ad t.* 117. pulchrè defendit, non secus ac si ineptias *Rami* 4. *Schol. Physico.* prævidisset, Omnia consumit tempus, nec quicquam

quam stabile est sub Sole, *secundum inductionem Ecclesiastici*, omniaque mortali mutantur lege creata, *Manil. lib.* 1. *Astron.* Hanc igitur thesin ad Respub. benè accommodavit *Polyb. li.6*. Cujusque ait, corporis, & Reipu. auxesis quædam est secundum naturam, deinde vigor postea rursus diminutio. Expressius *Livius lib.* 2. Id unum venenum, ea labes civitatibus opulentis reperta, ut magna imperia mortalia essent. Ne de causa interim dicam, quam in his rerum humanarum turbis effugere impossibile est. Nam, ut Annibal testatur apud *Livium lib.* 30. Nulla magna civitas diu consistere potest, si foris hostem non habet, domi invenit.

Præterea veró alius Rebuspub. morbus accidit ante senium, seu violentus, quādo præter cursum ætatis vel omninò subvertitur, vel in aliam diversæ speciei mutatur, sive melior illa sit, sive deterior. Vtrāque enim mutationem vocat *Arist.* 2. *de anim. c.*4. sed illam perfectivam, hanc corruptivam. Subversionem Reipub. verò, quando aut unà cum forma gubernationis populus excinditur, aut in ἀναρχίαν degenerat. Ἀναρχίαν vocat *Aristot.* 5. *polit. cap.*3. & *Plutarch. in vit. Pyrrh.* confusionem Reipu. in qua Imperantium & parentiū discrimé sublatū est. Populus autem extinguitur, quando aut interficitur, sicut Severus, expugnata

Byzanthinorum urbe, soloque æquata, cives, maximam partem, delevit *Herod. & Spart. in Sev.* aut quando in servitutem abducitur, sicut idem Severus reliquias Byzanthinorum vendidit, & Vespasianus ad servitia duci passus est, quantum Iudæorum excidio superfuit, *Ioseph. in antiquit.* Qui enim in servili statu sunt, pro nullis habentur, *l.3.§.1.in fin.de cap. min.l.1. Vnd cogn.*

Cæterum cum Camillus Vejos Romam duceret, & urbem everteret, *Livius lib.5.* aut cum Scipio urbem Carthaginem incenderet, Respub. propterea non pessum iit, quia ut Pompejus dicebat: Non est in parietibus Respub. *Dion libr. 41.* & Carthaginensibus erat Reip. salus promissa, quam iis servari putabant, Romani, licet urbe incensa, *App. in Lyb.* Transplantari enim potest una Resp. in aliam, sicut Romani regiones devictas, & in provincias redactas, suæ Reip. tanquam partes inserebant. Hoc enim modo non in Anarchiam degenerat præsentis formæ corruptio, prout Syracusis contigit, post mortem Dionis, *Plut. in Dion.* aut in regno Fessæ, ubi post mortem Ahusahitis per aliquot annos sine ll. vixerunt subditi: *Leo Af. in hist. Afric.* sed transit in unam ex veris Reip. formis, quas *lib. 1.cap.7.* declarimus. Vnde *Bodin.4.de Repub.cap.1.* sex conversionum species facit, quod tres sint Reipub. primæ speci-

ſpecies, quarum ſingulæ in in duas reliquas abire poſſunt. Nam, quando Monarhiæ una ſpecies in aliam, & unaquæque Reſpub. εἰς τὴν ἐν τῷ αὐτῷ γένει mutatur, quem modum tangit *Ariſtot. 5. polit. pag.* 425. non mutatur eſſentia Reipub: ſed qualitas, de qua hoc loco non agimus. Tota verò eſſentia Reipub. non tantum ſex, ſed duodecim modis convertitur. Trium enim ſimplicium Rerumpub. quælibet in duas ſimplices mutatur, utpote, Monatchia in Ariſtocratiam & Democratiam: Democratia in Monarchiam & Ariſtocratiam, & unaquæque harum præterea in Rempub. miſtam, *Ariſtot. 5. polit. cap. 1. pag.* 423. 428. 429. *&c.* quam nos *lib. 1. cap. 8. cum Clapmar. lib. 6. de Arcan. cap. 20.* ab interitu vindicavimus, & hæc iterum in tres ſimplices converti poteſt. Vnde in ſumma duodecim colliguntur ſpecies mutationum Rerumpub. quarum cauſas porrò inquirere, & ordo *Ariſtotelis*, & ratio curandi præcipit. Nam, quam diu cauſa morbum fovens non tollitur, fruſtrà morbo manum admovemus, ut eſt concors Medicorum ſententia.

CAPUT II.

De Causis quibusdam corruptionum Rerumpub.

Vod *in generali nostra Metaph. lib.1.part.2.c.4.*contra *Argent. 1.de caus.morb.&alios*,ostendimus, occasionem veris causis innumerandã non esse, quia sua vi morbos producere non valeat, *ut patet* 1.*in* 3. *Epi.com.*15. id in doctrina causarum mutationum Rerump. rectè quoque observatum videmus *ab Arist.*qui cum aliquot earum causas proposuisset, nõ posse omnes occasiones ordine & brevibus verbis comprehendi sciens, illas unico verbo indicasse contentus fuit, dum ait, etiam ex levissimis rebus sæpe conturbari, nec rarò funditus everti Rempub. solere, cujus rei exempla quamplurima affert 5. *polit.pag* 404. 424. 431. Syracusas enim conturbavit duorum adolescentum contentio, quorum alter alteri virginem præripuerat: Delphos, quod sponsus à sponsæ, quam deseruerat, cognatis interemptus erat. Doxandrus in Mitylenæos armavit Athenienses, quod apud Mitylenæi cujusdam Timophanis filias repulsã passus esset. Nec gravior ferè fuit belli sacri causa. & Epidamnus eversa, quod

pater

pater filium multaret eò, quod ſe inſcio alterius cujuſdam civis filiam ſibi deſpondiſſet. Hic enim, omnia iſthæc de contemptu ſuo interpretatus, ſocioſque aſſumens cæteros, quibus magiſtratus jam exoſus erat, Rempub. evertit. Simili ratione Apri caput, ſeminarium belli extitit inter Ætolos & Arcadas, inter Pictos & Scotos ereptus canis, Satis leve erat, quod Conſtantinopolitani factiones ſuas diverſo veſtium colore diſtinguebant. Tantæ tamen ſeditionis cauſa extitit, ut Iuſtinianum ferè imperio exuiſſet. *Evagr. l.4. c: 13: Procop: lib: 1: de bell: Perſ: Nicephor. lib:* 17: Notum eſt *ex Dante Poeta*, quomodo colliſæ fuerint familiæ nobiles Florentinorum, hac una de cauſa, quod Buondelmontius virginem ſibi deſponſatam repudiaſſet. Erat ludicra turris pompoſæ oppugnatio Patavii inſtituta, ubi cum forte fortuna Patavinus Veneto vexillum laceraret, ea res maximum bellum inter Venetos & Patavinos peperit, *Sigon. lib. 15. hiſtor. Ital:* Atque ex id genus vel levioribus occaſionibus, magnum ſæpe incendium conflatum eſt, quas tamen, quia totam uim effectus in ſe non continent, pro veris cauſis *Ariſtot.* non numerat, ſed poſtquam admonuit, ſolere interdum ex tam exili principio magnum enaſci infortunium, generale remedium contra qualcunque tales ſubjunxit, quod,

quale sit, paulò post ostensuri sumus.

Inter Cæteras verò causas, nonnulli referunt providentiam divinam & fatum, astrorumque cursum, Item numeros, & alia, quæ generalium causarum respectum habere videntur, Vnde de iis, quantum ad nostrum propositum attinet, primo loco agendum putavimus. Et de numeris quidem minùs solliciti erimus, quod res obscurissima sit, adeò, ut & in proverbio de rebus obscuris numeros Platonicos usurpare soleamus: & quanquam *Syrianus, Philo, Bessarion, Macrobius, Ficinus*, variis allegoricis interpretationibus sententiam *Plationis* involvere, aut excusare, alii aliter nitantur, nunquam tamen numerò vim * efficiendi attribuent, quippe quem *Aristot. 13. & 14. Metaph. & 5. polit. pag. 493.* effectiva virtute prorsus destitui demonstrat. Quantitas enim nullam habet efficaciam, sicut *in comp. Metaph. cap. de Efficient. in fin. deduximus.* & apud recentiores Metaphysicos dubium est, utrum numerus sit in Quantitate, & Ens positivum, quod si verum est, multò minus vim agendi habebit, quia plus, aut saltem non minus debet in causa esse, quam est in effectu, ut ait *Procl. in com. de an. & dam.* Sed de hoc vide *Fonsec. & Soar.* & nos *in Metaph. c. de Quant.* eam rem luculenter exposuimus.

Quod ad fatum attinet, quæstionem difficiliorem facit, rei & nominis varia in-

interpretatio. Stoicorum fatum, quod *Plat, in Phæd.* legem vocat Adraſteam,& *Chryſip.in.4. liber.* περὶ προνοίας definit interprete *Gell.lib.6.cap.2. Plutarch.1. de plac .c .26. in lib.de fat.* ſempiternam quandam & indeclinabilem ſeriem rerum,& catenam,volventem ſemetipſam, ſeſe & implicantem per æternos conſequentiæ ordines, ex quibus apta connexaque eſt, qua etiam *Homer.* Iovi manus ligat, ut quanquam maximoperè cupiat, non poſſit tamen filio opem ferre. meritò rejicimus cum *Aphrodiſ. in lib. de fat.ad Anton.*&cum *Hermete.in dial.de piet.&* *Philoſ.Plotin.En.3.lib.1. cap.2.En. 2.lib 2. cap.8. Fici. in lib. de fat. ad Alex. Pico:4:cont:Aſtrol.cap.4.Picol.gr.2.cap.34.* per fatum intelligimus providentiam divinam. Qui enim hanc nomine fati intelligit, ait, *Auguſt.5.de civi. Dei cap.1.* linguam mutet, ſed mentem retineat. Definit autem providentiam divinam *Damaſc.2.orth.fid.c.29.* quod ſit βούλησις θεοῦ, δι' ἣν πάντα τὰ ὄντα τὴν πρόσφορον διεξαγωγὴν λαμβάνει, quam definitionem à *Ludov. Vive* repetitam, neſcio an ſatis firma ratione impugnet *Scalig.ex ult.ſ.8. Boëtii* definitio eſt, quod ſit divina ratio, in ſummo omnium principe Deo conſtituta, quæ cuncta diſponat, à qua non multum diſcrepat illa *Apuleji.in lib. de dogm. Plat.* Cum igitur hæ definiti-

ones unanimiter declarent, Deum sua providentia omnia gubernare, quis Christianorum negare velit, eundem res tanti momenti, quales sunt Regna & Respub. maximè sibi commendatas habere, imprimis, qui legerit illud Samuelis: 1. *Samuel. cap.* 15 Deus regnum tuum tibi ademit, & in proximum contulit, qui te longè est melior, aut quod Salomini dictum fuit 1. *Regum* 11. Quia non servasti pactum meum, scindam regnum tuum, & servo tuo dabo. Quin & *Paulus* ait omnis potestas est à Deo: & Christus ipse ad Pilatum: Non haberes in me potestatem, nisi data tibi esset desuper à patre meo. Imò Ethnicis hoc non fuit prorsus ignotum: Nam M. Antoninus ad Verum collegam scripsit de Cassio: Si divinitus ipsi debetur imperium, non poterimus ipsum interficere, etiam si velimus. Scis enim proavi tui dictum: Successorem suum nullus occidit, *VVulcat. Cass. in Avid. Cass.* qua voce jam antea T. Vespasianum usum *Tranq. in ejus vit.* refert, dum insidiatores suos admoneret: Desisterent decipulis agere: si fato ipsis deberetur imperium, se iis adjumento futurum. Hinc proficiscuntur vaticinia Prophetarum de futuris regnis, & quæ idem portenderunt, ostenta plurima. Quanquam enim *Bodin. in Meth. hist.* 4. *Polit. cap.* 2. *in fin.* visiones Danielis aliter, atque vulgò solent, interpretatur,

tatur, nullus tamen negat, regnorum vicissitudines iis adumbrari. Nimis mehercule & præter rem prolixus essem, si omnia congerere signa & ostenta vellé, quæ Perdiccæ, Cyro, Dario, Alexandro M. Iulio Cæsari, Augusto, Diocletiano, Martiano. Theodosio, Lecho, Zecho, Odoacro, & infinitis aliis futuros honores prædixerunt. Solet enim Deus sæpè etiam ex Bileami ore veritatem prædicare, *Num.* 24. sicut Nigidius Figulus, cum Augustus natus esset, Dominum orbis natum exclamavit, *Dion in August.* quod & Cicero de eodem per somnium vidit. De libris Sibyllinis negari non potest, quin multa Rom. docuerint, utpote de futura expugnatione Vejorum *Plutarch. in Camil.* de deducenda matre Deorum, bello secundo Punico, *Liv. lib.* 29. *&c.* Lentulus quoque destinatum familiæ suæ regnum ex Sibyllinis versibus vaticinari solebat, & de Telepho quodam scribit *Suet. in August.* quod eadem spe, tanquam fato sibi debita, dominationem & Augustum & Senatum aggressus fuerit. Et quamvis tempore Syllæ Sibyllinos libros conflagratos scribat *Solin. cap.* 8. tamen *Zonar. in Leon. Armen.* Leonis Imp. & imperium & mortem in iis præfiguratam fuisse testatur. Legitur *apud. Vincent lib.* 21. *hist. c.* 30. & *Boet. in hist. Scot.* Merlini prophetia, quam *Alanus ab Insul.* cum commentariis edi-

dit: Leguntur apud *Philostrat.* quam multæ prædictiones: nec non oracula interdum vera fuerunt, sed quorum maximam partem eventus falsam docuit. Creditum quippe fuit, fatalem Romani imperii terminum fuisse Ctesiphontem, unde *Flav. Vopsc. in Caro.* multorum suspiciones refert, qui Carum fulmine absumtum credebant, quod fatalem Romanorum terminum supergredi ausus fuisset. Sed Diocletianus sine impedimento Aquilas longius protulit, quod cum narrasset *Pomp: Lat. in Dioclet.* addit. Plerunque oracula fallere: id quod etiam *Arrian. Epictet. lib. 2. cap. 20.* confessus est: Pythiam, ait, sciscitantur, ut falsa audiant, & oracula aliis enarrent. Hanc igitur mutationum causam primam, licet accuratissimè non pertractet Politicus, ubique tamen præsupponit, tanquam à Theologo luculentius explicatam, cujus hæ sunt partes primariæ. Politicus enim non potest, nisi ex suâ arte causas assignare, nisi saltum facere & terminos suos transgredi velit.

Inveniuntur non pauci, qui Astrologiæ nimis dediti, ex positu stellarum omnes mutationes Rerump. derivant, cujus sententiæ & *Prudent.* fuisse convincitur ex his versibus *lib. post. ad Symmach.* Vrbibus affert Hora diesq; suum, cum primum mœnia surgunt, Aut fatum aut genium cujus moderamine regnent. Nom ita qui-

quidem omnem oportet nos Astrologiam rejicere, sicut omnes Mathematicos & Magos per SCtum Italia pulsos memorat *Tacit.* 2. *Annal.* qui jam antea C. Cornelii Hispalli prætorio edicto pulsi erant, Anno Vrb. 614. *Val. l.* 1. Et M. Agrippa quoque, cum ædilis esset an. 721 τοὺς ἀστρολόγους καὶ τοὺς γόητας ἐκ τῆς πόλεως ἐξήλασεν. *Dion lib.* 49. id quod crebrò postea repetitum fuit à Vitellio, *Xiphilin. in vit. Vitell.* & imprimis à posterioribus Impp. qui Mathematicos maleficis accensent, *tit. de Mathem. & malef.* C. quod tum temporis mathematici vaticiniis maximè incumberent, ut ex *Zonar. Diac. Nicet. Gregor.* abundè patet. Quin & Canones eandem Astrologiam damnant, *c. Legimus in fin. di.* 37. *Illud quoque in fin.* 16. *q.* 2. quod tamen de abusu Astrolog. intelligendum contendit *Gerhard. Columb. lib.* 1. *de febr. pestilent. c,* 10. Nam *Ioh. Picus in l. contra Astrol. & Franc. Picus* nimium detrahunt Astrologiæ dum *Iohan. li.* 3. *c.* 4. *&* 5. non aliter putat cœlum agere, quam per motum & lumen, quæ & *Averrois* sententia est *in lib. de sub. orb.* 2. *de cœl. t.* 42. *& Zimar: prop.* 45. cum tamen multis experimentis, imprimis in facienda Medicina, occultam influentiam probare possint, *Concil: in differ. Iambl. de myst. Ægypt. Plot. En.* 2. *lib.* 3. *Augen. lib.* 8. *Epist.* 2. *Conimb.* 2. *de cœl. c.* 9. *a.* quorum

rum opinioni subscribimus quidem, sed cum limitatione *Thomæ*. 1.*p.q*. 115.3. *cont. gent. c*.85. *& Scoti in Report*. 2. *Sent. dist*. 14. *q*. 3. quod im corpora naturalia quidem cœli virtus efficax sit, sed non in voluntates hominum, nisi quatenus corporis temperamentum sequuntur.

Vnde facilè redargui possunt *Cardanus, Lucas Gauricus, Leouitius* & alii, qui ex Thematibus Genethliacis urbium fortunam, & ætates Rerumpub. conjicere volunt, Taruntium fortasse imitaturi, qui ex gestis Romanor. natalem urbis ambiguum invenisse scribitur *à Plut. in vit: Rom.* in quo tamen themate *Ioh: Pic:* multa falsa notat, nonnulla etiam prorsus impossibilia. Sed hoc absurdum est, quod ex Vrbis fortuna, Reip. casus æstiment, quasi non possit Vrbs tota interire & absumi, vel undis vel igni, Repub. interim salva manente.

Alii ad conjunctiones magnas superiorum Planetarum mutationes Rerumpub. referunt, ut *Petrus de Alliac.* & fortasse etiam *Peucerus, qui in lib. de divin:* spatio quingentorum annorum Respub. plerunque convelli scribit, cum tamen multæ terminū istū supergressæ fuerint, nonnullæ etiam citius pessum ierint, & veluti in herba perierint. Conjunctiones verò magnæ, licet *Ptolomæo*, eluviones, pestes, & alia magna mala producant, non tamen semper novas Respub. secum ferre,

ferre, aut veteres demoliri deprehenduntur.

Copernicus. ad Revolutionem Eccentrici terræ, ortus & interitus Rerumpublicarum revocat. Sed præterquam, quod triplex ille motus terræ, falsò & cōtra principia à *Copernico* affingitur, ſicut *in Phyſicis c. de cœlo* monſtravimus, cōſtat ex hypotheſi *Copernici* motū illum regularem eſſe & certum: Sed Rerumpublicarum converſiones adeò incertæ ſunt, ut multas, priuſquam ferè caput extulerint, ad principia redire videamus, ſicut Anabaptiſtarum nova in VVeſtfalia, ſi id nominis meretur, Reſp. eo ferè cecidit die, quo emerſerat, *Munſt.* 3. *Geogr.*

Cardanus adhuc aliam cauſam ortus magnorum imperiorum ex aſtris affert, videlicet, quibus extrema ſtella in cauda Helices, Sole Meridianum tenente, verticalis fuerit, iis magnum imperium portendi, qualiter diſpoſitam hanc ſtellam fuiſſe putat, ergа prima initia Romæ. Refutat exemplum hoc ſatis rectè *Bodinus*, nobis verò ſufficit, hîc à *Cardono* quærere, ſi ſtella ſic poſita imperium promittit, quare multis aliis populis, quibus ab eo no tantum verticalis, ſed & perpendicularis extitit, imprimis ſeptentrionalibus, tantum imperium nondum dederint?

Alii Cometis mutationes Rerumpub. aſcribunt, ut *Mizald. lib.* 2 *Cometogr.*

quod

quod *Aphorismus 100. Ptolom.* confirmare videtur: Si effulserit Cometes in cardine regni alicujus, interibit rex vel magnus aliquis in eo. Sed quicquid sit de præsagio Cometæ, quem Poëta nunquam impunè visum pronunciat, cujusque præsagii exempla quam plurima affert *Iulius Obseq. in lib. de prodig. Camer. lib. 2. de ostent. Meurer. in Meteor. c. de Comet Millich. in 2. Plin. Iohan. Prætorius Ioachimicus in libell. de Comet.* nonulla quoq; ponit ipse *Plin. l 2.* nunquam tamen bella, ut causa, significare potest. Habet enim naturales causas & generationem aliis Meteoris similem, ut *Arist. Olymp*. & alii *in Meteor.* docent, & nos in Physicis contra Neotericorum disputationes asseruimus, unde sterilitatem, serenitatem, & pestem quidem efficere potest, bella verò & interitus Reip. minimè. Imò *Scalig. ex de com.* exemplis ostendit, non rarò impunè visos fuisse Cometas, quod ex *Crantzii, Sigeberti, VVidekindi. & Saxonico antiquo Chronico,* imprimis verò ex *Büntingi Brunsvvicensi, Pomarii Magdeburgensi. Item ex Marhico, & Rivandri Thuringico Chronico* patet, qui nihil ferè nisi cometas narrant, nec tamen singulis notabiles rerum mutationes asscribere possunt.

Evenit sæpè, cum infortunia affluant omnibus horis, ut malum cum Cometa coincidat, aut paulo post sequatur. quod etiam sine Cometa sæpissimè ob-

tin-

tingit, an idcircò omnis talis eventus cometæ asscribendus est. Si te ambulante fulguraverit, ait *Aristot.* 1: *post.t.*34. non quia tu ambulasti fulguravit, nec, quia fulguravit tu ambulasti, sed hoc cum illo per accidens coincidit. Non loquor de stella, quæ ante aliquot annos in Cassiopeja, & nunc ad pedes Serpentarii, inter stellas fixas, apparuit, quod cum Cometis confundi non debeant. nec omnem de Cometis religionem hominum animis exsculptam velim: id tantum dico, non posse à Cometis certas Rerump. causas accersi, cum pauci anni transeant sine Cometis, Respub. verò toties non intereant, nec renascantur.

De Eclipsibus idem est judicium, quas, quia magnorum corporum defectus ob oculos nobis ponunt, de extremo judicio nos admonere CHRISTUS ipse voluit, cum tamen causas habeant regulares & naturales non est, ut in rebus agendis ab iis nos impediri sinamus, sicut Niciæ exercitus internecione deletus fuit, cum enim Nicias præ metu Eclipseos intrà castra continuisset: *Plutarch. in Nic. Thucyd. lib.*7. aut ut tantoperè ab iis nobis metuamus, sicut Ludovicus Pius, contracta ex defectus Solis mœstitia, mortem sibi contraxisse scribitur, *Sigon.* 4.*de hist. Ital.* & Archelaus rex, deficiente Sole, solebat regiam claudere, & filiam, quasi in maximo luctu, tondere, *Sen. lib.*5.

de

de benef. c. 6. Rectius Pericles, qui cum exercitum ob deliquium Solis consternatum videret, nequaqum, ut Cleombrotus fecerat, *Herodot. lib. 9.* eum retrò duxit, sed circumitis stationibus, causas aperuit, & exercitum in officio continuit, *Frontin. lib. 1. cap. 12. Quintil. li. c. 10. Valer. lib. 8. cap. 11. Patrit. 2. de Repub. tit. 16.* Noverat enim ex Thaletis, qui Ionas primus Eclipsium causas docuerat, *Herodot. lib. 1. Cic. de divi.* & Anaxagoræ præceptoris sui doctrina, *Plin. lib. 2. c. 12.* naturaliter accidere, non tantum Solis & Lunæ, sed & aliorum Planetarum Eclipses, si eorum lumen terris eripiatur, quas causas Claudius Imper. Romæ publicè proposuit, cum Sol die ejus natali deficeret, ne inde aliquid tumultuum oriretur, veritus. *Dion li. 60.* Notum est ex *Tacit. 2. Ann.* de Druso, & de Sulpitio Gallo *ex Flor. Epit. 4. Dec. 5.* quomodo exercitum ob Eclipses conturbatum demulserint, redditis caussis naturalibus, & ostenso, quod nihil inde sibi metuendum esset. Quo sophismate Columbus, Eclipsi Lunæ erga Americanos abusus fuerit, *ex hist. Ind.* patet.

Quid igitur de astrorum inclinatione dicemus, cum in voluntates hominum unde corruptiones Rerumpub. originem ducunt, non sint efficacia, & si quicquam efficiant, à sapiente tamen præverti aut impediri possint, cum sapiens domine-

dominetur astris? Nimirum sicut Cassius, cum à Chaldæo vetaretur Parthos bello lacessere, priusquam Sol Scorpii sidus evasisset: Non, inquit, Scorpiones metuo, sed Sagittarios, ad Parthos alludens, quorum sagittis Crassus erat obrutus, *Plutarch. in Crass.* simulque ostendens, causarum proximarum sibi rationem habendam, & non remotarum, quibus proximæ modum imponunt: Ita Politico non Astrorum cursus respiciendi sunt primariò, sed quæ ex sua disciplina derivantur, causæ proximæ. Nam cum Manuel Comnenus cum Siculis confligere nollet, nisi proclivi siderum positu prius observato, tandem Constantinum ducem in aciem prodire jussit, quod sidera consentire viderentur, quo effecit, ut amissis copiis, dux ipse caperetur, *Nicet. 2. Ann. Manuel.* Quapropter *Sibylla lib. 3. oracul. extantium* de bonis hominibus ait: quod οὔτε ἠελίου κύκλιον δρόμον, οὔτε σελήνης curant, οὐδὲ τὰ Χαλδαίων, τὰ προμάντια ἀστρολογοῦσιν, οὐδὲ μὲν ἀστρονομοῦσι, τὰ γὰρ πλάνα πάντα πέφυκεν, Ὅσσα μὲν ἄφρονες ἄνδρες ἐρευνῶντες κατ' ἦμαρ ψυχὰς γυμνάζοντες ἐς οὐδὲν χρήσιμον ἔργον.

Caput. III.

De Caussis Mutationum spontanearum & per fallaciam.

T igitur ad caussas proximas & politicas, quæ sunt hujus loci, descendamus, sciendum est ex *Plat. 5. de Rep. Arist. 5. polit.* 433. 467. duplices eas esse, externas & internas, quam divisionem sequitur & *Polyb. lib.* 11. dum ait: Intestinos hostes difficilius vitari, quam externos, & *Livius. lib.* 3. ubi vocem Annibalis refert: Nulla magna civitas diu cõsistere potest, si foris hostem non habet, domi invenit. De intestinis, du ctu *Aristot.* agemus prius. Triplici autem modo ex internis caussis corrumpuntur Resp. vel per vim, vel per fallaciam, quos duos modos ponit *Arist. 5. pol. pag.* 410. vel denique sponte & cum gratia tum Imperantium, tum Parentium. Id quod fit uno modo, per deditionem, utpote, quando Campani, à Samnitibus in angustum coacti, in Romanorum fidem & civitatem se recipiunt. *Livius lib.* 7. cujus deditionis duo illustria exempla apud *Livium* habentur, Campanorum *lib.* 7. & Collatinorum *lib.* 1. *Alciat. lib.* 1. *parerg. cap.* 14. Aliter per indulgentiam eorum, qui

Reipub.

Reipub. potestatem in manu habent, quod tamen raro admodum accidere *Aristot.* 4. *polit. cap.* 11. credit, ubi & recordatur, unum tantum ex principibus inventum, cui persuaderi potuerit, ut loco regio cederet: Cadmum fortasse intelligens, qui patriam Tyrannidem in Co mutavit in Democratiam, *Herod. l.* 7. Nihil enim est dulcius quam imperare, ut Selymus I. dicere solitus fuit: *Fas. in ejus. vit.* & Antonodorum à consilio deponẽdi Tyrannidem, dehortata est Domocrata uxor, admonens ipsum usurpatæ à Dionysio vocis, qua pedibus tractum, non insidentem equo, relinquere Tyrannidem dixerit oportere, *Victor. ad* 5. *pol. pag.* 473. Et quanquam Augustus populo regnum reddere vellet, levi tamen ratione persuasus, animum mutavit, *Suet. in Aug.* Tiberium quoque ab initio dubitasse, utrum retineret sibi imperium, vel patribus resignaret, *Tac.* 1. *Annal.* autor est, sed dulcedo imperii prævaluit. Invenimus nihilominus *apud Ælian. lib.* 6. *variar.* Gelonis Imeræi exemplum, qui devictis Carthaginensibus & tota Sicilia, in forũ processit nudus, dixitque, se civibus suis principatum ἀποδιδόναι *Camer.* 4. *polit. c.* 11. Post tempora Aristotelis Aristænus *paud. Livium lib.* 34. Nabidi in memoriam revocat multos Tyrannos, qui deposita Tyrannide, honoratam inter cives vitam egerint.

Nostro tempore, Andreas Auria, cum patriam Genuam ad pacem composuisset, principatum, qui ipsi offerebatur, maluit, ut ipse loquebatur, patriæ dono dedicare, *Iov. lib*.34. Multi quidem regum aut principum, vel propter metum, vel propter onus imperii, vel ut religiosiorem vitam caperent, vel etiam defessi, ab imperiis abierunt, quorum catalogum vel apud *Tholosan.lib.26.de Repub. cap*.1.2.*&* 3.legere licet, sed quia Respub. non mutarunt, ad hunc locum minimè quadrant. Nec in Monarchiis ea mutatio tantum locum habuit, sed, in aliis Rerumpub. formis. Nam Mitylenæorum Democratia in Monarchiam mutata fuit, cum Pyttaco Æsymentæ summam omnium rerum committerent, *Aristot*.3.*polit. cap*.10.*Laert. in Pittac.* & Venetorum in Aristocratiam, cum Tribunis, mox in Monarchiam, cum Duci Rempub. in manum traderent, de quo diximus *lib.* 1.*cap.8.ex Ianott.& Volater.de Repub. Venet.* Duodecim Palatinorum in Polonia Aristocratia, qui post interitum Vandæ, centum annos, ut computat *Michov. lib.* 1.*Chron.* rebus præfuerant, in regnum desiit, cum uni Præmislao se subjicerent, qui sua prudentia, Alexandri M. exercitum, ut errat *Vincent.* aut Moravorum & Vngarorum chortes, *ut rectius Duglossus autumat*, compresserat, id quod iterum in eodem regno contigit, cum pro-

ceres

ceres, nisi in unius manu Remp. consistere non posse videntes, per 200. & amplius annos intermissum regnum Præmislao redderent, *Cromer. li.* 11.

Nonnunquam cum indulgentia Principum concurrit error eorum & sophisma subditorum, idque potissimum, ubi electio invaluit, vel pura, vel cum successione temperata. Qui enim ita ad principatus deveniunt, priusquam eos sibi elaborent, vel ut eos in stripe sua propagent, quam multum de jure suo remittere coguntur, ne ambitu & spe sua excidant, nec cogitant interim, quod hac via, interdum seipsos, sed successores sine dubio solida potestate privent, prout in Lacedæmoniorum, Germanorum, Venetorum, & Polonorum Rebuspub. clarè videre est. Nam cum Theopompus, *ut volunt Aristot.* 5. *polit. pag.* 473. *& Plutarch. in Lycurg.* Ephororum magistratum instituerer, ut regnum sibi firmius faceret, quantumvis admonitus ab uxore, ne liberis regnum ea facilitate perderet, brevi effecit totam Rempub. sui juris, suis certè successoribus præter honorem regium nihil reliquit, ut retrò declaravimus.

In imperio Germanorum Carolus Quartus, ut VVenceslao filio jus succedendi emeret, multa de jure Imperatoris Electoribus concessit, *Cuspin in Cæsar.* sicut & apud Polonos Ludovicus Vnga-

ius, ut uni ex filiabus, *Lib.1.Stat.Polon. cap.2.a.1.*& Iagello, ut uni ex filiis regnũ relinqueret, *Cromer. lib.19.*& Sebastianus Cyanus apud Venetos, cum Senatoribus jura majestatis divisit, ex quo sensim Monarchiæ delapsæ sunt, aut in mixtas, aut in puras Aristocratias, perinde, sicut ex indulgentia unius Valerii, omnis potestas patribus Romanis erepta, & paulatim ad plebem deducta fuit, *Livius lib.2. Plut. in Public.* Possunt hîc igitur, & soliti sunt jam diu subditi, sophistica quadam fallacia uti, ut non admittant ad imperium, nisi certis legibus circumscriptum, quas non facile aspernaturus est, qui præter electionem nullum regnãdi jus habet. Si enim hæ leges de anno in annum acuantur, & sensim particulæ majestatis, una post aliam decerpantur, ita ut tota majestas uno ictu præcidi non sentiatur, verè Sophisticõs proceditur ad potestatem unius minuendam.

Ita Veneti, mortuo Augustino Barbarino duce, cujus laxior fuerat potentia, angustioribus terminis successores alligarunt, *Sabell. in histor. Venet.* Ita Danorum Arastocratia tum maximè incrementa sumpsit: cum abdicato Christierno, Fridericmm juratum, & novis arctioribusque legibus circumscriptum substituerent, *Articul. in quos Feder. juravit.* Carolo Quinto tantò graviores leges posuerunt Germani, quantò ad imperium

um minus juris habebat, *Sleidanus lib.*1. Poloni, quoties peregrinos reges acceperunt, toties juramenta & leges regni acuerunt, ut in Ludovico Vngariæ, VVenceslao Bohemiæ, Iagellone Lituan. & nostro tempore in Henrico Gallo patuit, quod& Angli in Philippo Hispano, & Galli in Henrico Quinto, Anglo observarunt. Non enim facilè putarunt quascunque conditiones recusaturum, cui sine iis Repub. exulare liberet.

Per fallaciam putat Aristot. mutari Respub. quando vulgo, vel universo populo tam callidè imponitur, ut quod fit, fieri non sentiat, quam fallaciam *Aristot.* 4. *&* 5. *polit.* vocat σόφισμα, & *Tacitus* arcana imperii, ut post dicemus, *Platonis* enim & *Xenophont.* dictum est: Magistratibus non aliter, quàm Medicis erga pueros & ægrotos, interdum mentiri licere, quem dolum, si ad bonum finem dirigatur, bonum ICti vocat, si verò ad malum, fallaciam hîc nominamus. Et Solon quidem cum reformationem Reipub. animo moliretur, ambiguis promissis voluit animos civium primum præoccupare. Cum enim æquales se laturum leges sponderet, non minus vulgi, quam τῶν εὐπατρῶν animos pellexit, quod hi Geometricam, illi Arithmeticam æqualitatem sperarent, *Plutarch. in Solon.* Lycurgus verò à populo obtinuit jura-

 men-

mentum, se servaturum leges ipsius, donec ab Apollinis oraculo earum confirmationem afferret. Interim ivit in exilium, nec unquam Spartam rediit, ut suis legibus cives perpetuò obligati manerent, *Plutarch. in Lycurg*: Facilius ea ratione uterque mutavit statum Reipub. quam si vi uti voluissent, sicut Agis postea & Cleomenes, frustra tentârunt, *Plutarch. in Agid. & Cleom.* Nam ubi Leonina pellis nihil efficit, Vulpina induenda est, ut fertur vox Lysandri, *Probus & Plutarch. in Lysandr.* Pisistratus hac fraude, non tantum sine sanguine obtinuit, sed & pacificam servavit Tyrannidem, quod in judicium se duci pateretur, *Arist*: 5: *polit*: *c*: 490: & ad Solonem humaniter scriberet, se nec ex libertate populi, nec ex legibus ejus quicquam immutare, *Laert. in Solon.* Cæsar quoque, quod plebi se familiarissimum faceret; & Augustus, quod se ejus tribunum vocaret, *Tacit. lib.* 1. *Annal*: & Tiberius, quod pleraque à patribus sine provocatione decidi pateretur, *Tacit. ibid*: & *lib. seqq.* potestates sibi acquisiverunt, idque arcanum patefecit *Aristot*: 5: *polit*: *pag*: 450. ubi docet: Qui plebi imponere voluerit, illi non esse solito juramento utendum: τῷ δήμῳ κακὸν σὺν ἔσομαι, καὶ βυλεύσω, ὅτι ἂν ἔχω, κακόν. Plebs enim illi se non committet, omniaque ejus

acta

acta suspecta habebit, sed tali sermone utendum putat: σὺκ ἀδικήσω τὸν δῆμον. Sic enim, postquam sibi fidem plebis elaboravit, ubi volet, auribus eam ducere potest. Omitto fraudes, quibus Clearchus Heracleota, patriæ libertatem eripuit: *Polian. lib. 2. Stratag.* item quibus Mahometh, & postmodum ejus ductu, Ismael Sophi, & Seriffi integra regna occuparunt: Item, quibus Iohannes Vincentinus Monachus Bononiensium Tyrannidem in se transtulit, *Fulgos. lib. 1. cap. 1.* cum id genus exempla passim apud omnes historias occurrant, & nobis infra ad ea sit redeundum, quandoquidem cum vi fallacia plerumque misceri, aut eam præcedere soleat: Et nunc ad tertium modum progredimur, quando per vim internam Respub. concutiuntur.

CAPUT IV.

De Causis Mutationum per vim internam.

DEnique nascitur in medio Reipub. malum, quod etiam optimæ Respub. persenserunt, nimirum seditio, certum intestinæ iuræ Reip. argumentum, aut à seipsa, aut per vim externam supervenientem. Dum enim Ancini & Ardeates de-

agro rixantur, populus Romanus eum sibi adjudicat. *Plinius lib.3.* Dum Robertus Brussius & Balliolus de regno Scotiæ contendunt, Eduardus Anglus illud sibi pro feudo vendicat, *Buchan. lib.8.* Ita, licet dissensio ipsa civium, Reipub, mortem non afferat, aperit tamen viam eam occupandi potentioribus Principibus, qui in eum finem inimicitias, inter potétiores Respub. serere & alere solent, donec mutuis discordiis attritas vires sine negotio occupent, ut docet *Aristot.5:polit. pag.476.* inter Sophismata Tyrannorum. Vnde *Tac. in Agric.* ait. Nihil principi adversus subditos utilius, quàm si in commune non consulant, id est, si factionibus separentur. Apud *Cicero.2.de orat.* Crassus commendat seditiones tanquam Reipub. utiles & necessarias, quas etiam probat *Machiavell.1. disc. cap. 4.* quod inde bonæ nascantur leges, ut & *Cyr. Sponto. part.3. cordel. principe.* Sed committunt fallaciam accidentis, ut ostendunt *Scipion. Ammir. lib.1. disc.21. Antimach. lib.3. theor. 31.* Perinde enim faciunt, ac si quis scelera laudet, quod bonis legibus causam præbeant, Sicut enim ante morbos necesse est cognitos esse, quam remedia eorum: Ita cupiditates prius natæ sunt, quam ll. quæ iis modum facerent, ut ita Cato *apud Livium lib:34:* Oratorum quippe licentia Cinciam rogationem: Candidatorum ambitus leges Iulias: Magistratuum

avaritia Calphurnias leges pepererunt, *Tacit.* 15. *Annal:* & idem *Tacit.3: Annal:* ait: Corruptissimâ Repub. plurimæ leges. Pari modo quartanam commendabant nonnulli *apud Gellium & Langium in Epist. Medicin.* quod interdum ad incurabiles morbos proficeret, quam tamen in sua natura morbum esse, & vitæ temperieique inimicam negari non potest. Nec enim melius se habet seditio vel dissensio in Repub. quam morbus in corpore, cum satis virium habeat, ad dissolvendam quamcunque Rempub. in qua radices egit, nisi præveniatur. Quid enim Barchina & huic opposita factio apud Carthaginéses. *Livius l.*20. *Plutarch. in Hannib.* plebis & patrum apud Roman. Gibellinorum & Guelphorum apud Italos, *Sigon. in histor. Ital.* Mediceorum & Soderin. apud Florentinos, *Guicciard. in histor.* Partialitates domorum Leucastri & de Lortz apud Anglos, *Pol. Virg. l.*24. Aureliorum & Burgund. apud Francos aliæque in aliis Rebusp. discordiæ effecerint, abundè patet, & ipse *Machiav. lib.3. disc.* 27. falsitatis convincere annititur, quod vulgò credi & dici solet, melius sub imperio conservari posse civitatem seditiosam, quàm concordem, quia discordiarum semina sæpe in Principem Reip. conjiciuntur, & ingruente bello, altera pars, quam Resp. inflammetur. Quid ni enim hoc malum sit, quod fundamen-

tum Rerumpub. adeoque omnium rerum videlicet concordiam, convellit. Non alia de causa tantoperè improbat multorum imperia *Herodotus lib.* 3. nisi quod inter multos facilius odia gliscant, unde primùm seditiones, mox cædes, & denique certus Rerumpublicarum interitus sequitur. Et *Aristoteles* 5. *politic. pagin.* 390. populi dominatum stabiliorem putat, quam paucorum, quod hic duplex incidere possit discordia dominantium, tùm inter se, tùm contra plebem, illic verò simplex tantum sit, videlicet plebis contra optimates.

Nam idem *Arist.* 5. *polit.* inter causas, ex quibus peculiariter mutatur Aristocratia, numerat discordiam optimatum, quam *Livius* rectè venenum Rerumpub. vocat, & *Aristot.* 5. *polit. pag.* 418. ait: *ἀσθενὲς τὸ στασιάζον*. Catonis prudentiæ ascribimus, quod leves oppositiunculas vel suspiciones potius inter servos aluerit, ut se mutuò timerent, sed magistratuum alia est ratio, in quorum manu ponuntur consilia Reipubl. dum interim servi summam rei familiaris non gubernant, sed si quid peccarint à patrefamilias in ordinem rediguntur: alia longè ratio est in optimatibus, quorum discordias nullius, qui sit superior, potestas coërcere potest. Nec ipse denique Cato apertas inimicitias cum potestate nocendi in sua œconomia tolerasset, quippe universam

do-

domum ſecum ruituras, perinde ut Camillus & Manlius, *Livius lib. 6.* Sylla & Marius, *Plutarch. in hor. vit.* Cæſar & Pompejus, Themiſtocles & Euribiades, *Herod. l* 8. inter ſe cum periculo Reipub. contenderunt, & *Sturm. dial. 1. de bell. Turc.* per longam hiſtoriarum ſeriem demonſtrat, Principum Europæ diſcordias præbuiſſe poteſtati Turcarum ſatis magnum incrementum. Ex quo patet veritas dicti *Ariſtot. 5. polit. pag. 422.* qui ait: ὁμονοῦσα ἡ ὀλιγαρχία οὐκ εὐδιάφθορος ἐξ αὑτῆς, quod Quintius in oratione ad Græcos paulò ſecius expreſſit: Adverſus conſentientes nec rex quiſquam ſatis validus, nec Tyrannus eſt: diſcordia & ſeditio omnia oportuna inſidiantibus faciunt. *Livius lib. 34.* & *Agath. l. 1.* cum recenſuiſſet, Francorum dominationem ſola primatum concordia ſtabilitam fuiſſe, addit, ἡ δικαιοσύνη & amicitia conſervat omnes magnas Reſpublic. facitque hoſtibus inexpugnabiles. Nam de Thracibus ſcribit *Herod. lib. 5.* Inexpugnabiles futuros, ſi unius imperio regerentur, aut omnes idem ſentirent, quod de Græcis ſine controverſia dici potuiſſet: quocirca optimi quique Principes, quibus cum iis negotium fuit, ſtabilimentum hoc anteverterunt, & diſſenſiones inter illos vel ſeminarunt, vel gliſcentes aluerunt, ut Artaxerxes, *Polyn. lib. 7.*

mox Philippus, *Iustin. lib.* 8. & denique Romani, *Herod. lib.* 5. Quin inter ipsos Athenienses Pisander hac ratione Tyrannidem ædificavit, quod alterum alteri suspectum fecisset, *Thucyd. lib.* 8. Id consilii imitatus est Cæsar, qui inter Arvernos & Æduos tam diu inimicitias aluit, donec utrosque sibi subjiceret, *Cæsar. l.* 1. *&* 6. & post eum Drusus non leve decus quæsivit, inliciens Germanos ad discordias, utque fracto Maroboduo usque in exitium insisteretur, *Tacit.* 2. *Annal.* nec Iustinianus invenit aptius seditioni remedium, quam ut autores ejus corrumperet & partim ad se tractos, ab aliis dissentire faceret, *Zonar. in Iust.* quo eodem arcano Appius putavit tribunitiam potestatem solvendam esse, quod & factum est. Non longe est, quod pari ratione Pontifex quidam, Columniorum & Vrsinorum controversias, mira simulatione aleret, modo his, modo illis favens, & occultè utrisque pecuniam, & arma summittens, ut mutuis attriti cladibus, ab ipso demum, sine negotio delerentur, *Iov. in Columb.*

Atque hoc adeo verum est, ut & malitiæ conservandæ serviat concordia, sicut *Livius lib.* 3. scribit: X. virorum imperium sola eorum concordia servatum fuisse. Causæ autem, quare potissimùm lites movere solent optimates, ab *Aristot.* referuntur. Primùm exclusio multorum

torum nobilium à magiſtratibus, ad quos æqualiter, utpote qui ſe æquales putant, admitti volunt. μόνον γὰρ νόμιμον, ait *Ariſtot. 5. polit. Pag.* 427. τὸ κατ' ἀξίαν ἴσον, καὶ τὸ ἔχειν τὰ αὑτῶν. Nam Chore, Dathan, Abiron contra Moſen tumultuati, quod ipſi multos honores participarent: *Numer. cap.* 16. & Iſtrorum ſtatus prorſus popularis per contentiones optimatum factus eſt, ſicut & Cuidiorum, quorum patritiorum illi, qui excludebantur, applicuerunt ſe plebi, & Ariſtocratiam ejus ope everterunt, *ut refert Ariſtot.* Vnde rectè Cato, quoties eundem magiſtratum ſæpè refici videbat, hanc cauſam ingeminabat, eamque ſeptimo Marii Conſulatui ejus inimici exprobrarunt, & Aſinius Gallus ex eadem diſſuadet magiſtratuum ultra quinquennium prorogationem, *apud Tacit. 2. Annal.* Deinde commoventur contra ſe optimates per adulatores, qualis fuit Charicles inter 30. & Phrynicus inter 400 Tyrannos Athenienſium. Auget enim animum adulatio, ſicut de Demetrio ſcribit *Plutarch. in Demet.* quod alias per ſe parum ſanus, penitus corruptus ſit, cum populus Athenienſis ipſi divinos honores aſſignaret. Peccatum in hac parte eſt à L. Flacco, qui juſſit omnia Syllæ rata eſſe: *Cicero* 1. *de ll.* à Gabio, qui Pōpejū omnibus ll. exolvit, *Plutarch. in Pomp.*

& ab

& ab Antonio, qui Cæsari regiam coronam imposuit, *Plutarch. in Cæs.* Imò *Sueton.* autor est astitisse Cæsari adulatorem, eumque retraxisse, ne Senatui assurgeret, ex quo primùm odium sibi Cæsar contraxit.

Cum igitur discordia, seu seditio, (Quæ enim inter familiares inimicitia incidit, seditio, quæ inter extraneos, bellum vocatur, *Plato. 5. de Repub.*) tam sit Rebusp. noxia, ejus porrò causas inquirimus, quarum Vndecim *Arist. 5. polit.* in genere recenset, ordine nobis quoque explicandas, simulque ad status singulos in specie accommodandas.

Primo loco nominat *Aristot.* honorem nimium, uni, aut pluribus exhibitũ, & reliquis denegatum, qui propterea ad invidiam commoventur, mox æmulantur, & odium concipiunt, denique apertis fraudibus insectantur. Quò facit, quod *Aristot.* dixerat *3. polit. cap. 6.* Cum multitudo inopum ab honoribus exclusa est, eam Rempub. oportet esse plenam hostium. Cum enim omnibus insideat hæc opinio, ex qua & Cyrus judicabat *apud Xenoph. in Cyrop.* Æqualia tribuenda esse æqualibus, atque ex naturæ ductu didicerint, quod *Aristot.* tradit *3. polis. cap. 3. 6. polit. cap. 2. 5. polit. c. 2. & pag.* 429. non conservari civitates, nisi æqualitate, non nihil causæ videntur habere, quare honoratissimis quibusque de-

tractum

tractum cupiant, imprimis, cum ea sit summi honoris natura, ut invidiam comitem habeat. Sicut enim Cantharides maximè læto tritico innascuntur, *Plinius lib.* 11. *cap*: 35. ita Summa petit livor, perfflant altissima venti, *Ovidius* 1.*de remed amor.* Vnde & *Senec.in Med* ait: Ars prima regni est, posse invidiam pati: & *Aristot.*5.*polit.pag.*459. coarctat hãc causam potissimúm ad Tyrannum, quem eò plures oportet inimicos pati, quò in majori dignitatis culmine, & non sine injuria aliorum residet, quanquam & in liberis Rebuspub. invidia summis honoribus nequaquam parcit. Ita enim cum omnibus fere hominibus comparatum putat *Dion.Cas. lib.*45. ut potentissimum quemque demoliri studerent: & Augustus dicebat: cum omnia quæ præclara sunt, tum imprimis summum Imperium cum invidia conjunctum est, *Dion in August.*

Apud Thebanos enim Manaclides ex invidia constituit se adversarium Epaminondæ in administranda Repub. *Prob: in Epaminond.* imò universus populus hunc ipsum inter gregarios milites redegit, quód ad invidiam usque ob Leuctricam victoriam honoraretur. *Pausan. in Bœot.* De priscis Romanis scribit *Liv. l.*2. Sine obtrectatione gloriæ alienæ tunc vivebatur: Hi tamen Camillum ex invidia, quod equis albis triumphasset, exilio multarunt, *Liv. lib.* 5. *Machiav. l.* 3. *disc.* 23.

Quid M. Manlius? nullam seditionis causam habebat, nisi quod Furio invideret, eximio simul honoribus & virtutibus viro: ægrè ferebat, ait *Liv lib.6.* solum eum in magistratibus, solum apud exercitus esse: tantum jam eminere, ut iisdem auspiciis creatos, non pro collegis, sed pro ministris habeat, &c. Cato opposuit se Scipioni ex eadem causa. Nam inquiebat: Tanquam umbra volitant alii, solus sapit iste, *Plutarch. in lib. de ger. Repub.* & Cæsar, si *Cicer. pro Ligar.* credimus, hinc sumsit occasionem Pompejum bello petendi, quod hunc perpetuis honoribus onerari, sibi verò repulsam parari videret, quanquam idem *Cicero in Epist. ad Attic.* causam istam Cæsarem quidem prætexuisse dicit, veram tamen fuisse occasionem negat. Maximus seditionem movit Gratiano & Theodosio, non quod eos regnare nollet, sed quod Theodosium à Gratiano ubique præferri, se verò in infimo ordine relinqui doleret, *Zos. in Grat.*

Eadem invidia secundam quoque causam continet, sed ex alio fundamento derivata, videlicet à divitiis, quæ perinde hominum oculos perstringunt, ut honores. Nam, *ut ait Seneca*, facilius est pauperi contemptum effugere, quàm diviti invidiam. Nec facilè pauperes alieni æquis oculis opulentorum intuentur fortunam, ut ait *Prob. in Chabr.*

Ter-

Tertia causa *Aristoteli* est ὑπεροχὴ, quæ Rebuspub. minitatur interitum, non tantum, quod potentiæ nimiæ invideatur, sed quia nimia potentia liberis Rebusp. suspecta esse solet, imò & Monarchicis. Nec enim hac via tantum Syracusæ occupatæ fuerunt ab Agathocle, Dionysio, &c. aut Cyprus ab Evagora, Athenæ à Pisistrato, Verona à Scaligero, Mediolanum à Sfortia, Florentia à Medicis, sed & multis Monarchis imperium ereptum, aut saltem maximis motibus agitatum fuit. Omnes enim hi Imperatoribus arma intentarunt, aut etiam intulerunt, quod ab iisdem nimia potentia armati prius fuerant, Sejanus Tiberio, *Tacitus* 4. *Annal.* Ottho Galbæ, *Plutarch in Oth.* Casperius Ælianus Nervæ, *Vict. in Nerv.* Cassius Antonino, *Capit: & Dion in Marc:* Perennis Commodo, *Herod. in Com.* Maximinus Alexandro, *Lamprid. in Alex.* Philippus Gordiano, *Capit. in Gord. Iun.* Æmilianus Gallo, *Zosim. & Let. in Gall.* Ingebus, Lollianus, Aureolus, &c. Gallieno, *Pollio in 30. Tyrann.* Magnentius Constantio, *Zosim. in Const.* Maximus Gratiano, *Zosim. in Grat.* Arbogastes Valentiniano, *Zosi. in Theod.* Ruffinus Arcadio, Stilico Honorio, *Zonar. in Arcad.* Et vix leguntur postremi Imperatores alia via de imperio præcipitati, quam per nimiam potentiam ducum exercitus. Qui enim arma in manu-

habent, eorum arbitrii, ait *Aristot. 7. polit. cap. 9.* esse, ut maneat vel non maneat Respub. Mortuo Marciano unus Asparis tantæ potentiæ fuit, ut solus Leonem ad imperium evehere potuerit, *Zonar. & Diac. in Leo.* Mauritium Phocas, Phocam Heraclius, Iustinianum II. Leontius, TheodosiumAdramyttenum Leo Isaurius, Irenem Nicephorus, Michaelem Curopalatem Leo Armenius, Constantinum Romanus Lacapenus, Romanum Puerum Nicephorus Phocas, hunc Iohannes Zimisces, Michaëlem Stratioticum Isaac Comnenus, Michaëlem Ducæ filium Nicephorus Botoniates, hunc Alexius Comnenus imperio exuit, eaque fallacia duravit usque ad imperii eversionem, *ut ex Zonar. Cedren. Diac. Nicet. Gregor. patet.* Possem per seriem temporum & historiarum usque ad nostra tempora ostendere, quam meritò Rebusp. unius hominis excedens potestas timeri deberet, nisi *lib. 1. C. de magist.* jam aliquid de hac re monuissem. Nostra ætate, non ita pridem Rex Pegusinus regno Tangu exutus fuit à vicario vel prorege, cui nimis licenter illud regnum administrandum dederat, *Boter. lib. 2. Cosmograph. part. 2.*

Affinis huic causa est, quam *Aristoteles* septimo loco numerat, & αὔξησιν vocat, de qua *Bald. ad §. Conventic. de pac. juram. firm. in Feud.* Custodia regni est, non

non permittere ullum crescere ultra commensurationem. Sicut enim, *ait Arist.* inter membra corporis humani monstrum nascitur, si unum eorum in quantitate proportionem, quam ad cætera habere debebat, exuperet: ita si in Repub. quam humano corpori benè cōparabat Menenius Agrippa, *ap. Liv. lib.* 2. pars una multitudine reliquas omnes transcendat, non tantum ordo, qui est forma Reip. violatur, sed & pars, quæ superat, alteram facilè sibi subjicere, & Remp. suam facere potest. Hoc nimirum est, quo Manlius plebem contra patres commovere volebat. Quousque, inquit, ignorabitis vires vestras, quas natura ne belluas quidem ignorare voluit. Numerate saltem, quot ipsi sitis, quot adversarios habeatis: Quot enim clientes circa singulos fuistis patronos, tot nunc adversus unum hostes eritis. Ostendite modò bellum, pacem habebitis: videant vos paratos ad vim, jus ipsi remittent, *Livius lib.6.* Hoc quoque consideravit Senator ille, qui dissuasit, quo minus servi à civibus vestitu distinguerentur, ne si vires suas cognoscerent servi, civibus manus inferrent, quod quidem Tyri fecerunt, *Iustin.lib.18.* apud Sarmatas, *Marcell. lib.* 17. & apud Ægyptios, quorum omninò se dominos fecerunt, *Martyr*, 3. *de. legat. Babyl.* adeò ut non immerito *Aristot.* 2. *polit. cap.* 7. multi-

tudinem servorum in Laconum Repub. reprehendat, tanquam periculosam. quam ut diminuerent Spartiatæ, Helotas suos, circa fanum Iovis congregatos, uno die omnes trucidarunt, *Thucyd. lib.* 4. quo remedio erga Templarios quoque usi sunt Franci, cum nimia illorum multitudo regi suspecta esse inciperet, *Platin. in vit. Clem. V.* Addit. *Arist.* quo tempore hæc causa frequentius in Rebuspub. inveniatur; quando videlicet casu quodam, imprimis belli, altera pars infringitur & decrescit, sicut Tarenti, cum nobilium plurimi ab Iapygibus extincti essent, populus Rempub. ad se transtulit: Athenis, cum nobiles pugna terrestri periissent, res ad populum delapsa est: & Argivorum Rempub. occuparunt πάροικοι, cum civitas à Cleomene Lacedæmon exhausta esset. Plebs quoque Romana incrementa sumere cepit, postquam tercentum Fabii una acie ceciderant.

Quinta causa *apud Aristot.* est Metus, seu desperatio, quando quis sibi magnũ aliquod malum metuit, occasionemque effugiendi desperat. Tum enim nihil non moliturus videtur, etiamsi Tartara cœlo miscenda sciat, ut impendens infortunium aliqua saltem via devitet. Nam, ut *Scip. Ammir. l.* 1. *disc.* 8. *verbis utar*, dalla disperatione nasce in un subito un fermo proponimento di commetter ogni cosa empia & scelerata, & Cyr.

Spont.

Spont. par. 4. cor del. princip. quamvis aliis verbis, eodem tamen sensu ait, Il. principe non trova mai nemici piu feroci d'cittadinini disperati. Qui enim in tali casu cõstituti sunt, nullum putant bellũ justius esse, quam quod necessitas suggerit, sicut *ibid. idem* docet & *Machiav.* disputat, Iustum bellum esse iis, quibus, nisi in armis, spes nulla est. Propterea Scipio, cum Numantinos præ desperatione obstinatè nimium mortem oppetituros prævideret, noluit etiam cum flagitãtibus pugnam committere, inquit, cum desperatis pugnandum non est, *Flor. l. 2. c. 18.* Ex quo fundamento dependet præceptum Pyrrhi, relatum à *Iulio Frontin. libr. 2. Stratag. cap. 6.* non esse pertinaciter instandum hosti fugienti, ne fortius ex neccessitate resistere incipiat. Clausis enim, ait *Veget. lib. 3. de re milit. c. 21.* ex desperatione crescit audacia, & cum spei nihil est, sumit arma formido. Quo præcepto usi sunt multi probati duces, quorum exempla *Front. d. loc.* recenset. Nam Antigonus rex Macedon. Ætolos ex obsidione, Cæsar Germanos ex acie sua, cui inclusi erant, & Hannibal eosdem, vel, *quod mavult Stevvech incerm. Front. ex Oros. lib. 4. Liv. lib. 22. Flor. lib. 2. Plutarch. in Hannibal. Sil. lib. 5.* Romanos ipsos ad Thasymeenum, fugere permisit, ne obstinatius ad pugnam coacti, victori palmam præriperent. Nam

Cn. Manlius Consul, cum Hetruscos in Romanis castris, quæ ceperant, ab omni latere obsedisset, inclusos hostes in eam rabiem efferavit, ut ipse in prælio caderet: Et victoriam fortasse perdidisset, nisi legati ejus hosti ad fugam portam aperuissent, *Frontin. dict. loc.* Huic quoque basi innititur præceptum *Machiav. lib. 3. dis.* 12. Prudentem Imperatorem debere operam dare, ut suis militibus pugnandi necessitatem imponat. Nam necessitatem vocat Vectius Messius Volscorum Imper. ultimum ac maximum telum: *Livius lib.* 4. & Pontius Samnitum Imperat. eo maximè putat suos admoneri posse, quod necessario pugnandum esset, *Liv. lib.* 8. Necessitas, ait *Seneca. li. 9. de Clement.* magnum imbecillitatis humanæ patrocinium, omnem legem frangit: & *Valer. l. 7. cap.* 6. Abominandæ necessitatis amarissimæ leges, & truculentissima imperia, tum urbem nostram, tum etiam exteras gentes, multa non intellectu tantum, sed etiam auditu gravia perpeti coëgerunt. Agathocles cum in Africam trajecisset, naves in littore combussit, *Iustin. lib.* 22. quod & Alexander M. fecit, cum exercitum in Asiam duceret, quò effugiendi spem militibus præcideret. Quoniam verò Darius in Scythica expeditione idipsum negligeret, effecit, ut cum milites pugnare deberent impensissimè, fugiendi occasione illecti, ad

naves

naves certatim redirent, *Herodot. lib.* 5. Romani, cum Cenomannos, quibus parum fidebant, trans Padum duxissent, pontem dejecerunt, nisi mori mallent, fortiter pugnare cogerentur, *Polyb. lib.* 2. Par est in Rebuspub. ratio, quia, qui mortem, aliudue infortunium ante pedes advertunt, quam diu in sua potestate sunt, nihil reliqui faciunt, quò viam quādam, quantumvis ancipitem & detestabilem, elabendi inveniant. Affert *Arist.* 5. *polit. pag.* 395. exemplum Rhodiorum Nobilium, qui in pernitiem plebis conjurarunt, ob lites, sibi à plebe intentatas, quod solvendo non essent: & Pericles bellum concitavit, ne 50. talenta reddere cogeretur, quæ intervertisse diceba-tur, *Tholos. lib.* 22. *cap.* 12. *num.* 4. Quin & *Plutarch.* & *Sueton.* suspicantur Cæsarem, non tam regnandi cupiditate impulsum Tyrannidem affectasse, quam ne cogeretur æs alienum, cujus magnam molem contraxerat, exolvere, & rerum gestarum rationem reddere. Accommodat *Aristot.* 5. *polit. pag.* 463. hanc causam etiam ad Monarchiam, affertque exemplum Artabanis, quem ait Xerxi manus intulisse, ob metum criminis de Dario suspenso, tanquam suspendisset, non jussus à Xerxe.

Apud Turcas frequenter hinc excitantur turbæ, quod filiis Imperatoriis, excepto primogenito, cum patre certò mo-

riendum sit. Nec enim rectè à ducibus Alexandri M. usurpatum fuit: Fratrum cædes ad securitatem regis esse, *Plutarch. in Demet.* Quia qui scit sibi moriendum, nihil intentatum relicturus est, quò vel non moriatur, vel ne moriatur inultus. Libenter cupit commori, *ait Veget. lib.* 1. *de re milit.c.* qui scit sine dubio se moriturum, sicut Macrinus, cum Astrologos Caracallæ indicasse videret, regnum à se ambiri, ne ipse mori cogeretur, Caracallam potius interimendum curavit, *Part. in Caracall.* idque admonet *Machiavell. lib.* 3. *disc.* 6. nunquam eò adducendos homines, ut videant, vel sibi pereundum esse, vel alium tollendum. Hinc enim Selymus patrem de regno abegit: *Vas. in Bajaz.* & Bajazethes primùm erga fratrem Selymum, mox etiam contra patrem arma sumpsit, *Busbeqx. Ep.* 1. Sæpe enim, ait *Cicero* 1. *de offic.* à metu proficiscuntur, cum is, qui alteri nocere cogitat, timet, ne, nisi id fecerit, ipse aliquo afficiatur incommodo. Ita Mnestheus, insidiator Aureliani, ut destinata morte se eximeret, manum & scripturam Imperatoris imitatus, consignavit magnum catalogum Procerum, morti ab Imperatore adjudicatorum, eumque quasi ab Imperatore scriptum, clanculum iis communicavit, qui nihil aliud nisi rem verè ita esse suspicati, ut prævenirent potius, quam prævenirentur, Imperato-

ratorem trucidarunt. *Flav. Vop. in Aurel.*
Ita & commodi concubina Martia, cum se inter morituros scriptam legeret, metu excita, Electum & Lætum Eunuchos, itidem secum damnatos, ad interficiendum Imperatorem extimulavit, *Herod. & Lamprid. in Comm.* Non rectè igitur *Machiavel,* vult metui Imperatorem vel Principem debere, cum metus non conservationis, sed corruptionis Reip. causa sit. Quem enim quis metuit, *ait Cicero*, eum sublatum cupit, & *Demosth. in Philipp.* negabat, adeò stabilem fore dominatum Phil. Macedon. ut vulgo credebatur, quod à multis metueretur.
Sexta causa est καταφρόνησις, seu Contemtus, qui potest corruptionis Rerumpub. causa esse, tum respectu Imperantium, tum respectu Parentium, quem utrumque modum paucis complexus est *Aristoteles*. Et utroque modo dupliciter. Vel enim eum invadunt cæteri, quem contemnunt: vel, qui contemnitur, cæteros. Vtriusque probabiles sunt rationes & exempla. Si enim *Curt. lib.* 8. rectè dixit: Majestatem imperii, salutis esse tutelam, è contrario argumentando, oportet contemtum ejus esse perniciem, cui *Plinius* consentit *in Paneg.* Nunquam nisi ex contemtu imperii nostri factum est, ut vinceremur. Duas facit *Arist.* 5. *polit. pag.* 468. interitus Tyrannidum causas: Odium & contemtum. Et de odio, Cicero

Cicero 2. de offic. loquitur : Nulla vis imperii tanta est, quæ premente metu possit esse diuturna. Nihilominus odium contemnebat Caligula, dummodo contemtus non accederet : Oderint inquit, dum metuant, *Sueton. in Calig.* Putabat enim odium suffocari posse, modo contemtu non armetur, ita, ut audere aliquid, & se manifestare in effectu possit. Ideoque crudelitas multos quidem Tyrannos præcipites dedit, *dicente Seneca 1. de Clem.* sed plures contemtus, *ut vult Bodin. 4. de Repub. c. 1.* Crudelitas enim, nisi modum nimium excedat, & cives ad incitas seu ad desperationem adigat, terrore quodam abigit eos ab innovandis rebus, imprimis si autoritate armetur, quam nescio quomodo homines suspicere solent, ut & quidam, qui à Persarum rege fustigatus erat, gratias egerit maximas, quod se non negligi, sed in notitia regis esse intelligeret, *Nicol. in lib. de morib.* Qua de causa Tyranni, quamvis in odio se esse sciant, diligenter tamen dant operam, ut contemtum avertant, & autoritatem sibi retineant. Et hinc referebat *Aristot. 3. & 4. polit. 5. pol. pag. 475.* mores Tyrannorum, quod latera sua præsidiis militũ armare soleant, ne odium civium per cõtemtum, securius & audacias ad nocendum prodire audeat, & *Machiavell. lib. de princ. cap. 17.* principi, qui per vim imperium occupavit, autor est, ut, si amore non

re non possit, metu & severitate subditos sub obedientiam cogat, contra quem disputat *Antimach. lib. 3. theor. 8. & 9.* Certè quod Tyrannum attinet, aliter imperium confirmare nequit. Errat enim, si quis existimet, tutum ibi esse regem, ubi nihil à rege tutum est. Securitas securitate mutuà pascenda est, *Seneca 1. de Clem. cap. 19.* Expertus est Cæsar, quantopere opus sit custodia novello Tyranno, quippe qui, ut custodiam sibi jungeret, admonitus, respondit: Mori semel præstabilius esse, quàm metu tam diu languere, *Plutarch. in Cæs.* Brevi enim ita contemtui factus adversariis, ut sanguinolentis manibus non timuerint ejus corpus violare. Rectius Augustus, qui nec victo ad Actium Antonio, prætorianos milites à se dimisit, Seruium, uti credo, imitaturus, qui cum præter vim nullum jus ad imperium haberet, *ut ait Livius. lib. 1.* præsidio militum usus est, gratiaque populari simul adjuncta, summa integritate ac fide se gessit. Quadraginta quoque Atheniensium Tyranni, ut à se dissentientibus metum injicerent, armatos undique milites per forum disposuerunt, *Thucyd. lib. 8.* & cautè Basilides, cum in seditiosos milites graviter advertere decrevisset, prius optimos & fortissimos quosque viros in satellitium suum adoptavit, *Paul. Oderbor. lib. 2. in vit. Basilid.* Nec potuisset Cosmus Medi-

rumque administrationem Nicephoro relinqueret, ita suis contemtui fuit, ut vel à Servo impeteretur, denique a Nicephoro Botoniate superaretur, & à Senatu in monasterium detruderetur, *Zonar. in Michaël.*

Alterum locum meritò debemus pravis moribus & vitiis, quæ naturaliter odisse & despectui habere solemus, nedum in Principe, qui tantò conspectius in se crimen habet, quanto major qui peccat habetur. Ἀπολαυστικῶς ζῶντες *ait Arist. 5. polit. cap.* 10. εὐκαταφρόνητοι γίνονται, & multas oportunitates præbent insidiantibus: Apud *Stob. tit. de magist: Eusebii* dictio refertur: Homines inodiétes sunt illis, qui, cum injustè vivant, aliis præesse volunt. Nam Dion Dionysium ausus fuit armis impetere, quem ebrium quotidiè intelligeret, *5. polit. c. 10.* & Seuthes Thrax Amadoco *Xenophon lib. 4. rerum Græcar.* & Cyrus Astyagi bellum intulit, *Herodotus libr.* 1: quod uterque otio diffluerer, & copias desides haberet, *Aristoteles 5. polit. pag.* 465. Scylem regem suum Scythæ trucidarunt, quod eum more Græcorum debacchantem viderent, *Herodot. lib. 4.* Lucullum deseruit miles, quod luxuriosus viveret, *Plutarch. in Lucull.* Pausaniæ vitio datus fuit habitus Persicus, *Thucyd. lib.* 1. qui & Heliogabali contemtum auxit, *Herodianus;*

anus in Heliog. Quomodo Phocam riserit pupolus ob ebrietatem, refert *Zonar. in Phoc.*

Cùm enim serò in theatrum venisset, eunti occlamatum est: Rursum bibisti, rursum mentem amisisti. Paulò post memorabo exempla eorum, quos libido perdidit, cum hoc vitium sit plerunque cum contumelia alterius conjunctum.

Quin & leviora sæpe vitia, & quæ sapiens minimè moraretur, contemtui ansam præbent in animis vulgi. Scimus enim homines, ut metuant, aut oderint, non minus opinione & fama, quàm certa aliqua ratione moveri, *ut docet Cicero pro l. Manil.*

Quanti enim æstimandum putes, quod Agesilaus claudicaret? Parum tamen aberat, quin propterea à regno exulare cogeretur, *Xenoph. & Plutarch. in Ages.* Marius *apud Salust. in Iugurth.* conqueritur novitatem suam contemni. At rectè *Martial. lib. 1. Epigr. 55.* Nec me quod tibi sum novus, recuses. Nam quondam hoc veteres tui fuerunt. Sertorius Pompejum contempsit, ob pueritiam, illique virgas minitatus est, *Plutarch. in Sert.* & Darius Alexandrum vocavit Philippi adolescentulum, quem jussit verberibus cædi, & vinctum sibi tradi, *Curtius lib. 2.* Et simili ratione quam plures ob alios levieulos nævos contempti sunt, *ut est. apud Plutarch. in lib. de ger. Repub.*

& ad princip. indoct. Iulianum vocarunt adulatores Constantii, Græcum literionem, purpuratam simiam, loquacem talpam, capellam, &c. Erat enim hirsutus. *Ammian. lib.17.* Antigono nunc collisus nasus, nunc pumila statura probro dabatur. *Sdneca 3. de ira cap.22.*

Præterea adversa fortuna, paupertas & cætera ejus generis, imprimunt animis vulgi vilem quandam de Principibus opinionem. Prosperis tuis rebus, *ait Tacit. 2. histor.* certaturi ad obsequium, fortunam adversam omnes ex æquo detrectabunt. Laxa denique disciplina & nimia familiaritas facit ingenia luxuriare, nec satis decoro in precio Principem habere. Vnde *Dio* ait *in Never.* Malum quidem, Principem habere, sub quo nihil ulli liceat: Pejus verò, eum, sub quo omnia omnibus. Atque hæc non tantum ad Principes in Monarchia pertinere putanda sunt, sed & ad plebem & optimates. Nam Thebanorum popularis status fractus est, post prælium Oenophytanum, cum à plebe infeliciter pugnatū esset: Item Megarensium & Syracusanorum ante Tyrannidem Gelonis, cum plebs rebus suis malè præesset, & propterea contemni cepisset. *Arist. 5. Polit. pag.397.* Pyrrhum non alia, nisi hæc causa, si Cyneæ oratio vera est, *apud Plutarch. in Pyrrh.* ad expugnandam Siciliam evibravit, quod post Agathoclis

mor-

mortem omnia illic turbata, & cujusque armis expedita viderer.

Alio modo contemptus ad mutationem Reipub. facere potest, quando qui cōtemnuntur, præ dolore contra assurgunt. & vindictā quærūt. Nihil enim est, quod ingenuum animum vehementius urat, quàm contemni, aut conviciis proscindi ab alio. Memorabile exemplum affert hujus rei *Machia. l.2.c.26.* quod in Asia accidit, cum Mida à Gabade Persa oppugnaretur. Hic enim cum obsidionem solvere vellet, conviciis Oppidanorū commotus, exercitum reduxit, expugnatamque Vrbē militi in prædam cessit. Italorum proverbiū est, Le facetie aspre, quando cil'hāno troppo di verità, rimangono agramēte nella memoria di quegli, à cui toccano. Sed accommodatius ad propositum *Tacitus* 5. *Annal.* scribit: Acerbarum facetiarum apud præpotentes longa memoria est. Iocati erant Antiocheni in Caracallam, matrem ejus Iocastam vocitantes: Sed is ad spectaculum congregatos, ad unū omnes interfecit. *Herod. in Carac.* Gallieni socordiam tetigerunt quidam, qui Persis, quos ille in triampho, quasi captivos ducebat, se immiscentes, singulosque accuratè contemplantes, mox quid quærerent, interrogati: Patrem, inquiebant, Imperatoris quærimus. Sed is comprehensos vivos combussit. *Trebell. Poll. in Gall.* Polonus quidam.

Petrus Danus Palatinus, Vladislai I. regis jocum, cum in terra procumbenti diceret: Fortasse uxor tua melius cubat cum Abbate Serinensi, retorsit in regem: Fortasse & tua cum Dobesso. Erat autem hic stupri apud vulgum suspectus. Sed regina, postquam hoc comperit, Petro linguam & oculos execari curavit, *Cromer. lib. 6.*

Rarò enim adeò patientis ingenii sunt Principes, atque Augustus, qui Timagenem historicum quidvis de se scribere impunè passus est, *Seneca 3. de Ira cap. 23.* aut ut Antigonus, qui, cum audiret, se à duobus militibus criminari, palla tantum leviter remota: Longius, inquit, discedite, ne vos rex exaudiat: *Seneca ibid. cap. 22.* aut etiam ut Pyrrhus, qui juvenes quosdam, à quibus satis gravi verborum injuria affectus erat, sine objurgatione dimisit, quod dicerent: Nisi lagæna defecisset, Pyrrhe, etiam occidissemus te. Non ita Coridanus, qui legatis respondit: Se memorem Romanorum injuriæ futurum. *Livius lib. 2.* Quippe contemptum & ignominiam, qua se affectum putabat, concoquere non poterat, nec Volscos putabat speciosiorem, aut magis plausibilem potuisse suo bello causam prætexere, quam contemptum, quod jussi essent Vrbe excedere. *Livius l b. 2:* Imò ipse populus Romanus seditionibus suis superbiam patrum & sui contem-

temptum prætexuerunt: Ecquid sentitis, ait Canulejus, in quanto contemptu vivatis? *Livius lib.* 4. & idem *ibid.* Nemo est nomen daturus, nemo arma capturus, nemo dimicaturus, pro superbis dominis: cum quibus nec in Rep. honorũ, nec in privata connubii societas est. Rep. Pedites indignati, *ait Iustin l.* 13. nullas consiliorum partes relictas, Aridæum Alexandri fratrem regem appellant. Hieronymum regem Siciliæ subditi trucidarunt, quod ab eo se negligi spernique cernerent, *Livius li.* 24. eandemque ob caussam, Scoti Argadum proregem suum, post abdicatum Conarum, magistratu abire jusserunt. *Buchan. lib.* 4. Atque hoc est, quod Solon Crœsum admonebat, *Herodot. lib.* 1. *Plutarch. in Sol. Aristot.* 8. *Et. cap.* 11. quodque vulgò dici solet: Superbiam futuri interitus prænunciam esse. ὅταν δ', *ait Eurip.* ἴδῃς πρὸς ὕψος ἠρμένον τινὰ, τούτου τυχεῖν νέμεσιν εὐθὺς προσδόκα, & *Seneca in Herc. fur.* Dominare tumidus, Spiritus altos gere: Sequitur superbos victor à tergo Deus.

Peculiariter hæc causa locum habet in Aristocratia, ut & illa, quæ sequitur, quia peculiare est optimatibus, ut plebem premant & præse contemnant, cujus in Democratia nullum est periculum. Nam *Salust. in Iug.* Nobilium ingenia in Q. Metello adumbraturus. Quanquam,

 in

inquit, illi virtus, gloria, atque alia op̃randa bonis superabant, tamen inerat contemptor animus & superbia, commune nobilitatis malum: & *Arist.* 2. *Rhet. c. de morib. nobil.* Nobilium ait esse, ὑπερφρονητικὸν εἶναι, καὶ τῶν ὁμοίων τοῖς προγόνοις τοῖς αὐτῶν, & paulo post de divitibus scribit, quod sint ὑβρισταὶ καὶ ὑπερήφανοι, contumeliosi & superbi, quæ vitia *Cic. de l. agra.* Campanis quoque ex abundantia profecta impingit: Campani, ait, semper superbi, bonitate agrorum & fructuum, magnitudine Vrbis, salubritate, descriptione, pulchritudine. Ex hac copia atque omnium rerum affluentia, primùm illa nata sunt: arrogantia, quæ à majorib. nostris alterum Capua consulem postulavit: deinde ea luxuries, quæ ipsum Hannibal. armis etiam tum invictum, voluptate vicit. *Alesand. Piccol. in Instit. Moral. lib. de morib. hom.*

Hinc fit, ut quæ in contemptu perpetuò vivere se videt plebs, facilè etiam cujusvis hominis vocibus contra nobiles patiatur se commoveri, sicut plebs Romana. arctius quodammodo & contentius à patribus habita, vel Sicionio duce & autore, in sacrum montem abscessit: *Livius libr.* 2. Heracleensium 65. Tyrannos ejecit Clearchus discipulus Platonis, *Iustin. l.* 16. & *Aristot.* 5. *polit. pag.* 424. ex hac causa testatur oligarchiam

an in Cnido & Chio periisse. Quando enim animi jam ad seditionem spectant, facilè est, vel proleratio homini ducem se præbere. Nam Galbam duo gregarii milites imperio exuerunt, *Tacit. in hist. Galb.* & Commodum totidem Eunuchi, qui & imperium ad Pertinacem detulerunt. *Herod. in Comm.* Aliquando, *ait Salust. in Iugur.* ex Optimatibus ipsis nonnulli, qui plebi favent, nequeunt oppressionem ejus pati, sed seipsos duces præbent, sicut Lygdamis, unus Optimatum in Naxo, autor fuit cæterorum optimatum ejiciendorum, & Gracchus plebis dux extitit, ad recuperãdum agros, quibus divites illam privarant. *Plut. in Gracch.* Nam *Arist. 2. Rhetor, ubi supra,* nonnullos quoque nobilium putat miti ingenio nasci, qualis erat Therameus, unus ex 30. Tyrannis Atheniensium, quem reliqui idcircò interfecerunt, & Sextius X vir, qui, quantum vis sine provocatione creatus, submisit se tamen plebi & ad eam collegæ diem dixit. *Livius lib.* 3.

Paulò durior contemptus est Contumelia, cum sit gravis injuria, vel in corpus, vel in bona subditorum, Vtrumque Monarchis familiare esse scribit *Arist. 5. pol. pag.* 470. *qui. & pag.* 459. ejus multa affert exempla. Si enim contemtus tã crebrò ad vindictã extimulat homines, sicut mox diximus, & ex historia Lysandri pa-

Cicero 2. *de offic.* loquitur : Nulla vis imperii tanta est, quæ premente metu possit esse diuturna. Nihilominus odium contemnebat Caligula, dummodo contemtus non accederet : Oderint inquit, dum metuant, *Sueton. in Calig.* Putabat enim odium suffocari posse, modo contemtu non armetur, ita, ut audere aliquid, & se manifestare in effectu possit. Ideoque crudelitas multos quidem Tyrannos præcipites dedit, *dicente Seneca* 1 *de Clem.* sed plures contemtus, *ut vult Bodin.* 4. *de Repub. c.* 1. Crudelitas enim, nisi modum nimium excedat, & cives ad incitas seu ad desperationem adigat, terrore quodam abigit eos ab innovandis rebus, imprimis si autoritate armetur, quam nescio quomodo homines suspicere solent, ut & quidam, qui à Persarum rege fustigatus erat, gratias egerit maximas, quod se non negligi, sed in notitia regis esse intelligeret, *Nicol. in lib. de morib.* Qua de causa Tyranni, quamvis in odio se esse sciant, diligenter tamen dant operam, ut contemtum avertant, & autoritatem sibi retineant. Et hinc referebat *Aristot.* 3. & 4. *polit.* 5. *pol. pag.* 475. mores Tyrannorum, quod latera sua præsidiis militũ armare soleant, ne odium civium per cõtemtum, securius & audacias ad nocendum prodire audeat, & *Machiavell. lib. de princ. cap.* 17. principi, qui per vim imperium occupavit, autor est, ut, si amore non

re non possit, metu & severitate subditos sub obedientiam cogat, contra quem disputat *Antimach. lib. 3. theor. 8. & 9.* Certè quod Tyrannum attinet, aliter imperium confirmare nequit. Errat enim, si quis existimet, tutum ibi esse regem, ubi nihil à rege tutum est. Securitas securitate mutuâ pascenda est, *Seneca 1. de Clem. cap. 19.* Expertus est Cæsar, quantopere opus sit custodia novello Tyranno, quippe qui, ut custodiam sibi jungeret, admonitus, respondit: Mori semel præstabilius esse, quàm metu tam diu languere, *Plutarch. in Cæs.* Brevi enim ita contemtui factus adversariis, ut sanguinolentis manibus non timuerint ejus corpus violare. Rectius Augustus, qui nec victo ad Actium Antonio, prætorianos milites à se dimisit, Seruium, uti credo, imitaturus, qui cùm præter vim nullum jus ad imperium haberet, *ut ait Livius. lib.* 1. præsidio militum usus est, gratiaque populari simul adjuncta, summa integritate ac fide se gessit. Quadraginta quoque Atheniensium Tyranni, ut à se dissentientibus metum injicerent, armatos undique milites per forum disposuerunt, *Thucyd. lib.* 8. & cautè Basilides, cum in seditiosos milites graviter advertere decrevisset, prius optimos & fortissimos quosque viros in satellitium suum adoptavit, *Paul. Oderbor. lib. 2. in vit. Basilid.* Nec potuisset Cosmus Medi-

ces occiſo Alexandro Florentinorum Tyrannidem ſibi retinere, niſi arcibus & præſidiis conatus adverſariorum retudiſſet. Hæc eò faciunt, ut oſtendant, qui cupit Rempub. ſuam ſartam tectam, illi ante omnia videndum, ne contemtum incurrat, & ſi in alterutram partem peccandum eſt, quanquam neutrum fieri debet, ut in remediis dicemus, tutius eſſe ad ſeveritatem declinare, quàm ad contemtum. Hannibal enim conſcriptitium militem 18. an. abſque turbis & ſeditione, ſola ſeveritate & autoritate continuit: Severus Imp. poſt victoriam Britannicam, 41. Conſulares & Prætorios Senatores interfecit, *Ælian. Spart. in Sever.* nec tamen de imperio dejectus fuit, ſicut Heliogabalus, Macrinus, & Gallienus, ob ſolum contemtum. Huic enim, quod domi in mollitie torpeſceret, *Vict. & Trebell. Poll. in Gallien.* alteri, quod guloſus eſſet, & hiſtrionibus deditus, *Herod. in Macrin.* tertio, quod muliebrem vitam viveret, *Herod. in Heliog.* interitus cauſa extitit.

Vt autem ex ſtirpe contemtum excidere poſſimus, longius progrediendum eſt, minutioreſque & priores contemtus cauſæ inquirendæ, quarum primam meritò facimus, quæ graviſſima eſt, & contemtum ipſo jure meretur, nempe neglectum rerum publicarum. Qui enim alios contemnit, ab iiſdem meritò

con-

contemnitur. Ea ratione ſcribit *Ariſto. 5 polit. cap.* 10. Sardanapalum periiſſe, cujus interitum ex hac cauſa refert *Iuſtin. lib.* 1. Francorum Rex Chilpericus eadem de cauſa regno excidit, quod ejus adminiſtrationi non ſufficeret, *Aymon. & Æmilius Paul. in hiſtor. Franc.* Nihil enim inter eſt, ſive propter malitiam, ſive propter impotentiam officium negligas.

Nam Innocentius Quartus Sanctium Portugalliæ regem, fratri Alphonſo regnum cedere juſſit, quod ipſe inidoneus eſſet: *Vaſſæus inChron. Hiſp.* & VVenceſlaum Bojemum abdicarunt Electores, quod moli imperii non ſufficeret, *Cuſpin. in Cæſar.* Perſuaſerat Argobaſtes Eugenio Philoſopho, ut interfecto Valentiniano, Viennæ imperium uſurparet: Sed quia rerum gerendarum imperitus erat, facilè à militibus contemtus & deſertus eſt, *Zoſim. in Theod.* Eos enim, qui in Scholis conſenuerunt, ad res gerendas ignavos exiſtimat *Iſocr. in Archid. & Plutarch. in Pericl.* ait: Non eſt eadem meo judicio Philoſophi, rebus dediti perſpiciendis, atque in Republica verſantis vita, quod & *Plato* docet 3. *de ll.* Studiis videlicet ſapientiæ emolliri animum Cuſtodis civitatis. niſi ad Gymnaſticam una abducatur, cujus exemplum repræſentat nobis Michaël Ducæ filius, qui, cum in Pſelli ſui Schola ſudaret, re-
rum-

rumque administrationem Nicephoro relinqueret, ita suis contemtui fuit, ut vel à Servo impeteretur, denique a Nicephoro Botoniate superaretur, & à Senatu in monasterium detruderetur, *Zonar. in Michaël.*

Alterum locum meritò debemus pravis moribus & vitiis, quæ naturaliter odisse & despectui habere solemus, nedum in Principe, qui tantò conspectius in se crimen habet, quanto major qui peccat habetur. Ἀπολαυστικῶς ζῶντες *ait Arist. 5. polit. cap.* 10. εὐκαταφρόνητοι γίνονται, & multas opportunitates præbent insidiantibus: Apud *Stob. tit. de magist: Eusebii* dictio refertur: Homines inodiétes sunt illis, qui, cum injustè vivant, aliis præesse volunt. Nam Dion Dionysium ausus fuit armis impetere, quem ebrium quotidiè intelligeret, *5. polit. c. 10.* & Seuthes Thrax Amadoco *Xenophon lib. 4. rerum Græcar.* & Cyrus Astyagi bellum intulit, *Herodotus libr.* 1: quod uterque otio diffluerer, & copias desides haberet, *Aristoteles 5. polit. pag.* 465. Scylem regem suum Scythæ trucidarunt, quod eum more Græcorum debacchantem viderent, *Herodot. lib. 4.* Lucullum deseruit miles, quod luxuriosus viveret, *Plutarch. in Lucull.* Pausaniæ vitio datus fuit habitus Persicus, *Thucyd. lib.* 1. qui & Heliogabali contemtum auxit, *Herodiani*

anus in Heliog. Quomodo Phocam riserit pupolus ob ebrietatem, refert *Zonar. in Phoc.*

Cùm enim serò in theatrum venisset, eunti occlamatum est: Rursum bibisti, rursum mentem amisisti. Paulò post memorabo exempla eorum, quos libido perdidit, cum hoc vitium sit plerunque cum contumelia alterius conjunctum.

Quin & leviora sæpe vitia, & quæ sapiens minimè moraretur, contemtui ansam præbent in animis vulgi. Scimus enim homines, ut metuant, aut oderint, non minus opinione & fama, quam certa aliqua ratione moveri, *ut docet Cicero pro l. Manil.*

Quanti enim æstimandum putes, quod Agesilaus claudicaret? Parum tamen aberat, quin propterea à regno exulare cogeretur, *Xenoph. & Plutarch. in Ages.* Marius *apud Salust. in Iugurth.* conqueritur novitatem suam contemni. At rectè *Martial. lib. 1. Epigr. 55.* Nec me quod tibi sum novus, recuses. Nam quondam hoc veteres tui fuerunt. Sertorius Pompejum contempsit, ob pueritiam, illique virgas minitatus est, *Plutarch. in Sert.* & Darius Alexandrum vocavit Philippi adolescentulum, quem jussit verberibus cædi, & vinctum sibi tradi, *Curtius lib. 2.* Et simili ratione quamplures ob alios levieulos nævos contempti sunt, *ut est. apud Plutarch. in lib. de ger. Repub.*

 & ad

& ad princip. indoct. Iulianum vocarunt adulatores Constantii, Græcum literionem, purpuratam simiam, loquacem talpam. capellam, &c. Erat enim hirsutus, *Ammian. lib. 17.* Antigono nunc collisus nasus, nunc pumila statura probro dabatur. *Sêneca 3. de ira cap. 22.*

Præterea adversa fortuna, paupertas & cætera ejus generis, imprimunt animis vulgi vilem quandam de Principibus opinionem. Prosperis tuis rebus, *ait Tacit. 2. histor.* certaturi ad obsequium, fortunam adversam omnes ex æquo detrectabunt. Laxa denique disciplina & nimia familiaritas facit ingenia luxuriare, nec satis decoro in precio Principem habere. Vnde *Dio* ait *in Never.* Malum quidem, Principem habere, sub quo nihil ulli liceat: Pejus verò, eum, sub quo omnia omnibus. Atque hæc non tantum ad Principes in Monarchia pertinere putanda sunt, sed & ad plebem & optimates. Nam Thebanorum popularis status fractus est, post prælium Oenophytanum, cum à plebe infeliciter pugnatũ esset: Item Megarensium & Syracusanorum ante Tyrannidem Gelonis, cum plebs rebus suis malè præesset, & propterea contemni cepisset. *Arist. 5. Polit. pag. 397.* Pyrrhum non alia, nisi hæc causa, si Cyneæ oratio vera est, *apud Plutarch. in Pyrrh.* ad expugnandam Siciliam evibravit, quod post Agathoclis mor-

mortem omnia illic turbata, & cujusque armis expedita viderer.

Alio modo contemptus ad mutationem Reipub. facere potest, quando qui cõtemnuntur, præ dolore contra assurgunt. & vindictã quærũt. Nihil enim est, quod ingenuum animum vehementius urat, quàm contemni, aut conviciis proscindi ab alio. Memorabile exemplum affert hujus rei *Machia. l.2.c.26.* quod in Asia accidit, cum Mida à Gabade Persa oppugnaretur. Hic enim cum obsidionem solvere vellet, conviciis Oppidanorũ commotus, exercitum reduxit, expugnatamque Urbẽ militi in prædam cessit. Italorum proverbiũ est, Le facetie aspre, quando cil:hãnõ troppo di verità, rimangono agramẽte nella memoria di quegli, à cui toccanõ. Sed accommodatius ad propositum *Tacitus* 5. *Annal.* scribit: Acerbarum facetiarum apud præpotentes longa memoria est. Iocati erant Antiocheni in Caracallam, matrem ejus Iocastam vocitantes: Sed is ad spectaculum congregatos, ad unũ omnes interfecit. *Herod. in Carac.* Gallieni socordiam tetigerũt quidam, qui Persis, quos ille in triumpho, quasi captivos ducebat, se immiscentes, singulosque accuratè contemplantes, mox quid quærerent, interrogati: Patrem, inquiebant, Imperatoris quærimus Sed is comprehensos vivos combussit. *Trebell. Poll. in Gall.* Polonus quidam.

Petrus Danus Palatinus, Vladislai I. regis jocum, cum in terra procumbenti diceret: Fortasse uxor tua melius cubat cum Abbate Serinensi, retorsit in regem: Fortasse & tua cum Dobeslo. Erat autem hic stupri apud vulgum suspectus. Sed regina, postquam hoc comperit, Petro linguam & oculos execari curavit, *Cromer. lib. 6.*

Rarò enim adeò patientis ingenii sunt Principes, atque Augustus, qui Timagenem historicum quidvis de se scribere impunè passus est, *Seneca 3. de Ira cap. 23.* aut ut Antigonus, qui, cum audiret, se à duobus militibus criminari, palla tantum leviter remota: Longius, inquit, discedite, ne vos rex exaudiat: *Seneca ibid. cap. 22.* aut etiam ut Pyrrhus, qui juvenes quosdam, à quibus satis gravi verborum injuria affectus erat, sine objurgatione dimisit, quod dicerent: Nisi lagæna defecisset, Pyrrhe, etiam occidissemus te. Non ita Coridanus, qui legatis respondit: Se memorem Romanorum injuriæ futurum. *Livius lib. 2.* Quippe contemptum & ignominiam, qua se affectum putabat, concoquere non poterat, nec Volscos putabat speciosiorem, aut magis plausibilem potuisse suo bello causam prætexere, quam contemptum, quod jussi essent Vrbe excedere. *Livius l. b. 2:* Imò ipse populus Romanus seditionibus suis superbiam patrum & sui contem-

temptum prætexuerunt: Ecquid sentitis, ait Canulejus, in quanto contemptu vivatis? *Livius lib.* 4. & idem *ibid.* Nemo est nomen daturus, nemo arma capturus, nemo dimicaturus, pro superbis dominis: cum quibus nec in Rep. honorũ, nec in privata connubii societas est. Rep. Pedites indignati, *ait Iustin l.* 13. nullas consiliorum partes relictas, Aridæum Alexandri fratrem regem appellant. Hieronymum regem Siciliæ subditi trucidarunt, quod ab eo se negligi spernique cernerent, *Livius li.* 24. eandemque ob caussam, *S*coti Argadum proregem suum, post abdicatum Conarum, magistratu abire jusserunt. *Buchan. lib.* 4. Atque hoc est, quod Solon Crœsum admonebat, *Herodot. lib.* 1. *Plutarch. in Sol. Aristot.* 8. *Et. cap.* 11. quodque vulgò dici solet: Superbiam futuri interitus prænunciam esse. ὅθεν δ', *ait Eurip.* ἴδῃς πρὸς ὕψος ἤρμένον τινὰ, τούτῳ τυχεῖν νέμεσιν εὐθὺς προσδόκα, & *Seneca in Herc. fur.* Dominare tumidus, Spiritus altos gere: Sequitur superbos victor à tergo Deus.

Peculiariter hæc causa locum habet in Aristocratia, ut & illa, quæ sequitur, quia peculiare est optimatibus, ut plebem premant & præsse contemnant, cujus in Democratia nullum est periculum. Nam *Salust. in Iug.* Nobilium ingenia in Q. Metello adumbraturus. Quanquam, in-

inquit, illi virtus, gloria, atque alia o? pranda bonis superabant, tamen inerat contemptor animus & superbia, commune nobilitatis malum: & *Arist. 2. Rhet. c. de morib. nobil.* Nobilium ait esse, καταφρονητικὸν εἶναι, καὶ τῶν ὁμοίων τοῖς προγόνοις τοῖς αὐτῶν, & paulo post de divitibus scribit, quod sint ὑβρισταὶ καὶ ὑπερήφανοι, contumeliosi & superbi, quæ vitia *Cic. de l. agra.* Campanis quoque ex abundantia profecta impingit: Campani, ait, semper superbi, bonitate agrorum & fructuum, magnitudine Vrbis, salubritate, descriptione, pulchritudine. Ex hac copia atque omnium rerum affluentia, primùm illa nata sunt: arrogantia, quæ à majorib. nostris alterum Capua consulem postulavit: deinde ea luxuries, quæ ipsum Hannibal. armis etiam tum invictum, voluptate vicit. *Alessand. Piccol. in Instit. Moral. lib. de morib. hom.*

Hinc fit, ut quæ in contemptu perpetuò vivere se videt plebs, facilè etiam cujusvis hominis vocibus contra nobiles patiatur se commoveri, sicut plebs Romana. arctius quodammodo & contentius à patribus habita, vel Sicionio duce & autore, in sacrum montem abscessit: *Livius libr. 2.* Heracleensium 65. Tyrannos ejecit Clearchus discipulus Platonis, *Iustin. l. 16.* & *Aristot. 5. polit. pag. 424.* ex hac causa testatur oligarchiam

an in Cnido & Chio periisse. Quando enim animi jam ad seditionem spectant, facilè est, vel proletario homini ducem se præbere. Nam Galbam duo gregarii milites imperio exuerunt, *Tacit. in hist. Galb.* & Commodum totidem Eunuchi, qui & imperium ad Pertinacem detulerunt. *Herod. in Comm.* Aliquando, *ait Salust. in Iugur.* ex Optimatibus ipsis nonnulli, qui plebi favent, nequeunt oppressionem ejus pati, sed seipsos duces præbent, sicut Lygdamis, unus Optimatum in Naxo, autor fuit cæterorum optimatum ejiciendorum, & Gracchus plebis dux extitit, ad recuperādum agros, quibus divites illam privarant. *Plut. in Gracch.* Nam *Arist. 2. Rhetor, ubi supra,* nonnullos quoque nobilium putat miti ingenio nasci, qualis erat Therameus, unus ex 30. Tyrannis Atheniensium, quem reliqui idcircò interfecerunt, & Sextius X vir, qui, quantumvis sine provocatione creatus, submisit se tamen plebi & ad eam collegæ diem dixit. *Livius lib. 3.*

Paulò durior contemptus est Contumelia, cum sit gravis injuria, vel in corpus, vel in bona subditorum, Vtrumque Monarchis familiare esse scribit *Arist. 5. pol. pag. 470. qui & pag. 459.* ejus multa affert exempla. Si enim contemtus tā crebrò ad vindictā extimulat homines, sicut mox diximus, & ex historia Lysandri pa-

ret: quem contra patriam non alia de causa constat consilia iniisse, nisi, quod Agesilaus res ejus gestas contereret: *Arist.5.polit.pag. 427. Plutarch. in Lysand.* tantò ad hanc rem gravior erit contumelia, quantò plus doloris infert, quam contemtus. Vnde *Cicero ad Attic.* de Cn. Magno meritò suspicatur: Timeo, inquit, tam vehemens vir, tamque acer in ferro, & tam insolens contumeliæ, ne omni animi impetu, dolori & iracundiæ pareat. Id quod Scanderbegius quidem fecit, ut patri & fratribus illatas injurias ulcisceretur *Marin. Barlet. in histor. Scanderb.* Quid ni enim injuriæ memores maneant Principum animi, cum viles etiam homines suas injurias ultos severiter sciamus. Philippus Macedo à Pausania interfectus est, quod ejus stuprationi connivisset. *Curt. in hist. Alex.* Periander Ambraciæ Tyranus periit, quod puerum in convivio interrogasset: an nondum ex se prægnans factus esset. Adamas à Coty defecit, quod puer ab eo exectus fuisset. *Arist.5.pol.c.10.* Archelaus Rex Maced. necatus est ab eo, quem Euripidi Poëtæ verberandum tradiderat. *Arist. ibid. pag.* 463. & Nepos hujus itidem rex Maced. ab eo trucidatus est, cujus pudicitiam ab Antipatro impunè violari passus esset. Nec verò priuatim tantum, qui injuriam perpessi sunt, eam ulciscuntur, sed sæpe indignatio pervadit universos, vel quod inju-

injuriis aliorum naturaliter condoleamus, Tyrannorumqe crudelitati irascamur, vel quod ab amicis commoveamur. vel quia, quod uni nostrum fieri videmus, singuli nobis timere habeamus. Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet. Non erant ipsi quidem Campani, qui Romæ vivebant, admodum læsi, sed, quod parentes ipsorum Fulvius occiderat, ea injuria ita urebat eorum animos, ut cum aliter uindictam exigendi potestatem non haberent, urbem Romam incenderent *Livius lib. 26.*

Iujuria enim parentum ad liberos pertinet, quod Periandri Corinthii Tyranni, minor natu filius quoque scivit, qui patrem irreconciliabili odio persecutus est, adeo, ut nec conspectum ejus ferret, quoniam matrem suam interfecerat. *Herod. lib.* 3.

Injuria item dominorum servos tangit, sicut Despotæ, servus, ut Domini sui mortem ulcisceretur, Amurathem interemit. *Vaß. in Amir.* Item injuria fœminarum maritos. Nam Abusahita rex Fessarum, cum sex liberis à domestico servo cæsus est, cujus uxorem stuprarat. *Leo Afric. in hist. Afric.* Sed & stupra Tyrannorum & libidinosorum hominum, multoties publicitus punita legimus. Ob fœminarum contumelias, *ait Aristot.* 6. *polit. pag.* 483. multæ Tyrannides eversæ sunt, & *Horat. in Sat. lib.* 1. Et fuit

ante Helenam Cunnus deterrima belli causa, sed ignotis perierunt mortibus omnes: in quem sensum interpretamur & illud *Plinii inEpist.* Est enim fœmina interdum pestis humani generis, Dioclis Atheniensis libido extitit causa ejiciendorum Pisistradarum. *Iustin. l.*1. Tarquinii ejiciendorum Tyrannorum, *Livius lib.* 1. Appii Claudii abolendi decemviratus, *Livius.l.*3. Gallos quoque Clusini adulterium, Clusiam pellexit. *Liv.lib.*5. Roderici libido Sarracenos pertraxit in Hispaniam. *Volater.*2. *Geogr.* Ioscceleni Comitis Armenii stuprum civis Edessani filiæ illatum, totam Edessam ex manibus Christianorum exemit: Hic enim per turrim, mœnibus contiguam Sarracenos recepit, qui urbem occuparunt, *Sigon. l.*4. *Ital.* Tota ferè tribus Benjamin deleta est, ob stuprum unius mulieris, idque volente Deo, *Iudic.cap.*20.21. Scribit *H. Murius lib.* 22. *Chron. German.* Suitzensium, Vriensium, & Vndervvaldensium rebellionem hinc exortam fuisse, quod Nobiles & Præfecti formosioribus virginibus & matronis pro libitu abuterentur. Hoc enim scelus Deus abominatur quam maximè. Nam cum homicidiis securitatem in certis civitatibus, ad instar asylorum concesserit, nunquam tamen adulteria impunita relinqui voluit. Quod si ulterius progredi, aliosque contumeliæ gradus considerare velimus,

inve-

inveniemus nihil ad evertendas Respub. efficacius esse, quam sævitiam & crudelitatem. Pessimus enim diuturnitatis custos est metus, quem crudelitas gignit, idque *Maximino* dictum volebat Mimus: Qui ab uno, inquit, occidi non potest, à multis occiditur: Elephas grandis est & occiditur: Leo fortis est & occiditur: Tigris fortis est, & occiditur. Cave multos, si singulos non times. *Capit. in Maxim.* Id nimirum innuebat fieri non posse, qui crudelitate multos sibi inimicos ceperit, quin aliquando unâ multorū insidia capiatur.

Altera verò injuria, quæ bonis infertur, non minus habet pondus ad mutandas Resp. quam sævitia in corpus cum sanguis mortalium sit pecunia, ut Timocles dixit *apud Stob.* Versus est. Τ' ἀργύριόν ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς, cui concinit *Hesiod. in op.* ἐργ. καὶ ἡμερ. χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι. Scripsit *Salycet. in l. admonendi ff. de jurejurand.* pecuniam esse alterum sanguinem, quod confirmat *glos. in l. laudabile, C. de advoc. ver. jud.* dum, quod ibi dicitur munus advocatorum necessarium esse vitæ, ita interpretatur, quod advocati defendant patrimonia: Patrimonium autem & pecunia sint vita hominis. Quam glossam infiniti probant ICti, quos notat. *Tiraq. c 3. de nobil. num. 364. & seqq.* Imò *Bald. in l. certa. in fi. C.*

de jure

de jure fisci l. 10. hinc ratiocinatur, majorem pœnam esse privationem omnium bonorum, quam mortis *per text. in l.ult. C.ad l.Iul.Majest.* ubi mors est solatium illi, qui opes perdiderat.

Quod quia eatenus verum est, ut omnibus rebus exuto, ad vitam nihil sit solatii, non est mirum, si ex severa tributorum exactione seditiones plurimæ oriantur, imprimis, quia & hoc verum est, quod scribit *Moses l.3.per.plex.cap.* 41. multos mortales bonis animæ anteponere bona corporis, aut quod *Cato* dicit: Majorem nos habere curam marsupii, quam vitæ nostræ. Ita enim & Annibal in oratione sua ad senatum ait, cum primum à Romanis tributum exigeretur: Tantum ex publicis malis sentimus, quantum ad privatas res pertinet: nec in eis quicquam acrius, quam pecuniæ damnum stimulat, *Livius lib.* 30. unde *Aristot.* 5. *polit. pag.* 457. non immeritò nummos vocat, rem qua mortales student præstare. Si exempla placet intueri, vix ex ulla alia causa sæpius quassatas aut mutatas Respub. comperiemus, quam ex hac, quando cum *Cicer.* 5. *ad Att. Ep.* 16. subditi conquerentur: Audimus nihil aliud, nisi imperata, ἐπικεφάλια solvere non posse: possessiones omnium venditas, civitatum gemitus, ploratus, monstra quædam non hominis, sed feræ, nescio cujus immanis. Hæc causa

Tar-

Tarquinium ejecit, qui præterquam, quod plebem in fossis & lacunis defatigaret, *ut scribit Livius lib.* 1. etiam 10. denarios in capita exegit, *ut refert Halycarnass.* Hæc Manlianæ & Metianæ factionis origo extitit: *Livius lib.6.* & Dalmatis ab Imperio desciscendi occasionem præbuit, quorum dux Batto, roganti Tiberio, quare ab imperio defecissent, respondit: Quia ad greges vestros, non canes pastoresve, sed lupos mittitis. *Dion lib.55.* Florus Belgas, Iulius Sacovir Gallos ad rebellionem conciverunt sumpta occasione ex continuatione tributorum, gravitate fœnoris, sævitia & superbia præsidentium. *Tacit.3. Annal.* Clitarum natio, quod Romanum in modum census deferre, pati tributa cogeretur, in juga montis Tauri abscessit, ingenio que montis se tutata est. *Tacitus 6. Annal.* Theodosii nova exactio Antiochenum populum ad seditionem movit: *Nicephor.* 12. *lib. hist. Eccles.* & ut ad alias Respub. transeamus. Eadem causa simul Athenienses, *Thucyd.l.*1. *Isoc. in Panath.* & Carthaginenses suis privavit sociis, *Polyb. in hist.* Ea 10. tribus à Iuda abalienavit, *1. Paralip. cap.* 12. ab Imperio Helvetios, *Chron. Helvet.* ab Hispano Belgas separavit, quod Albanus omnium rerum decimam exigeret. Ea Thuringiam ab Henrico IV. ad Dietericum Marchionem Misniæ transtulit, *Rivand, in Chron.* Alber-

bertum Megapolensem Sueonum& Gothorum Regem regno exuit, & ad Margaritam Daniæ reginam detulit. *Iohan. mag. lib.* 31. Achæo Lydiæ regi suspendii causa extitit. *Ovid. in Ibid.* Nec nullam istius seditionis causam videntur habere subditi, quandoquidem se lanam quidem, sed non sanguiné debere Principibus sciunt: sicut Tiberius, cum increparet præfectum Ægypti, quod severius tributa exegisset, Tondere, inquit, oves meas, non deglubi volo, & nota est vox Alexãdri: Hortulanũodi, qui ex radice olera excindit. Diximus supra, quod Dominis in suos subditos plus liceat, quam Regibus in suos. Atqui Corinthiorum Tyrannus Periander, solis fori & portuum tributis contentus fuit, tributum nõ imperavit; *Heraclid. in Plit.* & Pisistratus vix etiam decimas ab Atheniens. accepit, *Plut. in Pisist.* Turcam, quamvis sit Dominus suorum subditorum, nihil tamen ex censu subditorum ad res suas conferre, autor est *Menav. l. 3 c.* 20. quod putet majestate indignum esse, subditorum sudores devorare, & Selymus I interemit Bassam Bostangi generum suum, quod provinciam suam nimiis tributis onerasset. *Vass. in Selym.* Quin & Mahometh in testamento suo deploravit, quod semel extra ordinem tributa imperasset. *Comin. lib.* 10. *bell. Gall.* Quis igitur Pescennino non irasceretur, qui etiam aerem censeri vo-

ri voluit? *Spart. in Pesc.* Quis censum Syracusanorum non execretur, qui quinque annorum spatio, universas ciuium facultates, ad fiscum traduxit? *Arist. 5. polit pag.* 475. aut Chilperici regis Francorum, qui multos possessores bonis in integrum exuit? *Gregor. Turon. lib. 3. in hist. Franc.* Quis non detestetur Cephalationem Leonis Isaurii, *Constitut. 1. & 2. Leon.* Chrysargyrum Constantini *Zosim. Zonar. in Const. Evagr. lib. 3. &* ἐπιβολὴν Iustiniani? *Suid. in voc.* ἐπι. Intueatur aliquis Hippiam Atheniensem & non expuat, qui pro quolibet mortuo vel nato cive, mensuram unam hordei, alteram tritici, cum obulo uno poposcit. *Arist: 2. & Oecon.* Forth 4. rex Danorum, quos sibi subjugarat, Saxonas pro quolibet membro cubitali tributum pendere coëgit *Saxo Grammat. lib. 6. Crantz. 1. Dan, c. 36.* Theodosius I. censuit etiam vestem, quæ pudenda tegebat, *Zosim. in Theod.* & Theodora uxor Iustiniani nonnullis tributa indixit, quod de religione malè sentirent, aliis quod lascivè viverent, *Evagr. lib. 4. cap.* 30. quod & *centuriatores Magdeburg.* annotarunt *Cent. 6. cap. 3.* Non est igitur mirum, si ad extremam inopiam adacti cives hisce tributorũ crebris & duplicatis impositionibus, ex servitute se liberare, & res novas moliri cupiant, quibus quomodo obviam sit eundum, paulò post dicemus.

Octava

Octava causa est ἐρίθεια, quam vulgariter coitionem humilium interpretantur, quia ἔριθοι vocantur *Hesiod.* & *Homer.* humiles & abjecti homines, qui agros colunt, aut telas ex lana texunt. Cæterum quia facilius Rempub. evertunt conspirationes magnatum & potentum, quam abjectorum hominum, quare has *Arist.* exclusas velit? Certè *Machiav. l.* 3. *disc.* 6. stultissimam ait esse conjurationem vilium hominum, quippe cum prudentiores ex *Arist.* 3. *Ethic. c.* 3. sciant consilia debere ad ea dirigi, quæ sint possibilia: his autem, quia & facultate & occasione destituuntur, conjurationem in actum producere, tantum non impossibile videtur, aut certè cum certissimo discrimine vitæ perpetrandum est, sicut & neminem ferè eorum mortem evasisse videmus: nec Quintianum, qui præ foribus Amphitheatri in Commodum gladium strinxerat: nec Hispanum, qui Ferrando Hispaniæ regi cultrum in collum defixerat: nec Iesuitam, qui Henrico Galliæ regi manus intulerat: nec Derusium sacerdotem Turcicum, qui in Bajazethem telum torserat: nec Thomæ Perci ministrum, qui Iacobi VI. regis Britan. palatio pulverem bombardicum supposuerat. Quanquam hi non tam conjurationis membra & consiliorum participes erant, quam ministri, à potentioribus ad perpetrandum facinus conducti,

aut

aut religione perfuafi. Nona caufa eft ὀλιγωρία, quando per incuriam Refpub. datur adminiftranda iis, quibus præfens ftatus jam dividiæ eft & odio, ficut Heracleodorus, Ariftocratiæ infenfus, cum ex dominantium numero factus effet, Oreo, Eubœæ urbe, Democratiam inftituit & Lycurgus, cum Rempub. utpote regius tutor, in manu haberet, & jam poteftatem regum oderat, ejus tantum non nomen abolevit. *Plutarch. in Lycurg.* Valerius, qui ob ftudium plebis Publicola ufurpatur, cum interfecto Bruto caput Reipub. regeret, qui per leges fuas, paulò poft fecuto populari ftatui viam aperuit. *Livius lib.* 2. *Plutarch. in Publ.* Quod cum fcirent Lacedæmonii, inque eo à fe peccatum viderent, quod Paufaniæ qui Perfis favebat magis, quam patriæ, rerum fummam commififfent, non tantum illi imperium ademerunt, fed domum revocatum, in templo fame interfecerunt: *Thucyd. lib.* I. *Ariftot.* 5. *polit. pag.* 428. *Paufan. in Lacon.* perinde ut & Carthaginenfes Hannoni imperium abrogarunt, quod populari libertati fuccenfere & regnum fpirare crederetur. *Plutarch. in lib. de ger. Rep.* Intelligebant hoc quoqueRomani non tantum patres, fed & plebs, utpote, quorum illi nullos, ni i Claudios, Manlios, Furios, Quintios, in magiftratibus malebant: hæc verò Menenium, Sicinium, Virginium, &c.

eò quod utrique eò vergere Rempub. ſcirent, quò eam magiſtratus propendere ſinerent. Nec alia de cauſa Cato tam obſtinate obſtitit Cæſari, quam quod ejus animum altius quicquam, quam quod Democratiæ conveniret, agitare deprehenderet. Nam & Sylla, ex moribus ingenium æſtimans, Pompejo dixerat: Cave tibi illum puerum malè præcinctum, Vnde locum traxit Cicero, qui rogatus poſt victoriam Cæſaris, cur in electione partis erraſſet: Præcinctura, inquit, decepit me. *Macrob. 2. Satur. cap. 3.*

Decimam cauſam vocat Ariſtot. τὸ παρὰ μικρὸν, eamque ſic explicat 5. *pol. pag.* 431. quando propter parvam differentiam nihil intereſſe putamus, id eſt, quando putamus, hoc conceſſo, nihil deceſſurum Reipub. Sed *ut ait Liv. l. 7.* quamvis parva ſint hæc, tamē parva hæc non contemnendo, majores noſtri, maximam hanc rem fecerunt, de quo *Scip. Ammir: l. 16. diſc.* 1. Piſiſtratus certè ea ratione Tyrannidem occupavit, quod pro defenſione contra optimates, parvam manum ſatellitum à Rep. exoraſſet, cujus auxilio ſenſim Tyrannus evaſit. Eodem fuco illinebat Pericles Athenienſes, quod ſe curatorem tantum diceret, ne Princeps eſſe intelligeretur, *Thucyd: lib.* 2. Perinde ut Auguſtus, qui licet teſtamento ſibi traditum imperium retineret, tamen

men libertatis & populi defensorem se dici voluit, ut parum sibi decessisse populus crederet. *Tac*: 1: *Annal*. Poterat exemplum cepisse à Iulio Cæsare, qui, licet se dictatorem perpetuum fecisset, sub quo reliqui magistratus cessabant, *Plut: in Probl*: ipse tamen quasi ex indulgentia tam sollicitè omnes etiam summos magistratus instituit, ut cum pridie, quam abiturus à Consulatu erat, Maximus Cons. moreretur, in diem unum reliquum Caninium Robelium surrogaverit, *Plut: in Cæs*: in cujus Consulatum jocatus Cicero: Consulem, inquit, habemus vigilantissimum, qui in toto suo magistratu somnum non cepit, *Dion in Cæs*: cumque salutatum eum iret: Maturemus, ait, priusquam ille abeat Magistratu. *Macrob*. 2. *Sat*. c. 3. Ideo faciebat Cæsar, ut plebi imponeret, ne sibi surreptam esse potestatem sentiret, in qua re Tiberium, si quenquam alium, magistratum judicat *Tacitus*, ut supra diximus. Atque hoc est, quod *Arist*. dicit, Ambraciæ parvum ab initio fuisse censum, quem cum non curarent cives, factum est, ut nullus postmodum observaretur. Vt enim in vita privata, *dicente Demosth*. 4. *Philipp*. sic & in Repub. desidia & socordia quotidiana non in singulis statim, ut quicquam est neglectum, sed in summa rerum apparet Ita, *dicente Sturm: in serm. de bell. Turc*. exhaustum est imperium, dum nunq

agellus, nunc ædicula, nunc pagus, nunc aliud quoddam cœnobiis & religioni donabatur, quod jam ante *Alberic. in l. 3. de quadrien. præscript. C.* dixerat. Pontifices Ecclesiæ Romanæ insigni astutia, nunc imperium attollendo, nunc deprimendo, sensim omnia & cælestia & terrena, & spiritualia & temporalia, pedibus suis subjecisse, &c.

Habet autem hæc causa potissimùm locum in Democratia, propter imperitiam vulgi, quod quantum sit in parvis initiis instar, non intelligit & proinde à δημαγωγοῖς, aut plebejis oratoribus facile seducitur, quos idcirco *Arist.* peculiariter numerat inter causas, Democratiam corrumpentes. Nam qua de causa *Modestin. dixit. l. unic. ff. ad l. Iul. Ambit.* ambitium in Monarchia locum non habere, ex eadem Oratoribus & id genus cæteris minus ibidem loci est, quam in Democratia, quippe quam *Plato* nundinas populares vocabat, de qua & *Petronii in Satyr.* Versus interpretamur: Nec minor in campo furor est, emtique Quirites ad prædam sceptrumque lucri suffragia vertunt, Venalis populus, venalis curia patrum, &c. Idque accidit propter imperitiam & mobilitatem vulgi. Dum enim in dubio est animus paulo momento huc illuc impellitur, *ut ait Comic.* Plebs verò utpotè omnium rerum dubia & imprudens, nunquam in una re qua-

re quapiam certo quieſcere novit, ſed ſemper ſcinditur incertum ſtudia in contraria vulgus, ſicut & Accius Tullius de Volſcis querebatur: Nimio plus, quam velim, noſtrorum ingenia mobilia ſunt, *Liv. l. 2. & Agath. teſtatur l. 3.* Vulgus ait, ſemper novitati ſtudet & mutationibus delectatur, id quod prolixè enarrat *Scip. Ammir. l. pen. diſc. 4.* Vnde fit ut facilè patiatur ſe auribus duci vulgus, quoniam, *ut ait Pub. ap. Polyb. l.* 11. Multitudo talis eſt, quales habet Duces & Conſiliarios: imprimis ſi lenocinia orationis acceſſerint, quorum tantum fuit pondus apud Argivos, ut plebs iis perſuaſa 2200. nobiles trucidarit, tantum, quod oratores nobilitatem contra plebejos conjuraſſe dictitarent. *Halycan. lib.* 15. Pericleæ orationis tantam vim agnoſcit *Thucyd.* ut, quamvis victus, negando tamen, populo ſe victorem perſuadeat. *Plut. de ger. Repub.*

De Demoſthene ſcribit *Plut. in Demoſth.* quod ipſo loquente pacem & bella populus Athenienſis ſuſceperit, ſuſcepta depoſuerit, fœdera cum regibus junxerit, juncta quoque diſſolverit. E contrario, cum dicendi facultate minori præditus eſſet Nicias, vicit facundia Alcibiadis, nec ille, quam malè ſucceſſuram prouidebat, expeditionem diſſuadere potuit. *Plut. in Nic.* Noſtra ætate, *ait Clapmar. lib. 3. de arcan. Rerumpub. cap. 22. &*

Tholoss. lib. 7. de Repub. cap: 18: nu: 14: Demagogorum locum subierunt quidam ex ordine sacro, (qui pudor est religionis nostræ) veluti Kockisanus ille, cujus concionibus & debacchationibus Georgius Podibradius regnum Boëmiæ invasit, nec ita pridem Iacobus Bussularius Monachus, concionibus Ticiniensem populum dementavit, donec ejus Tyrannidem occuparet. *Iov. in Galeat* Hi enim eò facilius imponunt vulgo, quod faciant animos humiles formidine Divûm, Depressósque premant ad terram, *ut ait Lucanus.*

Duplici autem via Demagogi afferuut interitum Rebuspub. Velquando populo adulantes ejusque res nimis dilatare cupientes, nobilibus occasionem præbent, contra plebem consilia ineundi: Vel quando ipsam plebem contra patritios armant & exstimulant. Prior modus frequens est: ubi plebs confert magistratus, ut vult *Arist.* Tum enim, Nobilium nonnulli, quibus ad magistratus aliàs non multum spei est, populo se submittunt, prensando supplicandoque, ut aliquos sibi honores eblandiantur, qualis erat Absolon, qui in atriis stans, rogavit singulos: De qua civitate es tu? cumque audisset, respondit: Videntur sermones tui boni & justi, sed non est, qui te audiat, constitutus à rege. 2. *Reg.* Ita pessûm iit popularis status in Co, cum Nobi-

les

les congregati contra injurias plebis, ab aſſentatoribus commotę, Remp. plebi eriperent. Peſſum iit quoque Democratia Heracleenſium & Cumanorum, cum ab aſſentatoribus ejecti nobiles, recollecta manu, Remp. occuparunt.

Cum nati apud Romanos eſſent tribuni, & ut dicebat Quintius Cincinnatus *apud Livium lib. 3.* plebem, quaſi partem abruptam à cætero populo ſuam patriam, peculiaremque Rempub. feciſſent, Patres quoque *ut ait Livius l. 2.* conſilia non publica, ſed in privato, ſeductaq; à plurium conſcientia habuére. Iidem cum Pompeio urbe exceſſerunt, cum à partibus Iulii Cæſaris premerentur, & à plebe occupaturi procul dubio Remp. ſi Deo cauſa, *ut ait Lucan.* placuiſſet. Nec dubium eſt, niſi plebs Helvetiorum victoria Sembachiana potitus eſſet, quin Nobiles populares ſtatus fuiſſent immutaturi. Alio modo plebs ipſa patritiis eripit Remp. inſtimulata ab aſſentatoribus, qui, dicente Bione, ſicut amphoram anſâ cocus, ita illi uulgum auribus circumducere poſſunt. *Plutarch. de Vitioſ. verecundia.* Tales fuerunt, Apud Athenienſes Cleon, quem *Ariſtoph: in fab.* exagitat: apud Romanos Sicinius, Icilius, Canulejus, Grachi, Clodius, &c. de quibus recte ſcribit *Ariſt.* quod olim evaſerint Tyranni, cum minores eſſent Reſ. ipſique Demagogi adhuc arma tractarent.

Nam Pisistratus apud Athenienses, cum oppugnatis Pediacis, quos *Plutarch. in Sol.* vocat etiam Pedieas, in favore plebis se obfirmasset, paulò post Tyrannus evasit. Eadem via Panætius apud Leontinos, Cypselus apud Corinthios, *Arist. 5. polit. pag.* 455. Cicero de fat. Theagenes Megaris, Dionysius Syracus. ad Tyrannidem progressi sunt, Romæque, quod Cassius, Metius, Metius, M. Manlius frustrà tentarant obtinuit Cæsar, adeò ut rectè dixerint *Arist. 5. pol. pag.* 454. Cuncti ferè Tyrannidem occuparunt, facta sibi fide apud plebem, & *ibid. pag.* 448. πολλὰ τῶν δοκούντων δημοτικῶν λύει τὰς δημοκρατίας. Hoc enim est Demagogorum Sophisma, ut dum se plebi servire simulant, potentioribus viam occludant, sibi verò ad Tyrannidem aperiant.

Vndecima causa est dissimilitudo hominum in Repub. quæ frequenter inducitur, quando peregrinorum multi recipiuntur, & imprimis, vel veris civibus æquantur, vel etiam præponuntur. Vnde meritò miraretur autor nescio quis, in Rep. Romanor. homines dispari genere, dissimili lingua, alios alio more viventes, tam facilè coaluisse, nisi primordia Romanorum sciremus perpetuis seditionibus turbata & conquassata fuisse, adeò ut *Aristot. 5. polit.* rectè dixerit: Omnem civitatem, quæ recepit extraneos,

neos, tumultibus expositam esse, imò Sybaritas, Thurios, Byzanthinos, Zanclæos, Amphipolitas, ex patriis urbibus peregrini, qui ab iis recepti erant, ejecerunt. Vnde Regulus quidam Comnanum rectè admonuit? videat, nec aliquando Græcorum colonia, cui Massiliam pater ejus ædificandam concesserat, inquilinos ejiciat. *Iustin. lib.* 43. Nam Apolloniatæ & Syracusani, licet sedibus suis non ejicerentur à peregrinis, seditionibus tamen intestinis agitati sunt, sicut & Stockholmienses à Belgis, *Ioh. Mag. lib.* 21. & Budenses à Germanis. *Fulgos. lib.* 9. *c.* 7. *Æn. Sylv. in hist.* Nec ineptè *Dantes*, quod novos iterum hospites Florent. adoptarent, exclamat: Hanc iterum fore causam discordiarum interitusque Reip.

Accommodat *Aristot.* 5. *polit. pag.* 457. hanc causam ad Tyrannidem, quam jam antea ad Aristocratiam contraxerat, quod, ut *Idem* docet *pag.* 475. 478. Tyranni utpote civib. parum fidentes, facilè extraneos civibus ascribant: Optimates verò, cum pauci numero sint, si discordia ipsis incidat cum plebe, cogantur ad externa auxilia confugere, quæ pluribus Rebusp. exitiosa fuisse compertum est.

Ideoque prudenter Aratus, cum Achæi contra Lacedæmonios viderentur sibi præfecturi Antigonum tutorem Philippi Macedon. in medium procedens, consili-

filium illorum redarguit. Fore enim, ut devictis Lacedæmoniis etiam Achæos sibi subjiceret: *Polyb. l.* 2. & legatus Acarnanorum in concilio Lacedæmoniorum cum Ætoli vellent Romam contra Philippum accersere, dixit: Vos nebulam ex Hesperia contra Philippum excitabitis, sed quæ mox totam Græciam inumbrabit. *Polyb. l.* 9. Magna enim stultitia est, ait *Polyb. l.* 2. tantam, præsertim Barbarorum hominum copiam in urbem inducere, quæ aut viribus, aut multitudine magis, quam cives polleat. Rheginorum Aristocratia ita pessum iit, cum Optimates contra adversarios suos ex Imera urbe Veteranos in auxilium devocarent. Illi enim ejectis adversariis, etiam à quibus vocati erant, ejecerunt. *Iustin. l.* 4. Iidem Rhegini, cum contra Carthaginenses præsidium Romanorum peterent, ab eodem oppressi sunt. *Polybius lib.* 1. Subtilius Catanenses, qui cum Athenienses contra Syracusanos excitos imperium affectare subolfacerent, exercitum eorum dimiserunt. *Iustin. lib.* 4, quod & C. Martius Rutilius fecit, cum Campanum præsidium contra Campanorum libertatem quicquam moliri intelligeret. *Livius lib.* 7.

Infinita sunt exempla eversarum vel occupatarum Rerumpublicarum, à mercenariis & peregrinis militibus, quorum unum atque alterum sufficit ad no-

strum

ſtrum inſtitutum delibari. Gothi, quos Arcadius diu pro auxiliis foverat, poſtquam Stiliconis machinis defecerant, imperium occidentale occuparũt. *Zonar. in Arcad.* & Honor. Turcæ eripuerunt Palæologis imperium occidentale, à quibus evocati erant in auxilium contra tumultuantes Nobiles. *Gregor. in hiſtor.* Idem jam ante Veneti & Flandri à Comnenis abalienarant, cum Alexio Angelo ſuppetias tuliſſent. *Nicet. in Annal. Alex.* Dux Beneventanus à Sarracenis, *Sigon. in hiſt. Ital.* & Guido rex Hieroſolymitanus à Solydano Ægyptio principatu ſpoliatus eſt, cui antea opem tulerat contra Raimundum. *Car. l.* 4. Ita Britanni Saxonas Anglos deduxerant in Britanniam contra Pictones, & ab iis regno exuti ſunt. *Diac. in Theod. Ium.* Ita regem Cambajæ de regno dejecit Solymannus, cujus opem implorarat contra Portugalenſes. *Vaſc. in Sleym: Damian. a Goes lib.* 1: *bell:* Camb. Ita Vladiſlaus Locticus perdidit arcem Gedanenſem, cui defendendæ, præſidium Cruciferorum impoſuerat. *Cromer: lib:*11: Propterea *Machiavel. lib:* 2: *diſc*: 20 Neque principes, neque Reſpub. ſine periculo uti poſſe auxiliario & mercenario milite: Idque non tantum in bello, ſed & in pace, quando Optimates ſibi minus fidentes, aliorum Principum arbitrio& fidei ſe concredunt. Nam cum populus Romãnus arbiter captus

tus esset ab Ancinis & Ardeatibus de agro quodam dubio, populus eum sibi adjudicavit, *Plinius lib.* 3. & Philippus Macedo à dissentientibus Græcis ad dirimendas controversias accitus, solitus est utramque partem occupare, *Iustin. lib.* 9. Usque adeo tutum non est in patrocinium peregrini cujusdam salutem suam reponere.

Addam adhuc unam causam, videlicet mutationem Religionis. Nihil enim, *dicente Cromer. lib.* 2. *hist. Polon.* æquè valet ad moderandas stabliendasque Resp. & ad religandos animos hominum, semper *ut ait Tacit.* 1. *Ann.* ad superstitionem mobiles, quam religio. Quod cum sciret Numa, *teste Liv. l.* 1. omnium primũ, rem ad multitudinem imperitam, & istis seculis rudem efficacissimam, Deorum metum injiciendùm ratus est, utque sancita ejus plus autoritatis haberent, à Nympha finxit proficisci, sicut & Minos, & Lycurgus, & Seleucus Locrensis & multi alii, quos enarrat *Cyr. Spont. part.* 2. *cor. dol. prin.* ad Deos legum suarum originem retulerunt, de quo *Polyb. lib.* 10. ita scribit: Mihi non videtur Lycurgus adeò superstitiosus fuisse ut per omnia Pythiæ obsecundans Remp. constituisset, nec Publ. Scipio somniis & divinationibus ita deditus, sed quoniam uterque multos mortales videbant, nec Paradoxa facilè amplecti, nec res graves audere sine periculo

riculo Deorum aggredi, Lycurgus sua acceptiora reddebat, quod à Pythia profe-cta fingebat: Publius verò, quod propositum suum publico consilio exequeretur. *Polyæn. l. 8. Stratag.* Quapropter callidus rerum agendarum Magister Lysander, ut propositum suum de abrogandis regibus populo persuaderet, nisus fuit oracula corrumpere, ut illud populum facere juberent, *Polyb. in Lys.* ratus, vulgum non alia ratione facilius permoveri posse: quo consilio etiam Pisistratus finxerat se à Minerva in Tyrannidem immissum fuisse, *Polyæn. l. 1. Stratag.* & Hanno Carthaginensis ex avium vocibus, quas domi eas docuerat, augurium ad occupandum dominatum quæsivit. *Ælian. lib. 14. var. hist. Nicet. l. 3. Ann. Isaac.* Caligula quoque ad populum commentus est, se Castoris & Pollucis familiaritate uti, *Dio. in Calig.* & Attalus, cum Gallis congressurus, victimam ante aciē mactavit, & victoriæ prædictionem manui inscriptam, particulæ cuidam victimæ impressit, eoq; portento ita animavit exercitum, ut certam reportarit victoriam. *Polyæn. l. 8.* Alexander M. cum in Indiam proficisci certus esset, Vtinam, inquit, Indi quoque me Deum crederent, *Curt. l 8.* Quippe, qui sciebat non alia re magis terreri posse homines, quam superstitione, quod & Rom. patribus incognitum non fuit, qui aliis comprimen-

dæ ple-

dæ plebis remediis destituti, tandem ad superstitionem confugerunt, auspiciaq; turbari à plebe dixerunt. *Liv.l.5.* Patres, inquit, non vi agebant, sed precibus, & inter preces multa Deorum mentio erat, religiosum parti id maximè fuit. Sicut & adversarii Ludov. Pii, cùm in cæteris frustrà essent, tandem sub specie religionis illum accusarunt, & ab imperio demoliti sunt. *Annal. German. in vit: Ludovv.* Hinc est, quod *Machiav:* disputat, 1.*l.disc.c.*11:12:*&*:13 Romanos religione maximè solitos moveri, quod *ex Valer: Max:* desumptum est, qui eos, ait omnia post religionem ponenda duxisse, etiam in quibus summæ majestatis decus conspici voluerunt. Nam devotio utriusque Decii tantum ardorem intulit animis, ut tum à Latinis, tum Samnitibus extremas reportarent victorias. *Liv:l.8.&* 10. Et Deorum, quibus imperium steterat, *ut ait Virg.*1. *Æn.* id est, tutelarium, evocationes, urbiumque secutæ devotiones, quarum typos describit *Macrob.* 3.*Sa:c:9:ex l:2:rerum recondit. Sammonici Sereni*, unde profectas putabimus, nisi ex opinione religionis? Quid, quod *Flor.* scribit *lib.2:cap:6:* Summa fœderum Romanis religio est, an non ex metu deorum profectum est? Reverentia enim Deûm non consistit tantum in sacrificando, sed & servando juramento, *ut vult* Isoc. *in orat.* 1:*de Hipp.* Cum nulla-

rati

ratione ad delectum habendum plebs adigi posset, Quintius Cincinnatus injecit mentionem juramenti, Valerio antecessori suo præstiti, & quod voluit, obtinuit. Nondum, *ait Li.l.3.* hæc, quæ nunc tenet seculum, negligentia Deûm venerat, nec interpretando sibi quisque jus jurandum & leges aptas faciebat, sed suos potius mores ad eas accomodabat. Nondum quippe noverant illud oraculi Delphici: Mors rapit hos etiam, qui fœdera servant *Nicet. 6. Annal. Man.* sed instituta Numæ servabant, quem *Liv.l.1.* testatur effecisse, ut fides, ac jus jurandum propulso ll. & pœnarum metu, civitatem regerent. Quod verò *Machiavell .c .11. in fin.* addit: Religionem à Numa institutam fuisse maximam partem felicitatis Romanorum, quod & *Sturmius ser. 2. de bell. Turcic* de religione Turcarum enunciant, non rectà interpretatur aut impugnat, *Antima. lib.2. theor:6.* quia non ab Ethnica religione tanquam causa, cui Deus benedictum voluerit, hanc felicitatem derivat *Machia.* ut fortasse fecit Capelius advocatus Regius, cujus meminit *Antimach.* Sed, quia ista religio bonarum legum & Institutorum origo fuit. Propterea enim fidem & fœdera servabant, propterea legibus & magistratibus se subjiciebant, quod secus facientes Deum supplicio affecturum credebant. Nam Cosniga dux

Thra-

Thracum, tumultus & inobedientiam suorum compressit, quod multis confectis scalis, minitaretur, se in cœlum ascensurum, eosque coram Iunone accusaturum, *Polyan. lib.* 7. Tanta tum erat Deorum reverentia, qua & Americanorum nonnullos Columbus sibi subjecit, quod Lunæ Eclipsi abusus, eam illis irasci diceret, quod se non recepissent. Nec apud Rom. tantum, aliasvè meliorum temporum gentes, tanta vis superstitionis fuit, sed etiamnum pondus habet apud nos, tam qui Christo nomen dedimus, quam qui Ethnicorum tenebras sequuntur, Nam Henricum IV. Imper. quidnam exuit imperio, nisi superstitio? *Sigon. 9. hist. Ital.* quid Fridericum I. subjecit pedibus Alexandri III. Pontif. *Cario lib.* 4. quid denique totam Christianitatem transvexit in Asiam, ad expeditionem sacram, *In addition. ad Schafnab. Car. & Peuc. 4. Chron.* nisi superstitio? Superstitio denique, ut Otho Imper. dicebat, eò progressa est, ut imperium, amore ejus seipsum exhauserit. Bononienses sanè eò perduxit, ut Iohannem VicenotinumMonachum libenter pro Tyranno acceperint tantum, quod crederetur cum Deo colloquia miscere. *Fuglos. lib.* 1. *c* 1. Savanorola, quod divinis putaretur frui revelationibus, magnam partem Florentinorum in regis Franciæ partes permovit, quem prædixerat in Italiam venturum.

Comin.

Comin. lib. 4. & 5. bell. Neapol. Machiavel. 1. disc. c. 11. Memorat *Florus lib. 3. cap. 19.* de Eumo, Syro quodam, qui fanatico furore simulato, dum Syriæ Deæ ceremonias jactat, ad libertatem & arma servos quasi numinum imperio excitavit idque ut divinitus fieri probaret, in ore abdita nuce, quam sulphure & igne stipaverat, leviter inspirans, flammam inter verba fundebat. Hoc miraculo primùm duo millia ex obviis, mox jure belli refractis ergastulis, 40. amplius millium fecit exercitum. Eadem fallacia Mahometis regnum crevit, qui callidè morbo suo abusus, se ad Dei colloquia abripi fingebat: *Schiltberg. in hist.* & Sophi Persas à Turcis simili fraude ablectavit, quod sè ex domo Alle fingeret, cui sciebant à Mahomethe Calistratum destinatum fuisse. Nec aliter se armavit Seriphnis in Africa, qui eum sub prætextu ejiciendorũ Christianorum parvam impetrasset à rege Fessano manum, mox ex concursu plurium Barbarorum justum collegit exercitum, & regem Fessæ & Maroco regno exuit. *Boter. 2. part. Cosmogr. l. 3.* Vix hodie invenias ullũ bellũ, ullam seditionẽ cui non religio prætexatur; quanquam *Scip. Ammir. lib. 3. disc. 10.* rectè ostendat: Esser cosa scelerata ricuo priisii nostri disegni, sotto il zelo della religione: nec id novum ẽst Sophisma, aut hodie herive primum intro-

 ductum,

ductum, sed jam olim Lacedæmonii, cum bello peterent Athenienses, ejus causam sacram ementiti sunt, videlicet quod Athenienses piaculum ab urbe removere nollent. Erat autem piaculum, quod retinerent progeniem virorum, qui Eumenidum templum spoliarant, inter quos erat etiam Pericles *Thucyd.l.1.* Philippus item Macedo, dux Thebanorum creatus contra Phocenses, bello sacri nomen dedit, militesque lauru, quasi Dei injurias vindicaturos, coronavit, *Iust. l.* 8.

CAPUT V.

De Remediis contra prædictas corruptiones & earum causas.

COgnitis causis *Aristot.5.polit.* facilem putat esse cognitionẽ remediorum, ut pote, quæ perinde ut in Medicina, à contrariis desumi debent. Contraria enim contrariorum esse remedia, *in lib. Meth. Galen.* satis superque ostendit, quicquid *Paracelſ. in Paramir. Chirurg. Mag.* passimque alibi, & ex eo *Severin.Dan.in Id. Medicin.* contra disputent, dũ inter morbi depulsionem, & virtutis conservationem nõ distinguunt, in quo adhuc labitur *Quercetan.l.2.defens. Medic. Hermet. c.ult.*

a.ult. licet cæteris subtilius rem declarare nitatur.

Sunt autem remedia in duplici differentia: alia aperta, alia arcana. Sicut & duos corruptionum modos supra nominavimus. Arcana voco ex *Tacito*, quæ *Aristot.4.pol. cap.13.* vocat σοφίσματα 5. *polit. cap. 1.* προφάσεις Polyb. ἐπικρύφια. *Herodia.in Max.* τὰ ἀπόῤῥητα κρυπτά: *Livius* puer hanc phrasin exprimere solet: arte agere. Vocat autem *Tacitus* arcana, quod eum, erga quem adhibentur latere soleant. Fortasse est ἀπάτη δικαία, *Æschyli*, aut dolus, quem Servius definit, *l. 1.ff.de dol.* quando aliud agitur, aliud simulatur agi. Sed sicut Labeo Serviũ impugnat, quod sine simulatione aliquis decipi possit: ita arcana quædam sine simulatione procedunt, utpote, si quis juventutem sibi ab initio ad eam formam Reipub. instituendam sumat, quã introducere meditatur: alia verò simulate aliud promittunt, aliud præstant, quod vocabat *Cicero lib.3.de nat. Deorum*, peccare in Repub. cum beneficio. Errat enim, qui negat, magistratibus ut & medicis erga ægrotos aliquando mentiri licere, ex sententia *Platonis & Xenophontis*. Nam Imperator Fridericus I. adagii vice usurpavit: Qui nescit dissimulare, nescit imperare, quod unicum Ludovvicus XI. rex Gall. à filio suo disci voluit.

luit. *Æmil.lib.*10.Sertorius, qua ratione autoritatem sibi conciliavit, & militem in stipendiis continuit, nisi quod temporibus difficilimis ad milites mentiretur, si mendacium prodesset, & literas compositas pro veris legeret, & somnium simularet? &c. *Gellius lib.16.cap.22.* qua justa fraude etiam Eumenem pulchrè usum fuisse autor est *Plut. in Eumen.* & de Cicerone scribit *Paterc. lib.2.* quod insito amore Pompejanarum partium, Cæsarem tamen laudandum putasset. Aliud quippe dicebat, aliud intelligi volebat. Infinita occurrunt apud autores id genus Sophismata, quæ, qui reprehendere velit, non minus causæ habebit ad reprobandos medicos, qui, *dicente Lucretio*, absinthia tetra medentes cum dare conantur, prius oras pocula circum, Contingunt mellis dulci flavoque liquore. Vt puerorum ætas improvida ludificetur Labrorum tenus: interea perpotet amarum Absinthii laticem, deceptaque non capiatur. Nam Appius Claudius, roganti tribuno, quare plebejum Consulem fieri non oporteret, ut fortasse verè, ita parum utiliter in præsens certamen respondit: quod nemo plebejus auspicia haberet. Plebs enim ad id maximè indignatione exarsit, quod auspicari, tanquam invisi Diis immortalibus, negarentur posse: nec ante finis contentionum fuit, quam victi tan-
dem

dem patres, ut de connubio ferrent, concessere. *Livius lib.4.* Proinde magnis sæpe tumultibus vias occludunt hæc arcana, si probè admoveantur, quæ nos propterea cum cæteris commiscebimus. *vide Clapmar. in libro de arcan. Rerumpublicarum.*

Curandi verò processus iterum Medicorum Methodum imitatur. Nam aut viam occludit causis corrupturis, aut jam invalescentes, amolitur, aut quando jam morbum pepererunt, morbo manum applicare docet. Quomodo causis, priusquam radices agant, repagulum objiciatur, aut quomodo in herba succidantur, id primo loco explicat *Aristot.* Sed pulchrum admiscet Sophisma, quod non tantum causæ extirpandæ sint in ipso ortu: sed quod aliquando utile sit, aut eas accersere aut, quasi in propinquo fingere, cujus rationem reddit *Plutarch. in lib. de cap. utilit. ex hist.* Equidem, inquit, histriones & cantores scenicos videmus sæpenumero in theatris pro sese remissè, ac nulla cum alacritate aut solertia agere: ortâ autem concertatione adversus alios. non seipsos modo, sed & instrumenta sua majore cum diligentia ad certamen aptare, fides explorare, accuratiusque concentum instruere, & tibiis canere: Ita & qui adversarium sibi vitæ existimationisque suæ paratum novit esse inimicum, attentius seipsum obser-

 vabit,

vabit, resque suas circumspiciet. Nam & hoc vitii proprium est, quod cum peccamus, inimicos magis reveremur, quam amicos. Eandemque rationem suo præcepto adjungit ipse *Arist.* 5.*pol.pag.*437. ut scilicet cives quasi in nocturna vigilia excubitores maneant, & *ut* 2. *Rhet. idem ait.* quoniam ὁ φόβος βουλευτικοὺς ποιεῖ: urget quippe metus, faciuntque pericula fortes, *ait Poëta Ligur.* & *Petron. in Satyr.* quantum quisque timet, tantum fugit. Securitas, enim, quam otium plerumque comitem habet, quid mali afferat Rebusp. *Livius* docet *lib.* 26. & Nasica sensit, cum plerique deletis Carthaginensibus & subactis Achæis, rem Romanam in optimo statu collocatam crederent: nunc verò, dixit periculosè res nostræ se habent, Νῦν μὲν οὖν ἐπισφαλῶς ἔχομεν, μήτε οὓς φοβηθῶμεν, μήτε οὓς αἰσχυνθῶμεν ἑαυτοῖς ἀπολελοιπότες. *Plut. in lib. ubi supra.* Id quod & Q. Metellus post devictum Haunibalem timuit, ut refert *Valer. lib.*7. *c.*2. qui & Appium Claudium sæpe dicere solitum memorat. Negotium populo Romano melius, quam otium committi, non quod ignoraret, quam jucũdus tranquillitatis status esset, sed quod animadverteret, præpotentia imperia, agitatione rerum ad virtutem capessendã excitari, nimia quiete in desidiam resolvi. Atque de suo addit *Vale.*

Sane

Hanè negotium nomine horridum civitatis nostræ mores in suo statu continuit, blandæ appellationis quies plurimos vitiis respersit. Nam, *ut Cyr. Spont. part. 1. cor. del. princip.* rectè docet, Non ha la plebe il maggior nemico alla sua salute, che il trappo facilè successo decile suæ attioni : ne il maggior maëstro per la prudenza, che il contrario fine de suoi pensieri, & *Livius l.* 3. scribit : Secundæ res extemplò urbanos motus excitarunt. Exemplo sit populus Atheniensium, qui, occiso Epaminonda, quem soliti erant revereri, in luxum effundi ceperunt, & à bellis amoti, stipendia militum in cives distribuerunt, Poëtasque magis in theatris, quam duces in bello laudarunt. *Iustin. lib.* 6. Qua de causa Pericles, ne facultatem daret otio torpescendi Atheniensibus, 60. triremes in alienas terras misit, ut stipendia illic mererentur, cum patria pacata esset. *Plut. in Pericl.* & de iisdem testatur *Plato* 3. *de ll.* quod eos metus Persarum ad concordiam adegerit, & ad virtutem extimularit, alioquin otio & securitate corrumpendos. Quin & ipsi Romani non alia de causa facti sunt præda Hannibalis, quam quod 24. annorum spatio arma magnopere non usurparunt. *Sturm. serm. 2. de bel. cont. Turc. ineun.* Meritò igitur à *Plat. l. 3. de ll.* & *Arist. 5. polit.* ad excitandas vigilias civium præscriptū est, ut aliquandò ex veter-

no, metu periculi excitentur, quod & *Frontin. lib.1.c.9.l.2. c.9.& Polyæn. lib.5.* inter stratagemata militaria reponunt. Nam Hermocrates Syracusanus, superatis acie Carthaginensibus, veritus, ne captivi. quorum ingentem manum in potestatem redegerat, parum diligenter custodirentur, quia eventus dimicationis in epulas & securitatem compellere victores poterat, finxit proxima nocte equitatum hostilem venturum, qua expectatione assecutus est, ut solito attentius vigiliæ agerentur. Idem rebus prospere gestis, & ob id resolutis suis in nimiam securitatem, somnoque & mero pressis, in castra transfugam misit, qui præmoneret, se fuga elapsum, dispositas enim ubique à Syracusanis insidias, quarum metu recepit aciem. *Frontin.l.2. Strat. cap. 9.* Eodem Sophismate Theognis dux Atheniensium, & Eudocimus, quos refert *Polyæn.*& apud Romanos Sylla seditiones militum compescuit, quod hostem in propinquo esse fingeret: *Frontin.lib.1.cap.9.* & Valentiniano, si quando præ luxuria sævire cœperit, solitus fuit Remigius copiarum præfectus novos Barbarorum motus subjicere, quos ubi leviter saltem inaudiit, statim iram remisit, & ad se rediit. *Ammian. lib.31.*

Porrò verò ad viam, causis corruptionem portendentibus, occludendam, hæc remedia potiora sunt, quæ in genere

pro-

proponi possunt. Ante omnia, quod *Tacit. 2 Annal.* dicit: Nihil esse in bello spernendum, quodque ante *Æmil. in Thrasyb.* dixerat: Nihil in bello oportere contemni, & paulo secus repetiit *Comin. lib. 3.* ne minimum quidem hostium flocci faciendum, *Scip. Ammir. lib. 18. dist.* 10. Id nō minus prudenter *Aristot. 5. polit. pag. 405. 431. 434.* in omni causa, unde Reip. aliquid periculi metuendum esset, observandum putat, quia minima sæpè scintilla in maximū exuberavit incendium, quod idem *Aristo. 5. pol. pag.* 404. docet: τὸ ἐν ἀρχῇ μικρὸν ἁμάρτημα, inquit, pro maximo in progressu habendum: Sicut enim sumtus, *ait idem pag.* 434. qui sensim erogatur, non sentitur, prout in multis regnis patet, quæ *dicente Sturm. serm. 2. de bell. cont. Turc.* primum agrum, mox sylvam, mox aliud quoddam vectigal in cœnobia & sacerdotes contulerunt, donec se ipsa exhaurirent: ita prima sæpe causa, cui sine negotio obviam iri potuisset, tam diu latet, & occultè Reip. unum membrum post alterum depascitur, donec tandem omnes remediorum vires superarit. Sera, inquit ille, sunt remedia cum vulnus jam ad extremos halitus pervenit, Propterea, quod Medici ab *Ovidio* depromserunt: Principiis obsta: serò medicina paratur. cum mala per longas invaluēre moras. Id ad morbos Reipub. eò magis trahen-

dum, quod *Polyb.* credat, altius jam progressam seditionem esse incurabilem. Vnde, recte *Tacit.* 14. *Annal.* Sæpe modicis remediis primi motus consedêre & *Cicero* .5. *Philipp.* Omne malum nascens facile opprimitur: inveteratum fit plerunque robustius. Quæ præbet latas arbor spatiantibus umbras, Quo posito est primùm tempore virga fuit. Tunc poterat manibus summa tellure revelli, Nunc stat in immensum viribus aucta suis.

Et *Ælianus* quoque *lib.* 14. maximo honore putat afficiendos, qui nascentibus malis occurrere, & ea, priusquam virium sit facta accessio, extinguere sciũt. Difficile enim est principium mali, præsertim latenter subrepentis, cognoscere, sicut & *Aristoteles* docuit 5. *polit. pag.* 437. τὸ ἐν ἀρχῇ γινόμενον κακὸν γνῶναι, οὐ τοῦ τυχόντος, ἀλλὰ πολιτικοῦ ἀνδρός. Nonnulli ad hoc delatores per populum disponunt, ut ex eorum relatione, quid cives machinentur, clanculum intelligant, quales *Aristot.* 5. *polit. pag.* 475. nominat Syracusanorum mulieres, ποταγωγίδας quæ turbis mistæ, solitæ fuerint Tyranno sensa plebis renunciare. Nominat easdem, sed viros *Plutarch. in vit. Dion. & in l. de Curiosit.* ex quò *Budæus* redarguit *Aristotelem*. quod eas pro fœminis referat, quasi non idem officium simul

mul viris & mulieribus committi potuerit, ut placet *Victorio comm. in Aristot. polit. pag.* 475. Nam & Catilina mulieres subornavit, ut consilia virorũ sibi proderent, *Salust. in Cat.* & Prexaspes per mulierem cognovit fraudes Magi, pro Cambysis fratre suppositi. *Herod. lib.* 3. Cæterum Hieron tales ὠτακουστὰς solitus fuit plebi immiscere, ut & Darius, ex quibus, quid de se sentiret vulgus loqueretur vè, intelligere posset: *Plutarch. in lib. de curios.* & Nero per theatra, idem genus homines disponebat, quos Corycæos vocabant. *Sueton. in Neron.* Claudius nec convivia inire ausus est, nisi speculatores cum lanceis astarent: quippe qui erant, veluti è specula Principis. *Suetonius in Claud.* Quia vero istis delatoribus tutò fides haberi nequit, quippe, qui non rarò culpam à nocentibus in innocentes convertisse deprehensi sunt, sicut *Marcellin.* testatur. *lib.* 14. quod per clandestinos versutosque rumigerulos, compertis leviter addere quædam male suetos, falsa & placentia sibi dicentes, affectati regni, vel artium nefandarum, calumnias insontibus affingant.

Perinde ut Theodorus Syracusanus, pro veris conjuratoribus, regis intimum amicum Thrasonem, & cæteros à latere, quicunque fingenti occurrebant, sed extra culpam erant, prodidit; *Livius lib.* 24.

merito

meritò *Aristot. 5. pol.* inter modos servandi Tyrannidem, delatores nominat. Nam Imperatores Valentinianus, Gratianus & Theodosi, *l. singuli 14. C. de accusat.* negant delatoribus in publicis negotiis locum esse, ne innocentia per calumnias periclitetur: & *Tacit. ait 4. Annal.* Delatores, genus hominum publico exitio repertum, nec pœnis unquam satis coërcitum, quos etiam vituperat *Arrian. Epicte. l. 4. c. 13. Theophrast. in Charact.*

Bonus enim Princeps longius ire, & conjurationibus remoram objicere debet, priusquam eò deveniant, ut à delatoribus detegi possint. Tum enim oportet eas jam deliberatas esse, quò pertinent graviora remedia, infra recensenda. Hoc igitur est optimum inter remedia præservativa, quia utilius est, intacta jura servare, quam post vulneratam causam remedia quærere, *l. fin. ex quib. caus. in integr. rest. non est necesse C.* & melius est occurrere, quam post exitum vendicare. *l. un. C. quand. lic. unic. sine jud. se vind.*

Deinde utilissimum est ad prævertendas Reip. mutationes, Lycurgi prudentiam imitari, qui ita leges suas conditas voluit, ut perpetuæ essent. *Plut. in Lycurg.* Videbat enim, quod *Cicer pro Flacc.* scribit, tam diu sartam tectam mansurã Remp. quam diu ex legibus nihil immutaverit. Postquam verò Spartani ab iis desciverunt, & *ut ait Aristot. 5. polit.*

pag.

pag. 430. patrimonia ad paucos pervenerunt, omnia retrò & in pejus iverunt, donec antiquam frugalitatem Agis & Cleomenes restituere niterentur. *Plut. in Agid. & Cleo.* Id enim *Machiav. lib. 3. disc.* 1. disputat, sæpe revocandam esse Remp. ad sua principia, si fortasse degeneraverit, quod ferè fieri solet. Satius tamen est ab initio ita cõstitutas esse leges, (loquor autem de legibus, quæ statum Reip. concernunt) ut non liceat civibus ab iis desciscere, idquod Thurios quidem observasse, *Diod. l.* 12. prodidit. Hi enim nulli civium potestatem faciebant, legis abrogationem petendi, nisi inserto in laqueum collo id faceret. Hac enim ratione seditiosis hominibus, omnium optimè occluditur via ad mutandam Rempub. quippe cum sciant, se in mutando statu Reip. frustra fore, quod cum omnes cives immutabilem conservare nisuri sint, idque lege jubente & cogente. Nec facilè cõsilia sua occultabit corruptor Reip. quad statim contra leges & majestatem Reip. agere convinci possit. E contrario verò, ubi semel via patefit mutationibus, planissima aperta est fenestra seditiosis hominibus, ad bonas quascunque leges antiquandas, & novas subrogandas, quæ proposito ipsorum inserviunt. Ita Romæ, cum plebs semel patribus suos tribunos extorsisset, mox etiam conjugia cum iis promiscua obtinuis-

nuisset, brevi post, omnia Senatui jura eripuit. Atque hoc est argumentum Catonis pro l. Oppia: Si, inquit, mulierum libidini, parum concesseris, nihil reliquũ facient, donec quidvis obtinuerint *Liv. lib.34.* Si verò ab initio quicquam minus aptè constitutum sit, quod necessaria mutatione indigeat, ne magni alicujus mali origo evadat, aut si progressu temporis malæ quædam consuetudines irroborarint, aut aliud quiddam acciderit, quod sui remotionem indicet, ita monet *Arist.* mutationem instituendam esse, ne à populo sentiatur, & ab aliis in exemplum trahi possit. Id quod fiet, si pristinæ rei umbra quædam, *monente Machiav. l. 1. disc.* 25. *Clapmar.l.6.de arc. Imp.cap.5.* semper retineatur, sicut Romani, exactis regibus, fasces Consuli, & Regium nomen Sacrificulo dederunt, ne regum memoria statim intercideret, *Liv. lib.* 2. & mutatio paulatim fieri permittatur. Quæ enim sensim fiunt, à paucis deprehenduntur, sicut legum 12. tab. rigor eâ ratione nemine advertente, evanuit: *Gell. lib.* 20. *cap. 1.* & Augustus, cum pace & gratia civium, universam in se transtulit potestatem, quod *dicente Dione.* quædam in tempore disponeret, quædam rejiceret ad tempus. Quod enim *Galenus 2. de comp. med.sec.lo.cap.* 1.5. *de Meth.circ.fin.* præcipit: Non statim à principio efficacissima adhibere convenit, sed à debilio-

ribus

ribus auſpicari, quodque *Crat. in Iſag. ad art. Med.* dicit: Semper illud *Meſuæ* tenendum: eſſe gradũ ſapientiæ ut ad medicinas fortes non deveniamus, niſi ubi debiles non contulerint, in omni adeò re verum eſt, cum *Concil. diff.* 111. enunciet: Omne ſubitaneum naturæ inimicum, quod *Ariſt.* 5. *pol. pag.* 486. *Tac. l.* 1. *Annal. Bod. lib.* 4. *de Rep. c.* 3. *Scip. Ammir. l.* 1. *diſc.* 5. ad Reſpublicas benè accommodant, quib. nihil detrimentoſius accidere ſolet, quàm repentè mutari. Agis enim, cum repente Lycurgi leges revocare vellet, non tantum intentione ſua, ſed & vita excidit. *Plutarch. in Ag.* Nam nihil magnum, *ait Arrian. Epict. lib.* 2. *cap.* 15. fit ſubitò, cum ne uva quidem, aut ficus.

Porrò, ſedulo cavendum monet *Ariſt.* à ſophiſmatis τῶν δημαγωγῶν, eorum videlicet, quos *Lambinus* vertit, leves tribunos plebis, eò quod populum ad libitum ſuum agitent. πολλὰ γὰρ τῶν δοκούντων δημοτικῶν, *ait Ariſtot.* 5. *polit. pag.* 448. λύει τὰς δημοκρατίας, nec multitudo ad rebellandum ſatis diſpoſita eſt, niſi autoribus ſuis incitetur, *teſte Veget. lib.* 3. *de re milit. cap.* 4. His popularibus oratoribus multis modis obviam itum fuit, vel quod ἄνευ πάθους καὶ προοιμίου perorare juberentur, ut Athenis: *Ariſtot.* 1. *Rhetor. cap.* 2. *Lucian. in Hermot.* vel quod à Republica abeſſe juberentur. Sed

in

in nostris Rebusp. oratores tantum vim non habent, nisi religionis prætextu abutantur, sicut supra ex *Clapmario & Tholoss.* ostendimus, nec aliis ad populũ concionandi facultas datur, nisi Ecclesiasticis, quib. proinde facile est, religionis metu turbare animos mortalium, & in quamcunque partẽ placuerit, ducere, id quod Iohanni Rocytæ cum Imperatoris legatis in Russiam venienti Basilides Moschorum princeps objecit. *Oderborn. lib.* 1. *de vit. Basilid.* Nam superstitio, *ut verbis Lactantii utar. lib.* 4. *cap.* 28. quæ minimis rebus magnum timorem injicit, facilè decipit, adeò ut postquam *ex Diod. Sic. lib. 4. Biblioth.* scimus reges Meroes coactos fuisse ad mortem ire, quoties Sacerdotibus placuerit, non miremur ulterius, Anabaptistam quendam frati germano ausum fuisse caput amputare, & utrique parenti potuisse persuadere, id sibi divinitus imperatum fuisse. *Surius in histor.* Imò religionis simulatio sola tantum ponderis habet ad dementandos animos hominum, ut cætera vitia;, & quid præterea cogitet quisque non videant. Erat Desiderius, Rex Italiæ, non tantum politicorum, sed & Ecclesiasticorum bonorum rapax, & tamen pius habebatur, quod Pontificem sequeretur, & ex nummis Herculis imaginem removeret. *Viterbiens. de Antiquit. & reb. Hetrur.* Erat Narses reapse violentus & sanguinarius,

rius, sed simulato cultu pietatis religiosus & pius habebatur. *Agath. lib.* I.

Tantum valet in animis hominum superstitio, ut mirum non sit, Sertorium, falsis simulatis religionibus, animum militum ita adjurasse, ut ex iis nationibus, quæ secum faciebant, cum multis præliis superatus esset, nemo unquam ab eò desciverit, quanquam id genus hominum erat mobilissimum *Gell. lib.* 15. *c.* 22. nec mirum, quod hodie sub prætextu pietatis tam multæ excitetur seditiones, quibus obviam itur, si nemini licentia detur aut facultas publicè docendi quicquam, cujus sufficientem ratione sapientibus, piis & prudentibus viris, Reipub. vel præsidibus, vel Senatoribus non ediderit, *l. Nemo C. de sum. Trinit. & fide Orthod.* Non enim permittendum est, occasione religionis hæresiumque quæstionis à quoquam Provinciam commoveri, *ut ait Imp. Nov.* 17. §. *neque de Mand. Princip.* C. Si ab Romanis exemplum capere velimus, post Vejos expugnatos Ædilibus datum est negotium, ne qui nisi Romani Dii, neu quo alio, quam patrio more colerentur. Vnde *Scipio Ammir. lib.* 11. *Disc.* 3. ostendit, non facilè debere Principes pati, ut in suam ditionem nova religio introducatur, de qua re refert *Sigism. Bar. in histor. Musc ov.* statutum Principis Muscoviæ. Sed nobis solis eorum statutis hac in parte

acquiescendum non est. Qui hujus mali remedia quærit, quod ex religionis abusu nascitur, Theologos adeat necesse est, quibus illam curam relinquimus, ne curiositatem Politicorum durius accusare habeant.

Denique ut minus obnoxia sit mutationibus Respub. cum Magistratus sua cura maximè providere possint, rectè præcipit *Aristot.* Rerum summæ prudentes & versatos præponere Magistratus, quippè cum talis sit Respub. qualem eam solertia vel incuria magistratuum efficit. Multas enim improbas Respub. prudentia magistratuum benè gubernatas fuisse testis est *Arist.5.pol.pag.* 435. & de Dione scribit *Prob. in Dion.* quod modestia sua Tyrannidem Dionysii, aliis tolerabilem, aliis acceptam fecerit. Iustinianus sanè ignaviæ nomen non effugit. *apud* Procop.1.*de bell.* Pers.*Centuriat. Magdeb. cent.6.cap.3.* & tamen ope Narsetis & Bellisarii, res maximas gessit, ita, ut in prudente magistratu non minus momenti sit, quam in rege ipso. Proinde magistratum oportet se benè gerere, tum erga Collegas suos, tum erga subditos, ne oriatur ejus merito seditio. Erga subditos benè se gerunt magistratus, si se nimium non efferant, nec damno vel injuria eos afficiant. Nam Cornelium Gallum Ægypti præfectum Augustus ignominia notavit, quod insolentius, quam

par

par erat se gessisset, statuasque & Pyramides rerum à se gestarum inscriptionem continentes, locari permisisset *Dion. lib. 53.* Demetrium verò, cum per contemtum accusatorum libellos in fluvium excuteret, universa multitudo deseruit. *Plut. in Demet.* Imprimis verò dandam operam monet *Aristoteles*, ne defraudetur, aut damnum patiatur quisq; in eo, in quo se minimè defraudari velit, utpote φιλότιμοι in honore, plebs in lucro. φιλότιμοι enim, honorum socii adoptandi sunt, ut invidere desinant: Vulgi verò lucris aliquid indulgendum, quod fiet, si magistratus à quæstu sibi temperent. Si enim officia sine quæstu sint, vulgus ea non appetet, nec aliis invidebit, dummodo rebus suis vacare possit sine impedimento. Vnde *Aristot. 5. polit. pag.* 442. probum Sophisma proponit ad removendum vulgus ab officiis publicis. Nam si magistratibus nihil lucri sit expectandum, plebs eos ne quidem recipiet: interim divitibus & nobilibus licebit eos sine obstaculo capessere. Plebs enim, dummodo ditescat, imperia & libertatem floccifacere solet sicut *Cic. in Ep. ad Attic.* innuit: An fœneratores, ait, an agricolas, quibus optatissimum est ocium, timere putas, ne sub regno sint, qui id nunquam, dummodo otiosi essent, recusarunt.

Erga seipsos rectè agunt Magistratu,

 si

si æqualiter magistratus & honores dividant, quia sunt collegæ. Hinc enim collegæ dicuntur. *secundum Messalum* .1. *de auspic.* quod sint æqualis potestatis. Non loquor jam de minoribus magistratibus, quorũ esse supra diximus, majorum jussa exaudire, sed de collegis, respiciendo simul ad causam corruptionis Aristocratiæ, 5.*pol.pag.*424. quam supra proposuimus, videlicet dissensionem mutuam Optimatum, ut ejus remedium proponamus, quod in concordia consistere facilè videre est cum *Livius lib.*3. Decemviratum apud Romanos, solo Imperantium consensu stabilem fuisse testetur. Consensus autem conservatur, si mutuum honorem sibi invicem exhibeant, quia hac de causa turbas excitabat M. Manlius, quod Furium tantum eminere videret, *Liv.l.*6. nec alter alteri potestatem eripiat. Nam, qui paris potestatis sunt, mutuò se rogare non possunt, *l.* §. *ult.l.Nam Magistrat. de Arbit .l. apud de Manumis. Vind .l. Minor.* nec sibi mutuò imperare, quia par in parem non habet imperium. Impedire quidem collega collegæ potest actionem, sicut Piso prætor peregrinus tribunal juxta Verrem urbanum prætorem posuit, ut acta ejus inhiberet, *Ascon. & Cic.libel.in Verr.* & Paulus scribit *l.apud de manumiss.* Apud eum, cui par imperium est, manumitti non posse, sed aliud est intercedere,

ali-

aliud imperando prohibere. *M. Tullius* 3. *de ll.* tum Magiſtratuum edicta valere voluit, ſi par majorve poteſtas non prohibuiſſit, id eſt, niſi interceſſerit. Alioquin æqualibus æqualis poteſtas & honor exhiberi debet, ne, qui ſe contemni videt, occaſionem habeat Remp. invadendi, ſicut Lyſandrum feciſſe conſtat, quod ubique Ageſilao poſtponeretur, *Plut. in Lyſ.* Argivi quoque, ſocietatem cum Lacedæmoniis inituri, cum regem ſuum non æquali cum Lacedæmonio, loco eſſe viderent, ad Perſas defecerunt: *Herod. lib.* 7. Quando verò nonnulli, quod à magiſtratib. excludantur, ex optimatibus tumultuantur, commodum inſtitutum eſt, ut breve ſit tempus magiſtratibus. Hoc enim modo pluribus ad publica officia aditus dabitur. Sed de hac re jam *in.*1. *parte* multa diſputavimus, ubi oſtendimus ſimul ea ratione impediri unius poteſtatem, quod & infra repetemus.

Si enim unus perpetuò dominetur, & ejus poteſtas præter proportionem augetur, & reliquis ſuccenſendi feneſtra aperitur, quippe, qui putant, ut Horatius diſputat contra Xviros, unam exaquandæ libertatis rationem eſſe, viciſſitudinem imperitandi: *Livius lib.*3. ſicut & *Ariſt.*5.*polit.pag.*452. duo, ait, eſſe, quibus populi ſtatus definiatur, libertatem, & ut plures in manu Rempublicam habeant.

Hæc jam sunt remedia præservativa, quibus subjicit *Aristoteles* ea, quæ causas ingravescentes amputant, & morbum tollunt. Cum verò ingravescant causæ per seditiones, quarum interventu corrumpunt Rempub. Primum in genere de remediis contra seditiones agendum est. Et antevertitur quidem seditio, civiumque contentio, si æqualitas observetur inter cives, quia hæc est mater amicitiarum, *ut 8.* & *9. Ethicor.* docetur, quod & *Cicero 3. de ll.* admonet: In eo, inquit, consistit salus Reip. ut tenuiores cũ Principibus æquari se putent. Hæc enim est æqualitas illa, quam *Aristot. 5. polit.* non tantum Democratiam, quanquam illam maximè, sed etiam cæteros status conservare dicit. Cæterum *Arist. 5. polit. pag. 437.* vult præterea seditionem legibus severè prohibendam esse, quia legum pœnarumque metu maxima pars hominum deterretur potius, quam utilitatis publicæ respectu ad tranquillitatem ducatur. Si verò jam seditio pullulare cœperit, nec prædicta remedia profuerint, inter Solonem & reliquos legum latores controversum est, quid facto opus sit. Solon enim puniendos putavit cives, qui in civitate seditiosa ociosi spectatores manerent, nec ad alterutram partem se applicarent. Sed aliter *Cicero ad Atticum.* Ego verò, inquit, Solonis popularis tui, & ut puto, etiam mei, legem

legem negligam, qui capite sanxit, si quis in seditione non alterutrius partis fuisset, nisi tu aliter censes, & hinc abero & filii: quæ fuit etiam sententia Q. Hortensii, quem *Cicero 2. Epist. famil.* nunquam bello civili interfuisse scribit, sicut nec Asinium Pollionem. *Paterc. 2. hist.* & Pomponius Atticus, cum in Cinnano tumultu vivere se non posse videret, quin alterutram partem offenderet, Athenas se contulit, ut dum studiis ibi vacaret, tutò aliorũ pugnas spectaret. *Corne. Nep. in vit. Pompo.* Imò ipse Solon neutri parti adhæsit, cum inter agrestes cives & maritimos seditio exorta esset. *Laërt. in Solon. Bidinus* tamen *lib. 4. de Repub. cap.* 7. in Aristocratia & Democratia legem Solonis retinendam putat, eo, quod seditiosi, ab armis & seditionibus magis terreantur, si sciant, sibi totam civitatem capiendam inimicam: quasi non aliis tutioribus & æquioribus viis deterreri possint, auxilio totius Reipub. priusquam seditio nimias vires sumpserit, & quasi una tantum esset causa seditionum, videlicet, à pravis & seditiosis civibus, qui contra Reipub. statum tumultuentur: unde facile scire possis, utri parti te applicare debeas. Sed sæpissimè initium sumit seditio à priuatis civium litibus, ubi difficile est judicium, utrius causa sit potior, tutiusque sequenda, Nam ipsum Catonem,

Lucanus, dum scribit aliter Deo aliter ipsi visum, in eligenda parte aberrasse indicat: nec Cæsar sanè tam splendidum Reipub. occupandæ prætextum, & fortasse nec causam habuisset, nisi melior pars civium tam inconsideratè Pompejo se addixisset.

In his igitur controversiis aliter privatus se geret, aliter Respub. Privatus enim civis, ad quem aliorum lites non attinent, nihil causæ habet, quare se immisceat, &, quod Reip. pestiferum evadere potest, malum adaugeat, quod potius, quantum potest, in exortu suffocari debet. Nec timere habet, ne victoris præda fiat, sicut Asinius Pollio timebat, rogatus à Cæsare, ut se ad bellum Actiacum comitaretur: Ego, inquiebat, discrimine vestro me subtraham, & ero præda victoris. *Paterc. lib*. 2. *hist*. Nam ubi depugnatum videt, ad meliorem partem tutò transire potest. In iis verò seditionibus, quæ statum Reipub. convellere videntur, non est dubium, quin unicuique civium vires ad tollendos seditiosos autores sint conferendæ.

Totius autem Reipub. seu majestatis, cui cura salutis publicæ incumbit, nequaquam est alterutram partem fovere, sed potius operam dare, ut ab utraque parte seditio extinguatur, & non statim ad majora remedia transeundo, ut suadet *Machiavel. lib*. 3. *disc*. 27. Sed à mitioribus

bus

bus incipiendo, tentanda est litigantium reconcilitio. Quod enim reconciliatio omninò desperanda non sit: ut *Machiavel.* putat, *Scip. Ammir.* docet, *lib.15 disc. ult.* & nos infra ostendemus Multi enim eatenus adhuc patriæ amantes inveniuntur, ut in gratiam ejus, privatarum injuriarum obliviscantur, sicut Aristidem & Themistoclem fecisse legimus, *Herod. lib.* 8. *Plutarch. in Arist. & Themist.* Apud nonnullos autoritas majestatis idem obtinuit, sicut populus Romanus, cum Livium Salinatorem, Neroni inimico collegam dedisset, privatarum injuriarum oblivisci coegit, ne pertinacem se exhibendo inimicum, malum Consulem ageret: *Valer. lib.4. cap.2.* & jam antea Senatus Fabium admonuerat, ne privatas inimicitias, quas cum Papyrio Cursore alebat, patriæ fraudi esse fineret, sed potius condonatis injuriis eum Dictatorem diceret. *Vide Machiavell. lib.* 47. Paulò secius Archidamus rex Lacedæmon. duos amicorum suorum litigantes in fanum convocatos, rogavit: Ecquem suarum litium arbitrum capere vellent: cum innuerent & regem pro arbitrio nominarent. Vos igitur, ait, veto hinc discedere, quoad in amicitiam bona fide redeatiis. Hæc via est mitissima; qua si non successerit, & diffidentes nec amor pateriæ nec autoritas Reipub. dimoverit, ad *Machiavelli* remedia progre-

diendum est, quæ sunt exilia & cædes.

Minanda tamen sunt magis à principio utrique parti, quam inferenda, sicut monet Apollonius *lib .5. Philostr.* dum ait: Res novas molientib. terribilem te ostende, minitando tamen magis, quam puniendo, quia compertum est, & *Machiavel. docet l: 2. disc.* 23. commune periculum sæpe capitales inimicos ad concordiam redegisse. Romanorum enim patrum & plebis contentiones sustulit bellum, à Vejis & cæteris Hetruscis imminens: Florentios compescuit Philippus Vicecomes, dux Mediolanensis. Hoc nimirum est συγκρητίζειν, quando duo inimici in tertium; à quo uter que sibi malum timebat, conspirant, & pristinas inimicitias sibi mutuò condonant. *Erasmus in proverb.* συγκρητισμός. Ea ratione Columni & Vrsini ad concordiam redierunt, cum Alexandrum VI. Pontificem viderunt eorum seditionibus abuti ad Cæsaris Borgiæ opes augendas: *Bodinus libr.4.cap.* 7. & Alexander M. Hephæstionem & Craterum ad amicitias reduxit, quod se hostem interminaretur futurum illi, qui prius læsisset. Si denique nec hoc profuerit remedium, ejiciendi sunt è Repub, aut alteruter, sicut Aristides pulsus est in exilium per Ostracismum, quod cum Themistocle vivere non posset, *Plutarch. in Arist.* aut, quod Reipub.

utili-

utilius est, uterque. Nam, qui ejicitur, ubi adversarium suum non tantum sibi præferri, sed & honoribus cumulari videt, excandescit magis, omnemque navat operam, ut vel cum interitu patriæ, inimicum de ponte dejiciat: cujus exemplum in Sertorio videre est, qui ingens illud bellum in Hispania excitavit, non alia de causa, nisi quod se proscriptum, adversarios autem in summo honore conspiceret: *Flor. Epit. l.* 90. & in Cæsare, quem nihil acutius, quam honor Pompeji stimulabat.

Apud antiquos in usu erat aliud remedium compendiosius quod non trahebat secum totius Reipub. perniciem, videlicet Monomachia, qua secum decertabant soli dissentientes, extra periculum reliquorum civium. Sed Nicolaus Papa *C. Monomahiam* 2. *q.* 4. Innocentius II. *Sigon. lib.* 11. *histor. Ital.* Cœlestinus III. *c. cura extr. de purgat. vulg.* Clemens V. *c. unic.* §. *Sane de Torneam. in Extrav. Ioh:* Iohannes XXII. *cap. eod.* Monomachiam prorsus sustulerunt, quod per eam cædes soleant committi: & legibus Neapolitanis *tit.* 32. *de pugna subl: constit.* statutisque Hispanorum, *Petr. Bellug: in Spec. tit.* 26. §: *Iesu.* nulla duelli justa causa probatur. Iam verò, si quæcunque lites armis definiri debeant sicut Fronto Danorum Rex omnia litium

ge-

genera armorum judiciis reliquit, *Saxo. Grammat. in hist. Dan.* non improbamus Ludovvici Pii decretum, qui propterea duella sustulit, nec Raotaris regis Longobard. qui tam ferino remedio nunquam utendum putavit, ne medicina sit asperior malo, quod fieri non debere *Tacitus* docet, & ex eo *Hannibal. Scot. in com. Scip. Ammir. lib. 3. disc. 2.* Nec tum probamus duella, quando adhibentur pro testimonio innocentiæ, quia Deus non est tentandus, quam rationem huic rei assignat *Nicolaus* Papa: *& gloss. c. Monomachiam 2. q. 4. & gloss. c. unic Extrav. Ioh. de Torneam:* Vnde & modus purgandi sese per ferrum candens, quo Ludovvici II. filii legitimam suam successionem, Richildis Caroli Crassi conjunx suam castitatem, *Sigon. 5. hist. Ital.* Comitissa Mutinensis mariti sui innocentiam probavit, *Sigon. lib. 7. hist. Ital:* ex eadem ratione, sublatus est à Stephano V. Papa *c. Consulisti 2. q 4. Sigon 5. Ital.* Honorio III. *c. dilecti. Ext. de purg. vulgari.* & ante utrumque à Gregorio, *c. Mennam. 2. p. 4.* Sed in hoc casu, ubi sine cæde civium controversia componi non potest, ex duobus malis minus eligendum est, minorique cum jactura Reipub. duo tantum pugnant, quam universa civitas sanguine civili perfunditur. Qua de causa Raotaris Rex Longobardorum subditorum

torum rogationibus compulsus, duellum, quod sustulisset, restituere coactus fuit, *In ll: Longobard*:quod & Philippus Bellus fecit, cum Ludovvici Pii decretum renovasset. *Bodinus lib: 4:cap:7.* Nam si Bothuelius, qui ad duellum provocabat, unius manu victus fuisset, non tot cladibus exhausta tota Scotia fuisset. *Buchan: lib: 18:* Neque nos hîc moramur *Accursii ad l: 1: de glad*:C:*& l. tum filius §:ult: ff: de leg:* 11: sententiam, aut *Luc:* Pen. *ad l:* 1: *de glad.* C. quorum ille negat Monomachiam jure permissam, hic verò jus Longobardorum, quod illam permittit, irrationabile vocat, nec audimus disputationem *Zenzelini de* Cassanis *in gloss:c. un. de Torneam. in Extrav. in vocab. Torneamonta*, qui omne duellum peccatum vocat, etiam quod David cum Goliatho pugnavit, nisi quod hunc propter instinctum Spiritus S.excuset, *arg.d. cap. Monomach. & gloss. ibid.* Nam si totum exercitum in bello confligere peccatum non est, quid vetet solum cum solo manus conferere. Propterea Fridericus Imperator, *de pac. ten. §. si quis hominem. §. si quis aliquando, §. Et similes.* in certis casibus duella permittenda putat, quod & fieri ex usu Reipub: esse censet *glossator Feudor. §. Injuria de pac. jur. firm .§. Non est de ali. feud. pat.* quanquam legibus ea præscribi non oportet: Multa enim vel

ex

ex necessitate, vel boni publici causa permittuntur, quæ aliàs non probarentur, ut supra ostendimus. Sed vide de hac re plura *apud Rebuff. ad l. 1. de gladiat. C. Pet. Iacob. tit. de duellis consuetudinariis. & Recent. ad l. Ex hoc jure ff. de just. & jure.*

Aperuimus mitiores vias, quibus singulorum hominum, sive privati sint, sive in magistratu constituti, contentionibus, & hinc oriundis seditionibus obviam iri possit: Sed quando jam plebs universa vel maxima civium pars aut contra capita & magistratus Reipu. exurgit, aut alterutrius ex dissentientibus partes sequitur, longè aliam apparet ineundam esse rationem, quia nec placet quicquam superior potestas contra vim seditionis, nec tota plebs ejici potest Proinde per arcana procedendum consilioque, *ut ait Curt. lib.* 7. non impetu opus est, &, quia mobile vulgus est, & facilè in quamcunque partem impellitur, videndum, quò palpo quasi demulsum à proposito dimoveatur. Nam, si asperius tractare velis, instar feræ est, quæ, quò durius ferias, eò efferatur magis. Accedit, quod jam in fermento situm sit. Qui verò ira incensi insidiantur, *ait Arist. 5. polit. pag.* 487. omnem cogitationem sui abjecerunt, & *pag.* 469. contentius fertur ira in adversarium, quia non utitur ratione is animi motus. Affert etiam *pag.* 487. *ibid.* Heracliti dictum, cujus & *Plutarchus*

In Mar. meminit: Arduum esse adversus iram præliari. ψυχῆς γὰρ ὠνεῖται. Animo namque em. Exemplum à Roboamo capere licet, qui cum populo diceret: Pater meus flagris cecidit, ego verò Scorpionibus, 10. tribus à regno Iudæ abalienavit. 1. *Reg.* 12. Nec App. Claudius, qui imperio consulari seditionem comprimendam putabat, uno atque altero abrupto, cæteros quieturos dictitans, aliud quicquam effecit, quam ut animos plebis magis incenderet, quos Servilii Cons. & paulò post M. Valerii Dictatoris, æqua sententia statim in viam reduxit. *Livius lib.* 2.

Qui autem istuc efficere possit, eum oportet gratia apud populum valere, qualis erat Valerius Dictator plebi adhuc ob fratrem Publicolam commendatus. Eum enim licet contra se plebs creatum Dictatorem videret, quievit tamen, quod nihil ex ea familia triste aut superbum timeret. Sed si App. Claudius tum temporis Dictator dictus fuisset, ea res, *inquit Livius libr.* 2. utique alienasset plebem periculosissimo tempore.

In secessione Aventina, noluit plebs alios audire, præter L. Valerium & M. Horatium, quos sui studiosos credebat, *Liv. lib.* 3. nec alius quisquam commodius eandem ex Sacro monte reducere potu-

potuisset, præter Menenium Agrippam, de quo *Livius lib.* 2. Placuit oratorem ad plebem mitti Menenium Agrippam, facundum virum, & quod inde oriundus erat plebi carum. Tum enim, *dicente Virg.* 2. *Æneid.* pietate gravem & meritis, si forte virum quem conspexere, silent, arrectisque auribus astant. Ille regit dictis animos & pectora mulcet. Maxime enim incipiens, & nondum adulta seditio melioribus consiliis flectitur, *ut ait Tacitus* 1. *Annal.* Ita M. Pompilius Conf. Romanus, ut erat flaminis Carmentalis lena amictus: ita in concionem venit, & autoritate sua seditionem compescuit. *Cicero in Brut.* Ita Petrus Loredanus Venetus nauticæ turbæ tumultum compressit, ad quam Senatorum nemo progredi audebat. *Bodinus lib.* 4. *cap.* 7. & Franciscus Soderinus Episcopus Vol. Florentinos habitu Pontificiali, à seditione deterruit. *Machiav. lib.* 1. *disc.* 54. Ponamus jam longius progressam seditionem, ut verba non exaudiantur, sed orator excipiatur veluti Musorinus in seditiosis castris, qui cum seditioni mixtus bona pacis ac belli discrimina differeret, armatosque moneret, plerisque ludibrio fuit, pluribus tædio, nec defuére, qui eum propellerent proculcarentque, nisi admonitu modestissimi cujusque, & aliis minitantibus omisisset intempestivam sapientiam, *Tac.* 3. *hist.*

. histor. Tum vero omnis cura in autores convertenda est. Quia, *dicente Veget. lib. 3. cap.* 4. nunquam ad contumaciam pari consensu multitudo prorumpit, sed incitatur à paucis, qui vitiorum scelerumque impunitatem sperant, peccare cum pluribus. Scipio declarat hoc similitudine apud *Polyb. lib.* 11. *Livius lib.* 28. Multitudo omnis, ait, sicut natura maris per se immobilis est, ut venti & auræ cient, aut tranquilli aut procellosi: Et causa in vobis atque origo omnis furoris penes autores est, vos contagione insanistis.

Non dissimiliter Leon legatus Atheniensium, qui vulgatâ similitudine, mari tranquillo, quod ventis concitaretur, æquiparando multitudinem Ætolorum, usus, cum in fide Romanæ societatis mansissent, insita gentis tranquillitate quiesse eos ajebat, Postea quam flare ab Asia Thoas & Dicæarchus, ab Europa Menetas & Damocritas cepissent, tum illam tempestatem coortam, quæ ad Antiochum eos, sicuti in scopulum intulisset. *Livius lib.* 38.

Vbi igitur plures autorum fuerint, objiciendæ sunt rationes, ut à seipsis ruant, quod consilium patribus dabat ille, *apud Livium lib.*6. Quin, ait, cum plebe aggredimur eum, quem per ipsam plebem tutius est aggredi, ut suis ipse oneratus viribus ruat. Nec sacrosancta, Tribu-

Tribunorum potestas aliter diminuta est, quam quod patritii, eorum quosdam suarum partium facerent, & illorum intercessionibus reliquorum acta impedirent. Ita Iustinianus Imp. seditionem pacavit, quod autores corrumperet, *Tonar. in Iust.* & Pisander Atheniensium tumultus contra se inhibuit, quod inimicitias in populo sereret, & nemo alteri sine suspicione quicquam communicare auderet. *Thucyd. lib. 8.*

Est alia via seditionem declinandi, amandatis sub prætextu quodam specioso, & cum spe melioris fortunæ, iis, à quibus seditionem exortum iri suspicio est: quæ ratio tracta est ex more Romanorum, qui seditiosam plebem in colonias deducere solebant, *Livius lib.* 10. ut *lib.* 1. *cap.* 6. diximus. Ita Rutilius Consul tumultuantibus militibus militiam remisit, sub hoc prætextu, quod ætate graves & emeriti essent. *Livius lib.* 7. Exhausta enim materia seditioni fomitem subtraxit, quod imitatus est postea Germanicus, qui seditosos milites ab incorruptis segregavit, & in Rhætiam misit. *Tacitus* 2. *Annal.* Si verò vis omninò sit adhibenda, rectius censet *Veget. lib.* 3. *cap* 4. more majorum, in autores criminum vindicari, ut ad omnes metus, ad paucos pœna perveniat: *Cic. pro Cluent.* & unius improbi supplicio multorum improbitatem coërcere, *Cic.* 3. *in Verr.*

Æquum

Æquum enim eſt, *dicente Livio lib.* 38. ibi pœna conſiſtat, unde orta eſt culpa, non tantum, quod, ut App. putabat, uno atque altero abrepto quieturi ſint cæteri, *Livius lib.* 2. ſed & quod vulgus ducibus ſuis deſtitutum, facilè turbas remittet. O funeſtus multis populus, *ait Senec. in Octav.* qui cum flatu vela ſecundo ratis explevit, vexitque procul, Languidus idem, Deſerit alto ſævoque mari, idque ob mobilitatem plebis, quæ Chriſtum divinis honoribus affectum, mox ad crucem damnavit: quæ Manlium, quem autorem ſecuta fuerat, mox ad mortem abripuit, & Meſſenios uno & eodem die abſolvit & damnavit. *Thucyd. lib.* 1. In univerſum verò populum gladium velle ſtringere, periculoſum eſt, & à crudelitate parum alienum. Nam quando imminet populorum ſtrages, detrahendum eſt ſeveritati, ut majoribus malis ſanandis, caritas ſincera ſubveniat, *c.* 25. *ut conſtitueretur diſt.* 50. *c.* 5. *ordinationis* 9. *q.* 1. Quicquid multis peccatur, inultum eſt, *ait Lucan. l.* 5. *& Sen. l.* 2. *de ira c.* 10. Neceſſaria venia eſt, ubi totus deſeruit excercitus. Quid tollit iram ſapientis? turba peccantium, idemq; *ait* 1 *de Cle.* Civitatis mores magis corrigit parcitas animadverſionum. Non diſputo cum *Boërio in tract. de ſedit.* utrũ tota univerſitas puniri jure poſſit, ſi peccaverit; ſed quid ad ſeditionẽ ſedandã

 mili-

utilius sit, quidque æquitati magis consentiat, nostri propositi est declarare.

Æquitatis enim est, & fortasse ipsius juris, ut quod *dicente Ammian. lib.* 21. in certaminum rabiem necessitas agit, non voluntas, aut quibus ignorantia vel fraudes aliorum imponunt, veniam mereantur, utpote quos misericordia magis dignos, quam pœna æstimare debeamus. Ideò Quintius dicebat ad Argivos: satis compertum habemus, duorum, aut ad summum trium in ea re, non civitatis culpam esse. *Livius lib.* 34. & Stenius admonebat Pompejum, ne ob unum fontem multos innocentes vellet occidere, se solum in culpa esse, qui amicis persuasisset, inimicosque vi adegisset ad Marianam factionem defendendam. *Plutarch. in Apoph.* A. Tullio rege hoc profectum est, qui *apud Livium lib.* I. ita loquitur: Nec ea culpa, quam arguo, omnium Albanorum est, ducem secuti sunt, ut & vos, si quô ego inde agmen declinare voluissem, fecissetis. Metius ille est ductor itineris hujus, Metius idem hujus machinator belli, Metius fœderis Romani Albanique ruptor, &c. Plena est historia laudibus eorum, qui multorum peccata paucorum cædibus passi sunt expiari, quoniam omnes ita judicant, sicut *Paulus Oderbor. lib.* 2. *d. vit. Basilid.* de Basilidis severi-

feveritate judicatum fcribit, qui licet exercitum plectere jure poterat, plerique tamen, *ait Oderbor.* in decernenda pœna mitiorem fententiam requirebant. Ideoque Theodofium coëgit Ambrofius publicè pœnitentiam agere, quod Theffalonicorum totam ferè civitatem trucidaffet, ob feditionem contra magiftratus excitatam. *Theod.lib.5. cap.17. 18. Auguftin.lib. 5. de civ. Dei. Sozomen. lib.7.cap.24.Diac.in Theod.c.præcipue* 11. *q.3.* Iuftinianum uituperat *Zonar. & Cedren.in Iuftin.* quod 4000. damnaffet ob rebellionem: Iuftinianum II. *Zonar. in Apfim.* quod, cum in periculo naufragii admonitus, ut inimicis ignofceret: Ego verò, diceret fi ulli eorum veniam fum daturus, hîc fubmergar. Mauritium & Phocam, *idem:* Adronicum *Choniat.* quod ut famelicus Leo incuftoditos greges adortus, aliis colla fregerit, aliorum vifcera devorarit, alios aliter miferrimè confecerit, reliquos in montes & præcipitia egerit. FulvioConf. Rom. ipfi juvenes Campani crudelitatem in faciem exprobrârunt, quod 80. Senatores, 300 Primariæ nobilitatis cives necaverit, cæteros fub hafta vendiderit. *Livius lib.* 26. E contrario Scipio clementia fua plus in Hifpania ferè effecit, quam Annibal armis in Italia. *Plutarch. in Scip. Livius lib.* 28. Rectè enim Livia *apud Dion. lib.* 55. Ferrum qui-

quidem cæterorum animos à cædis autore avertit, qui non propter supplicium sumptum vindicem amare, sed ob metum mali odisse solent. Sed quibus delicti venia est donata, pœnitudine ducti, benefactorem lædere in posterum verentur, & spe consequendi majora præmia, eum suis officiis colunt. Propterea Alexander M. dedentibus sese Artacinis veniam dedit, iramque rogatu civium, in autorem defectionis, Satibarzanem convertit. *Curt. lib.*2. Demetrius Vrbem ingressus, iram quidem præ se tulit, sed tredecim interfectis, & nonnullis in exilium pulsis liberavit noxâ cæteros. *Plutarch. in Demetr.* Antigonus Macedon. cum audisset Cleomenem in Ægyptum profugisse, bello abstinuit, urbique & solo parci jussit, quia sibi bellum cum Cleomene, & non cum civibus esse dixit: *Iustin. lib.*28. quin & libertatem superstitibus restituit, unde σωτὴρ dictus fuit. *Polyb. lib.*5. Philopæmen tercentum tantum seditionis autores Peloponneso ejecit: reliquis ignovit, *Pausan. in Arcad.* Valerius Levinus Agrigento capto, qui capita rerum erant, securi percussit, sed quia cæteros prædamque vendidit, durius egisse putatur. *Livius lib.* 26. Mitius Titus, qui minis magis quam supplicio affecisse contentus pacis perturbatores, remisit omnibus, ne quis vel odio vel dome-

domesticis excitatus negotiis, innoxios in invidiam deduceret. *Egesip. lib.4.cap.* 4. & Otho I. Imp. quanquam reiteratas Romanorum defectiones graviusculè castigare sibi proposuerat, tribunos tamen tantum suspendio, consules relegatione, Petrum urbis præfectum infamia multavit. *Sigon. lib.6.hist. Ital.* infinitus essem, si Augusti, Tiberii, *ex Tacit.* Iuliani *ex Ammian.lib.*21. Nervæ *ex Dione*, Trajani, *ex eod.* Antonini Pii *ex Capitol.* Antonini Philosophi, *ex Dione & Volcat.* Alexandri Severi *ex Lamprid.* Diocletiani *ex Capit. in M. Anton.* Theodosii Iunioris *ex Diaco.* Leonis *I. ex Zonar.* Casimiri I. Polon. *ex Michov.* & *Crom.* & aliorum laudabilia exempla proferre vellem, quorum magnam congeriem comportavit *Gruter. disc. pen. ad Tacit.* & jam supra *l.*1. *c.*9. plura in hanc sententiam diximus. Hic verò monemus, contra desperationem, quã inter causas corruptionum Rerumpub. posuimus, optimum esse hoc remedium, ne spes veniæ ullis hostibus præcidatur. Nam propterea, cum Appius de sociis conjuratis, quæstionem instituere præsumeret, Fulvius intercessit, ne plures præ metu deficerent, & Gandavenses, cum se in Ludovvici pacem æquis conditionibus dedere vellent, & is jussisset eos pedibus nudis, operto capite, laqueo in collum inserto, ad se supplices prodire, suoque,

quid de iis facturus esset, arbitrio relinquere, per desperationem animum resumentes, triginta millia ex Ludovvici exercitu ceciderunt. *Cy. Spont. 3. part. cor. del. princ. Bodinus 3. de Repub. cap. 7.* Cum Caligula legiones, quæ post excessum Augusti seditionem olim moverant trucidare, aut saltem decimare vellet, illæ, quod sibi pereundum viderent, ad arma se receperunt, ita ut Imperator concione profugere cogeretur. *Tranquill. in Calig.* Propterea callidè Dionysius, cum Syracusis rumor increbesceret, ipsum Dionis socios necasse, blandis alloquiis iracundiam hominum mitigavit, Veritus, *inquit Plat. in Epist. ad Dion. necess.* ne præ metu perniciosum consilium caperent. Et Phalaris *in Epist.* ad Leontinos humanissime scribit: Si vultis bellum dissolvi, nihil reveriti, dedite mihi Lycinum, ut omni in eum effusâ itâ civitati irasci desinam. Nihil enim atrocius illi sum facturus, quam vos omnes velle scio. Quin & Annibal non alia de causa sociis Romanorum abblanditus est, sine λύτρῳ remissis captivis, quam ut spe clementiæ eos ad deditionem facilius prolectaret. *Polyb. lib. 3.*

Hanc igitur ob causam, non oportet, qui seditionis progressum inhibere cupit, ultra modum se severum patefacere, ne ex desperatione major hominibus nascatur fortitudo, fiatque seditio

vel

vel invincibilis, vel saltem majori cum labore exuperanda. Sed & aliam rationem tangit *Scip. Ammir. l. 2. disc. 9. & Gruter. d. lo.* videlicet, quod si velis omnes seditionis participes, conquirere, infinitis cogaris te cædibus cruentare, nec habiturus sis denique, cui imperare possis. Quantas enim strages hominum edidit Valens, cum post detectas insidias, quemvis etiam leviter suspectum, ad supplicium traheret? *Ammianus lib. 26.* Quantum sanguinis profudit Commodum post conjurationem Materni. *ut Herodian.* aut *ut vult Lamp.* Patermi? quantum Sylla? de quo *Lucan. lib. 2.* Ille quod exiguum restabat sanguinis Vrbi, Hausit: Nec tamen interfectorem suum quisquam occidit, ut scripsit olim Antonius Philosophus. *Vulcat. Gall. in Cass.* Proinde sicut *Hipp. in Aphor.* Cancrum nondum vlceratum vetat tangere, ne evadat incvrabilis: ita satius est, non nimis curiosum esse, in conquirendis reis, ne multitudo supplicium difficile, aut crudele faciat. Nam Antoninus Pius, postquam caput conjurationis, Priscianum mortuum intelligeret, vetuit in socios inquirere, *Iul. Capit. in Pio* Antoninus Philosophus vetuit quenquam Romanorum interfici, ob conjurationem Cassii, & cum literæ Faustinæ conjugis ipsi offerrentur, quibus dicebatur, Cassium ad rebellionem exstimulasse,

facinus de uxore cognosceret. *Dio. in M. Anto*: Sapienter quoque Pompejus literas Romanorum, quibus Sertorium armarant contra factiones Syllanas, Vulcano consecravit, ne multorum dolis patefactis, novum civile bellum excitaretur. *Plutarch. in Sertor.* Nec nostræ ætati desunt exempla. Nam Octav. Farnesius Plac. & Parm. Dux paucis ante obitum annis, cõjuratione in eum exorta, noluit in omnes inquirere, sed solum confessos & convictos puniri permisit, cæteros silentio obliteravit. *Hannib. Scot. ad lib. 2. Tacit. pag.* 150. Carolus V. impunè ab Hispanis passus est Calabriæ ducem contra se regem creari. Quippe, *ait Bodinus* 3. *de Rep. cap.* 7. universa Reipub. membra secare oportuisset. Vnde *Sen. lib. 1. de Clement. cap.* 10. de Augusto loquens, scribit: ignovit abavus tuis victis. Nam si non ignovisset, quibus imperasset? quod de Epicteto desumptum est, quia: *apud Arrian. libr*: 3. *cap.* 4. Nonne Agricolæ Iovi maledicunt, cum ab eo impediuntur? Nautæ non convitiantur? Quid ergo? ignorat hoc Iupiter? imò scit, si omnes convitiatores supplicio afficeret, se, quibus, imperaret, non habiturum. Pergit *Seneca* de clementia Augusti: Salustium, & Coccejos, & Duillios & totam cohortem primam interioris admissionis, ex adversariorum castris conscripsit. Nam Domitios,

mitios, Messallas, Asinios, Cicerones, & quicquid floris erat in civitate clementiæ suæ debebat. Et de Genserico Gothorum rege scribit *Diacon.* quod suppliciis & funeribus suorum, non minus exhauserit civitatem, ac si bello superatus fuisset. *Li.5. Scip. Amm. li. 2. disc.9. Clapmar. libr. 6. de simul. Imp. cap.* 12. *Gruter. dis. penult. ad Tacit.* Lips. *lib.* 14. *polit. cap.9.*

Sed nunc particularius causarum & morborum remedia nos intueri oportet. Quia verò invidiam vel ob honorem vel divitias primo loco posuimus, iisque remedia assignare facilius est, eam quoque primo loco expediemus. Est autem invidia dolor, aliena felicitate incensus, quam tibi obtigisse malles, ideoque in duobus consistit, quod unus felicitate careat; & quod alter ea abundet. Fac igitur illum non carere felicitate, aut diminue abundantiam hujus, non habebit alter, quod invidere possit. Ita videas, multos ultrò cessisse invidiæ, cùm priori remedio uti non liceret, ut videlicet ad honores ipsi invidi eveherentur, seu quod amantes patriæ non essent, seu quod inidonei, seu quod aliud impedimentum quodcunque eos non admitteret. Aristides certè, cum in exilium iret, invidiæ se cedere dixit. *Plutarch. in Aristot.* Tarquinius Consul à Bruto admonitus, ad declinandam

invi-

invidiam nominis ultroneum elegit exilium. *Livius lib. 2.* Marcus Agrippa, sub specie ministeriorum principalium profectus in Asiam, ob tacitas cum Marcello offensiones, præsenti se subduxit tempori, *Vell. Paterc. lib. 2.* Sicut & *Sueton. in Tib.* scribit Tiberium ultrò secessisse, devitasseque æmulationis cum Cajo Lucioque suspicionem: & de Plauto: *in Nerone.* Eum à Nerone, quod vulgo crederetur imperium aucupari admonitum fuisse, consuleret sibi & turbis, seque pravè diffamantibus subtraheret. Notabile est, quod Valerius Publicus ædes suas, quarum magnificentiam plebi invidiæ esse audiebat, noctu demolitus est: *Plutarch. in Publ. Livius lib. 2.* quodque Fabius consulatum repudiavit, rogans patres: Sinerent demum Fabiorum familiam ab invidia quiescere. Qua de causa etiam Xenophon Græcorum imperium repulit. Qui enim, inquiebat, tantam invidiam ferre possem? *Xenoph. lib. 6. de Exped. Cyri.* Si ob divitias alicui invideatur, *Aristoteles 5. pol. pag.* 438. præservativum docet remedium, videlicet Censum, non quidem æqualem, qualis erat Lycurgi, sed qualem Romanos instituisse, *Halicarn. & Liv.* ostendunt, ne liceret alicui civium ultra mensuram ditescere, sicut *Varro, Halycarn. Liv. & App.* Liciniam referunt, ne quis civium plus 50. jugeribus

pos-

possideret, quam T. Sempronius Grachus postea renovavit, *Plut. in Grach.* & Sp. Thorius ex parte. *Cicero in Brut.* Romulus, *teste Varron. lib. 1. de re rust.* bina tantum jugera civibus viritim diviserat, sed paulo post ejectos reges plebi septem jugera assignata memorant *Columell. lib. 1. rei rust. Plinius lib. 18: cap: 3:* numerus is cui non sufficeret, eum perniciosum civem esse dicebat M. Curtius. *Plutarchus in Apophtheg*: Imprimis enim, *monente Scip. Ammir: lib: 12: disc: 3.* annonæ & censui plebis ita prospiciendum est, ne nimia paupertate ad res novas moliendas cogatur. Nam, *ut inquit ille*, Sylla inops, unde præcipua audacia: & tribunus *apud Livium lib: 10:* increpat patres: Auderentne postulare, ut cum bina jugera agri plebi dividerentur, ipsis plus quingenta habere liceret? ut singuli prope trecentorum civium possiderent agros plebejo homini vix ad tectum necessarium, aut locum sepulturæ pateret ager? Et sane quot vicibus tumultuatum sit à plebe, post exactos reges, usque ad annum 385. quo lex Licinia perlata est *apud Sigon: lib: 2: de antiq: jur: Ital: cap: 2:* legi potest, ne sim prolixior, nec de seditione Grachi, hinc exortâ, pluribus agam. *Appian: de bell: Pun: Halycarn: lib: 9:* Ubi verò census neglectus fuerit, & jam unus divitiis cæteros superarit, nihil invidiam citius amolitur, quam verus

divi-

invidiam citius amolitur, quam verus divitiarum usus. Propterea enim Craſſi divitiæ famam patiuntur, quod nemini, niſi poſſeſſori, prodeſſent. *Plutarch. in Craſ.* Sed Cimonis tantum abfuit, ut vituperarentur, ut maximam etiam laudem fuerint promeritæ, quia prædia nemini claudebat, ad cœnam unicuique locum dabat, & ſemper jubebat ſe pediſſequum ſequi cum crumena, ut quibus opus eſſet, benefaceret. *Prob. in Cim. Athen. lib.* 12. Pomponius quoque Atticus, ea ratione non tantum invidiam effugit, ſed tantam ſuis divitiis gratiam apud Athenienſes iniit, ut ultro ipſi civitatem offerrent. *Cornel. Nep. in Pom. Att.* Solon inſtituerat, ut pro ratione facultatum quiſque Reip. munia juvaret, idque ne quis recuſaret ἀντίδοσιν introduxit, id eſt, bonorum ſuorum cum alio permutationem, *Demoſth. in orat. de antid.* Sed poſtquam lex ea eviluerat, ceperunt ex univerſo populo per ſymmorias, 1200. qui ditiſſimi erant, ſeligi, *ut Pollux, Arpocrat. & Ulpian. ad* 1. *Olynth. teſtantur*, ut λειτουργίας, conſuetas ſuis ſumptibus obirent. Nominat autem *Demoſth. ad Leptin.* λειτουργούς, choragos, Gymnaſiarchas, Epulones, quibus *ex Lyſia & Demoſth. orationibus* addere poſſumus, Trierachos & Collatores, qui armamenta, triremes, victumque & pecunias mili-

tibus

tibus pro patria pugnantibus de suo conferebant. *Plutarch. de Athenienſ. ſapient.* quamuis ipſi ſæpe ad inopiam redigerentur. Id quod ſapienter inſtitutum eſt, ne plebs tumultuandi occaſionem haberet.

Sed quia, quomodo annonæ ratio ſit habenda, ſupra diximus, & de uſu divitiarum citra invidiam, *in Ethicis*, hoc remedium, Philippi regis Macedon. apophthegmate claudemus, apud quem Nicanor accuſatus erat, quod malè de rege loqueretur: Rex, cum Nicanoré cum inopia conflictari intelligeret, cauſam ſubodoratus, donum aliquod ad eum miſit. Statim cepit Nicanor regem ubique laudibus proſequi & prædicare. Videtis igitur, inquit Philippus, in nobis eſſe ſitum, ut benè vel malè audiamus. *Tholoſſ. libr. 22. de Republic. cap. 13. n. 2.*

Poſthac ſequitur nimia unius vel plurium civium potentia vel αὔξησις, contra quas *Ariſtot.* & reliqui Politici ſequentia excogitarunt remedia. Atque ut à præſervatione incipiamus, in eo malo, quod, ubi inveteravit, difficulter eradicari poteſt, monet *Ariſtoteles 5. polit. pag.* 459. diligenter cavendum eſſe, ne quis ultra menſuram creſcat. Nam, ut Pericles indicat *apud Ariſtoph. in Ran.* non oportet nutriri Leonem in

urbe.

urbe, nisi nutrito obsequium præstari velis. Proinde Brutus meritò Ciceronem increpabat, quod, nimiis efferendo honoribus, adolescentem Octavium adversus Rempub. armasset, *vide Clapmar. lib.2.de arcan. Imp.cap.*11. Sciebat enim ea ratione Cæsarem Rempub. occupasse, de quo *Sueton. in Cæs.* Vnus ex eo tempore omnia in Rep. & ad arbitrium administravit: imò Tres viros nos aliter sibi ad imperium viam stravisse, *idem Sueton.* testatur, nisi quod nihil in Repub. agi sinerent, *Cyr. Spont. 3.port.cor.del.princ.* quod uni ex tribus displicuisset. Id quod in Repub. sedulò cavendum monet *Machiav. lib.* 1. *disc. c.* 50. ne videlicet uni ex magistratibus tanta concedatur potestas, quò consuetas Reipub. actiones sistere aut impedire possit. Et rectè Venetos constituisse scribit *Iov.lib.1. hist.* ne cuiquam temere ex optimatibus, qui vel insigni virtute, vel spiritu in gerendis rebus cæteris antecellat, nimio plus crescere, vel collecta gratia potenti & claro fieri liceret. Ipse quoque Augustus præceptum hoc reliquit Reipub. ne uni alicui totam Remp. crederet, ne fortasse dominatum affectaret, vel si quid contra spem gravius passus fuisset, secum una perderet Rempub. *Dion. lib.* 36. Et inter arcana imperii reservasse scribitur, quod Ægyptum tantum Equestris ordinis

dinis homini regendam daret, cum provincia ista seditioni oportuna extiterit. Vnde fortasse traxerunt reges Franci consuetudinem, Comites stabuli tantùm ex infima nobilitate eligendi. *Bodin. lib.6. cap.5.*

Quin hoc videtur etiam Ephesiorum quantumvis malæ, *ut Cic.* videtur, 6.*Tuscul.* legis fundamentum fuisse, qua virtute præ cæteris excellentes viros in exilium amandarunt. Nam & virtus nimia solet libertati Reipub. suspecta esse, tum quia *Polyb. libr.* 10. rarò ait virtutem potestate armatam sui similem manere, tum quia vulgus heroicis virtutibus pre insita mobilitate & novandi studio, plus, quam æqualitas compatiatur, tribuere solet. Vnde Catulus de Pompejo dicebat: Esse quidem præclarum virum, sed nimium jam liberæ Reipub. neque in uno omnia reponenda, & Manlii historiam *Livius lib.* 6. ita claudit: Hunc exitum habuit vir, nisi in libera civitate natus esset, memorabilis. Hoc consilio usus est *autor Anonymus in Exhort. ad German.* dum monet eos, ut potestati Hispanor. maturè obsistant, exemplo Venetorum & Lauren. Medicis, qui vicinos Principes, exsurgere altius nisuros, subinde represserunt: quod si Latii & Oenotriæ incolæ olim fecissent, tantam potentiæ Romanorum fenestram non aperuissent. Et ne de Macedoni-

donibus dicam, qui hoc unicum agi volebant, ne vis ac potestas ad unum populum deveniret, ipsi Tartari, Ceremisci, & Astracanenses, una cũ multis aliis non alia de causa Cassanensibus opem tulerunt contra Basilium, nisi quod omnibus Basilii vis suspecta erat, siquidem subactis Cassanensibus, ut credi par erat, cœteros pari insolentia vexaturus videbatur. *Paul. Oderbor. lib. 1. de vit. Baſ.* Lacedæmonios jam olim scribit *Thucyd. lib. 1.* periisse ab Atheniensibus, ne muros, ut inceperant, extruere pergerent, veriti, ne Peloponneso fortiores evaderent, quanquam aliam minus probabilem causam prætexebant. Nec alia decausa Philopœmen Lacedæmoniorum pubertati exercitiis interdixit, fortalitia diruit, ne soli posthac Peloponneso dominarentur. *Pausan. in Arcad.*

Vt autem potentiæ isti nimiæ obviam eatur, quibus id modis fieri possit, videndum est. Nonnulli verò per magistratus & officia Reipub. potentiam acquirunt: alii per opes privatas, sicut Locrensium status periit, quod Xenetus Locrus filiam Dorida Dionysio Tyranno in matrimonium dederat. *Arist. otel. 5. polit. pag. 431.* Vnde & Florentini Corsum Donatium, Tyrannidis accusarunt, quod præter alias conjecturas etiam affinitatem contraheret cum Vguccione Fagiola, quasi hinc potentiam sibi majo-

majorem ad occupandam patriam aucuparetur. *Vict. in comm. Arist. d. lo.* Cæterum, quia conatus eorum latere non possunt, facileque à majori totius Reipub. potestate præverti & suffocari, minus ab his timendum est. Si tamen placidè iis obviam ire velis, *Machiavel. lib. 1. disc. 52.* non putat meliorem esse conatus illorum excludendi viam, quam si eadem arte, qua illi plebem ad se trahunt, eandem ab his avertas, Et hoc arcanum video ab ipso Manlio patefactum, *apud Livium lib. 6.* ubique Offendit vos P. C. affusa lateri meo turba? quin eam à me diducitis singuli beneficiis vestris? intercedendo, eximendo de nervo cives vestros, prohibendo judicatos addictosque duci, ex eo, quod affluit opibus vestris sustinendo necessitates aliorum? Video Soderinum Florentinum quoque hac ratione à Medicæis plebem voluisse avocare, nisi adversarii eum impediissent.

Ne verò magistratus potentes ad exuperantiam evadant, videndum est, ne cum summis magistratibus potestas armorum jungatur. Nam, qui arma tractant, in eorum manu, *ait Aristot. 7. polit. cap. 9.* esse, ut maneat vel non maneat Respub. & *Cyr. Spont. 3. part. cor. princ. pag. 135.* dicit: Principi non devono dar tante forze à generali de gli esserciti loro, che non se li possano opporre. Mi-

nuitur autem potestas magistratuum tribus modis, quorum supra mentionem fecimus, Primùm, si potentiæ unius vel plurium opponatur alius magistratus, qui horum acta impediendi facultatem habeat, quod indicat *Aristot.5.polit.pag.441.* ubi vult magistratus debere committi iis, qui potentibus adversentur. ἥλῳ γὰρ τὸν ἧλον, ait, id est, ut *Cicero* reddidisse videtur clavum clavo, ejiciendum esse. Ex hac causa Consulibus oppositi fuerunt tribuni pl. apud Romanos, de quibus *Cicero 3.de ll.*Concessa plebi à patribus ista potestate, arma ceciderunt, restincta seditio est, inuentum temperamentum, quo tenuiores cum Principibus se æquari putarent, in quo uno fuit civitatis salus. Ex hac causa in Senatum Polonorum introducti sunt. Nuncii terrestres, quos *Prilus. ad lib. 1.Stat.c.de Nunc. Terr.* plus ferè apud Polonos valere testatur, quam olim tribuni Pl. apud Romanos, & *Orichov.in orat. de ll.ad Procer.* cum iis æqualitatem civium & concordiam introductam putat. Ex hac causa apnd Cretenses Cosmi, apud Lacedæmonios Ephori, apud alios ali libertatis propugnatores nati sunt.

Alter modus est, si magnis imperiis breve spacium concedatur, quo, ut ait Mamercus *apud Livium lib. 4.* temporis modus imponatur, quibus juris non

possit.

possit. Ostenderunt enim *Machiav. lib. 3. cap. 24. Scip. Ammir. lib. 1. disc. ult. Clamar. lib. 2. de arcan. Imp. Tholoss. lib. 22. cap.* 10. & multi alii Rempub. Romanam diuturna Imperiorum prorogatione pessum iisse: & generalius *Arist. 5. polit. pan.* 454. Tyrannides ortas docet ex magistratibus, quod diuturni fuerint. Nihilominus multæ leges uetabant magistratus præter tempus in officio esse, de quibus supra tractavimus, & imprimis *Plutarch. in Coriol. & Valer. lib. 4. cap.* 1. Censoriam legem referunt, quæ nemini bis censuram concedebat, aut consularem potestatem in annum alterum continuari patiebatur. Quin & M. Rutilius Censorinus iterum Censor creatus gravissimè increpuit populum, quod eundem sibi magistratum bis dedisset. Non affero nunc leges vel querelas alias, præter illam *Ciceronis in Epist. ad Att.* de Cæsare. Nam quid, inquit, impudentius? tenuisti provinciam per decem annos, non tibi à Senatu, sed à te ipso per vim & per factionem datos: præteriit tempus non legis, sed libidinis tuæ: fac tamen legis: ut succedatur, decernitur: impedis & ais: habe mei rationem: habe tu nostrum. Exercitum habeas diutius, quam populus jussit, invito Senatu? &c. Callidum quin etiam est consilium Tiberii, *apud Tacit.* quo Germanicum à legionibus revoca-

vit, ut cursum victoriarum ejus interrũperet, nec non Ioviani, de quo *Ammian. lib.*25. Iovianus, ut sub imperii initium se firmaret, Maliarcham jussit Iovino aamorum Magistro per Gallias succedere, gemina utilitate præspeculata, ut & dux meriti celsioris, ideoque suspectus abiret è medio, & homo inferioris spei ad sublimiora profectus, autoris sui nutantem adhuc statum studio fundaret ingenti. Tertius modus est, si potestas, inter plures dividatur, quod docet *Arist. 5. polit. pag.* 485. Communis, ait, custodia omnis imperii, neminem unum efficere magnum, aut certè plures. Servabunt enim se mutuo. Τηρήσουσι γὰρ ἀλλήλους. Appius Claudius, Xviri nepos, vocat hoc arcanum Claudianum, *apud Livium lib.* 4. Vetus ait, ac familiare consilium domo affero: Proavus enim meus Appius Claudius ostendit patribus viam unam dissolvendæ tribunitiæ potestatis per collegarum intercessionem. Non enim tantum minuitur potentia inter plures divisa, sed & mutuò qui eam participant, sese impedire possunt. Vnde Commodus, cum à Perenne prætorii præfecto insidias sibi structas comperisset, posthac duos uni illi officio præfecit, quo alter alterum mutuo timore reprimeret. *Herod. in Commod.*

Hactenus, quomodo nimia potentia impe-

impediri possit: restat, videamus, qua arte jam adaucta tractari debeat: id quod *Arist.5.pol.pag*:440. quoque docet, dum præcipit ποιεῖσθαι τὰς ἀποδημίας αὐτῶν, id est, amandare aliò nimis potentes. Ait enim Alexander *apud*.Curt.*l*.6. Sicut in corporibus ægris, nihil, quod nociturum est, Medici relinquunt: sic nos, quicquid obstat imperio, recidamus. Hæc est natura regni, *inquit Sen. Trag*.Cedat, quicquid excelsum est, *& alibi*: Servare cives, Principi & patriæ graves, Claro tumentes genere, quæ dementia est? Ad eam rẽ introductus olim fuit Petalismus Syracusanorum, *Diod.lib*.11. & Ostracismus Argivorum & Atheniens. *Aristot.pag*.395. ab Hippia Tyranno, *si Harpocrat. & Heraclid. credimus*, aut à Clisthene, *si Æliano*, institutus cõtra eos, qui Tyrannidem affectarent, *Poll. lib*.8. quò potentiores cives ad tempus mittebantur in exilium, sicut Damon propter opinionem prudentiæ, Aristides ob nomen justitiæ, Themistocles, Clisthenes, Cimon, Thucydides, omnes viri boni, hoc genere pœnæ ejecti sunt. Cæterum *Cicero* 5. *Tuscul*. non absimilem Ephesiorum legem execratur, quod virtutem ex civitate excludi nefas putaret, & L. Lucretius paulò diverso argumento Cæsonis Quintii damnationem dissuadet: *apud Livium l*.3.Mallent eum

suum, quam alienum civem esse, quippe magnum momentum civitati, in quacunque venisset, allaturum.

Disputant multi alii de iniquitate Ostracismi, quam tamen tantam non fuisse *Aristot. 5. polit. pag.* 13. ostendi, cum nisi ita factum persæpe fuisset, Respub. tota periisset. Nec verò exilium per Ostracismum imperatum, ignominiam relegatis intulit, sed potius non obscurum fuit virtutis testimonium, ut ostendit *Plutarch. in Themist.* Nam cum Hyperbolus, homo sceleratus, eo modo in exilium pelleretur, quasi jam Ostracismus ignominia affectus esset, postea nũquam observatus fuit. Verum *Aristoteli* alia de causa Ostracismus per omnia non placet, quia periculum est, ne ejectus plus turbarum cieat, imprimis, si exilium fuerit cum specie quadam ignominiæ conjunctum, aut is non fuerit ex amussi vir bonus. Incendit enim animum ad contumeliam inexpertum, ut loquitur *Livius* de Manlio *l.* 6. augetque causas iracundiæ. Videmus exempla in Scipionis, quantumvis viri optimi, indignatione, & Camilli imprecatione, quem à Diis immortalibus precatum scribit *Liv. l.* 5. si innoxio sibi ea Injuria fieret, primo quoque tempore desiderium sui, civitati ingratæ facerent. Ne de Martio Coriolano dicam, qui hostes in patriam duxisset, nisi matris uxorisque

risque precibus cessisset. *Liv. l.* 2. *Plut. in Coriol.* aut de Antonio, *Plut. in Ant.* aut Catilina, *Saluſt. in Catil.* aut Sertorio, *Plut. in Sert.* qui, quamvis inops, totam tamen Hispaniam conturbavit, & optimos Imperatores astu & armis sustinuit. Nam quod ab Exule nihil metuendum putes, cum sit auxiliis exutus, audi *Gruterum disc. super Tacit* Nunquam depugnatum putari debere bellum, quam diu dux supersit, quippe qui multis occasionibus exercitus recolligere potest. Propterea rectè repetebat *Aristot.* præceptum Periclis, quod est *apud Valer. libr.* 7. *cap.* 2. Operam ante omnia dandam esse, ut præcipuæ nobilitatis & excitati ingenii juvenes refrenentur, quod, postquam vires sibi nimias sumpserint, difficulter, aut non sine Reip. damno reprimi possent.

Si tamen quisquam eò jam progressus fuerit, ut ad occupandam patriam spectare uideatur, aut ille maximis beneficiis demerendus est, aut statim in ipsa civitate opprimendus. Arcanum hoc est Herennii Pontii Samnitum Imper. qui consultus à filio, quid de Romanis, in furcis Caudinis conclusis, facto opus esset, censuit omnes inde quam primum inviolatos dimittendos, quæ ubi spreta sententia est, censuit ad unum omnes interficiendos. Accitus postea in Senatum, causas adidit;

Priore se consilio, quod optimum duceret, cum potentissimo populo per ingens beneficium perpetuam firmare pacem, amicitiamque: altero consilio in multas ætates, quibus amissis duobus exercitibus, haud facile receptura vires res Romana esset, bellum differre: tertium nullum consilium esse. Cum filius, aliique Principes percontando exquirerent, quid si media via consilium caperetur, ut & dimitterentur incolumes & leges jure belli victis imponerentur? Ista quidem sententia, inquit, ea est, quæ neque amicos parat, neque inimicos tollit. Servate modò, quos ignominia irritaveritis: ea est Romana gens, quæ victa quiescere nesciat: vivet semper in pectoribus illorum, quicquid istuc præsens necessitas inusserit, neque eos ante multiplices pænas expetitas à vobis quiescere sinet. *Livius lib.9.* Hoc consilium, quia ex vera ratione deductum, eventus comprobavit, approbarunt *Scip. libr.* 18. *disc.* 8. *Cyr.Spont.*4.*part.cor.del.princip.* & multi alii, quibus consentit *Tac.*1. *Annal.* Cum, inquit, defecissent legiones in Pannonia sub Tiberio, alii comitate permulcendum militem censebant, alii fortioribus remediis utendum: Nihil in vulgo modicum; terrere, ni paveant, ut pertimuerint, impune contemni.

Nec tantâ concertatione, minorique

cum

periculo patribus depugnandum fuisset, si Manlius ex carcere non dimissus fuisset, *Livius lib.6.* id est, si media via observata non fuisset; sed potius Cincinnati Dictatoris sententia, qui Servilium Halā ad populum publicè prædicavit, quod Sp. Melium in conspectu populi, dum fugam parabat, obtruncaverit. *Livius l.4.* Nam Artaxerxes, quod fratrē Cyrum ex carcere dimitteret, ipse sibi difficillimi belli causa extitit. *Plutarchus in Artax.* & Leo Armenius se interficiendi causam Balbo præbuit, quod eum rogo, uti destinarat, non imponeret. *Zonar. in Leon. Arm.* Nec Casimirus I. Rex Polon. tot tātisque turbis regnum exhausisset si Miezislaum paulò severius tractasset. *Michov. lib.3. cap.24. Cromer. lib.6.* Sed hoc extremum sine mora & festinanter exequendum est, imò etiam cum astu, ne consilium suum adversarius præcipitet, & præ desperatione etiam majora aggrediatur. Tiberius certè astu magis & dolo, *ut ait Suet. in Tiber.* quam principali autoritate Sejanum oppressit, *Tacit. lib. 5.* & Antigonus Rex Pythonem, seditiosum hominem, humanitate ad se allectum, in medio Macedonum trucidavit, *Polyan. l. 4. Sir.* Quod verò celeritatem attinet, vel unicum Agesilai stratagema nobis sufficere possit, qui cum conspirationem quandam contra Rempublicam advertisset noctu, statim Lycurgi

legem

legem, de non occidendo indemnato, abrogari curavit, & conjuratos interim interfecit, mox legem restituit.

Notum enim est dè Acha Thebanorum Tyranno, qui cum inter pocula de conjuratione contra se literas accepisset, & à nuucio monitus fuisset, ut statim legeret, quandoquidem res ageretur seria, respondit: In crastinum igitur seria, & interim ea nocte à Pelopida interfectus est, *Plutarch. in Pelop.* Sic & Nicephorus Phocas occisus est à Zimisce, quod non statim legisset literas, quibus hujus proditio ipsi detegeretur. *Zonar. in Zimisc.* Proinde si contra Rempublicam conjuratos opprimere velis, mora interponenda non est, quod ea res moram non patiatur: si verò proditores reduci posse videantur, mitiori viæ insistendum est, ut prorsus à periculo & suspicione liberentur, alioquin ex intervallo, ubi occasio tulerit, novi hostes futuri. Absit enim hic *Machiavellum lib.3.disc.c.3.4.& 27.* audiamus, qui nova benefacta veterum injuriarum oblivionem nunquam inducere putat. Rectè enim refutatur ab *Antimachiav. lib. 2.th.6. Lcipion. Ammir. lib.15.disc. ult.* cum beneficia candidum, & alioquin non prorsus desperatum animum magis commoveant & obligent, quam supplicia deterreant. Ea ratione Augustus Cinnam ex hoste fidelissimum fecit amicum

cum, *Senec. de clement.* & Philip. Audax Comitem Fuxium, qui arma in eum moverat, non tantum in gratiam, sed&inter domesticos recepit. *Antim. lib. 3. th. 6.* Temistocles & Aristides quomodo privatas inimicitias patriæ condonarint, *ev Plutarch: in Themis:* notum est. M. quoque Æmilius Lepidus & M. Fulvius, cum in censuratu collegæ fierent, quas per totam vitam aluerant inimicitias non tantum deposuerunt, sed & summi facti sunt amici. *Livius lib.* 40. Ne plura adducam exempla, quorum nonnulla jam supra explicata sunt, & ratione firmata. Ideò posteriori hac via cum magna sui utilitate incesserunt Scipio Africanus, *Polyb. lib.* 10. Nerva, *Dion in Nerv.* Alexander Severus, qui Ovinium Camillum, imperii cupidum, Imperatorio loco reposuit. *Lamprid. in Alex.* Item Basilius Romani pueri filius, qui Sclerum rebellem, Curopalatem constituit. *Zonar. in Basil.* & multi alii, quos operosius referre supersedeo, cum à *Valer. Fulgos. Sabell. Camerar. Zvvinger.* magnus eorum sit contextus catalogus.

Pergo ad sextam causam, videlicet Contemptum. Nam quomodo desperationi consulendum sit, in remediis seditionum jam diximus. Dupliciter autem contemptum afferre perniciem Reipub. supra diximus : ideoque duplici opus est remedio. Videndum enim est

m

majestati, & subinde magistratibus, ut nec ipsi subditos contemnant, nec ab iisdem contemnantur. Vt non contemnant subditos, laborandum est iis de favore & amore subditorum, quia jam supra *lib.1.cap.9.* verè à Camillo dictum ostendimus: Firmissimum esse imperium, quo obedientes gaudent. Rationem innuit *Leo Imperat.* Quem, inquit, hominem diligunt, illi imperanti facilè obtemperant, dicenti & pacifcenti non resistunt, periclitanti succurrunt. Tanta res est amor, ut pro eo, quem quis charum habet, vitam profundat. Qua ratione verò amorem subditorum Principes demereantur, docet *Francisc. Patrit.lib. 6.Parall. militar. cap.5.* & nos breviter ex principiis Ethicis deducemus.

Principio certum est amorem, mutuo amore provocandum & pascendum esse, sicut *Seneca c.9. ad Lucil.* dicebat: Ego monstrabo tibi amatorium sine medicamento, sine herba, sine ullius veneficæ carmine: Si vis amari, ama. Ideoque inter præcepta regia reposuit *Dion.Prusens. in pr.* Homines curent & ament, si & ipsi redamari cupiunt. Alioquin L.Crassus Senator L.Philippo Cons. respondebat: Nos es mihi Philippe Consul, quia nec tibi Senator sum, *Valer. l.6.c.2.* & Orator Domitius *apud Hieron. cap. Esto.subj. dist.95.* Cur ego te habeam ut Principem, cum tu me non habeas, ut Senatorem?

rem ? Promeretur autem majestas amorem subditorum, si talem se gerat, qualem ab omnibus exigi in optima Rep. *l. 1. c.* 7. diximus, videlicet, si publicæ salutis potissimam, aut unicam curam habeat. Boni Consulis est, *ait Cicero*, non aliquos curare, sed omnes, & totũ corpus ex æquo. Vnusquisque enim res suas maximé salvas cupit, & quando eas beneficio Principis salvari advertit, ipse vicissim ad defendendum Principem incitatur. Vnde *Francisc. Patrit. d. loc.* infert, nulli Reip. defensionem tutius committi, quam indigenis militibus, quippe, qui defendendo lo stato, difendono se medesimi, e tanti propii interessi, & so stegni loro. Præterea verò, amicitia secundum Excellentiam, *docente Arist.* 8. & 9. *Eth.* exigit à superiore ut inferiori pro observantia & officiis majora beneficia reponat, idque, qui tali amicitia utantur, semper expectant. Proinde danda opera est Principi, ut beneficiis, imprimis quæ cives sibi spondere & à Republic. promittere solent, subditos demereatur, quò pertinet, quod supra disputavimus *libr.* 1. *cap. de official.* & *Arist.* insinuat *5. pol. pag.* 485. præmia ipsis Principibus distribuenda esse, sed pœnas curiis demandandas. Huc quoque pertinet, quod *libr.* 1. *cap* 12. planum fecimus, ne magistratus & officia Reipub. civibus præripiantur, & alienigenis

nigenis communicentur. Semper enim cives ex hac causa indignantur, *ut ait Æmil.3.de reb.gest. Franc.*& Cyrus Cambysem suum rectè admonet *apud Xenoph. 8.Cyrop.* Si aliquos regni custodes tentes efficere, nunquam aliunde prius incipe, quam ab eo, qui eodem loco natus sit. Quare & homines cives præferendi sunt, & qui una sint habiti, & qui contubernales non sint. Obtinuerunt idem Daniæ Proceres à Margareta, vel Olavo *in quadam Constitut.* §.3. ne extraneus ignotæ linguæ, vel imperfectæ ætatis, ad aliquam Ecclesiam præsentetur, quod & Fridericus II. *Artic. V. suæ inaugurat.* proceribus promittit, se videlicet nunquam in feudorum regni collatione extraneum inquilino prælaturum: & Chistophorus dux Megapolit: à Polonis captivus est abductus, quod Archiepiscopatum Rigensem affactaret. In comitiis enim VVolmariensibus conclusum dicebatur, non esse ad officia Ecclesiastica alienigenam admittendum. *Schlüsselburg. in serm. funebr.* Imprimis verò ea civibus reservanda sunt officia quæ cum lucro conjuncta sunt, ut docet *Aristot.5. polit. pag.* 441. Nam vulgus cætera, honorem, libertatem, potestatem, susque deque habere solet, dummodo sua possit promovere commoda. An fœneratores, *ait Cicero in Epist. ad Attic.* an agricolas, quibus

bus optatissimum est otium, timere putas, ne sub regno sint, qui id nunquam, dummodò otiosi essent, recusarunt? Sunt & alia, quæ subditorum favorem conciliare solent, quæ, quia *in Ethica generali* à nobis explicata sunt, odiosius non repetimus. Id tamen prætereundum non putamus, quod *Aristot. 5. polit. pag.* 472. primum caput facit regni conservandi, si videl. reges se moderatè gesserint, & vitam moresque civibus accommodarint. Nam, quia sua cuique pulchra videntur, non sine ratione civibus placet, qui eorum mores imitatur, suique copiam, quantum salva autoritate licet, iisdem facit. Ex hac causa refert *Aristot. 5. polit. cap.* 12. Regnum Sicyoniorum tam diu stabile mansisse, in domo Orthagoræ & filiorum, quod reges plurium conversatione & usu familiari favorem & gratiam hominum acquirebant, quam eandem causam Cypseli quoque Corinthii Tyrannidem firmasse, idem autor est *5. polit. pag.* 490. Et è contrario Anacharsis necatus fuit, quod in ritus Græcorum transire, & patrios abolere niteretur. *Laërt. in Anach.* Scythæ eandem ob causam Scylem regem sustulerunt, quod Græca exerceret Bacchanalia. *Herod. libr.* 4. Lacedæmon, Pausaniæ abrogarunt imperium inter cætera, quod Persico uteretur vivendi more. *Pauf. in Lacon.* Imo ipse Alexand. M. exer-

citui odiosus factus fuit, quod ad Persicos abire mores inciperet. *Curt.l.10.* Proinde *Liv.lib.24.* Hieronem commendat. Nec vestis habitu, inquit, nec alio ullo insigni,.differens à cæteris visus fuit: & de Augusto scribit *Tacitus 1. Annal.* Nec ipse abhorrebat à talibus studiis, & civile rebatur misceri voluptatibus vulgi. Inter Trajani virtutes refert *Cassius*, quod cum populo humaniter, cum senatu honorificè versatus fuerit, de quo *Plin.in Paneg.* Non, inquit, de Tyranno, sed cive, non de domino, sed parente loquimur. Vnum ille se ex nobis putat, nec minus hominem se, quam hominibus præesse meminit: & paulò post: At Dii boni quo temperamento potestatem fortunamque tuam moderatus es? Imp. tu titulis & imaginibus & signis: cæterum modestia, labore, vigilantia, dux & legatus & miles. Item: Sic Imperatorem commilitonemque misces, ut studium omne laboremque, & tanquam exactor intendas, & tanquam particeps, sociusque releves. Alexandrum quoque Severum ob familiaritatem commendant, *Herod. Lamprid & Capitol.* cui cum mater diceret: imperium familiaritate fieri contemptibile, Atqui, inquit, securum & diuturnum, *Lamprid.in Alex.* quod à Theopompo Spartanorum rege tractum esse potuit. Nam is, admonitus ab uxore, quod minus

esset

esset liberis regnum licturus, ob indulgentiam populo exhibitam: atqui, respondit, diuturnius. *Aristot. 5. polit. pag.* 472. Trajanus rationem assignavit suæ familiaritatis, cum ob eam increparetur. Talem enim, ait, me præstabo Imperatorem privatis, qualem optarem ipse privatus: *Erasm. 8. Apophth.* & Almansor, Abuchumari filius, cum etiam infimæ sortis hominum nuptiis interesset, & ejus suæ humilitatis causam posceretur, respondit: quò me viliorem facere voluero, eò ero honoratior. A*ver. 3. tract. de Rep.*

Sed familiaritati ita studendum est Principi, aut majestati, ne alterum extremum incurrat, & contemni se faciat, dum alios contemnere fugit. Magnum enim in autoritate & reputatione momentum situm esse *supra lib. 1. cap. 9.* diximus, docentq; *Scip. Ammir. lib. 5. disc. 8. lib.* 12. *disc. 2. lib. 13. disc. 1. Patrit. in Parall. milit. lib. 6. cap. 7. Gruter. in disc. ad Tac. pag. 32. Lips. lib. 4. polit. cap. 9. Boter. in lib. dell. stat.* Nam tam diu Reip. status manet, quam diu majestas, *dicente Gruter. lib. 4.* semper metuenda; suoque Plena vigore manet, nullique impunè premenda creditur, & semper cunctis, & ubique timetur. Retinet autem majestas autoritatem suam, non tantum, quando causas, quas supra diximus, eam diminuere, devitat, sed

& si causas cognoscat, quibus augetur, iisque pro virili studeat. Cum autem autoritas sit reverens hominum opinio de rege seu majestate, omnia, quæ Principem venerandum faciunt, autoritatem ipsi conciliant. Alia verò revera autoritatem Principibus addunt, alia creduntur ab hominibus talia esse. Cum enim autoritas ex opinione hominum dependeat, nihil interest an verè splendorem addant, an addere putentur. Vulgus enim hominum magis opinionem, quam veritatem spectat, *ut ait Manul. Imp. in lib. de Reg. instit. cap. 89.* *τὰ πλήθη εἰς δόξαν μᾶλλον, ἢ τ' ἀληθὲς ἀποβλέπει*: & *Curtius ait lib. 8.* quod huc trahi potest: Fama bella constant, & sæpe etiam, quod falsò creditum est, veri vicem obtinet. Id quod Alexander M. rectè intellexit, cum diceret: Vtinam Indi quoque me Deum credant: *Curtius lib. 8.* & *Machiavelli* dictum *cap: 18. de Princip.* ad hunc modum interpretari possemus, quando satis esse ait, si Princeps externa specie pius & religiosus videatur, licet ex animo non sit. Nec enim videtur à religione vera Principem dehortari, prout eum impugnat *Antimachiavell. lib. 2. theor. 1.* sed ad populum promovendum sufficere dicit, si talis habeatur, quia homines, inquit, externa tantum spe-

cie

cie ducuntur, & omnia facta non ex causis, sed ex eventu æstimant. Inter ea enim, quæ Principi autoritatem conciliant, meritò connominatur religio, de qua *Aristot. 4. polit. cap.* 11. Oportet Principem res divinas videri curare διαφερόντως, Nam & minus injustum aliquid sperant ab eo Principe pati, quem religiosum credunt, Deorumque verentem. Et minus ei insidiantur, ut tutores & adjutores habenti Deos. Quin & opinionem movet hominibus, ut, *dicente Curt. lib.* 3. Nihil sine divina ope aggredi videatur. Profanum verò Principem subditi communiter contemnunt, quod innuit. *Tacit.* 14. *Annal.* inquiens: Seneca exprobravit Neroni, pervulgatum esse incestum, glorіante matre, nec toleraturos profani Principis imperium.

Postea spectabilem faciunt majestatem virtutes cæteræ, & beatitudines in Ethicis declaratæ, in quibus quomodo se ad obtinendam autoritatem gerere debeat, jam *lib.* 1. *cap.* 9. ostendimus. Nam, quas *Lips. lib. pol.* 4. *cap.* 9. ad autoritatem Vias demonstrat, hinc pleræque desumtæ sunt, & desumi quidem debent; si rem ipsam per se spectare, & non opiniones hominum velis. Quia autem vulgus multa miratur, quæ absolutè admirationem non merentur, hinc fit, ut in minutis etiam rebus coga-

cogatur Princeps autoritatem quærere. Rectè hoc docet in Cyro suo *Xenoph. 1. lib. Pad.* Cyrus inquit, non solum decere existimabat Principes subditis præstare, quod iis forent meliores, sed etiam existimabat opus esse, ut eos veluti præstigiis quibusdam deciperet. Itaque elegit stolam Medicam & ipse ferre, & ut familiares ea induerentur, persuasit. Hæc enim visa est ei occultare, si quis defectum aliquem haberet in corpore, præterea indutos ea & pulcherrimos & maximos ostendere. Etenim calceos tales habent, in quibus, qui eos ferunt, clam aliquid subjicere possunt, quò majores esse videantur, quam sunt. Sinebatque, ut oculos suppingerent coloribus, quò pulchrioribus, quam essent, oculis esse viderentur, & fricarentur, ut melius viderentur colorati, quam natura essent. Exercuit eos insuper, ut neque spuerent palam, neque mucum emitterent, præterea ne ad quicquam spectandum converterentur, perinde quasi mirarentur nihil. Omnia verò hæc existimabat aliquid conferre ad hoc, ut minus forent subditis contemtui. Itaque, ut serviat opinionibus hominum, Principi ad habitum & pulchritudinem aliquid curæ frustrà non impenditur. Quoniam plurimis gentibus, *dicente Curt. l. 6.* in majestate corporis veneratio est, magnorumque operum non

ali-

alios capaces putant, quam, quos eximia specie natura dignata est donare. Et aliàs, Gratior est pulcro veniens è corpore virtus, quam sententiam injuria taxat *Seneca Epist. 67. ad Lucil.* Nihil enim gratius decore esse, Domitianus ex ore vulgi dicebat, *apud Sueton.* & *Iacobus Illustris Purtillar. Comes in lib. de puer. educat.* Quo quisque inquit, pulchrior est, eò magis virtus in eo refulgeat, necesse est. Nec absque ratione *Æmil. in vit. Dion*: cum multa alia in Dione commendasset, Ingenium quoque docile, nominat, come, aptum ad artes optimas: magnam corporis dignitatem, quæ, inquit, non minimum commendatur: & de Theodosio scribit, *Pacat. in Paneg.* Virtus tua meruit imperium, sed virtuti addidit forma suffragium. Illa præstitit, ut oporteret te Principem fieri, hæc ut deceret. Vnde & *Cepolla in suo oper. de Imperat. milit. elig. chart. pen. in 10. conclus.* vult in dubio pulchriorem esse exercitus ducem eligendum, quod milites Siculi in eligendo Mitio observarunt. *Diac. in Constant.* Indi Cathei in eligendo rege. *Strab. lib. 16. Diod. Sic. lib. 17.* Æthiopum nonnulli, *Id. Diod.* & multi alii. Fuit & Absolon pulcherrimus, & Xerxes in tanto exercitu parem pulcritudine non habuit. *Herod.* Darium quoque Longimanum omnium hominum pulcherrimum prædicat *Strab.*

lib. 15. *in fi.* Hinc & *Bald.* dicit *in proœm. Decret. col.* 11. *verſ. Sed pone.* quod ſi duo ſint electi in rectores paribus ſuffragiis, quorum alter ſit formoſus & indoctus, alter deformis, ſed doctus, hic præferendus ſit. Si tamen ſit æqualitas doctrinæ in utroque, indicat pulchrum eſſe præferendum. Nam & Priami ſpecies digna judicata fuit imperio: *Porphyr. cap.* 3. *in prædicab.* & *Virgil.* 4. *Georg.* inter apes eum vult regem retineri, qui ſit melior, inſignis & ore. Imò Apollinem, Euryalum, Iulum, Turnum, Lauſum, Pallantem, & cœteros ſuos duces pulchros facit, quod ab *Homero* deſumpſit, quem putat *Valla in li. de hon. virt.* non tam laudaſſe pulchritudinem in Agamemnone, Achille, Deiphobo, Ænea, Vlyſſe Patroclo, &c. quam affinxiſſe, ut laudaret, doceretque illud magnum bonum eſſe, & in oculos hominum collocandum. Ita & in aliis rebus, & in ipſa converſatione captari poteſt autoritas Principi, qua de cauſa *Comina. lib.* 3. *bell. Gall.* negat ex uſu Principum eſſe, ut coram ad colloquia veniant: & nos infra prohibuimus Principem à nimia cum omnibus familiaritate, quod ubi minutiſſima etiam emiſſitiis oculis perveſtigantur. & in deterius interpretantur, facilè contemtui via aperiri poſſit. Diximus etiam infra Regibus Perſarum olim, & nunc Africæ regibus non-

nul-

nullis in usu positum esse, ut à conspectu subditorum se subducant, ut vitato assiduitatis studio, autoritatem absentia tueantur. *Sueton. in Tiber.* Certum enim est, majestati majorem è longinquo reverentiam esse, *Tacit.* 1. *Annal.* & continuum aspectum minus verendos magnos homines ipsa sacietate facere. *Livius lib.* 35. Sed ita oportet Principem se subditis subtrahere, ne seditionibus & tumultibus civium ansam præbeat, sicut Titus ad Iudæos dicebat: Insolentiores vos nostra absentia fecit: quia nos occupatos putastis. *Egesipp. lib.* 5. *cap.* 46. Docet hanc artem Alexandrum M. Philosophus Indus exemplo siccæ pellis, quam si in circumferentiæ una parte calcaveris, contrarium latus assurgit: si verò in medio constiteris, tota depressa quiescit. Ita, inquit ille, si rex extremitates regni circumiverit rebellandi occasionem præbet iis, quos longius à se relinquit: Si verò in medio pedem fixeris, præsentia sua motus quoscunq; facilè supprimere potest. *Plut. in Alex. M.* inque eo stellarum Principem imitatur, de quo *Claudian.* Medium non deserit unquam cœli Phœbus iter, radiis tamen omnia lustrat.

Ostendimus, quomodo majestas & magistratus nec alios contemnere, nec se contemtibiles facere possint. Pergendum est ad contumeliam, quam acci-

pimus pro damno, vel corporibus, vel bonis subditorum illato. Et quanquam jam ad vitandam contumeliam prima remedia patefecimus, quoniam qui novit fugere id quod minus est, videlicet contemtum, novit etiam vitare id, quod majus, videlicet contumeliam, quæ est contemtus cum injuria: tamen, quæ posteriora sunt, & ad contumeliam propriè spectant, adhuc subjiciemus. Ne verò injuria corporibus subditorum inferatur, non tantum à crudelitate abstinendum est Principi, sed &, ne id committant magistratus, prospiciendum, prout eleganti Apologo Gedeon Episcopus Cracov. admonet Miezislaum III. *apud Cromer. lib.6.* Docet hoc *Arist.5.pol.pag.*456 dum ait: Requiritur à rege, ut sit custos, provideatque, ne locupletes aliquid injuriæ accipiant, plebsque non vexetur ullo genere contumeliæ. Cum enim in Principis potestate sit, boni sint magistratus nec ne, quicquid ab his peccatur, illi solet, & non sine ratione potest imputari. Quod verò Principi severitas nimia fugienda sit, jam supra *lib. 1.cap.9.* multis disputavimus, & Cyrus suum Cambysem docet, *apud Xenoph. libr. 8. Cyrop.* Cambyse, inquit, quod & te non latet, non est hoc aureum sceptrum, quod regnum servet, sed amici multi sceptrum sunt verissimum, maximeque securum. Verum ne putes homines na-
sci

ſci natura fidos : omnibus enim iidem fidi apparerent, quemadmodum alia, quæ natura gignuntur, omnibus apparent eadem: ſed fidos oportet unuſquiſque faciat, quorum comparatio nullo modo fit vi, ſed beneficentia potius. Quod enim *Machiavell. lib.* 1. *diſc.cap.*9. *& lib.de princip.cap.*17. metui potius debere Principem putat, quam amari, ab *Antimach. libr.* 3. *Theor.* 8. 9. 13. *Scip. Ammir. in diſc. ad Tac. Godel. ad* 8. *Liv.* & alibi à nobis ſufficienter refutatum eſt, imprimis cum *Machiavel.* ipſe. *lib.* 3. *cap.* 6. Principem jubeat ſubditorum amorem quærere. Et quia *libr.* 1. *cap.* 9. plurima ſuper hac re inter virtutes regias diſputavimus, nunc eò lectorem remittimus, ad alterum injuriæ caput progreſſuri, quod ad bona ſubditorum dirigitur.

Non poteſt quidem ab exactione omninò ſibi Princeps temperare, quod, *dicente Imp. Nov.* 149. *Ac ſane.* ſacris tributis non illatis, Reſpub. conſervari non poſſit, ſed tamen parcendum eſt ſubditis, quantum poteſt, quia, *ut ait idem Imp. Nov.* 161. *cap.* 5. §. *Atque ut hæc.* Bono principi pluris eſt ſubditorum opulentia & medela, quam reditus, qui inde inferuntur imperio, & *Claudian. in Honor.* rectè laudat Honorium : Nec tua privatis creſcunt æraria damnis.

Et

Et de Alexandro Sev. scribit *Lamp. in Alex.* Dies nunquam transiit, quin aliquid mansuetum, civile, pium faceret, sed ita, ut ærarium non everteret. Alexander M. rogatus, ubi thesauros suos haberet, apud subditos respondit, cujus sententiam, *si Marcellinus verus est*, Iulianus valdè solitus fuit admirari. Constantius quoque amicis increpantibus, quod fiscum curaret indiligentius, respondit: Bonus Princeps, qui magis à suis diligitur, quam timetur, habet quicquid cives possident: id quod Cyrus Cræso ostendit, cum precibus à subditis magnam pecuniæ vim collegisset. *Xenoph. in. Cyrop.* Nam & sacræ literæ vetant Principem profusione opes regni exhaurire, & Philippus Vallesius, lege lata, Principis largitiones revocari jussit, nisi tabulis donationis continerentur. *Connan. lib. 1. Comment.* Si verò necessitas omninò tributorum exactionem flagitet: Da operam, *inquit Cicero 2. de offic.* ut omnes intelligant, si salvi esse velint, necessitati esse parendum: Et postquam necessitas separata est, rectè monet *Soto de just. & jur. lib. 3. q. 6. a. 7.* evanescent tributi causa, tollendum esse ipsum tributum, quia cessante causa, cessat effectus, *c. Cum cessante de Appel.* Sic Romanis tributum remissum est, quam primum L. Æmilius Paulus Macedonicis opibus, devicto Perseo, æra-

ærarium satiarat. *Valer. Maxim: libro. 4. cap. 3. Plutarchus in Pausan: Plinius libero 33: capite 3.* Sic Philippus Rex Franc. quem Longum indigitant historici, cum exiguum salis vectigal imperasset, propalam testatus est, se id, quam primum fieri possit, sublaturum: Et Philippus Vallesius, cum gravissimo bello coactus vectigal illud salarium duplicasset, promisit, se operam daturum, ut primo tempore sustolleretur. *Bodin. 6. de Repub. cap. 2.* Æquum enim est *ait Iustin. l. unic. in pr. de Cad. toll.* C. ut quod belli calamitas introduxit, hoc pacis lenitas sopiat. Notum est ex historiis, quam gratiosum plurimis gentibus fuerit, quod à tributis omninò liberati fuerint, qua de causa de causa Dionysius, ut favorem plebis sibi primum admercaretur, in teiennium omnia tributa remisit, *Iustin. lib. 21.* quod & Smerdis fecerat, ut fraude occupatum regnum sibi gratiosius faceret. *Herod. lib. 3. Iustin. lib. 1.* Scribit alias *Herod: lib. 6.* moris fuisse novellis Persarum Regibus, primum annum, pro aucupanda gratia, à pensionibus immunem subditis concedere, quod & Lacedæmoniorum reges solitos fuisse facere, *id ibi.* refert. Alexander M. quoque, ut Macedonas magis haberet obsequentes, tributa iis remisiit. *Iustin: lib. 15.* Item Romani, cum Cappadociam mortuo rege Archelao, redegissent in pro-

provinciam, quædam ex regiis tributis, diminuerunt, quò, *inquit Tac. 2. Ann.* mitius Roman. imperium speraretur. Revera enim atrum sordidumque est aurum dicente Apollonio Thyanæo, quod ex lachrymis oritur. *Phil. l. 5. de vit. Apoll.* Proinde, quantum fieri potest, præcidenda sunt tributa aut parcissimè inducenda, non tam in capita, quæ ἐπικεφάλια vocat *Cicero* 5. *ad Att. Ep.* 16. Imp. *l. unic. C. de capit. civ. exim. l.* 11. capitationem, quàm pro ratione patrimoniorum, ne unus pro minima re magna exactione prematur, *ut ait Vlpian. lib.* 4. *de Cens.* Cum enim de hac iniquitate quidam conquestus esset *apud Cassiod. libr.* 7. *Ep.* 45. merito Rex censum facultatibus accommodavit: laudabiliterque instituit in Repub. Rom. Servius, ut cum antea per capita æqualiter conferrent, census accommodaretur ad gradus patrimoniorum *Flor. lib.* 1. *hist. Roman. cap.* 6. *Halycar. lib.* 4. &. Dioclesian. & Maxim. *lib.* 3. *C. de ann. & trib. Ind.* vetant quenquam ultra rerum possessarum modum gravari, Severus item, *libr.* 1. *C. vectig. nov. instit. non poss.* nequaquam vult temere permittendam novorum vectigalium exactionem.

Age igitur, quandoquidem *Aristot.* 5. *polit. pag.* 488. regem jubet esse μὴ σφετεριστὴν, ἀλλ' ἐπίτροπον, non extortorem bono-

bonorum. sed tutorem, nec tamen sine ærario Respub. consistere potest, proponemus alios modos ditandi ærarii; quibus si studuerit Princeps, facilius tributis subditos levare poterit. Et primum quidem publica bona fisco assignanda sunt, ut inde sustentetur, sicut Romulus tertiam partem agri concessit Reipub. *Halycarnass. lib.* 2. cumque Cæsar agrum Campanum totum plebi divideret, nihilque in publicum conferret, creditus fuit plebi adulari in detrimentum Reipub. *Plutarch. in Cæs.* Vnde inter regalia, seu bona Reipub. numerat Fridericus *cap. quæ sint regal.* Vias publicas, flumina navigabilia, & ex quibus fiunt navigabilia, portus, ripatica, thesauros in publicis locis inventos, res prō derelictis habitas. Hæc enim omnia ad fisci divitias referēda sunt. In Monarchia uerò bona regalia duplicia sunt, publica & privata, sicut constituit etiam Iustinianus duplicem procuratorem fisci & ærarii, constatque *ex l.* 2. §. *Hoc. interdictum. Ne quid in loc. publ. l. cum servus.* §. *constat. de leg.* 1. Et quanquam fiscus ad bona Monarchæ, & non totius Reipub. pertinet, tamen M. Antoninus omnia vasa, aurea, argentea, crystallina & myrrhina vendidit, ne cogeretur tributum exigere, *Sabell. lib.* 4. *En.* 7. quod & Nerva jam antea fecerat, qui universam supellectilem protruserat. *Dion. in Nerv.*

Nerv. imitatusque est Tacitus, ut *Vopisc. in Tacit.* scribit, & nos supra allegavimus. Quid ni enim hoc faceret Princeps, de cujus salute maximè agitur, cum Solon voluerit, quemcunque alium civium, si Trierarchus vel Collator electus fuerit, ad opes suas Reipublicæ impendendas, obligatum esse debere, *ut Demosthenes tradit in Trierarch. Lysi in oration. de Muner. Æschin. in accus: Ctesiphont.* Quod verò bona publica attinet, non licet ea Principi, nisi pro Repub. movere, alioquin totam Remp. quæ in iis fundatur, excussuro, *l: ult. de jur: civ. C: lib: 11:* cum tamen Respub. Principi sit eodem loco, quo pupillus, *l. Remp. C. de jur: Reipub:* cujus bona tutor ad suum commodum transferre non potest. Ita cautum est in articulis Caroli V. ne bona imperii alienet, aut deminuat, *Sleid: l: 1:* idemque cavetur *lib. 1: Stat. Polon. Stat. Hispan: partit. 5: t: 5: Stat. Venet: lib. 2. & in articulis Frideric. regi Dan. exhibitis.* Nec immeritò accusatus fuit, Ludovvicus rex Polon. & Vngar. quod Vladislao duci Oppoliensium ex regiis terris addixisset Ostressoviensem & Velunensem tractum, Olstinense, Crepiciense, Bobolicense territoria in Cracoviensi, & Breznicense in Sitadiensi ditione. *Cromer. in hist. Ludovv.*

Imperatores item Henricus V. Fridericus I. Ludovvicus Bavarus, Otto I II.

Rudolphus, & alii, qui bonorum imperii nonnulla, vel in alios, vel in ſuos transtulerunt, & Carolus IV. imperii vectigalia Electoribus conceſſit, eandem ob cauſam, ob quam Q. Metellus olim Italiæ portus vectigalibus liberavit in fraudem boni publici, hic, ut popularem ſollicaret gratiam, ille, ut filio emeret imperium. Rectè Iohan. Zimiſces Baſilio cubiculario ademit, quæ Nicephorus ipſi conceſſerat: Indignum, dicens, eſſe & iniquum, publicis poſſeſſionibus multorum præſtantium virorum ſudoribus & ſanguine partis unum ſpadonem perfrui: *Zonar. in Zimiſc.*

Proximè bonis publicis ſunt vectigalia quæ variis rebus indici potius debent, quam ad tributa procedatur. Vnde enim aliquis lucrum ſperat, inde cum gratia patitur aliquid decerpi. *Cicero ait in Epiſt. ad Q. fratr.* Imperium ſine vectigalibus retineri nullo modo poteſt, & cum Nero ad aucupandam gratiam principio imperii, vectigalia tollere vellet, Senatus impediit, diſſolutionem Imperii futuram dictitans, ſi fructus, quibus Reſpu. ſubſtinetur, diminuantur, quippe ſublatis portoriis, ſequens, ut tributorum abolitio expoſtularetur. *Sveton: in Nero.* Hannibal hoc modo callidè uſus eſt, quem ſcribit. *Æmil. Prob.* non tantum abolendo vetera vectigalia, ſed nova imponendo, id effeciſſe, non modò, ut eſſet pecunia,

quæ Romanis ex fœdere penderetur, verum etiam, ut superesset, quæ in ærario poneretur.

Primum vectigal à Romanis ad Sutrium introductum est, cum manumissi pro libertate vigesimam partem bonorum in ærarium conferrent, *Livius lib. 2.* Oportet enim vectigalia iis rebus imponi, ex quibus sentitur lucrum, quod, uti dixi, ab iis facilè quis patiatur particulam abstrahi. Ita Augustus l. Iuliam tulit, ut quæ hæreditates, legata, donationesve, mortis causa ad alios pervenirent, eorum vicesima pars fisco vindicaretur. *Dion in August.* *Plinius in Paneg.* vocat tributum facile & tolerabile, quod tamen Trajanus sustulit. Nam & hic & Pertinax in tollendis vectigalibus nimii fuisse videntur. Ita Byzanthini, cum apud eos non esset civis, nisi utroque parente cive genitus, 30. libris vendiderunt civitatem ei, qui uno tantum parente cive natus esset. *Arist. ot. 2. Oeco.* Inter hæc honestissimum est vectigal, quod Portorium vocat *Cicero pro l. Manil. lib. 4. in Verr. pro Font. & alibi*, rebus evehendis & invehendis imperari solitum, quo Rex Daniæ maxime utitur. Quas verò res in Rempublicam inductas, aut quas evectas nolimus, in iis vectigal augendum est, in cæteris minudum. Abusi sunt hoc capite, qui à levissimis & sordidis rebus vectigal extorserunt,

ferunt, ut Caligula, qui lenones & meretrices tantum conferre jussit, quantum meretrix uno concubitu lucraretur: *Sueton. in Calig.* Alexander Severus illud vectigal in res ludicras profudit, ab ærario abesse voluit. Quæstum enim à minutis ac turpibus rebus, item à pauperibus ac mortuis facere, illiberalis ac sordidi hominis esse, dicit *Arist 2. Rhet.* . Et Vespasiani sordes meritò displicuerunt filio, quod scilicet ex urina pecuniam colligeret, *Sueton. in Vespasi.* quod Ferdinandus Rex Neapol. imitatus scribitur. *Pontan lib. de liberal. cap.* 38.

Abusi quoque sunt hoc capite Guilielmus Anglus, qui immunitates civitatum, cœnobiorum, Episcopatuum, &c. abrogavit, ut carius à se redimerentur: *Polyb. lib. 9.* itemque Imperator ille, qui magistratus suos emungere solebat, dicens, se eos instar spongiarum habere.

Tertius modus augendi ærarium est ex sociorum pensionibus, quas Athenienses sociis solitos fuisse imperare, & μετοίκιον vocasse, testes sunt *Demosth. contr. Near. Arpocrat. in vocab. μετοίκ.* Qui enim à Rep. tutelam expectant & patrocinium, ad ejus sustentationem necesse est, vicissim conferant. Romani, licet victoria contenti sæpe essent, *ut ait Flor. lib. 3. cap. 2.* pensiones tamen devictis

hostibus soliti sunt imperare, sicut Carthaginensibus *ait Livius lib.* 31. annuum stipendium imperatum fuisse, quod & Philippo regi Macedonum imperatum est. Ita & Veneti, bello, quod contra Maximilianum gesserunt, exhausti, jusserunt inquilinos in ærarium inferre æquam partem mediis domorum fructibus, qui ex locationibus proveniebant. *Bemb. lib.* 10. *&* 12. *histor. Venet.* Cæterum inter tributa & pensiones distinguendum est, cũ hæ quoque à non subditis, & qui majestatem possident, tribui possint, sicut Lucenses annuo precio libertatem admercantur, & Muscovitæ olim Tartaris pensionem certam dabant, *Sigismund. & Pantal. in Musc.* quibus & Chinenses quondam dederunt. *Bot. 2. part. Cosmogr.* sed tributa sunt indicium subjectionis.

Quartò auget ærarium liberalitas aliorum, de qua miratur *Polyb. lib.* 5. Rhodios hac unica via, scilicet per liberalitatem vicinarum Rerumpubli. tantum potuisse ædificare Colossum. Sed videtur, hic modus quibusdam illiberalior, quod Socrates putaret, eum, qui à quocunque pecuniam recipit, sui ipsius Dominum illum constituere, ac servitutem subire, nulla quavis alia minus turpem. *Xenophon.* 1. *de dict. & fact. Socr.* Et sanè verum est, quod Severus Imp. scribit: οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε οὔτε παρὰ πάντων

Nam

Nam valdè inhumanum est, à nemine accipere, sed passim, vilissimum est, & omnia, avarissimum: *lib. 18. de offic. præsid.* & imprimis toti Reipubl. indecorum est, quod privati etiam homines sibi vitio verterunt. Nam Phocion, quanquam objurgatus ab Alexandro M. nihil tamen ab eo accipere voluit. *Plutarch. in Alex:* nec Cleomenes à Mæandrino: *Herod. li. 3* nec Lucullus à Ptolomæo: *Plutarch. in Lucull.* nec Cato à Dejotaro Galata. *Plutarch. in Cat. Utic.* Hinc & Syllam laudat *Salust. in Iug.* quod cum in castra Marii in Africam venisset, ceperit aliis beneficia per se dare, invitus accipere: æs mutuum reddere, ipse à nullo repetere, magis id laborare, ut sibi quam plurimi deberent. Multò igitur magis hoc dedecebit regem, vel principem, cujus esse dicebat Ptolemæus Lagi filius, alios ditare, non ditescere, *Plutarch. in Apophthegm.* sicut & Artaxerxes Longimanus Principe dignius esse dixit, dare, quam accipere. *Lauterb. 2. de Repub. ca. 14.* Hinc Imperator Calecutii, cum Solymannus Bassà, in expugnatione Dii occupatus, dona illi mitteret, respondit: Nec moris aut consuetudinis Imperatorum Calecutii est, nec fuit, nec erit, dona accipere, sed dare: *Damian. à Goës lib. 1. de bell. Cambaj.* Imò Cariajenses, licet Columbo, dona ad littus exponerent, recusarunt tamen ab eo quicquam recipere,

pere. *Mart:dec.* 3. *lib.* 4. Romani quoque Pyrrhi munera repudiarunt, *Iustin. lib.* 18. & licet graviter secundo bello Punico oppressi, tamen regis Ægyptii dona. *Livius lib.* 37. & Heronis Siculi, *Livius lib.* 36. detrectarunt, excepta victoriæ imagine, quam non tam muneris, quam boni ominis gratia acceptasse videntur. quomodo Latinorum quoque & Hernicorum parvi ponderis coronam in Capitolio dedicarunt: *Livius lib.* 3. Rhodiorum item, CC. pondo, & Philippi C. pondo. Vnde *Salust.* scribit *in Catil.* Romani magis dandis, quam accipiendis beneficiis amicitias parabant. Sed ut hæc Romanorum Magnificentiam decuerint: Minoribus tamen Principibus aut Respub. inhonestum non est, si à ditioribus quicquam accipiant, cum & Romani, Asiæ, Pergami, Bithyniæ, aliaque regna à regibus donata acceperint, & si quid testamentis Principi aut ærario legatum erat, libenter admiserint, *de legat. I I I. l. ex imperfecto C. de testam.* nisi quod Augustus nimiam in accipiendis legatis promptitudinem correctam voluerit. *Sueton. in August.* Nam & Antonio objicit *Cicero Philip.* 2. quod quorumvis ignotorum hominum hæreditates adierit. Turcis quidem morosè petere rubori est, sed, quod ultrò offertur, sine verecundia recipiunt: *Menavin. Genues. in relat. Turc.* rex Abyssinorum

rum quoque, quod offerunt subditi, accipit, sed indignum majestate putat, quicquam extorquere. *Francisc. Alvar. in relat. Abyss.* Nonnulli aliorum liberarate, ad evertendas eorum Respub. abusi sunt, dum, à quibus magna munera prius eblanditi sunt, eos, postea facultatibus nudatos invaserunt, sicut Tambernalem solitum fuisse civitates prius exuere pecuniis, quam eas aggrederetur, testatur *Hatto Armen. in hist. Tart.* & Manuelem Imper. Soldanus Turcarum Iconiensis oppugnavit, postquam ejus thesauros, muneris loco abstulerat. *Nicet. 4. Annal. Manuel.*

Porrò ditescit ærarium ex hostium spoliis, unde magna sumsit augmenta ærarium Romanor. quippe quos, quidquid post vota, dona, & stipendia militum supererat, diligenter in ærarium contulisse constat. Fabius Cons. *Livius lib. 2.* vendidit, quicquid & Volscis, Æquisque captum erat, ac redigit in publicum, etiam cum odio militum, qui inde plus prædæ sibi promiserant. Scipio Æmiletiam sibi missa munera ab Antiocho rege, à Quæstore in publicas tabulas consignari jussit: *Id. Liv.* & Camillum, Scipiones, Asiaticum & Africanum repetundarum damnarunt, quod crederentur non omnia in ærarium deposuisse, qua de causa Manlius quoque plebem extimulvait contra pa-

patres, quasi hi ex præda Gallica thesauros, clam vulgo retinerent. *Liv.lib.5.*

Est etiam apud nonnullos usurpata mercatura & negotiatio, ad augendas opes publicas. Et quanquam ex sententia Theophili Imp. *Zon.in Theoph.suprà* mercaturam à principibus non exercendam diximus, tamen, quæ in magnis & necessariis reb. versatur, principe indigna non est, imprimis, cum satius sit, inde lucrum capi, quam universos cives tributorum nimia exactione exhauriri. Illud quidem Pertinaci vitio datum fuit, quod mercaturam, quasi privatus, sordidam exerceret, *Cap. in Pert.* Item & Ferdin. regi Neapo. qui porcos suos subditorum sumtu saginandos elocabat, frumentumque & oleum per totam Apuliam coëmebat, & pro arbitrio, quanti vellet, vendebat, *Comi. 2. bell. Neap.* Item Antonio Levæ, Mediola. præfecto, qui lege prohibuit, ne quis civium triticum moleret, aut panem penes se faceret, se cogeretur ab Imperatoriis tabernis emere, *Sabel.in supple.* Sed quam Rex Hispan. exercet, mercatura, cum multarum rerum cognitione, regnique & religionis propagatione conjuncta, quamque Rodolph. Bohem. Rex instituere coactus fuit, cum à duobus VVenceslais ærarium denudatum erat, honestior est, & ab ipsa necessitate expressa. Pecuniis enim regiis salem, vinum, hordeum, & triticum

cum ex Austria in sua convexit horrea, & vicissim subditis vendidit. *Dubrav.lib.* 19. *Constit. Bohem.*

Sunt nonnulli alii modi acquirendæ pecuniæ, minus regulares, & à necessitate expressi, ut quod auctus fuit valor nummorum ab Hippia, *Arist.*2.*Oecon.*à Leuconte, *Polyæn. lib.* 6. *Stratag.* & à Romanis bello I. Punicos *Plin. l.* 33.*c.*3. aut quod ferreus substitutus nummus pro aureo à Clazomeniis, *Aristot.* 2. *Oec.* alutinus à Michaele Duce Venetorum. *Sabell.l.*4.*Enn.* 9. Sed quia nec numerum habent tales modi, nec scientiam, scrupulosè eos conquirere nec debemus, nec possumus, cum è re nata pro cujusque prudentia excogitari debeant. Eduardus IV. Anglus, invenit contributionem, quam vocavit Benevolentiam, ut scilicet, quantum quisque vellet, conferret. Hinc enim regem uniuscujusque in se benevolentiam æstimaturum. Ita cum gratia subditorum magnam pecuniæ vim coëgit, quippe quorum quisque præ alio suum regi amorem declaratum volebat. *Polydor. Virg. l.* 24. *hist. Angl.* Scotiæ proceres, fugato Bothuellio, cum exinaniti essent thesauri regii, impendium ad reliquias belli conficiendas potius mutuò sumserunt à Iacobo Duglassio, Mortonio, quam tributum indicerent, *Buchan. lib.* 19. quod & Romanos II. bello Punico

fecisse, *Liv. l. 26.* narrat, ne tributis onerati socii deficerent, ut Carthaginensibus primo bello acciderat. *Polyb. l. 1.* Lysander quoque & Callicratides, ad reges Persarum, *Plutarh. in Lysand.* Agesilaus & Cleomenes ad Ægyptiorum reges pecuniam mutuatum profecti sunt, cum ærarium inopia laboraret. *Plut. in Ages. & Cleomen.* Sed, ut dixi, de his in ipsa arena consilium capiendum est.

Pergimus ad octavam causam, quæ est ἐριθεία, seu conspiratio. Eam verò legibus oportet prohibitam esse, sicut tum Canonicis, tum Imperatoriis edictis vetita est, *in Concilio Chalcedon. c. 18. VVormat. c. 74. Aurelian. I I I. c. 21. c: Conjurationum cum 3. seqq. 11. q. 1.* Imperatores verò Arcadius & Honorius participes conspirationum, majestatis condemnant, *l. quisquis. & l. fin. ad l. Iul. majest. ff. Boër. in tr. de seditios:* Imperator Germ. quoque *t: 53. feud. l: 2: §: conventicula*, constitutionem super hac re edidit, quam versibus expressit *Gunth: l: 8:* Nec conventiculum, vel conspiratio fiat, sive sodalitii, seu juncti sanguinis æstu, idque consilium Mecœnas inter cætera dabat Augusto. *Dion: in August:* & jam olim 12. tabulis cautum esse cognoscimus, ne quis in urbe cœtus nocturnos ageret, *ut ait Latro: in declam cont: Catilin:* Plerumque enim seditiones

ex

ex conciliabulis occultis initium ducunt, ſicut in factione Manlii, *Liv. lib. 6.* dicit: Manlium domi concionantem plebem contra patres animaſſe, & *Tacitus* de defectione Galliarum ita loquitur: Igitur per conciliabula & cœtus ſeditioſa diſſerebant. Propterea patribus, cum primum contra Coriolanum plebs coiret, tentata res eſt, ſi diſpoſitis clientibus, abſterrendo ſingulos, à coitionibus, conciliiſque disjicere poſſent: *Liv. lib. 2.* & Herodes, ut ſeditiones præcaveret, turbâs & conſpirationes ſuſtulit, otium abſtulit plebi, eamque perpetuis laboribus defatigavit. *Ioſeph. libr. 15. cap. 13.*

Cæterum, quid ſit conjuratio, quomodo cautè inſtituenda, cujus modos nonnullos docet *Machiav. lib. 3. diſc. 6.* & quomodo cautè diſſolvenda. Item quando contra Tyrannum, & an liceat ſubditis conjurare, Item an liceat unicuique ex civibus cruentas inferre manus Tyranno, quanquam res eſt hujus loci, tamen quia ab aliis copiosè diſputata eſt, & noſtrum inſtitutum ad finem properat, nunc in controverſiam non vocamus, & ad nonam cauſam pergimus, videlicet ὀλιγωρίαν.

Eſt autem diligentiſſimè opera danda, ut *dicente Ariſt. 5. pol. pag.* 488. cives, qui volunt ſtare Remp. ſint potentiores cæteris, & excludantur, qui eam oderunt.

runt, ſicut *Saluſt.* tradit, Cn. Piſonem adoleſcentem audacem & factioſum, in Hiſpaniam quæſtorem miſſum, adnitente M. Craſſo, cui tamen Senatus Provinciã non invitus dederit, quippe, qui fœdum hominem procul eſſe à Rep. volebat. Eſtque eò diligentius hac in in parte cavendum, quod multi, qui ab initio probi viſi fuerint, poſtquam penes ſe habuerunt, cujus gratia probi fuerunt, ex probis fiant peſſimi. Hi, *inquit Lactant. lib. 6. c. 6.* cum ceperint voti ſui compotes eſſe, & ſummum potentiæ gradum ceperint, tum verò ſimulatione depoſita, mores ſuos detegunt, rapiunt omnia & violant, & vexant, & *Polyb. lib.* 10. conqueritur, cum multis mortaliũ ita comparatum eſſe, ut magnis & humilibus promiſſis beneficia emant, quæ poſtquam ad ſe traxerunt, tum demum malè faciant, & ſubditis dominorum more imperent. Prodeat in exemplum Sylla, qui apparuit Reipub. ſtudioſus & mitis initio, ſed ad Rempub. admotus, & victoria clarus, exiſtimationem patribus dedit, quam facilè per poteſtatem, quis corrumpatur. Prodeat Nero, qui primum quinquennium ita egit, ut Trajanus, cujus vitam *Plinius in Paneg.* Diis ſummis imitandam proponit, nihil ſibi impenſius, quàm quinquennium Neronis optaverit: At, cum in omnia ſcelera poſtea præceps iret, verum fecit ver-

bum

bum Marii, qui ait, *apud. Salustium in Ingurth.* Illis difficile est in potestatibus temperare, qui per ambitionem sese probos simulavêre. Sicut enim ignis tam diu quiescit, quam diu materia destitutus est: Ita concupiscentiæ animi, non prius, quam occasionibus ablatis excandescunt, *ut ait Philo in lib. de Resip. No.* prodeat Caligula, de quo *Philo de legat. 6. ad* Caj. videbatur πίνας ἀγαθῶν πηγὰς ἐπομβρήσειν: mox verò erupit in sævitiam, vel potius aperuit, quam dissimulaverat hactenus. Prodeat Valentinianus; cujus vitium inter exordia imperitandi dilatum aliquandiu, licentius erupit ad plurimorum perniciem. *Ammian. lib. 27.* De eodem *Zosimus* ait: Simpliciter denique diversus eras à moribus, quibus initio regni visus fuerat. Alii vero, licet antequam regnent, non malo admodum sint ingenio, tamen ipsa potestatis magnitudine corrumpuntur, ut de Appio Claudio Decemviro scribit *Halycan. libro 10.* & *Zosimus* de Maximino. Is, inquit, quibus à natura præditus erat eximiis dotibus, eas ipsa potestatis licentia perdidit. Vnde *Horod. lib. 3.* Monarchiam dissuadet, qnod in ea aliquis facilè corrumpatur ob summam licentiam, quam *Vopisc. in Aur.* primam causam facit corruptionis Principum: & Poëta ait: Suadetque liceutia luxum, Illecebrisque effrena favet.

Clau-

Claudian. de 4. *Consul: Honor.*

Est enim maximè difficile, ut ait Marc. Imper. *apud Herodian. libr.* 1. in maxima licentia moderari sibi. Τὸ εὖ πράττειν, *inquit Demosth. Olinth.* 1. παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. & *Aristoteles* 5. *politic. pag.* 439. φέρειν οὐ παντὸς ἀνδρὸς εὐτυχίαν. Rectè *Dion. libr.* 44. Honores laudesque levitatem homini etiam honestissimo cuique adferunt ut se jam talem esse, qualis prædicatur, existimet: & accommodatius ad hoc institutum, *libro* 33.

Ea est natura humanorum ingeniorum, ut non juvenes modo, verum etiam provectiores, postquam multum temporis in potestate transegerint, patriis moribus haud sibi vivendum ducant: id quod jam *Curtius* dixerat *lib.* 10. Sic scilicet, inquit, res secundæ valent commutare naturam, ut raró quisquam erga bona sua satis cautus sit. Quod enim non potest, vult posse, qui nimium potest, *Seneca in Tragœd.* & vulgo dici solet: Fortuna efficit cæcos, quos complexa est. Pittacus Mytilenæus, cum Periandrum Corinthium, qui antea popularis erat, in Tyrannum degenerasse videret, post decennale imperium ad vitam privatam rediit, dicens, ὡς χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι, quod difficile sit probum manere, cum Periander mutatus esset. *Diog. in Pitt.*

Ita:

Ita de Alexandro *M.Curt. lib 3.* Qui orientem fortunam tam moderatè & prudenter tulit, ad extremum magnitudinem ejus non cepit. De Annibale scribit *Livius libr.* 20. quod nullum fuerit ingenium inter milites familiarius. Sed post victoriam Cannensem, nec civium suorum quenquam admisit, nec responsum, nisi per interpretem, dedit. *Polyb. lib.* 3. *Valer. Max. libr.* 9. *cap.* 5. De Philippo II. Macedon. refert *Plutarch. in Arat.* quod ex miti rege, & adolescente modesto, castoque, in virum lascivum & detestabilem Tyrannum degenerarit. Tiberius promiserat Senatui, cum in acta sua jurari vetaret, se sui semper similem futurum, nec unquam mutaturum mores suos *Sueton. in Tiber. cap.* 67. Sed paulò post Aruntius dicebat, eum vi dominationis convulsum & mutatum, & *Tacitus* addit: Morum quoque illi tempora diversa. 6. *lib. Annal.* Ipsum adeò Agamemnonem contueamur, quem frater *apud Eurip. in Iphig.* propterea increpat: Scis, inquit, quando cupiebas Græcis præfici ad Ilium, quam eras humilis, ἁπάσης δεξιᾶς προσθιγγάνων. Κᾆτ' ἐπεὶ κατέσχες ἀρχὰς, μεταβαλὼν ἄλλους τρόπους, Δυσπρόσιτος, &c. Et quid opus est exemplis, cum *Tacitus* 1. *hist.* de Vespasiano scribat: Solus omnium ante se principum

tem, postquam adeptus est, quod & *Tacitus in histor.* innuit de Galba scribens: Ab omnibus capax imperii judicatus fuisset, nisi imperasset. *Aristoteles tamen 5. polit. pag. 446.* ubi comparat ducem, cum aliis magistratibus, in his primo loco virtutem, in illo scientiam rei militaris requirit, quod & *Scip. Ammir. docet lib. 17. disc. 3.* quia *ut Leo Imp. ait in suo libell.* In omni prælio non tam multitudo & virtus indocta, quam ars & exercitium solent præstare victoriam. Vnde cum L. Domitius quendam, quem ordinem ducere volebat, commendaret quod esset vir probus: cur igitur, inquit Cicero, eum non potius liberis tuis tutorem relinquis? Cum C. Fabritio P. Cornelius, homo avarus & furax gratias ageret, quod se in bello difficili consulem fecisset: Nihil est, ait Fabritius, quod mihi gratias agas, si malui compilare, quam venire. Minus enim malum est, *ait Cicero*, postquam hoc enarrat, *2. de orator.* partem fortunarum suarum amittere, quam accipere magnum incommodum in bello.

In magistratibus verò Reipubl. pacificæ, usum & exercitium ante virtutem non requirit *Aristoteles*, tum, quod exquisito usu hæc officia non indigeant, facilique negotio & sine periculo addisci in ipsa administratione possint, tũ quod magistratus plus damni sua improbitate,

quam imperitia Reipub. afferat, quod in bello secus est.

Quæ ad decimam causam pertinent remedia, jam inter præservativa proposuimus, cum ejus curatio in præservatione. Quæ ad undecimam, ferè in *primo libro cap. 6. in fin.* attigimus, & *cap. 12. in pr.* Consistit autem summa in hac quæstione, Vtrum extranei sint in civitatem cooptandi. Ostenderunt *Scipio Ammiratus*, & *Machiavellus in discurs.* non posse civitatem evadere magnam, si suis tantum contenta civibus, extraneos nullos recipiat, sicut in Lacedæmoniorum Repub. patet, quæ Peloponnesum vix egressa est, propterea quod civitatem omnibus peregrinis claudebat, ex lege Lycurgi. *Plutarchus in Lycurgum*, *Herodot. lib. 9.* Cum è contrario *Cicero pro Balb.* Romanæ Reipublicæ incrementum. accersat ab eo, quod non tantum exteros sed & hostes civitate donarit. Interim tamen, qui hac via Rempubl. ampliare nititur, dissensionum necessum est & seditionum, quas hinc nascituros novit, remedia præmeditata habeat, nisi fortasse novellos cives ita concludat, ut rebellandi occasionem non inveniant, sicut Venetos fecisse constat, qui peregrinos, quos in civitatem adoptarunt, à Repub. excluserunt, & in infimo gradu civium reliquerunt. *Ianott. de Repub. Venet.* Romani quoque

recens factos cives, ex manumissis, inferiores plenis civibus habuerunt, ut alibi declaravimus, nec Lacones veris civibus immiscuerunt, quos ex Helotis manumiserunt, *Athenæus lib.6.* Peregrinos enim civibus præferre, ad mensam vocare, & Reip. custodes efficere, Tyrannorum esse, tradit *Aristot.* 5.*polit. pag.*457.475.478. & non regum, quorum custodia consistit è civibus.

Dedimus ad omnes Rerumpub. morbos, & eorum causas *ab Aristotele* propositas, remedia: tantum superest, ut redeamus ad primam causam, scilicet providentiam divinam, & videamus, quomodo Politicus circa eam sese habeat. Et quia voluntas Dei occulta est, sicut Christus respondebat discipulis, de destructione Hierosolymorum & restitutione regni sciscitantibus: Non esse iis inquirenda tempora & momenta, quæ Pater posuit in sua potestate, *Luc.* 21. *Marc.* 13. *Matth:* 24. & de excidio Hierosolymarum dicebat: Hoc nunc occultum est oculis tuis, Luc. 19. tum verò præcipuè, quia res Theologica est, unicum illud oraculum, quantumvis ex impio ore Sybaritis datum, pro monitorio subjungemus: Semper eris felix, venerans gens numina Divûm: Donec plus superis, fueris venerata virum quem, Intima seditio tunc, & tibi prælia surgent. *Athenæ.* 12. *Dipn. ca.* 6.

In omnibus enim, qui ritè & auspicatò fiunt, precibus emeritam voluntatem Dei Politicus præsupponit, & postea audacter manus operi applicat, quippe, Vigilando, agendo, prospere omnia cedere sciens: *Salustius in Catilin.* Nec enim ita victoriam dat Deus, ut nolit à militibus cooperatum, nec, *ut ait Comicus*, dormienti res suas conficit, sed vigilanti & agenti. *Dii*, inquit, Manlius in oratione ad plebem, prohibeant, ne ut Cassius & Melius peream, sed nunquam propter me cœlo descendent: Vobis dent mentem oportet, ut prohibeatis, sicut mihi dederunt armato, togatoque, ut vos à barbaris hostibus, à superbis defenderem civibus. *Livius lib. 6.*

Ethnicum hoc est, ut & illud *Salustii in Catilinam*: Non enim votis, neque suppliciis muliebribus auxilia Deorum parantur: Sed eatenus cum vera religione consentit, quod velit simul orandum, simulque laborandum. Nam cum Perseus in maria insulamque Samothracum fugeret, fretus celebri religione, merito ridetur à *Flor. libr. 2. cap. 12.* quasi templa & aræ possent defendere, quem nec montes sui, nec arma potuissent.

Cum Isaacius Angelus, à Brana obsessus, tantum ad Minoritarum preces confugeret, abjectis armis, reprehensus fuit à Conrado March. Montisferratensi, non

ſi, non quod precibus nihil eſſet fidendum, ſed quod non iis ſolum, ſed & thorace & gladiis pugnandum. *Nicet. 1. Annal. Iſaac.* Et eundẽ Iſaaciũ deridet, *Nicet. 3. Annal. Iſaac.* quod ſperaret regna in ſuã poteſtatem ultro caſura eſſe, quẽadmodũ veteres Timotheum pinxerunt dormientem, fortuna interim circumeunte, & urbes in unum rete contractas, ei tradente.

Rectius *Ennius* virtutem cum sorte conjungit. Vosne, inquit, velit, an me regnare Hera, quidve ferat ſors, virtute experiamur: *Cicero 1. offic. & Agath. lib. 1. ait*: Nequaquam fato intereunt Reſpub. Invenias hiſtoricos, qui quia cauſas proximas ignorant, interitum Rerump. ad nudum fatum referunt, ſicut *Lucan. l. 1. bell. civil.* cum civilis cauſas inquirere proponeret: Invida, ait, fatorum ſeries, ſummiſque negatum ſtare diu, nimioque graves ſub pondere lapſus. & *Appianus lib. de bell. Punic.* fato ſcribit deletam Carthaginem. Sed *Polybius libr. 6.* multas aſſignat cauſas, ob quas rationabiliter Carthaginenſes Romanis ſuccubuerint, videlicet, quod Romani magis valuerint peditatu: quod ſuis civibus & ſociis pugnaverint, cum Carthaginenſes uterentur ſtipendiariis: quod apud Romanos fuerint ad fortitudinem incitamenta, & præmia multa, apud Carthaginenſes nulla: quod Romani præfecerint officiis,

INDEX AUTORUM, QUI

in hoc Opusculo, partim ut refutentur, partim ad probationem, adducuntur.

Cu.

Epi-

Philo-

Philostratus.
Pacatus.
Pompejus Fest.
Pompejus Sext.
Pollio.
Petrus Martyr.
Probus.
Poggius Florentin.
Petrus Bellon.
Petronius Arbiter.
Petrus Charmensis.
Petrus Pellitur.
Paulus Venetus.
Paterculus.
Polydorus Virgilius.
Pomponius Lætus.
Proclus.
Petrus Antib.
Pollux.
Pythagoras.
Perionius.
Procopius.
Pantaleon.
Petrus Iacob.
Pantolphus Collenut.
Paulus Castrensis.
Ptolomæus.
Pomarius.

Q.

Qvicciardinus.
Quercetanus.
Quintilianus.

R.

Rebuffus.
Rivander.
Rhenanus Beat.
Rosinus.
Rases.
Ravardus.
Raynudus Iob.
Ramus.
Ruffinus.
Riccius.

S.

Statuta { *Feud.* / *Polonorum.* / *Hispanorum.* / *Pictavorum.* / *Longobardor.* / *Venetorum.* / *Danorum.* / *Bohemorum.* / *Suevorum.* / *Elector. Sax.* / *Mediolanens.*

Sanctio Pragmatica.
Salustius.
Scotus.
Soncinas.
Soarius.
Seneca.
Speusippus.
Sacræ literæ.
Sigonius.
Surius.

Schlüs-

Tritbe-

INDEX MATERIERUM ET QVÆSTIONVM SEcundum ordinem Capitum.

CAPUT I.

De constitutione Politices, fol. 1

CAPUT II.

De familis in genere, fol. 44

CAPUT III.

CAPUT IV.

De domino & servo. fol. 130

CAPUT V.

CAPUT VI.

CAPUT VII.

De Rep. in genere. 190

CAPUT VIII.

De mixta Repub.

CAPUT IX.

De Monarchia.

CAPUT X.

De Aristocratia & Democratia & Rerumpubl. comparatione inter se.

CAPUT XI.

De Iuribus majestatis.

Item

CAPUT XII.

De iis qui majestati subjiciuntur.

De

CAPUT XII.

De iis qui gerunt officia Reip. in genere.

CAPUT XIV.

De Senatu.

CAPUT XV.
De Magistratibus.

CAPUT XVI.

De curatoribus.

CAPUT XVII.

CAPUT XVIII.

De Educatione.

Quan-

CAPUT III.

De causis mutationum spontanearum & per fallaciam. 596

CAPUT IV.

De causis mutationum per vim internam. 603

CAPUT V.

Opor-

Quo-

FINIS.

